

ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ

ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ

ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ
ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ
ΒΙΒΛΙΩΝ

ΕΔΗΝΑ 1976

* Δ Ζ Ρ Ε Α Ν
* Δ Ζ Ρ Ε Α Ν

174/6

ανθολόγιο

ἀνθολόγιο γιὰ τὰ παιδιὰ τοῦ δημοτικοῦ

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΙΑΔΙΚΤΙΚΩΝ ΕΠΙΛΑΙΩΝ

αθήνα 1976

πολιτούμενοι από την Ελλάδα που διατηρούν
στην Ελλάδα

ἀνθολόγιο

γιὰ τὰ παιδιὰ τοῦ δημοτικοῦ

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

ἀθήνα 1976

17η16

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ογδόντυ
δοκιμώστε τα δέρματα μας

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΑΙΓΑΙΟΝ ΕΛΛΑΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΑΙΓΑΙΟΝ ΕΛΛΑΣ
δερι ονήθη

Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΕΠΟΠΤΕΣ : ΜΙΧ. Δ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ*
ΓΙΩΡΓΟΣ Π. ΣΑΒΒΙΔΗΣ

ΜΕΛΗ : ΑΡΙΣΤΕΙΔΗΣ ΒΟΥΓΙΟΥΚΑΣ
ΑΛΕΞΗΣ ΔΗΜΑΡΑΣ
ΚΑΛΗ ΔΟΞΙΑΔΗ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ
ΛΙΝΑ ΚΑΣΔΑΓΛΗ
ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΜΟΥΣΤΑΚΑ

* Από την ξεναρξη του Ανθολογίου ώς το Νοέμβριο 1974

Η ΠΟΙΤΙΠΗ

“ΖΕΥΣΟΝΟΜΑΣΤΑΣ ΛΑΧΙΣ ΖΕΤΠΟΠΑ
ΖΗΒΟΣ Η ΖΑΛΙΑΝΑ”

ΑΠΕΙΔΗΜΑ ΒΟΥΓΙΟΥΚΑΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΑΛΑΜΑΝΗ
ΚΑΛΑ ΒΟΙΑΝΑ
ΤΟΜΙΔΗ ΣΩΤΗΡΗ
ΠΑΤΑΚΑΣ ΚΑΙ ΒΙΑΝΑ
ΖΑΠΟΥΛΟΥ ΖΑΚΑΣ

“ΕΙΣΙ ηράκλειον ες τὸν αστραπόντανά” διετ. μέσην της αιώνα

*Στὴ μνῆμη τῆς Πηνελόπης Δέλτα
(1874-1941)*

Ιωάννης Καραϊστράτης
(1821-1881)

Μιὰ πρώτη γνωριμία

ΙΣΤΕ πιὰ μεγάλα παιδιά πηγαίνετε στὶς ἀνώτερες τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ, διαβάζετε βιβλία ἐξωσχολικά, ἀκοῦτε συζητήσεις τῶν μεγαλυτέρων σας, ἔχετε ἀπορίες πολλές, θέλετε, ἀσφαλῶς, νὰ μαθαίνετε δλοένα καὶ περισσότερα πράγματα. Τὴν δίψα σας αὐτή, τὴν ἀπαίτησή σας γιὰ κάτι καινούριο, ποὺ νὰ εἶναι συγχρόνως εἰπωμένο ώραια καὶ δυνατά, ἔρχεται νὰ ἵκανοποιήσῃ τὸ βιβλίο αὐτό. *Μαζί* του θὰ κάνετε μιὰ πρώτη γνωριμία μὲ τὴ λογοτεχνία μας.

Ἡ γνωριμία αὐτή θὰ σᾶς δώσῃ μεγάλες χαρές. Θὰ σᾶς δεῖξῃ μὲ νέο τρόπο πολλὰ πράγματα καὶ θὰ σᾶς πλουτίσῃ ψυχικά. Θὰ σᾶς κάνῃ ἀκόμα ν' ἀγαπήσετε περισσότερο τὸν τόπο μας καὶ τοὺς ἀνθρώπους τουν. Γιατὶ ἡ καλὴ λογοτεχνία εἶναι πάντα ὁ καθρέφτης τῆς ζωῆς καὶ τῆς ιστορίας ἐνὸς τόπου.

Τὰ κείμενα ποὺ βρίσκονται στὸ Ἀνθολόγιο εἶναι διαλεγμένα εἰδικὰ γιὰ σᾶς. Διαβάζοντάς τα θὰ ξαναθυμηθῆτε καὶ θὰ συνδέσετε μέσα σας διάφορα ἔθιμα, γιορτὲς καὶ ἐκδηλώσεις ἀπ' τὴ ζωὴ τῆς πατρίδας μας, περιστατικὰ ποὺ συμβαίνουν στὶς μέρες μας ἢ ιστορίες, γιὰ παλιὰ καὶ καινούρια πράγματα, ποὺ ἔχετε ἀκούσει ἀπ' τοὺς γονεῖς σας καὶ τοὺς δασκάλους σας.

Μακάρι ν' ἀγαπήσετε βαθιὰ τὸ βιβλίο αὐτό. Κι ἂν διαβάζοντάς το δυναμώσῃ ἡ ὅρεξή σας γιὰ τὸ καλὸ βιβλίο καὶ τὸ διάβασμα, τότε τὸ κέρδος θὰ εἶναι μεγάλο γιὰ δλοὺς μας.

‘Ο Διγενής Ἀκρίτας

Τρίτη ἐγεννήθη ὁ Διγενής καὶ Τρίτη θὰ πεθάνη.

Πιάνει καλεῖ τοὺς φίλους του κι δόλους τοὺς ἀντρειωμένους·
νά ’ρθη ὁ Μηνᾶς κι ὁ Μαυραῖλής, νά ’ρθη κι ὁ γιὸς τοῦ Δράκου,
νά ’ρθη κι ὁ Τρεμαντάχειλος, ποὺ τρέμει ἡ γῆ κι ὁ κόσμος.

Κι ἐπῆγαν καὶ τὸν ἥβρανε στὸν κάμπο ἔαπλωμένο.

Βογκάει, τρέμουν τὰ βουνά, βογκάει, τρέμουν οἱ κάμποι.

—Σὰν τί νὰ σ’ ἥβρε, Διγενή, καὶ θέλεις νὰ πεθάνης;

—Φίλοι, καλῶς δρίσατε, φίλοι κι ἀγαπημένοι·

συχάσατε, καθίσατε κι ἐγὼ σᾶς ἀφηγιέμαι.

Τῆς Ἀραβίνας τὰ βουνά, τῆς Σύρας τὰ λαγκάδια,

ποὺ κεῖ συνδυὸ δὲν περπατοῦν, συντρεῖς δὲν κουβεντιάζουν,
παρὰ πενήντα κι ἑκατό, καὶ πάλε φόβον ἔχουν,

κι ἐγὼ μονάχος πέρασα, πεζὸς κι ἀρματωμένος,

μὲ τετραπίθαμο σπαθί, μὲ τρεῖς δργιές κοντάρι.

Βουνὰ καὶ κάμπους ἔδειρα, βουνὰ καὶ καταράχια,*

νυχτιὲς χωρὶς ἀστροφεγγιά, νυχτιὲς χωρὶς φεγγάρι.

Καὶ τόσα χρόνια πού ’ζησα δῶ στὸν ἀπάνου κόσμο,
κανένα δὲ φοβήθηκα ἀπὸ τοὺς ἀντρειωμένους.

Τώρα εἰδα ἔναν ξιπόλητο καὶ λαμπροφορεμένο,

πῷχει τοῦ ρήσου* τὰ πλούμια, τῆς ἀστραπῆς τὰ μάτια·

μὲ κράζει νὰ παλέψωμε σὲ μαρμαρένια ἀλώνια,

κι ὅποιος νικήσῃ ἀπὸ τοὺς δυὸ νὰ παίρνη τὴν ψυχή του.

Κι ἐπῆγαν κι ἐπαλέψανε στὰ μαρμαρένια ἀλώνια·

κι ὅθε χτυπάει ὁ Διγενής, τὸ αἷμα αὐλάκι κάνει,

κι ὅθε χτυπάει ὁ Χάροντας, τὸ αἷμα τράφο* κάνει.

(Δημοτικό)

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΗΛΙΑΔΗΣ

·Η Ἀσία χύνεται στὴν Εὐρώπη

KΛΕΙΝΟΥΝ δέκα χρόνια ἀπὸ τότε ποὺ ἔγινε ἡ μάχη στὸν Μαραθώνα. Τόσα χρειάστηκαν γιὰ νὰ συμπληρώσῃ τὴν προπαρασκευὴ τῆς ἡ Ἀσία. Γιατὶ σ' αὐτὸν τὸν πόλεμο θὰ χτυπιόντουσαν δύο κόσμοι. Λέγανε οἱ Πέρσες πὰς τάχα ἐτοίμαζαν ἐκστρατεία γιὰ νὰ τιμωρήσουν τοὺς Ἀθηναίους μόνο. Μὰ κανεὶς δὲν μποροῦσε νὰ ξεγελαστῇ. "Αμα πάταγε ἡ Ἀσία τὸ πόδι τῆς στὴν Εὐρώπη, κανεὶς δὲ θὰ μποροῦσε νὰ μείνη ἐλεύθερος.

Οἱ Ἀθηναῖοι, ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες, μάθαιναν ποῦ καὶ κάπου γιὰ τὸ τί γινόταν στὴν Ἀσία. Μὰ οἱ πληροφορίες τους ἦταν λειψές κι ἀποφάσισαν νὰ στείλουν κατασκόπους στὴν Ἰδια τὴν Περσία, νὰ δοῦν τί γίνεται. Τοὺς ἔπιασαν δῆμοι, κι ἀφοῦ τοὺς βασάνισαν, τοὺς καταδίκασαν σὲ θάνατο. Τὸ παράξενο εἶναι ὅτι τὴν τελευταία στιγμὴ τοὺς ἔσωσε ὁ Ξέρξης, καὶ τοὺς ἄφησε ἐλεύθερους νὰ γυρίσουν στὴν πατρίδα τους, ἀφοῦ χορτάσουν τὰ μάτια τους μὲ τὸ θέαμα τῶν στρατευμάτων ποὺ συγκεντρώνονταν. Εἶχε τὸ σκοπό του ὁ Ξέρξης ποὺ τὸ ἔκανε αὐτό. Πίστευε πῶς ἂμα μάθαιναν οἱ Ἀθηναῖοι τὴ δύναμή του ἀπὸ τοὺς δικούς τους ἀνθρώπους, θὰ ἀποφάσιζαν νὰ παραδοθοῦν χωρὶς πόλεμο.

Δὲν τὸ χάρηκε αὐτό.

Τούτη θὰ ἦταν ἡ τρίτη μεγάλη ἐκστρατεία τῶν Περσῶν κατὰ τῆς Ἐλλάδας. Πρώτη τοῦ Μαρδόνιου, δεύτερη τοῦ Δάτη καὶ

Αρταφέρνη, τρίτη τοῦ Ξέρξη. 'Ο βασιλιάς ἀποφάσισε ν' ἀκολουθήσῃ τὴν πορεία τῆς πρώτης ἐκστρατείας. Τὸ στράτευμα θὰ περνοῦσε ἀπ' τὴν Ἀσία στὴ Θράκη καὶ θὰ κατέβαινε διὰ ἔηρᾶς ὅς τὴν Πελοπόννησο, γιὰ νὰ ἴσοπεδώσῃ ὅλες τὶς Ἑλληνικὲς πόλεις. 'Ο στόλος θὰ πήγαινε παράληλα μὲ τὸ στρατό, κάνοντας δῦλο τὸ γύρο τοῦ Αἰγαίου.

'Επειδὴ οἱ Πέρσες δὲν εἶχαν ἀκόμα ἔχεισε τὴ συμφορὰ τοῦ στόλου τους στὸν "Αθω, ὁ Ξέρξης θέλησε ν' ἀποφύγῃ τὸν ἐπικίνδυνο κάβο, γιὰ νὰ μὴν πάθῃ τὰ ἔδια. Καὶ τότε πῆρε μιὰ παράτολμη ἀπόφαση: 'Η χερσόνησος τοῦ "Αθω, στὴ ρίζα τῆς ποὺ ἐνώνεται μὲ τὴ Μακεδονία, εἶναι στενὴ ὡς χίλια διακόσια μέτρα. Στὸ σημεῖο αὐτὸ ἀποφάσισε ν' ἀνοίξῃ κανάλι γιὰ νὰ περάσῃ δι στόλος, ἀποφεύγοντας τὸν ἀνεμόδαρτο κάβο. Χρόνια χρειάστηκαν γιὰ νὰ γίνη αὐτὴ ἡ δουλειά, καὶ χιλιάδες ἄνθρωποι ἐργάστηκαν κάτω ἀπὸ τὸ μαστίγιο τοῦ Ἀσιάτη γιὰ νὰ τελειώσῃ.

Τὸ ἄλλο ἀπαραίτητο ἔργο ποὺ ἔπρεπε νὰ γίνη, ἦταν ἡ γέφυρα στὸν Ἐλλήσποντο, γιὰ νὰ περάσῃ δι στρατός. Στὸ πιὸ στενὸ μέρος —χίλια πεντακόσια μέτρα περίπου— ἄρχισαν νὰ δένουν πλοῖα τὸ ἔνα πλάι στὸ ἄλλο, ἀπὸ τὴν Ἀβυδον ὡς τὴν ἀπέναντι παραλία. 'Απάνω στὰ πλοῖα αὐτὰ ἐστήριξαν ἔπειτα τὸ γεφύρι. 'Ατυχία ὅμως κι ἔδω. Μόλις εἶχε τελειώσει τὸ ἔργο, μιὰ μεγάλη τρικυμία παράσυρε τὰ πλοῖα καὶ διέλυσε τὸ γεφύρι.

- "Οταν τὸ ἔμαθε ὁ Ξέρξης, φούντωσε πάλι ὁ θυμός του, ποὺ τὸν ἔβγαζε ἢ σὲ ἀνόητα λόγια ἢ σὲ ἀνόητες πράξεις. Πρόσταξε λοιπὸν νὰ δώσουν στὴ θάλασσα τρακόσιες βουρδουλιές. Δέρνανε τὴ θάλασσα οἱ ἄνθρωποι τοῦ Ξέρξη καὶ λέγανε:

«Πικρὸ νερό, δι μεγάλος μας ἀφέντης σὲ τιμωρεῖ γιατὶ τὸν ἔβλαψες χωρὶς νὰ σὲ πειράξῃ. Μὰ εἴτε τὸ θέλεις εἴτε δεῖχι, ὁ Ξέρξης θὰ σὲ ζέψῃ καὶ θὰ διαβῇ ἀπὸ πάνω σου.»

'Η θάλασσα μαστιγώθηκε καὶ δὲν ξέρουμε ἀν πόνεσε ἢ δὲν πόνεσε. 'Η δουλειὰ ὅμως τοῦ γεφυριοῦ ἔπρεπε νὰ γίνη ἀπ' τὴν ἀρχή.

"Αμα ἔφτασε ἢ εἰδησῃ ὅτι ξανάγινε τὸ γεφύρι στὸν Ἐλλήσποντο, ἔπρεπε νὰ ξεκινήσῃ τὸ στράτευμα. Εἶχε φτάσει, ὥλλωσ-

τε, μὲ τὸ καλὸ κι ἡ ἄνοιξη. Τότε δμως ἔγινε κάτι ἀφάνταστο. Ὁ ἥλιος ἄφησε τὴ θέση του στὸν οὐρανὸ κι ἔγινε ἄφαντος! Δὲν κρύφτηκε στὰ σύννεφα, γιατὶ ὁ οὐρανὸς ἦταν πεντακάθαρος: χάθηκε δμως μέρα μεσημέρι κι ἀπλῶθηκε βραδινὸ σκοτάδι. "Ἔγινε, δηλαδή, ἔκλειψη ἥλιος.

‘Ο Ξέρξης τὰ χρειάστηκε, κι ἔτρεξε ἀμέσως στοὺς μάγους ποὺ ἀκολουθοῦσαν τὸ στράτευμα.

— Τί πάει νὰ πῆ αὐτὸ πάλι; Ποὺ πῆγε ὁ ἥλιος;

Οἱ μάγοι, φοβισμένοι κι αὐτοί, ἔπρεπε νὰ βολέψουν τὴν περίσταση δπως δπως.

— Μὴ βάζης ἀνησυχία στὴν καρδιά σου, βασιλιά. Δὲν εἶναι γιὰ μᾶς τὰ σημάδια· γιὰ τοὺς ἔχθρούς σου εἶναι καὶ δείχνουν δτὶ κακὸ σκοτάδι τοὺς περιμένει. Οἱ Ἑλληνες μαθαίνουν τὰ μελλούμενα ἀπ' τὸν ἥλιο. "Αν ἦταν γιὰ μᾶς, θὰ μᾶς τὰ ἔλεγε τὸ φεγγάρι...

‘Ο Ξέρξης πῆρε πάλι κουράγιο. Τὸ στράτευμα ξεκίνησε γιὰ τὸν Ἑλλήσποντο. "Οταν ἔφτασαν στὴν" Αβυδο, ἀνέβηκε ὁ Ξέρξης σὲ μιὰ μαρμαρένια ἔξεδρα ποὺ τοῦ είχαν χτίσει, κι ἡ καρδιά του εὑφραινόταν ποὺ ἔβλεπε σὰν μυρμηγκιές ἀτέλειωτες νὰ φτάνῃ τὸ λεφούσι* κάτω ἀπ' τὰ πόδια του. Οὔτε ὁ ἴδιος δὲν ἤξερε δτὶ εἶχε τόση δύναμη[...]

Τότε ἥρθανε κι ἀναγγείλανε στὸν Ξέρξη δτὶ μιὰ φοράδα τοῦ στρατοῦ γέννησε λαγό. ‘Ο Ξέρξης γέλασε καὶ δὲν ἔδωσε σημασία. Ἀργότερα δμως πολλοὶ λέγανε πώς αὐτὸ ἦταν κακὸ σημάδι: Περνοῦσε στὴν Εὐρώπη σὰν καμαρωτὸ ἄλογο ὁ στρατὸς τοῦ Ξέρξη, μὰ τοῦ ἦταν γραφτό του νὰ γυρίση τρεχάτος, σὰν κυνηγημένος λαγός.

“Ολη τὴ νύχτα οἱ Πέρσες ἔκαιγαν στὴ γέφυρα θυμιάματα κι ἔστρωναν τὸ κατάστρωμά της μὲ μυρσίνες. Μόλις ἄρχισε ν' ἀνατέλλῃ ὁ ἥλιος, ὁ Ξέρξης, ποὺ ἀγρυπνοῦσε, ἔκανε σπονδεῖς* στὴ θάλασσα μὲ χρυσὴ κούπα κι εὐχότανε νὰ μὴν τοῦ τύχη τίποτα ποὺ θὰ τὸν ἐμπόδιζε νὰ κατακτήσῃ τὴν Εὐρώπη. “Υστερα πέταξε τὴ χρυσὴ κούπα στὴ θάλασσα μαζὶ μὲ τὸ σπαθί του.

Τέλος, δόθηκε τὸ σύνθημα γιὰ νὰ περάσῃ ὁ στρατὸς τὴ με-

γάλη γέφυρα. Ἡταν μιὰ παρέλαση ποὺ δὲν τὴν εἶχε ξαναδεῖ ἀνθρώπου μάτι. Γιὰ πρώτη φορὰ παρουσιάζοταν ἕνα τόσο τεράστιο στράτευμα, ποὺ τὸ ἀποτελοῦσαν τόσο διάφορες φυλές ἀνθρώπων, ἄσπροι, μαύροι, μελαψοί, μὲ διάφορες φορεσιές καὶ ὅπλισμό, καὶ ποὺ μιλοῦσαν τόσο διαφορετικές γλῶσσες.

Ἡταν σὰν ὅλη ἡ Ἀσία νὰ περνοῦσε στὴν Εὐρώπη. Οἱ Πέρσες πρῶτοι, μὲ θώρακες λεπιδωτοὺς καὶ μὲ μυτερὲς τιάρες* στὸ κεφάλι, οἱ Μῆδοι, οἱ Λυδοί, οἱ Ἀσσύριοι μὲ τοὺς Χαλδαίους, μὲ τὶς χάλκινες περικεφαλαῖες τους, Βακτριανοὶ μὲ καλαμένια τόξα, Σκύθες, Ἀριοί, Πάρθοι, Ἰνδοί, Ἀραβες μὲ μακριές κελεμπίες,* Παφλαγόνες, Φρύγες μὲ σκουφιὰ μυτερά, Θράκες, Αἰθίοπες μὲ λεοντὲς καὶ τόξα ἀπὸ κλαδιὰ φοινίκων, Λιβυες μὲ ἄρματα, κι ἄλλοι, κι ἄλλοι, ποὺ δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ τοὺς ἀραιάσῃ ὅλους.

Κι ἔπειτα ὁ Ξέρξης, ὁ Μεγάλος Βασιλιάς τῆς Ἀνατολῆς, μὲ ἴδιαίτερη πομπὴ καὶ μεγαλοπρέπεια. Δυὸς χιλιάδες διαλεχτοὶ καβαλάρηδες πᾶνε μπροστὰ στεφανωμένοι σὰν σὲ πανηγύρι. Ἀκολουθοῦσαν δέκα ἵερὰ ἄλογα καταστόλιστα. Ἐπειτα ὀχτὼ ἄσπρα ἄλογα τραβοῦσαν τὸ ἄδειο ἄρμα τοῦ Δία κι ἀπὸ πίσω ἀκολουθοῦσε τὸ ἄρμα τοῦ Ξέρξη. Ἐπειτα πάλι δυὸς χιλιάδες καβαλάρηδες, καὶ στὸ τέλος τὸ διαλεχτὸ σῶμα τῶν Ἀθανάτων, δέκα χιλιάδες πεζοὶ Πέρσες ποὺ ἀποτελοῦσαν τὴν ἴδιαίτερη σωματοφυλακὴ τοῦ βασιλιᾶ. Τοὺς λέγανε «Ἀθανάτους», γιατὶ ἀν πέθαινε ἢ ἀρρώσταινε κανείς, τὸν ἀντικαθιστοῦσαν ἀμέσως, ώστε νὰ μήν είναι ποτὲ οὕτε λιγότεροι οὕτε περισσότεροι ἀπὸ δέκα χιλιάδες.

Ἐφτὰ ἡμέρες κι ἐφτὰ νύχτες χωρὶς διακοπή, χωρὶς ἀνασασμό, περνοῦσε τὸ στράτευμα ἀπὸ τὴν Ἀσία στὴν Εὐρώπη, πάνω ἀπὸ τὴ γέφυρα τοῦ Ἑλλησπόντου. Ἐνα ἔκατομμύριο ἐφτακόσες χιλιάδες ψυχές ἦταν μόνο τὸ πεζικό — χώρια τὸ ἵππικό καὶ οἱ Ἀραβες μὲ τὶς καμῆλες τους ποὺ πήγαιναν τελευταῖοι, γιὰ νὰ μήν ξαφνιάζωνται τ' ἄλογα.

Κάτσε καὶ λογάριασε τώρα τὸ στόλο. Χίλια διακόσια ἦτανε μονάχα τὰ πολεμικὰ πλοῖα γραμμῆς καὶ πάνω ἀπὸ τρεῖς χιλιάδες

τὰ βοηθητικά, τὰ ὀπλιταγωγά, ἐκεῖνα ποὺ ἔφερναν τὰ τρόφιμα καὶ τὰ δύλα. Καμιὰ πεντακοσαριά χιλιάδες ψυχὲς ἦταν στὰ πλοῖα. Καὶ δῆλοι αὐτοὶ ἦταν μάχιμοι. Τὸ πλῆθος ὅμως τῶν ὑπηρετῶν, τῶν βοηθητικῶν, τῶν δούλων καὶ τῶν γυναικῶν ἀκόμα ποὺ ἀκολουθοῦσαν τὸ στράτευμα, ἦταν τουλάχιστον ἄλλο τόσο ἀκόμα· κι ἀν τὰ προσθέστης δῆλα αὐτά, θὰ βρῆς πώς πέντε ὄλοκληρα ἐκατομμύρια ἀνθρώπους ὁδηγοῦσε ὁ Ξέρξης ἀπ' τὴν Ἀσία στὴν Εὐρώπη! Δὲν ἦταν στρατὸς αὐτός. Ἡταν σὰ νὰ γύρισαν δῆλα τὰ ποτάμια τῆς Ἀσίας καὶ χύθηκαν στὴν Εὐρώπη νὰ τὴν πνίξουν.

Δὲ βάζει ὁ νοῦς ἀνθρώπου τί ἥθελε νὰ φάη καὶ νὰ πιῇ αὐτὸ τὸ λεφούσι. Ἀπ' δπου περνοῦσε, ἦταν σὰ νά 'πεφταν σύννεφα οἱ ἀκρίδες κι ὁ τόπος ἐρημωνόταν. Καὶ τὰ ποτάμια ἀκόμα ξεράθηκαν γιὰ νὰ φτάσουν νὰ ποτίσουν ἀνθρώπους καὶ ζῶα.

Ἡταν μιὰ εὐτυχισμένη μέρα γιὰ τὸν Ξέρξη αὐτὴ ποὺ ἐπιθεώρησε δῆλο τὸ στρατὸ του, συγκεντρωμένο πιὰ στὰ χώματα τῆς Εὐρώπης. Μὰ ἥθελε τὴν εὐτυχία του νὰ τοῦ τὴν ἐπιβεβαιώσῃ κι ἔνας ξένος. Καὶ φώναξε κοντά του τὸν Δημάρατο, τὸ διωγμένο βασιλιὰ τῆς Σπάρτης.

— Τώρα ποὺ εἶδες δῆλους τοὺς στρατούς μου, γιά πές μου, Δημάρατε, τί νομίζεις; Θὰ τολμήσουν οἱ Ἑλληνες νὰ μετρηθοῦν μαζί μου;

— Γιά πές μου, βασιλιά, προτιμᾶς ν' ἀκούσης ἀπὸ μένα τὴν ἀλήθεια ἡ αὐτὸ ποὺ θὰ σου εἰναι εὐχάριστο;

‘Ο Ξέρξης καμώθηκε πώς ἥθελε ν' ἀκούση τὴν ἀλήθεια. Κι ὁ Δημάρατος τότε τοῦ εἶπε:

— Μάθε, βασιλιά, πώς ἡ φτώχεια εἰναι παντοτινὴ πιστὴ φίλη τῶν Ἑλλήνων. Μὰ πρέπει νὰ λογαριάζης πάντα καὶ τὴν ἀρετὴν, τὴν ἀρετὴν ἐκείνη ποὺ κερδίζεται μὲ τὴ φρονιμάδα καὶ τοὺς σταθεροὺς νόμους. Μ' αὐτὴ τὴν ἀρετὴν τους οἱ Ἑλληνες τὰ καταφέρνουν καὶ τὰ βολεύουν καὶ μὲ τὴ φτώχεια, καὶ μὲ τὴ σκλαβιά. Δὲν πρέπει νὰ γελιέσαι διτὶ ἐπειδὴ εἰσαι δυνατός, δὲ θὰ σὲ πολεμήσουν. Δὲ θέλω νὰ μιλήσω γιὰ τοὺς ἄλλους· μὰ δῆσο γιὰ τοὺς δικούς μου, τοὺς Σπαρτιάτες, μὴ ρωτᾶς πόσοι εἰναι καὶ πόσοι

δὲν είναι. Καὶ χίλιοι νά ’ναι, καὶ λιγότεροι, αὐτοὶ θὰ μετρηθοῦν μαζί σου.

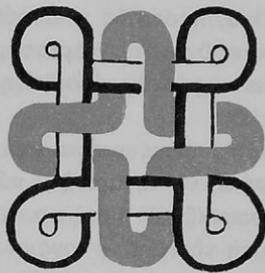
— Σὰν πολλὰ τὰ λές, Δημάρατε! Πῶς μπορεῖ ἔνας νὰ τὰ βάλῃ μὲ χίλιους; Καὶ πῶς μποροῦν ἀνθρώποι πού, καθὼς λές, είναι ἐλεύθεροι καὶ δὲν ἔχουν ἀφέντη νὰ τὸν σκιάζωνται, νὰ μετρηθοῦν μὲ τοὺς δικούς μου, ποὺ δχι μόνο ἀφέντη ἔχουν, ἀλλὰ καθόμαστε ἀπὸ πίσω τους μὲ τὸ βούρδουλα καὶ δὲν τολμοῦν ν’ ἀφήσουν τὴ μάχη καὶ νὰ φύγουν;

— Μὰ ἔχουν κι οἱ "Ἐλληνες ἔναν ἀφέντη ποὺ τὸν σέβονται, μόνο ποὺ δὲν είναι ἀνθρώπος. Ἀφέντης τους είναι ὁ νόμος. Κι ὁ νόμος τοὺς προστάζει, ὅσος καὶ νά ’ναι ὁ ἐχθρός, νὰ χιμοῦν μπροστά, κι ἡ νὰ νικοῦν ἡ νὰ πεθαίνουν.

Τὸ πλατὺ γέλιο τοῦ Ξέρξη σκέπασε τὰ λόγια τοῦ Δημάρατου. Εἶχε ἀκόμα λίγον καιρὸ ποὺ μποροῦσε νὰ γελάῃ.

Κι ἀπλώνεται ἡ ἀσιατικὴ ἀνθρωποθάλασσα στὶς εὐλογημένες ἑλληνικὲς χῶρες. Ἀπὸ τὴ Θράκη στὴ Μακεδονία, κι ἀπ’ τὴ Μακεδονία στὴ Θεσσαλία, κι ἀπ’ τὴ Θεσσαλία πιὸ κάτω, ὅλο πιὸ κάτω. Ὡς ἔκει ποὺ ἡ ἑλληνικὴ φύση καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἀλκὴ* θὰ στήνανε τὴν πρώτη ἀντίσταση, τὸν πρῶτο φραγμό.

(Απὸ τὸ βιβλίο *Τστορίες* ἀπὸ τὸν *Ἡρόδοτο*)

Τὸ θαλασσινὸ τριφύλλι

Μιὰ φορὰ στὰ χίλια χρόνια
τοῦ πελάγου τὰ τελώνια*

Μές στὰ σκοτεινὰ τὰ φύκια
μὲς στὰ πράσινα χαλίκια
Τὸ φυτεύουνε καὶ βγαίνει
πρὶν ὁ ἥλιος ἀνατείλῃ
Τὸ μαγεύουνε καὶ βγαίνει
τὸ θαλασσινὸ τριφύλλι

Κι δποιος τὸ ἅβρει δὲν πεθαίνει
κι δποιος τὸ ἅβρει δὲν πεθαίνει

Μιὰ φορὰ στὰ χίλια χρόνια
κελαηδοῦν ἀλλιῶς τ' ἀηδόνια

Δὲ γελᾶνε μήτε κλαῖνε
μόνο λένε μόνο λένε:

—Μιὰ φορὰ στὰ χίλια χρόνια
γίνεται ἡ ἀγάπη αἰώνια
Νά χης τύχη νά χης τύχη
κι ἡ χρονιὰ νά σου πετύχη

Κι ἀπὸ τ' οὐρανοῦ τὰ μέρη
τὴν ἀγάπη νά σου φέρη

Τὸ θαλασσινὸ τριφύλλι
ποιὸς θὰ βρῆ νὰ μοῦ τὸ στείλῃ
Ποιὸς θὰ βρῆ νὰ μοῦ τὸ στείλῃ
τὸ θαλασσινὸ τριφύλλι.

(Απὸ τὴν ποιητικὴ συλλογὴ Τὰ ρῶ τοῦ ἔρωτα)

ΦΩΤΗΣ ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ

Βασίλειος ὁ Μακεδών

ΑΥΤΟΣ ὁ Βασίλειος βγῆκε ἀπὸ πολὺ φτωχὸν γένος, γιατὶ οἱ γονιοὶ του ἤτανε γεωργοὶ πάμφτωχοι, ζώντας σ' ἔνα μέρος τῆς Μακεδονίας[...]. Μιὰν ἡμέρα, πήγανε στὸ θέρος καὶ πήρανε μαζὶ τους καὶ τὸ παιδί, που ἤτανε ἀκόμα βυζανιάρικο, κι... επειδὴς δὲν ὑπῆρχανε δέντρα σὲ κεῖνο τὸ μέρος, γιὰ νὰ τὸ προστατέψουνε ἀπὸ τὸν ἥλιο, κάνανε ἔνα μικρὸ τσαρδάκι* μὲ τὰ δεμάτια, καὶ βάλανε τὸ παιδί νὰ κοιμηθῇ ἀπὸ κάτω. Κεῖ ποὺ θερίζανε, βλέπουνε ἔναν ἀιτό, ὁ ὅποιος κατέβηκε ν' ἀρπάξῃ τὸ παιδί, καὶ μὲ τὶς φωνὲς καὶ μὲ τὶς πέτρες τὸν διώξανε. Σὲ λίγο δμως πάλι ξανακατέβηκε ὁ ἀιτός, καὶ δράμανε* καὶ τὸν διώξανε. Ἀλλὰ τὸ δρυοῦ κατέβηκε καὶ τρίτη φορά, καὶ σὰ ζυγώσανε, εἴδανε πῶς τὸ μικρὸ κοιμότανε ἡσυχα, καὶ καταλάβανε πῶς ὁ ἀιτός δὲν ἥθελε νὰ τὸ πειράξῃ, ἀλλὰ τὸ σκέπαζε μὲ τὶς ἀνοιχτὲς φτερούγες του καὶ τὸ ἴστινε γιὰ νὰ μὴν τὸ πειράξῃ ἡ ἀντηλιά, ἐπειδὴ στὸ μεταξὺ γύριζε ὁ ἥλιος καὶ οἱ ἀχτίνες του ἥθελαν τὸ κάψει. Εἴπανε λοιπὸν οἱ ἄλλοι θεριστάδες στοὺς γονιοὺς του πῶς εἶναι σημεῖο ἀπὸ Θεοῦ, δτι θὰ γίνη μεγάλος ἄνθρωπος καὶ δοξασμένος, καὶ χαιρόντανε μὲ τούτη τὴν ἐλπίδα οἱ φτωχοὶ ἐκεῖνοι ἀνθρῶποι.

Μὲ τὸν καιρὸ μεγάλωσε ὁ Βασίλειος καὶ πέθανε ὁ πατέρας του, κι ἀπομένοντας χήρα ἡ μητέρα του, προστάτης τοῦ σπιτιοῦ ἐγινε ὁ Βασίλειος, γιατὶ τ' ἄλλα τ' ἀδέρφια του ἤτανε μικρότερα. Κι ἐπειδὴς δὲν εἶχε δικά του χωράφια, ἀλλὰ δούλευε σκληρὰ στὰ ξένα, δίχως νὰ μπορῇ νὰ ξοικονομήσῃ καλὰ καλὰ τὸ ψωμί

του, πῆρε τὰ μάτια του κι ἀποφάσισε νὰ τραβήξῃ κατὰ τὴν Κωνσταντινούπολη γιὰ νὰ δῇ τὴν τύχη του. Ἡ μητέρα του, σὰν τό ὡμαθε, ἔκλαιγε καὶ τὸν παρακαλοῦσε νὰ μὴ φύγῃ στὴν ξενιτιά, μόνο νὰ καθίσῃ στὸ σπίτι του νὰ τὴν γηροκομήσῃ, πλὴν ὁ Βασίλειος πῆρε τὴν εὐχή της καὶ μίσεψε.*

Σὰν ἔφταξε δέξω ἀπὸ τὴν Πόλη, στὴ λεγόμενη Χρυσόπορτα, ἐπειδὴς εἶχε βραδιάσει κι ἤτανε κατακουρασμένος, ἐμπῆκε μέσα σ' ἓνα μεγάλο μοναστήρι, τοῦ ἀγίου μάρτυρος Διομήδους, καὶ πῆγε σὲ μιὰν ἄκρη τῆς αὐλῆς κι ἔπεσε καὶ κοιμήθηκε. Ὁ γούμενος εἶδε νὰ κείτεται ἔνας φτωχὸς ἄνθρωπος, κακοντυμένος καὶ μαῦρος ἀπὸ τὸν ἥλιο, καὶ δὲν ἔδωσε πολλὴ προσοχὴ. Ἀφοῦ διάβασε τὸ ἀπόδειπνο,* ἔπεσε κι αὐτὸς κι ἀποκοιμήθηκε. Κατὰ τὴν τέταρτη ὥρα τῆς νύχτας, βλέπει στὸν ὑπὸ του τὸν ἄγιο Διομήδη καὶ τοῦ λέγει: «Σήκω κι ἔβγα στὴν αὐλὴ τοῦ μοναστηρίου καὶ φώναξε δυνατά: Βασίλειε!, κι δποιος σοῦ ἀποκριθῆ, νὰ τὸν βάλης μέσα στὴν καλύτερη κάμαρα καὶ νὰ τὸν τιμήσῃς ὅσο μπορεῖς, γιατὶ αὐτὸς εἶναι γραμμένο ἀπὸ τὸ Θεό δὲν γίνη βασιλέας». Ὁ γούμενος ἔψυνησε ἀπ' αὐτὸ τὸ ζωηρὸ ὄνειρο, ἀλλὰ σὲ λίγο ξανακοιμήθηκε, δπου βλέπει τὸν ἄγιο γιὰ δεύτερη φορὰ νὰ τὸν προστάζῃ νὰ πράξῃ ὅπως πρωτύτερα, κι ἐπειδὴς πάλι ἀμέλησε καὶ τὸν ξαναπῆρε ὁ ὑπνος, τοῦ παρουσιάσθηκε γιὰ τρίτη φορὰ ὁ ἄγιος Διομήδης, φοιβερὸς καὶ θυμωμένος, προστάζοντάς του νὰ κάνῃ ὅπως τοῦ δριζε. Τότες ἔντρομος ὁ γούμενος σηκώθηκε κι ἔτρεξε στὴν αὐλὴ καὶ φώναξε δυνατὰ «Βασίλειε!» καὶ κεῖνος ἀποκρίθηκε «Τί δρίζεις στὸ δοῦλο σου;». Ὁ γούμενος ἀπόρησε πῶς αὐτὸς ποὺ ἤτανε ὅμοιος μὲ ἀτσίγγανο, κακοντυμένος καὶ περιφρονημένος, μέλλει νὰ βασιλέψῃ στὴν Κωνσταντινούπολη. Τὸν πῆρε λοιπὸν καὶ τὸν ἔμπασε μὲ τιμὴ στ' ἀρχονταρίκι* τοῦ μοναστηρίου, τοῦ ὀδωσε νὰ φάγη καὶ νὰ πιῇ, μ' ἔναν λόγο τὸν ἐπεριποιήθηκε σὰν ἄρχοντα, τόσο ποὺ ἀποροῦσε κι ὁ Βασίλειος γιὰ τὶς τόσες τιμές.

Κάθισε λοιπὸν στὸ μοναστήρι κάμποσον καιρό, ἐπειδὴ τὸ ἥθελε ὁ γούμενος, καὶ σὰν ἀποφάσισε νὰ πάγη στὴν Πόλη, τὸν παρακάλεσε νὰ τὸν συστήσῃ σὲ κανένα μεγάλον ἄρχοντα, νὰ

τὸν πάρη στὴν ὑπηρεσία του. Κατὰ καλὴ τύχη, κεῖνες τις ἡμέρες πῆγε νὰ προσκυνήσῃ στὸ μοναστήρι ὁ Θεοφιλίτζης, ἄρχοντας μεγάλος, συγγενὴς τοῦ βασιλιᾶ καὶ τοῦ Βάρδα τοῦ θείου του, ποὺ ἦταν τὸ δεσμεῖν καὶ λύειν μέσα στὸ παλάτι. Κι ὁ γούμενος ἐπειδὴς εἶχε πολλὴ φιλία μαζί του, γιατὶ συχνὰ πήγαινε καὶ προσκυνοῦσε ὁ Θεοφιλίτζης σὲ κεῖνο τὸ μοναστήρι καὶ καθότανε ἀπὸ λίγες ἡμέρες, τὸν παρακάλεσε νὰ πάρη ὑπηρέτη τὸν Βασίλειο. Σημείωσε πῶς ἦτανε ἄντρας δυνατὸς καὶ θεωρητικὸς* στὸ κορμί, ἔχωρίζοντας ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους, μόλιο ποὺ δὲν ἦτανε καλοφορεμένος. Σὰν τὸν εἰδε λοιπὸν ὁ Θεοφιλίτζης φχαριστήθηκε πολύ, γιατὶ εἶχε μανία νὰ βαστᾶ στὴν ὑπηρεσία του ἀνθρώπους ἀντρείους κι ὅμορφοκανωμένους, καὶ τὸν πῆρε μαζί του στὴν Πόλη καὶ τὸν ἔντυσε μὲ καλὰ ροῦχα καὶ πολὺ τὸν ἀγαποῦσε, γιατὶ μὲ τὸν καιρὸ εἶδε τὴν ἀξοσύνη του, τὴν ἀντρεία του καὶ τὴν ἵσια γνώμη του τόσο, ποὺ τὸν κατάστησε πρῶτον ἀπάνω στοὺς ὑπηρέτες του. Μέσα σὲ λίγον καιρὸ ὁ Βασίλειος ἔγινε ἔακουστὸς μέσα στὸ Παλάτι γιὰ τὶς χάρες του. Γιατὶ πράγματι ἔχωριζε δχι μονάχα στὴν ἀντρεία καὶ στὴν κρίση, ἀλλὰ καὶ στὶς χάρες τοῦ κορμιοῦ, ὅπως γράψαμε πρωτύτερα, ὃντας πολὺ φανταχτερός, στολισμένος ἀπὸ τὸ κεφάλι ἔως τὰ ποδάρια, ποὺ νὰ φχαριστιέται ὅποιος τὸν ἔβλεπε καὶ νὰ μαγνητίζεται ἀπὸ δαῦτον, ὅπως ἔχουν τέτοιο μαγικὸ δῶρο ἀπὸ φυσικό τους μετρητοὶ ἀνθρώποι.

Σὲ τοῦτο τὸ μεταξύ, ἥ μητέρα του, ποὺ ζοῦσε στὴ Μακεδονία, δὲ μάθαινε τί ἀπόγινε δι γιός της, κι ἔκλαιγε, ὅπου βλέπει μιὰ νύχτα στὸν ὕπνο της, πῶς καθότανε στὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ της καὶ κεῖ ἦτανε φυτρωμένο ἔνα χρυσὸ κυπαρίσσι πολὺ μεγάλο, καὶ κάτω ἀπὸ τὰ χρυσὰ κλωνιά του καθότανε δι γιός της ὁ Βασίλειος. Κι ἀπὸ τὴν χαρά της ἔύπνησε καὶ δὲ μπόρεσε πιὰ νὰ ἔανακοιμηθῇ, καὶ τὸ πρωὶ ἔκανε τὸ σταυρό της στὰ εἰκονίσματα κι ὕστερα εἶπε τ' ὅνειρό της σὲ κάτι γειτόνισσες, καὶ κεῖνες τῆς εἴπανε νὰ χαίρεται, γιατὶ ὁ γιός της θὰ γίνη βασιλέας τῶν Ρωμαίων. Τότες θυμήθηκε τὸ σημεῖο ποὺ εἶχε ιδωμένο πρὸ χρόνια πολλά, μὲ τὸν ἀιτὸ ποὺ κατέβαινε κι ἀπόσκιαζε τὸ παιδί της, καὶ

τὸ συνταίριαξε μὲ τ' ὄνειρο καὶ ζοῦσε ἡ κακόμοιρη μὲ τὴν κρυφὴ ἐλπίδα τῆς καὶ δόξας τὸ Θεό.

"Ετυχε δὲ νὰ στείλῃ ὁ βασιλέας Μιχαὴλ τὸν Θεοφιλίτζη, ποὺ τόνε λέγανε ἔτσι κι ὅχι Θεόφιλο, ἐπειδὴς ἤτανε κοντὸς καὶ μικροκαμωμένος, νὰ τὸν στείλῃ στὸν Μοριὰ γιὰ νὰ κάνῃ περιοδεία ἀπὸ μέρος τοῦ βασιλιᾶ, καὶ πῆρε μαζὶ του καὶ τὸν Βασίλειο. Κείνον τὸν καιρό, πρώτη πολιτεία ἐπάνω στὸν Μοριὰ ἤτανε ἡ Πάτρα, ποὺ τήνε λέγανε Ἀχαΐα. Τράβηξε λοιπὸν ὁ Θεοφιλίτζης στὴν Πάτρα, καὶ φτάνοντας ἐκεῖ πῆγε νὰ προσκυνήσῃ στὴ φημισμένη ἐκκλησιὰ τοῦ Ἅγιου Ἀποστόλου Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου, δ ὁποῖος μαρτύρησε στὸν ἕδιο τόπο ποὺ βρίσκεται ὁ ναός, καὶ τότες εἶχε μέσα καὶ τὸ λείψανό του. Κείνη τὴν ἡμέρα ἔλαχε νὰ μὴν πάγη μαζὶ του ὁ Βασίλειος, γιατὶ ἔκανε ἄλλη ὑπηρεσία, πῆγε ὅμως μιὰν ἄλλη μέρα μοναχός του. Μέσα στὴν ἐκκλησιὰ ὑπηρετοῦσε ἔνας καλόγερος, ἄνθρωπος ἀγιασμένος καὶ τιμημένος μὲ προορατικὸ* χάρισμα, καὶ μόλις εἶδε τὸν Βασίλειο, σηκώθηκε ἀπὸ τὸ στασίδι* ποὺ καθότανε κι ἔσκυψε, σὰν νὰ ἤτανε μπροστὰ σὲ ἄρχοντα, ἐνῶ στὸν Θεοφιλίτζη δὲν εἶχε προσηκωθῆ καὶ δὲν ἔδωσε καμιὰ τιμὴ, τότες ποὺ πῆγε νὰ προσκυνήσῃ. "Εγινε λοιπὸν σούσουρο ἀπάνω σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα, κι δ λόγος ἔφταξε στ' αὐτιὰ μιᾶς μεγάλης κυρᾶς ποὺ τὴ λέγανε Δανιηλίδα, καὶ φώναξε τὸν καλόγερο καὶ τὸν μάλωσε, λέγοντάς του πῶς τόσα χρόνια δὲν ἔκανε τέτοια τιμὴ οὔτε σὲ δαύτη, ποὺ 'ναι ἡ ἀρχόντισσα τοῦ τόπου, οὔτε στὸ γιό της, οὔτε στὸν ἔγγονά της, καὶ μάλιστα οὔτε στὸ μέγα ἄρχοντα Θεοφιλίτζη, παρὰ σηκώθηκε καὶ ὑποδέχτηκε ἔναν δοῦλο περιφρονημένον· καὶ πῶς μπορεῖ αὐτὸ τὸ ἄπρεπο φέρσιμο νὰ ἀκουστῇ ἔως τὴν Κωνσταντινούπολη, νὰ κακοφημισθῇ ὅλη ἡ Ἀχαΐα. 'Ο δὲ καλόγερος τῆς ἀπάντησε πῶς αὐτὸς ὁ φτωχὸς δοῦλος, ποὺ λέγεις, προορίζεται ἀπὸ τὸ Θεό νὰ γίνη βασιλέας τοῦ κόσμου, καὶ γνωρίζοντάς το τὸν ἐτίμησα.

"Ο Θεοφιλίτζης, σὰν τελείωσε τὴ δουλειά, γιὰ τὴν ὁποίᾳ τὸν εἶχε στείλει ὁ βασιλέας, γύρισε στὴν Πόλη· ὁ Βασίλειος ὅμως ἔμεινε κάμποσον καιρὸ στὴν Πάτρα, ἐπειδὴς ἀρρώστησε κι

έπεσε κατάκοιτος, καὶ τὸν περιποιότανε ἡ ἀρχόντισσα ἡ Δανι-
ηλίδα, ὥσπου ἔγινε καλά. Πρὶν νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Ἀχαΐα, ἔγινε
πνευματικὸς ἀδερφὸς μὲ τὸ γιό της Ἰωάννη, ὅπως συνηθίζανε
τὸν καιρὸν ἑκεῖνον, καὶ ἡ μητέρα του τὸν παρακάλεσε νὰ μὴν
τοὺς ἔχεις, δταν ἔρθη ἡ μέρα ν' ἀνεβῇ στὸ μεγάλο ἀξιώμα ποὺ
τὸν ἔχει γράψει ἡ μοίρα του. 'Ο δὲ Βασίλειος ἀποροῦσε πάλι,
βλέποντας νὰ τοῦ κάνουνε τόσες τιμές ἄνθρωποι πλούσιοι καὶ
τιμημένοι αὐτουνοῦ τοῦ φτωχοῦ ὑπηρέτη, ὁστόσο τῆς ἀπάντησε
πῶς, ἀν εἰναι θέλημα τοῦ Θεοῦ νὰ γίνη καμιὰν ἡμέρα βασιλέας,
δίνει τὸ λόγο του ὅτι τὰ παιδιά της θὰ γίνουνε ἀφέντες τῆς
Ἀχαΐας. Σὲ λίγες μέρες ἐμίσεψε ἀπὸ τὴν Πάτρα, παίρνοντας
μαζί του πολλὰ δῶρα ἀπὸ μέρος τῆς Δανιηλίδας καὶ προπάντων
ἔκεινα τὰ φημισμένα μεταξωτά, ποὺ χειρίστια προκομμένα
αὐτὴ ἡ ἀρχόντισσα καὶ τὰ ὑφαίνανε μὲ κλωστὴ ψιλότερη ἀπὸ
τὴν τρίχα τοῦ ἀραχνίου, κι ἔφταξε στὴν Κωνσταντινούπολη.

Μιὰν ἡμέρα διγὸς τοῦ καίσαρα Βάρδα ἔκανε μεγάλο τραπέζι,
κι ἀνάμεσα στοὺς προσκαλεσμένους ἦταν καὶ κάτι ξένοι ἄρ-
χοντες. Καὶ σὰν ἀποφάγανε κι ἤπιανε κρασί, ἀρχίσανε οἱ ξένοι
νὰ παινεύωνται πῶς ἔχουνε ἔναν ἀντρα ἀντρειωμένον, ποὺ δὲ
βρίσκεται σ' ὅλον τὸν κόσμο ἄλλος νὰ παλέψῃ μαζί του. Οἱ δὲ
ἔλληνες ἄρχοντες πολὺ στενοχωρηθήκανε καὶ ντροπιαστήκανε,
ποὺ δὲ βρισκότανε κανένας ν' ἀντικρίσῃ ἔκεινον τὸν γίγαντα.
Τότες ὁ Θεοφιλίτζης, ποὺ ἦταν κι αὐτὸς στὸ τραπέζι, εἶπε στὸν
Βάρδα πῶς ἔχει ἔναν δοῦλο, ποὺ μπορεῖ νὰ παλέψῃ μὲ τὸν θηρι-
ώδη ἔκεινον ἀντρα, κι ἀν δρίζῃ νὰ παρουσιασθῇ μπροστά τους.
'Ο Βάρδας χάρηκε πολύ, κι ὁ Θεοφιλίτζης ἐστειλε καὶ φώναξε
τὸν Βασίλειο. Σὰν τὸν εἶδε ὁ ξένος παλαιιστής, ἄρχισε νὰ καυχιέ-
ται πῶς θὰ τὸν διορθώσῃ γλήγορα. Καθότανε στὸ τραπέζι ἔνας
ἄρχοντας Πατρίκιος Κωνσταντίνος, ποὺ καταγότανε κι αὐτὸς
ἀπὸ τὴν Ἀρμενία κι ἀγαποῦσε πολὺ τὸν Βασίλειο, καὶ βλέπον-
τας ὅτι ὁ τόπος ποὺ θὰ παλεύανε ἦταν δγρός, πρόσταξε καὶ
κουβαλήσανε στάχτη καὶ πριονίδια καὶ τὰ ρίξανε, γιὰ νὰ μὴ
γλιστρήσουνε οἱ παλαιιστές. Σὰν πιάσανε νὰ παλεύουνε, ὁ Βασί-
λειος ξέφευγε μὲ τέχνη ἀπὸ τὰ σιδερένια χέρια τ' ὁχτροῦ του,

ώσπου τὸν ἔφερε σ' ἔνα λογαριασμὸν καὶ τὸν ἄρπαξε ἐπιτήδεια.
καὶ σηκώνοντάς τον στὸν ἀγέρα, τὸν βρόντηξε ἀνάσκελα ἐπάνω
στὸ τραπέζι, σὰν νά τανε κανένα σακί. Τότες οἱ Ἑλληνες πανη-
γυρίσαντε, κι εὐτὺς παιᾶντε τὰ ὅργανα, καὶ δώσαντε στὸν Βασί-
λειο πολλὰ φιλοδωρήματα, καὶ μαθεύτηκε σ' ὅλη τὴν Κωνσταν-
τινούπολη ἡ νίκη, κι ἡ σάλπιγγα τῆς φήμης διαλάλησε παντοῦ
τ' ὄνομα τοῦ Βασίλειου.

"Αλλη μιὰ φορὰ πῆγε ὁ βασιλέας σὲ κυνήγι, κι ἀνάμεσα σὲ
ἄλλα σκότωσε ἔνα λαγό, καὶ ξεπέξεψε ἀπὸ τ' ἄλογο γιὰ νὰ τὸν
ἀποτελειώσῃ, ἐπειδὴ φοβήθηκε μὴ φύγῃ. Ἀλλά, ως νὰ ξανακα-
βαλικέψῃ, ξέφυγε τ' ἄλογο ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ ὑπηρέτη, καὶ δὲν
μποροῦσε κανένας νὰ τὸ πιάσῃ, ἐπειδής ἦτανε ἄλογο ἀδάμαστο
κι ὁ βασιλιάς τ' ἀγαποῦσε πολύ, γιατὶ τοῦ τό χανε στείλει δῶρο
ἀπὸ ξένον κόσμο καὶ δὲ βρισκότανε ἄλλο ἔνα τέτοιο στὴν
δμορφιὰ καὶ στὴν τρεχάλα. Δράμανε λοιπὸν ὄλοι νὰ τὸ πιά-
σουνε, μὰ δὲ μπορέσαντε καὶ παιδευόντανε πολλὴν ὥρα καὶ δὲν
ξέραντε τί νὰ κάνουνε, ὥσπου ὁ βασιλέας θύμωσε καὶ πρόσταξε
νὰ τὸ σκοτώσουνε. Ἀλλὰ ὁ Βασίλειος, ποὺ βρισκότανε καὶ κεῖ-
νος ἐκεῖ πέρα μὲ τ' ἀφεντικό του τὸν Θεοφιλίτζη, πῆγε καὶ προ-
σκύνησε τὸ βασιλέα καὶ παρακάλεσε νὰ στρέξῃ* νὰ πιάσῃ αὐ-
τὸς τ' ἄλογο, κι ὁ βασιλέας ἔστρεξε. Παρεντὺς* πήδησε στ'
ἄλογό του καὶ ζύγωσε τὸ βασιλικὸ τ' ἄλογο καὶ παιδεύτηκε πολὺ
δίχως νὰ τὸ πιάσῃ, ἀλλὰ σὲ μιὰ στιγμή, ὅπως τρέχανε τὰ δυὸ
μαζί; ὁ Βασίλειος διπλάρωσε τὸ βασιλικὸ καὶ πήδηξε ἀπὸ τὸ
δικό του γλήγορα καὶ καβαλίκεψε τ' ἄλλο, καὶ μὲ τὰ πολλὰ τὸ
δάμασε καὶ τό 'φερε στὸ βασιλέα, καθισμένος ἀπάνω στὴ χρυσὴ
σέλα. Ἀπὸ κείνη τὴν ἡμέρα ὁ βασιλέας ἀγάπησε πολὺ τὸν Βα-
σίλειο καὶ τὸν ἔπηρε ἀπὸ τὸν Θεοφιλίτζη καὶ τὸν εἶχε πάντα^{μαζί} του στὴν ἀκολουθία του, καὶ μὲ δόλα ποὺ εἴπαντε οἱ ζηλό-
φθονοι, πῶς δὲν ἔπρεπε νὰ καθίσῃ στὴ βασιλικὴ σέλα ἀπὸ σέβας
στὸ βασιλέα, τὸν ἔκανε Πρωτοστάτορα.* Καὶ πάλι μιὰ φορὰ
πῆγε στὸ κυνήγι ὁ βασιλέας, καὶ μὲ τὶς φωνὲς καὶ τὶς σάλπιγγες
βγῆκε μπροστά του ἔνας λύκος, κι ὁ Βασίλειος ἔπεσε ἀπὸ πίσω
του βαστώντας τὸ ἀπελατίκι* τοῦ βασιλέα, καὶ προφτάνοντάς

τον τοῦ 'δωσε μιὰ στὸ κεφάλι καὶ τό 'σκισε στὴ μέση καὶ θαυμάσανε ὁ βασιλιάς κι οἱ ἄλλοι γιὰ τὴν ἀντρεία του. 'Ο δὲ Βάρδας, ἡ κακὴ γλώσσα, εἶπε σὲ κάποιον ἐμπιστό του: «Βλέπεις αὐτὸν τὸν Βασίλειο; αὐτὸς θὰ ἔξοντάσῃ τὴν γενιά μας ἀπὸ τὸ πρόσωπο τῆς γῆς».

'Η τύχη ἔβγαζε ἀληθινὰ τὰ λόγια τοῦ Βάρδα, γιατὶ ὁ Βασίλειος ὀλοένα ἀνέβανε παραπάνω, ὡς νὰ φτάξῃ στὸ πιὸ ψηλὸ σκαλοπάτι τῆς βασιλείας. 'Ητανε μέσα στὸ παλάτι στὸ ἀξίωμα τοῦ Παρακοιμαμένου* ἔνας Δαμιανός, καὶ μὲ τὴν καταλαλιὰ* καὶ μὲ τὶς μηχανορραφίες* του ὁ Βάρδας, κατάφερε καὶ τὸν ἔβγαλε ἀπὸ τὸ ἀξίωμά του ὁ βασιλέας, ἐλπίζοντας νὰ βάλῃ δικό του ἄνθρωπον. 'Αλλὰ μετὰ καιρὸ διόρισε ὁ βασιλέας τὸν Βασίλειο σὲ κεῖνο τὸ μεγάλο ἀξίωμα, καὶ τὸν πάντρεψε μὲ τὴν κόρη ἐνὸς μεγάλου ἄρχοντα Ἰγγέρου ἀπὸ γένος Μαρκιανικίων. Βλέποντας αὐτὰ ὁ Βάρδας, ἔλεγε στοὺς ἄνθρωπους τοῦ παλατιοῦ: «'Αλεποὺ ἔβγαλα ἀπὸ τ' ἀξίωμα κι ἔφερα λιοντάρι». Δὲν ἔπαιψε νὰ κακολογῇ τὸν Βασίλειο στὸ βασιλέα καὶ νὰ τὸν συμβουλεύῃ νὰ τὸν σκοτώσῃ, ἀλλὰ μάταια, γιατὶ ὁ βασιλιάς τὸν Βάρδα ὑποπτευότανε, κι ἀπ' ὅ,τι τοῦ 'λεγε ἔκανε τ' ἀνάποδα. Στὸ τέλος, ἔπεισε μέσα στὸ λάκκο πόδσκαβε γιὰ τὸν Βασίλειο, γιατὶ μόλις ξεμπαρκάρισε μὲ τὸ βασιλέα στὴν Κρήτη γιὰ νὰ κάνουν πόλεμο, μαλώσανε οἱ ὑπηρέτες τους κεῖ ποὺ στήνανε τὶς σκηνές, καὶ σφάξανε τὸν Βάρδα μπροστὰ στὸ βασιλέα, μὲ τὴ δική του προσταγὴ κατὰ τὰ φαινόμενα.

Γυρίζοντας ὁ Μιχαήλ στὴν Κωνσταντινούπολη, γλιτωμένος ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ Βάρδα, ἔδειξε μεγαλύτερη συμπάθεια στὸν Βασίλειο καὶ τὸν εἶχε σὰν γιό του, κάνοντάς τον Μάγιστρον.* Καὶ τὴν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς τὸν ἐπῆρε μαζί του στὴν Ἀγία Σοφία, κι ἔγινε μεγάλη γιορτὴ καὶ τοῦ 'βαλε στεφάνι στὸ κεφάλι του καὶ τὸν ἔκανε διάδοχό του.

Παίρνοντας τέτοια ἔξουσία ὁ Βασίλειος, ἀρχισε νὰ συμβουλεύῃ τὸ βασιλέα, πῶς πρέπει νὰ κυβερνᾶ καλὰ τὸν κόσμο καὶ νὰ μὴν εἶναι μέθυσος, ὥστε νὰ μὴν ξέρῃ τί κάνει, κόβοντας μύτες, χέρια καὶ κεφάλια τῶν ἀνθρώπων δίχως αἰτία, τόσο, ποὺ στὸ

τέλος τὸν ἐμάλωνε καὶ τὸν φοβέριζε γιὰ νὰ τὸν διορθώσῃ. Τότες δῆλη ἡ ἀγάπη τοῦ βασιλέα γιὰ τὸν Βασίλειο γύρισε σὲ ἀμάχη* φοβερή, ἀλλὰ αὐτὸς δὲν ἄλλαζε φέρσιμο, ἀκούγοντας τὸν κόσμο νὰ βοᾶ γιὰ τὰ κακουργήματα τοῦ Μιχαήλ, δ ὅποῖς ἔβαλε δυὸ στρατηγούς, τὸν Σαββάτιον καὶ τὸν Πωγάνην νὰ τὸν σκοτώσουνε. Στὸ τέλος πῆρε ἔναν ἄνθρωπο τοῦ παλατιοῦ, ποὺ τὸν λέγανε Βασιλικῖνο, καὶ τὸν ἔβαλε στ' ἀξίωμα τοῦ Βασιλείου. Τότες πλέον δ Βασίλειος συνεννοήθηκε μὲ τοὺς φίλους του κι ἀποφασίσανε νὰ σκοτώσουνε τὸν Μιχαήλ.

Μιὰ νύχτα λοιπόν, δ βασιλέας ἦτανε στὸ παλάτι τ' ἀγίου Μάμα, καὶ κεῖ ἔτρωγε κι ἔπινε κρασὶ κατὰ τὰ συνηθισμένα του, κι ἀπὸ τὸ μεθύσι κοιμήθηκε. Κατὰ τὴν τρίτη ὥρα τῆς νύχτας πήδησε μέσα δ Βασίλειος μὲ τοὺς φίλους του καὶ τὸν ἔσφαξε.

"Ετοι ἔβγήκανε ἀληθινὰ τὰ σημάδια τοῦ ἀιτοῦ καὶ τ' ὄνειρο πού χεὶ ίδωμένο δ ἡγούμενος πρὸ τόσα χρόνια, καθὼς κι ἡ προφητεία τοῦ καλόγερου στὴν Πάτρα, καὶ κάθισε στὸ θρόνο τῆς Πόλης δ Βασίλειος, δ φτωχὸς χωριάτης τῆς Μακεδονίας, μὲ τ' ὄνομα Βασίλειος δ Μακεδών. Βασίλεψε φρόνιμα, κυβέρνησε μὲ μεγάλη δικαιοσύνη καὶ μὲ φιλανθρωπία, ὥστε δ κόσμος ἀνακουφίστηκε, τυραννισμένος ἀπὸ τὸν Μιχαήλ τὸν Μέθυσο. "Έχιτισε πολλὲς ἐκκλησίες καὶ τὶς στόλισε μὲ εἰκόνες θαυμαστὲς καὶ πρόσταξε νὰ ίστορήσουνε δσες ζωγραφιές εἰχανε χαλάσει πρὶν ἀπὸ αὐτὸν οἱ εἰκονομάχοι, δπως στὴ φημισμένη ἐκκλησία τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων. "Ητανε ἄνθρωπος μερακλής, ἀγαποῦσε τὶς τέχνες καὶ τὰ γράμματα, καὶ ἔξὸν ἀπὸ τ' ἄλλα, ἐπιδόθηκε στὴ μουσικὴ κι ἐμελοποίησε πολλὰ τροπάρια. Ἀπὸ τούτη τὴν ποιητικὴ φλέβα μετέδωσε καὶ στὸ γιό του Λέοντα, ποὺ βασίλεψε ὑστερ' ἀπὸ τὸν πατέρα του, κι ἔγραψε τὰ Ἐωθινά, ἐκεῖνα τὰ ἔξοχα ἄνθη τοῦ λόγου.

Μ' ἔναν λόγο, στάθηκε ἔνας ἄνθρωπος ἀξιαγάπητος, στολισμένος μ' ὅλα τὰ χαρίσματα, κι ἀν δὲ σκότωνε τὸν Μιχαήλ, θὰ ἦτανε δ λαμπρότερος ἄρχοντας τῆς Νέας Ρώμης, δπως δ Τραγιανὸς στάθηκε δ λαμπρότερος αὐτοκράτορας τῆς Παλιᾶς Ρώμης.

(¹Απὸ τὸ βιβλίο Φημισμένοι ἄντρες καὶ λησμονημένοι)

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ

Τὰ τζιτζίκια

Ἡ Παναγιὰ τὸ πέλαγο
κρατοῦσε στὴν ποδιά της
Τὴ Σίκινο τὴν Ἀμοργὸ
καὶ τ' ἄλλα τὰ παιδιά της

Ἄπο τὴν ἄκρη τοῦ καιροῦ
καὶ πίσω ἀπ' τοὺς χειμῶνες
Ἄκουγα σφύριζε ἡ μπουρού*
κι ἔβγαιναν οἱ Γοργόνες

Κι ἐγὼ μέσα στοὺς ἀχινοὺς
στὶς γοῦβες στ' ἀρμωρίκια*
Σὰν τοὺς παλιοὺς θαλασσινοὺς
ρωτοῦσα τὰ τζιτζίκια:

—Ἐ σεῖς τζιτζίκια μου ἄγγελοι
γειά σας κι ἡ δρα ἡ καλὴ
‘Ο βασιλιὰς δ ‘Ηλιος ζῆ;
κι ὅλ’ ἀποκρίνονται μαζί:

—Ζῆ ζῆ ζῆ ζῆ ζῆ ζῆ ζῆ.

(Ἀπὸ τὴν ποιητικὴ συλλογὴ *Tὰ ρῶ τοῦ ἔρωτα*)

ΣΟΦΙΑ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ - ΠΑΠΑΔΑΚΗ

Ἡ φυγὴ στὴν Αἴγυπτο

ΤTAN ἡ δεύτερη νύχτα. Στοὺς Οὐρανούς, ἐπάνω ἀπὸ τὸ σπήλαιο, εἶχαν σβήσει οἱ ὄμνοι. Δὲν κυμάτιζαν πιὰ στὸν αἰθέρα φτεροῦγες ἀγγελικές. Στὶς ψυχές, ποὺ εἶχαν ἀναστατώθη ἀπὸ τὸ θαῦμα, βασίλευε τάρα γαλῆνη. Οἱ μάγοι ἀνέβηκαν στὶς καμῆλες τους, οἱ βοσκοὶ γύρισαν στὰ μαντριά τους.

Ο Ἰωσήφ, ποὺ εἶχε πάει γιὰ τὴν ἀπογραφή, γύρισε κατάκοπος κι ἔγειρε δίπλα ἀπὸ τ' ἄκακα βόδια, νὰ κοιμηθῇ καὶ νὰ ξαποστάσῃ. Ἡ Μαριάμ, κουρασμένη ἀπ' τὴν ἔκσταση καὶ τὴν εὐτυχία, εἶναι ἀπὸ ὅρα πολλὴ βυθισμένη στὸν ὕπνο. Στ' ἀπλωμένο της χέρι, ἀκουμπισμένο τ' ὀλόξανθο βρέφος, κοιμᾶται μ' εὐωδιασμένα τὰ χείλη του ἀπ' τὸ γάλα τὸ μητρικό. Φωτοστέφανο πλέκουν γύρω ἀπ' τὰ μαλλάκια του τ' ἄχυρα τῆς φάτνης.

Εἶναι ἡ δεύτερη νύχτα, κι ὁ οὐρανὸς ἀποσύρθηκε πίσω ἀπὸ πυκνὰ χειμωνιάτικα σύννεφα. Χρυσὴ πόρπη* ἀπόμεινε στὸ μανδύα του τὸ ἄστρο. Ἡ γῆ ἔμεινε μονάχη της μὲ τὴ θεία ὑπόσχεση τῶν ἀγγέλων: «...Καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη».

«Ναι, Κύριε, συλλογιέται ὁ Ἰωσήφ, ὅλη ἡ δόξα δική Σου. Σ' ἐμᾶς ἡ εἰρήνη εἶναι ἀρκετή. Τὰ χαράματα θὰ κινήσωμε γιὰ τὴ Ναζαρέτ. Τὸ ἀργαστήρι εἶναι κλειστὸ τόσες μέρες. Τὸ κυπαρισσόξυλο καὶ τὸ κέδρο προσμένουν τὸ γλείφανο* καὶ τὴν πλάνη».

Κι ο τεχνίτης φέρνει μπροστά του τὰ ἔργα ποὺ μέλλουν νὰ γίνουν. Τὸ πρῶτο ποὺ πρέπει νὰ φτιάξῃ εἶναι μιὰ κούνια. Μιὰ κούνια ἀνάλαφρη, ποὺ τὸ πόδι τῆς μάνας νὰ φτάνη νὰ τὴν κρατῇ σὲ ρυθμό, καθὼς θὰ δουλεύουν τὰ χέρια στὸ πλεξιμὸ ἢ στὴ ρόκα, τ' ἀτέλειωτα χειμωνιάτικα βράδια. Μιὰ κούνια ὀδλόγυρα στολι-σμένη μὲ ἀγγέλους, ποὺ ψάλλουν χορεύοντας. Κι ἐκεῖ, στὴν κορφή, ἐπάνω ἀπ' τὸ κεφάλι τοῦ βρέφους, ἔνα μεγάλο ἀστέρι, ποὺ τὸ παιδί θὰ χτυπᾶ τὰ χεράκια του καὶ θὰ τὸ ζητᾶ γιὰ παι-χνίδι.

Γλυκές, σὰν τὸ μέλι, θὰ πέφτουν οἱ μέρες, κι ἀπ' τὸ μικρὸ μαραγκούδικο δὲ τεχνίτης θ' ἀκούη τὸ γέλιο τῆς μάνας καὶ τοῦ παιδιοῦ, καὶ θὰ παίρνη καινούρια διάθεση γιὰ δουλειά. Ἡ μικρή του φαμίλια μεγάλωσε μ' ἔνα στόμα ἀκόμα, κι ἡ μικρομάνα πρέ-πει νὰ τρώῃ καλά, γιὰ νὰ κάνῃ παχύ, μυρωδάτο γάλα.

Ναί, αὔριο θὰ ξεκινήσουν ἀχάραγα. "Έχουν τόσο δρόμο, ὥσπου νὰ φτάσουν στὴ Γαλιλαία. Τ' ἀμπέλια νοτίστηκαν* ἀρ-κετά, θέλουν σκάψιμο. Τὰ χωράφια τὰ πότισαν οἱ βροχές. Εἶναι ὥρα νὰ πέσῃ δὲ σπόρος στὰ σπλάχνα τους. Τὰ στάχυα θὰ βγοῦν καταπράσινα καὶ μεστὰ* καὶ τ' ἀγέρι θὰ κρούη,* μ' ἀόρατα δά-χτυλα, πάνω τους, σὰν σὲ ἄρπα, τὸ θεῖο τραγούδι τῆς εὐτυχίας καὶ τῆς εἰρήνης. "Έχει νὰ κόψῃ ἀκόμα καὶ ξύλα γιὰ τὸ χειμώνα, ποὺ ἀρχίζει στὸν τόπο τους τὸ Γενάρη: Παλιές γερασμένες ἐλιές, ποὺ θὰ τρίζουν στὸ τζάκι, μοσκοβιόλωντας.

"Ἡ Μαριάμ, κουρασμένη ἀπὸ τῆς μέρας τὸ μόχθο, θ' ἀποκοι-μιέται νωρὶς μαζὶ μὲ τὸ γιό της, δπως ἀπόψε, γαλήνια, γλυκά, κι ὅλη ἡ ἔγνοια θὰ μένῃ γιὰ τὸν καλὸ νοικοκύρη. "Οπως ἀπόψε! Μὰ εἶναι τόσο εὐχάριστη ἡ ἔγνοια, ἀνάλαφρη σὰν πούπουλο. "Ονειρα γαλάζια γιὰ τὸ μωρό, ποὺ θὰ ξεπετιέται σιγὰ σιγά, καὶ θὰ γίνεται ἀνθρωπος σωστός, καὶ θὰ κοιτᾶ καὶ θὰ λέη λογάκια: «πατέρα! μητέρα!»

"Ἡ ἀχνα τῶν δυὸ βιοδιῶν ζέστανε τριγύρω του τὸν ἀέρα. Νύ-σταξε δὲ Ἰωσήφ. Γλυκός σὰν τὸ μέλι κατέβηκε ὁ ὑπνος στὰ μάτια του.

"Ἔξω ἀκούστηκαν κρότοι σπαθιῶν, χλιμιντρίσματα βιαστικῶν

ἀλόγων, παραγγέλματα καὶ βλαστήμιες μέσα στὴ νύχτα. Σπαθάριοι ἔτρεχαν στοὺς δρόμους τῆς Βηθλεέμ, μὲ ρομφαῖες* γυμνές, ματωμένες. Θρῆνοι ἀκούγονταν πίσω τους, φωνές, ποὺ σοῦ ξέσκιζαν τὴν καρδιά. Στὸ χωριό Ραμά ξεσηκώθηκε ἀτέλειωτο μοιρολόι, μὲ κορυφαία τὴ μάνα Ραχήλ:

— Κρύψτε τὰ παιδιά σας, γυναῖκες. Ὁ φονιὰς Ἡρώδης ζητᾶ τὸ αἷμα τους!

Δυὸς ἵσκιοι ξεχώρισαν: Ἔνας ἄνδρας καὶ μιὰ γυναίκα.

— Κρύψε στὸν κόρφο σου τὸ παιδί! εἶπε ὁ ἄνδρας. Θήλαζέ το καθῶς περπατᾶμε, μὴν τύχῃ καὶ κλάψῃ!

Ἐρέξαν μιὰ ματιὰ στὸ σκοτάδι, ἀκουσαν τὶς κλαγγές* τῶν σπαθιῶν, ποὺ ξεμάκραιναν. Κουκουλώθηκαν σὲ δυὸ κάπες χοντρὲς καὶ ξεκίνησαν μὲς στὴ νύχτα. Πέρα ἐσκουζε ἡ κουκουβάγια, σμίγοντας τὸ θρῆνο της μὲ τ' ἀνθρώπινο κλάμα. Σμάρια* λευκὰ περιστέρια πετοῦσαν συντροφιασμένα πρὸς τοὺς αἰθέρες. Τὰ σύννεφα ἄνοιγαν καὶ τὰ τύλιγαν στὰ πυκνά τους πέπλα.

Δεκατέσσερεις χιλιάδες λευκὰ περιστέρια ἀνέβηκαν ἐκείνη τὴ νύχτα στοὺς οὐρανούς.

— Ἀγρια νύχτα! εἶπε ἡ γυναίκα, ποὺ εἶχε στὸν κόρφο της τὸ παιδί.

— Ναί, πολὺ ἀγρια, εἶπε ὁ σύντροφός της. Μὰ μὴ φοβᾶσαι. Μᾶς προστατεύουν δυνάμεις ἀόρατες. Θὰ σοῦ πῶ τ' ὄνειρό μου σὲ λίγο ποὺ θὰ περάσουμε τὰ σύνορα.

— Δὲ φοβᾶμαι, εἶπε ἡ γυναίκα. Ὁ Κύριος εἶναι μαζί μας!

Περπάτησαν δλη τὴ νύχτα καὶ τὸ ξημέρωμα βρέθηκαν ἔξω ἀπ' τὴν περιοχὴ τοῦ Ἡρώδη. Ἡ ἔρημος ἀπλωνόταν μπροστά τους. Ὁ Ἰωσὴφ τὴν εἶδε μὲ δέος.

«Πῶς θὰ ζήσωμε;» πῆγε νὰ σκεφθῇ. Μὰ ἀόρατα χείλη τοῦ ἔδωσαν τὴν ἀπάντηση:

«Ο Θεὸς ἔθρεψε μὲ μάννα τοὺς πατέρες σας, κάποτε, στὴν ἔρημο.»

— Πέξ μου τ' ὄνειρό σου! εἶπε ἡ γυναίκα, ποὺ κάθισε νὰ ξεκουραστῇ πρὶν ἀρχίσῃ ἡ νέα πορεία.

— Μὰ δὲν ξέρω ἀν τὴν ὄνειρο ἡ πραγματικότητα, εἶπε ὁ σύν-

τροφός της. Δὲν είναι εύκολο νὰ τὸ ξεχωρίσῃ κανένας αὐτοὺς τοὺς καιρούς, ποὺ οἱ Οὐρανοὶ ἔσμιξαν τόσο πολὺ μὲ τὴ γῆ.

— Πές μου τ' ὅραμά σου, διόρθωσε ἡ νέα γυναίκα.

Τὸ βρέφος χαμογελοῦσε στὰ χέρια της, χορτασμένο ἀπὸ γάλα καὶ ὕπνο.

— Γήινες φροντίδες μὲ κρατοῦσαν ἄγρυπνο, ἀρχισε νὰ διηγέται ὁ Ἰωσήφ. Σκεφτόμουνα τὸ ἐργαστήρι μου, τόσες μέρες κλειστό, τὶς δουλειές μου ποὺ ἔμειναν πίσω. Λογάριαζα κιόλας πώς τ' ὅργωμα κόπηκε στὴ μέση, τ' ἀμπέλια μας ἔμειναν ἄσκαφτα. "Υστερα γλύκανε τὴ σκέψη μου μιὰ μικρὴ κούνια ποὺ θὰ ἔκανα ἀπὸ μυρωδάτο κυπαρισσόξυλο καὶ θὰ σκάλιζα ἐπάνω της μάγους καὶ βοσκούς κι ἔνα ἄστρο, ποὺ γύρω του θὰ χόρευαν οἱ ἄγγελοι. Κι ἄξαφνα τὸν εἶδα μπροστά μου τὸν ἔνα, τὸ γνώριμο ἄγγελο μὲ τὶς ἀσπρες μακριές φτεροῦγες. «Πάρε τὸ παιδί καὶ τὴ μητέρα του, μοῦ εἰπε, καὶ φύγετε γιὰ τὴν Αἴγυπτο. Ὁ βασιλιὰς ψάχνει νὰ τὸ βρῆ, γιὰ νὰ τὸ σκοτώσῃ.» Γήινες ἦταν οἱ ἔγνοιες μου. Μὰ ὁ Κύριος ἀγρυπνοῦσε κι ἔστειλε τὸν ἄγγελο, νὰ μὲ ξαναφέρῃ στὸ δρόμο Του. Ἡταν ἐκεῖνος ὁ ἴδιος ποὺ μοῦ φανέρωσε τότε πώς θὰ γεννοῦσες τὸ Γιὸ τοῦ Θεοῦ.

— Στὴν Αἴγυπτο; ρώτησε ἡ μητέρα. Είναι μακριά; Ξέρουμε νὰ πᾶμε;

— Δὲ ρώτησα τίποτα, εἶπε ὁ Ἰωσήφ. Ἐκεῖνος ποὺ στέλνει τὸ μῆνυμα, ζέρει τὰ πάντα. "Ἄς δόηγήσῃ τὰ βήματά μας.

Δὲν εἶπε τίποτα ἡ Μαριάμ. Ἡ ψυχὴ της ἦταν γεμάτη ἀπὸ πίστη. Μῆνες τώρα ζοῦσε τὸ θαῦμα: «'Ιδοὺ ἡ δούλη τοῦ Κυρίου, γένοιτο μοι κατὰ τὸ ρῆμα Σου!»

Σηκώθηκαν καὶ, κρατώντας ὁ ἔνας τὸ χέρι τοῦ ἄλλου, κίνησαν μέσα ἀπὸ τὴν ἔρημο γιὰ τὴ χώρα τοῦ Νείλου. Μὰ ὁ Ἰωσήφ κι ἡ Μαρία δὲν ἤξεραν πῶς μαζί τους εἰχαν κινήσει, ἐκείνη τὴ χαραυγή, κι ὅλα τὰ λουλούδια τῆς γῆς κι ὅλα τὰ πουλιά τοῦ παραδείσου.

Ναί! Ἀμμος φαινόταν στὸ μάκρος, γκρίζα, μονότονη ἄμμος, ποὺ τὴ στροβίλιζε ὁ ἄνεμος καὶ τὴν ἔστηνε πότε πότε σ' ἀμμόλοφους. Μὰ ἡ ἄμμος ἔμενε πάντα μπροστά τους καὶ πίσω τους.

Ἐκεῖ ποὺ πατοῦσαν τὰ πόδια τους, φύτρωναν λουλούδια, χορτάριαζε ἡ ἐρημος καὶ γινόταν περβόλι.

Στὰ ξάγναντα* στέκονταν τὰ θεριά τῆς ἐρήμου, μὰ δὲν οὔραιαζαν πεινασμένα. Εἶχαν στὴν ἔκφρασή τους τὴν ἡμεράδα προβάτων, καθὼς κοίταζαν τὸ ζευγάρι, ποὺ ἔφερνε, στὴν καρδιὰ τῆς ἐρήμου, τὴν ἄνοιξη.

‘Ο ‘Ιωσήφ ἔβλεπε τὴν ἅμμον’ ἀλλάζη μορφὴ καὶ τὴν ἐρημονὰ μακραίνη.

«Παράξενο, συλλογιόταν. Εἶχα ἀκούσει πῶς κάποτε, μέσα στὴ δίψα τους, οἱ ταξιδιώτες τῆς ἐρήμου παθαίνουν τέτοιες ψευδαισθήσεις καὶ βλέπουν μπροστά τους δάσεις, ποὺ δὲν τὶς φτάνουν ποτέ, γιατὶ δὲν ὑπάρχουν στ’ ἀλήθεια. Μὰ ἐδῶ γίνεται τὸ ἀντίθετο. Ἡ ἅμμος εἰναι ἡ ψευδαίσθηση, κι εἰναι ἀτέλειωτη δαση ἡ πλάση γιὰ μᾶς.»

“Υστερα θυμήθηκε ποιοὺς συνόδευε στὸ ταξίδι, τίνος παιδιοῦ ἡταν προστάτης καὶ δὲν ἀπόρησε πιὰ γιὰ τίποτα.

“Οπου κάθονταν νὰ ξεκουραστοῦν, χουρμαδίες ξεδίπλωναν τὶς ψηλὲς βεντάλιες τους κι ἄνοιγαν τὴν καρδιὰ τους, προσφέροντας μελωμένους καρπούς. Κάτω ἀπὸ πυκνὲς μπανανιές, ἀνάβρυζαν πηγὲς δροσερές. Τὰ πουλιὰ κελαηδοῦσαν στὰ κλώνια μὲ ἀγγελικὲς μελωδίες.

Τὸ καραβάνι τῶν τριῶν μάγων ταξίδευε, μέρες τώρα, στὴν ἐρημο. “Ομως εἶχε ὀλότελα ξεστρατίσει. ‘Ο Μελχιὼρ τὸ ἔβλεπε τὶς νῦχτες ἀπὸ τ’ ἀστρα πῶς δευαν* κατὰ τὸ νοτιά.

— Λές καὶ δὲν δόηγοῦμε ἐμεῖς τὶς καμῆλες, εἶπε στοὺς δυό του συντρόφους. Κινήσαμε γιὰ τὸ γυρισμὸ στὴν Περσία κι ὁ δρόμος σὲ λίγο μᾶς βγάζει στὴν Αἴγυπτο.

— Καλύτερα! εἶπε ὁ Γάσπαρ. ‘Η χώρα τοῦ Νείλου εἰναι ἡ πατρίδα τοῦ μυστηρίου. Ἐκεῖ θὰ σπουδάσουμε πιὸ βαθιὰ τὴ σοφία.

— “Ω, ποιὰ σοφία μπορεῖ νὰ σταθῇ μπροστὰ στὴν ἀλήθεια ποὺ ἔλαμψε μὲς στὸ σπήλαιο τῆς Βηθλεέμ. Δὲ θά ’πρεπε νὰ μακρύνουμε ἀπὸ τὴ γῆ τούτη ποὺ γέννησε τὸ Σωτήρα, εἶπε ὁ Βαλτάσαρ.

— Θὰ γυρίσωμε σύντομα, εἶπε ὁ Γάσπαρ. Σὰν θά ’ρθῃ ἡ ὥρα τῆς

δόξας Του, θὰ βρεθοῦμε κοντά Του νὰ Τοῦ προσφέρουμε τὸ
βαρύτιμο στέμμα τοῦ Βασιλιᾶ...

— ...ἡ ν' ἀλείψωμε μὲ τὴ σμύρνα τὸ σῶμα Του μέσα σ' ἔναν
τάφο! πρόσθεσε ὁ Βαλτάσαρ.

— "Οποιος γεννήθηκε, θὰ πεθάνῃ, ἀπάντησε ὁ Μελχιώρ. Μὰ
πίσω ἀπ' τὸ θάνατο, εἰναι ἡ ζωὴ, κι Ἐκεῖνος ἥρθε νὰ τὸ διδάξῃ
στοὺς ἀνθρώπους. "Ας δοξάσωμε, λοιπόν, τὸ Θεό, ποὺ μᾶς
ἔστειλε νὰ προσφέρωμε πρῶτοι θυμίαμα στὸ Σωτῆρα τοῦ κό-
σμου.

Αὐτὰ κουβέντιαζαν οἱ σοφοὶ ἀστρολόγοι, δταν ἀντίκρισαν
μιὰ ὀλόδροση δαση μὲ πυκνὲς χουρμαδιές. Οἱ καμῆλες, ποὺ μὲ
τὸ ἔνστικτο μυρίζονταν τὸ νερὸ καὶ τὸν ἵσκιο ἀπὸ μίλια μακριά,
τράβηξαν κατὰ κεῖ βιαστικές.

— Δυὸ ταξιδιώτες, εἶπε ὁ Βαλτάσαρ. "Ἐνας ἄνδρας καὶ μιὰ γυ-
ναίκα ποὺ ἔχει στὴν ἀγκαλιά της μωρό. Ταξιδεύουν χωρὶς καρα-
βάνι... Θά 'χουν χάσει τὸ δρόμο τους, φαίνεται. Πᾶμε νὰ τοὺς
δώσωμε βοήθεια!

— Ναί, πᾶμε! εἶπαν κι οἱ ἄλλοι. "Έχομε καμῆλες καὶ γιὰ τοὺς
δυό τους.

— Γρήγορα, γιατὶ ξεκίνησαν... Δὲν προφταίνομε! εἶπε ὁ Μελ-
χιώρ.

Πραγματικά, οἱ δυὸ δδοιπόροι, ποὺ εἶχαν ξεκουραστῇ ἀρ-
κετά, συνέχιζαν τὴν πορεία τους. Ἡ γυναίκα κρατοῦσε τὸ Βρέ-
φος στὴν ἀγκαλιά της. 'Ο ἄνδρας, ποὺ ἔσκυβε ἀπὸ τὸ βάρος τῆς
κούραστης καὶ τῶν χρόνων, ἀκουμποῦσε σ' ἔνα ραβδί.

"Ετρεξαν πίσω τους οἱ τρεῖς μάγοι, μὰ ἄξαφνα στάθηκαν σὰ
μαρμαρωμένοι. "Ο, τι εἶδαν τὰ μάτια τους ξεπερνοῦσε τὴν φαντα-
σία. Ἡ δαση μὲ τὶς χουρμαδιές περπατοῦσε μαζὶ μὲ τοὺς δδοι-
πόρους. Οἱ πηγὲς ποὺ δλο στέρευαν πίσω τους, ἀνάβρυζαν
ἀσταμάτητα κάτω ἀπὸ τὰ πέλματά τους. Τὰ κρυσταλλένια νερά
τους κυλοῦσαν κατὰ τὴ χώρα τοῦ Νείλου, χαράζοντας ἀσημένιο
τὸ δρόμο. Τὰ δέντρα καὶ τὰ φυτά, τὰ λουλούδια κι ἡ χλόη συνό-
δευαν τοὺς δυὸ δδοιπόρους, καὶ στὸν αἰθέρα τὰ χελιδόνια κι οἱ
γερανοὶ ταξίδευαν μαζί τους.

Πίσω τους ἔμενε πάντα ἡ ἄμμος, ἡ γκρίζα μονότονη ἄμμος,
ποὺ τὴ στροβίλιζε δ ἄνεμος καὶ τὴ σώριαζε σὲ ἀμμόλοφους.

Καὶ τότε, οἱ μάγοι κατάλαβαν ποιοὶ ἡταν οἱ δυὸς ὁδοιπόροι
πού, φεύγοντας τὴ σφαγή, πήγαιναν τὸ Βρέφος στὴ χώρα τοῦ
Νείλου. Γονάτισαν ἐκεῖ στὴν ἄμμο, ποὺ λίγο πρὶν εἶχε βγάλει
λουλούδια.

— Δόξα Σοι, Κύριε, εἶπαν, ποὺ βρήκαμε τὸ δρόμο Σου ξανά.

Κι ἀκολούθησαν πίσω ἀπ' τὴν κινούμενη ὕαστη, ποὺ σιγὰ
σιγὰ τοὺς ἑτύλιξε μέσα στὴ δροσιά της.

(Απὸ τὸ βιβλίο *Τὸ λάλημα τῆς καμπάνας*)

ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΕΡΖΑΚΗΣ

‘Ο πρωτοστράτορας τοῦ Μυτζηθρᾶ

Βρισκόμαστε στὸ 1292. Τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ Μοριᾶ κατέχεται ἀπὸ τοὺς Φράγκους. Καὶ μόνο ὁ Μυτζηθρᾶς, ὁ σημερινὸς Μυστράς, βρίσκεται στὰ χέρια τῶν Ἑλλήνων. — “Ἐνας νεαρὸς Ἐλληνας, ὁ Νικηφόρος Σγουρός, ἀναγκάζεται νὰ φύγῃ κρυφὰ ἀπ’ τὸ φραγκοκρατούμενο Ναύπλιο καὶ νὰ πάῃ στὸ Μυστρά, γιὰ νὰ ζητήσῃ προστασία κοντά σὲ ἵνα συγγενή του, τὸ μεγάλο δῆρχοντα Σγουρομάλλη, ποὺ δῆμως ποτέ του δὲν ἔχει δεῖ. Ὁ νεαρός, ὑστερά ἀπὸ περιπέτειες καὶ κινδύνους, φτάνει στὸ Μυστρά, ἀλλὰ κι ἐκεὶ τὸν περιμένουν πολλὲς καινούριες δυσκολίες, ποὺ τελικά τὶς ὑπερνικᾷ. — Τὸ κείμενο ποὺ ἀκολουθεῖ περιγράφει τὴν πρώτη πρώτη μέρα τοῦ Νικηφόρου Σγουροῦ στὸ Μυστρά.

ZΗΜΕΡΩΝΕ γιορτὴ μεγάλη, τῶν Ταξιαρχῶν. Πάνω στὸ βράχο τοῦ Μυτζηθρᾶ καὶ κάτω σ’ δλη τὴν ἔκταση τοῦ κάμπου, σήμαντρα* σκόρπια γλυκολαλοῦσαν ἀπὸ τὸν δρόθρο. Μὲ τοὺς ἀτμοὺς τῆς καταχνιᾶς, ἡ θύμιση τῆς χτεσινῆς βροχῆς ἔσβησε στὶς ἵριδιστὲς* ἀχτίδες τοῦ κανούριου ἥλιου. Κι ἀπ’ δλους τοὺς δρόμους ποὺ κλαδώνονται σὰν ἄσπρες φλέβες στὸ λάσιο* στῆθος τοῦ μεγάλου κάμπου, καβαλαραῖοι καὶ πεζοί, χωριάτες, ἀρχοτες, λαϊκοί, ἱερωμένοι, ταξιδεύαντες τραβώντας ἄλλοι κατὰ τὴν ἀβρὴ Λακρεμονία, τὴ γερμένην ἐρωτιάρικα στὸ πλευρὸ τοῦ λυ-

γεροῦ Εύρωτα, κι ἄλλοι πρὸς τὸν ἀδρὸν κι ὅρθιο βράχο τοῦ Μυτζῆθρᾶ.

Τὰ σπίτια ἦταν χτισμένα στὴν προσηλιακή, τὴν ἡμερώτερη πλαγιὰ τοῦ βουνοῦ, αὐτὴν ποὺ ἀντικρίζει τὸν κάμπο. Οἱ ἄρχοντες τῆς Λακρεμονίας συνήθιζαν ν' ἀνεβαίνουν τὶς γιορτάδες γιὰ νὰ ἐκκλησιαστοῦν στὸ Μυτζῆθρὰ μαζὶ μὲ τὴν Κεφαλὴ* καὶ τοὺς δοφικιαλίους.* Καβαλικεμένες γυναίκεια, σὲ μοῦλες ἀσημοκούδουνες, οἱ ἄρχοντισσες σκαρφάλωναν ἀπὸ τὰ φιδωτὰ στενορύμια, τὰ πλακοστρωμένα καὶ σκαλωτά, ἐνῷ ἀπὸ ψηλά, τὰ βούκινα* καὶ τὰ σαλπίγγια χαιρέτιζαν τὴν ἔξοδο τοῦ στρατηγοῦ. Ἡταν ἡ στιγμὴ ποὺ ἔβγαινε ἀπὸ τὸ Διοικητήριο μὲ τὴν πλουμιστή του ἀκολουθία, καὶ τραβοῦσε ἀργοπερπάτητος, μαλαμοστολισμένος, κατὰ τὴν ἐκκλησιά.

Χωμένος στὸν ὄχλο ποὺ παραμέριζε βιαστικά, δένος μὲ τὴν πολεμικὴ ἔξαρτυση, τόσο παράταιρος ἀνάμεσα στὸ φτωχοντυμένο πλῆθος, στάθηκε νὰ κοιτάξῃ, μὲ περιέργεια. Οἱ στρατιῶτες προπορεύονταν σὲ δυὸ στοίχους, κρατώντας τὰ κοντάρια τους κατεβασμένα, φράγμα μακρύ. Στὸν πλακόστρωτο δρόμο, τὸν κλεισμένο ζερβόδεξα, ἀπὸ πελεκητοὺς βράχους ἔνα μπόι ψηλούς, τὰ βήματα κι οἱ ἀρματωσιές κροτάλιζαν σὰ χείμαρρος ἀπὸ μπακίρι. Πίσω, στὴν ἀγκωνὴ τοῦ δρόμου ποὺ φιδολύγιζε κατηφορίζοντας, ἡ συνοδεία πρόβαλε λάμποντας ἀπὸ μάλαμα, ἀσήμι καὶ μετάξι.

Ποτέ του ώς τώρα δένος δὲν εἶχε τύχει σὲ τέτοιο θέαμα. Ἡ φορεσιά του τὸν ἔδειχνε ἀρχοντόπονλο, δημοσίος οἱ τρόποι κι ἡ θωριά του εἴχανε κάτι τὸ ἀγριωπὸ κι ἀτίθασο. Ἐπαψε νὰ σκουντάῃ τοὺς διπλανούς του, δρθώθηκε στὰ νύχια καὶ κοίταξε.

Πέρασε πρῶτος δ στρατηγός, ντυμένος σὲ σκαραμάγκι* ὁλομέταξο, ὕφασμα ποὺ κυλοῦσε ύγρο πάνω στὸ νευρωμένο κορμί του κι ἔριχνε ἀντιφεγγιές φιλντισένιες. Οἱ χαμηλόφωνες κουβέντες τοῦ ὄχλου κυλοῦσαν ζευγαρωτὰ μὲ τὴ διαδρομή του, μελισσολόι βουερό. Οἱ ἄλλοι δοφικιάλιοι ἔρχονταν τὸ κατόπι, κι αὐτοὺς τὸ πλῆθος τοὺς δνομάτιζε ἔναν ἔνα. Ὁ πρωινὸς ἥλιος

πιτσίλιζε μὲ λαμπαδιάσματα φευγαλέα τὸ βαρύτιμο ρυάκι. Τὸ ξένο ἀρχοντόπουλο ἔσκυψε στὸ διπλανό του καὶ ρώτησε:

— Ποιὸς εἶναι δ Σγουρομάλλης;

‘Ο ἄνθρωπος τὸν κοίταξε ἀπορημένος.

— ‘Ο ἀρχοντας Σγουρομάλλης; Ἡ ἐνδοξότητά του πέρασε. Νά, ἐκεῖ κοντὰ στὴν Κεφαλὴν πηγαίνει...

‘Ακολούθησε μὲ τὰ μάτια τὴ διεύθυνση τοῦ χεριοῦ κι εἰδε, ψηλότερα ἀπὸ τ’ ἄλλα τὰ κεφάλια, ἔναν ἄντρα ποὺ πορευόταν ἀργοπερπάτητος. Φορούσε κωνικὸ σκιάδι* βυσσινί, καὶ τὰ μαλλιά του, πηχτά, κορακάτα, στρουφίζανε γυαλίζοντας πάνω στὸν ἄσπρο σβέρκο. Χίμηξε τὸ παιδάριο ἀνάμεσα στὸ πλῆθος, ἄνοιξε δρόμο μὲ τοὺς ἀγκῶνες, πάλεψε, καὶ τέλος ἔφτασε στὸ ὑψος τοῦ ἀρχοντα, πάνω ποὺ δ στρατηγὸς κι οἱ πρῶτοι τῆς ἀκολουθίας μπαίνανε στὴν ἐκκλησιά. Ἡ σκοτεινὴ πύλη χώνευε τὰ χρώματα, τὰ μέταλλα, τὶς φωτιὲς ἀπὸ τὰ πετράδια. Μαζὶ κατάπιε καὶ τὸν πρωτοστράτορα. Παρασυρμένος ἀπὸ τὴν δρμή του δ ξένος, ἤρθε νὰ πέσῃ πάνω στὸ ζυγὸ τῆς φρουρᾶς. “Ἐσπρωξε δυὸ στρατιῶτες, πάσχισε νὰ περάσῃ. Ἀμίλητοι ἐκεῖνοι, ζυγώσανε τὸ ξνα μὲ τ’ ἄλλο τὰ θωρακισμένα κορμιά τους, καὶ τὸν ξαποστείλανε πίσω.

— ‘Αφῆστε με... ἀφῆστε με! ἔκανε λαχανιασμένος, χτυπώντας μὲ τὶς παλάμες τὰ φολιδωτὰ* λωρίκια* τους.

— Πίσω!

‘Αρπάχτηκε ἀπὸ τὰ τουφία* τοῦ στρατιώτη καὶ τὸν χτύπησε μὲ τὸ γόνατο στὰ νεφρά. Τὸ πλῆθος, ποὺ είχε παραμερίσει γιὰ μιὰ στιγμὴ ἀνήσυχο, βάλθηκε νὰ γελάῃ.

— Ποιὸς εἶν’ αὐτὸς δ παλαβός; ρωτάει ἔνας πένταρχος ζυγώνοντας ἀγριεμένος.

‘Η ἀκολουθία δλο καὶ καταχωνιαζόταν στὴ σκοτεινὴ πύλη. Κλείνοντας τὴν παράταξη, οἱ ἀρχόντισσες ὀνεβαίνανε τώρα τὰ σκαλοπάτια, μὲ σούσουρα ἀπὸ μεταξωτά. Ἀχνιστή, γλυκερὴ μυρωδιὰ ἀπὸ λιβάνι καὶ ζεστὸ κερί ξέφευγε, ἀνακλαδιζόταν στὸν κρυστάλλινο δέρα τοῦ πρωινοῦ ἀπόβροχου.

— Χμ! εἶναι δ κακοκέφαλος ἐκεῖνος ποὺ παρουσιάστηκε τὰ ξη-

μερώματα στὸ παλάτι σώνει καὶ καλὰ νὰ ἴδῃ τὴν Κεφαλή, παρατήρησε δὲ πένταρχος κοιτάζοντας τὸν ἀνήσυχο νέον. Τραβήξου πέρα, παλικάρι μου, καὶ κάθισε φρόνιμα, μὴ βάλω νὰ σὲ μαστιγώσουν.

— Είναι ἀνάγκη νὰ ἴδω τὴν Κεφαλή! φώναξε δὲ νέος παλεύοντας πάντα πίσω ἀπὸ τὶς ράχες τῶν φρουρῶν. "Εχω νὰ τοῦ πᾶ κάτι βιαστικὸ καὶ σπουδαῖο!

— Κι ἔγω τὸ καλὸ ποὺ σοῦ θέλω νὰ καθίστης φρόνιμα. "Έχουμε στὸ παλάτι βούρδουλες ζισια ζισια στὰ μέτρα σου.

Γέλασαν οἱ κοντινοὶ πολίτες, γέλασαν κι οἱ στρατιῶτες. Τὸ παιδάριο πρόβαλε τὸ πρόσωπό του ἀνάμεσα στοὺς ὄμοις ποὺ τὸν ἐσπρωχναν πίσω.

— Τότε ἀφῆστε με τουλάχιστο νὰ τὸ πᾶ στὸ θεῖο μου, ἔκανε.

— Καὶ δὲν τὸ λές καὶ στὸν παπού σου! Έμᾶς νὰ ξεφορτωθῆς.

Φουντώσανε βροντερὰ τὰ γέλια. "Ο νέος ἄναψε ἀπὸ ντροπὴ καὶ λύσσα.

— Στὸ θεῖο μου τὸν Σγουρομάλλη! φώναξε.

— "Ελα, ἔλα! εἰσαι γιὰ τὰ σίδερα, τὸ βλέπω, ἔκανε δὲ πένταρχος. Σπρώχτε τὸν πίσω, νὰ ξεμπερδεύουμε.

Οἱ στρατιῶτες γύρισαν κατὰ τὸν Σγουρό, τὸν ἄρπαξαν ἀπὸ τὶς μασχάλες. Τὴν ἵδια δμώας στιγμή, στριγκλιές γυναίκειες ξέσπασαν στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ δρόμου, ποδοβολητὸ ἀλόγου ἀκούστηκε σύνταχα νὰ ζυγώνη, τὸ πλήθος ἀναστατώθηκε, πισωπλάτισε, κι ἔνας καβαλάρης, πατώντας μέσα στὸ σωρό, ἤρθε νὰ πεζέψῃ μπροστὰ στὰ σκαλοπάτια.

"Ητανε τουρμάρχης.* Πήδηξε ἀπὸ τ' ἄλογο καὶ μπῆκε στὴν ἐκκλησιά. Οἱ ἀξιωματικοὶ ποὺ στέκονταν ἀπ' ἔξω, ζώσανε τὴν πύλη κοιτάζοντας μέσα μὲ περιέργεια· οἱ δυὸ στρατιῶτες παράτησαν τὸν Σγουρό. Στὸ πλακόστρωτο τοῦ σολέα, ἀκούστηκε βιαστικὸ σούρσιμο ἀπὸ τὰ πόδια, δὲ κόσμος παραμέρισε κι δλοι εἶδαν τὸ στρατηγὸ νὰ βγαίνη μὲ βήματα μεγάλα, νὰ πηδάῃ στ' ἄλογο τοῦ τουρμάρχη καὶ νὰ ξαμολιέται τὸν κατήφορο. Πέντε ζέξι ἀξιωματικοὶ ἀνώτεροι, τὸν ἀκολουθοῦσαν καλπάζοντας ἀπὸ κοντά.

Στήν άναταραχή τοῦ κόσμου, άνακατεύτηκαν τώρα σπαθοφόροι καὶ χωριάτες, λαίκοι καὶ ἄρχοντες. Ἀπὸ τοὺς δοφικιάλιους τῆς ἀκολουθίας λιγοστοὶ μείνανε στὴν ἐκκλησιά, οἱ ἄλλοι πήραν τὸν ὕδιο δρόμο μὲ τὴν Κεφαλή. Μπροστὰ στὰ σκαλοπάτια γινόταν μιὰ μικρὴ σύναξη γύρω στὸν Σγουρό, ποὺ χειρονομοῦσε καὶ φώναζε:

— Δὲ σᾶς τὸ ἔλεγα ἐγώ; Δὲ σᾶς τὸ ἔλεγα;...

‘Ο πένταρχος ἤρθε κοντὰ καὶ τὸν κοίταξε ἀπορημένος.

— Τί ξέρεις ἐσύ;

· Οἱ τελευταῖοι ἄρχοντες βγαίνανε ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά κι ὁ κόσμος τοὺς ἔκανε τόπο. Ἀνάμεσά τους ἔνας ἄντρας ψηλός, μελαχρινός, ντυμένος μὲ χρυσοκόκκινο σκαραμάγκι, στάθηκε μιὰ στιγμὴ ἀτάραχος γιὰ νὰ φορέσῃ τὸ κλαπωτό του σκιάδι. Τὰ μάτια του, τὰ μαῦρα καὶ γυαλιστερά, ποὺ σεργιάνισαν μηχανικὰ τὸν ὄχλο, εἴχανε μιὰν ἀδιόρατη ἀχτίδα εἰρωνείας. Μαλλιὰ καὶ γένι μαῦρα, λουσάτα, πλαισίωναν τ’ ὠραῖο του πρόσωπο.

— ‘Ο ἄρχοντας Σγουρομάλλης! σφύριξε στ’ αὐτὶ τοῦ Νικηφόρου ὁ πένταρχος, σὰ γιὰ νὰ τοῦ φανῆ τώρα ἀρεστός.

‘Ο πρωτοστράτορας* τοῦ Μυτζηθρᾶ ὅρθωσε τὸ κεφάλι του καὶ κοίταξε πάλι τὸ συναγμένο πλῆθος. Τὰ μάτια του, ποὺ στραφτάλιζαν ὑγρὰ καὶ μαῦρα, δὲ στέκονταν πουθενά, κυλοῦσαν ἀδιάφορα πάνω ἀπὸ τὰ κεφάλια. Τὸ χεῖλος του ἀνασηκώθηκε -ξεσκεπάζοντας ἀσπρα μυγδαλωτὰ δόντια. Καὶ τὸ ἄφωνο τοῦτο χαμόγελο, ἔδωσε στὸ πρόσωπό του κάτι ἀπάνθρωπο [...] Σήκωσε τὸ δεξί του, ποὺ κρατοῦσε μικρὸ σκῆπτρο μὲ κόμπους ἀσημένιους, σύμβολο τῆς ἔξουσίας καὶ τοῦ τίτλου του, κι ἔγνεψε νὰ παραμερίσουν τὸν ὄχλο γιὰ νὰ περάσῃ.

Μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους κι ὁ Σγουρὸς βρέθηκε κολλημένος πάνω σὲ μιὰ ξερολιθιά, ἀνήμπορος νὰ σαλέψῃ χέρι ἢ πόδι. Μέσα στὸ σύννεφο τῆς χλαλοῆς ποὺ σηκώθηκε, ξεφωνητά, βογκητό, βουὴ τῆς ποδοπατημένης πλέμπας,* ὁ ἄρχοντας Σγουρομάλλης κατέβηκε ἀργὰ τὰ μαρμάρινα σκαλοπάτια, ἔστριψε τὸν κατήφορο κι ἔφυγε ἀκολουθημένος ἀπὸ τέσσερους δοφικιαλίους καὶ τρεῖς νεαρὲς ἄρχοντισσες.

"Οταν δὲ λαός μπόρεσε πάλι ν' ἀπλωθῆ καὶ νὰ ξανασάνη, δέ
πένταρχος σίμωσε τὸν Σγουρό.

—'Ακολούθα τον, εἶπε δείχνοντας τὴν ἀγκωνὴ τοῦ δρόμου, δπου
εἶχε στρίψει δ πρωτοστράτορας. Πρόσεχε δμως!... Δὲν εἶναι
πάντα φρόνιμο νὰ τὸν ζυγώνης...

Τὸν ἀκολούθησε. Στὰ πολυδαιδαλα στενορύμια εἶχε κιόλας
χάσει τ' ἀχνάρια του. Μιὰ δυὸς φορὲς τὸ μάτι του πρόλαβε τὴν
ἐπίσημη συντροφιὰ ποὺ χανόταν, γοργὴ κι ἀέρινη, σὲ μιὰ
στροφὴ τοῦ δρόμου. Οἱ κυράδες σηκώνανε στὰ δυὸς δάχτυλα τὰ
μακριά τους τὰ φουστάνια καί, τεντώνοντας μπροστὰ τοὺς ψη-
λόλιγνους λαμπούς, κακαρίζανε σὰν πουλακίδες. Οἱ ἄντρες βα-
δίζανε σοβαροὶ κι ἀμίλητοι. 'Ο ἄρχοντας Σγουρομάλλης δμως
προπορευόταν λίγο, κι δ Νικηφόρος, δίχως νὰ βλέπῃ τὸ πρόσω-
πο του, τὸ φανταζότανε νὰ ἔχῃ στὰ χείλη τὸ ἵδιο ἐκεῖνο εἰρω-
νικὸ χαμόγελο.

Μάντεψε τὴν κατεύθυνσή τους ἀπὸ τοὺς διαβάτες ποὺ ἔβρι-
σκε κάθε τόσο σταματημένους νὰ κοιτάζουν τὴ λαμπρὴ συντρο-
φιά. 'Ο πρωτοστράτορας εἶχε ἀκολουθῆσει διαφορετικὸ δρόμο
ἀπὸ τὴν Κεφαλή, δὲν πήγαινε στὸ Διοικητήριο. «Σπίτι του
πάει» εἶπε μὲ τὸ νοῦ του δ Σγουρός. Κι ἀληθινά, σὲ λίγο σταμά-
τησε κι αὐτὸς μπροστὰ σ' ἔνα μικρὸ ἀρχοντικό. 'Ηταν δίπατο,
ἐρημικό, χτισμένο σὲ πλαγιὰ ἥμερη, μὲ περιβόλι πίσωθέ του.
Δυὸς κυπαρίσσια, ξεπερνώντας τὴν κόκκινη σκεπή, σαΐτεναν τὸν
οὐρανὸ μὲ χάρη. Στὴ θολωτὴ πύλη φύλαγε σκοπός.

Ρώτησε δὲν εἶναι τοῦτο τὸ σπίτι τοῦ πρωτοστράτορα.

— Αὐτὸς εἶναι, ἀποκρίθηκε ἀφοῦ τὸν κοίταξε πρῶτα, ὑποψι-
σμένος, δ στρατιώτης.

—'Ακολούθησα τὴν ἐνδοξότητά του ἀπὸ τὴν ἐκκλησιά, πρέπει
νὰ τὸν ἴδω στὴ στιγμή.

— Δὲ μπορεῖς.

— Εἶναι ἀνάγκη, μεγάλη ἀνάγκη!

— Δὲ μπορεῖς, ξανάπε δ σκοπὸς ἔερα καὶ συνέχισε τὶς κανονι-
κές του βόλτες μπροστὰ στὴν πύλη.

"Άλλο πάλι ἐμπόδιο. Κάτι σὰ μοιρολατρεία χαυνωτική, σὰν

ἀποθάρρυνση ἄγνωστη ἵσαμε τώρα στὸ φυσικό του, ἅρχιζε νὰ διαινεύῃ*. στὴν ψυχὴ τοῦ νέου. Κοίταζε τὸ πήγαιν' ἔλα τοῦ σκοποῦ κι ἀναρωτιότανε μήπως στ' ἀλήθεια ἡταν γραφτὸ νὰ ἔκεινῆσῃ ἀπὸ τ' Ἀνάπλι καὶ νὰ κουβαληθῇ στὸ Μυτζηθρὰ γιὰ νὰ μὴν κατορθώσῃ τίποτα στὰ τελευταῖα. Εἶναι λοιπὸν τῶν ἀδυνάτων ἀδύνατο νὰ μιλήσῃ κανένας στοὺς ἄρχοντες τῆς Ρωμανίας; Ἡ σκέψη αὐτὴ τὸν ἔβαλε σ' ἀπορία ἐκνευριστική, τοῦ κέντριζε κιολας τὴν ἀγανάχτηση. Ἡ παρέμβαση τοῦ σκοποῦ ἤρθε πάνω στὴν ὥρα:

— Τραβήξου πέρα!

Λές καὶ τοῦ 'δινε ἔνα χαστούκι ἢ βάναυση τούτη φωνή.
— Εγὼ νὰ τραβηχτῶ πέρα ἢ ἐσύ; ἔκανε τρέμοντας, πυροκόκκινος ἀπὸ τὸ κακό του.

— Ελα, ἔλα! τὰ χωρατὰ νὰ λείπουν...

Καὶ λέγοντας δὲ στρατιώτης, χαμήλωσε ἀπειλητικὰ τὴ λόγχη τοῦ.

Τότε τὸ παιδάριο ξέσπασε.

— Ποιοὶ εἴσαστε σεῖς, μωρέ, ποὺ δλο λογχίζετε τὸν κόσμο! Ποιοὶ εἴσαστε σεῖς ποὺ τὸν μαστιγώνετε, τὸν ποδοπατᾶτε μὲ τὰ φαριά σας; Ρωμιοὶ ἢ Μπαρμπερίνοι; Οἱ Φράγκοι ἀφεντάδες, ἐσεῖς ἀφεντάδες, ὄλοι οἱ σπαθοφόροι τῆς πλάσης ἀφεντάδες, καὶ μονάχα ἡ πλέμπα σκλάβα, δὲ λαὸς τῶν Χριστιανῶν. Ἄναθεμα!...

— Οἱ σκηνὲς τῆς ἐκκλησιᾶς, τὸ ποδοπάτημα τοῦ ὄχλου ἀπὸ τὸ στρατό, τὰ ἐμπόδια κι ἡ καταφρόνια ποὺ ἔβρισκε σὲ κάθε του βῆμα, τοῦ εἶχαν ἀνάψει ἀπὸ ὥρα τὰ αἷματα. Κι εἰχε ἔρθει ἐδῶ στὸ Μυτζηθρὰ ὁρμηνεμένος ἀπὸ τὴ βάγια* τοῦ πῶς πάει νὰ πατήσῃ τέλος μιὰ γωνιὰ γῆς λεύτερης. Χρόνια δλάκερα κανάκιζε* κι ἀνάθρεφε τὸ γλυκὸ τοῦτο ὄνειρό του. Ἀρπαξε τὸ κοντάρι τοῦ στρατιώτη, τὸ τράβηξε ἀπότομα καὶ βρέθηκε πιασμένος μαζί του, δίχως νὰ καταλάβῃ πῶς, στὰ χέρια.

Τὴν ἴδια στιγμὴ ἔνα γελάκι σκαστό, γυναίκειο, κατρακύλησε ἀπὸ πάνω. Σαστισμένος δὲ Σγουρός παράτησε τὸ σκοπὸ καὶ σήκωσε τὰ μάτια του. Στὸ πέτρινο ταβλάτο,* μιὰ νεαρὴ ἀρχόντισσα ἡταν σκυμμένη καὶ τὸν κοίταζε. Ἀνασήκωσε τὸ κορμί της, κάτι

είπε πρός τὰ μέσα, κι ὑστερα ἔσκυψε πάλι καὶ κοίταξε ξεκαρδι-
σμένη τὸ νεαρὸ ταραξία τοῦ δρόμου. Μὲ τὸ ἐλαφρὸ μαντίλι ποὺ
κρεμόταν ἀπὸ τὰ δάχτυλά της, τοῦ ἔγνεψε.

— Τί θέλει τ' ἀρχοντόπουλο;

‘Ο Σγουρὸς ἔσταιξε τὰ ροῦχα του.

— Κυρά μου, λέει χαιρετώντας μ' ἀδέξια χάρη, κατὰ τὴ μόδα
τῶν Φράγκων, ζητῶ νὰ ἴδω τὸ θεῖο μου.

— Ζήτησε νὰ ἴδῃ τὸν ἐνδοξότατο, ἔξήγησε κι ὁ σκοπός, κι
ἐπειδὴ τοῦ εἶπα...

‘Η ἀρχόντισσα σήκωσε προσταχτικὰ τὸ χέρι της, ὁ σκοπὸς
κόπηκε μὲ τὴ μιλιὰ στὸ στόμα. ‘Ἐνα δύο ἀντρίκεια κεφάλια, ποὺ
σκύψανε ἀπὸ τὸ ταβλάτο, κοιτάξανε κάτω αὐστηρὰ καὶ τραβή-
χτηκαν πάλι.

— Τὸ θεῖο σου εἶπες πῶς ζητᾶς, ὅγόρι μου; ρώτησε ἡ νεαρὴ
κυρά καὶ τὰ σχιστά της μάτια ἔλαμψαν ἀπὸ πνιγμένο γέλιο.

— Ναί, κυρά μου, τὸ θεῖο μου τὸν πρωτοστράτορα!

Μιὰ φωνὴ ἀντρίκεια, βαριά, ἀκούστηκε ἀπὸ πάνω νὰ μαλώνη
χαμηλόφωνα τὴν κυρά. ‘Ομως ἐκείνη γύρισε κατὰ μέσα, ἄνοιξε
τὰ χέρια της κι ἔκανε σκασμένη στὰ γέλια:

— Αφοῦ εἶναι ὁ ἀνιψιός μας!...

‘Επειτα ὁ Σγουρός τὴν ἔχασε ἀπὸ τὰ μάτια του.

Στάθηκε μὲ τὴν καρδιὰ ἀναφτερωμένη ἀπὸ ἐλπίδες νὰ προσ-
μένη. ‘Ο ἀνιψιός μας... Λοιπὸν ἡ ὅμορφη τούτη κυρὰ εἶναι
θειά του. Ἐπιτέλους νά καὶ κάτι ποὺ τοῦ ἐρχόταν δεξιά, κάτι ποὺ
μποροῦσε νὰ τοῦ βαλσαμώσῃ τὶς ἀμέτρητες λαβωματιὲς τοῦ φι-
λότιμου. ‘Ἐνας δοῦλος ἀνοίγει τὴ στιγμὴ τούτη τὴν πόρτα τοῦ
δρόμου καὶ τὸν καλεῖ νά ’ρθη κοντά. ‘Ἔχει σπανό, ψόφιο καὶ
κίτρινο μοῦτρο εὐνούχου. Καθὼς τὸ παιδάριο κάνει νὰ δρασκε-
λίσῃ τὸ κατώφλι, ἔνα κίτρινο, σταφιδιασμένο χέρι, ἀκουμπάει
πάνω στὸ στήθος του.

— Η ἐνδοξότητά του, λέει ὁ εὐνοῦχος μὲ ψιλή, οὐδέτερη φωνή,
δὲ μπορεῖ νὰ σὲ δεχτῇ. ‘Ἔχει μεγάλη ἀπασχόληση τὴ στιγμὴ
τούτη, μὲ τὰ σκυλιά του...

Σήκωσε τὰ μάτια σαστισμένος ὁ Σγουρός. Τὸν κοροϊδεύανε;

“Ομως τὰ μάτια τοῦ δούλου τὸν κοίταζαν μὲ τὴν μελαγχολικὴν σοβαρότητα ποὺ ἔχουν οἱ ἡλίθιοι.

— Σύρε καὶ πές του πώς εἶναι μεγάλη ἀνάγκη νὰ τὸν ἰδῶ. Πές του ἀκόμα πώς εἶμαι συγγενῆς του, ἀνιψιός ἀπὸ τ’ Ἀνάπλι. Νικηφόρος Σγουρὸς λέγομαι. Τ’ δνομα τοῦτο κάτι θὰ τοῦ θυμίσῃ. “Αντε, καὶ νά! δᾶσ’ του καὶ τοῦτο δᾶ, γιὰ νὰ βεβαιωθῇ.

“Εβγαλε τὸ δαχτυλίδι ἀπὸ τὸ χέρι του, τὸ δαχτυλίδι ποὺ τοῦ εἶχε ἀφήσει ἡ μάνα του, καὶ τὸ ἔβαλε στὴν χούφτα τοῦ δούλου. “Υστερα, καθὼς ἐκεῖνος κοντοστεκόταν ἀναποφάσιστος, τράβηξε ἀπὸ τὸ περσίκι* του ἔνα δυὸ μιλιαρέσια,* τοῦ τὰ ἔδωσε. — “Αντε! κάνει σπρώχνοντάς τον νὰ βιαστῇ.

‘Ο εὐνοῦχος μπῆκε πάλι μέσα καὶ ξανάκλεισε τὴν πόρτα. «Τώρα πιὰ δὲ μπορεῖ... Σὰν ἵδη τὸ δαχτυλίδι!» συλλογίστηκε ὁ Νικηφόρος «θὰ κατέβῃ μοναχός του στὴν αὐλὴ νὰ μὲ προϋπαντήσῃ. Θ’ ἀνοίξῃ τὴν ἀγκαλιά του καὶ θὰ πῆ: — Εσύ ’σαι λοιπὸν ὁ γιὸς τῆς Ἐλένης Σγουροῦ, τῆς ἀλησμόνητης συγγένισσάς μας ἀπὸ τ’ Ἀνάπλι!» Καὶ πάλι ἡ καρδιά του ὥρχισε νὰ χτυπάῃ, μὲ τὴν κρυφὴ λαχτάρα τούτης τῆς στιγμῆς, τῆς στιγμῆς ποὺ εἶχε μάθει ἀπὸ μικρὸς νὰ τὴν προσμένῃ, καὶ ποὺ θ’ ἀνοιγε καινούριους δρόμους, ἀνυποψίαστους ἴσαμε τώρα, στὴ ζωὴ του. «Ποιὸς ξέρει!... ἵσως μὲ πάρη κοντά του, νὰ μένω σὰ γιός του ἢ ἀδερφὸς μέσα στὸ σπίτι του. ”Ισως μὲ παρουσιάσῃ στὴν Κεφαλὴ καὶ μὲ κάνη κι ἐμένα ὀφικιάλιο. Θὰ πάω στὴ Βασιλεύουσα καὶ θὰ μὲ γνωρίση ὁ βασιλέας. Θὰ τοῦ φιλήσω τὸ πόδι, μέσα στὸ χρυσοτρίκλινο,* κι αὐτὸς θὰ πῆ: «Πάρτε τὸν Νικηφόρο τὸν Σγουρό, ἐσεῖς πατρίκιοι, καὶ φορέστε του τὸ σκαραμάγκι ποὺ ἀρμόζει στ’ ὀφίκιο ποὺ τοῦ ’δωσα καὶ στὸ μεγάλο του τὸ γένος».

Τὸν ξύπνησε τὸ τρίξιμο τῆς πόρτας ποὺ ξανάνοιγε, καὶ μ’ ἀπορία βαθιὰ εἶδε τὸ μοῦτρο τοῦ δούλου νὰ προβαίνῃ μέσ’ ἀπὸ τὸ φτενὸν ἀνοιγμα.

— ‘Ο μεγαλότατος ἀφέντης λυπᾶται κατάκαρδα, λέει, ποὺ δὲ θὰ μπορέσῃ νὰ σὲ δεχτῇ. Σοῦ δίνει τὴν εὐκή του νὰ πᾶς στὸ καλό, λέει, κι ἀν τὸν ἀγαπᾶς σὰ θεῖο σου, νὰ μὴν ξαναφανῆς στὴν πόρτα του, λέει, γιατὶ τότε κι αὐτὸς θὰ ξεχάσῃ πώς εἶναι θεῖος

σου και θὰ σοῦ φερθῇ, λέει, καθώς δὲν ταιριάζει σ' ἀνιψιό του...

Προτού προλάβει νὰ συνέρθη τὸ παιδάριο, ή πόρτα εἰχε κλειστή στὰ μοῦτρα του, κι ό σκοπός στεκότανε μπροστά της μὲ μάτι σκοτεινὸ κι ἀποφασισμένο.

"Ομως δὲν ήταν γραφτὸ νὰ δοκιμάσῃ δὲ Νικηφόρος δὲ Σγουρὸς σήμερα τούτη μονάχα τὴν ὄσχημη ἔκπληξην. Καθὼς σήκωνε τὰ μάτια του, ποὺ λίγο ἀκόμα και θὰ βούρκωναν, βλέπει πέρα, στὴν ἀγκωνὴ τοῦ δρόμου, νὰ ξεμπουκάρη ἔνα μπουλούκι στρατιῶτες. Κρατοῦσαν τὶς λόγχες τους δρθές, ἀστραφτερὲς πάνω στὰ μακριὰ κοντάρια. Μπροστά τους πήγαινε ἔνας καλόγερος. Κι ό καλόγερος εἶχε τεντωμένο τὸ χέρι κι ἔδειχνε αὐτόν.

"Η σπείρα* —καμιὰ δεκαριὰ δπλίτες κι ἔνας δέκαρχος— κοντοστάθηκε μιὰ στιγμὴ κοιτάζοντας τὸ παιδάριο.

"Υστερα, δλοι μαζὶ οἱ ἀρματωμένοι, χιμᾶνε ἀφήνοντας πίσω τὸν καλόγερο, ποὺ καταχωνιάστηκε στὴ σκιὰ ἀνάμεσα στὶς ἀρματωσιές, και ζώνουν τὸν ἀνιψιὸ τοῦ πρωτοστράτορα.

— Τούτος εἶναι; ρωτάει δέκαρχος ἀκουμπώντας τὸ δάχτυλο στὸ στῆθος τοῦ παιδάριου, και γυρίζοντας τὸ κεφάλι του κατὰ τὸν καλόγερο.

— Αὐτός!

Τὸν ἄρπαξαν ἀπὸ τὰ μπράτσα, και κάποιος τοῦ τράβηξε ἀπὸ τὸ θηκάρι τὸ σπαθί του. Σαστισμένος ἐκεῖνος, στεκότανε και τοὺς κοίταζε· ή σκέψη του ήτανε θολὴ ἀπὸ τ' ἀπανωτὰ χτυπήματα τῆς μοίρας.

— Εμπρόδ, πάρτε τον! πρόσταξε δέκαρχος και τράβηξε πρῶτος μπροστά.

Οι στρατιῶτες τὸν ἄδραξαν. Μέσα στὴν κλαγγὴ τῶν σπλων, ἄρχισε νὰ βαδίζῃ κι αὐτὸς ἀσύνειδα, σὰν ἀφιονισμένος. Μονάχα μιὰ στιγμὴ θυμήθηκε νὰ γυρίσῃ πίσω τὸ κεφάλι του και τότε, στὴν ἀπόσκια πλευρὰ τοῦ δρόμου, εἰδε ζαρωμένο τὸν καλόγερο νὰ τὸν παρακολουθῇ μὲ τὸ μάτι.

Τὸν ἀναγνώρισε. "Ήταν ἔνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς ἐκείνους ποὺ, χτές τὴν νύχτα, εἴχανε πλαγιάσει δίπλα του, στὸ καπηλειό..."

(Απὸ τὸ Ιστορικὸ μυθιστόρημα 'Η Πριγκιπέσσα Ιζαμπώ)

ΗΛΙΑΣ ΒΕΝΕΖΗΣ

‘Ο πρῶτος ταξιδιώτης

— Μέρ χαμπάρ!¹

— Μέρ χαμπάρ!

Ήταν ένας ἄνθρωπος ἵσαμε σαράντα πέντε χρονῶν. Κοντόσωμος, φτωχικὰ ντυμένος, μὲ τὰ βρακιὰ ποὺ φοροῦνε οἱ τσιτμῆδες καμηλιέρηδες. Τὰ μαλλιά του καὶ τὰ γένια του ἦταν ψαρὰ καὶ σκεπάζανε πυκνὰ τὸ κεφάλι καὶ τὸ πρόσωπο. “Ομως φῶς ἔταν στὸ πρόσωπο αὐτό: ἔσταζε, ἔλαμπε ἡμερο ἀπ’ τὰ καστανὰ μάτια του. Τὸν λέγαν Ἀλή. Στὸ φαράγγι* ποὺ εἶναι πίσω ἀπ’ τὰ Κιμιντένια, ἀλάργα* ἵσαμε τρεῖς μέρες δρόμο, ἐκεῖ εἶναι ἡ πατρίδα του. Ἐκεῖ ζοῦνε οἱ τσιτμῆδες, ἀπλοὶ κι ἀγαθοὶ ἄνθρωποι, ποὺ ποτὲ δὲν πειράζανε κανένα. Εἶναι φυλὴ Μουσουλμάνοι, πιστεύουνε στὸν Μωχαμέτ, δῶμας πιστεύουνε καὶ στοὺς ἀγίους τῶν Χριστιανῶν, προπάντων στὸν Ἀι-Γιώργη τὸν καβαλάρη. Λένε: «‘Ο ἄνθρωπος εἶναι ἀδύνατος στὴ γῆ δῶ κάτου. Οἱ ἀγιοι τῶν Χριστιανῶν ζοῦν ψηλά, κεῖ ποὺ μένει κι δ Προφήτης. Δὲν μπορεῖ, θά ‘χουνε κι αὐτοὶ πολλὴ δύναμη. Καλὸ εἶναι ένας φτωχὸς τσιτμῆς νὰ τὰ ‘χη καλὰ μ’ ὅλους δσοι μένουνε στὸν οὐρανό».

Οἱ πιὸ πολλοὶ τσιτμῆδες ζοῦνε δδηγώντας καραβάνια καμῆλες, δικά τους ἥξενα. Κατεβάζουν τὰ γεννήματα ἀπ’ τὰ Κοζάκια στὰ παράλια, αὐτοὶ καβάλα στὰ γαιδούρια τους, πίσω οἱ ντεβέδες* κι οἱ καμῆλες. Κάθε καμήλα ἔχει τὸ κουδούνι της, τὸ κάθε

1. Τούρκικος χαιρετισμός.

κουδούνι έχει τὸ δικό του ἥχο. Οἱ τσιτμῆδες καμηλιέρηδες δργώνουν ἀργὰ τὸ δρόμο, δὲν κοιτάνε πίσω, πάντα κοιτάνε χαμηλά: τὴ γῇ ποὺ σπιθίζει ἀπ' τὸν ἥλιο, τ' αὐτὶα τοῦ γαιδουριοῦ ποὺ πότε πότε σαλεύουν. "Ολα εἶναι ἴδια, ἀπαράλλαχτα ἴδια. Τὸ ζὸ κάτω ἀπ' τὰ σκέλια τους δίνει μονότονη κίνηση στὸ κορμί τους, στὸ κεφάλι τους —πότε μπρός, πότε πίσω. Τὸ μυαλὸ καὶ τὸ κορμὶ συνηθίζουν τὴν κίνηση, ποὺ μὲ τὸν καιρὸ γίνεται ἀναγκαία καθὼς ὁ ἀγέρας καὶ τὸ φῶς: ναρκώνει τὸν ἄνθρωπο, τίποτα πιὰ δὲν ἐπιθυμεῖ καὶ τίποτα δὲ ζηλεύει —ἔτσι εἶναι ἡ ζωὴ. Πίσω του παίζουν οἱ ἥχοι, ἔξι, ἑφτά, δυχτὸ φωνές —αὐτὲς εἶναι δλες οἱ φωνὲς τοῦ κόσμου. 'Ο πρῶτος ἥχος ἀπ' τὴν πρώτη καμήλα —τὸ κουδούνι ποὺ κρέμεται ἀπ' τὸ σαμάρι της —ψιλός, νεανικὸς ἥχος, λέει πάντα:

Ἐβλεντιρελίμ... Ἐβλεντιρελίμ...

Ἐβλεντιρελίμ... Ἐβλεντιρελίμ...

'Ο δεύτερος ἥχος ἀπ' τὴ δεύτερη καμήλα, πιὸ βαρύς, λέει:

Νερντὲν μπουλαλούμ... Νερντὲν μπουλαλούμ...

Νερντὲν μπουλαλούμ... Νερντὲν μπουλαλούμ...

Κι δ τρίτος ἥχος, αὐστηρός, ἀργός, δένει τοὺς πρώτους καὶ ἀποκρίνεται μὲ ἀσφάλεια:

Σουρντάν... μπουρντάν...

Σουρντάν... μπουρντάν...

Τίποτα δὲν μπορεῖ νὰ ταράξῃ τὴν αὐστηρὴ πειθαρχία αὐτῶν τῶν ἥχων. 'Επιβεβαιώνουν τὴν καλὴ τάξη, τὴ συμφωνία τοῦ κόσμου. Τοὺς ἀκούει νὰ πορεύωνται πίσω του ὁ τσιτμῆς, καὶ εἶναι ἡσυχος πῶς δλα πᾶνε καλὰ στὴ γῆ. Μπορεῖ νὰ τύχῃ μιὰ στιγμὴ —μιὰ ἐλάχιστη στιγμὴ —νὰ λείψῃ ἔνας ἥχος. 'Η ἀρμονία πάσχει μονομιᾶς, κι ὁ τσιτμῆς καταλαβαίνει πῶς κάτι χάλασε στὴν τάξη τοῦ κόσμου. Τότε μονάχα παίρνει τὸ πρόσωπό του ἀνήσυχη ἔκφραση καὶ γυρίζει πίσω του νὰ δῆ. Σταματᾶ,

κατεβαίνει ἀπ' τὸ γαῖδούρι του, πάει καὶ ξαναδένει στὸ καραβάνι τὴν καμήλα ποὺ ἔκοψε τὸ σκοινί. Καὶ ἡ συμφωνία ξαναρχίζει.

Οἱ ζευγάδες* τοῦ ὑποστατικοῦ,* μαζεμένοι γύρω στὸν Ἀλή, τὸν παρακολουθοῦντες ποὺ τυλίγει τὸ ἔνα τσιγάρο πάνω στ' ἄλλο, σιωπηλός.

— Ἀλή, ποῦ εἶναι τὸ καραβάνι σου;

— Δὲν ἔχω καραβάνι. Ἡρθα μοναχὰ μὲ μιὰ καμήλα.

— Μοναχὰ μὲ μιὰ καμήλα! Δὲ δουλεύεις σὲ καραβάνια;

— "Οχι, δὲ δουλεύω πιὰ σὲ καραβάνια.

— Καὶ ποῦ πᾶς;

Τὸ φῶς στὰ μάτια τοῦ Ἀλῆ τρέμει ἀνήσυχο, σὰν ἀπορία παιδιοῦ.

— Γυρεύω τὸ καμήλι μὲ τὸ ἄσπρο κεφάλι...

Καὶ πρὶν οἱ ζευγάδες προφτάξουν νὰ ποῦν τίποτα:

— Μπάς καὶ τὸ εἴδατε σὲ κανένα καραβάνι; Μπάς καὶ τὸ εἴδατε πουθενά;... λέει ἡ φωνὴ τοῦ Ἀλῆ καὶ τρέμει ἀπ' τὴ συγκίνηση. Εἶναι ἔνα μικρὸ καμήλι, ἵσαμε ἐνὸς χρονοῦ. Οἱ τρίχες στὸ κούτελο καὶ στὸ κεφάλι του εἶναι ἄσπρες...

Ποῦ ξανακούστηκε καμήλι μὲ ἄσπρο κεφάλι; Οἱ ζευγάδες γελοῦν δυνατά, σποῦν στὰ χάχανα καὶ κοιτῶν τὸν Ἀλή περιπαιχτικά:

— Ἀλήθεια, ἔ; Τὸ καμήλι μὲ τὸ ἄσπρο κεφάλι; Τὸ καμήλι μὲ τὸ ἄσπρο κεφάλι! Πολὺ θὰ ταξιδέψης ἀκόμα στὴν Ἀνατολὴ γιὰ νὰ τὸ βρῆς, Ἀλή! Πολὺ θὰ ταξιδέψης!

‘Ο Ἀλῆς βάζει δύναμη γιὰ νὰ βαστάξῃ τὴν ταραχὴ τῆς καρδιᾶς του, νὰ κρατήσῃ τοὺς χτύπους της, καὶ συμμαζώνεται στὴ θέση του σὰν πληγωμένο ζό.

— Μὴ μὲ περιγελάτε... τοὺς λέει ταπεινά, κι ἡ φωνὴ του εἶναι ζεστὴ καὶ τρέμει. Είχα μιὰ φορὰ ἔνα καμήλι μὲ ἄσπρο κεφάλι. Τὸ ἄφησα καὶ χάθηκε ἀπ' τὰ χέρια μου, μὰ πιὰ δὲν μπορῶ νὰ κάμω χωρὶς αὐτό. Γυρίζω μπάς καὶ τὸ ξαναβρῶ. Μὴ μὲ περιγελάτε...

Σιγὰ σιγὰ οἱ ἄνθρωποι μερεύουν κάτω ἀπ' τὸ πυκνὸ στρῶμα τὴ λύπη, ποὺ χύνει ἡ μορφὴ τοῦ Ἀλῆ. Τὰ χάχανα σβήνουν κι

δόλα τὰ μάτια μαζεύονται στὸ ἵδιο σημεῖο, γιὰ νὰ ξεχωρίσουν μέσ' ἀπ' τὸν καπνὸ ποὺ γεμίζει τὴν ἀτμόσφαιρα, νὰ πλησιάσουν τὸ πάθος ποὺ κυνηγᾶ ἔνα καμῆλο μὲ ἄσπρο κεφάλι, τὸ καμῆλο μὲ τὸ ἄσπρο κεφάλι, στοὺς δρόμους τῆς Ἀνατολῆς.

‘Ο ’Αλῆς ἀπὸ μικρὸ παιδὶ δούλευε στὰ καραβάνια. ‘Οταν ἄρχισε νὰ καταλαβαίνῃ τὴ ζωή, οἱ ἥχοι τῶν κουδουνιῶν ποὺ ἔρχονταν ἀπ' τοὺς προγόνους του, ζυμωμένοι στὸ αἷμα του, ξυπνῆσαν.

«Πάρε με μὲ τὶς καμῆλες, πατέρα!»

«Ἐλα! ’Απὸ αὔριο θά ’ρχεσαι μὲ τὶς καμῆλες.»

’Απ’ τὴν ἄλλη μέρα, καβαλικεύοντας τὰ πισινὰ τοῦ γαῖδουριοῦ, δικρόδιος Ἀλῆς ἄρχισε νὰ πορεύεται τὸ δρόμο τῆς Ἀνατολῆς. Δὲν ἦταν δικές τους οἱ καμῆλες. Ποτὲς δικές του δὲν εἶχε δικές του καμῆλες. Δούλευε γιὰ ἄλλον ἀφέντη. Καὶ σὰν πέθανε, δὲν ἅφησε στὸ γιό του τίποτα, πάρεξ τὸ δεσμὸ μὲ τοὺς ἥχους.

‘Ο ’Αλῆς δὲν πρόκοψε πιὸ πολὺ ἀπ’ τὸν πατέρα του. Σὰ μεγάλωσε, ἄρχισε κι αὐτὸς νὰ δουλεύῃ σὲ ξένες καμῆλες. Μὰ δταν ἤρθε δικρόδιος ποὺ οἱ ἄνθρωποι παντρεύονται, μπόρεσε νὰ βρῇ καὶ νὰ πάρῃ δική του μιὰ γυναίκα.

Τὴν ἄλλη μέρα ποὺ παντρευτῆκαν, δταν δικρόδιος Ἀλῆς ξεκινοῦσε μὲ τὸ καραβάνι του, ή γυναίκα του βγῆκε ἀπ’ τὸ καλύβι τους νὰ τὸν ξεπροβοδίσῃ καὶ τοῦ εἰπε:

«Σ’ ἐννιὰ μῆνες θά ’χουμε παιδί. Κοίταξε νὰ κάμης δικές σου καμῆλες, γιατὶ θά ’χουμε νὰ θρέψουμε ἔνα στόμα ἀκόμα.»

‘Ο ’Αλῆς αὐτὰ ἀκούγοντας ἔγινε σοβαρὸς κι ἄρχισε νὰ κάνῃ οἰκονομίες. Ταξιδεύοντας στὸ δρόμο τῆς Ἀνατολῆς ἔτρωγε σκέτο ψωμί, δὲν ξενυχτοῦσε σὲ χάνια. Ἐβαλε ἔτσι λίγα γρόσα στὴν ἄκρη.

“Ομως σὰν ἤρθαν οἱ ἐννιὰ μῆνες, παιδὶ δὲν τοὺς ἤρθε.

«Καλά. Θά ’χουμε τὸν ἄλλο χρόνο» εἶπε ή γυναίκα. «Ἐσὺ νὰ κάνης τὶς οἰκονομίες σου.»

Αὐτὸς βάσταξε πολλὰ χρόνια. ‘Ο ’Αλῆς ἔκανε τὶς οἰκονομίες του, κι ή γυναίκα του δὲν τοῦ ἔκανε παιδιά, ἐπειδὴ ἦταν στείρα.*

“Οταν τέλος βεβαιωθήκανε πώς δὲ θὰ τοὺς ἔρθη παιδί, ἢ γυναίκα εἴπε:

«Γιά μέτρησε, Ἐλή, τὸ θησαυρὸ ποὺ μάζεψες ἵσαμε τώρα. Μποροῦμε ν' ἀγοράσουμε μιὰ δική μας καμήλα γιὰ τὰ γεράματά μας;»

‘Ο Ἐλής ξαγρύπνησε κεῖνο τὸ βράδυ, καὶ σὰν ἔβγαινε δὲ ήλιος εἶχε μετρήσει τὸ θησαυρό του. “Οχι, δὲν ἔφτανε γιὰ ν' ἀγοράσουν μιὰ καμήλα. Μισή καμήλα μονάχα θὰ μποροῦσαν ν' ἀγοράσουν.

Τότες καθίσανε, δὲ οὐτέρος Ἐλής, πατριώτης τους, ποὺ δούλευε σὲ ξένα καραβάνια στὰ μέρη τοῦ Κάζ-Νταγ, πολὺ μακριὰ ἀπ' τὴν πατρίδα τους. Πολὺ σπάνια αὐτὸς δὲ οὐτέρος Ἐλής ἐρχόταν στὸ φαράγγι τῶν τσιτμήδων, σὰν τύχαινε δὲ θούλεια νὰ τὸν φέρῃ κατὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα. Αὐτὲς μέρες βρισκόταν στὸ χωριό.

Πάει δὲ πρῶτος Ἐλής καὶ τὸν βρίσκει.

«Ἐλή!» τοῦ λέει. «Τόσα χρόνια δουλεύεις καὶ έσυ σὲ ξένα καραβάνια, καὶ δική σου μήτε μιὰ καμήλα δὲν ἀπόταξες. Δὲ θὰ τό ‘θελες νὰ είχεις;»

‘Ο δεύτερος Ἐλής ἀποκρίνεται:

«Θὰ τό ‘θελα πολύ. Μὰ δὲν ἔχω τὸν πλοῦτο ποὺ χρειάζεται νὰ πάρω μιὰ δική μου καμήλα.»

‘Ο πρῶτος Ἐλής:

«Ξέρεις πόσον πλοῦτο ἔχεις;»

«Ξέρω.»

«Γιὰ πόσο φτάνει;»

«Φτάνει γιὰ μισή καμήλα.»

«Κι ἔγω ἔχω πλοῦτο γιὰ μισή καμήλα. Δὲ βάζουμε μαζὶ τὰ γρόσα μας ν' ἀγοράσουμε μιὰ καμήλα συντροφική;»

Μιλήσανε πολὺ καὶ συμφωνήσαν. Ἀγοράσανε μιὰ καμήλα

καὶ τὴ βάλανε νὰ δουλεύῃ μὲ τὸ καραβάνι τοῦ Ἀλῆ. Ὁ δεύτερος Ἀλῆς ἔφυγε υστερα γιὰ τὰ μέρη τοῦ Κάζ-Νταγ. Κάθε φορὰ ποὺ θὰ γύριζε, θὰ κάνανε λογαριασμὸ τὸ τί ἔβγαλε ἡ καμήλα μὲ τὴ δουλειά της καὶ θὰ μοιράζονταν τὰ κέρδη.

Ο Ἀλῆς, τότε, κρέμασε ἔνα καινούριο κουδούνι στὸ λαιμὸ τῆς καμήλας τους, τὴν ἔδεσε πρώτη στὴ σειρὰ πίσω ἀπ’ τὸ γαϊδούρι του, καὶ βγῆκε στὸ μεγάλο δρόμο μὲ τὸ καραβάνι του. Ἡταν πολὺ περήφανος καὶ πολὺ σίγουρος γιὰ τὸ μέλλον τοῦ κόσμου, καὶ κάθε τόσο γύριζε πίσω νὰ βεβαιωθῇ πῶς ἡ καμήλα του τὸν ἀκολουθᾶ, πῶς ὑπάρχει.

Ἐτσι πέρασε ἔνας χρόνος, δταν κάτι σημαντικὸ ἔγινε. Ἡ συντροφικὴ καμήλα γέννησε ἔνα καμηλάκι. Ὁ Ἀλῆς πολλὲς φορὲς εἶδε τὶς ξένες καμῆλες νὰ γεννοῦν. Ὁμως τώρα μὲ τὴ δικῆ του ταράχτηκε πολύ.

«Γιά κοίτα!» εἶπε στὴ γυναίκα του «ἔχουμε τώρα καὶ μωρό...»

Κοίταξαν. Κι αὐτὸ ποὺ εἶδαν τάραξε τὴν καρδιά τους σὰ βίαιος ἄνεμος. Κάτι ἀπίστευτο καὶ μοναδικὸ ἥταν στὸ μικρὸ καμηλάκι: τὸ πετσὶ καὶ οἱ τρίχες στὸ κεφάλι του δὲν εἶχαν χρῶμα καφετί, καθὼς οἱ ἄλλες καμῆλες. Ἡταν ἀσπρες. Ἡταν ἔνα καμηλάκι μὲ ἀσπρο κεφάλι: τὸ μοναδικὸ καμηλάκι μὲ ἀσπρο κεφάλι ποὺ ἔγινε σ’ δλη τὴν Ἀνατολή.

Τὸ νέο πῆρε κι ἔδωσε στὸ χωριὸ τῶν τσιτμήδων, στὰ γειτονικὰ χωριὰ ποὺ ἥταν μὲς στὸ φαράγγι, σ’ δλους δσοι ταξιδεῦαν τὸ μεγάλο δρόμο ποὺ πάει στὰ παράλια. «Ολοι τρέχανε νὰ δοῦν τὸ θαυμαστὸ ἀσπρο καμήλι, κι δλοι μακάριζαν τὸν Ἀλή.

Κι δ Ἀλῆς πιὰ ζοῦσε σὲ ἀληθινὴ εὐτυχία. Ἀγάπησε πολὺ τὸ νέο ζό, δπως τίποτα ἄλλο δὲν εἶχε ἀγαπήσει ἵσαμε τὸτε στὴ γῆ. Τὸ μεγάλωνε μὲ στοργὴ καὶ μὲ τρυφερότητα, τοῦ ἔβγαζε ὀνόματα δανεισμένα ἀπ’ τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ φύση — ὀνόματα δέντρων καὶ καρπῶν —, τοῦ ἔδινε ὅχι μονάχα τὸ χαμούρι* ποὺ τρώνε οἱ ἄλλες καμῆλες, τοῦ ἔδινε σταφύλια καὶ ζάχαρη καὶ ἄλλα πολλά.

Τέλος, ἀγόρασε ἔνα καινούριο κουδούνι, τὸ ’δεσε μὲ χάντρες γαλάζιες καὶ κόκκινες, καὶ τὸ πέρασε στὸ λαιμὸ τοῦ μικροῦ ζοῦ.

"Οταν κι αυτό δεχγινε, τό πήρε μαζί του στὸ πρῶτο ταξίδι του γιὰ τὰ παράλια. Τὸ καμηλάκι πήγαινε πάντα πλάι στὴ μάνα του, κι ὁ Ἀλῆς δὲ γύριζε καὶ τὸ κοίταζε. "Ομως κουράστηκε νὰ γυρίζῃ, δὲν τὸ εἶχε συνηθίσει. 'Ο μεγάλος ἥλιος ἔκαιγε πολὺ ἀπὸ πάνω του, ὁ Ἀλῆς ἔκλεισε τὰ μάτια. 'Ο δρόμος ἦταν ἔρημος, τίποτα δὲν ἀκούγοταν· γ' αὐτὸ μὲς στὸν παρθένο χῶρο ὑψωνόταν καθαρὴ σάν προσευχὴ ἡ νέα συμφωνία. Μές στοὺς παλιοὺς γνώριμους ἥχους, αὐτοὺς τοὺς πίσω ἥχους ποὺ ἀκολούθησαν τὸν Ἀλῆσ' δὲλα τὰ χρόνια τῆς ζωῆς του ὡς σήμερα, ἀνακατευόταν τώρα ὁ νέος ἥχος, ἀνατάραξε τὴν παλιὰ ἀρμονία, ἐσβήνε τοὺς ἄλλους τόνους κι ἔμενε αὐτός, ὁ νέος, μόνος. Τί καλὰ ποὺ ἦταν! Τί καλὰ ποὺ εἶναι νὰ πορεύεσαι στὸ δρόμο τῆς Ἀνατολῆς καὶ πίσω σου νὰ μὴν εἶναι ἔρημος, νὰ μὴν εἶναι μοναχὰ ξένες φωνές, νά 'ναι καὶ μιὰ δική σου, νά 'ναι δὲλα τὰ χρόνια ποὺ κουράστηκες καὶ ὑπόφερες καμωμένα ἥχος, στὸ λαιμὸν ἐνὸς μικροῦ καμηλοῦ μὲ ἄσπρο κεφάλι...

'Ο Ἀλῆς ἦταν εὐτυχισμένος καὶ γαλήνιος. 'Η ζωὴ πιὰ εἶχε νόημα καὶ σημασία.

Μὰ τὸ νέο ἔφταξε ἵσαμε τὰ μακρινὰ μέρη τοῦ Κάζ-Νταγ, δπου δούλευε δεύτερος Ἀλῆς. Ξεκινᾶ αὐτὸς κι ἔρχεται στὸ χωριὸ τῶν τσιτμήδων.

«"Ωρα καλή, σύντροφε!"» λέει στὸν Ἀλῆ. «Τί νέα;»

«"Εχουμε καλὰ νέα, σύντροφε. 'Η καμήλα μας γέννησε, κι ἔχουμε τώρα κι ἔνα μικρὸ καμήλι.»

«Γιά νὰ τὸ δῶ!»

Τὸ εἶδε, ἀλλὰ ἔκαμε πῶς δὲν πρόσεξε κὰν τὸ ἄσπρο κεφάλι.

Λέει δὲ Ἀλῆς τοῦ Κάζ-Νταγ:

«Λοιπόν, σύντροφε! Τώρα ποὺ ἔχομε δυὸς ζωντανά, θέλω νὰ χωρίσουμε τὴ συντροφιά μας. 'Εσύ θὰ πάρης τὸ ἔνα, ἐγὼ τὸ ἄλλο. "Οποιο θέλεις, διάλεξε".»

'Ετοῦτος δὲ Ἀλῆς, μὲ τὸ νὰ ἔχῃ ταξιδέψει σὲ μέρη μακρινά, εἶχε γίνει σοφὸς καὶ πονηρός. Σκεφτόταν: «'Ο σύντροφός μου θὰ κρατήσῃ τὴ μεγάλη καμήλα. Δὲ γίνεται! 'Απὸ μισή ποὺ ἦταν δική του, θὰ τὴν δρίζῃ δλάκερη. 'Ετσι ἐγὼ θὰ πάρω τὸ καμήλι

μὲ τὸ ἄσπρο κεφάλι, θὰ τὸ ταξιδέψω στὸ Κάζ-Νταγ καὶ θὰ τὸ πουλήσω, στὸ δρόμο, στοὺς ἀρκουδιάρηδες, ποὺ ἔχουνε μαϊμούδες κι ἀρκούδες, καὶ μαζεύουν γρόσα ἀπ' τὸν κόσμο δείχνοντάς τες. Θὰ βγάλω ἔτσι πιὸ πολλὰ ἀπ' ὅ, τι κάνει μιὰ μεγάλη καμήλω».

‘Ο πρῶτος Ἀλῆς κάθισε πάλι δλη τὴν νύχτα μὲ τὴν γυναίκα του καὶ ἔαγρυπνῆσαν γιὰ νὰ βροῦνε τὸ τί ἔπρεπε νὰ κάμουνε.

‘Η γυναίκα ἔλεγε:

«Φῶς φανερό, Ἀλῆ! πρέπει νὰ κρατήσῃς τὴν μεγάλη καμήλα. Ποὺ θὰ ξαναβροῦμε τέτοια τύχη, νά χουμε μιὰ μεγάλη καμήλα δική μας!»

‘Ο Ἀλῆς ὑπόφερνε, δὲν μποροῦσε νὰ τὸ φανταστῇ πῶς θ’ ἀποχωριζόταν τὸ καμήλι μὲ τὸ ἄσπρο κεφάλι.

«Μπάς καὶ δὲ θὰ μεγαλώσῃ κι αὐτό;» ἔλεγε. «‘Ἄς τὸ κρατήσουμε, νὰ τὸ μεγαλώσουμε!»

«Τί μοῦ λές νὰ τὸ κρατήσουμε!» φώναζε ἡ γυναίκα του. «Καὶ στὸ μεταξὺ τί θὰ μᾶς δίνη; Κι ἂν στὸ μεταξὺ ψιφήσῃ;»

Τέλος, ὁ πραχτικὸς νοῦς τῆς γυναίκας στάθηκε πιὸ δυνατὸς ἀπ’ τὴν τρυφερότητα του Ἀλῆ, πιὸ δυνατὸς ἀπ’ τὴν ἀδύναμη θέλησή του.

Τ’ ἄλλο πρωί, μὲ μάτια θολὰ ἀπ’ τὴν ἀγρύπνια καὶ τὴν πίκρα, δ Ἀλῆς ἀποχαιρέτησε τὸ καμήλι μὲ τὸ ἄσπρο κεφάλι. Στάθηκε δλόρθος καὶ κοίταζε τὸ δραμα ποὺ ἔφευγε μὲ γρήγορο πηδηχτὸ βάδισμα ζαρκαδιοῦ ἵσαμε ποὺ χάθηκε ἀπ’ τὰ μάτια του. Τότε ὁ Ἀλῆς κατάλαβε σὰν κάτι νὰ τοῦ τραβοῦν ἀπ’ τὴν καρδιά του, κι δλα γύρω του νά ‘ναι ἐρημα, ἐπειδὴ πιὰ δὲ θά ‘χε σύντροφο τοῦ μεγάλου δρόμου, ἐπειδὴ ἡ τρυφερότητα ποὺ ἥρθε τόσο ἀργά κι ἔπρεπε νὰ ξοδευτῇ πιὰ δὲ θὰ εἶχε τρόπο.

‘Εγινε βαρὺς κι ἀμίλητος. Δὲν εἶχε ὅρεξη νὰ φάη κι ἀδυνάτιζε κάθε μέρα. Πίσω του, ἐνῶ δδεινε μὲ τὸ καραβάνι του, πάντα τὸν ἀκολούθουσαν οἱ ἥχοι. Μὲς στοὺς ἥχους ἦταν καὶ ἡ δική του καμήλα, ποὺ τώρα ἦταν δλότελα δική του. Μὰ γιὰ τὸν Ἀλῆ οἱ φωνὲς εἶχαν σωπάσει, οἱ ἥχοι δὲ μιλοῦσαν πιά. Γιατὶ στὸν τόπο τους εἶχε μπεῖ τώρα ἀλληλ φωνὴ πιὸ δυνατή, αὐτὴ ποὺ θά ‘ρθη σὲ

κάθε ἄνθρωπο, μιὰ φορὰ μονάχα καὶ ποτὲ ἄλλη, κι ὅστερα ὁ ἄνθρωπος θὰ τὴν κυνηγᾶ σὰ σκιὰ ποὺ φεύγει, πάντα φεύγει.

Κι δὸς Ἀλῆς παράτησε τὴ γυναικά του στὸ φαράγγι τῶν τσι-
τμήδων, παράτησε τὶς ξένες καμῆλες, γιατὶ πιὰ εἶχε γίνει κακὸς
καμηλιέρης καὶ τὸν διώξανε, πήρε τὴ δική του καμήλα καὶ τρά-
βηξε στὰ μέρη τοῦ Κάζ-Νταγ.

Βρίσκει τὸν παλιό του τὸ σύντροφο καὶ τοῦ λέει:

«Πάρε τὴν καμήλα μου. Πάρε καὶ τὸ γαϊδούρι μου. Πάρε καὶ
τὸ καλύβι ποὺ ἔχω στὸ φαράγγι. Πάρε δ, τι ἔχω. Μὰ δᾶσ’ μου
πίσω τὸ καμήλι μὲ τὸ ἄσπρο κεφάλι...»

«Δὲν τὸ ἔχω πιά, Ἀλή! τοῦ ἀποκρίνεται ὁ σύντροφός του.
«Τὸ πούλησα στὸ δρόμο.»

‘Ο Ἀλῆς ἀπὸ τότε δῦλο γυρίζει. Μόλις ξημερώσῃ, μπαίνει στὸ
μεγάλο δρόμο, καὶ κοιμᾶται δπου βραδιαστῆ. Τὸ γαϊδουράκι του
πορεύεται ύπομονετικά, καὶ πίσω του δεμένη, ἔρημη καὶ μόνη,
ἀκολουθᾶ ἡ καμήλα του, ταράζοντας μὲ τὸν ἥχο τοῦ κουδουνιοῦ
της τὴν ζεστὴ σιωπὴ τῆς γῆς. Οἱ ἄνθρωποι τὸν περιγελοῦνε καὶ
τὸν πειράζουνε. Οἱ πιὸ συμπονετικοὶ τοῦ λένε πῶς εἶναι τρέλα,
πῶς εἶναι μάταιο νὰ γυρίζῃ. Τὸν συμβουλεύουνε νὰ πάγι πίσω
στὸ φαράγγι καὶ στὸ καραβάνι του. “Ομως δὸς Ἀλῆς δὲν τοὺς
ἀκούει. Ἐπειδὴ δὲν μπορεῖ νὰ τὸ πιστέψῃ, ἐπειδὴ δὲ θέλει νὰ τὸ
πιστέψῃ, πῶς τὸ καμήλι μὲ τὸ ἄσπρο κεφάλι χάθηκε, πῶς πιὰ δὲ
θὰ ὑπάρξῃ στὴν ζωή του.

(Απὸ τὸ μυθιστόρημα *Αἰολικὴ γῆ*)

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ

Δρομί, δρομάκι

Δρομί, δρομάκι τῆς φραγῆς,*
μήγ πολυβιάζεσαι νὰ βγῆς,
μὰ ἀς εἰναι οἱ βόλτες σου πολλὲς
ἀπ' τὰ μαγκάνια,* ἀπ' τὶς ἐλιές.

Στενὸ δρομάκι τῆς φραγῆς,
δλο νὰ πᾶς κι δλο ν' ἀργῆς,
ἀπ' τὰ περβόλια, ἀπ' τὶς ἐλιές
κι ἀπ' τ' οὐρανοῦ τὶς ἀγκαλιές.

Κάθε κρυφό σου δὲ βαστᾶ
οὐδ' ἔξι βήματα σωστά·
μὰ μόλις στρίψη τὸ τειχί,
κι ἀρχίζεις ὅλλο ἀπ' τὴν ἀρχή.

Μέσα στὶς βόλτες σου θὰ βρῶ
ἔνα ἐκκλησίδι μὲ σταυρό,
τὸ γαϊδουράκι τ' ἀρφανὸ
ποὺ λιγουρεύει γιὰ σανό.

Τὸ νήπιο ποὺ παραπατεῖ
πλάι στὴν κυρούλα τὴ σκυφτή,

καὶ τ' ἀξιπόλητο παιδί,
ποὺ γλυκὰ λόγια τραγουδεῖ.

Ψιλὸς δρομάκι τῆς φραγῆς
ποῦθε θὰ πᾶς, ποῦθε θὰ βγῆς;
Θά χης, τὸ ξέρω, στὸ πλευρό,
κι ἄλλο ἐκκλησίδι μὲ σταυρό,

τὸ σκύλο, δίπλα στὸ βοσκό,
ποὺ δὲ μοὺ δσμίζεται κακὸ
καὶ τὸ γοργὸ τὸ δουλευτὴ
μὲ τὸ βασιλικὸ στ' αὐτί.

Σὰν τὸ βιβλίο σὲ μελετῶ,
κατεβατό, κατεβατό,
ἀνοιγμένο ἀλφαβητάρι
πάνω στοῦ Θεοῦ τὴ χάρη.

(Περιοδικὸ Ἡ Διάπλασις τῶν Παιδῶν)

ΣΤΡΑΤΗΣ ΔΟΥΚΑΣ

[Οἱ δώδεκα μῆνες]

‘Ο συγγραφέας ἐπισκέπτεται ἔνα ἐρειπωμένο μοναστήρι τῆς Μακεδονίας καὶ μᾶς μιλάει γιὰ τις παλιές ζωγραφιές που εἶδε μέσα σ’ αὐτό. ‘Ο συγγραφέας, ποὺ εἶναι καὶ ζωγράφος, γοητεύτηκε τόσο πολὺ ἀπ’ τις ζωγραφιές αὐτές, ώστε κάθισε καὶ τις ἀντέγραψε.

Ο ΠΡΩΙ τράβηξα μόνος μου στὸ μοναστήρι, ποὺ βρίσκονταν πάνω στὸ βουνό, καμιὰ μισὴ ὥρα ἔξω ἀπ’ τὸ χωριό. Ἡταν κι αὐτὸ ρειπωμένο. Μονάχα τὸ μπροστινὸ καὶ λίγο ἀπ’ τὸ πλάγι του στέκονταν ἀκόμα, ἔτοιμο κι αὐτὸ νὰ πέσῃ. Ἀπὸ τὴ μισογκρεμισμένη πόρτα του μπῆκα μέσα. Οἱ καλόγεροί του σὰ νὰ κοιμοῦνταν. Τὰ κελάρια του γεμάτα, τὰ μιντέρια* του στρωμένα. Ἀπ’ τὰ μικροπαραθυράκια του ἔβλεπα πέρα τὰ μαῆρα βουνά, σὰν κύματα ποὺ μὲ κύκλωναν. Πατήματα δὲν ἀκούονταν στὶς πλάκες τῆς αὐλῆς πού ’ταν σκεπασμένες ἀπὸ ἀγριόχορτα καὶ φύλλα. Ἡ νύχτα ἔφτανε βουβή. Μονάχα δὲ ρύακας μουρμούριζε. “Οταν τὸ νυχτοπούλι ἄρχιζε τὰ ρυαχτά* του, ἀποτραβιόμουνα στὴ φωτιὰ τοῦ τζακιού μου, συντροφευμένος ἀπὸ σκιές...

Τὸ μοναστήρι εἶχε πολλὰ παλιὰ πράγματα. Τὸ πιὸ πολύτιμο ἦταν ἔνα βημάθυρο,* ἀπὸ τὸ τέμπλο τῆς ἐκκλησιᾶς. Ἀπάνω στὰ δυῦδ βαριὰ βουνίσια ἔγλα του ἦταν ζωγραφισμένος δ «Ἐναγγελισμὸς» καὶ σειρά, ἀπὸ πάνω πρὸς τὰ κάτω, στὴ μεριὰ ποὺ θηλύκωναν, οἱ «δώδεκα μῆνες» ποὺ παράσταιναν τὴ ζωὴ τοῦ

που, τὸν καιρὸν ποὺς ζωγραφίστηκαν. Μιλοῦν γιὰ τὸ λαό, δπως ἡταν τότε, μὲ τοὺς ἀρχόντους του, τὶς δουλειές καὶ τὰ συνήθεια τους, ἐπάνω κάτω ἔτσι δπως τὰ 'νιώθα καθὼς τοὺς ξεσήκωνα.

Ιανουάριος: Εἶναι νύχτα ἀκόμα. Μέσα στὸ κατάκλειστο σπίτι, ἡ παλιὰ ἀρχόντισσα μὲ τὰ νυχτικά της, τὰ σγουρὰ μαλλιά της ἀχτένιστα χυμένα στοὺς ὅμους της, κάθεται στὴν πολυθρόνα συρμένη δίπλα στὸ τζάκι. Δυὸς ὑπηρέτριες ὅρθιες τὴν ὑπηρετοῦνε. Ἡ μιὰ μόλις μπαίνει κουβαλώντας ἔνα χοντρόξυλο. Ἡ ἄλλη φεύγει ἀπὸ μπροστά της σαστισμένη. Ἡ κυρά της, ἀνασηκωμένη στὸ κάθισμα, τῆς φωνάζει θυμωμένα. Βιάζεται νὰ ἐτοιμαστῇ γιὰ τὴν ἐκκλησία της.

Φεβρουάριος: Παραμονὴ ἀπόκριας. Ο χωρικὸς κατεβάζει τὰ βόδια του μὲ τὸ βοδαμάξι του, νὰ τὰ πουλήσῃ. Κάποιος τὰ χτυπᾷ ἀπὸ πίσω νὰ προχωρήσουν. Τὸ μεγάλο κολάνει* μουγκρίζοντας. Τὸ μικρὸ ἀκολουθεῖ φοβισμένο. Ο ζωέμπορας, ριγμένος βαριὰ πάνω στὸ ράβδι του, τὰ κοιτάζει λοξὰ σὰ νὰ τὰ ζυγιάζῃ. Τὰ κοιτάζει κι ὁ χωρικὸς δπως τὰ σέρνει μπροστά του, σὰ γιὰ μιὰ τελευταία φορά, λυπημένα...

Μάρτιος: Μέσα στὸ πυκνὸ δάσος, μέσα στὴν ἀστέναχτη φύση, τ' ὅρνιο περνᾶ ψηλὰ κράζοντας. Ἐπειτα, μὲς στὴ σιγαλιά, ἀκούγεται τὸ χτύπημα τοῦ ξυλοκόπου. Δυὸς ἀντρες κόβουνε ξύλα. Ἡ γυναίκα τὰ σηκώνει ἀπὸ χάμω μὲ κόπο. Ἐδῶ ἀπάνω στὰ βουνά, ποὺ ἡ ζωὴ εἶναι φτωχὴ μὲ πολλὰ βάσανα, μονάχα τὰ νερὰ εἶναι μπόλικα καὶ τὰ ξύλα...

Απρίλιος: Λιώσανε πιὰ τὰ χιόνια. Τὰ κουδούνια λαλοῦν γλυκά, τὰ ποτάμια κατηφορίζουν. Στὶς πολιτεῖες, σὲ κιόσκια χωμένα μέσα σὲ πρασινάδες, οἱ κοπέλες κόβουν τὰ πρῶτα λουλούδια. Τ' αὐλάκια, οἱ φράχτες κελαηδοῦν. Τ' αὐτιὰ γεμίζουν ἀπὸ ἥχους. Στὸ σπίτι, μέσα στὴν αὐλή, ἡ τριανταφυλλιὰ μεγάλωσε καὶ σκάλωσε ὡς τὸ παράθυρο. Ἀπὸ κεῖ ἀπλώνει ἡ κοπέλα τὸ χέρι καὶ κόβει τὸ πρῶτο τριαντάφυλλο, γιὰ νὰ στολίσῃ τὸ κεφάλι...

Μάιος: Αύγη ἀκόμα, δλα εἶναι σκοῦρα καὶ τ' ἀνήλια μέρη εἶναι σκοτεινὰ σὰ νύχτα. Τὸ χορτάρι μόλις χρυσίζει στὴν πρώτη

άχτιδα. Τ' ἀρχοντόπουλο μὲ τὸν ὑποταχτικό* του πάει καβάλα γιὰ κυνήγι. Τὸ πρωινὸ ἀγέρι ποῦ φυσᾶ, τοῦ παίρνει τὴ σάρπα. Τὸ σκυλὶ τρέχει μπροστὰ μυρίζοντας. Μέσ' ἀπ' τὴ φτέρη πετιέται δ λαγός... Μόλις προφταίνει νὰ γυρίσῃ τὸ κεφάλι...

*Ιούνιος: "Εφτασε τὸ θέρος. 'Ο κόσμος εἶναι χυμένος ἔξω στὰ χωράφια καὶ δουλεύει. "Ολη τὴ μέρα θερίζουν, δεματίζουνε. Τὰ βράδια φτάνουντε κουρασμένα. Οἱ γυναῖκες μὲ τὰ γαϊδουράκια φεύγουν μονάχες γιὰ τὸ χωριό. Οἱ ἄντρες κάθονται νὰ φᾶν κι ὕστερα ξαπλώνουν δίπλα στὰ δεμάτια. Περνοῦν μεσάνυχτα κι ἀκόμα ἀκοῦς κουβέντες. Τὰ γκρεμινὰ εἶναι γεμάτα ἀπὸ μιὰ χρυσαφένια ἡμεράδα. "Ολα, θαρρεῖς, μαζί τους ἀγρυπνοῦν καὶ ξαποσταίνουνε..."

Ιούλιος: 'Ο ἀρχοντας, κρατώντας μπράτσο τὴ γυναίκα του, ποὺ δὲν έχεισε νὰ πάρη μαζί της καὶ τὸ κανατάκι της, βγαίνει νὰ δῆ τὰ ὑποστατικά του. Οἱ δοῦλοι του δουλεύουν. Κουρασμένοι, δὲν έχουν τὸν καιρὸ οὕτε νὰ τὸν κοιτάζουν. Παίρνει τότε κι αὐτὸς κάτι ἀπ' τὰ χέρια τους, τάχα νὰ τοὺς βοηθήσῃ...

Αὔγουστος: 'Απ' τὸ πρωί, οἱ κοπέλες βγῆκαν στ' ἀμπέλια. Στὶς πλαγιές τώρα ἀκούονται τὰ γέλια τους καὶ τὰ χάχανά τους. Μέσα στὴν πόλη ἀκούονται, πάλι, ἄλλοι χαρούμενοι κρότοι. Οἱ βαγενάδες* ποὺ φτιάχνουν τὰ βαγένια* τους...

Σεπτέμβριος: Τὰ σταφύλια κουβαλήθηκαν στὰ σπίτια καὶ πέφτουν μὲ κοφίνια καὶ μὲ κάδους* μὲς στὰ πατητήρια. Τ' ἀνοιχτὰ κατώγια* τῶν σπιτιῶν μυρίζουν. Βγαίνουν τὰ καινούρια τσίπουρα* καὶ τὰ πετιμέζια...*

Οκτώβριος: Πέρασαν καὶ τὰ πρωτοβρόχια. 'Η παλιὰ καλαμιὰ ἔχει μαυρίσει καὶ σαπίσει. Τὰ βόδια ἀνασηκώνουνε παντοῦ τ' ἀφράτα χώματα, ποὺ χύνονται μαλακὰ γύρω ἀπὸ τ' ἀλέτρι. Τὰ χωράφια ἀπλώνονται σὰ βελούδο, ἀνεβαίνοντας ὡς τὸ δάσος, σιμὰ στ' ἀγριοβαλάνια. 'Απὸ κεῖ πάλι ἀκούεται τὸ πελέκι ποὺ κόβει κλαδὶ γιὰ τὸ χειμώνα. Δεμένο περιμένει τ' ἄλογο στὴ ρίζα τοῦ χαμόπρινου. "Οταν φορτώνεται νὰ φύγῃ, δ τόπος γεμίζει ἀπὸ ἐρημιά. Πέρα, βαθιά, ἀκούονται φωνὲς καὶ μακρινὰ γαβγίσματα.

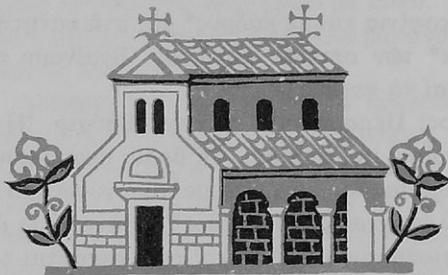
Νοέμβριος: "Έχει πλακώσει πιὰ ὁ χειμώνας. "Έξω φυσᾶ ὁ

ἀγέρας σὲ μιὰ πλάση πεθαμένη καὶ σαβανωμένη. Τὰ γυμνὰ κλαριὰ τῆς λεύκας δέρνονται. Τὰ χλωμὰ φυλλαράκια σιγοτρέμουν. Οἱ ἀχνοὶ σβήνουν μέσα στὴν ἐρημιά. "Ἄξαφνα ἀκούγεται μιὰ τουφεκιὰ στὰ πλάγια..."

Δεκέμβριος: Παραμονὴ Χριστούγεννα. Σφάζονται τὰ γουρούνια. Μέσα στὴν αὐλὴ κρέμονται μ' ἀνοιγμένη τὴν κοιλιά, ἀνάποδα. Ὁ νοικοκύρης δρθιος σιάζει τὸ κρέας τους. Ἡ νοικοκυρά, καθισμένη πιὸ πέρα, πλένει μέσα στὸ λεβέτι* τ' ἄντερα, μαλώνοντας τὴ γάτα. "Ἔξω ἀκούνται οἱ γκάιντες,* τὰ κάλαντα..."

"Οταν ἔεστήκωσα καὶ τοὺς δώδεκα μῆνες, εἶχε περάσει ἡ ἄνοιξη. Μὲς στ' αὐγινὸ ἀγέρι, τὰ τριαντάφυλλα τῆς αὐλῆς ἄνοιγαν κι ἡ μοσκοβιοιά τους μὲ μέθαγε. "Ἔξω ἀπ' τὰ παράθυρά μου τὰ πουλιὰ κελαηδοῦσαν, δ ἥλιος ἔλαμπε. "Οταν βγῆκα ν' ἀποχαιρετήσω, διχαλωτὰ πέφταν τὰ ποτάμια, σμίγοντας βοερά, σὰ νὰ διπλοχαιρετιοῦνταν. Ἐσκυψα κι ἥπια. Ψιλὲς ψιχάλες μοῦ ραντίσαν τὸ πρόσωπο. Ξαναγύρισα στὸ μοναστήρι νὰ εύχαριστήσω τὴ «Δέξα Παναγία» καὶ νὰ ἑτοιμάσω τὰ πράγματά μου..."

(΄Απὸ τὸ βιβλίο 'Οδοιπόρος')

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ

Τὰ Ἑλληνάκια

Τὸν Μάρτη περικάλεσα
καὶ τὸν μικρὸ Νοέμβρη
Τὸν Αὔγουστο τὸν φεγγερό
κακὸ νὰ μὴ μᾶς ἔβρῃ

Γιατ' εἴμαστε μικρὰ παιδιά
εἴμαστε δυὸ Ἑλληνάκια
Μὲς στὰ γαλάζια πέλαγα
καὶ στ' ἄσπρα συννεφάκια

Γιατ' εἴμαστε μικρὰ παιδιά
κι ἡ ἀγάπη μας μεγάλη
Ποὺ ἀν τὴ χωρέσουμε ἀπ' τὴ μιὰ
περσεύει ἀπὸ τὴν ἄλλη

Κύματα σύρετε ζερβά
καὶ σεῖς τὰ σύννεφα δεξιὰ
Φάληρο μὲ Περαία
μιὰ γαλανὴ σημαία.

(Απὸ τὴν ποιητικὴ συλλογὴ *Tὰ ρῶ τοῦ ἔρωτα*)

ΑΓΓΕΛΟΣ Σ. ΒΛΑΧΟΣ

‘Ο κύριός μου Ἀλκιβιάδης

‘Ο συγγραφέας φαντάζεται τὸν Σιλύκο, ὑπηρέτη στὸ σπίτι τοῦ μεγάλου πολιτικοῦ τῆς ἀρχαίας Ἀθήνας Περικλῆ, νὰ μᾶς διηγήσῃ γιὰ τὰ παιδικὰ χρόνια τοῦ Ἀλκιβιάδη. Ὁ Ἀλκιβιάδης είλε ρε μείνει ἀπὸ πολὺ μικρὸς ὄρφανὸς ἀπὸ πατέρα, καὶ τὴν ἀνατροφή του τὴν είλε ἀναλάβει ὁ Περικλῆς, ποὺ ἤταν συγγενῆς τῆς μάνας του. Ὁ Περικλῆς, ἀπὸ τότε ποὺ πήρε κοντά του τὸν Ἀλκιβιάδη, ἀνάθεσε στὸν ὑπηρέτη Σιλύκο νὰ τὸν προσέχῃ καὶ νὰ ἀσχολήσῃ μὲ τὴν ἀνατροφή του. Ἄλλα, δπως θὰ δοῦμε παρακάτω, τὰ πράγματα δὲν ἤταν τόσο εὔκολα γιὰ τὸν Σιλύκο, γιατὶ ὁ Ἀλκιβιάδης δὲν ἤταν ἔνα συνηθισμένο παιδί.

ΓΩ στὸ μεταξὺ ἐτραβοῦσα τῶν παθῶν μου τὸν τάραχο μὲ τὸν Ἀλκιβιάδη. Ἀτίθασος, δύσκολος κι αὐθάδης πιά, τόσο ποὺ καμιὰ φορὰ δὲν ἤξερα τί νὰ κάνω. Ἄλλα θαρραλέος, θεοί! Ἀπότολμος! Λιονταράκι σωστό. Ξεγλιστροῦσε ἀπ’ τὴ μισοανοιγμένη πόρτα κι ἔτρεχε νὰ παίξῃ «Ἐλληνες καὶ Μήδους» μὲ τὰ βρωμόπαιδα τῆς γειτονιᾶς. Σ’ ὅποια παρέα βρισκόταν, ἐκεῖ καὶ τσακώματα.

«Θὰ παίξωμε τὸν Μαραθώνα! Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεμιστοκλῆς! Ποιὸς θὰ κάνῃ τὸν Μαρδόνιο;»

«Δὲν ξέρεις τί σου γίνεται» τοῦ εἶπε ἔνα κάπως πιὸ μεγάλο παιδί, ὁ Πυθόνικος, ποὺ δὲν τὸν χώνευε. «Στὸν Μαραθώνα ἤταν ὁ Μιλτιάδης κι ἀντίπαλός του ὁ Τισσαφέρνης.»

«Κι ὁ Δάτις! κι ὁ Δάτις!» φώναξαν ἄλλα παιδιά.

«Ἐσὺ θὰ εἶσαι ὁ Δάτις λοιπόν!» εἶπε ὁ Ἀλκιβιάδης στὸν Πυθόνικο.

«Γιατί ἐγὼ κι ὅχι ἐσύ;»

«Γιατί είσαι πιὸ μεγάλος καὶ πιὸ δυνατός καὶ θὰ τὶς φᾶς!»

Ο Πυθόνικος θύμωσε κι ἔσπρωξε δυνατά τὸν Ἀλκιβιάδη, ποὺ ἔχασε τὴν ἴσορροπία του κι ἔπεσε χάμω. Τὰ παιδιὰ ἔσκασαν στὰ γέλια, ἀλλὰ ὁ κύριος μου μ' ἔνα πήδημα τινάχτηκε ἀπάνω κι ἄρπαξε τὸν Πυθόνικο ἀπ' τὸ λαιμό. Ἀρχισε πάλη σωστή, καὶ τὰ παιδιὰ ἔκαναν κύκλο καὶ φώναζαν. Ἀπὸ τὴν κάμαρά μου ἀκουούσα φωνὲς καὶ βγῆκα στὸν δρόμο νὰ δῶ τί γίνεται. Καὶ τί νὰ δῶ! Ο Πυθόνικος κι δ' Ἀλκιβιάδης, ἔνα κουβάρι, νὰ κυλιοῦνται χάμω. Ἐτρεξα νὰ τοὺς χωρίσω. Ο Ἀλκιβιάδης, ἀν καὶ πιὸ μικρὸς ἀπ' τὸν Πυθόνικο, ποὺ θὰ ἥταν τότε δώδεκα χρονῶ, τὸν εἶχε ἄρπαξει ἀπ' τὰ μαλλιὰ καὶ τοῦ βροντοῦσε τὸ κεφάλι χάμω.

«Εἶσαι ὁ Δάτις! ὁ Δάτις! ὁ Δάτις!» ξεφώνιζε.

Τὸν ἐπιασα, κι ἀναγκάστηκε ν' ἀφήσῃ τὸν Πυθόνικο, ποὺ ζαλισμένος, μὲ τὰ ροῦχα ξεσκισμένα, ἀνασηκώθηκε.

«Ἄς μήν ἐρχόταν ὁ Σιλύκος» εἶπε λαχανιασμένος «καὶ σοῦ δειχνα ἐγώ!»

«Τί νὰ μοῦ δείξης, ποὺ σὲ τάραξα στὸ ξύλο! Παλιο-Δάτι!» γύρισε καὶ φώναξε ἀγριεμένα δ' Ἀλκιβιάδης, καθὼς τὸν ἔσερνα διὰ τῆς βίας πρὸς τὸ σπίτι.

Ἀπὸ τότε ὁ Πυθόνικος μισοῦσε τὸν κύριο μου. Στὴ γειτονιὰ τοῦ κόλλησε τὸ «Δάτις».

Οσο μεγάλωνε δ' Ἀλκιβιάδης τόσο καὶ γινόταν ἀσυμμάζευτος. Κάθε ἀπόγευμα ξέφευγε ἀπ' τὸ σπίτι κι ἔτρεχε νὰ παίξῃ ἀστραγάλους. Ἡ παρέα του ἔπαιζε πάντα στὸν δρόμο. Μιὰ μέρα, τὴ στιγμὴ ποὺ ἥταν ἡ σειρὰ τοῦ Ἀλκιβιάδη, ἀπὸ τὴν ἄκρη τοῦ δρόμου φάνηκε ἔνα ἀμάξι μὲ δυὸ ἀλογα ποὺ ἔτρεχαν μὲ καλπασμό. Τ' ἀλλα παιδιὰ παραμέρισαν φοβισμένα, ἀλλὰ δ' Ἀλκιβιάδης στάθηκε θυμωμένος στὴ μέση τοῦ δρόμου κάνοντας ἐπιταχτικὰ νόημα στὸν ὁδηγὸ νὰ σταματήσῃ. Ἐκεῖνος τοῦ φώναξε ἀπὸ μακριὰ νὰ παραμερίσῃ κι οὕτε ἔκανε νὰ σιγανέψῃ τ' ἄλογά του. Καὶ τί ἔκανε δ' Ἀλκιβιάδης! Ξαπλώθηκε φαρδὺς πλατὺς στὴ μέση τοῦ δρόμου καὶ τοῦ φώναξε:

«Σὰν σοῦ βαστάη, πέρνα!»

Χύθηκα πρὸς τὰ κεῖ νὰ τὸν ἄρπάξω, ἀλλὰ εὐτυχῶς ὁ ἀμαξάς

πρόλαβε. Τραβώντας τὰ γκέμια δυνατά, σταμάτησε τ' ἄλογά του μιὰ πιθαμή ἀπ' τὸ ξαπλωμένο παιδί.

«Ἄλλη φορὰ νὰ σταματᾶς δταν ἐγὼ προστάζω!» εἶπε τοῦ ὁδηγοῦ, ποὺ ἔτριβε τὰ μάτια του βλέποντας τὸν ἄφοβο ἀνθρώπακο νὰ σηκώνεται ἀπὸ χάμω, σχεδὸν μέσ' ἀπ' τὰ πόδια τῶν ἀλόγων.

«Τώρα πέρνα!» πρόσθεσε ὁ Ἀλκιβιάδης μὲ κάποια συγκατάβαση, καὶ γυρίζοντας πρὸς τοὺς συντρόφους του:

«Θὰ ρίξω δυὸ φορές, μιὰ καὶ μπόρεσα νὰ σταματήσω ὁλόκληρο ἄρμα!»

Φωνὲς καὶ διαμαρτυρίες ἀκούστηκαν ἀπ' τὴν παρέα, ἀλλὰ ὁ κύριός μου ἥθελε τὸ δικό του.

«Μήπως θὰ τὸ 'κανε κανένας ἀπὸ σᾶς; Ν' ἀκούσω... Πῶς; 'Ε, λοιπόν! θὰ παιίξω δυὸ φορές.»

Θέλησα νὰ τὸν τραβήξω ἀπ' τὸ παιγνίδι, ἀλλὰ ἦταν ξαναμμένος ἀπ' τὸ κατόρθωμά του καὶ δὲν ἄκουγε. Δὲν ἥθελε, μπροστά στὰ συνομήλικά του, αὐτὸς ποὺ σταματάει δλόκληρο ἀμάξι, νὰ φανῇ πώς ὑπακούει στὸν κουτσοπόδαρο Σιλύκο.

Σηκώθηκα κι ἔφυγα. Περπατοῦσα σιγά, μελαγχολικὸς κι ἀνήσυχος σὰν νὰ μοῦ εἴχε γίνει κάποια ἀποκάλυψη, σὰν νὰ εἴχα ἀγγίξει μὲ τὸ δάχτυλο κάποιο μυστήριο, μιὰ πηγαία σκοτεινὴ δύναμη. Τὴ δύναμη τῆς δημιουργίας ποὺ συγκερνάει χαρίσματα, ἀρετές, δημοφιά, χάρη, δύναμη, καὶ τὰ ρίχνει ὅλα μαζὶ σ' ἔνα πλάσμα, δίνοντάς του δόμως καὶ φανταχτερὰ ἐλαττώματα. 'Αντιζύγι στὰ χαρίσματα, θὰ ἔλεγε ἄλλος. 'Εγὼ θὰ τολμοῦσα νὰ πῶ συνείδηση τῆς ἀνωτερότητας, ποὺ ὁδηγεῖ στὴν ἀπαίτηση τῆς ἐξαιρέσεως.

Τὸ ἐπεισόδιο μαθεύτηκε στὴν Ἀγορά, καὶ γιὰ πολλὲς μέρες ὅλοι μιλοῦσαν γιὰ τὴν τόλμη καὶ τὸ θάρρος τοῦ παιδιοῦ.

‘Ο Ἀλκιβιάδης, ἀπὸ μικρός, ἔνιωθε —καὶ τὸ 'δειχνε— τὸν ἔαυτό του ἀνώτερο ἀπ' τοὺς ἄλλους συνομήλικούς του, καὶ τὰ παιδιὰ τῆς παρέας του τὸν παραδεχόντουσαν πάντα καὶ παντοῦ γι' ἀρχηγό.

('Απὸ τὸ βιβλίο Ὁ κύριός μου Ἀλκιβιάδης)

Τοῦ κύρ Βοριᾶ

‘Ο κύρ Βοριὰς παράγγειλεν οὕλω τῶν καραβιῶνε:

«Καράβια π’ ἀρμενίζετε, κάτεργα* ποὺ κινᾶτε,
ἐμπάτε στὰ λιμάνια σας, γιατὶ θὲ νὰ φυσήξω,
ν’ ἀσπρίσω κάμπους καὶ βουνά, νὰ κρυώσω κρυές βρυσοῦλες,
κι ὁσά ’βρω μεσοπέλαγος, στεριάς θὲ νὰ τὰ ρίξω.»

Κι δσα καράβια τ’ ἄκουσαν, δλα λιμάνι πιάνουν,
τοῦ κύρ ’Αντριά τὸ κάτεργο μέσα βαθιὰ ἀρμενίζει.

«Δὲ σὲ φοβοῦμαι, κύρ Βοριά, φυσήσης δὲ φυσήσης,
τὶ ἔχω καράβι ἀπὸ καρυὰ* καὶ τὰ κουπιὰ πυξάρι,*
ἔχω κι ἀντένες προύντζινες κι ἀτσάλενα κατάρτια,
ἔχω πανιὰ μεταξωτά, τῆς Προύσας τὸ μετάξι,
ἔχω καὶ καραβόσκοινα ἀπὸ ξανθῆς μαλλάκια·

κι ἔχω καὶ ναῦτες διαλεχτούς, δλο ἀντρες τοῦ πολέμου,
κι ἔχω κι ἔνα ναυτόπουλο, ποὺ τοὺς καιροὺς γνωρίζει,
κι ἐκεῖ ποὺ στήσω μιὰ φορὰ τὴν πλώρη δὲ γυρίζω.»

«Ἀνέβα, βρὲ ναυτόπουλο, στὸ μεσιανὸ κατάρτι,
γιὰ νὰ διαλέξης τὸν καιρό, νὰ ίδης γιὰ τὸν ἀέρα.»

Παιζογελώντα ἀνέβαινε, κλαίοντας κατεβαίνει.

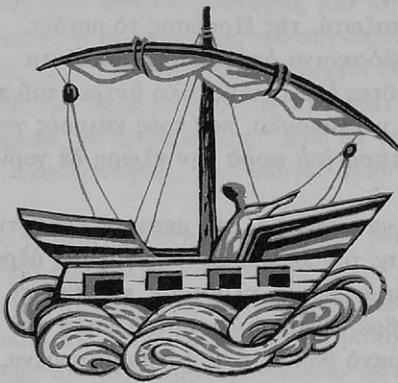
«Τὸ τί εἰδες, βρὲ ναυτόπουλο, αὐτοῦ ψηλὰ ποὺ πήγες;»

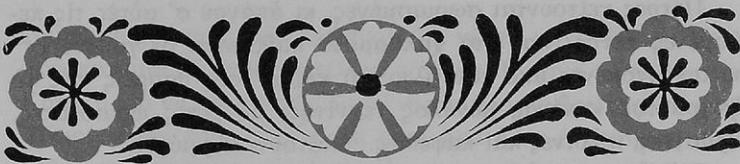
«Εἶδα τὸν οὐρανὸ θολὸ καὶ τ’ ἀστραψε καὶ τὸ φεγγάρι ἔχάθη,
καὶ στῆς ’Αττάλειας τὰ βουνὰ ἀστραχαλάζι* πέφτει.»

“Ωστε νὰ εἰπῆ, νὰ καλοειπῆ, νὰ καλοκουβεντιάση,
 βαριά φουρτούνα πλάκωσε καὶ τὸ τιμόνι τρίζει,
 ἀσπρογυαλίζει ἡ θάλασσα, σιουρίζουν* τὰ κατάρτια,
 σκώνονται κύματα βουνά, χορεύει τὸ καράβι,
 σπιλιάδα* τοῦ ῥθε ἀπὸ τὴ μιά, σπιλιάδα ἀπὸ τὴν ἄλλη,
 σπιλιάδα ἀπὸ τὰ πλάγια του κι ἔξεσανίδωσε το.
 Γιόμισε ἡ θάλασσα πανιά, τὸ κύμα παλικάρια,
 καὶ τὸ μικρὸ ναυτόπουλο σαράντα μίλια πάγει.

“Ολες οἱ μάνες κλαίγανε κι ὅλες παρηγοριοῦνται,
 μὰ μιὰ μανούλα ἐνοῦ παιδιοῦ παρηγοριὰ δὲν ἔχει.
 Βάνει τὶς πέτρες στὴν ποδιά, τὰ τρόχαλα* στὸν κόρφο,
 πετροβολάει τὴ θάλασσα καὶ τροχαλάει τὸ κύμα.
 «Θάλασσα, πικροθάλασσα καὶ πικροκυματούσα,
 πῷπνιξες τὸ παιδάκι μου, π’ ἄλλο παιδὶ δὲν ἔχω.»
 «Δὲ φταίω ἡ δόλια θάλασσα, δὲ φταίω ἐγὼ τὸ κύμα,
 μόν’ φταίει ὁ πρωτομάστορας ποὺ φτιάνει τὰ καράβια.»

(Δημοτικό)

ΦΩΤΗΣ ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ

Μακάριοι ἄνθρωποι

Α σᾶς πάγω σήμερα σὲ κάποια μέρη ξεχασμένα, κοντὰ σ' ἔνα βουνὸν γίγαντα, λεγόμενο Τσιμποράθο. "Αλλη φορὰ ζούσανε σ' αὐτὸν τὸν τόπο κάτι ἀνθρώποι ἀπλοὶ κι ἀγαθόκαρδοι, πλὴν σήμερα ἔχουνε ξεκληριστῆ^{*} ἀπὸ τοὺς ἄσπρους ποὺ περάσανε στὴν Ἀμερικὴ ἀπὸ τὴν Εὐρώπη· γι' αὐτὸν φαντάζουμαι πῶς οἱ λιγοστοὶ ποὺ βαστᾶνε ἀκόμα ἀπ' αὐτουνούν τοὺς φουκαράδες, στὴ φαντασία τους ὁ διάβολος θὲ νά 'ναι ἄσπρος κι ὅχι μαύρος σὰν τὸν δικό μας.

"Απὸ τότες ποὺ πατήσανε στὸν καινούριο κόσμο οἱ ἄσπροι, δλες οἱ δυστυχίες πέσανε στὴν κεφαλή τους. Πρὸ χρόνια, βρισκόντανε ἀκόμα κάτι σπίτια χτισμένα μὲ ξεροτρόχαλο^{*} καὶ σκεπασμένα μὲ χορτάρια. Κοντὰ στὸ Σούπα φαίνουνται τὰ χαλάσματα ἀπὸ μιὰ μεγάλη πολιτεία, χτισμένη στὴν πλαγιὰ ἐνούς βράχου, καὶ μέσα στὴν πέτρα ἔχουνε σκάψει κάτι γαλαρίες. Σώζουνται ἀκόμα καὶ κάτι τοῖχοι σὰ νά 'ναι ἀπὸ κάστρο. Στὰ μνημούρια^{*} μέσα βρίσκουνται κομμάτια ἀπὸ ροῦχα μπαμπακερά, κανάτια, ἀραποσίτι,^{*} μπιζέλια, φύλλα τῶν δέντρων, κοντάρια, κοῦκλες χωματένιες κι ἄλλες ἀπὸ μπαμπάκι, βραχιόλια, κάτι δαχτυλῆθρες ἀπὸ μάλαμα ποὺ τὶς βάζανε στ' αὐτιὰ καὶ στὸ στόμα τῶν πεθαμένων.

Τὸ χῶμα εἶναι σὰν ἄμμος, κατάξερο, γιὰ τοῦτο τὰ κορμιά διατηροῦνται σὰ μούμιες, μὲ τὰ ροῦχα μαζί.

Πέτρες κείτουνται σωριασμένες, κι απάνου σ' αύτες τὶς πεθαμένες πέτρες καὶ στὰ χαλάσματα κάθουνται οἱ γουστέρες* κατακαιγόμενες ἀπὸ τὸν ἥλιον τὸ κορμί τους θαρρεῖς πώς τὸ ζωγράφισε κανένας μεγάλος τεχνίτης, μὲ ρίγες ώραιοτάτες, πράσινες, κίτρινες καὶ καφεδιές. Χάφτουντες τὶς μύγες.

Σ' ἔνα μέρος ποὺ τὸ λένε Παραμόγκα βρίσκουνται χαλάσματα ἀπὸ κάποιο παλάτι καστρογυρισμένο, πολὺ μεγάλο. Οἱ τοῖχοι εἰναι ἀπὸ λάσπη, μὰ εἰναι πολὺ χοντροί. Τὸ καθεαυτοῦ χτίριο ἦτανε χτισμένο ἀπάνου σ' ἔνα ὄψιμα, ἀλλὰ οἱ τοῖχοι του κατεβαίνουνε ἵσαμε κάτω, στὴ ρίζα τοῦ βουνοῦ. Ἀνεβαίνανε ἀπὸ κάποιο μονοπάτι ποὺ στρίβει σὰ λαβύρινθος ὀλόγυρα σὲ κεῖνο τὸ βουνί, γιὰ νὰ μὴν μπορῇ νὰ τὸ βρηκολα' ὁ δχτρός.

Ἐκεῖ κοντά βρισκότανε κι ἔνα χωριό λεγόμενο Ἰχοκάν, ἀπάνου σ' ἔνα βουνό. Κάνει πολὺ κρύο. Στὰ παλιὰ τὰ χρόνια ἦτανε σ' αὐτὸ τὸ χωριό παπάς κάποιος Ἰντιάνος, ποὺ πρωτύτερα ἦτανε Κασίκης, δηλαδὴ βασιλιάς τοῦ τόπου. Ἀλλὰ γίνηκε χριστιανὸς καὶ στάθηκε σοφὸς στὴ θεολογία καὶ στὰ λατινικά, κι εἶχε μιὰ μεγάλη βιβλιοθήκη μὲ βιβλία ἐλληνικά, λατινικά, γαλλικά καὶ Ἰγγλέζικα. Ἡξερε καὶ πολλὰ πράματα τῆς ἐπιστήμης.

Σ' αὐτὰ τὰ μέρη, τὴν νύχτα φέγγουνε στὸν οὐρανὸν ἄλλα ἄστρα. Τὸ δρόμο τοὺς δείχνει ὁ Σταυρὸς τῆς Νοτιᾶς, ὅπως ἐμεῖς-έχουμε τ' "Αστρο τῆς Τραμουντάνας. Λένε «ὁ Σταυρὸς γέρνει κατὰ τὴ θάλασσα· σὲ λίγο θὰ φέγη».

Νὰ δῆτε τί καλοὶ ἀνθρῶποι βρίσκουνται ἀνάμεσα σὲ κεῖνα τ' ἄσπλαχνα βουνά.

Λέγανε πῶς πολὺ μακριά, κοντὰ σὲ κάποιο ποτάμι, ζοῦσε μιὰ φυλὴ πολὺ ἄγρια κι αίμοβόρα, λεγόμενη Μαλάμπας. Βρέθηκε ἔνας Ἰγγλέζος χασομέρης κι ἀποφάσισε νὰ πάγη νὰ τοὺς δῆ, μὰ οἱ φίλοι του τὸν μποδίζανε, ἀπὸ φόβο μὴν τὸν χαλάσουντες κεῖνοι οἱ ἀνθρωποφάγοι. Ἀλλὰ αὐτὸς πήρε τὰ μάτια του ὀλομόναχος, ὀφροῦ κι ὁ παραγιός του φοβήθηκε νὰ πάγη μαζί του, καὶ τράβηξε, ἔχοντας μέσα σὲ κάτι ταγάρια χάντρες πολλὲς καὶ κάτι τέτοια μωροπαίχνιδα.

Κίνησε κατὰ τὸ γλυκοχάραμα, μὲ μιὰ ποταμίσια κουρίτα.*

κουπὶ τραβούσανε δυὸς Ἰντιάνοι. Τὴν νύχτα κοιμηθήκανε στὴν ἀκροποτάμιά. Τὸ πρωὶ στείλανε τὸν ἔνα Ἰντιάνο νὰ πάγη στὸν Κασίκη καὶ νὰ τὸν πῆ πῶς ἡρτε ἔνας ἄσπρος ἀνθρωπος, γιὸς τοῦ Ἡλίου, ὅπως τοὺς λέγανε. Σὲ λίγη ώρα ἡρτε ὁ Κασίκης μέσα στὴν κουρίτα του, μαζὶ μὲ τὸν Ἰντιάνο πού ἔχανε σταλμένον.

Οὐ Ιγγλέζος τοῦ πε πῶς εἶχε πάγει σ' αὐτὰ τὰ μέρη γιατὶ εἶχε πόθο νὰ δῆ τοὺς Μαλάμπας ἀπὸ κοντά, καὶ πῶς ἡρτε σὸ φίλος. Καὶ κεῖνος πολὺ φχαριστήθηκε. Ἀγκαλιαστήκανε καὶ τὸν πῆρε ὁ Κασίκης μέσα στὸ καΐκι του.

Φτάξανε στὸ παλάτι του πρὶν τὸ μεσημέρι. Τότες ὁ Κασίκης κάθισε μαζὶ μὲ τὸν ἄσπρο σὲ μιὰ ψάθα. Τέσσερα παλικάρια παραστεκόντανε.

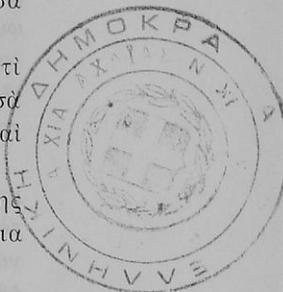
Κουβεντιάζανε κάμποση ώρα. Ὁστόσο ὁ Κασίκης ὑποψι- αζότανε ἀκόμα πῶς ὁ ἄσπρος πῆγε γιὰ χρυσάφι, μὰ ὁ Ιγγλέζος τὸν βεβαίωσε πῶς νὰ μὴν ἔχῃ τέτοια ἰδέα.

Τότες ὁ γέρος τοῦ εἶπε πῶς εἶναι λεύτερος νὰ καθίσῃ μαζὶ τους δσο τοῦ ἀρέσει καὶ νὰ φύγη δποτε βαρεθῆ, καὶ πῶς μπο- ροῦσε νὰ στείλη πίσω στὸ χωριὸ τοὺς δυὸ βαρκάρηδες· καὶ πῶς θὰ τὸν πηγαίνανε στὸ χωριὸ οἱ δυὸ γιοί του, δποτε τραβήξῃ ἥ καρδιά του νὰ γυρίσῃ πίσω.

Αὐτὴ ἥ φυλὴ ἦτανε ἀπάνου κάτου ἵσαμε διακόσιες οἰκογέ- νειες. Ἀλλὰ μέσα στὰ λογκάρια ἦτανε σκορπισμένες καὶ πολ- λὲς ἄλλες φυλές. Γιὰ τοῦτο βλέπανε οἱ ἄσπροι ν' ἀνεβαίνη κα- πνὸς ἐδῶ καὶ κεῖ μέσα στὰ δάση.

"Αμα φάγανε, ἔβγαλε ὁ Ιγγλέζος τὶς χάντρες καὶ τὶς μοί- ρασε, κι οἱ Ἰντιάνοι κάνανε σὰν τρελοὶ ἀπὸ τὴ χαρά τους. "Υστερα παρακάλεσε τὶς γυναῖκες νὰ ζωγραφίσουνε τὸ κορμί του καὶ νὰ τὸ παρδαλίσουνε, δπως εἶναι ἥ συνήθειά τους. Τὸν πλουμίσανε λοιπὸν 'μ' δλη τὴν τέχνη τους...

Τὸν ἔαναδωσε πάλι χάντρες, κουδούνια, χτένια καὶ τέτοια. Στὸ γέρο Κασίκη χάρισε τὸ κουτάλι του, τὸ πιρούνι του καὶ τὸ μαχαίρι του, καὶ στοὺς γιούς του δυὸ μπουκάλια. Μὲ τὸ ρολόγι του ζουρλαθήκανε, μάλιστα σὰν τὸ βαλε ἀπάνου σ' ἔνα σανίδι, γιατὶ πρωτύτερα νομίζανε πῶς ὁ σφυγμὸς τοῦ χεριοῦ του τὸ

ζωντάνευε. Σὰν τὸ 'βαλε στ' αὐτὶ τοὺς, ἀρχίσανε νὰ φωνάζουνε σὰν παιδιά, πηδούσανε, χορεύανε, κι ῦστερα πάλι πηγαίνανε καὶ τ' ἄφουγκραζόντανε. Στὸ τέλος συμφωνήσανε δῆλοι, πῶς εἶχε κλείσει μέστα κανένα πουλί, κι ἔκανε τὶκ τὰκ θέλοντας νὰ φύγη. Τότες τ' ἄνοιξε, καὶ σὰν εἴδανε μέστα, πιάσανε καὶ φωνάζανε: «Μανάν, μανάν, χὶ τρομπιχότε», ποὺ θὰ πῆ: «'Οχι, ὥχι, εἶναι ζαχαρόμυλος», ἐπειδὴ κάποιος τοὺς εἶχε πεῖ γιὰ μιὰ τέτοια μηχανή.

Τρώγανε δυὸ φορὲς τὴν ἡμέρα, πρωὶ καὶ βράδυ. Τρώγανε μπανάνες κι ἄλλα φροῦτα, λίγο κρέας καὶ ψάρια, πού 'χε πολλὰ τὸ ποτάμι. Τιμωρούσανε τὸν κλέφτη, βάζοντάς τον ὁ Κασίκης νὰ δώσῃ τὰ διπλὰ ἀπ' δσα ἔκλεψε. Μὰ πολὺ ἀνάριες ἦταν οἱ ἀδικίες, καὶ ποτὲς δὲ μαλώνανε. «Ποτὲς δὲ γίνεται σκοτωμὸς στὸ μέρος μας» εἶπε τοῦ Ἰγγλέζου ὁ γέρος.

Κάθισε μαζὶ τους μονάχα δυὸ τρεῖς μέρες. Τοὺς ἀποχαιρέτησε, κι ἦτανε πολὺ πικραμένοι. Οἱ δυὸ γιοὶ τοῦ Κασίκη πήγανε μαζὶ του. Ο Κασίκης τὸν παρακάλεσε νὰ τοῦ στείλῃ λίγο ἀλάτι, γιατὶ δὲ βρισκόταν ἐκεῖ πέρα τέτοιο πράμα, κι ῦστερα τοῦ 'πε νὰ ζήσῃ μαζὶ τους ἀν βαρεθῆ τοὺς ἄσπρους, καὶ πῶς θὰ τοῦ 'δινε τὴν κόρη του γιὰ γυναίκα, καὶ πῶς θὰ γίνη Κασίκης στὸ ποδάρι του.

Σὰν κατεβήκανε στὴν ἀκροποταμιά, δλες οἱ γυναῖκες τρέξανε κοντά του. Τὴ στιγμὴ π' ἀρχίσανε νὰ κατεβαίνουνε τὸ ποτάμι, μαζευτήκανε δλες καὶ πιάσανε καὶ λέγανε κάποιο τραγούδι τοῦ μισεμοῦ.* Αὐτὲς πρωτολέγανε κι οἱ γιοὶ τοῦ Κασίκη ἀποκρινόντανε ἀπὸ τὸ καΐκι. Κοίταξε ή μάνα μας ή φύση, τί μεγάλα πράματα μαθαίνει στὰ παιδιά της.

Κείνη τὴ στιγμὴ ὁ ἄσπρος ἄνθρωπος γύρισε τὸ πρόσωπό του καὶ σφούγγιξε τὰ δάκρυα του ντροπιασμένος. "Αχ! Γι' αὐτὸν τὸν ἀμαρτωλὸ κατέβηκε ὁ Χριστὸς στὴ γῆ, ἐνῶ γιὰ κεῖνα τὰ ἀθόα πλάσματα δὲν ἦτανε καμιὰ ἀνάγκη νὰ σταυρωθῆ.

Φτάνοντας στὸ χωριό, ἀπ' ὅπου εἶχε ξεκινήσει, οἱ φίλοι του χαρήκανε πολύ, γιατὶ τὸν εἶχανε γιὰ χαμένο, καὶ γελάσανε μὲ τὸ πλουμισμένο πετσί του. Γέμισε ἀλάτι τὸ καΐκι καὶ τὸ στειλε

τοῦ Κασίκη. "Εδωσε καὶ κάτι πράματα στὰ παιδιά του. Τὸν ἀγκαλιάσανε καὶ τὸν φιλήσανε ἀπάνου στὸ στῆθος.

"Αμα ἀλαργάρανε, τὰ μάτια τοῦ Ἰγγλέζου ξαναβουρκώσανε.
«Ἄντοι οἱ ἀνθρῶποι τί εἴχανε νὰ περιμένουνε ἀπὸ τὴν φυλή του;
Νὰ γίνουνε πιὸ τίμιοι; Νὰ γίνουνε πιὸ φτυχισμένοι;»

('Απὸ τὸ βιβλίο *Ιστορίες καὶ περιστατικά*)

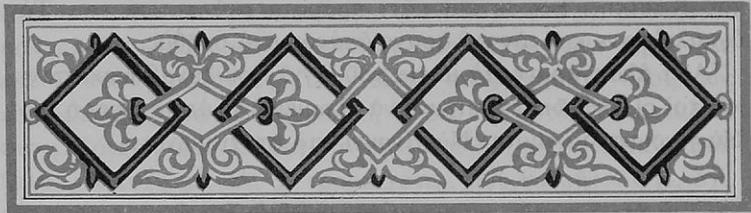

ΒΑΣΙΛΗΣ ΡΩΤΑΣ

Κατάνακρα στὸ σύνορο

Κατάνακρα* στὸ σύνορο στεριᾶς καὶ τοῦ πελάγου,
ποὺ τὰ νερένια δάχτυλα τὴν ἀμμουδιὰ χαῖδεύουν,
βγῆκε μιὰ μάνα καβουροὺ καὶ νέθει * στὴ λιακάδα·
νέθει τὸ φῶς χρυσόνεμα, νέθει καὶ κουβαριάζει,
καὶ νεθοκουβαριάζοντας γλυκὸ τραγούδι λέει:
«Χαρὰ νὰ χαίρεσαι ζωή, χαρὰ νὰ ζῆς καὶ νά 'σαι,
μακάρι καὶ κατάνακρα στὸ σύνορο τοῦ κόσμου».

('Απ' τὴν ποιητικὴ συλλογὴ *Κιθάρα καὶ γαρούφαλο*)

Τοῦ νεκροῦ ἀδερφοῦ

Μάνα μὲ τοὺς ἐννιά σου γιοὺς καὶ μὲ τὴ μιὰ σου κόρη,
τὴν κόρη τὴν μονάκριβη τὴν πολυναγαπημένη,
τὴν εἰχες δώδεκα χρονῶ κι ἥλιος δὲ σοῦ τὴν εῖδε!
Στὰ σκοτεινὰ τὴν ἔλουζε, στ' ἄφεγγα τὴ χτενίζει,
στ' ἄστρι καὶ τὸν αὐγερινὸν ἔπλεκε τὰ μαλλιά της.
Προξενητάδες ἥρθανε ἀπὸ τὴ Βαβυλώνα,
νὰ πάρουντε τὴν Ἀρετὴν πολὺ μακριὰ στὰ ξένα.
Οἱ δχτὼ ἀδερφοὶ δὲ θέλουντε κι δι Κωσταντῖνος θέλει.
«Μάνα μου, κι ἀς τὴ δῶσωμε τὴν Ἀρετὴν στὰ ξένα,
στὰ ξένα κεῖ ποὺ περπατῶ, στὰ ξένα ποὺ πηγαίνω,
ἄν πᾶμ' ἐμεῖς στὴν ζενιτιά, ξένοι νὰ μὴν περνοῦμε.»
«Φρόνιμος εἶσαι, Κωσταντή, μ' ἀσκῆμα ἀπιλογήθης.
Κι ἀ μῷρτη, γιέ μου, θάνατος, κι ἀ μῷρτη, γιέ μου, ἀρρώστια,
κι ἀν τύχη πίκρα γῇ χαρά, ποιὸς πάει νὰ μοῦ τὴ φέρη;»
«Βάλλω τὸν οὐρανὸν κριτή καὶ τοὺς ἀγιοὺς μαρτύρους,
ἄν τύχη κι ἔρτη θάνατος, ἄν τύχη κι ἔρτη ἀρρώστια,
ἄν τύχη πίκρα γῇ χαρά, ἐγὼ νὰ σοῦ τὴ φέρω.»

Καὶ σὰν τὴν ἐπαντρέψανε τὴν Ἀρετὴν στὰ ξένα,
κι ἐμπῆκε χρόνος δίσεχτος καὶ μῆνες ὀργισμένοι
κι ἔπεσε τὸ θανατικό, κι οἱ ἐννιά ἀδερφοὶ πεθάναν,
βρέθηκε ἡ μάνα μοναχὴ σὰν καλαμιὰ στὸν κάμπο.

Σ' δλα τὰ μνήματά ἐκλαιγε, σ' δλα μοιρολογιόταν,
στοῦ Κωσταντίνου τὸ μνημεῖο ἀνέσπα τὰ μαλλιά της.
«Ανάθεμά σε, Κωσταντή, καὶ μυριανάθεμά σε,
δποὺ μοῦ τὴν ἐξόριζες τὴν Ἀρετὴ στὰ ξένα!
τὸ τάξιμο ποὺ μοῦ ταξες, πότε θὰ μοῦ τὸ κάμης;
Τὸν οὐρανό βαλες κριτή καὶ τοὺς ἀγιοὺς μαρτύρους,
ἄν τύχη πίκρα γῆ χαρά, νὰ πᾶς νὰ μοῦ τὴ φέρης.»
‘Απὸ τὸ μυριανάθεμα καὶ τὴ βαριὰ κατάρα,
ἡ γῆς ἀναταράχτηκε κι ὁ Κωσταντής ἐβγῆκε.
Κάνει τὸ σύγνεφο ἄλογο καὶ τ' ἄστρο χαλινάρι,
καὶ τὸ φεγγάρι συντροφὶ καὶ πάει νὰ τῆς τὴ φέρη.

Παίρνει τὰ ὅρη πίσω του καὶ τὰ βουνὰ μπροστά του.
Βρίσκει την κι ἔχτενίζουνταν δξου στὸ φεγγαράκι.
‘Απὸ μακριὰ τὴ χαιρετᾶ κι ἀπὸ κοντὰ τῆς λέγει:
«Αἰντε, ἀδερφή, νὰ φύγωμε, στὴ μάνα μας νὰ πάμε.»
«Αλίμονο, ἀδερφάκι μου, καὶ τί εἶναι τούτη ἡ ὥρα;
‘Αν ἵσως κι εἶναι γιὰ χαρά, νὰ στολιστῶ καὶ νά ’ρθω,
κι ἀν εἶναι πίκρα, πές μου το, νὰ βάλω μαῦρα νά ’ρθω.»
«Ελα, Ἀρετή, στὸ σπίτι μας, κι ἀς εἰσαι ὅπως καὶ ἀν εἰσαι.»
Κοντολυγίζει τ' ἄλογο καὶ πίσω τὴν καθίζει.
Στὴ στράτα ποὺ διαβαίνανε πουλάκια κιλαηδοῦσαν,
δὲν κιλαηδοῦσαν σὰν πουλιά, μήτε σὰ χελιδόνια,
μόν' κιλαηδοῦσαν κι ἔλεγαν ἀνθρωπινὴ ὄμιλία:
«Ποιὸς εἶδε κόρην ὅμορφη νὰ σέρνη ὁ πεθαμένος!»
«Ακουσες, Κωσταντίνε μου, τί λένε τὰ πουλάκια;»
«Πουλάκια είναι κι ἀς κιλαηδοῦν, πουλάκια είναι κι ἀς λένε.»
Καὶ παρεκεῖ ποὺ πάγαιναν κι ἄλλα πουλιὰ τοὺς λένε:
«Δὲν εἶναι κρίμα κι ἀδικο, παράξενο μεγάλο,
νὰ περπατοῦν οἱ ζωντανοὶ μὲ τοὺς ἀπεθαμένους!»
«Ακουσες, Κωσταντίνε μου, τί λένε τὰ πουλάκια;
πῶς περπατοῦν οἱ ζωντανοὶ μὲ τοὺς ἀπεθαμένους!»
«Απρίλης εἶναι καὶ λαλοῦν καὶ Μάης καὶ φωλεύουν.»*
«Φοβοῦμαι σ', ἀδερφάκι μου, καὶ λιβανίες μυρίζεις.»

«Ἐχτὲς βραδὶς ἐπήγαμε πέρα στὸν Ἀι-Γιάννη,
κι ἐθύμιασέ μας ὁ παπᾶς μὲ περισσὸ λιβάνι.»
Καὶ παρεμπρὸς ποῦ πήγανε, κι ἄλλα πουλιὰ τοὺς λένε:
«Γιά ἴδες θάμα κι ἀντίθαμα ποὺ γίνεται στὸν κόσμο,
τέτοια πανώρια λυγερὴ νὰ σέρνη ὁ πεθαμένος!»
Τ' ἄκουσε πάλι ἡ Ἀρετὴ κι ἐράγισε ἡ καρδιά της.
«Ἄκουσες, Κωσταντάκη μου, τί λένε τὰ πουλάκια;»
«Ἄφησ», Ἀρέτω, τὰ πουλιὰ κι ὅ, τι κι ἀ θέλ’ ἀς λέγουν.»
«Πές μου, ποῦ εἶναι τὰ κάλλη σου, καὶ ποῦ εἰν’ ἡ λεβεντιά σου,
καὶ τὰ ξανθά σου τὰ μαλλιά καὶ τ’ ὅμορφο μουστάκι;»
«Ἐχω καιρὸ π’ ἀρρώστησα καὶ πέσαν τὰ μαλλιά μου.»

Αὐτοῦ σιμά, αὐτοῦ κοντὰ στὴν ἐκκλησιὰ προφτάνουν.
Βαριὰ χτυπᾶ τ’ ἀλόγου του κι ἀπ’ ἐμπροστά της χάθη.
Κι ἀκούει τὴν πλάκα καὶ βροντᾶ τὸ χῶμα καὶ βοῖζει.
Κινάει καὶ πάει ἡ Ἀρετὴ στὸ σπίτι μοναχὴ της.
Βλέπει τοὺς κήπους της γυμνούς, τὰ δέντρα μαραμένα,
βλέπει τὸν μπάλσαμο* ξερό, τὸ καρυοφύλλι* μαύρο,
βλέπει μπροστὰ στὴν πόρτα της χορτάρια φυτρωμένα.
Βρίσκει τὴν πόρτα σφαλιστὴ καὶ τὰ κλειδιά παρμένα,
καὶ τὰ σπιτοπαράθυρα σφιχτὰ μανταλωμένα.
Κτυπᾶ τὴν πόρτα δυνατά, τὰ παραθύρια τρίζουν.
«Ἄν είσαι φίλος διάβαινε, κι ἀν είσαι ἐχτρός μου φύγε,
κι ἀν είσαι ὁ Πικροχάροντας, ἄλλα παιδιά δὲν ἔχω,
κι ἡ δόλια ἡ Ἀρετούλα μου λείπει μακριὰ στὰ ξένα.»
«Σήκω, μανούλα μου, ἀνοιξε, σήκω, γλυκιά μου μάνα.»
«Ποιός εἰν’ αὐτὸς ποὺ μοῦ χτυπάει καὶ μὲ φωνάζει μάνα;»
«Ἀνοιξε, μάνα μου, ἀνοιξε, κι ἐγώ είμαι ἡ Ἀρετή σου.»

Κατέβηκε, ἀγκαλιάστησαν κι ἀπέθαναν κι οἱ δύο.

(Δημοτικό)

ΘΑΝΑΣΗΣ ΠΕΤΣΑΛΗΣ

Ἡ σύλληψη τοῦ Ρήγα

Στις 19 Δεκεμβρίου τοῦ 1797 ὁ Ρήγας φτάνει ἀπ' τὴν Βιέννη στὴν Τεργέστη, συνοδευόμενος ἀπ' τὸν Χριστόφορο Περραιβό. Σκοπὸς τοῦ ταξιδιοῦ αὐτοῦ εἶναι νὰ περιασθῇ ὁ Ρήγας μὲ πλοῖο ἀπ' τὴν Τεργέστη στὴν ὑπόδουλη τότε Ἑλλάδα καὶ νὰ ξεσκηνώσῃ τοὺς Ἐλληνες ἐναντίον τῶν Τούρκων. Τὸ ἴδιο ἐκεῖνο βράδυ, ὁ Ρήγας καὶ ὁ Περραιβός ἔχουν συνάντηση σ' ἓνα καφενεῖο τῆς Τεργέστης μὲ τὸν καπετάνιο τοῦ καραβιοῦ, ποὺ θὰ ἔφερνε μυστικά τὸν Ρήγα στὴν Ἑλλάδα. Κανονίζουν νὰ φορτωθῶν τὴν ἄλλη μέρα στὸ καράβι τὰ καστόνια μὲ τὶς προκηρύξεις καὶ τὸ ἄλλο ἔντυπο ἐπαναστατικὸ ὄντικό, ποὺ είχαν τυπώσει στὴν Βιέννη, καὶ συνεννοοῦνται γιὰ τὴ μέρα ποὺ θ' ἀνεβῇ καὶ ὁ ἕδιος ὁ Ρήγας, γιὰ νὰ φύγουν. Μόλις ὅμως γυρίζουν στὸ ξενοδοχεῖο τους, συλλαμβάνονται ἀπ' τὴν αὐστριακὴ ἀστυνομία.

ΠΟ «Royal», τὸ ξενοδοχεῖο τους, ήταν καμιὰ ἐκατοστὴ βήματα παρακάτω. Στρίψανε τὴ γωνιὰ καὶ βγήκανε στὴν παραλία. Ἐκανε κρύο. Παγωνιὰ κι ύγρασία. Μύριζε δυνατὰ θάλασσα. Τὸ σκοτάδι πίσσα. Μόνο ἔνα φανάρι στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου, καὶ στὰ κατάρτια τῶν καραβιῶν μικρὰ φωτάκια ποὺ σαλεύανε ρυθμικά. Τὸ «Royal» ήταν χτισμένο ἀπάνω στὸν παραλιακὸ δρομάκο, ὃς μιάμιση ὀργιὰ ἀπὸ τὴ θάλασσα, δχι παραπάνω. Ὁ Περραιβός χτύπησε τὴ θύρα. Τοὺς ἄνοιξε ἔνας μισοκομισμένος Ἰταλὸς καὶ γκρινιάζοντας τοὺς ἀνέβασε στὸ πρῶτο πάτωμα, σ' ἓνα μικρὸ δωμάτιο.

—'Εδῶ, τοὺς λέει, δὲν ᔁχω ἄλλο.

Εἰχε ἔνα κρεβάτι κι ἔναν σοφά.

— Δὲν πειράζει, θὰ βολευτοῦμε.

Σὰν ἔφυγε ὁ μισοκοιμισμένος Ἰταλός, διπέραυθός ἀνοιξε τὸ σάκο του. 'Ο Ρήγας στεκόταν διστάχτικός.

— Θὰ βγῶ, εἶπε ἄξαφνα.

— Ποῦ θὰ πᾶς; ἔκανε διπέραυθός ἀνήσυχα.

— Θὰ πάω στὸ Προξενεῖο, στὸ Γαλλικὸ Προξενεῖο.

— Γιατί;... 'Υποψιάστηκες τίποτα;

— Δὲν ξέρω. Γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακό. Μιὰ ἴδεα.

— Αὔριο τὸ πρωὶ... δοκίμασε νὰ πῆ διπέραυθός.

—'Οχι, δχι, τώρα θὰ πάω. Νὰ μὲ δώσουν ἔνα χαρτί, πῶς εἰμαι γεννημένος στὰ Ἐφτάνησα, Γάλλος ύπήκοος.

Δὲν εἶχε βγάλει τὴ γούνα του. "Επιασε τὸ πόμολο τῆς πόρτας.

Γύρισε καὶ λέει τοῦ Περραιβοῦ:

—'Εσύ νὰ πλαγιά...

Τὸν ἔκοψε ἔνα δυνατὸ χτύπημα στὴν πόρτα. 'Ο Ρήγας πισωχώρησε, στάθηκε στὴ μέση τῆς κάμαρας.

—'Εμπρός! φωνάζει.

"Ανοίξε ή θύρα διάπλατα. Τὸ κίτρινο φῶς τοῦ λυχναριοῦ ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὴν κάμαρα φώτισε ἔνα ψηλόστενο κομμάτι τοῦ σκοτεινοῦ διάδρομου. Σὲ τοῦτο τὸ φῶς μέσα στεκόταν ἀσάλευτος, κολόνα, κλείνοντας τὸ πέρασμα, ἔνας ἀστυνομικός. Πίσω του ἄλλοι δυὸς τρεῖς.

— Συγγνώμην, κύριοι, ρωτάει ψυχρὰ κι εὐγενικά, κανένας ἀπὸ σᾶς λέγεται Ρήγας;

—'Εγὼ λέγομαι Ρήγας, ἀπάντησε μὲ σταθερὴ φωνὴ διπέραυθός. Τί τρέχει;

'Ο ἀξιωματικός ἔριξε μιὰ ματιὰ στὸν Περραιβό, ἔπειτα στάθηκε προσοχὴ κι εἶπε ἐπίσημα:

—'Εν δύναμι τοῦ Νόμου!... δὲ θὰ βγῆ κανεὶς ἀπὸ δῶ μέσα!

Γύρισε κατὰ τὸ διάδρομο καὶ φώναξε στοὺς ἀνθρώπους ποὺ στέκονταν πίσω του:

—'Εσεῖς οἱ δυὸς θὰ μείνετε ἐδῶ στὸ διάδρομο, μπρὸς στὴν

πόρτα! Νὰ μὴν τὸ κουνήση κανείς!... Ἐμεῖς πᾶμε! πρόσταξε τοὺς ἄλλους δυό.

Ἐκλεισε ἡ πόρτα. Δὲν εἶναι πιὰ μόνοι. Πές ἐκλεισε μιὰ πόρτα ἀπάνω ἀπὸ γκρεμόν. Πίσω ἀπ' αὐτὴ τὴν πόρτα κείτονται γκρεμισμένα δλα τὰ σχέδια, δλες οἱ ἐλπίδες, οἱ λαχτάρες δλες. Μέσα σὲ τούτη τὴν κρύα, τὴν ἀπρόσωπη κάμαρα τοῦ ξενοδοχείου γονάτισε μονομιᾶς δλο τὸ Γένος.

Σὰν ἐκλεισε ἡ θύρα πίσω ἀπὸ τοὺς ἀστυνομικούς, ὁ Ρήγας κι ὁ Περραιβός κοιταχτήκανε βουβοί. Στὸ τέλος, εἶπε ὁ Ρήγας μονολεκτικά:

— Προδοσία!

‘Ο Περραιβός ρώτησε χαμηλόφωνα:

— Τί θὰ κάνουμε;

‘Ο Ρήγας δὲν ἀπάντησε· ἀναμετράει τὰ γεγονότα, ἀναλογίζεται τὴ σημασία τους, τὶς συνέπειες. Στὸ πρόσωπό του χάραξε ἡ ταραχὴ καὶ ἡ θλίψη μαχαιριές βαθιές. Στὰ μάτια του χύθηκε ἡ ἀπελπισία. Μασουλάει κάτι λόγια:

— Πολὺ ἀργά... Δὲν ἔπρεπε... Ποιός; Δὲν μπορεῖ νὰ σταματήσῃ... “Ο, τι εἶναι δυνατόν...” “Ο, τι εἶναι ἀνθρωπίνως δυνατόν...

Ηρθε νευρωμένος κοντὰ στὸν Περραιβό καὶ τοῦ λέει χαμηλόφωνα:

— Προπάντων μὴν τὰ χάσης. Κρύα καρδιά! Δὲ μὲ νοιάζει γιὰ μένα... Τὰ χαρτιά, οἱ σημειώσεις, τὰ δονόματα... μὴν πέσῃ τίποτε στὰ χέρια τους... Θὰ πιάσουν δλους... Καὶ τότε πάει τὸ “Εργο!”

Λέγοντας, ἄνοιξε τὸ μεγάλο σάκο κι ἔβγαλε τοὺς φακέλους, τοὺς μεγάλους φακέλους.

Κοιτάζουν τάχα ἀπὸ τὴν κλειδαρότρυπα οἱ ἀστυνομικοί; ‘Έχουνε τάχα στήσει τ’ αὐτὶ τους στὸ πορτόφυλλο; Όλομεμιᾶς ἀνοίγει ἡ θύρα καὶ μπαίνουν οἱ Αύστριακοί.

— Σταθῆτε! φωνάζουν. Μὴν κουνηθῆτε!

‘Ακουμπήσανε βαριὰ τὰ χέρια τους ἀπάνω στὰ πολύτιμα χαριά.

— Τί εἶναι αὐτά;... Τί θέλατε νὰ κάνετε; ρωτᾶνε.

‘Ο Ρήγας δὲν τὰ χάνει.

— Ε, μήν κάνετε ἔτσι, τοὺς λέει γελαστά, χαρτιὰ εἰνα...

Τοὺς πῆρε τοὺς δυὸς Αὐστριακούς καλόκαρδα ἀπὸ τὸ μπράτσο, μπαίνοντας ἀνάμεσό τους.

— Μὰ δὲ μοῦ λέτε, τοὺς ρωτάει, τί συμβαίνει; Γιατί μᾶς φυλᾶτε; Τί σᾶς εἴπαν γιὰ μᾶς; Πραματευτάδες εἴμαστε. “Ηρθαμε στὸ Τριέστι περαστικοί, αὔριο φεύγουμε. Τί γυρεύετε ἀπὸ μᾶς;... ‘Εγώ ἔχω γυναίκα, ἔχω παιδιά... Δὲν ἔχετε παιδιὰ ἐσεῖς; γυναίκα δὲν ἔχετε;;.. Τί σᾶς κάναμε;... Φαινόσαστε καλὰ παιδιά... Πόσων χρονῶν εἰσαι; ρωτάει τὸν ἔνα, τὸν πιὸ νεαρό... Νά, κι ἐμεῖς φτωχοὶ εἴμαστε... Πάρε τοῦτα...

“Εβγαλε μερικὰ χρυσὰ φιορίνια ἀπὸ τὸν κόρφο του καὶ τά δώσε στοὺς ἀστυνομικούς.

Οἱ ἀστυνομικοὶ κοιτᾶνε σὰ χαζοὶ τὰ γυαλιστερὰ νομίσματα. Όστόσο, ὁ Περραιβός μπῆκε στὸ νόημα. Σκύβει ἄξαφνα κι ἀρπάει ἀγκαλιὰ τοὺς βαριοὺς φακέλους. Δυὸς βήματα εἰναι ὡς τὸ παράθυρο. Πρὶν νὰ προφτάσουν νὰ τὸ καταλάβουν οἱ ἀστυνομικοί, ἀνοίγει ὄρμητικὰ τὸ παραθυρόφυλλο καὶ δᾶσ’ του, τοὺς πετάει πέρα τοὺς φακέλους, δσο μπορεῖ πιὸ μακριὰ —κι ἥτανε βαριοὶ καὶ πῆγαν πέρα— τοὺς φακέλους μὲ τὰ χαρτιὰ στὴ θάλασσα, μέσα στὸ νερό... Πλάτσ! ἀκούστηκε ὁ μουντός κρότος καὶ τὸ πιτσίλισμα τοῦ νεροῦ.

— Μή! φωνάζανε οἱ ἀστυνομικοὶ κι ἔτρεξαν στὸν Περραιβό, τί κάνεις!

Τὸν πιάσανε, τοῦ ἀρπάξανε τὰ χέρια. Μὰ ἥταν ἀργά. Τὰ χαρτιὰ εἰναι πιὰ στὴ θάλασσα, μαζὶ κι ἡ σφραγίδα, ὁ σφραγιδόλιθος τοῦ Ρήγα, ἡ μυστικὴ σφραγίδα τῶν συνωμοτῶν.

— Καὶ τώρα; κάνει ὁ ἔνας ἀστυνομικὸς στὸν ἄλλο.

‘Ο Ρήγας μπῆκε στὴ μέση χαμογελώντας.

— Καὶ τώρα δὲν ἔχει καμιὰ σημασία. Παλιόχαρτα ἥτανε. Δὲν ἥθελα νὰ τὰ δῆ κανένας. Ἰδιωτικὰ πράματα... Ἐσεῖς εἴσαστε καλὰ παιδιά, δὲ θὰ πῆτε τίποτα, νὰ μὴ βρῆτε καὶ σεῖς τὸν μπελά σας... “Αν τὸ μάθουν πώς σᾶς...

Οἱ ἀστυνομικοὶ κοιταχτήκανε.

— Tropo tardi, λέει δ. ξνας.

— Ωστόσο, γιὰ καλὸ καὶ γιὰ κακό, δὲν τὸ κουνᾶμε πιὰ ἀπ' τὸ δωμάτιο! εἰπε δ. ἄλλος.

Ο Ρήγας ξάπλωσε στὸ σοφά. Βυθίστηκε σὲ συλλογή... Πάλι σὰν κύμα ἥρθε νὰ τὸν πνίξῃ ἡ μελαγχολία, πάλι ώστὲν μαῦρο σύννεφο πέφτει ἀπάνω του... Κρίμα! κρίμα! Πάει δ. Σκοπός! ἡ 'Ιδεά!

Ο Περραιβός κάθισε στὴν πέρα γωνιὰ τοῦ κρεβατιοῦ. Ο Ρήγας παρακολουθεῖ μὲ τὴν ἄκρη τοῦ ματιοῦ του τοὺς δυὸ ἀστυνομικούς. Σιγὰ σιγὰ —δὲν τὸν προσέχουνε— ἔβαλε τὸ χέρι του στὴ μέσα τσέπη τοῦ τσουμπὲ* καὶ, χουφτώνοντάς τον ὁλόκληρο, νὰ μὴν τὸν δοῦν, βγάζει προσεχτικὰ τὸ σουγιά, τὸ σουγιαδάκι τῆς Εἰρήνης, τὸ κρατάει σφιχτὰ στὸ χέρι, τὸ σφίγγει, τὸ σφίγγει. 'Υστερα, πολὺ προσεχτικά, σηκώνει τὸ χέρι ώς τὸ προσκέφαλο, τάχα ν' ἀκουμπήσει τὸ κεφάλι του στὸ μπράτσο του, καὶ χώνει βαθιὰ ὀνάμεσα στὸ μαξιλάρι καὶ τὴν ταπετσαρία τοῦ σοφᾶ τὸ σουγιά, τὸ σουγιαδάκι... Τώρα εἶναι πιὸ ήσυχος. Ξέρει πῶς σὲ λίγο θὰ τοὺς ψάξουν, δὲν μπορεῖ, θὰ κάνουν ἔρευνα στὸ δωμάτιο. Αὐτὸς δ. «προστάτης» —«προστάτης ἄγγελος»— θὰ μείνῃ ἐδῶ μέσα στὸ σοφά, θὰ προσμένη νὰ βγῆ τὴν ὥρα ποὺ θὰ πρέπει, γιὰ τὴν «κάθαρση»...

Συλλογίζεται δ. Ρήγας. Κι η-ώρα περνάει, κι εἶναι μιὰ νέκρα ἀπέραντη ὀλόγυρα, οὔτε σκυλί, οὔτε βήματα, οὐδὲ κοκόρι στ' ἀπόμακρα, οὐδὲ τίποτα, μόνο ἡ νέκρα καὶ τὸ μαῦρο σκοτάδι ποὺ στάζει ἀργὰ ἀργὰ στὸ τζάμι τοῦ παραθυριοῦ. Πόσες ὅρες νὰ περάσανε κιόλας; "Ανοιξε ἡ θύρα καὶ μπήκαν ἄνθρωποι, πέντε, ἕξι, δχτώ, κι ἄλλοι μείνανε ἀπέξω στὸ διάδρομο καὶ κοιτᾶνε μέσα. Εἶναι δ. Διευθυντὴς τῆς Ἀστυνομίας τοῦ Τριεστιοῦ, εἶναι δυὸ τρεῖς ὑπάλληλοι, εἶναι μερικοὶ ἀστυνομικοὶ δίχως στολή. Ο Διευθυντὴς ἄρχισε νὰ μιλάῃ στὰ γερμανικά. "Ενας ὑπάλληλος κάθισε μπρὸς στὸ τραπέζι καὶ γράφει:

— Τὸ ὄνομά σου;

— Ρήγας Βελεστινλής... Βε-λε-στιν-λής.

— Υπήκοος;

- 'Οθωμανός.
 - Γεννηθείς;
 - Στή Βλαχιά.
 - Τὸ ἔτος;
 - 1747.
 - Θρησκεύματος;
 - Χριστιανὸς Ὁρθόδοξος.
 - Ἐπάγγελμα;
 - Ἐμπορος.
- Τὰ συνηθισμένα. "Υστερα δὲ Διευθυντὴς λέει ἡχηρά:
- Ἐν ὀνόματι τοῦ Νόμου, Ρήγα Βελεστινλή, συλλαμβάνεσαι!
 - Ἀπὸ τὴν στιγμὴν αὐτὴν εἰσαι ὑπὸ κράτησιν!

- Ο Διευθυντὴς γύρισε στὸν Περραιβό:
 - Ἐσύ;
 - Περραιβός Χριστόφορος.
 - Ὑπήκοος;
- Ο Ρήγας πρόλαβε ν' ἀντισκόψῃ:
- Κύριε Διευθυντά, τοῦτο τὸ παιδὶ δὲν ἔχει καμιὰ σχέση μὲ τὴν ὑπόθεση ποὺ σᾶς ἀπασχολεῖ. Πηγαίνει στὴν Πάδοβα, νὰ σπουδάσῃ τὴν ἰατρική. Κοιτάξτε τὰ χαρτιά του. Μιὰ ἀπλὴ σύμπτωσις ήταν νὰ βρεθῇ συνταξιδιώτης μου.

- Ο Διευθυντὴς πῆρε κι ἐξέτασε τὸ διαβατήριο τοῦ Περραιβοῦ.
- Ο Ρήγας λέει:
- Αλλωστε, εἶναι γεννημένος στὴν Πρέβεζα. Εἶναι υπήκοος Γάλλος...

- Κανένα χαρτί;
- Δὲν ἔχω.

- Πάλι ὁ Ρήγας ἀντισκόψει:
- Σᾶς λέω: ἄδικα θὰ τὸν συλλάβετε. Δὲν ἔχει καμιὰ σχέση...
 - Ο Διευθυντὴς κοίταξε τὸν Περραιβό στὰ μάτια.
 - Εἶσθε ἐλεύθερος, κύριε. Μπορεῖτε νὰ πηγαίνετε.
 - Ο Περραιβός ἔκανε νὰ πάρῃ τὸ σάκο του.
 - Μιὰ στιγμή, λέει κάποιος.
- Ἐνας ἀστυνομικὸς ἔψαξε τὸ σάκο. Μὰ δὲν εἶδε τίποτα ύποπτο

μέσα. Ό Ρήγας βρήκε τὸν καιρὸν νὰ πῆ τοῦ Περραιβοῦ στὰ ἔλληνικά:

— Αὐτὸν δὲν ἐπρόλαβα ἐγώ... τὸ Προξενεῖο... Νὰ πᾶς ἀμέσως... ἀμέσως...

Μπρὸς στὴν πόρτα, βγαίνοντας, στάθηκε μιὰ στιγμὴ δι Περραιβός. Γύρισε καὶ κοίταξε μιὰ στερνὴ φορὰ τὸ Ρήγα. Ό Ρήγας τοῦ χαμογέλασε, κουνώντας λίγο τὸ κεφάλι.

‘Ο Διευθυντὴς λέει στὸ Ρήγα:

— Θὰ μείνῃς ἐδῶ, σὲ τοῦτο τὸ δωμάτιο, ὑπὸ κράτησιν!

“Ἐδωσε διαταγές: δυὸς ἀστυνομικοὶ θὰ μένουν νύχτα-μέρα μέσα στὸ δωμάτιο, νὰ παρακολουθοῦν τὴν παραμικρή του κίνηση. Κάθε δυὸς δρες θὰ ἔρχωνται ἄλλοι, νὰ συναλλάζωνται.

Φύγανε οἱ ἄνθρωποι τῆς ἔξουσίας. Ἀπόμεινε δι Ρήγας μὲ τοὺς δυὸς φρουρούς. Μόνος. Πάει κι δι Περραιβός! ”Α, τί κούραση! Ή ψυχή του τσακίστηκε...

“Ἐγειρε τ’ ἀνάσκελα στὸ κρεβάτι, ἔτσι ντυμένος ὡς ἡταν, κι ἔμεινε μ’ ὁρθάνοιχτα τὰ μάτια, ὥρα, ὥρα, ὥρες... Οὔτε ὅπνος, οὔτε ἡσυχία, οὔτε... ὅχι δά, εἶναι κι ή ἐλπίδα, τόσες ἐλπίδες... ”Ἐτσι λέει... Τόσες ἐλπίδες ἀκόμη! Βέβαια, τίς κασόνες θὰ τὶς πιάσανε. Πῶς τὶς πιάσαν; Προδοσία! τί ἄλλο! Ποιός; Ἐδῶ; ή στὴ Βιέννα;... Πιάσαν κανέναν ἄλλο; Δὲν τὸ πιστεύει. ”Οχι, ὅχι, εἶναι μόνος εὐτυχῶς! Πρέπει νά ’ναι μόνος... Ἐλπίζει ἄξαφνα, «ἐλπίζω», τὸ λέει στὸν ἑαυτό του... ”Ανασκαλεύει ὅλα τὰ πάντα μές στὸ μυαλό του.

Κι ἀπὸ κεῖ, λίγο λίγο, ὡς νὰ χαμήλωνε φῶς λυχναριοῦ, σβήνει ἐτούτη ἡ διάθεση, ἡ καλὴ διάθεση τῆς ἐλπίδας καὶ τοῦ θαρρεμοῦ, καὶ παραλεῖ ἡ καρδιὰ καὶ παραλεῖ τὸ μυαλό, καὶ σκοτεινιάζει ἐμπρὸς καὶ σκοτεινιάζει δίπλα καὶ σκοτεινιάζει δρόμος, δρόμος κι ὁ ἀνήφορος, ποὺ στὴ γωνιά του στέκει ἀπόψε ή ζωὴ τοῦ Ρήγα...

Ἐημέρωσε ἀγάλι ἀγάλι.* Μὰ δὲν πρόφτασε νὰ φωτίσῃ τὸ τελάρο τοῦ παραθυριοῦ κι ἀκουστήκανε βήματα ἔξω, βήματα βαριά, κι ἀκουστήκανε φωνές. ”Ανοιξε ἡ πόρτα καὶ μπῆκαν ἄνθρωποι πολλοί, πέντε, δέκα, δώδεκα.

Ο Ρήγας ἀνακάθισε στὸ κρεβάτι, σηκώθηκε. Ξανάρχισαν τὰ ρωτήματα, οἱ ἀνακρίσεις. Τί καὶ πῶς καὶ μὲ ποιούς, προπάντων αὐτὸ τὸ: «ποιοὶ ἄλλοι εἰναι μαζὶ σου», αὐτὸ πασκίζουν νὰ τοῦ πάρουνε μὲ τέχνη, μὲ κατεργαριά, μὲ ψεύτικες πληροφορίες, μὲ τὸ κλωθογύρισμα* γύρω καὶ γύρω καὶ γύρω ἀπὸ τὰ ἴδια πράματα, ἀπὸ τὰ ἴδια πράματα, γιὰ νὰ τὸν μπλέξουν. Μὰ δὲ Ρήγας δὲ χάνει τὴν ψυχραιμία του. Δὲ βιάζεται ποτὲ ν' ἀπαντήσῃ.

— Τό 'χεις ἥ δὲν τὸ 'χεις σκοπό, νὰ ξεσηκώσης τοὺς ραγιάδες ἐνάντια στὸ Σουλτάνο;

— Τό 'χω ἐλπίδα μου καὶ πόθο, ν' ἀπαλλάξω τὸν τόπο μου ἀπὸ τὰ δεσμά τῆς δουλείας. Δὲν τὸ κρύβω.

— Ομοιογεῖς δτὶ ἐργάζεσαι γι' αὐτό;

— Εργάζομαι γι' αὐτὸ φανερὰ καὶ τίμια καὶ μέσα στὰ δρια ποὺ μοῦ ἐπιτρέπει ἥ φιλοξενία τῆς Αὐτοκρατορικῆς Κυβερνήσεως.

— Τὸ γνωρίζεις δτὶ δὲν ὑπάρχει θέσις γιὰ παρόμοιες ἐνέργειες; Γνωρίζεις δτὶ παρόμοιες ἐνέργειες εἰς βάρος φίλου κράτους μποροῦν νὰ δημιουργήσουν δυσάρεστες περιπλοκὲς γιὰ τὴν Κυβέρνηση τοῦ Αὐτοκράτορος;

— Τὸ γνωρίζω, ἀλλὰ θεωρῶ δτὶ οἱ ἐνέργειές μου δὲν είχαν τίποτε τὸ ἐπαναστατικό, ἀφοῦ περιορίστηκαν σὲ μερικὰ ποιήματα — πατριωτικά, τὸ βεβαιώνω... ἐσεῖς τί θὰ ἐκάναντε στὴ θέση μου, κύριε ἀνακριτά, ως Αὐστριακός; — καὶ σὲ μερικὲς εὐχές... ἔγγραφες, τὶς ἔχετε στὴ διάθεσή σας φαντάζομαι... εὐχές γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς πατρίδος μου ἀπὸ τοὺς Τούρκους.

— Είχες συνεννοήσεις μὲ πολλοὺς πατριῶτες σου.

— Τὸ δτὶ τοὺς ἔβλεπα τοὺς πατριῶτες, τὸ δτὶ μιλοῦσα μαζὶ τους, τοῦτο δὲ θέλει νὰ πῆ δτὶ είχαμε ἴδιαίτερες συνεννοήσεις, που νὰ δίνουν βάση στὲς ὑποθέσεις σας.

Μιάμιση ὥρα βάστηξε ἥ ἀνάκριση. Κι δταν ἔφυγαν αὐτοὶ, ἦρθε ἔνας στρατιώτης κι ἔφερε μιὰ γαβάθα μὲ μαυροζούμι κι ἔνα κομμάτι ψωμί. Ο Ρήγας ρούφηξε τὸ ζουμί, νὰ ζεσταθῇ, μὰ τὸ ψωμὶ δὲν τ' ἄγγιξε. Γύρεψε νὰ τοῦ τ' ἀφήσουν ὅμως. "Υστερα πλάγιασε πάλι κι ἔκλεισε τὰ μάτια. Τότε είδε μπρός του δόλομε-

μιᾶς τὸν κίνδυνο, τὸ φοβερὸν κίνδυνο ποὺ ἀπειλοῦσε τὴν προσπάθειά του. Μ' ἔνα τίποτε θὰ γκρεμίζοταν ὅλο τὸ "Ἐργο. Κι ἔπειτε νὰ σωθῇ τὸ "Ἐργο, νὰ τὸ σώσῃ τὸ "Ἐργο! Στὸ βάθος, δὲ Ρήγας εἶναι ἀκόμα βέβαιος ὅτι ἡ Ἀστυνομία δὲν ἔχει στὰ χέρια της σοβαρὲς ἀποδείξεις. Μὲς στὶς κασόνες ἥτανε ὁ Θούριος, ἥτανε τὸ Πολίτευμα, ἥταν οἱ Προκηρύξεις. Μὰ αὐτὰ ὅλα δὲ θὰ ποῦν συνωμοσία. Αὐτὰ βαραίνουνε ἀποκλειστικὰ τὸ Ρήγα τὸν ἴδιο, δὲν παίρνει μ' αὐτὰ κανέναν στὸ λαιμό του, οὔτε προϋποθέτουνε συνεννόηση μὲ ἄλλους.

— Ἐνθουσιώδης πατριώτης! Βέβαια! Είμαι!

“Ἐτσι εἶπε ὁ Ρήγας στὸν ἀνακριτή, δταν ἔανάρθε τὸ ἀπομεσῆμερο καὶ τὸν τυράννησε δυὸς ὥρες.

— Ἐνθουσιώδης πατριώτης είμαι! πέστε δ, τι θέλετε, ἔξαλλος, ἀνόητος, τρελός, δινειροπαρμένος πατριώτης! Ἄλλα... συνωμότης... Ξέρετε τί θὰ πῆ συνωμότης, κύριε ἀνακριτά; Γιὰ νὰ εἰσαι συνωμότης, κύριε ἀνακριτά, πρέπει νὰ συγκεντρώνης...

‘Ο ἀνακριτής ἄκουγε τὸ Ρήγα. ‘Ἐνα τέταρτο τῆς ὥρας τοῦ μιλοῦσε ὁ Ρήγας. Στὸ τέλος, ὁ ἀνακριτής σήκωσε τὸ χέρι νὰ τὸν διακόψῃ.

— Δὲν θὰ πιστέψω ποτέ, δτι μόνος σας ἐφαντασθήκατε ν' ἀναλάβετε τέτοιο ἔργον.

— Μὰ δὲν εἶναι ἔργον, κύριε ἀνακριτά, εἶναι ὄνειρο.

— Οἱ Προκηρύξεις;... “Ονειρο ἀποκαλεῖτε τὶς ἐπαναστατικὲς προκηρύξεις;

— “Ονειρο ἔνδος δυστυχισμένου λαοῦ, ποὺ στενάζει τριακόσια καὶ πλέον χρόνια στὴ δούλεψη τοῦ πλέον βαρβάρου τυράννου!

‘Ηρθε τὸ βράδυ, ἤρθε κι ἡ νύχτα. “Ἐπεσε ἡ σκοτεινιά καὶ σφάλισε τὰ παραθυρόφυλλα καὶ γέμισε ἵσκιους τὴν ἄμοιρη κάμαρα ποὺ γίνηκε φυλακή. Ἄλλα μαζί μὲ τὸ φῶς ἔσβησε καὶ πάλι τὸ κουράγιο. ‘Ο Ρήγας πῆγε καὶ στάθηκε μπρὸς στὸ παράθυρο. Προσπάθησε νὰ δῆ ἔξω. Πρώτη φορὰ ἀπὸ τότε ποὺ βρέθηκε κλεισμένος ἐδῶ μέσα, ἀλήθεια, πρώτη φορὰ κοιτάει ἀπ' τὸ παράθυρο. Πρέπει νά 'ναι ἡ θάλασσα αὐτὸ ἐκεῖ, πρέπει νά 'ναι καράβια, πανιά, ἡ φυγή, ἡ ἐλευθερία... Μὰ τὸ σκοτάδι μονάχα

ἀπαντάει σ' αὐτή τὴν ἀγωνία... Μέσα στὸ μαῦρο σκοτάδι, πιὸ μαῦρα σκοτάδια ἐδῶ κι ἔκεῖ... τὰ καράβια εἰναι, τοῖχος εἰναι;... Τοῖχος ὁρθώθηκε δόλογυρά του ἀδιαπέραστος...

Γύρισε καὶ κοίταξε τοὺς ἀστυνομικούς. 'Ο ἔνας ἀπ' τοὺς δυὸς ἔχει ἔρθει κοντά του, ἔτοιμος νὰ τὸν ἐμποδίσῃ νὰ πηδήσῃ, ἀν τὸ δοκίμαζε.

— Λαχταρῶ τὴν πατρίδα μου! τοὺς λέει, κι ἔγραψε μὲ τὸ χέρι ἔνα μεγάλο σχῆμα στὸ κενό, στὸ σκοτάδι. Σὲ τέτοιο σκοτάδι εἰναι ἡ πατρίδα μου. Κι ἀν ἐπόθησα νὰ τὴ σώσω, κακὸ ἔκανα; Πέστε! Κακὸ ἔκανα;

(Απὸ τὸ μυθιστόρημα *Oἱ Μαυρόλυκοι*)

‘Η πατρίδα

Στεκόταν ὁ γερο-ναύαρχος τῶν Ψαριανῶν, ὁ καπετᾶν Γιώργης ὁ Ἀποστόλης, στὸ γιαλὸ τῆς Αἴγινας κι ἀγνάντευε τὰ ψαριανὰ καράβια, τὰ μόνα ποὺ εἶχαν περισσέψει ἀπὸ τὸ χαλασμὸ τοῦ νησιοῦ, πέντε ώς ἕξι δλα δλα. Στεκότανε συλλογισμένος, ἀγνάντευε τὰ καράβια κι ἔλεγε δείχνοντάς τα σ' δσους μὲ λύπη πηγαίνανε κοντά του:

— Αὐτὴ εἰναι ἡ πατρίδα μου τώρα...

(Απὸ τὸ βιβλίο *Τστορικὴ Ἀνθολογία*)

Τῆς Λιάκαινας

Πῶς λάμπει ὁ ἥλιος στὰ βουνά, στοὺς κάμπους τὸ φεγγάρι,
ἔτσι ἔλαμπε κι ἡ Λιάκαινα στὰ τούρκικα τὰ χέρια.

Πέντε Ἀρβανίτες τὴν κρατοῦν καὶ δέκα τὴν ξετάζουν,
κι ἔνα μικρὸ μπεόπουλο κρυφὰ τὴν κουβεντιάζει.

«Λιάκαινα, δὲν παντρεύεσαι, δὲν παίρνεις Τοῦρκον ἄντρα,
νὰ σ' ἀρματώσῃ στὸ φλωρί, μὲς στὸ μαργαριτάρι;»

«Κάλλιο νὰ ἴδω τὸ αἷμα μου τὴ γῆς νὰ κοκκινήσῃ,
παρὰ νὰ ἴδω τὰ μάτια μου Τοῦρκος νὰ τὰ φιλήσῃ.»

Κι ὁ Λιάκος τὴν ἀγνάντεψεν ἀπὸ ψηλὴ ραχούλα,
κοντοκρατεῖ τὸν μαῦρο του, στέκει καὶ τὸν ξετάζει.

«Δύνεσαι, μαῦρε μ', δύνεσαι νὰ βγάλης τὴν κυρά σου;»

«Δύνομαι, ἀφέντη μ', δύνομαι νὰ βγάλω τὴν κυρά μου.

Νὰ μ' ἀβγατίσης* τὴν ταὴ* σαράντα πέντε χοῦφτες,

νὰ μ' ἀβγατίσης τὸ κρασὶ σαράντα πέντε κοῦπες,

νὰ δέσης τὸ κεφάλι σου μὲ δεκοχτὼ μαντίλια,

νὰ δέσης τὴ μεσούλα σου μαζὶ μὲ τὴ δική μου.»

Βιτσιὰ δίνει τ' ἀλόγου του, στὴ μέση γιουρουστάει,*

καὶ πάησε καὶ τὴν ἄδραξε, στὸ σπίτι του τὴν πάει.

(Δημοτικό)

Οι Μισολογγίτισσες

1. Καὶ ἐσυνέβηκε αὐτὲς τὲς ἡμέρες ὅπου οἱ Τοῦρκοι ἐπολιορκοῦσαν τὸ Μισολόγγι καὶ συχνὰ δλημερνὶς καὶ κάποτε δληνυχτὶς ἔτρεμε ἡ Ζάκυνθο ἀπὸ τὸ κανόνισμα τὸ πολύ.
2. Καὶ κάποιες γυναικες Μισολογγίτισσες ἐπερπατοῦσαν τριγύρω γυρεύοντας γιὰ τὸν ἄνδρες τους, γιὰ τὰ παιδιά τους, γιὰ τ' ἀδέλφια τους ποὺ ἐπολεμούσανε.
3. Στὴν ἀρχὴ ἐντρεπόντανε νά 'βγουνε καὶ ἐπροσμένανε τὸ σκοτάδι γιὰ ν' ἀπλώσουν τὸ χέρι, ἐπειδὴ δὲν ἦταν μαθημένες.
4. Καὶ εἴχανε δούλους καὶ εἴχανε σὲ πολλὲς πεδιάδες καὶ γίδια καὶ πρόβατα καὶ βόιδα πολλά.
5. Καὶ ἀκολούθως ἐβιαζόντανε καὶ ἐσυχνοτηράζανε* ἀπὸ τὸ παρεθύρι τὸν ἥλιο πότε νὰ βασιλέψῃ γιὰ νά 'βγουνε.
6. Ἀλλὰ ὅταν ἐπερισσέψανε οἱ χρεῖες* ἔχάσανε τὴν ντροπή, ἐτρέχανε δλημερνὶς.
7. Καὶ ὅταν ἐκουραζόντανε, ἐκαθόντανε στ' ἀκρογιάλι κι ἀκούανε, γιατὶ ἐφοβόντανε μὴν πέσῃ τὸ Μισολόγγι.
8. Καὶ τὲς ἔβλεπε ὁ κόσμος νὰ τρέχουνε τὰ τρίστρατα, τὰ σταυροδρόμια, τὰ σπίτια, τὰ ἀνώγια* καὶ τὰ χαμώγια,* τὲς ἐκκλησίες, τὰ ξωκλήσια γυρεύοντας.
9. Καὶ ἐλαβαίνανε χρήματα, πανιὰ γιὰ τοὺς λαβωμένους.
10. Καὶ δὲν τοὺς ἔλεγε κανένας τὸ ὄχι, γιατὶ οἱ ρώτησες τῶν γυναικῶν ἦταν τές περσότερες φορὲς συντροφευμένες ἀπὸ τές κανονιὲς τοῦ Μισολογγιοῦ καὶ ἡ γῆ ἔτρεμε ἀπὸ κάτου ἀπὸ τὰ πόδια μας.
11. Καὶ οἱ πλέον πάμπτωχοι ἐβγάνανε τὸ δύβολάκι* τους καὶ τὸ δίνανε καὶ ἐκάνανε τὸ σταυρό τους κοιτάζοντας κατὰ τὸ Μισολόγγι καὶ κλαίοντας.

(Ἡ γυναίκα τῆς Ζάκυνθος)

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΑΚΡΥΓΙΑΝΝΗΣ

· Απομνημονεύματα

Τὸν Ὁκτώβριο τοῦ 1826, ὁ Μακρυγιάννης κι δ Γκούρας μὲ τοὺς πολεμιστές τους βρίσκονται στὴν Ἀθήνα, ποὺ ἀντιμετωπίζει καὶ πάλι τὶς ἐπιθέσεις τῶν Τούρκων. Ἐνα βράδυ, ποὺ ὑπάρχει κάποια ἡρεμία, ὁ Μακρυγιάννης, ὁ Γκούρας καὶ ἄλλοι διασκεδάζουν, δσο εἰναι δυνατό. Ὁ Μακρυγιάννης μάλιστα τοὺς τραγουδάει ἔνα ώραῖο δημοτικὸ τραγούδι. Ἀλλὰ λίγο ἀργότερα, σὲ κάποια συμπλοκή, σκοτώνεται ὁ Γκούρας.

TOTE ἔκατζε ὁ Γκούρας καὶ οἱ ἄλλοι καὶ φάγαμεν ψωμί· τραγουδήσαμεν κι ἐγλεντήσαμεν. Μὲ περικάλεσε ὁ Γκούρας κι δ Παπακώστας νὰ τραγουδήσω· ὅτ' εἴχαμεν τόσον καιρὸν ὅποὺ δὲν εἴχαμεν τραγουδήσει—τόσον καιρὸν δποὺ μᾶς ἔβαλαν οἱ διοτελεῖς* καὶ γγιχτήκαμεν διὰ νὰ κάνουν τοὺς κακούς τους σκοπούς. Τραγουδοῦσα καλά. Τότε λέγω ἔνα τραγούδι·

· Ο Ἡλιος ἔβασίλεψε,

— Ελληνά μὸν, βασίλεψε—

καὶ τὸ Φεγγάρι ἔχάθη

κι ὁ καθαρὸς Αὐγερινὸς ποὺ πάει κοντὰ τὴν Πούλια,

τὰ τέσσερα κουβέντιαζαν καὶ κρυφοκουβεντιάζουν.

Γυρίζει δ Ὁ Ἡλιος καὶ τοὺς λέει, γυρίζει καὶ τοὺς κρένει.*

«Ἐψὲς ὅποὺ βασίλεψα πίσου ἀπὸ μιὰ ραχούλα,

ἄκ'σα γυναίκεια κλάματα κι ἀντρῶν τὰ μοιργιολόγια

γι' αύτὰ τὰ ῥωικὰ κορμιά στὸν κάμπο ξαπλωμένα,
καὶ μὲς στὸ αἴμα τὸ πολὺ εἰν' δλα βουτημένα.

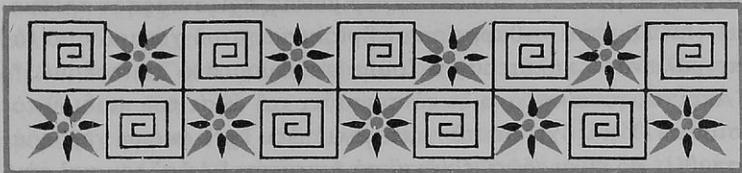
Γιὰ τὴν πατρίδα πήγανε στὸν "Αδη, τὰ καημένα."

"Ο μαῦρος δ Γκούρας ἀναστέναξε καὶ μοῦ λέγει: «'Αδελφὲ Μακρυγιάννη, σὲ καλὸ νὰ τὸ κάμη δ Θεός· ἄλλῃ φορὰ δὲν τραγούδησες τόσο παραπονεμένα. Αὐτὸ τὸ τραγούδι σὲ καλὸ νὰ μᾶς βγῆ». «Εἶχα κέφι, τοῦ εἰπα, δποὺ δὲν τραγουδήσαμεν τόσον καιρόν». "Οτι εἰς τ' ἀρδιὰ πάντοτες γλεντούσαμεν.

"Αρχισε δ πόλεμος κι ἄναψε δ ντουφεκισμὸς πολύ. Πῆρα τοὺς ἀνθρώπους μου, πῆγα ἐκεῖ, καθὼς ἤμουν διορισμένος· καὶ στάθηκα καμπόσο καὶ πολεμήσαμεν. "Ηφερα ἀπόξω γύρα τὰ πόστα.* Πῆγα εἰς τὸ κονάκι* μου δ, τι ἔπαιρνε νὰ βασιλέψῃ τὸ φεγγάρι, νὰ βγάλω τὸν πεζὸ διὰ τὴν Κυβέρνησιν. "Ἐρχονται μοῦ λένε: «Τρέξε, σκοτώθῃ δ Γκούρας εἰς τὸ πόστο του. "Εριξε ἀνατίον τῶν Τούρκων· ἀπάνου εἰς τὴν φωτιὰ τὸν βάρεσαν εἰς τὸν ἀμήλιγγα* καὶ δὲν μίλησε τελείωχ». Πῆγα, τὸν πήραμεν εἰς τὸ νῶμο καὶ τὸν βάλαμε σ' ἔνα μπουντρούμι. Τὸν συγύρισε ἡ φαμελιά του καὶ τὸν χώσαμεν.

(Απομνημονεύματα)

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ

"Αγουρα ἀνθίσματα

ΟΣΤΕΡΙΟΣ δέ Καμένος, ἀφοῦ τό φερε ἔτσι ή μοίρα, βρέθηκε πρόσφυγας στὸ Μεσολόγγι· κλείστηκε κι αὐτὸς ἐκεῖ μὲ τὴ γυναικά καὶ τὰ τρία παιδιά του. "Ημερος, ζευγάς*" παλιός, νά ποὺ μπῆκε στῶν ἀρμάτων τὴ δουλειά, χωρὶς νὰ θέλῃ· καὶ γίνηκε πολεμιστής γερός καὶ παλικάρι ἀπὸ τὰ πρῶτα.

"Ομως ἀν ἔτσι, νύχτα καὶ μέρα ἀπάνου στὰ προχώματα,* δὲν είχε ἄλλη σκοτούρα παρὰ τὸ πανηγύρι τῆς φωτιᾶς, γυρίζοντας στὸ σπίτι ὅλλο ἐκεῖ τὸν καρτεροῦσε βάσανο, τῶν παιδιῶν του ή ξννοια.

"Οσο γιὰ τὸ μεγαλύτερο, τὸ Γιώτη, δεκαπέντε χρονῶν παλικαράκι, αὐτὸ ποτὲ δὲν ἀφῆνε τὸν πετροπόλεμο μὲ τοὺς δχτρούς. Γιατὶ καὶ τὰ παιδιὰ τὰ πολιορκημένα —καπετάνιος τους δὲ Γιώτης— κάναν τὸ δικό τους πόλεμο καθεμερινά, καὶ κάνανε τὴν ἔξοδό τους, ἀφοῦ τελειῶναν τὴ δική τους οἱ μεγάλοι.

Στάθηκε δὲ Στέριος μιὰ στιγμὴ συλλογισμένος ἀπάνου στὸ παιδί, καθὼς μπῆκε ησυχα στὸ σπίτι, ἔνα ἀπόγεμα. Γύρισε τὰ μάτια ἐκεῖνο καὶ τὸν εἶδε, κι ἔμεινε μπροστά του δλο ντροπή. — Παιδί μου, εἶπε δὲ πατέρας, ἐσὺ εἰσαι ποὺ εἰσαι παλαβό· τὰ γράμματα δὲν τ' ἀγαπᾶς· τίς φυλλάδες σου τίς ἔκαμες φουσέκια. Καὶ ποῦ στὴν εὐκή τὸ βρῆκες κεῖνο τὸ λαμνί,* χωρὶς κοντάκι,* καὶ παλεύεις ὀλημέρα; Παρὰ νὰ σκοτωθῆς ἀπὸ τίς μπόμπες, ή νὰ

δεχτῆς τὸ βόλι ἐκεῖ ποὺ δὲν τὸ περιμένεις, παιζοντας τὸν πόλεμο μὲ τὴν Τουρκιά —θαρρεῖς καὶ βρίσκεσαι στοῦ χωριοῦ σου τὰ πετράλωνα— καλύτερα νὰ ’ρθης μαζί μου στὰ ταμπούρια...* ”Ακουσε, γυναίκα: ἄνοιξε τὸ σεντούκι καὶ δῶσε τοῦ παιδιοῦ τὸ σισανέ...* μὰ ὅχι καὶ τὸ γιαταγάνι! Δὲν ἔχει ἀκόμα χέρι γιὰ σπαθί... ἀς εἶναι, δῶσ’ του καὶ τὸ γιαταγάνι! Δῶσ’ του καὶ τὴν πιστόλα, ἀδέρφι τῆς δικῆς μου. Κλείδωσε ύστερα καλά! ”Έχουμε δῶ κι ἄλλους ποὺ γυρεύουν ἄρματα... Τί διατάζεις ἡ ἀφεντιά σου, κύρι γραμματικέ, πού ’λεγα νὰ σὲ κάνω διάκο στὸ χωριό σου;

— Θέλω κι ἐγὼ ἄρματα... λέει ὁ μικρὸς ὁ Γούλας, ἄγουρος ἀκόμα στὰ χρονάκια του.

Καμώνεται πῶς κλαίει, μὰ τ’ ἄρματα τὰ θέλει ἀληθινά: ζηλεύει τὸν πιὸ μεγαλύτερο, ἐκεῖ ποὺ τόνε βλέπει, δόλο φωτιὰ τὸ πρόσωπό του ἀπ’ τὴν χαρά του. Μπαίνει στὴ μέση ἡ μάνα καὶ χαϊδεύει καὶ γλυκομαλάνει τὸ Γούλα τὸν ἀράθυμο.* σκύβει καὶ τοῦ μιλεῖ στ’ αὐτή.

— Σήμερα θὰ γράψης τοῦ νουνοῦ σου νὰ σοῦ στείλη τὰ βιβλία σου...

— Δὲ θέλω γὼ βιβλία, θὰ τὰ σκίσω...

”Εκείνη τὴ στιγμὴ σὰ σίφουνας ἔπεσε μὲς στὸ σπίτι ὁ Νάνος ὁ μικρότερος. Στὴ ζώνα τῆς φουστανελίτσας του εἶχε μιὰ ψεύτικη πιστόλα περασμένη, ξύλινη, στὸ χέρι κρατοῦσε ἕνα παλιοσιδερικό, καὶ τό ’παιζε, σπαθί του τάχα.

— Βλέπεις πῶς τὸ κατάντησες κι αὐτὸ μὲ τὰ χάδια σου; εἶπε ὁ πατέρας αὐστηρά.

—”Ολα τὰ παιδιά τοῦ κόσμου παλαβώσανε μὲ τὸν πόλεμο! εἶπε ἡ μάνα, σὰ νά ’χε πάρει τὴν ἀπόφασή της πιά. ”Αρπαξε ὁ πατέρας τὸ μικρὸ στὰ χέρια του καὶ τό ’ψαξε. Μὲς στὸ δερμάτινό του φυλαχτό, ποὺ τό ’χε γνισμένο γιὰ παλάσκα* στὸ πλευρό του, βρεθήκανε κρυμμένα λίγα βόλια πλακωτά, ὑπὸ κεῖνα ποὺ ρίχνανε στὴ χώρα οἱ Τούρκοι. Τοῦ ’δωσε ὁ πατέρας λίγες ἀλαφρὲς στὴν πλάτη, κι ἐβαλε ὁ μικρὸς τέτοια ξεφωνητά, ποὺ τρόμαξε τὴ γειτονιά.

— Ψάχνει μές στὸ χῶμα καὶ τὰ βρίσκει, τὰ χτυπάει, τὰ κάνει φύλλα, ὕστερα τὰ παραγεμίζει μὲ μπαρούτι καὶ τοὺς βάνει τὸ φιτίλι, λέει δὲ Γούλας, ἀπὸ πεῖσμα του, γιὰ τὸν μικρὸ τὸ Νάνο.

— Θὰ σκοτωθῇ, λέει δὲ πατέρας, μὲ μιὰ ψυχρὴν ἀπόφαση ποὺ τρόμαξε τὴν μάνα. Ποῦ τὸ βρίσκει τὸ μπαρούτι;... ”Ελα δῶ κι ἐσύ, γραμματικούδι, ποὺ κατηγορᾶς τοὺς ἄλλους, φέρε νὰ δῶ τί κρύβεις στὴ φλοκάτα σου... νά, μιὰ πέτρα ματωμένη!

— Απὸ τὸν πετροπόλεμο! λέει δὲ πιὸ μεγάλος ἀδερφός, δὲ Γιώτης· τὴν ἔριξε στοὺς Τούρκους, καὶ τοῦ τὴ στεῖλαν πίσω ματωμένη. Δὲν ἔχει ἀπάνου δὲ πέτρα ἔνα σταυρό; Τὴ χάραξε δὲ Ἰδιος, πρὶν τὴν ρίξῃ.

— Γιά κοίτα το... λέει δὲ πατέρας. Καὶ βγῆκε τὶς προάλλες τὸ γιαλὸ γιαλὸ μὲ τὴ σφεντόνα του γιὰ νὰ σκοτώσῃ Τούρκο, νὰ τοῦ πάρῃ τ’ ἄρματα... Λίγο, κι ἀν δὲν τὸν φέρναν πίσω, θ’ ἀφηνε τὸ κεφάλι του στὰ χέρια κανενοῦ Γκέκα. Πήρε τοὺς Τούρκους γιὰ κοσσύφια...

Τοῦ πατέρα δὲ όψη δείχνει τέτοια ἀπελπισιὰ ἄφωνη, σὰ νά ’χε γίνει κιόλα τὸ κακό.

— Συμπάθησέ το! λέει τρεμουλιασμένη δὲ μάνα· φτάνουν ὅσες τοῦ ’ριξες τὴν ἄλλη φορά. Θὰ βάλῃ τώρα γνώση...

Ο πατέρας ἀκολούθησε νὰ τὸ κοιτάξῃ ἀμίλητος.

— Ακουσε δῶ, ἀγριολογιότατε, εἰπε τέλος· ἀπ’ τὸ σπίτι δὲ θὰ βγαίνης πιά... Κι ἐσένα, κοντορεβιθούλη, ἀσβόγερε* (δὲ Νάνος ξαναρχίζει τὰ μεγάλα κλάματα), μοῦ ῥεχεται νὰ σὲ σηκώσω καὶ νὰ σὲ βροντήξω σὰν ἀσκόπουλο... ”Α, δὲ βαστάω ἄλλο! ”Ελα κοντά μου Γιώτη! Πήγαινε τ’ ἄρματα στὸν κονταξή,* καὶ πέξ του ἐγώ τοῦ τὰ ’στειλα.

Αφοῦ φύγανε γιὸς καὶ πατέρας, γίνηκε μεγάλη σαλαγή* μὲς στὸ χαμόσπιτο, παράπονα, θυμοί, φωνάρες ἄξιες νὰ ρίξουν τὴ σκεπή.

— Κάθισε καὶ γράψε τοῦ νουνοῦ σου! λέει στὸ Γούλα δὲ μάνα. Θὰ τοῦ γράψης δὲ τι θὰ σοῦ πῶ: Θὰ τοῦ γράψης νὰ σοῦ στείλη ἔνα ψαλτήρι κι ἔνα χτωπήχι.* Είσαι στὸν τέταρτο ἦχο, νὰ τοῦ πῆς!

— Θέλω νὰ μοῦ στείλη ἔνα ζωστάρι* κόκκινο καλὸ νὰ τὸ φορῶ,
μὲ κεντίδια καὶ καψούλια* καὶ μὲ δίπλες πολλές...

— Κοίταξέ το... καλέ, ἄντρας εἶσαι σύ, καὶ θέλεις σελάχι;* Τί
θὰ βάλης μέσα; Ξέρω τί λέσ... «Θὰ πάρω ἄρματα ἀπ' τοὺς Τούρ-
κους». Ἔννοια σου, θὰ στείλω γὼ ἄλλο γράμμα τοῦ νουνοῦ σου
καὶ θὰ σὲ στολίσω... Μὰ ὅχι, δὲ θὰ γράψω τίποτα! Τοῦ κάκου!
Θέλω τρία γρόσια γιὰ τὸν πεζοδρόμο ποὺ κινάει ἀπόψε· κι ἀν
περάσῃ ἀπ' τὰ ταμπούρια ζωντανός, κι ἀν γυρίσῃ ἀπὸ τ' Ἀνάπλι
πίσω... Καὶ δὲν ξέρουμε κι ἐμεῖς, θὰ ζοῦμε ἢ ὅχι ως αὔριο...

(Απὸ τὴ συλλογὴ διηγημάτων *Μεγάλα χρόνια*)

Τὸ φιλὶ τοῦ Μάρκου

Στὸν πόλεμο τοῦ Κεφαλόβρυσου, δπου σκοτώθηκε ὁ Μάρκος
Μπότσαρης, εἶχε στείλει κι ὁ Καραϊσκάκης ἔνα μικρὸ σῶμα,
ἀντὸς ὅμως δὲν ἔλαβε μέρος γιατὶ ἦταν ἄρρωστος στὸ μονα-
στήρι τοῦ Προυσοῦ. Ἀφοῦ σκοτώθηκε ὁ Μάρκος, οἱ Σουλιώτες
φέρανε τὸ λείψανό του καὶ τὸ ξαπλῶσαν ἐμπρὸς στὸ νάρθηκα*
τῆς ἐκκλησιᾶς τοῦ μοναστηριοῦ. Σηκώθηκε τότε ὁ Καραϊσκά-
κης ἀπὸ τὸ κρεβάτι καὶ πῆγε σέρνοντας καὶ φίλησε μὲ δάκρυα τὸ
νεκρὸ τοῦ Μάρκου· καὶ εἶπε:

— Ἀμποτε,* ἥρωα Μάρκο, κι ἐγὼ ἀπὸ τέτοιο θάνατο νὰ πάω...

Καὶ πῆγε ἀληθινὰ ὅπως εὐχήθηκε... Αὐτὸν τὸ θάνατο εὐχόν-
ταν ὅλοι οἱ γενναῖοι ἐκεῖνον τὸν καιρό, νὰ πᾶν ἀπὸ βόλι. Τὸν
ἴδιον θάνατο εὐχήθηκε κι ὁ Γκούρας, κι ἀπ' αὐτὸν πῆγε.

(Απὸ τὸ βιβλίο *Ιστορικὴ Ἀνθολογία*)

Τοῦ κλέφτη τὸ κιβούρι*

Ο ἥλιος ἔβασίλευε κι δ Δῆμος παραγγέλνει:
Σύρτε, παιδιά μου, στὸ νερό, ψωμὶ νὰ φᾶτ’ ἀπόψε,
καὶ σὺ Λαμπράκη μ’ ἀνιψιέ, ἔλα κάτσε κοντά μου,
νὰ σου χαρίσω τ’ ἄρματα, νὰ γένης καπετάνος.

Παιδιά μου, μὴ μ’ ἀφήνετε στὸν ἔρημο τὸν τόπο·
γιά πάρτε με καὶ σύρτε με ψηλὰ στὴν κρύα βρύση,
πού ’ναι τὰ δέντρα τὰ δασιά,* τὰ πυκναραδιασμένα.
Κόψτε κλαδιά καὶ στρώστε μου καὶ βάλτε με νὰ κάτσω,
καὶ φέρτε τὸν πνεματικὸ νὰ μὲ ξομολογήσῃ,
γιὰ νὰ τοῦ πῶ τὰ κρίματα, δσά ’χω καμωμένα
δώδεκα χρόνια ἀρματολός, σαράντα χρόνια κλέφτης.

Καὶ βγάλτε τὰ χαντζάρια σας, φκιάστε μ’ ὡριδ κιβούρι,
νά ’ναι πλατὺ γιὰ τ’ ἄρματα, μακρὺ γιὰ τὸ κοντάρι.
Καὶ στὴ δεξιὰ μου τὴ μεριὰ ν’ ἀφῆστε παραθύρι,
νὰ μπαίνη ὁ ἥλιος τὸ πρωὶ καὶ τὸ δροσιὸ τὸ βράδυ,
νὰ μπαινοθγαίνουν τὰ πουλιά, τῆς ἄνοιξης τ’ ἀηδόνια,
καὶ νὰ περνοῦν οἱ γέμορφες, νὰ μὲ καλημερᾶνε.

(Δημοτικὸ)

ΓΙΑΝΝΗΣ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ

Τῆς φτώχειας τὰ στερνὰ

ΜΟΡΦΟΥΛΑ, ἐ Μορφούλα, ποῦ εἶσαι, κυρά μου;
Ψίνα, ψιψίνα μου; Τί θὰ φᾶμε σήμερα;
Ἡ γριὰ Λασκαροὺ ἔκραζε τὴ γάτα της βραχνά, ἀν καὶ
δὲν τὴν ἔβλεπε στὸ σπίτι. Μόλις ἔφεγγε· ἄδειο, πα-
γωμένο ἦτανε τὸ σπίτι· ἰσόγειο, δόλο ἔνα χώρισμα, μὲ
τὰ φτωχικά του τὰ συγύρια* ἀραδιαστὰ τριγύρω. Κι ἡ Λασκα-
ροὺ διπλωμένη μὲς στὰ παλιοσκούτια* της, πλάι στὴ σβηστὴ
γωνιά, δὲ σπάραζε. Τὸ ξέθωρό της πρόσωπο μὲ τὴν τριπλοτυ-
λιγμένη μαντίλα στὸ κεφάλι, καθὼς τὸ χε γυρμένο κατὰ τὴ
γωνιά, κι ἔβλεπε μὲ μάτια ἀκίνητα τὴ στάχτη τὴ σβησμένη,
φάνταζε παράξενα καὶ τρόμαζε μὲς στ' αὐγινὸ μισόθαμπο.

Μὰ κάποτε σείστηκε ἡ γριὰ σιγὰ σιγά. Σείστηκε κι ἀναση-
κώθηκε· καὶ γύρισε τὸ πρόσωπο, μὲ τὸ στανιό, κι εἰδε κατὰ τὴν
κλεισμένη πόρτα.

— Μορφούλα, κόρη μου καλή, ποῦ εἶσαι; ρώτησε πάλι.

Καὶ πιάστηκε ἀπὸ τῆς γωνιᾶς τὸ γύρο κι ἔβαλε ἀγώνα, χέρια
γόνατα, καὶ στάθηκε στὰ πόδια της. Καὶ κίνησε ὕστερα,
σκυφτή, κατὰ τὴν πόρτα. Πήγε ἄνοιξε τὴν πόρτα κι ἔκραξε πάλι.
Τῆς γάτας τὸ νιαούρισμα, πού ὑπενεγκατέθησε την πόρτα, την πόρτα
ἔφτασε μέσ’ ἀπὸ τὸ περιβόλι καὶ τὰ ζερόδεντρα τοῦ περιβολιοῦ,
τὰ λίγα ποὺ ἀπομένανε, γιὰ τὴ φωτιὰ κι αὐτὰ καὶ τῆς γριᾶς τὴ
ζέστα· κι ἥρθε ἡ γατούλα κλαίοντας παραπονιάρικα καὶ στά-

θηκε κοντά στὰ πόδια τῆς κυρᾶς της, στὸ μοναχικὸ σκαλὶ τῆς πόρτας, τὸ λιωμένο ἀπὸ τὰ χρόνια.

— Μορφούλα, τί θὰ φᾶμε σήμερα, μωρή; Τί ἔφερες;

Ἡ γάτα ἀπάντησε μὲ τὸ παράπονό της, κι ἔσκυψε πιὸ πολὺ ἡ γριὰ κι εἶδε στὴν πέτρα ἀπάνου ἔνα ψάρι ἀποθεμένο.* Τό ὧν φέρει ἡ γάτα ἡ Μορφούλα. Ἡταν ἔνας κοβιός* μεγάλος καὶ τὸν πῆρε ἡ Λασκαρού καὶ μπῆκε σπίτι, μὲ τὴ γάτα μπρὸς κι ὀλόρθη τὴν οὐρά της, παιζοντας. Αὐτὸ θὰ ἥτανε τῆς μέρας τὸ φαῖ καὶ γιὰ τοὺς δυό τους ἥτανε κι ἡ Μορφούλα γέρικη πολύ, δὲ χρειαζότανε μεγάλα πράματα γιὰ τὸ φαῖ της· λίγα ψαροκόκαλα τῆς φτάνανε. Τὸ κυνήγι της τὸ καθημερινὸ ἥτανε πάντα ἀπόνα ψάρι· ψάρι ὅμως πάντα πετρόψαρο. Κι ἡ γριὰ Λασκαρού τὸ περίμενε πιὰ ταχτικό, κι ἀπ’ αὐτὸ κρεμοῦσε τὴν ἐλπίδα τῆς θροφῆς της, τὴν καθημερινή.

Βράδυ νωρίς, πρὶν πέσῃ στὸ ξερόστρωμα καὶ πρὶν κλείσῃ τὴν παλιόπορτά της, συνήθιζε ἡ γριὰ Λασκαρού, μ' ὅλη τὴν ἀγάπη πού ὧνε τῆς Μορφούλας, κι εἶχε τὴν ἀνάγκη νὰ τὴν ζεσταίνῃ στὸν ὅπνο ἡ συντροφιά της κιόλας, ἄνοιγε καὶ τὴν ἔβγαζε ὅξω· ἥταν ἄπονο αὐτὸ πού 'κανε, μὰ πάλι πῶς θὰ ζούσανε; Τὴν ἔσπρωχνε ἔξω μαλακὰ μὲ τὸ πόδι τὴ Μορφούλα καὶ τῆς ἔλεγε:

— Σύρε, Μορφούλα, σύρ' ἐσύ, καλή μου, ψίνα μου, κυρά μου, σύρε νὰ φέρης τίποτα... Δὲν ἔχουμε αὔριο νὰ φᾶμε, καψερούλα, καὶ θὰ μείνης νηστικὴ κι ἔσυ μαζί μου...

Ἡ γάτα ἀπόξω ἔμενε καὶ παρακαλοῦσε κάμποσο. "Υστερα ξεμάκραινε σιγὰ σιγὰ ἡ φωνή της καὶ χανότανε μὲς στὰ σκοτάδια, ἥ μὲς στῆς θάλασσας τὰ μουγκρητά. Καὶ τὴν αὐγή, νά το ἔνα ψάρι στὸ σκαλὶ ἀφησμένο πάλι! Καὶ δὲν τὸ τρωγε ἡ Μορφούλα, δὲν τὸ πείραζε καθόλου· ἵσως ἔτρωγε ἄλλο, πρὶν τὸ φέρη τὸ κυνήγι της αὐτὸ στὸ σπίτι. Μὰ πάλι μπορεῖ κι ἥτανε τὸ μόνο αὐτό, καὶ τὸ 'φερνε ἵσα στὴν κυρά της, ἄγγιχτο.

Πῶς γινόταν τέτοιο πράγμα, τ' ἀποροῦσε ἡ γειτονιὰ κι ἡ χώρα, ἥ μισογκρεμισμένη. Μὰ ἡ γριὰ Λασκαρού διόλου δὲν τὸ ρωτοῦσε. Νόμιζαν οἱ ἄλλοι στὴν ἀρχὴ πῶς ἡ γάτα ἡ Μορφούλα πήγαινε στὴν ἀγορὰ καὶ τά 'κλεβε τὰ ψάρια. Μὰ ἡ Ἀμέρσα, ἥ

πιὸ κοντινὴ γειτόνισσα, μαλωμένη μὲ τὴ Λασκαροὺ ἀπὸ χρόνια, παραφύλαγε τὴ γάτα κι ἔβλεπε πῶς τὰ ὑφερνε τὰ ψάρια ἀπ’ τὸ γιαλό. Τὴν ἀκολουθοῦσε ἵσαμε τὰ σκόρπια βράχια, πλάι στὸ παλιὸ λιμάνι, ποὺ κάναν ἔνα πλήθος ἡσυχα κορφάκια ἐκεῖ, κι ὅλα ἀντάμα κάναν ἔνα πεζονήσι* ἀπότομο. Κι ἐκεῖ τὴν ἔχανε τὴ Μορφούλα. Στὸ τέλος τὴν παράτησε, βέβαιη πιὰ πῶς ἡ γάτα τὰ ὕβραζε τὰ ψάρια ἀπὸ τὴ θάλασσα.

Τότε ἡ Ἀμέρσα ἔφερε γύρα τὶς γειτόνισσες καὶ τὰ παράστησε ὅλα μὲ τὸ νὶ καὶ μὲ τὸ σίγμα, καὶ μὲ θάμασμα τρανό! Καὶ τὸ ὑμαθε δῆλη ἡ χώρα, τί καὶ πᾶς ἡ γάτα ἡ Μορφούλα τῆς γρια-Λασκαροῦς πήγαινε καὶ ψάρευε τὴ νύχτα στὸ γιαλό. "Επιανε μιὰ θέση κοντὰ στὸ γιαλό, καὶ στεκόταν ἄσειστη σὰν πέτρα, ἀνά-μεσα στὶς ἄλλες πέτρες τὶς ἀκίνητες ἐκεῖ, καὶ περίμενε δρες, ἄσειστη. Κι ἡ πείνα βέβαια τὴν δύρησε κειπέρα καὶ τῆς ἔδειξε τὸν τρόπο αὐτόν. Καὶ καθὼς ζυγδναν οἱ κοβιοί, καὶ τ’ ἄλλα τὰ πετρόψαρα, καὶ φέρνανε τὴ μούρη τους ὡς τὴν κορφή, καὶ γυ-ρεύανε νὰ βροῦνε τὸ πιὸ παχὺ χορτάρι ἐκεῖ ποὺ τὸ νερὸ πάει ἀνάλαφρο καὶ παιγνιδίζει μὲ τὶς πέτρες, χράπ! τὸ νύχι τῆς Μορ-φούλας τ’ ἄρπαζε.

Ἡ ἴδια ἡ γριὰ Λασκαροὺ θὰ μποροῦσε νὰ τὸ πῆ καὶ νὰ τὸ μαρτυρήσῃ, πῶς τὰ ψάρια ποὺ τῆς ἔφερνε ἡ Μορφούλα δὲν ἦτανε κλεμμένα, τόσο φρέσκα, μισοζώντανα, καμιὰ φορὰ καὶ ζωντανά. Μὰ ἡ Λασκαροὺ δὲ συλλογιόταν τίποτα κακὸ γιὰ τὴ Μορφούλα —οὔτε καὶ συλλογιόταν τίποτ’ ἄλλο. Εἶχε ἀλλαλο-γήσει* κιόλα λίγο. "Εμοιαζε λωλή,* καθὼς ἔβγαινε στὸ περιβόλι κι ἔστηνε ψιλὴ κουβέντα μὲ τὴ γάτα της. Γιατὶ ὅπως γύριζε στὸ περιβόλι, καὶ μαχότανε νὰ κόψῃ κανένα ξεροκλάδι ἀπ’ τὰ πα-λιόδεντρα, χειμώνας πού ’ταν τώρα, καὶ νὰ σκίσῃ κανένα σανίδι ἀπὸ σεντούκι σάπιο, ἀχρείαστο, ἥ νὰ βγάλῃ λαχανάκια ἀπὸ τὸν κῆπο τὸ λιγόσπαρτο, ἡ γάτα ἐκεῖ, κοντά της, ἡ Μορφούλα τὴ συντρόφευε καὶ τῆς ἀποκρινότανε μὲ τὸ νιαούρισμά της σ’ ὅσα ἐκείνη τῆς λαλοῦσε ἀνόητα, λόγια λωλά. "Υστερα τὴν ἀκολου-θοῦσε στὴ γωνιά, ποὺ ἄναβε τὴ φωτίτσα κι ἔβανε νὰ ψήσῃ τὸ φαι, τῆς Μορφούλας τὸ κυνήγι. Καὶ τὸ μοιραζόνταν ὑστερα οἱ

δυό τους, σὰ δὺ ϕίλοι ἀγαπημένοι ποὺ ἡτανε, χωρὶς μαλώματα,
χωρὶς ψωμάκι κιόλα, τὸ συχνότερο.

Χωρὶς ψωμάκι, ἀλήθεια, τώρα τελευταῖα. Ἀφοῦ δὲ ἄχαρος ὁ
γέροντας τῆς Λασκαροῦς ἔπαιψε νὰ τῆς στέλνῃ τὸ ταχτικὸ μηνιά-
τικὸ στὸ ξερονήσι, γιατὶ τὸν ἔφαγε κι αὐτὸν ἡ θάλασσα στερ-
νόν, ἡ Λασκαροῦ ἡτανε πολὺ περήφανη καὶ δὲ ζητοῦσε, οὕτε
καταδεχότανε. Θὰ πέθαινε νηστικιά, ἀλλὰ δὲ θά ἢγαινε ἔξω τὸν
πόνο καὶ τὴν πείνα τῆς νὰ πῆ.

Τό ἔξερε αὐτὸν κι ἡ Ἀμέρσα πιὸ καλὰ ἀπὸ κάθε ἄλλον. Ἡταν
ἡ πιὸ κοντινὴ γειτόνισσα, ἀν καὶ πλῆθος ἄλλα σπίτια κατάκλει-
στα, ρημάδια πιά, χωρίζαν τὸ δικό της ἀπ' τῆς Λασκαροῦς τὸ
σπίτι. "Ετσι ἡταν δλη ἡ χώρα ἀριὰ κατοικημένη, μ' δλα τὰ
σπίτια τὰ πολλὰ καὶ τ' ἀρχοντόσπιτα. Ἡταν ἀπὸ χρόνια ἡ
Ἀμέρσα μαλωμένη μὲ τὴ Λασκαροῦ. Μίση οἰκογενειακά, συ-
φέροντα παλιά... μὰ τώρα τί χρειαζόντανε τὰ μίση, ἀφοῦ σβή-
σανε καὶ τὰ συφέροντα καὶ πάνε... Πάλι, νὰ σηκωθῇ νὰ πάη στὴ
Λασκαροῦ καὶ νὰ φιλιώσῃ, αὐτὸν δὲν τ' ἀποφάσιζε ἡ Ἀμέρσα.
Τὴν ἤξερε καλὰ τὴ Λασκαροῦ, κι ἤξερε καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό
της. "Ομως ἡ συφορὰ τῆς Λασκαροῦς τὴ λύγισε, τῆς γλύκανε τὸ
περασμένο της φαρμάκι. "Ομως καὶ πάλι δὲν ἥθελε νὰ δείξῃ τὴν
ἀδυναμία της. "Ἡτανε ψυχὴ κλειστὴ ἡ Ἀμέρσα, δπως δλες οἱ
νησιώτισσες κι δλοι οἱ νησιώτες ἐκεῖ πέρα. Τί νὰ κάμη;
"Ἐπαιρνε ἄλλη μιὰ γειτόνισσα, μιὰ πονηρούλα ἀπὸ τὸ παραπέρα
σπίτι, τὴν Κατερινιώ, καὶ πηγανναν καὶ παραφυλάγαν ὅξω ἀπὸ
τῆς Λασκαροῦς τὸ περιβόλι. Τὰ Χριστούγεννα ἡτανε κοντά·
ξεροβόρι φυσοῦσε ἄγριο τὶς τελευταῖες μέρες. Ἡ χώρα ἔβλεπε
βορινά, καὶ τὴν ἔπιανε τὸ κύμα ἄσκημα. Ἡ Μορφούλα ἔφασε
μιὰν αὐγὴ ἀπὸ τὸ γιαλὸ μὲ χωρὶς τίποτα στὸ στόμα, καὶ νιαού-
ριζε στὴν πόρτα τῆς κυρᾶς της.

— Κοίταξε, εἶπε ἡ Ἀμέρσα, σήμερα δὲν ψάρεψε ἡ Μορφούλα...
μὲ τέτοιον ἀγριόκαιρο...

— Τί θὰ φᾶνε σήμερα οἱ δυό τους, οἱ κακόμοιροι... νά ἔχουν
τάχα τίποτα; εἶπε ἡ Κατερινιώ.

— Καρτέρα μιὰ στιγμή! εἶπε ἡ Ἀμέρσα.

"Εφυγε καὶ γύρισε μ' ἔνα φελί* ψωμὶ σπιτίσιο.

— Ψίνα, Μορφούλα! ἔκραξε σιγὰ ἡ Ἀμέρσα.

Πῆγε ἡ Μορφούλα καὶ στάθηκε στὴ ρίζα τοῦ τοίχου, κάτου ἀπ' τὶς γυναῖκες, καὶ νιαούρισε γλυκά. Οἱ δυὸι αὐτές, ἀφοῦ τῆς ρίζαν ἔνα κομματάκι καὶ τὴν καλοπιάσαν, ὕστερα τῆς πετάξαν δόλο τὸ φελί. Τὶς κοίταξε καλὰ καλὰ ἡ Μορφούλα, κοίταξε καὶ τὸ ψωμί, τὸ μύρισε, τὸ πῆρε μὲ τὰ δόντια της καὶ πῆγε καὶ τ' ἀπόθεσε μὲ προσοχὴ στὸ σκαλὶ ἀπάνου, καὶ νιαούρισε. Οἱ δυὸι γυναῖκες κρυφοκοιτάζαν ἄλαλες. "Ανοιξε ἡ πόρτα καὶ πρόβαλε ἡ γριὰ Λασκαρού.

— Ποῦ εἰσαι, Μορφούλα, ψίνα... μπά, ἐδῶ εἰσαι, καλὴ μου;... Σήμερα τίποτα δὲν ἔφερες; Ποῦ εἶναι τὸ κυνήγι σου; Ξέρω, φυσοῦσε ἀπόψε... μὰ τώρα τί θὰ φάς; Ἐμένα δὲ μὲ μέλει, κακομοίρα, μὰ γιὰ σένα λέω... σύρε, φεύγα ἀπὸ κοντά μου, δὲ θέλω νὰ σὲ βλέπω, παλιόγατα, θὰ μείνης νηστική... Μὰ τ' εἶν' αὐτό; Ψωμὶ ἔφερες, ψιψίνα μου; "Έκαμες καλύτερα... εἴχαμε τρεῖς μέρες ν' ἀγγίξουμε ψωμὶ στὸ στόμα. "Ετσι, νὰ φέρνης, ψιψίνα μου, καμιὰ φορὰ λίγο ψωμάκι, ὅχι μονάχα ψάρια... καὶ χωρὶς ἄλατι κιόλα, τὰ βαρέθηκα... Καμιὰ φορὰ καὶ λίγο τυράκι... δχι, ἀκόμα εἶναι σαρακοστή..." Ελα, πᾶμε μέσα τώρα, Μόρφω μου, καλὴ νοικοκυρά μου...

Οὕτε καὶ ρώτησε ποῦ τὸ ὅρε τὸ ψωμὶ ἡ Μορφούλα. Τὴν ὥλλη μέρα πῆγε ἡ Κατερινιώ κι ἄφησε ἄλλο ἔνα κομμάτι στὴν πόρτα τῆς γριάς. "Αφησε καὶ λίγο τυρί.

— Μή, τῆς εἰπε ἡ Ἀμέρσα, θὰ μᾶς καταλάβῃ, κι ὕστερα θὰ τὰ πετάξῃ δλα, ἀμα νιώση πῶς τὰ βάνουμε...

Ἡ Ἀμέρσα φύλαγε τὴ θέση της ἐκεῖ συχνά, πίσω ἀπὸ τὸν τοίχο. Μιὰ μέρα πέρασε ἡ Μορφούλα κρατώντας ἔνα δλάκερο χταπόδι ζωντανό. Τὴν ἔσκιαξε τὴ γάτα, καὶ τὴν ἔκαμε νὰ τ' ἀφήσῃ ἀπὸ τὸ στόμα της. "Έκοψε τὸ μισό, τὸ χτύπησε, τ' ἀλάτισε καὶ τὸ ξανάδωσε τῆς γάτας πάλι. Τά λεγε αὐτὰ στὴν Κατερινιώ, κι ἀποροῦσε ἡ Ἰδια.

— Ακοῦς παράξενο; ἔλεγε. Πῶς μπόρεσε καὶ τὸ πιασε; Ποῦ τὸ ὅρε;

— Θὰ τὸ πέτυχε στὴ ρήχη, εἶπε ἡ Κατερινιώ, καὶ τὸ θαλάμι* του
θά ’τανε ψηλά... “Υστερα πᾶς νὰ τὴν τσακώσῃ τὴ Μορφούλα. Οἱ
πλόκαμοί του δὲν κολλοῦνται στὸ μαλλί της. ’Ακοῦς, ἀλήθεια κεῖ!
— ”Απιστο πράμα!

— Ναί, καημένη, μὰ πῶς θὰ τὸ φάῃ; ”Εχει καὶ φωτιά;

— Καλὰ λέξ! εἶπε ἡ ’Αμέρσα. Στάσου νὰ ἴδης... αὔριο τί θὰ
κάμω...

Τὴν ἄλλη μέρα ἀπόγιομα, φυλάγαν πάλι οἱ δυὸ γυναῖκες
ῶσπου εἰδαν τὴ γριὰ νὰ βγαίνῃ καὶ νὰ γυρίζῃ στὸ περιβόλι μὲ τὴ
γάτα της, καὶ νὰ μιλῇ.

— Σήμερα τὸ κατάλαβες, Μορφούλα μου, πῶς δὲν ἔχω πιὰ ξύλα,
μήτε σπίρτα, καὶ μοῦ τὸ ’φερες ψημένο τὸ χταπόδι, ἔ; Πονηρή...
καλή μου, ψίνα μου, νοικοκυρά μου ἐσύ, δλα τὰ φροντίζης...
Ξέρεις πῶς είναι καὶ σαρακοστή· μεθαύριο ἔχουμε Χριστού-
γεννα, κυρά μου... Πᾶμε μέσα τώρα, θὰ μοῦ πείνασες λιγάκι,
πᾶμε... κρύο κάνει. ”Έχουμε λίγο χταπόδι... καὶ ψωμί... καὶ τὸ
τυρὶ θὰ τὸ φυλάξουμε γιὰ τὴ γιορτὴ μεθαύριο... πᾶμε!

Δακρύσαν οἱ γυναῖκες, καὶ τραβηγχῆκαν ἥσυχα. Τὴν παρα-
μονὴ λησμονήσανε τὴ Λασκαρού, δοσμένες στὶς δουλειές καὶ
τὶς ἑτοιμασίες τοῦ σπιτιοῦ τους. Τὸ πρωὶ ὅμως τὴ θυμήθηκε ἡ
’Αμέρσα. Μπῆκε σὰν κλέφτρα, πρώτη φορὰ ὕστερ’ ἀπὸ χρόνια,
στὸ περιβόλι καὶ ἀφῆσε στὴν πόρτα της ἔνα κομμάτι
ψωμί, καὶ τόλμησε κι ἔνα κοψίδι ψητὸ κρέας. Μὰ δλημέρα,
Χριστούγεννα, ἡ Μορφούλα ἀνήσυχη θρηνοῦσε ἀπόξω ἀπὸ τὸ
σπίτι. Τ’ ἀπομεινάρια τοῦ φαγιοῦ ἦταν ἔκει, σημάδι πῶς τὰ χε-
φάη ἡ γάτα. Τότε ἀνήσυχησε ἡ ’Αμέρσα. Κάλεσε τὴν Κατερι-
νιώ κι ἄλλες γειτόνισσες, κι ἀποφασίσαν καὶ χτυπήσανε στῆς
Λασκαροῦς τὴν πόρτα. ”Ομως κανένας δὲν τοὺς ἀποκρίθηκε.

(”Απαντα)

”Αφοβος σ' ὄλα

ΟΜΙΑΟΥΛΗΣ δὲ φοβότανε ποτὲ τὴν τρικυμιά, δὲ γύριζε τὴν πλάτη στὴν ἀνεμοζάλη, ἀν εἶχε ἀνάγκη νὰ πάη ἐνάντια στὸ θυμό της.

”Ετυχε μιὰ φορὰ νά ’ναι ἄρρωστος στὴν ”Υδρα, κι ἄφησε ἔνα ἀπὸ τὰ μεγάλα του παιδιά (τὸ Γιώργη ἢ τὸν Ἀντώνη) νὰ καπιτανεύῃ. ”Οπου, μαθαίνει στὴν ”Υδρα πῶς τὸ καράβι του πόδισε* ἀπὸ μεγάλη τρικυμιά, μαζὶ μ’ ἄλλα καράβια, καὶ κατάφυγε σὲ κάποιο ἀκρογιάλι τῆς Ἀττικῆς. Τινάζεται ἀπὸ τὸ κρεβάτι, κατεβαίνει στὸ λιμάνι, μπαίνει σ’ ἔνα τρεχαντήρι μὲ καμπόσους ναῦτες, κάνει πανιά καὶ τραβάει μ’ ὅλη τὴν τρομερὴ θαλασσοταραχὴ καὶ φτάνει στ’ ἀκρογιάλι τὸ ἔρημο. ”Αμίλητος ἀνεβαίνει στὸ καράβι, καὶ δὲ χαιρετάει· καὶ πιάνει τὸ τιμόνι καὶ προστάζει μὲ βουβὴ χερονομιά νὰ σαλπάρουν καὶ ν’ ἀνοίξουν τὰ πανιά. Καὶ βγάζει τὸ καράβι, δρθοπερήφανο, στοῦ Σιρόκου τὴν φοβέρα, καὶ μὲ τόλμη ἀφάνταστη, ποὺ κάνει τοὺς γέρους μαρινάρους* γύρω του νὰ σταυροκοπιῶνται γιὰ τέτοια ἀποκοτιά, φέρνει τὸ καράβι μὲ τ’ ἀκριβό του φόρτωμα σὲ πιὸ ἥμερα νερὰ καὶ στὸ δρόμο του, ποὺ θὰ τὸ βγάλη ἵσα στοῦ ταξιδιοῦ του τὸ λιμάνι. Καὶ γίνεται κι αὐτὸς καλὰ ἀπὸ τὴν ἄρρωστια του. Τότε παραδίνει στὸ γιό του τὸ τιμόνι, καὶ τοῦ λέει:

—”Ετσι κουμαντάρουν* ἔνα καράβι.

(Απὸ τὸ βιβλίο *Τστορικὴ Ἀνθολογία*)

Τῆς Ἀρτας τὸ γιοφύρι

Σαράντα πέντε μάστοροι κι εξήντα μαθητάδες
τρεῖς χρόνους ἐδουλεύανε τῆς Ἀρτας τὸ γιοφύρι.
Ολημερίς ἔχτιζανε κι ἀποβραδὶ γκρεμιέται.
Μοιριολογοῦν οἱ μάστορες καὶ κλαῖν οἱ μαθητάδες:

— Ἀλίμονο στοὺς κόπους μας, κρίμα στὲς δούλεψές μας,
δλημερὶς νὰ χτίζωμε, τὸ βράδυ νὰ γκρεμιέται.

Καὶ τὸ στοιχειὸν ποκρίθηκεν ἀπ' τὴ δεξιὰ καμάρα:

— Ἄν δὲ στοιχειώσετ’ ἄνθρωπο, τοῖχος δὲ θεμελιώνει·
καὶ μὴ στοιχειώσετ’ ὁρφανό, μὴ ἔνο, μὴ διαβάτη,
παρὰ τοῦ πρωτομάστορα τὴν ὥρια τὴ γυναίκα,
πόρχετ’ ἀργὰ τ’ ἀποταχιά,* πόρχετ’ ἀργὰ τὸ γιόμα.*

Τ’ ἀκουσ’ ὁ πρωτομάστορας καὶ τοῦ θανάτου πέφτει·
κάνει γραφὴ καὶ στέλνει την μὲ τὸ πουλὶ τ’ ἀηδόνι.
«Ἀργὰ ντυθῆ, ἀργ’ ἀλλαχτῆ, ἀργὰ νὰ πάη τὸ γιόμα,
ἀργὰ νὰ πάη καὶ νὰ διαβῆ τῆς Ἀρτας τὸ γιοφύρι.»
Καὶ τὸ πουλὶ παράκουσε κι ἀλλιῶς ἐπῆγε κι εἶπε:

— Γοργὰ ντύσου, γοργ’ ἀλλαξε, γοργὰ νὰ πᾶς τὸ γιόμα,
γοργὰ νὰ πᾶς καὶ νὰ διαβῆς τῆς Ἀρτας τὸ γιοφύρι.

Νά τηνε καὶ ξανάφανεν ἀπὸ τὴν ἄσπρη στράτα.
Τὴν εἶδ’ ὁ πρωτομάστορας, ραγίζετ’ ἡ καρδιά του.

Από μακριά τοὺς χαιρετᾶ κι ἀπό μακριὰ τοὺς λέγει:

- Γειά σας, χαρά σας, μάστορες κι ἐσεῖς οἱ μαθητάδες,
μὰ τ' ἔχει ὁ πρωτομάστορας κι εἰν' ἔτσι χολιασμένος;*
- Τὸ δαχτυλίδι τῷ πεσε στὴν πρώτη τὴν καμάρα
καὶ ποιὸς νὰ μπῇ καὶ ποιὸς νὰ βγῇ τὸ δαχτυλίδι νά 'βρη;
- Μάστορα, μήν πικραίνεσαι, κι ἐγὼ νὰ πά' σ' τὸ φέρω.
ἐγὼ νὰ μπῶ κι ἐγὼ νὰ βγῶ, τὸ δαχτυλίδι νά 'βρω.

Μηδὲ καλὰ κατέβηκε, μηδὲ στὴ μέση ἐπῆγε.

- Τράβα, καλέ μ', τὴν ἄλυσο, τράβα τὴν ἄλυσίδα,
τ' ὅλον τὸν κόσμ' ἀνάγυρα* καὶ τίποτες δὲν ἥβρα.

Ἐνας πηχάει μὲ τὸ μυστρὶ κι ἄλλος μὲ τὸν ἀσβέστη,
παίρνει κι ὁ πρωτομάστορας καὶ ρίχνει μέγα λίθο.

- Αλίμονο στὴ μοίρα μας, κρίμα στὸ ριζικό μας,
τρεῖς ἀδερφάδες ἡμασταν κι οἱ τρεῖς κακογραμμένες.
Ἡ μιά ἔχει τὸ Δούναβη κι ἡ ἄλλη τὸν Αὐλώνα,
κι ἐγὼ ἡ πλιό στερνότερη τῆς Ἀρτας τὸ γιοφύρι.
Καθὼς τρέμ' ἡ καρδούλα μου, νὰ τρέμῃ τὸ γιοφύρι.
κι ὡς πέφτουν τὰ μαλλάκια μου, νὰ πέφτουν οἱ διαβάτες.
- Κόρη, τὸ λόγον ἄλλαξε κι ἄλλη κατάρα δῶσε,
πᾶχεις μονάκριβ' ἀδερφό, μὴ λάχη καὶ περάση.

Κι αὐτὴ τὸ λόγον ἄλλαξε κι ἄλλη κατάρα δίνει:

- Σίδερον ἡ καρδούλα μου, σίδερο τὸ γιοφύρι,
σίδερο τὰ μαλλάκια μου, σίδερο κι οἱ διαβάτες.
Τὶ ἔχω δέρφο στὴν ξενιτιά, μὴ λάχη καὶ περάση.

(Δημοτικό)

ΦΡΑΝΣΗ ΣΤΑΘΑΤΟΥ

΄Αποκάλυψη μέσα στή νύχτα

Στή διήγηση ποὺ ἀκολουθεῖ περιγράφεται ἔνα ἐπεισόδιο ἀπ' τή μεγάλη κρητική ἐπανάσταση τοῦ 1866, τότε ποὺ ἔγινε τὸ δλοκαύτωμα στὸ Ἀρκάδι.

ΑΝΟΙΞΤΕ, γιὰ τὸ Θεό, ἀνοίξτε!... Ἡ φωνή, σιγανή καὶ παρακαλεστική, τρύπαγε τὸ σκοτάδι κι ἔφτανε ώς τ' αὐτιὰ τοῦ Ἀντώνη. Στήν ἀρχὴ δὲν μποροῦσε νὰ καλοκαταλάβῃ ἂν ἤταν ἀληθινὴ ἢ ἂν τὴν ἄκουγε μέσα στ' ὅνειρό του. "Ἐπειτα ἀπὸ τὴν κούραση τοῦ ταξιδιοῦ, πρώτη νύχτα πίσω πάλι στὸ χωριό του, κοιμότανε βαθιὰ στὸ σοφὰ ἐπάνω. "Ομως τὸ κάλεσμα δὲν ἔλεγε νὰ σταματήση. Λίγο λίγο τ' αὐτιά του ἔκεκαθάριζαν καὶ χτυπήματα στή θύρα, ἀνάλαφρα μὰ ἐπίμονα.

Μιὰ φλόγα τρεμούλιασε κάπου δίπλα στὰ κλειστά του βλέφαρα. Μὲ μιὰ προσπάθεια πετάχτηκε δρθός, τινάζοντας ἀπὸ πάνω του τὸν ὕπνο. "Ο πατέρας ἔστεκε πιὸ κεῖ, μ' ἔνα λυχνάρι στὸ χέρι, κι ἀφουγκραζόταν.

— Τ' εἶναι, πατέρα; Τί τρέχει;

— Σσσσ!... Θαρρῶ πῶς εἶναι δικός μας ἄνθρωπος!

Μὲ δυὸ δρασκελιές ὁ πατέρας βρέθηκε δίπλα στή σφαλισμένη πόρτα καί, γέρνοντας τὸ κεφάλι στὸ θυρόφυλλο, ρώτησε:

— Ποιὸς εἶναι;

— Εγώ, ή Ἀνθή!

Ή Ἀγθή! Ή ξαδέρφη του, κόρη τοῦ καπετάν Κωνσταντῆ,

τοῦ ἀδερφοῦ τῆς μάνας!... Γρήγορα γρήγορα δὲ Ἀντώνης λογάριασε μὲ τὸ νοῦ του πῶς εἶχε νὰ τὴ δῆ ἀπὸ τὰ περασμένα Χριστούγεννα, τότε ποὺ ἤρθε νὰ τοὺς φέρῃ τ' ἀφράτα χριστόψωμα καὶ τὶς νόστιμες πίτες ἀπὸ τὸ δικό τους σπιτικό.

‘Ωστόσο δὲ πατέρας τραβοῦσε τὸ βαρὺ μάνταλο.* στὸ σκοτεινὸ ἄνοιγμα τῆς πόρτας φάνηκε ἔνα κομμάτι ἀστροφώτιστου οὐρανοῦ καὶ ἡ ψηλόλιγγη κορμοστασιὰ τῆς Ἀνθῆς, τυλιγμένη σ' ἔνα μακρὺ σάλι. Ἔκανε δυὸ τρία βήματα μέσα στὴν κάμαρα. Τὸ φῶς τοῦ λυχναριοῦ ἔδειξε τὸ πρόσωπό της κατάχλωμο, τὰ μεγάλα μαδρὰ μάτια τῆς ἀκόμα περισσότερο μεγαλωμένα ἀπὸ κάποια ἀγωνία.

— Κάτσε καὶ λέγε μας τί τρέχει!... ἔκανε δὲ πατέρας μὲ φωνὴ ποὺ δὲν ἔκρυβε τὴν ἀνησυχία του.

‘Η Ἀνθὴ σωριάστηκε σ' ἔνα σκαμνὶ ξέπνοη.* Φαινόταν πῶς θά χε τρέξει δὲν τὸ δρόμο γιὰ νά ρθη μέσα στὴ νύχτα ἀπὸ τὸ χωριό της, τὰ Μεσκλά. Μὰ ἥτανε ψυχωμένη κοπέλα —ἄν καὶ μικρὴ ἀκόμα, οὔτε δεκαπέντε χρόνων καλὰ καλά— κι ἐκείνη βαστοῦσε τὸ σπιτικό. “Οσο ἥταν δημορφη, καμάρι τῶν ματιῶν, ἄλλο τόσο ἥτανε προκομμένη, ἔξυπνη καὶ θαρρετή. Μὰ νά ποὺ τώρα σιγότρεμε. Κάτι σὰν ἀναστεναγμὸς, κάτι σὰν λυγμὸς ξέφυγε ἀπὸ τὸ στῆθος της, καθὼς πρόφερε ὄχνα:

— Πιάσανε τὸν πατέρα!...

— Ποιός; πότε;

— Ἀγαρηνοί,* ἀπὸ τὰ Χανιά! Καμιὰ δεκαριὰ ἀπὸ δαύτους μπήκανε ὅξαφνα στὸ σπίτι, μὲ τὸ σούρουπο. “Ο, τι εἶχαμε γυρίσει ἀπὸ τὸ χωράφι...

— Νιζάμηδες,* τὴν ἔκοψε δὲ Ἀντώνης.

— Ἀρματωμένοι ἴσαμε τὰ δόντια!... Βαστούσανε κι ἔνα χαρτί — φιρμάνι* τοῦ Βαλῆ,* εἴπανε. Τὸ διάβαζε δὲ ἔνας τους μάνι μάνι, τὴν ὥρα ποὺ οἱ ἄλλοι εἴχανε πέσει ἀπάνω στὸν πατέρα μου καὶ τὸν κρατούσανε ἀνάμεσα στὰ γιαταγάνια* τους. Τὸ χαρτὶ ἔλεγε πῶς ἐπατήσαμε τὰ χτήματα τοῦ Μεχμέτ-ἄγα καὶ πῶς αὐτὸς ζημιώθηκε ἔξαιτίας μας, καὶ πῶς πρέπει νὰ γίνη δικαιοσύνη!

— Δικιοσύνη!... Τούτη εἶναι ἡ δική τους ἡ δικιοσύνη λοιπόν;

βροντοφώναξε ό Μανούσος ποὺ είχε ξυπνήσει στὸ μεταξὺ κι είχε σιμώσει, ἀκουμπώντας στὴν καμάρα τοῦ σπιτιοῦ.

— "Ετσι τὴ λογαριάζουνε τὴ δικιοσύνη οἱ ἄπιστοι!... ἔκανε ό πατέρας μ' ὄργη. Γιατὶ ἔτσι εἰναι τὸ συμφέρο τους!... Διαφορές στὰ χτήματα, σοῦ λένε! Αὐτὲς τὶς δικάζει ό καδής* τοῦ χωριού! Γιατὶ δὲν πῆγε ό Μεχμέτ-ἀγάς στὸν καδή; Θὰ σοῦ πῶ ἐγώ: γιατὶ δλα τοῦτα εἰναι λόγια. Τὸν φοβοῦνται οἱ ἄπιστοι τὸν Κωνσταντή, καταπᾶς φοβοῦνται τὰ παλικάρια τοῦ κάθε τόπου, καὶ θέλουνε νὰ τὸν βάλουνε στὰ σίδερα, γιὰ νά 'χουνε τὸ κεφάλι τους ἥσυχο!

— Τὰ σκυλιά!...

‘Η φωνὴ τῆς μάνας ἀντήχησε ἀγριεμένη ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ σπιτιοῦ, ὅπου πρόβαλε μὲ τὰ μαλλιὰ ἔπλεκα καὶ τὸ βλέμμα φλογισμένο.

— Τὰ σκυλιά!... ξαναφώναξε. Τί θαρροῦν πῶς κάνουν;

— ‘Σύχασε τώρα, ἐμεῖς εἴμαστε δῶ!... πῆγε νὰ τὴ μαλακώσῃ ό πατέρας.

— Ποῦ τὸν πήγανε; Θέλω νὰ μάθω ποῦ τὸν πήγανε!

— Δὲν ξεμάκρυναν πολὺ ἀπόψε, πετάχτηκε ἡ Ἀνθή. Τὸν πήρανε στὸ κονάκι τοῦ Ἀλῆ κι ἔκει κλειστήκανε μαζί του. Τοὺς πῆρα καταπόδι* ἀπὸ μακριὰ καὶ εἰδα... (Λίγο λίγο ἡ φωνὴ τῆς ζωήρευε, τὸ αἷμα ἔβαφε τὰ μάγουλά της, ἡ ἀγανάκτηση καὶ ό θυμὸς τὴν ἔπνιγαν.) Μὰ τὸν ἔχουνε γιὰ τὰ Χανιά! Τὸ φιρμάνι τό λεγε καθαρά: θὰ τὸν ρίξουνε στὴ φυλακή!

— Τότε τί στεκόμαστε μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα; φώναξε ό Ἀντώνης. “Ισα ίσα ποὺ θὰ προλάβουμε, προτοῦ τὸν πάρουν!

— Τούτη δῶ ἡ κουβέντα εἰναι σωστή, ἔκανε ό πατέρας σκεφτικός. Αὐτοὶ θὰ κινήσουνε σίγουρα μὲ τὴν αὐγή. Λοιπόν, πηγαίνουμε νὰ τοὺς ἀνταμώσουμε. “Έχουμε δυὸ καλές κουβέντες νὰ πούμε μαζί τους!

Τὰ μάτια τῆς Ἀνθῆς ἄστραψαν.

— Θὰ σᾶς πάω ἐγώ!... εἶπε. Μὰ βιαστῆτε, γιὰ τὸ Θεό!

‘Ο Μανούσος, ἀμίλητος, ξεκρέμαγε κιόλας τ' ἄρματα ἀπ' τὸν τοῖχο. ‘Ο Ἀντώνης ρώτησε μὲ τὴ ματιὰ τὸν πατέρα. ‘Εκεῖνος

τοῦ γνεψε νὰ ἔτοιμαστῇ, καὶ τὸ παλικαράκι δὲν περίμενε νὰ τοῦ τὸ ποῦνε δεύτερη φορά. Σὲ λίγο, τέσσερεις σκιές ξεγλιστροῦσαν τοῖχο τοῦχο ἀνάμεσα στὰ κοιμισμένα σπίτια τοῦ χωριοῦ, μέσα στὴν ἀστρόφεγγη νύχτα.

Τὸ κονάκι* τοῦ Ἀλῆ βρισκότανε κάπου δυὸς ὥρες μακριὰ ἀπὸ κεῖ. "Αλλοτε ἤτανε τὸ μετόχι* κάποιου πλούσιου μπέη. Μὰ στὸ Σηκωμὸ τοῦ Εἰκοσιένα, μεγάλη φωτιὰ εἶχε κάψει τὸν τόπο γύρω, καὶ τώρα μονάχα ἔνα μισογκρεμισμένο χτίσμα ἔστεκε καταμεσῆς στὴν ἐρημιά. 'Ολόγυρα, πέτρες καὶ πουρνάρια καὶ κάμποσες χαρουπιές μαζεμένες κοντὰ κοντά, σὰν γιὰ ν' ἀντέξουν συντροφιαστὰ τὶς μπόρες τοῦ βουνοῦ. Γιὰ νὰ φτάσουν ἐκεῖ περάσανε κοντὰ ἀπὸ τὰ χωράφια τοῦ Μεχμέτ-ἀγᾶ, ποὺ συνόρευαν μὲ τὰ χωράφια τοῦ Κωνσταντῆ. 'Η Ἀνθή, ποὺ πήγαινε μπροστά, ξέκουψε μιὰ στιγμή, πήδηξε σβέλτη σὰν ἀγριμάκι πάνω ἀπ' τὰ πουρνάρια καὶ στάθηκε μὲ τὸ χέρι τεντωμένο κατὰ τὴν κατηφοριά.

— Νά, ἐκεῖ πέρα! Βλέπετε; ἔκανε ξαναμένη. Βάλανε τὰ σημάδια ψηλότερα, τάχα δτὶ ἐμεῖς μονάχοι μας τ' ἀνεβάσαμε μέσα στὴ γῆ τοῦ Μεχμέτη, ἀπὸ τὸ ρέμα κάτω ποὺ φτάνουνε τὰ δικά μας χωράφια!

— Καὶ ποιδὸς νὰ τὴν ἔκανε τούτη τὴ δουλειά; ἀναρωτήθηκε ὁ Ἀντώνης. Δὲν πιστεύω νά τανε ὁ Μεχμέτης μονάχος του!

— Μπά, ἔχει δυὸς τρεῖς δικούς μας ποὺ τὸν δουλεύουνε, κι ἔχουνε μουτίσει,* καθὼς φαίνεται! Μονάχα ἀπὸ μουτῆδες* πρέπει νὰ τὰ περιμένης τοῦτα τὰ καμώματα!... ἀποκρίθηκε ἡ Ἀνθή, καὶ στὴ φωνή της διακρινότανε ὀλοκάθαρα ἡ περιφρόνηση γιὰ τοὺς μουτῆδες, τοὺς χριστιανοὺς ἐκείνους δηλαδὴ ποὺ εἶχαν ἀλλαξοπιστήσει.

Δὲν μίλησαν ἄλλο. Σιωπηλὰ κι ἀθόρυβα, ἀλαφροπατώντας πάνω στὰ βράχια, πλησιάζανε σὲ λίγο τὸ κονάκι τοῦ Ἀλῆ. Ὁ πατέρας ἔγνεψε νὰ σταθοῦνε κρυμμένοι ἀνάμεσα στὶς χαρουπιές. Ἐμειναν ἐκεῖ ἀσάλευτοι κι ἀφουγκράζονταν. Ἡ νυχτερινὴ σιγαλιά τύλιγε τὴν πλάση σὰν ἀραχνούφαντο μαγνάδι.* Πέρα, χαμηλά, ἔνα χωριό ἡσύχαζε ἀνάμεσα στὰ δέντρα του, σὰ σκο-

τεινή κηλίδα στήν πλαγιά. "Ητανε τὰ Μεσκλά... Κι ἐκεῖ μπροστά τους τὸ παλιό, ἐρειπωμένο χτίσμα μαύριζε μέσα στὴν ἀστροφεγγιά. Ἐμοιαζε θεοσκότεινο, ώστόσο δ Ἀντώνης, προσέχοντας περισσότερο, νόμισε πώς ξεχώρισε ἐν' ἀδύνατο φῶς νὰ τρεμολάμπῃ ἀνάμεσα στὰ χαλάσματα.

— 'Εδω βρίσκονται ἀκόμα! ψιθύρισε στὸν Μανοῦσο ποὺ ἔστεκε δίπλα του.

— Σσσσσ!... ἔκανε χαμηλόφωνα δι πατέρας. Πρέπει νὰ μάθουμε πόσοι εἶναι. Προχωράω πρῶτος. Μόλις κάνω σινιάλο, ἐρχόσαστε ξοπίσω μου.

Κι ἀλαφροπάτητος, ζύγωσε τὸ κονάκι μὲ μεγάλη προφύλαξη. Γιὰ λίγες στιγμὲς τὸν ἔχασαν ἀπ' τὰ μάτια τους, ἔτσι καθὼς ἔγινε ἔνα μὲ τοὺς ἵσκιους. Μὰ δὲν ἀργήσανε νὰ ξεχωρίσουνε ξανὰ τὴν κορμοστασιά του πάνω ἀπὸ τὸ μισογκρεμισμένο φράχτη. Τὸ ὑψωμένο χέρι τοὺς ἔγγεφε νὰ πᾶνε κοντά του.

— 'Εσύ θὰ μείνης ἐδῶ, κρυμμένη!... εἰπε ὁ Μανοῦσος στὴν Ἀνθή. "Αν νιώσης κίνδυνο, κράξε μας μὲ φωνὴ σὰν τὸ νυχτοπούλι!

Ἡ κοπέλα ἔγγεψε πώς είχε καταλάβει. Καὶ ζάρωσε στὴ ρίζα μιᾶς χαρουπιᾶς, τὴν ώρα ποὺ κι οἱ ἄλλοι δυὸς δρασκέλιζαν τὸ φράχτη.

‘Ο Ἀντώνης ἔχασε τὴν ἀναλαμπὴ ἀπὸ τὰ μάτια του. "Ομως δι πατέρας τὸν τράβηξε μέσ' ἀπὸ τὶς πέτρες ὡς ἔνα ἀνοιγμα ποὺ θὰ τανε κάποτε παράθυρο, μὰ τώρα ἔχασκε* σὰν στόμα θεριοῦ δλάνοιχτο. Κόλλησε στὸν τοῖχο κι ἐριξε μιὰ κλεφτὴ ματιὰ μέσα.

Θά ταν ἐκεῖνο τὸ μοναδικὸ δωμάτιο τοῦ σπιτιοῦ διού οἱ τέσσερεις τοῖχοι κρατιόνταν ἀκόμα δλόγυρα δρθοὶ καὶ ἡ σκεπὴ ἔμοιαζε ἀπείραχτη. Τὸ ἀχνὸ φῶς ἔβγαινε ἀπὸ μιὰ ἀκρη· ἵσως νὰ ὑπῆρχε κάποιο λυχνάρι ἐκεῖ ἢ δαδί. Ακουμπισμένοι στὸ χῶμα, μὲ τὴν πλάτη στηριγμένη στὸν τοῖχο, τέσσερεις πέντε ἀρματωμένοι νιζάμηδες —Τούρκοι στρατιώτες— μοιάζανε νὰ λαγοκοιμοῦνται. Δυὸς ἄλλοι σὲ μιὰ γωνιά, στητοὶ κι ἀγριωποί, φύλαγαν ἀνάμεσά τους ἔναν ἄντρα πανύψηλο, στὰ ὀλόμαυρα ντυμένον.

Παρόλο που τὸν εἶχανε δεμένο πιστάγκωνα* φαίνεται πώς δὲν ἔνιωθαν καὶ πολὺ σίγουροι, γι' αὐτὸν κρατούσανε σταυρωτὰ τὰ γιαταγάνια τους μπροστὰ στὸ πλατύ του στῆθος. Κάπου κάπου τὸν ἔβριζαν στὰ τούρκικα, μ' ἔνα γέλιο κακό, περιγελαστικό, ποὺ δύσκολα ἔκρυψε τὴ λύσσα τους. Μὰ ὁ μαυροντυμένος ἄντρας ἔμενε ἀσάλευτος, μὲ σφιγμένα χεῖλια καὶ σκληρὸ βλέμμα στυλωμένο κάπου ψηλά, σὰ νὰ μήν ἔβλεπε οὕτε ν' ἄκουγε τίποτε.

‘Ο Ἀντώνης ἔριξε ξανὰ καὶ ξανὰ τὴ ματιά του σὲ τούτη τὴν εἰκόνα καὶ κάθε φορὰ ἔνιωθε ἔνα κύμα ἀπὸ θυμὸν νὰ τὸν πνίγῃ. Ἐκεῖνος, δὲ καπετὰν Κωνσταντῆς μὲ τ' ὄνομα, νὰ κείτεται ἔτσι ἀνήμπορος ἀνάμεσα στοὺς ἄπιστους, σὰν τ' ἀγρίμι πού ’χει πέσει στὴν παγίδα!

‘Ο Μανοῦσος σύρθηκε ἵσαμε κεῖ ποὺ ἔστεκε δὲ πατέρας καὶ κάτι εἴπανε μεταξύ τους, περισσότερο μὲ νοήματα. ‘Ἐπειτα γύρισε κατὰ τὸν Ἀντώνη καὶ τοῦ ’κανε κι ἐκείνου νεῦμα, πώς θὰ περίμεναν ἀκόμα. Ἀλλὰ στὴ στιγμὴ ἀπάνω, δίπλα ἀπὸ ’να σωρὸ πέτρες, πρόβαλε ἡ σκοτεινὴ φιγούρα ἐνὸς νιζάμη πού, καθὼς φαίνεται, φύλαγε σκοπὸς κι ἔκανε τὸ γύρο του. Χωρὶς νὰ διστάσῃ δὲ Μανοῦσος ρίχτηκε ἀθόρυβα ἀπὸ πίσω του, δπως τ' ἀγρίμι πάνω στὴ λεία* του, καὶ μ' ἀπίστευτη γρηγοράδα καὶ δύναμη τὸν ξάπλωσε χάμω. Τὸ κεφάλι τοῦ νιζάμη θὰ χτύπησε σὲ κάποιο ἀπ' τ' ἀγκωνάρια· ἔνα πνιγμένο βογκητὸ τοῦ ἔφυγε κι ἀπόμεινε ἀκίνητος. Τὴν ἴδια ὥρα, ἔνας ἀπὸ τοὺς ἄλλους βγῆκε ἀπὸ κάποιο ἀνοιγμα —ποὺ θά ’τανε κάποτε ἡ θύρα— καὶ φώναξε, στὰ τούρκικα, πώς σὲ λίγο θά ’παιρνε νὰ χαράζῃ κι ἔπρεπε νὰ ξεκινήσουν. ‘Ομως, καθὼς ἔφερνε τὰ βήματά του κατὰ τὴν μεριὰ ποὺ παραφύλαγαν οἱ τρεῖς χριστιανοί, δὲ Ἀντώνης εἶδε μὲ κομμένη τὴν ἀνάσα τὸν πατέρα νὰ χιμάει κι αὐτὸς μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, ἀθόρυβα καὶ γρήγορα, καὶ νὰ ξαπλώνη χάμω τὸν Τοῦρκο ἀναίσθητο.

‘Αναταραχὴ καὶ σούσουρο ἀκούστηκαν ἀπὸ μέσα. Οἱ νιζάμηδες σηκώνονταν κι ἐτοιμάζονταν γιὰ τὸ δρόμο. ‘Ο πατέρας βρῆκε τὴν εὑκαιρία καὶ σύρθηκε ἵσαμε δίπλα στὸν Ἀντώνη.

— Δύσκολο νὰ τοὺς χτυπήσουμε στὰ ἵσια· εἰναι ἄλλοι ἔξι, μουρμούρισε. Κι ἔπειτα, μπορεῖ νὰ βλάψουμε τὸ δικό μας ἀνθρωπο. Λέμε νὰ τοὺς πάρουμε τὸ κατόπι, μήπως μᾶς τύχη καμιὰ εὐκαιρία στὸ δρόμο.

“Ομως ἡ εὐκαιρία φάνηκε στὴν ὥρα πάνω. Τὸ φῶς κουνήθηκε πρὸς τὰ ἔξω καὶ φανήκανε νὰ βγαίνουν οἱ δυὸς νιζάμηδες ποὺ κρατοῦσαν ἀνάμεσά τους τὸν καπετάνιο. Οἱ ἄλλοι εἶχανε ἔμεινει πίσω, μέσα στὸ χτίσμα. Ὁ πατέρας ζύγισε τὴν κατάσταση μὲ μιὰ ματιά, ἔβγαλε ἀπόφαση στὴ στιγμή, καὶ γρήγορα γρήγορα ἄφησε τὸ ντουφέκι του στὰ χέρια τοῦ Ἀντώνη.

— Τραβήξου πίσω ἀπ’ τὸ φράχτη — ἔκανε βιαστικά — καὶ σὰν δῆς νὰ παλεύουμε μὲ τοὺς νιζάμηδες, ρίξε κάμποσες ντουφεκιές στὸν ἀέρα. Τὸ νοῦ σου, ὅχι στὸ ψαχνό!

Ἐγνεψε στὸν Μανοῦσο καὶ οἱ δυὸς μαζὶ σύρθηκαν ἵσαμε τὴ γωνιά, κι ἀπ’ ἐκεῖ χύθηκαν σὰν ἀστραπὴ πάνω στοὺς δυὸς νιζάμηδες. Ἐκεῖνοι ξαφνιάστηκαν τόσο, ποὺ δὲν προλάβανε νὰ σύρουν τ’ ἄρματα, παρὰ ἔπεσαν καταγῆς χτυπημένοι. Στὸ ἄνοιγμα πρόβαλαν τρέχοντας οἱ ἄλλοι, μὰ καθὼς τὸ δαδί εἶχε πέσει χάμω κι εἶχε σβήσει, γιὰ μιὰ στιγμὴ τὰ χασαν, δὲν ξέρανε ποῦ νὰ χτυπήσουν. Τὴν ἴδια ὥρα πίσω ἀπ’ τὸ φράχτη ἀκούστηκαν ντουφεκιές. Ἡταν δὲ Ἀντώνης, ποὺ ἔριχνε στὸν ἀέρα, κι ὅχι ἀπὸ μιὰ μεριὰ μονάχα, παρὰ ἀπὸ δυὸς τρεῖς: γιατὶ δσο νὰ ξαναγεμίσῃ, ἔκανε κάμποσα βήματα πιὸ κεῖ, σάμπως νά τανε ἄλλος ποὺ ἔριχνε ἀπὸ κείνη τὴ μεριά. Ἡ ἴδεα τοῦ ρθε στὰ ξαφνικά. Δὲν εἶχε τὸν καιρὸ νὰ τὴν κουβεντιάσῃ μὲ κανέναν, κι ἔτσι ἀποφάσισε μονάχος του πώς καλὸ θά τανε νὰ παραστήσῃ τοὺς πολλούς.

Τοῦτο ἦταν ἔνα κανούριο ξάφνιασμα γιὰ τοὺς Τούρκους. “Οσο νὰ καλονιώσουν τί ἔτρεχε, οἱ χριστιανοὶ δρασκέλιζαν* τὶς πέτρες καὶ ὁ Μανοῦσος μὲ τὸν πατέρα, ποὺ ἤξεραν πιὰ τὰ κατάτοπια, τραβούσανε τὸν Κωνσταντὴ κατὰ τὶς χαρουπιές. Ὁ Ἀντώνης παράτησε τὴ γωνιά του κι ἔτρεξε ξοπίσω τους. Οἱ νιζάμηδες βαλθήκανε νὰ χτυπάνε ἀπανωτά, μὰ ἐτοῦτοι εἶχανε γίνει πιὰ ἔνα μὲ τοὺς κορμοὺς τῶν δέντρων. Τώρα δὲ πατέρας κρατοῦσε

ξανά τὸ ντουφέκι του και μαζί με τὸν Μανοῦσο ἀπαντοῦσαν μὲ φωτιά στὴ φωτιά. Ἡ θέση τους ἦταν πλεονεκτική. Κρυμμένοι ἀνάμεσα στὰ δέντρα δὲν ἔδιναν στόχο, ἐνῶ δυὸς τρεῖς ἀπὸ τοὺς νιζάμηδες ποὺ πήγανε νὰ πλησιάσουν, βρῆκαν ἄσχημη ὑποδοχή.

Αὐτὸς βάσταξε κάμποση ὥρα. Ὁ Ἀντώνης παράστεκε βοηθώντας πότε τὸν πατέρα του, πότε τὸν Μανοῦσο και πότε τὴν Ἀνθή, ποὺ περιποιόταν τὸν πατέρα της. Ὁ καπετάνιος εἶχε χτυπήσει καθὼς τὸν ἔριξαν οἱ νιζάμηδες πάνω στὰ κοτρόνια, μπαίνοντας στὸ κονάκι. Άλιμα ἔτρεχε ἀπὸ τὸ μέτωπό του και τὸ δεξὶ του μπράτσο κρεμότανε σὰν παράλυτο. Ἡ Ἀνθή δὲν μποροῦσε νὰ κάνῃ και πολλὰ πράγματα. Ξέσχισε τὸ σάλι της σὲ λουρίδες και τοῦ ἔδεσε τριγύρω τὸ κεφάλι, στήριξε τὸ χέρι του ἀπ’ τὸν δόμο. Ἔκεῖνος μουρμούριζε θυμωμένος ὅτι δὲν ἔχει τίποτα, ὅτι δὲν τοῦ χρειάζεται τίποτα. Ἐμοιαζε σὰν παραζαλισμένος, σίγουρα ἀπὸ τὸ χτύπημα. Ὁ Ἀντώνης θὰ ἤθελε πολὺ νὰ τοῦ ἔλεγε πόσο τὸν εἶχε συνταράξει ἡ ἴστορία τούτη, πόσο τὸν εἶχε γνοιαστῇ και μαζί πόσο ἔνιωθε περήφανος γιὰ κεῖνον. Ὅμως ἡ στιγμὴ δὲν ἤτανε κατάλληλη γιὰ λόγια. Ὁ κίνδυνος παραμόνευε δίπλα τους σὰν φοβερὸ θεριὸ ἔτοιμο νὰ χιμήξῃ.

Ἄξαφνα οἱ ντουφεκιές σταμάτησαν ἀπὸ τὴν μεριά τῶν Τούρκων. Ὁ πατέρας μὲ τὸν Μανοῦσο κοντοστάθηκαν, περίμεναν γιὰ λίγο, κι ἐπειτα μαζεύτηκαν δίπλα στὰ παιδιά και στὸ λαβωμένο, γιὰ νὰ ζυγίσουν τὰ πράγματα.

—Ἐφυγαν!... μουρμούρισε ὁ Ἀντώνης ξαναμμένος. Σίγουρα ἔφυγαν!... Εἴδανε πῶς δὲν καταφέρουν τίποτα!

‘Ο Μανοῦσος μίλησε σιγανά:
—Ἐγὼ λέω πῶς δὲν ἔφυγαν καθόλου, παρὰ κοιτᾶνε νὰ μᾶς ζυγώσουνε σιγὰ σιγὰ μέσα στὴ σκοτεινιά, νὰ μᾶς κυκλώσουνε στὰ ξαφνικά!

‘Ο Ἀντώνης περίμενε τώρα νὰ δῆ τι θά ὑλεγε κι ὁ πατέρας.
‘Εκεῖνος ἔμεινε ἀμίλητος κάμποσο· θὰ συλλογιζόταν. Τέλος, εἰπε:

— Αὐτοὶ δὲν ἔφυγαν, πιστεύω. Σταματήσανε τὸ ντουφεκίδι γιατὶ

περιμένουνε νὰ ξημερώσῃ. Τὸ φῶς τῆς μέρας θὰ τοὺς βοηθήσῃ νὰ μᾶς χτυπήσουνε πιὸ εύκολα. Νά, ἐκεῖ κάτω κιόλας, πάνω ἀπ' τὸ βουνό, δὲ οὐρανὸς παίρνει ν' ἀσπρίζῃ —βλέπετε; Κι ἐμᾶς τὰ βόλια μας τελειώνουν. "Ας φύγουμε μεῖς, δσο εἶναι καιρός. Στὰ σιγανά, ἀπὸ τὸ δρόμο ποὺ ρθαμε.

— Εἰν' ἔνας τόπος ἀνοιχτὸς ποὺ πρέπει νὰ περάσουμε, καὶ ποὺ δὲν ἔχει μήτε φύλλο γιὰ νὰ μᾶς κρύψῃ, εἴπε δὲ Μανούσος σὰν κακιώμενος ποὺ δὲν θὰ στεκαν νὰ πολεμήσουν.

— Θὰ φύγουμε σουρτοί· ἐμεῖς οἱ δυὸς θὰ βάλουμε τοὺς ἄλλους ἀνάμεσά μας. Θὰ τὰ καταφέρουμε!

"Ομως ἐκεῖ πάνω μίλησε δὲ Κωνσταντής, ποὺ τόση ὥρα τοὺς ἄκουγε ἀσάλευτος. "Η φωνή του βγῆκε σιγανή μὰ σταθερή.

— Θὰ φύγετε μονάχοι σας!... Κι δσο πιὸ γρήγορα τόσο τὸ καλύτερο!

— Απόμειναν ξαφνιασμένοι. "Η Ἀνθὴ κάτι πῆγε νὰ πῆ, μὰ τὴν ἔκοψε.

— Δὲν ὠφελεῖ! συνέχισε. "Ακόμα κι ἀν καταφέρουμε νὰ τοὺς ξεφύγουμε τῷρα δά, ἐγὼ θὰ πρέπει νὰ πάρω τὰ βουνά, γιατὶ θὰ μὲ κυνηγᾶνε δόλοένα. Καὶ θ' ἀφήσω πίσω μου γυναίκα καὶ παιδιὰ στὰ χέρια τους.

— Θὰ ρθοῦμε μαζί σου, πατέρα, πάνω στὸ βουνό!... ἔκανε ἡ Ἀνθὴ μὲ λαχτάρα.

— Καὶ θαρρεῖς πῶς μπορῶ νὰ σᾶς σέρνω μὲ σιγουριὰ ἀπὸ σπηλιὰ σὲ σπηλιὰ κι ἀπὸ κορφὴ σὲ κορφή, δὲ Θεός ξέρει ὡς πότε; Κι ἔπειτα, εἶναι κι οἱ ἄλλοι ποὺ θὰ ξεμείνουν πίσω. Τ' ἀδέρφια τῆς μάνας σου, τ' ἀνίγια μου... "Οχι μονάχα σὲ δικόν μας, μὰ καὶ σὲ ἄλλο συγχωριανὸ νὰ πέσῃ ἡ μάνητά* τους, θὰ ναι ἡ μεγαλύτερη ντροπὴ τῆς ζωῆς μου ν' ἀφήσω νὰ πληρώσῃ τὸ χωριὸ γιὰ μένα!

— Καὶ τί θὰ κάνης, τὸ λοιπόν; ρώτησε δὲ Μανούσος.

— Θὰ παραδοθῶ!... Αὐτοὶ ἐμένα περιμένουνε. Τὸ ξέρουν πῶς εῖμαστε δῶ ἀκόμα, μὰ δὲν τολμᾶνε νὰ ζυγώσουν. "Αμα φωτίση, θὰ μὲ γυρέψουν. Κι ἐγὼ θὰ πάω μαζί τους!

Σύγκρυο* πέρασε τὴν ραχοκοκαλιὰ τοῦ Ἀντώνη. Τούτη δῶ ἥτανε μεγάλη ἀπόφαση, καὶ ὁ καπετάνιος φάνταξε στὰ μάτια

του πιὸ μεγάλος καὶ πιὸ τρανὸς ἀκόμα. Οἱ ἄλλοι πέσανε πάνω του νὰ τὸν κάνουνε ν' ἀλλάξῃ γνώμη —μὲ παρακάλια ἡ Ἀνθή, μὲ λογικὲς κουβέντες οἱ ἄντρες. "Ομως δ Ἀντώνης καταλάβαινε κάτι: "Ολοι τους ξέρανε πὼς δὲν θά παιρνε πίσω τὴν ἀπόφασῆ του γιὰ κανένα λόγο.

— Καλά!... εἶπε τέλος δ πατέρας. Ἀφοῦ τὸ θές, θὰ γίνη ἔτσι. Μὰ κι ἐμεῖς δὲν θὰ ξεμακρύνουμε, δσο νὰ δοῦμε νὰ ξεκινᾶς μαζὶ τους γερός.

— Φοβᾶσαι μὴ μὲ χτυπήσουνε; "Οχι, ζωντανὸ μὲ θέλουνε... ἔκανε δ καπετάνιος μ' ἔνα γέλιο πικρό.

— Δὲν ξέρω!... "Ας ἔχουμε μεῖς τὸ νοῦ μας. Δὲν χάνουμε καὶ τίποτα!

"Ετσι περίμεναν δλοι μαζί, κάτω ἀπ' τὶς χαρουπιές, μέσα στὴν νυχτερινὴ σιγαλιά... "Ητανε μιὰ παράξενη ὥρα, ποὺ ἀργότερα δ Ἀντώνης θὰ τὴ θυμότανε συχνά. Ἐμεναν ἐκεῖ ἀσάλευτοι, περιμένοντας νὰ χαράξῃ, γιὰ νὰ παραδώσουν ἐκεῖνον ποὺ μὲ τόσο κίνδυνο εἴχανε σώσει πρὶν ἀπὸ λίγο...

'Απὸ τὴ μεριὰ τῆς ἀνατολῆς, τὸ φῶς ἀνέβαινε ὀλοένα καὶ πλημμύριζε τὸν οὐρανό. Οἱ σκιὲς τραβιόνταν στὶς ἄκρες, τὰ σχήματα ξεκαθάριζαν λίγο λίγο, τὰ δέντρα καὶ οἱ πέτρες καὶ τὰ βουνὰ ἔπαιρναν τὴν πραγματική τους ὅψη. Σημέρωνε.

'Ο καπετάν Κωνσταντής ἀνασηκώθηκε. Τράβηξε μὲ μιὰ κίνηση τὸ πρόχειρο δέσιμο ἀπ' τὴν πληγή του, ἔλυσε καὶ τὸ χέρι του, καὶ στάθηκε ἀνάμεσά τους σὰν γίγαντας.

— Πηγαίνω, εἶπε μονάχα, καὶ ἡ ματιά του στάθηκε γιὰ μιὰ στιγμὴ μαλακωμένη πάνω στὴν Ἀνθή. Μὴ γνοιάζεστε, θὰ ξαναβρεθοῦμε. 'Ο Θεός μαζί σας!

— 'Ο Θεός μαζί σου, Κωνσταντή!... ἔκανε δ πατέρας.

Κανένας δὲν μίλησε καθὼς δ καπετάνιος προχώρησε, βγαίνοντας ἀπὸ τὸ σύδεντρο* στὴ γυμνὴ πλαγιὰ μὲ βῆμα σταθερό, μὲ τὸ κεφάλι ψηλά. Μονάχα δ Μανούσος εἶπε βροντερὰ σὰν τὸν εἰδες νὰ ξεμακραίνη στητὸς καὶ ἀποφασισμένος:

— 'Ετούτη δά, κοπέλια μου, εἶναι ἡ σωστὴ λεβεντιά... 'Ετούτη εἶναι ἡ ἀληθινὴ παλικαριά... καὶ τὴνε προσκυνά!

Τότε ό 'Αντώνης κάτι θέλησε νὰ πή, μὰ δ λόγος δὲν βγῆκε ἀπὸ τὸ στόμα του. Ἐκείνη τὴ στιγμὴ ἔνιωσε τὸ μεγαλεῖο τῆς θυσίας τοῦ καπετάνου Κωνσταντῆ καὶ ἡ φωνὴ του πνίγηκε μέσα του. «Νά, κι ἐγὼ τέτοιας λογῆς παλικάρι θέλω νὰ γίνω» σκέφτηκε καὶ ἡ καρδιά του σπαρτάρησε...

Οἱ νιζάμηδες περίμεναν τὸν καπετάνιο. Ξεπετάχτηκαν πίσω ἀπὸ τὸ φράχτη καὶ τὸν ἔσυραν μὲ βίᾳ κοντά τους...

Πιὸ διτερα, δταν ἡ συνοδεία εἶχε χαθῆ πέρα, δ πατέρας καὶ ὁ Μανοῦνσος ἀποφάσισαν νὰ πάρουν τὸ δρόμο τοῦ γυρισμοῦ. Ὁ 'Αντώνης ἀκούμπησε προστατευτικὰ τὸ χέρι του στὸν ὄμο τῆς Ἀνθῆς καὶ μαζὶ κίνησαν γιὰ τὸ γυρισμό.

(Απὸ τὸ μιθιστόρημα *Φᾶς* ἀπὸ τὸ 'Αρκάδι)

Νανούρισμα

Νὰ μοῦ τὸ πάρης, ὅπνε μου, τρεῖς βίγλες* θὰ σοῦ βάλω,
τρεῖς βίγλες, τρεῖς βιγλάτορες* κι οἱ τρεῖς ἀντρειωμένοι.
Βάζω τὸν ἥλιο στὰ βουνὰ καὶ τὸν ἀιτὸ στοὺς κάμπους,
τὸν κύρῳ Βοριὰ τὸ δροσερὸν ἀνάμεσα πελάγου.
Ο ἥλιος ἐβασίλεψε κι ὁ ἀιτὸς ἀποκοιμήθη
κι ὁ κύρῳ Βοριὰς δ δροσερὸς στὴ μάνα του πηγαίνει:
«Γιέ μου, καὶ ποῦ ' σουν χτές προχτές, ποῦ ' σουν τὴν ἄλλη
νύχτα;

Μήνα μὲ τ' ἄστρα μάλωνες, μήνα μὲ τὸ φεγγάρι;
μήνα μὲ τὸν αὐγερινό, πού 'μαστε ἀγαπημένοι;»
«Μήτε μὲ τ' ἄστρα μάλωνα μήτε μὲ τὸ φεγγάρι
μήτε μὲ τὸν αὐγερινό, δπού 'στε ἀγαπημένοι.
Χρυσὸν ύγιον ἐβίγλιζα στὴν ἀργυρή του κούνια..»

(Δημοτικό)

‘Ο Δωδεκαετής

Ἡ μπόρα ἀργὰ σὰν ξέσπασε καὶ γιόμισαν οἱ λάκκοι,
κι ἀπ’ τὰ νερὰ ποὺ κελαηδᾶν κρυφόπινε ἡ ψυχή,
σκυμμένο μὲς στὰ χώματα, ξεχάραξε ἐν’ αὐλάκι,
νὰ φεύγη μέσα καθαρὴ καὶ γάργαρη ἡ βροχή.

Κι ώς φάνη ὁ ἥλιος ἔξαφνα στὸ χαρωπὸν ἀγέρα
ἀπὸ τὴ δύση, καὶ οἱ ὅγροι γελάσαν οὐρανοί,
βαθιανασάναν γαλανὰ καὶ πράσινα ὅλα ώς πέρα,
καὶ μὲ καινούρια, τὰ πουλιὰ λαλήσανε, φωνή,

πιάνει καὶ πλάθει τρυφερὸ πηλὸν ἀπὸ τὸ χῶμα,
στὶς δυό του φοῦχτες ἡσυχα, σὰ νά ’τανε φωλιά:
μ’ ἄγια στοργὴ καὶ τὰ φτερά, μ’ ἄγια στοργὴ τὸ σῶμα,
ζυμώνει τότε δώδεκα, τριγύρα του, πουλιά...

Ἄργὰ φτασμένος ὁ Ἰωσήφ, μὲ σύνεργα στὸν ὕμο,
στὴ λάσπη βλέπει ἀνάμεσα σκυμμένο τὸ παιδί,
καὶ μὲ φωνὴ τὸ πιτιμᾶ σκληρήν, ἀπὸ τὸ δρόμο:
«Σήκω γοργὰ ἀπ’ τὰ χώματα, μὴν πάρω τὸ ραβδῖ!»

Μὲ τὴ ματιὰν ὀλόφωτη, νοητὴ χαρὰ χορτάτη,
τονε κοιτάζει ὁ Ἰησοῦς καὶ δείχνει ὑπακοή·
μά, πρὶν σκωθῇ ἀπ’ τὰ χώματα, σκύβει, σὰ νά ’λεε κάτι,
κι ἀπ’ τὴν ψυχή του, στὸν πηλό, δίνει ὁσην ἔχει πνοή!

(Ανρικός Βίος)

ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ

Δημοτικὸ Σκολειὸ

Στὸ κείμενο ποὺ ἀκολουθεῖ, δ συγγραφέας Νίκος Καζαντζάκης θυμᾶται μὲ συγκίνηση τὸν πρῶτο καιρὸ ποὺ πῆγε στὸ Δημοτικό, καὶ ἰδιαίτερα τὴν πρώτη πρώτη μέρα, ποὺ δ πατέρας του κρατώντας τὸν ἀπ' τὸ χέρι τὸν δδήγησε στὸ σχολεῖο καὶ τὸν παράδωσε στὸ δάσκαλο.

ΜΕ τὰ μαγικὰ πάντα μάτια, μὲ τὸ πολύβουο, γεμάτο μέλι καὶ μέλισσες μυαλό, μ' ἔναν κόκκινο μάλλινο σκοῦφο στὸ κεφάλι καὶ τσαρουχάκια μὲ κόκκινες φοῦντες στὰ πόδια, ἔνα πρωὶ κίνησα, μισὸ χαρούμενος, μισὸ ἀλαφιασμένος,* καὶ μὲ κρατοῦσε δ πατέρας μου ἀπὸ τὸ χέρι. Ἡ μητέρα μοῦ εἶχε δώσει ἔνα κλωνὶ βασιλικό, νὰ τὸν μυρίζουμαι, λέει, νὰ παίρνω κουράγιο, καὶ μοῦ κρέμασε τὸ χρυσὸ σταυρούλάκι τῆς βάφτισής μου στὸ λαιμό.

— Μὲ τὴν εὐκή τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ τὴν εὐκή μου... μουρμούρισε καὶ μὲ κοίταξε μὲ καμάρι.

“Ημουν σὰν ἔνα μικρὸ καταστολισμένο σφαγάρι* κι ἔνιωθα μέσα μου περφάνια καὶ φόβο· μὰ τὸ χέρι μου ἡταν σφηνωμένο βαθιὰ μέσα στὴ φούχτα τοῦ πατέρα μου κι ἀντρειέύουμουν.* Πηγαίναμε, πηγαίναμε, περάσαμε τὰ στενὰ σοκάκια, φτάσαμε στὴν ἐκκλησιὰ τοῦ Ἀι-Μηνᾶ, στρίψαμε, μπήκαμε σ' ἔνα παλιὸ χτίρι, μὲ μιὰ φαρδιὰν αὐλή, μὲ τέσσερεις μεγάλες κάμαρες στὶς γωνιές κι ἔνα κατασκονισμένο πλατάνι στὴ μέση. Κοντοστά-

θηκα, δείλιασα· τὸ χέρι μου ἄρχισε νὰ τρέμη μέσα στὴ μεγάλη
ζεστὴ φούχτα.

‘Ο πατέρας μου ἔσκυψε, ἄγγιξε τὰ μαλλιά μου, μὲ χάδεψε·
τινάχτηκα· ποτὲ δὲ θυμόμουν νὰ μ’ ἔχῃ χαδέψει· σήκωσα τὰ
μάτια καὶ τὸν κοίταξατρομαγμένος. Εἶδε πῶς τρόμαξα, τράβηξε
πίσω τὸ χέρι του:

—’Εδῶ θὰ μάθης γράμματα, εἶπε, νὰ γίνης ἄνθρωπος· κάμε τὸ
σταυρό σου.

‘Ο δάσκαλος πρόβαλε στὸ κατώφλι· κρατοῦσε μιὰ μακριὰ βί-
τσα καὶ μοῦ φάνηκε ἄγριος, μὲ μεγάλα δόντια, καὶ κάρφωσα τὰ
μάτια μου στὴν κορφὴ τοῦ κεφαλιοῦ του νὰ δῶ ἂν ἔχῃ κέρατα·
μὰ δὲν εἶδα, γιατὶ φοροῦσε καπέλο.

—’Ετοῦτος είναι ὁ γιός μου, τοῦ ’πε ὁ πατέρας μου.

Ξέμπλεξε τὸ χέρι μου ἀπὸ τὴ φούχτα του καὶ μὲ παράδωκε
στὸ δάσκαλο.

—Τὸ κρέας δικό σου, τοῦ ’πε, τὰ κόκαλα δικά μου· μὴν τὸν
λυπᾶσαι, δέρνε τον, κάμε τον ἄνθρωπο.

—”Εγνοια σου, καπετάν Μιχάλη· ἔχω ἐδῶ τὸ ἐργαλεῖο ποὺ κάνει
τοὺς ἀνθρώπους, εἶπε δ δάσκαλος κι ἔδειξε τὴ βίτσα. [...]

Μιὰ μέρα ποὺ κάναμε Ἰερὰ Ἰστορία φτάσαμε στὸν Ἡσαῦ
ποὺ πούλησε στὸν Ἰακὼβ τὰ πρωτοτόκιά* του γιὰ ἑνα πιάτο
φακή. Τὸ μεσημέρι, γυρίζοντας σπίτι, ρώτησα τὸν πατέρα μου τί
θὰ πῆ πρωτοτόκια. ”Εβηξε, ἔξυσε τὸ κεφάλι.

— Πήγαινε νὰ φωνάξης τὸ θειό σου τὸ Νικολάκη.

Εἶχε βγάλει τὸ Δημοτικὸ δ θειός μου αὐτός, ἡταν δ πιὸ γραμ-
ματισμένος τῆς οἰκογένειας, ἀδερφὸς τῆς μητέρας μου. Κοντο-
ρεβιθούλης, φαλακρός, μὲ μεγάλα μάτια φοβισμένα, μὲ τεράστια
χέρια, δλο τρίχες.

—”Ελα ἐδῶ, τοῦ ’πε ὁ πατέρας μου ώς τὸν εἶδε, τοῦ λόγου σου
ποὺ σπούδασες, ἔξήγα!

“Εσκυψαν κι οἱ δυό τους ἀπάνω στὸ βιβλίο, ἔκαμαν συμβού-
λιο.

— Πρωτοτόκια θὰ πῆ κυνηγετικὴ στολή, εἶπε ὅστερα ἀπὸ
πολλὴ σκέψη ὁ πατέρας μου.

- ‘Ο θειός μου κούνησε τὸ κεφάλι:
— Θαρρῶ θὰ πῆ τουφέκι, ἀντιμίλησε μὰ ἡ φωνή του ἔτρεμε..
— Κυνηγετικὴ στολὴ, βρουχήθηκε* δὲ πατέρας μου.
Μάζεψε τὰ φρύδια του, κι ὁ θειός μου λούφαξε.*
Τὴν ἄλλη μέρα δάσκαλος ρωτάει:
— Τί θὰ πῆ πρωτοτόκια;
Πετάχτηκα:
— Κυνηγετικὴ στολὴ!
— Τί ἀνοησίες εἶναι αὐτές; Ποιὸς ἀγράμματος σου τὶς εἶπε;
— ‘Ο πατέρας μου!
‘Ο δάσκαλος ζάρωσε τὸν φοβόταν κι αὐτὸς τὸν πατέρα μου,
ποὺ νὰ τοῦ φέρῃ ἀντίρρηση!

(Απὸ τὸ μυθιστόρημα *Ἀναφορὰ στὸν Γκρέκο*)

ΕΛΛΗ ΑΛΕΞΙΟΥ

[Μετὰ τὶς γιορτὲς]

Μιὰ νέα καὶ δλο ζῆλο δασκάλα μᾶς μιλάει γιὰ τὶς πρῶτες πρῶτες μαθήτριές της σ' ἔνα σχολεῖό τῆς Κρήτης. Τὸ ἀφήγημά μας ἀρχίζει μὲ τὸ γυρισμὸ τῶν παιδιῶν ἀπ' τὶς χριστουγεννιάτικες διακοπές.

ΑΜΑ ἀνοίξανε τὰ σκολειά, καταφτάξανε τὰ παιδιά σὰν ἀφηνιασμένα ἀλόγατα. Τὸ μήνυμα τῆς Πρωτοχρονιᾶς εἶχε φτάσει καὶ στὰ δικά τους χαμόσπιτα· σὰν νὰ κάνανε δλες τὶς ήμέρες, πού 'χαμε διακόψει, ἔνεση τρέλας, κι ἔτσι παραλοίσμενα καὶ ἐξαγριωμένα τὰ ὑποδεχτήκαμε.

"Ολα τὰ παιδιά κουβαλοῦσαν στὸ σκολειό κι ἀπὸ κατιτίς, ὅχι μεγάλα πράματα, ὅχι κουρντιστοὺς σκίουρους ἢ σιδερόδρομους μὲ πέντε βαγόνια, ὅχι κεῖνες τὶς πελώριες κοῦκλες ποὺ κουνιοῦνται στὶς κουνιστὲς πολυθρόνες, οὕτε βελουδένια ἐπιπλάκια. Τὸ ἔνα κρατοῦσε μιὰ φούσκα, τ' ἄλλο ἔνα τοπάκι, τ' ἄλλο μιὰ πέτρινη κουκλίτσα γυμνὴ μὲ τὰ ρεράκια τῆς κολλητά, σὰ μούμια. Καὶ λεφτά! ὁ κόσμος γεμάτος. "Ολες οἱ φουχτίτσες σφιγγόντανε ξέχειλες ἀπὸ πενταροδεκάρες. Μὰ αὐτὲς οἱ περιουσίες εἶχανε ἀποκτηθῆ μὲ κάποιαν ἴστορία, πού τὰ μικρὰ περίμεναν ἀνυπόμονα τὸ ἄνοιγμα τῶν σκολειῶν γιὰ νὰ μοῦ τὴ διηγηθοῦν, καὶ λοιπὸν δυὸ μέρες στὴ σειρὰ δὲν καταφέραμε νὰ κάνουμε μάθημα τῆς προκοπῆς. Θέλανε αὐτὲς νὰ μιλοῦνε, ὅχι ἐγώ.

«... Ἐμένα μοῦ ὀδοκεῖ ἡ μάνα μου τοῦτες τὶς δυὸς δεκάρες, καὶ τοῦτες τὶς τρεῖς πεντάρες ὁ πατέρας μου, κι ἡ θειά μου ἡ Κατίγκω μοῦ ὀδοκεῖ κείνη τὴν ζουλισμένη πεντάρα, ὁ Ἀντρέας μ' ἀγόρασε τὸ τόπι. Τὴν φούσκα τὴν πῆρα μὲ τὰ λεφτά ποὺ βγάλαμε ἀπὸ τὰ κάλαντα...»

«... Ἐμένα μοῦ ὀδοκεῖ ὁ πατέρας μου μιὰ φούσκα, μὰ ὅχι στρογγυλὴ σᾶν τῆς Ἀρετῆς... μὰ ἀπὸ τὶς ἄλλες τὶς μακριές, κι ἐγὼ τὴν ἔκοψα καὶ τὴν ἔκαμα κομματάκια καὶ τὴν χτύπησα πλακαντζήκια* στὸ κούτελό μου, γιά δὲς ἐφούσκιασε τὸ κούτελό μου, καὶ τὰ λεφτά μας τὰ φάγαμε μὲ τὸν Ἀντώνη στὰ καμίχια...»

«Ἐγὼ ἔχω μόνο τὸ τόπι μου. Τὰ λεφτά μου μοῦ τὰ πῆρε ἡ μάνα μου· καὶ τὴν ροκάνα* ποὺ κέρδισα στὸ λότο, τὴν κάμαμε ἀλλαξιὰ μὲ τὴν Ροδώ, καὶ μοῦ ὀδοκεῖ τοῦτο τὸ δαχτυληθράκι μὲ τὴν κόκκινη πέτρα...»

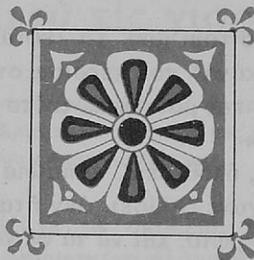
Ιστορίες, ίστορίες, ύποθέσεις, τὰ παιδιὰ εἶχανε σωρὸς ζωτικὰ νιτερέσα, ποὺ τὰ εἶχανε ζαλίσει. Δὲν ἥτανε εὔκολο νὰ τὰ ξεκολλήσω ἔτσι μὲ τὸ πρῶτο, καὶ νὰ τὰ φέρω στὸ σοβαρὸ κόσμο τοῦ βιβλίου: «ὁ καλὸς υἱὸς ἀς διώκη τὰς μυίας ἀπὸ τὸν πατέρα...»

Οἱ μουζικὲς κι οἱ φυσαρμόνικες σκεπάζανε στὰ διαλείμματα τὶς σκληριές καὶ τὰ γέλια τῶν παιδιῶν, τὶς πρῶτες ἡμέρες μετὰ τὶς γιορτάδες. «Υστερα, λίγο ἀπὸ λίγο ἀραιώνανε οἱ καινούριοι ἥχοι, βουβαινόντανε μία μία οἱ μουζικές, βραχνιάζανε οἱ σφυρίχτρες ὡς νὰ σωπάσουν δλότελα, καὶ οἱ φυσαρμόνικες χάνανε τὶς νότες τους, κι ἀπόμεναν ἔνα τοσοῦτά σανιδάκι μὲ κάτι τρυπίτσες στὴ σειρά, σὰ μικροσκοπικοὶ περιστεριῶνες.

Μὲ τὸ κλείσιμο τῆς βδομάδας, κανένας πὰ ἥχος δὲ θύμιζε τὸ πέρασμα τῆς Πρωτοχρονιᾶς. Κάπου κάπου ἐμφανίζουνταν, ἀπομεινάρι τοῦ κόσμου τῶν παιχνιδιῶν, ποὺ σαρώθηκε, κάποιο ζουλισμένο τόπι. Δὲν ἄντεχε γιὰ παιχνίδια περιωπῆς ποὺ ἀπαιτοῦνε νὰ γίνεται γκέλ· ἔμπαινε σὰ σκάρτος στρατιώτης σὲ βοηθητικὲς ύπηρεσίες. Τὸ χρησιμοποιοῦσαν τὰ παιδιὰ γιὰ νὰ παίζουνε: «ἀνέβα μῆλο, κατέβα ρόδο...» μὰ καὶ σ' αὐτὸν ύποβι-

βασμὸ δὲν ἄντεχε πολὺν καιρό. Ἐρχότανε ἡ στιγμὴ ποὺ τὸ τόποι γινότανε μιὰ ζούλα, ἄχρηστο. Τότε πάλι τὰ παιδιὰ κατάφευγαν στὸ κουβάρι τῆς γιαγιᾶς, στὰ ξηλώματα, ποὺ στὸ σκολειὸ τὸ δικό μας βρισκότανε σὲ μεγάλῃ ὑπόληψῃ. Εἶχε παραπεταχτῇ τὶς μέρες τῆς Πρωτοχρονιᾶς· μὰ τώρα πάλι, στὴν ἔλλειψῃ, κοιτάζανε τὰ μικρά, ψάχνανε δεξὰ ζερβά, ἀνακαλύφτανε τὸ κουβάρι τὰ ξηλώματα, καὶ τὸ ξαναβγάζανε στὸ φῶς. Τὸ κουβάρι ἀντικαθιστοῦσε δλὸν τὸν καιρὸ τὸ τόποι καὶ γιὰ τοὺς πιὸ δύσκολους ρόλους.

(Απὸ τὸ μυθιστόρημα Γ' Χριστιανικὸν Παρθεναγωγεῖον)

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΛΛΗΣ

Χωρισμὸς

Στὴν πόρτα στέκει ἡ μάνα μου καὶ τ' ἄσπρο της τ' ἀχείλι σὰ φύλλο τρεμοσείνεται, σὰν ψάρι ποὺ σπαράζει· ἡ ἀδερφούλα μου ἔχε γειὰ μοῦ λέει μὲ τὸ μαντίλι, μιὰ τὸ σαλεύει κι ἔπειτα στὰ μάτια της τὸ βάζει.

Κι ὁ ἀδερφός μου ώς τὴ γωνιὰ τοῦ δρόμου μὲ πηγαίνει μὲ πρόσωπο σὰ χαρωπό, μ' ἀθόλωτα τὰ μάτια· μὰ νιώθω, ὅταν μ' ἀγκάλιασε, πῶς βράζει κι ἀνασαίνει, πῶς μέσα σποδὸν τὰ σπλάχνα του καὶ γίνουνται κομμάτια.

(Απὸ τὸ βιβλίο Κούφια καρύδια)

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΠΡΕΒΕΛΑΚΗΣ

[Ἔ Η μάνα τοῦ στρατιώτη]

Ἡ θεία Ρουσάκη ζῆ σ' ἔνα χωριό τῆς Κρήτης μὲ τὸ Γιωργάκη, τὸν ἀνεψιό της. Ο μονάκριβος γιός της, δὲ Λευτέρης, δύος καὶ τ' ὅλα παλικάρια τοῦ χωριοῦ, λείπει μακριά, στὸν πόλεμο. Διηγείται δὲ Γιωργάκης.

ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ πέρασε τὸ Σάββατο, μοίρασε γράμματα σὲ μερικούς, μὰ ἡ θειά μου τίποτα. Ἡ Μύραινα ἔφερε τὸ δικό της νὰ τῆς τὸ διαβάσω. Ἡ θειά μου μὲ ξαμόλησε στὰ σπίτια μήπως μάθω τίποτα γιὰ τὸ Λευτέρη μας.

Τὰ γράμματα τοὺς τά 'χαν διαβασμένα, μὰ χαίρουνταν νὰ τὰ ξανακούγουν ἀπ' τὸ στόμα μου.

— Καλῶς τὸ Γιωργάκη! "Ελα, παιδί μου, κάθισε νὰ μοῦ τὸ διαβάσης, ἐσὺ ποὺ ξέρεις.

«Ἐσύ ποὺ ξέρεις...» Αὐτὸ ἥθελε νὰ πῇ: ἐσὺ ποὺ κάνεις τὸ γράμμα μεγαλύτερο, γλυκότερο, καθὼς τὸ θέλει ἡ ψυχή μου.

Τὸ εἶχαν καταλάβει —δὲ γίνεται νὰ μὴν τὸ 'χαν— πῶς ἔβανα πολλὰ ἀπὸ δικοῦ μου. Μ' ἄχ, λέγε μου δ, τι ἀγαπῶ, καὶ τὸ πιστεύω! "Ολα τὰ γράμματα τ' ἀρχίνιζα: «Πολυαγαπημένη μου...»—μάνα, γυναίκα, ἀδερφή,— καὶ τὰ τέλειωνα: «Σὲ φιλῶ γλυκά στὰ μάτια, καὶ καλὴ ἀντάμωση γρήγορα στὸ σπίτι μας». "Ετσι τό 'χα μαθημένο ἀπ' τὰ γράμματα τοῦ Λευτέρη, ποὺ τὰ κρατοῦσε

ή θειά μου στὸ σεντουκάκι του, καὶ κάθε τόσο μ' ἔβανε καὶ τῆς τὰ διάβαζα.

«Ἀγαπημένη μου μάνα, ζῶ μὲ τὸ λογισμό σου. Τί κάνεις ἐκεῖ κάτω μοναχὴ σὰν κούτσουρο, πῶς τὰ πολεμᾶς μὲ τὶς δουλειὲς τοῦ θέρου; Κάμανε φέτος τὰ χωράφια μας ψωμί; [...] Γυάλισε ἡ μαύρη ρώγα;...»

“Ολα τὰ καλλώπιζα μ’ ἔνα δίστιχο, ταιριαστὸ γιὰ τὴν περίσταση. “Αν μάθαινα κανένα καινούριο ἀπὸ τὸ γράμμα ποὺ ἀνάγνωθα, τὸ ἔλεγα παρακάτω καὶ στοὺς ἄλλους, γιατὶ σ’ ὅλους ἔκανε καλό. Κάποτε τὰ μπέρδεψα, εἶπα σὲ μιὰ μάνα:

Ψύγομαι καὶ μαραίνομαι πότε ν' ἀνταμωθοῦμε,
τὸ κλῆμα πού 'χεις στὴν αὐλὴ νὰ τὸ στεφανωθοῦμε!

—”Ε, τὸν μπιρμπάντη!* Τοῦ ἀρέσουν οἱ χωρατάδες! εἶπε ἡ γερόντισσα.

‘Αμὴν ἡ φωτιὰ δὲ σηκώνει τὰ παιχνίδια, κι ἀς γίνουνται μὲ καλὴ προαίρεση. Στὸ γράμμα ποὺ διάβασα τῆς Χαρίκλειας τοῦ Πανάγου, τὴν ἴδια κείνη μέρα, κάτι παράξενα λόγια κάμανε τὰ συλλοικά* μου νὰ καπνίσουν: «Ο Λευτέρης τῆς Ρουσάκης φέρεται ἔξαφανισθείς». Τί θέλανε νὰ ποῦν αὐτὰ τὰ λόγια; Τό ἔξερε κεῖνος ποὺ τὰ γραψε; Θὰ τὸ ἔξερε! Ἀλλιῶς, θὰ τὰ γραφε;

— Κύρα-Χαρίκλεια, μοῦ ἀφήνεις τὸ γράμμα σου μιὰ στιγμή;

“Ετρεξα στὸ καφενεῖο, ἐκεῖ ποὺ εἶχα δεῖ προψές τὸ γέροντα νὰ διαβάζῃ τὴν ἐφημερίδα.

Πῆρε στὸ χέρι του τὸ γράμμα, καὶ δίχως νὰ κομπιάσῃ:

—Ο Λευτέρης σας χάθηκε, μοῦ εἶπε.

— Πῶς χάθηκε;

— Ποιός ξέρει! Στὸ βραστὸ τῆς μάχης, σὲ καμιὰ περιπολία, σὲ καμιὰ ἀναγνώριση. Μπορεῖ νὰ λιποτάχτησε ἢ ν' αὐτομόλησε...

— Πῶς τὸ εἴπατε αὐτό;

— Αὐτομόλησε: πέρασε στὶς τάξεις τοῦ ἔχτροῦ.

—Ο Λευτέρης μας;

—Έκαμα μιὰ ὑπόθεση. Χάθηκε! Θές ἄλλο; Δὲν παρουσιάστηκε στὸ προσκλητήριο. Μπορεῖ νὰ αἰχμαλωτίστηκε.

«Αἰχμαλωτίστηκε!» Ο οὐρανὸς μοῦ φάνηκε σφοντύλι.* Ἀπ' ὅλα τὰ πάθη τοῦ πολέμου, τὸ μόνον ποὺ ἥξερα ἦταν ἡ αἰχμαλωσία. Σ' ἐναν τόπον ποὺ μιλοῦσαν ἄλλη γλώσσα ἀπ' τὴ δική σου, σὲ κρατοῦσαν κουρελὴ καὶ πεινασμένο στὸ λιοπύρι κι ἔσπαζες χαλίκι. Κάπου ἐκεῖ στὸν Ἰσκιο, καθόταν ἔνας ξένος στρατιώτης, μὲ τὸ τουφέκι ἀνάμεσα στὰ σκέλια του. "Αν ἔκανες ἕνα πάτημα παρέκει, σοῦ τὴν ἄναβε. Οἱ διαβάτες σ' εἶχαν χειρότερο κι ἀπὸ ζητιάνο: ἀν καμιὰ φορὰ σ' ἐλεοῦσαν, ἦταν κανένα ξεροκόμματο ἢ κανένα ἀποτσίγαρο. Τὰ σκυλιὰ σὲ γαβγίζαν, οἱ ἀγωγιάτες* θέλαν τὸ χαμό σου.

Αἰχμάλωτος!

— Τὸ εἴδατε τ' ὄνειρό μου; ἔλεγε τὴν ἐπαύριο ἡ θειὰ στὶς φιλενάδες της, ἐκεῖ ποὺ ἀποσπερίζαμε στὴν αὐλή. Χάθηκε! Πάει νὰ πῆ: κάπου λιώνει τὸ κορμάκι του.

— Μπά, αἰχμαλωτίστηκε. Δὲν ἄκουσες πῶς τὸ ξήγησαν τὸ γράμμα;

— Αὐτή 'ναι τώρα ἡ παρηγοριά μου, νὰ τὸν θέλω αἰχμάλωτο! Καλὰ τὸ λέει ὁ λόγος: 'Ο Θεός νὰ μὴ δίνη τοῦ ἀνθρώπου ὅσα δύνεται!

— Μὰ τί 'ναι ἡ αἰχμαλωσία, Ρουσάκη; Δὲν τοὺς εἶδες τοὺς Βουλγάρους ποὺ ἔχουμε στὰ μέρη μας; Ζοῦν καὶ βασιλεύουν. Οἱ ἄλλοι εἶναι ποὺ σκοτώνουνται.

— Ναι, τοὺς εἶδα, εἶπε ἡ θειά, καὶ ἀφαιρέθηκε.

Ο νοῦς της ξέραμε ποῦ γύριζε. Μὰ γιατί ἄξαφνα τὰ μάτια της ἔδειξαν κείνη τὴν τρομάρα; Βλέπανε κανένα φάντασμα ποὺ ἐμεῖς δὲν τὸ βλέπαμε; Σκίζανε στεριές καὶ θάλασσες καὶ σταματοῦσαν μπρὸς σὲ κανένα μνῆμα; "Η μήπως «ἐκεῖ πάνω» βασανίζανε τίποτα αἰχμάλωτους, σκίζανε τὶς σάρκες τους καὶ τοὺς χύνανε τὰ μάτια;

Τὸ αἷμα πάγωσε στὶς φλέβες μου. 'Ο σκύλος μας εἶχε σηκωθῆ στὰ πισινά του, ἅπλωσε τὰ μπροστινὰ πόδια του σὰ χέρια, γύρευε θαρρεῖς τοὺς δόμους τοῦ ἀφέντη του. Μὰ μήδε κουνοῦσε τὴν

ούρά του, μήδε ἔκανε χαρά, μόνο ἔγρουζε* κρουφτά,* καὶ τὰ μάτια του τρέχαν σὰν ἀνθρώπου.

— Παιδί μου! ἐσυρε φωνὴ ή θειά, ἀπλώνοντας κι αὐτή τὰ χέρια της.

Πεταχτήκαμε στὰ πόδια μας, κάμαμε τοῖχο γύρω της. Ἐκείνη μᾶς κοίταζε στὰ μάτια, ρωτώντας βουβά ἀν τὸν εἴδαμε κι ἐμεῖς.

— Κάθισε, Ρουσάκη, τῆς ἔλεγε ή Μύραινα, καὶ τὴν κρατοῦσε ἀπὸ τὴν μέση· γιὰ νὰ τὸν δῆς, θὰ πῆ πώς εἶναι ζωντανός. "Ετσι, πολλὲς φορές, ἔρχονται καὶ μᾶς βλέπουν οἱ ξενιτεμένοι μας.

"Η θειά σωριάστηκε χάμω στὸ σκαμνί της:

— Εγὼ ξέρω πώς ἔρχουνται ἐ τ σι τὴν ὥρα ποὺ παραδίνουν τὴν ψυχή τους.

— "Οχι! "Οχι! Μήν τὸ λές.

— "Αχ, ξέρει ή μάνα... Μ' ἀν δὲν τὸ δῆ τὸ παιδί της μπροστά της πεθαμένο, κάνει πώς δὲν ξέρει... "Ετσι εἶναι καμωμένος ὁ ζάβαλης* ὁ ἄνθρωπος: δλο νὰ ἐλπίζῃ!

Κάποια πῆγε νὰ τῆς φέρη ἔνα ποτήρι νερό.

— "Οχι! Πιέστε ἐσεῖς! Σᾶς βαροκάρδισα. Τί κακὸ μ' ἐπιασε; Συχωρέστε με, κυράδες μου.

"Ἐσυρε τὴν παλάμη της στὴν ὅψη της, σάμπως ἔβγανε μιὰ σκέπη. Γύρισε τὰ μάτια της ἀπάνω μας γαληνὰ* καθώς τὰ ξέραμε:

— Κακὸ ποὺ τὸ 'παθα! "Εριξα πάνω σας τὴν πίκρα μου.

— Καὶ τί πειράζει;

— Πειράζει! Πειράζει! Ἡ συχωρεμένη ή μάνα μου, τὴ μέρα ποὺ σκοτώθηκε τὸ πρῶτο της παιδί, τῆς ἥρθε μουσαφίρισσα μιὰ γαλαδερφή της. Τὴν καλοσκάμνισε, τὴν ἔβαλε νὰ κοιμηθῇ. Καὶ μόνο τὸ ἄλλο πρωὶ ποὺ τὴ συναπόβγανε,* τῆς εἶπε τὸν πόνο της ἀπάνω στὸ κατώφλι.

— "Ωχου, καημένη Ρουσάκη! Τώρα εἶναι πόλεμος. "Ολες μας ἔχουμε παιδιά, εἶπε ή Μύραινα.

— "Ετσι εἶναι ποὺ τὸ λές, ἀποκρίθηκε ή θειά· μὰ ή χαροκαμένη πρέπει νὰ θολώνη τὸ νερὸ καὶ νὰ τὸ πίνη μοναχή της, γιὰ τὶς

χαρές πού γνώρισε παράμερα ἀπ' τοὺς ἄλλους. Αὐτὴ εἶναι ἡ δικαιοσύνη.

Ο Τριφυλλιός ἔδωσε μιὰ στὸ πανωπόρτι,* κατὰ τὴ συνήθεια του, καὶ κρέμασε μέσα τὴν κεφάλα του. Δὲ γύρισε κανεὶς νὰ τὸν κοιτάξῃ. Ἡ θειὰ μονάχα στράφηκε, μὲ ξαστερωμένο* πρόσωπο, θαρρεῖς δὲν ἦθελε νὰ ταράξῃ τὸ ἀθῶο ζῶο.

— Πάρε, καημένε...

Καὶ τοῦ ὕβαλε ἀνάμεσα στὰ δόντια τὸ χερόβιολο* τὴν ταγὴν ποὺ τοῦ φύλαγε γιὰ τὴν ταχτική του βίζιτα.

Οἱ γυναῖκες πῆραν νὰ πηγαίνουν. Ἀπομείναμε ἡ θειὰ κι ἐγώ.

— Θὰ σοῦ πῶ, Γιωργάκη, ἔνα τραγούδι, ποὺ τὸ ταίριασε ἡ μάνα μου τότε ποὺ χάσαμε τὸ μεγάλο μου ἀδερφό. Τὴν ἀφορμὴ τὴν ἔδωσε κείνη ἡ γαλαδερφὴ ποὺ τῆς πῆγε μουσαφίρισσα. Θέλω νὰ τὸ μάθης, γιὰ νὰ τὸ πῆς καὶ σὺ μιὰ μέρα στὰ παιδιά σου... Ὁ πεθαμένος παραγγέλνει τῆς μάνας του:

Máva, κι ἂν ἔρθουν φίλοι μας κι ἂν ἔρθουν οἱ δικοί μας,
μὴν τῶνε πῆς πώς πέθανα καὶ τοὺς βαροκαρδίσεις.

Στρῶσε τὴν τάψλα* νὰ γεντοῦν, τὴν κλίνη* νὰ πλαγιάσουν,
στρῶσε τὰ παραπέζουλα νὰ βάλουν τ' ἄφματά τους,
καὶ τὸ πρωὶ σὰ σηκωθοῦν καὶ σ' ἀποχαρετοῦνε,
πές τωνε πώς ἀπόθανα...

— Μὰ ταίριαζε τραγούδια ἡ γιαγιά;

— Ταίριασε τέσσερα ὅλα ὅλα. Τὰ τρία ἥταν γιὰ τοὺς θανάτους τῶν παιδιῶν της... Ὁ Θεὸς τὴ λυπήθηκε καὶ τὴν πῆρε πρὶν ἀπὸ τὸν πατέρα σου, ποὺ ἥταν ὁ μόνος ποὺ τῆς ἀπόμενε.

— Καὶ τὸ τέταρτο τραγούδι, θειὰ Ρουσάκη;

— Αὐτό, παιδί μου, ἥτανε γιὰ τὸ Ἀρκάδι. Ἐκεῖ ἔχασε ἔνα γιό, μὰ δὲν τὸν ἔκλαψε ἔκεινον. Μόνο ἔκαμε τὸν πατέρα σου καὶ τοῦ ἔδωσε τ' ὄνομα τοῦ σκοτωμένου.

— Μὰ γιατί, θειά, δὲν τὸν ἔκλαψε;

— Εμ, τὸ Ἀρκάδι, παιδί μου, ἥταν δίκαιος πόλεμος.

(Ἀπὸ τὸ μυθιστόρημα Ὁ ἥλιος τοῦ θανάτου)

ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

‘Ο Τάκη-Πλούμας

Στὰ παιδικά μου χρόνια, ὁ πιὸ μεγάλος
ἀξάδερφός μου μ' ἔπαιρνε μαζὶ¹
στὰ πανηγύρια, ποὺ ἦτανε, παρ' ἄλλος,
πρῶτος στὴν διμορφίᾳ καὶ στὴν δρμή.

Τί ώραῖος! τὸν θυμοῦμαι, ἀστροβολοῦσε
καβάλα στὸ φαρὶ του, βυσσινιὰ
φέρμελη* χρυσοκέντητη ἐφοροῦσε,
γιουρντάνια* ἀπὸ βενέτικα φλουριά.

Τοῦ Καπετὰν πασᾶ φόρας τὴν πάλα*
καὶ τὸ χαρμπὶ* τοῦ Μπότσαρη² καὶ δυό,
στῆς σέλας του δεξόζερβα τὴ σπάλα,*
πιστόλια ἀπὸ τ' Ἀλῆ τὸ θησαυρό.

Φουστανελίτσα φόρας ζυγιασμένη
καὶ κάλτσες καὶ τσαρούχια φουντωτά,
παραγγελιὰ ἀπ' τὰ Γιάννενα φερμένη,
γαντζούδια* πρεβεζάνικα, ἀσημιά.

Ἐτσι σιαγμένος, κι ἔχοντας στὸν δῶμο
τὸ καριοφύλι, χαίτη καὶ λουριά
στὸ χέρι του, ἐλαμπάδιζε τὸ δρόμο,
χιμώντας ἀπ' τὴν Πύλη τὴν πλατιά!

Κι έγώ, λίγο ξοπίσω του, δλο θάμπος,
στὸ γλήγορο ἀλογάκι μου κι έγώ,
δυνόμουν νὰν τὸν φτάνω, κι ἡμουν σάμπως
νά 'χα φτερά, κορμάκι ἀερινό.

Κι ως τρέχαμε, θυμᾶμαι, τὰ κλεισμένα
στὸ τουνεζὶ φεσάκι του σγουρά,
σκόρπια τριγύρα, φέγγανε, σὰν ἔνα
γνεφάκι ἀπ' ἀναμμένη ἀθημωνιά.*

Κι ως πύρωνεν ἀκόμα στὴ φευγάλα,
τρικυμισμένος κι δλος μὲς στὸ φῶς,
χρυσόχυτός μοῦ ἐφάνταζε, καβάλα,
σὰν τὸν Ἀι-Γιώργη, λίγο πιὸ μικρός.

"Ω τὸ λεβέντη τοῦ Μεσολογγιοῦ μας,
τὸν ἥλιο τῆς αὐγούλας μου ζωῆς!
Καὶ νὰ μετρῶ καὶ νά 'ναι, ὁ Τάκη-Πλούμας,
τριάντα τρία χρόνια μὲς στὴ γῆς..."

(Απὸ τὴν ποιητικὴ συλλογὴ Συντρίμματα)

ΝΑΓΑΛΙΑ Π. ΜΕΛΑ

Ο Παῦλος Μελᾶς

Ο Παῦλος Μελᾶς σκοτώθηκε τὸ 1904, πολεμώντας γιὰ τὴ σκλαβωμένη τότε Μακεδονίᾳ. Στὸ παρακάτω κείμενο, ἡ γυναίκα του, Ναταλία Μελᾶ, ἀφηγεῖται τὶς τελευταῖς δρες τοῦ ἥρωα.

Ο ΜΕΣΗΜΕΡΙ κράτησε τὸν Ντίνα στὸ τραπέζι καὶ ἄλλους προεστοὺς* τοῦ χωριοῦ καὶ τοὺς παράγγειλε τὸ βράδυ νὰ ἔρθουν καὶ ἄλλοι νὰ τοὺς μιλήσῃ. Ἡταν ἀκόμη μαζὶ του ὁ Ντίνας, δταν ἤρθε ἡ σπιτονικοκυρὰ καὶ εἶπε δτι μιὰ γριὰ εἶδε στὸ δρόμο νὰ ἔρχεται στρατὸς ἀπὸ τὸ Κονομπλάτι. «Ἐ» εἶπε ὁ Παῦλος «θὰ ἐλθῆ, θὰ περάσῃ»· καὶ εἰδοποίησε στὰ καταλύματα* νὰ εἰναι ἔτοιμοι, ἀλλὰ νὰ μὴν κουνηθῇ κανεῖς. Ὁ στρατὸς ἐπέρασε κάτω ἀπὸ τὰ καταλύματα καὶ τράβηξε γιὰ τὸν ἀπάνω μαχαλά.* Ἀπὸ τὰ παράθυρα τὸν ἔβλεπαν. Μετὰ κάμποση ὥρα ἤλθαν γυναῖκες καὶ εἶπαν δτι ὁ στρατὸς ἔρχεται πρὸς τὰ κάτω· καὶ ὁ Καραλίβανος ἔστειλε νὰ ρωτήσῃ τί νὰ κάμουν· νὰ πυροβολήσουν; Ὁ Παῦλος ἀπάντησε νὰ μὴν πυροβολήσῃ κανεῖς, χωρὶς νὰ τοὺς διατάξῃ, καὶ δλοι νὰ μείνουν στὶς θέσεις τους. Ὁ στρατὸς ὅμως, ποὺ τὸν εἶχε εἰδοποιήσει ὁ Μῆτρος Βλάχος μὲ μιὰ γυναίκα, πὼς τάχα ἦταν κρυμμένος αὐτὸς ὁ Ἰδιος καὶ ἡ συμμορία του μὲς στὸ χωριό, ἐπλησίασε τὸ σπίτι δπου ἦταν ὁ Παῦλος μὲ τὰ τέσσερα παιδιά του καὶ ἀρχισε νὰ χτυπᾷ μὲ τοὺς κοπάνους* τῶν δπλων τὸ ἀπέναντι σπίτι, δπου ἦταν κρυμμένοι ἄλλοι ἐπτά. "Αν καὶ δὲν

έλαβαν ἀπάντηση καμιά, ἐξακολούθησαν δυνατότερα νὰ χτυποῦν οἱ Τοῦρκοι καὶ νὰ φωνάζουν: «Θὰ κάψωμε τὸ σπίτι!»

‘Ο Παῦλος μὲ τὸν Ντίνα εἶχαν πάσει τὰ παράθυρα. Κοντὰ στὸν Παῦλο ἦταν δὲ Στρατινάκης. ‘Ο Πύρζας ἔβλεπε κρυμμένος πίσω ἀπὸ τὴν πόρτα, δὲ Πέτρος ἦταν πιὸ μέσα. Σὲ λίγο ἄρχισαν οἱ στρατιώτες νὰ χτυποῦν τὴν κάτω θύρα κι αὐτοῦ τοῦ σπιτιοῦ γιὰ νὰ μποῦν μέσα νὰ προφυλαχθοῦν, γιατὶ εἶχαν πεισθῆ ὅτι στὸ ἀντικρινὸ ἦταν ἄνθρωποι υποπτοι. Τότε σήκωσε δὲ Παῦλος τὸ τουφέκι του καὶ πυροβόλησε. ‘Αρχισε καὶ δὲ Ντίνας στὸ πλάγιο του ἄρχισαν καὶ ἀπὸ τὸ ἀπέναντι σπίτι νὰ πυροβολοῦν. Οἱ Τοῦρκοι σκόρπισαν κι ἔπιασαν θέσεις. Πυροβολοῦσαν κι αὐτοὶ μὰ σὲ λίγο ἔπαινασαν τὸ πῦρ. Τότε εἶπε δὲ Στρατινάκης: «Δὲν κατεβαίνομε κάτω; γιατὶ ἐπάνω δὲν εἴμαστε ἀσφαλεῖς καὶ θὰ μᾶς κάψουν σὰν τὰ ποντίκια». Καὶ κατέβηκαν ἀπὸ τὴν ξύλινη ἀνεμόσκαλα σ’ ἕνα μικρὸ στάβλο ἀπὸ κάτω. ‘Ο Παῦλος μὲ τὸν Πέτρο ἦταν στὴν πόρτα κοντὰ κι ἔβλεπαν ἔξω, ποὺ ἐπλησίαζε ἔνας Τοῦρκος στρατιώτης γιὰ νὰ μπῇ καὶ πυροβόλησαν.

‘Αρχίζε νὰ νυχτώνῃ. Σὲ λίγο βγῆκε δὲ Στρατινάκης στὴν αὐλὴ γιὰ νὰ ιδῇ τὸν σκοτωμένον ἐπροχώρησαν στὸν περίβολο τοῦ σπιτιοῦ καὶ δὲ Παῦλος μὲ τὸν Ντίνα καὶ τὸν Πέτρο. ‘Ο Στρατινάκης κοίταζε νὰ πάρη τὸ δπλο τοῦ Τούρκου. ‘Ακούσθηκε τότε ἔνας πυροβολισμὸς μονάχα. Καὶ γύρισε δὲ Παῦλος πίσω, λέγοντας: «Στὴ μέση μὲ πῆρε, παιδιά.»

Μπήκε μέσα, κάθισε καὶ φώναξε τὸν Πύρζα: «Νίκο, ποὺ εἰσαὶ;» ‘Εβγαλε τὸ σταυρό του ἀπ’ τὸ λαιμὸ καὶ εἶπε: «Τὸ σταυρὸ νὰ τὸν δώσης στὴ γυναίκα μου· καὶ τὸ τουφέκι, δπως σοῦ εἶπα, τοῦ Μίκη· καὶ νὰ τοὺς πῆς ὅτι τὸ καθῆκον μου ἔκαμω». ‘Εβγαλε τὸ πορτοφόλι μὲ τὶς φωτογραφίες τῶν παιδιῶν του καὶ ξεζώσθηκε. Τότε φάνηκαν αἷματα καὶ ἔπεσαν λίρες καταγῆς, γιατὶ εἶχε τρυπήσει τὸ κεμέρι του ἡ σφαίρα. ‘Αρχισε νὰ πονῇ δὲ Παῦλος κι ἔλεγε: «Σκοτῶστε με, παιδιά· πῶς θὰ μ’ ἀφήσετε στοὺς Τούρκους;»

‘Οσο περνοῦσε ἡ ὥρα καὶ πονοῦσε δυνατότερα, βογκοῦσε «πονῶ». ‘Υστερα εἶπε μὲ δυνατὴ φωνή: «Νίκο, ἐσὺ πῶς θὰ μὲ

ἀφήσης;» Ό Πύρζας γονάτισε καὶ τὸν ἐφίλησε στὸ στόμα καὶ τοῦ εἶπε: «Κοντά σου εἰμαι, καπετάνιε· δὲ σὲ ἀφήνομε». Καὶ τὰ χείλη τοῦ Παύλου ἤταν ψυχρά. «Πονᾶ» ἔλεγε ὁ Παῦλος καὶ δνόμαζε τὰ παιδιά του. Καὶ πάλι ἔλεγε: «Σκοτῶστε με». Δὲν μποροῦσε πιὰ νὰ κουνηθῇ ἀπὸ τὴ θέση του. Καὶ τὰ παιδιά του δὲν τὰ δνόμαζε πιά. «Πονᾶ» εἶπε σιγά καὶ ξεψύχησε.

(Απὸ τὴ βιογραφία Παῦλος Μελᾶς)

I. ΓΡΥΠΑΡΗΣ

Δικό μου φῶς

ΕΣΟΥΡΠΑΝΙΣ ἡ δλόφεγγή ἡ Σελήνη
λαμποκοπᾶ κι ἀστράφτει πέρα ώς πέρα·
τὸ φῶς της, μὲς στὸν ἔρημον αἰθέρα
τῆς νύχτας δλα τ' ἄλλα φῶτα σβήνει.

Μὰ ἔκει βαθιὰ ποὺ ροδοφέγγει ἡ μέρα,
ὅταν μικρὴ ζωὴ στὴ νύχτα μείνῃ,
ἔν' ἀστρο λίγο, μὰ δικό του, χύνει
φῶς τρέμιο ἀπὸ τὴν ἄγνωστή του σφαίρα.

Κι εἶπα: Τέτοιο καλὸ μακριὰ ἀπὸ μένα,
ἀφοῦ κοντὰ σὲ μεγαλεῖα ξένα
ὅ, τι σιμώνει, τὸ δικό του χάνει·

Καλύτερα μακριὰ καὶ μοναχός μου!
σὲ μιὰ ἄγνωστη κρυψή γωνιὰ τοῦ κόσμου,
λίγο, μὰ καὶ δικό μου φῶς, μὲ φτάνει.

(Απὸ τὴν ποιητικὴ συλλογὴ Σκαραβαῖοι καὶ τερρακότες)

ΠΗΝΕΛΟΠΗ ΔΕΛΤΑ

Στὰ μυστικὰ τοῦ Βάλτου

‘Αποστόλης καὶ δ Γιωβάν εἶναι δοῦ μικρά Ἑλληνόπουλα ποὺ λαβαίνουν μὲ νήρωισμό μέρος στὸν Μακεδονικὸν Ἀγώνα. Μιὰ μέρα δ Γιωβάν στέλνεται σὲ μιὰ ἐπικίνδυνη ἀποστολή. Πρέπει νὰ πάν στὸ Πλατύ καὶ νὰ βρῇ τρόπο νὰ δώσῃ κρυφά ἓνα σπουδαῖο μήνυμα στὸν μηχανοδηγὸ τοῦ τρένου.

ΠΗΓΑΙΝΑΝ τ’ ἀγόρια βιαστικά, ἀνταλλάζοντας ἀργὰ καὶ ποὺ κανένα λόγο. Πέρασαν τὴν ἀμαξωτὴ γέφυρα τοῦ Λουδία, καὶ, ἀφήνοντας τὸ μεγάλο δρόμο ποὺ πάγε στὴ Βέροια, τράβηξαν νότια.

Λίγο διάστημα ἔκαναν, καὶ δ Ἀποστόλης σταμάτησε.

— Πήγαινε ἀπὸ δῶ καὶ πέρα μόνος, εἴπε τοῦ Γιωβάν. Φαίνεται πιὰ τὸ Πλατύ. Μὲ ξέρουν ἐκεῖ. Καλύτερα νὰ μὴ μὲ δοῦν. Θὰ σὲ περιμένω κάτω ἀπὸ τὴ γέφυρα. Εἰδες πᾶς θὰ κατέβης, ἔ; “Η σφύριξέ μου, ὅν εἶναι μοναξιά, καὶ ἀνεβαίνω ἐγώ. Γειά σου, τώρα. Κοίταξε μόνο νὰ κάνης τὸν κουτό. Πηγαίνεις τάχα δεξιά, καὶ γυρεύεις νὰ πάρης τὸ τραῖνο ποὺ πάγει ἀριστερά. ”Α! καὶ μῆν ξεχνᾶς! Τὸ δεξὶ μάγουλο πρῶτα, υστερα τὸ ἀριστερό, καὶ τελευταῖο τὸ μέτωπο. ”Ε;

— Εννοια σου... μουρμούρισε δ Γιωβάν.

Κι ἔφυγε μὲ σκυφτὸ τὸ κεφάλι.

Πήγαινε δ μικρὸς βιαστικός, σχεδὸν τρεχάτος, ἀπλώνοντας δσο μποροῦσε τὰ λιγνά του ποδαράκια.

Τώρα ποὺ δὲν είχε πιὰ τὸν Ἀποστόλη κοντά του, ξεθάρρευε.
'Απὸ μικρός, μὲς στὸ ξύλο καὶ τὶς τιμωρίες μεγαλωμένος, είχε
ἐξασκήσει τὸ μυαλό του σὲ δλες τὶς πονηριὲς καὶ τὶς μαλαγα-
νιές,* ἡταν μαθημένος σὲ δλα τὰ τεχνάσματα γιὰ νὰ γλιτώνῃ
ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ "Ἀγγελ Πέιο. "Οσο ἡταν κοντά στὴν κυρία
Ἡλέκτρα καὶ τὸν Ἀποστόλη, κι ἔνιωθε ἀσφάλεια, ἔχανε τὶς
ἰδιότητές του, ξαναγίνουνταν μικρός, διψοῦσε νὰ μάθῃ καινού-
ρια πράματα.

—'Εσένα, δὲ σου λέγω ποτὲ ψέματα, είχε πεῖ τῆς κυρίας Ἡλέ-
κτρας, χθές, ποὺ σκουπίζοντας τὴν τάξη, είχε σπάσει μὲ τὴν
σκούπα του ἔνα τζάμι. Καὶ νὰ μὲ δείρης, δὲ θὰ σου πᾶ ψέματα,
ἔσενα.

"Οπως καὶ τὸν Ἀποστόλη, θὰ ντρέπουνταν νὰ τὴ γελάσῃ.

Μὰ τώρα, μόνος στὸν κάμπο, ἔνιωθε δλα του τὰ παλιὰ ἐφόδια
νὰ ξαναζωντανεύουν, γύρευε κι ἔβρισκε στὸ μυαλό του χίλια
μέσα νὰ βγάλη πέρα τὴν ἀποστολή του.

Χαμήλωνε ὁ ἥλιος κατὰ τὰ βουνά, στὴ δύση, σὰν μπῆκε στὸ
σταθμό. Τό τρένο δὲν είχε φθάσει. 'Απὸ τὸ ἄλλο μέρος τῆς γραμ-
μῆς, τρία παιδιά ἔπαιζαν ἀμάδες.* Στάθηκε ὁ Γιωβᾶν καὶ τὰ κοί-
ταζε, τὸ μάτι του καὶ τὸ αὐτί του προσηλωμένο κατὰ τὴ δύση.

'Απὸ μακριὰ ἄκουσε τὸ λαχάνιασμα τῆς μηχανῆς, πῆρε μιὰ
πλατιὰ πέτρα καὶ ἅρχισε κι αὐτὸς νὰ πηδᾷ καὶ νὰ τὴν κλοτσᾶ μὲ
τὸ ἔνα πόδι κατὰ τὴ γραμμή.

"Ο Τοῦρκος ὑπάλληλος, μὲ μιὰ κόκκινη καὶ μιὰ πράσινη ση-
μαία στὸ χέρι, τὸν εἶδε καὶ τὸν φώναξε.

— Φύγε ἀπὸ κεῖ, μικρέ! Καὶ σεῖς, παιδιά, ξεκουμπιστήτε! "Ερ-
χεται τὸ τρένο...

"Ο Γιωβᾶν μάζεψε τὴν πέτρα του, πέρασε τρεχάτος τὴ γραμμὴ
καὶ στάθηκε στὸ σταθμό, μὲ μάτια καὶ στόμα ἀνοιχτά, σὰ χωρια-
τόπαιδο ποὺ πρωτοβλέπει τὸ σιδερένιο θηρίο.

Κατάφθανε τὸ τρένο, τρίζοντας καὶ καπνίζοντας. Λιγόστεψε
τὴν ταχύτητά του, πέρασε ἡ μηχανὴ τὸν Γιωβᾶν καὶ στάθηκε
πέρα.

Δυὸς τρεῖς χωρικοὶ σίμωσαν μὲ τὰ μπογαλάκια τους, ἄλλοι τόσοι κατέβηκαν στὸ σταθμό, καὶ μὲς στὸ πήγαινε κι ἔλα, χώθηκε ἀνάμεσά τους δ Γιωβάν καὶ βρέθηκε μπρὸς στὴ σκευοφόρο.*

Σὰ χαζὸς παιδὶ ἔκανε νὰ σκαρφαλώσῃ στὸ σκαλοπάτι. "Ενας χαμάλης τὸν ἔπιασε ἀπὸ τὸ μπράτσο καὶ τὸν κατέβασε κάτω.

— Ποῦ πᾶς, τὸν ρώτησε τούρκικα.

Μὲ μεγάλα τρομαγμένα μάτια τὸν κοίταζε ὁ Γιωβάν, ξύνοντας τὸ δεξὶ του μάγουλο, ὕστερα τὸ ἀριστερό, καὶ μὲ τὸν καρπὸ τοῦ χεριοῦ του τὸ μέτωπο του.

— Ποῦ πᾶς καὶ σκαρφαλώνεις ἔτσι, παλιόπαιδο; τὸν ξαναρώτησε θυμωμένος δ Τούρκος.

‘Αμιλητος, σὰ σαστισμένος, τὸν κοίταζε ὁ Γιωβάν, ξύνοντας μιὰ τὸ δεξὶ του μάγουλο, μιὰ τ’ ἀριστερὸ καὶ μιὰ τὸ μέτωπο.

— Δὲν ξέρεις τούρκικα; ρώτησε ἄγρια δ χαμάλης.

‘Ο Γιωβάν δὲν ἀποκρίθηκε.

‘Ο καποτρένος* περνοῦσε ἀμέριμνα παρακάτω. Τὸν φώναξε ὁ Τούρκος.

— Κοίταξε δῶ, τοῦ εἶπε, ἔνα ἀνήλικο ποὺ δὲν καταλαβαίνει γλώσσα. 'Εσὺ ξέρεις βουλγάρικα... μήπως σὲ καταλάβει ἐσένα...

‘Ο Γιωβάν κοίταζε τὸν καποτρένο μὲ τὰ ἴδια τρομαγμένα μάτια.

Μὲ καλοσύνη ρώτησε αὐτὸς βουλγάρικα:

— Είσαι Βούλγαρος;

— Ναί... μουρμούρισε στὴν ἴδια γλώσσα ὁ Γιωβάν.

Καὶ ἀργὰ ἔξυσε τὸ δεξὶ του μάγουλο, ὕστερα τὸ ἀριστερὸ καὶ πάλι τὸ μέτωπο.

Τὰ μάτια τοῦ καποτρένου ἀστραψαν. Γύρισε στὸ χαμάλη καὶ τοῦ εἶπε τούρκικα:

— Μοιάζει κουτός καὶ τὸν τρόμαξες. "Αφησε νὰ τοῦ μιλήσω στὴ γλώσσα του.

— Κάλλιο ἐσὺ παρὰ ἐγώ, τοῦ εἶπε ἀγαθά, σείοντας τὸ κεφάλι του δ Τούρκος.

Καὶ τράβηξε στὴ δουλειά του.

‘Ο καποτρένος είπε βουλγάρικα, έξακολουθώντας τάχα άμεριμνα τὴν ἔξεταση τοῦ μικροῦ:

— Ποῦ θές νὰ πᾶς;... Τί γυρεύεις ἐδῶ;

‘Ο Γιωβάν τὸν κοίταζε, καὶ φοβισμένα ἔτριψε πάλι τὸ δεξὶ καὶ τὸ ἀριστερὸ μάγουλό του, καὶ ὑστερα τὸ μέτωπο, σὰ χαζὸ ξαφνιασμένο παιδί.

Βιαστικά, κρυφά, μὲ τὸ δείχητη τοῦ χεριοῦ του, ἔκανε καὶ ὁ καποτρένος τὶς ἵδιες κινήσεις. Κι ἐλληνικὰ είπε χαμηλόφωνα τοῦ Γιωβάν:

— Τρέχα πέρα ἀπὸ τὴ γραμμή, πίσω ἀπὸ τὴ σκευοφόρο...

— Ποιά; ρώτησε ἐπίσης ἐλληνικὰ δ Γιωβάν.

— Τοῦτο δῶ τὸ βαγόνι ποὺ ἔχει τὰ σεντούκια... καὶ περίμενέ με...

Τρεχάτος ἔφυγε ὁ Γιωβάν. Σὲ λίγα δευτερόλεπτα, ἀπὸ ἕνα ἄλλο βαγόνι πήδηξε χάμω, στὸ ἄλλο μέρος τῆς γραμμῆς ὁ καποτρένος, βρῆκε τὸν Γιωβάν, ποὺ εἶχε τρυπώσει πλάγι στὴ σκευοφόρο, καὶ ἀφοῦ βεβαιώθηκε πώς ἡταν μόνοι, τὸν πλησίασε βιαστικά.

— Ἀπὸ ποῦ ἔρχεσαι; ρώτησε χαμηλόφωνα.

— Ἀπὸ τὸ Ζορμπᾶ, ἀποκρίθηκε δ μικρός.

— Ή κυρία Ἡλέκτρα; ἔκανε δ καποτρένος.

— Ναι!

— Γράμμα;

— Ναι!

— Δῶσε, γρήγορα... Κρύψου στὶς ρόδες... Βγάλ’ το κρυφά...

“Αψε σβῆσε, δ Γιωβάν εἶχε βγάλει τὸ φάκελο ἀπὸ τὸν κόρφο του καὶ τὸν ἔριξε χάμω. ”Εσκυψε δ καποτρένος, τάχα πώς κάτι βλέπει στὴ ρόδα, τὸ μάζεψε, τὸ ἔχωσε μέσα στὸ μανίκι του καὶ ξανασηκώθηκε.

— Γενικὸ Προξενεῖο; μουρμούρισε.

— Δεσπότης... ἀποκρίθηκε δ Γιωβάν.

— Καλά. Μείνε δῶ. Φεύγει τὸ τρένο. “Υστερα τραβᾶς τὸ δρόμο σου. Χαιρετίσματα στὴν κυρία Ἡλέκτρα, πές, ἀπὸ τὸν Χρίστο... ξέρει...

Καὶ μὲ γρήγορα βήματα ξανανέβηκε σ' ἔνα βαγόνι, καὶ σχεδὸν ἀμέσως ἔφυγε τὸ τρένο.

Απὸ τὸ χῶμα δπου εἶχε καθίσει ὁ Γιωβάν, κοίταζε τὸ πήγαινε κι ἔλα τοῦ σταθμοῦ. Σὲ λίγο ὅλοι εἶχαν σκορπίσει, ταξιδιώτες καὶ ὑπάλληλοι.

Τότε σηκώθηκε κι ἐκεῖνος, πέρασε πέρα ἀπὸ τὸ σταθμὸ καὶ βγῆκε στὸν πατημένο δρόμο.

Τρεχάτος ἔφθασε στὴν ἀμάξωτὴ γέφυρα. Ὁ ἥλιος βασίλευε.

Ο Ἀποστόλης τὸν περίμενε στὸ δρόμο. Ἡταν μόνος.

— Τὰ κατάφερες; ρώτησε.

— Ναί!

— Σὲ ποιὸν τὸ ἔδωσες;

— Εἶπε νὰ πᾶ τῆς κυρίας Ἡλέκτρας χαιρετίσματα ἀπὸ τὸν Χρίστο.

— Καλά! Ἔπεσες στὸν πιὸ ἔυπνό. Αὐτὸς πάντα τὰ βγάζει πέρα, καὶ τὶς πιὸ δύσκολες δουλειές τὶς καταπιάνεται καὶ ὅλα τὰ καταφέρνει.

Χαρούμενα ἔδωσε μιὰ σβερκιὰ τοῦ Γιωβάν.

— Εἶδες ποὺ φοβούσουν, κουτούκι,* Ἐγὼ τὸ ἥξερα πῶς θὰ τὰ καταφέρης, εἶπε. Καὶ τώρα, δρόμο.

Βιαστικὰ πήγαιναν τὰ δυὸ παιδιὰ στὸν ἐρημικὸ κάμπο κατὰ τὸ Ζορμπᾶ.

Ἐφθασαν νύχτα. Ἡ πόρτα τοῦ σχολείου ἦταν ξεκλείδωτη, ἡ κυρία Ἡλέκτρα τοὺς περίμενε. Στὸ τραπέζι τῆς κουζίνας, δυὸ κουπάκια, πιάτα καὶ ψωμοτύρι ἦταν στρωμένα, καὶ στὴ φουφού* ἄχνιζε ἔνα μπρίκι καφές.

— Καθίσετε ν' ἀνασάνετε, ξεκουραστῆτε, πέστε ἔνα γάλα, νά, πήγα μόνη μου καὶ τὸ πήρα ἀπὸ τὸ χωριό. Καὶ υστερα μοῦ τὰ λέξ, Γιωβάν, εἶπε στ' ἀγόρια.

Ἡταν συγκινημένη καὶ χαρούμενη. Εἶχε ξανάρθει ἡ καρδιά της στὴ θέση της, σὰν τοὺς ἄκουσε νὰ φθάνουν καὶ τῆς εἶπε ὁ Ἀποστόλης: «Ο Χρίστος σὲ χαιρετάει».

Γιατὶ ἦταν ριψοκίνδυνο νὰ ἐμπιστευθῇ τέτοια σπουδαία δου-

λειὰ σὲ τόσο μικρὸ παιδί, τὸ ἥξερε. Μὰ στὶς δουλειές ποὺ καταπιάνουνταν αὐτή, ἀν δὲ ριψοκινδύνευε κιόλα, θὰ γίνουνταν ποτὲ τίποτα;

”Ακουσε τὴ διήγηση τοῦ Γιωβάν, ποὺ ἔξυνε πάλι τὸ δεξί του μάγουλο, ὕστερα τὸ ἀριστερό, καὶ τελευταῖο τὸ μέτωπό του, ἀναπαραστώντας τὴ σκηνὴ μὲ τὸν Τούρκο, τάχα πῶς δὲν καταλάβῃνε τούρκικα καὶ ἡταν τρομαγμένος.

— Δὲν ἥξερα ὅνταν ἀλήθεια Τούρκος, τῆς ἐξήγησε. Μὰ αὐτὸς δὲν ἀπαντοῦσε στὸ σημάδι μου. Καὶ σὰν ἤλθε δ ἄλλος, καὶ, μὲ τὸ δάχτυλο, γρήγορα ἔκανε σὰν καὶ μένα... χάρηκα πολύ, κυρία ’Ηλέκτρα... Γιατὶ φοβούμουν μὴ φύγῃ τὸ τρένο πρὶν μὲ καταλάβῃ κανένας. Τώρα ξέρω. ”Αλλη φορὰ θὰ τὰ καταφέρνω καλύτερα.

— Καὶ τώρα τὰ κατάφερες καλά, εἶπε τρυφερὰ ἡ δασκάλισσα.

Καὶ σκύβοντας, ἔριξε ἔνα φιλὶ στ’ ἀχτένιστα μαλιά του.

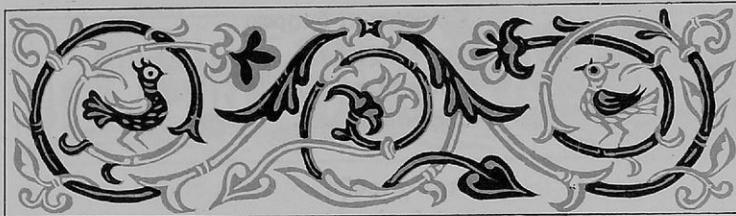
— Καὶ τὰ ροῦχα σου τὰ κέρδισες, πρόσθεσε γελαστά.

Εξεύλιξε ἔνα στρῶμα ποὺ εἶχε κατεβάσει ἀπὸ τὸ πατάρι, καὶ ἐστρώσε σεντόνια καὶ κουβέρτες.

— Γδυθῆτε καὶ κοιμηθῆτε ἐδῶ καὶ οἱ δυό, τοὺς εἶπε. Θὰ κλειδώσω καὶ θὰ πλαγιάσω κι ἐγώ, καὶ αὔριο τὰ ξαναλέμε.

(Απὸ τὸ μιθιστόρημα *Στὰ μυστικά τοῦ Βάλτου*)

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ

Ἡ ἀγνώριστη

Ποιὰ εἶναι τούτη
ποὺ κατεβαίνει
ἀσπροεντυμένη
δχ τὸ βουνό;

Τώρα ποὺ τούτη
ἡ κόρη φαίνεται,
τὸ χόρτο γένεται
ἄνθι ἀπαλό·

κι εὐθὺς ἀνοίγει
τὰ ώραῖα του κάλλη,
καὶ τὸ κεφάλι
συχνοκουνεῖ·

κι ἐρωτεμένο,
νὰ μὴ τὸ ἀφήσῃ,
νὰ τὸ πατήσῃ
παρακαλεῖ.

Κόκκινα κι όμορφα
ἔχει τὰ χεῖλα,
ώσταν τὰ φύλλα
τῆς ροδαριᾶς,*

ὅταν χαράζῃ
καὶ ἡ αὐγούλα
λεπτὴ βροχούλα
στέρνει δροσιᾶς.

Καὶ τῶν μαλλιῶνε της
τ' ώραιο πλῆθος
πάνου στὸ στῆθος
λάμπει ξανθό·

ἔχουν τὰ μάτια της
ὅπού γελοῦνε
τὸ χρῶμα πού ναι
στόν οὐρανό.

Ποιὰ εἶναι τούτη
ποὺ κατεβαίνει
ἀσπροεντυμένη
δχ τὸ βουνό;

(Ποιήματα)

ΚΟΣΜΑΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

Οἱ χαρταετοὶ

Ἐνας πρόσφυγας ἀπ' τὴν Σμύρνη διηγεῖται μὲν νοσταλγία γιὰ τὸ ἔθιμο ποὺ ὑπῆρχε κι ἐκεῖ, νὰ ὑψάνουν τὰ παιδιά πολλοὺς χαρταετοὺς στὸν οὐρανὸν κατὰ τὴν Μεγάλη Σαρακοστή.

ΙΔΕΣ ποτέ σου πολιτεία νὰ σηκώνεται ψηλά; Δεμένη ἀπὸ χιλιάδες σπάγκοι ν' ἀνεβαίνῃ στὰ οὐράνια; Ἔ, λοιπόν, οὕτε εἰδες οὕτε θὰ ματαδῆς ἔνα τέτοιο θάμα. Ἀρχινούσανε τὴν Καθαρὴ Δευτέρα —ἡτανε ἀντέτι*— καὶ συνέχεια τὴν κάθε Κυριακὴ καὶ σκόλη,* ὥσαμε τῶν Βαγιῶν. Ἀπὸ τοῦ Χατζηφράγκου τ' Ἀλάνι* κι ἀπὸ τὸ κάθε δᾶμα* κι ἀπὸ τὸν κάθε ταρλᾶ* τοῦ κάθε μαχαλᾶ* τῆς πολιτείας, ἀμολάρανε τσερκένια.* Πήχτρα ὁ οὐρανός. Τόσο, ποὺ δὲ βρίσκανε θέση τὰ πουλιά. Γιὰ τοῦτο, τὰ χελιδόνια τὰ φέρνανε οἱ γερανοὶ μονάχα τὴ Μεγαλοβδομάδα, γιὰ νὰ γιορτάσουντε τὴν Πασχαλιὰ μαζί μας. Ὄλακερη τὴ Μεγάλη Σαρακοστή, κάθε Κυριακὴ καὶ σκόλη, ή πολιτεία ταξίδευε στὸν οὐρανό. Ἀνέβαινε στὰ οὐράνια καὶ τὴ βλόγαγε δ Θεός. Δὲ χώραγε τὸ μυαλό σου πῶς μπόραγε νὰ μένη κολλημένη χάμω στὴ γῆς, ὅστερ' ἀπὸ τόσο τράβηγμα στὰ ὕψη. Καὶ σπως κοιτάγαμε δῦλο ψηλά, τὰ μάτια μας γεμίζανε οὐρανό, ἀνασαίναμε οὐρανό, φαρδαίνανε τὰ στέρνα μας καὶ κάναμε παρέα μὲ ἀγγέλοι. Ἰδια ἀγγέλοι κι ἀρχαγγέλοι κορωνίζανε* ψηλά. Θὰ μοῦ πῆς, κι ἐδῶ, τὴν Καθαρὴ Δευτέρα, βγαίνουντε κάπου ἐδῶ γύρω κι ἀμολά-

ρουνε τσερκένια. Είδες δμως ποτέ σου τούτη τὴν πολιτεία ν' ἀρμενίζῃ στὰ οὐράνια; "Οχι. Ἐκεῖ, ούλα ἡταν λογαριασμένα μὲ νοῦ καὶ γνώση, τὸ κάθε σοκάκι δεμένο μὲ τὸν οὐρανό. Καὶ χρειαζότανε μεγάλη μαστοριὰ καὶ τέχνη γιὰ ν' ἀμολάρης τὸ τσερκένι σου.

"Ο Σταυράκης, δ Σταυράκης τοῦ Ἀμανατζῆ, θὰ γινότανε σπουδαῖος τσερκενάς. Μὰ χαραμίστηκε ἡ ζωή του. "Ἄς εἰναι... Ποὺ λές, θὰ γινότανε σπουδαῖος τσερκενάς. Παιδὶ ἀκόμα, ἡτανε μάνα στὶς μυρωδιές. Νὰ σοῦ ἐξηγηθῶ. Συμφωνοῦσες μ' ἔναν ἄλλον ποὺ ἀμόλαρε τσερκένι —δλα γίνονταν μὲ συμφωνία τίμια, δίχως χιανετιά* — συμφωνοῦσες μαζί του νὰ παίρνετε μυρωδιές. Δηλαδὴ ποιὸς θὰ ξούριζε τὴν δριὰ* τοῦ ἀλλουνοῦ. 'Ο Σταυράκης ἀφηγε σπάγκο, ἔφερνε τὸ τσερκένι του πιὸ πέρα καὶ λίγο πιὸ κάτω ἀπὸ τὸ τσερκένι τ' ἀλλουνοῦ, τράβαγε τότε σπάγκο μὲ δυνατές χεριές, καὶ χράπ! τοῦ ξούριζε τὴν δριά. "Ηξερε κι ἄλλα κόλπα ὁ Σταυράκης. Καὶ τὰ τσιγαροχαρτάκια τῆς δριᾶς γινόντουσαν ἀσπρα πουλάκια, πεταρίζανε στὰ οὐράνια, ώσπου τά χανες ἀπὸ τὰ μάτια σου. Τὸ κολοβὸ* τσερκένι ἀρχίναγε νὰ παίρνη τάκλες* —νά, δπως γράφουνε τώρα κάποιες φορὲς οἱ ἐφημερίδες γιὰ τ' ἀεροπλάνα — καὶ σὰν ἥπεφτε μὲ τὸ κεφάλι, δὲν εἶχε γλιτωμό: χτύπαγε κάπου, ἥσπαζε δ γιαρμάς* στὴ μέση, καὶ τὸ τσερκένι σωριαζότανε ἵδιο κορμὶ μὲ τσακισμένη ραχοκοκαλιά. Ήτανε μάνα ὁ Σταυράκης.

Μὰ ἐξὸν ἀπὸ τὶς μυρωδιές, ἡτανε καὶ τὰ παρσίματα. Μπλέκανε τὰ δυὸ τσερκένια, τράβαγες σπάγκο, τεζάρανε,* κι ὅποιος ἥσπαζε τὸ σπάγκο τ' ἀλλουνοῦ τοῦ 'παιρνε τὸ τσερκένι. Κι αὐτὸ μὲ τίμια συμφωνία. Φώναζες, νά τὰ παίρνουμε; Ναί, σοῦ ἀποκρινότανε ὁ ἄλλος, μὰ τί σπάγκο ἔχεις; Γιατὶ, ἀν εἶχες σπάγκο σιτζίμι* ἢ διμισκί,* κι ὁ ἄλλος εἶχε σπάγκο τσουβαλίσιο, σίγουρα τὸν ἔκοβες. "Ἐπρεπε νά 'ναι ἰσοπλία, ποὺ λένε. Βέβαια, γινόντουσαν καὶ χιανετιές καμιὰ φορά. Σπάνια δμως.

Τὰ τσερκένια δὲν ἤτανε σὰν τὰ ἔδω, τετράγωνα ἢ μὲ πολλὲς γωνιές. Νὰ σοῦ ἐξηγηθῶ. Φαντάσου ἔνα καλαμένιο τόξο —μισὸ τσέρκι,* δηλαδὴ — μὲ τὴν κόρδα* καὶ μὲ τὴ σαΐτα* του. 'Η

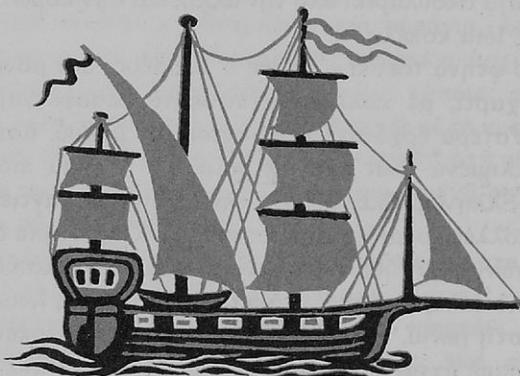
σαιτά του —αύτός είναι δι γιαρμάς τοῦ τσερκενιοῦ— ἥτανε μιὰ ξύλινη βέργα. Ὁ γιαρμάς, λοιπόν, περίσσευε κάτω ἀπὸ τὴν κόρδα, δυὸ φορὲς πιὸ μακρὺς παρὰ ἀπὸ τὴν κόρδα ώσαμε τὴν μέση τοῦ τσερκιοῦ. Αὐτό, γιὰ τὴν ἴσορροπία. Ἡτανε δεμένος στὴν κορφὴ τοῦ τσερκιοῦ, τὸ ἵδιο καὶ καταμεσῆς στὴν κόρδα. Κάτω, ἡ μύτη του εἶχε μιὰ χαρακιά. Ἔνας σπάγκος ἔκειναγε ἀπὸ τὴν μιὰν ἄκρη τοῦ τσερκιοῦ, πλάι στὴν κόρδα, κατέβαινε, χωνότανε στὴ χαρακιὰ ἢ δενότανε γύρω στὴ μύτη, ἀνέβαινε ἀπὸ τὴν ἄλλη, καὶ ἔαναδενότανε στὴν ἄλλη ἄκρη τοῦ τσερκιοῦ. Τὸ τσερκένι, λοιπόν, ἥτανε ἔνα τόξο ποὺ τέλειωνε κάτω μυτερό, σὲ σφήνα. Αύτός ἥτανε δι σκελετός. Τὸν ντύνανε ὑστερα μὲ χαρτί, χοντρὸ ἢ πιὸ λιανό,* ἀνάλογα μὲ τὸ μπόι τοῦ τσερκενιοῦ. Βέβαια, τὸ καλὸ τσερκένι ἥπρεπε νά 'ναι καλοζυγιασμένο, νὰ μὴ γέρνη οὕτε ἀπὸ τὴ μιὰ μπάντα οὕτε ἀπὸ τὴν ἄλλη. Μά, νὰ σοῦ πῶ τὴν ἀμαρτία μου, ἐμένα μ' ἄρεσε νὰ γέρνη λιγάκι ἀπὸ τὴ μιά. Τοῦ κρέμαγα σκουλαρίκι ἀπὸ τὴν ἄλλη, καὶ σὰν κορώνιζε ψηλά, καμάρωνε ἵδια κοπέλα.

Τὸ πιὸ φτηνὸ τσερκένι ἥτανε δι Τοῦρκος: ἔνα μονοκόμματο κόκκινο χαρτί, μὲ κολλημένα πάνω τὸ μεσοφέγγαρο καὶ τ' ἄστρο. Ὅστερα ἐρχότανε δι Φραντσέζος, μπλού, ἄσπρο, κόκκινο, κολλημένα πλάι πλάι μὲ τσιρίσι.* Ἀκόμα πιὸ ἀκριβὸς ἥτανε δι Ἐλληνας. Βλέπεις, γιὰ τὴν ἑλληνικιὰ παντιέρα* χρειάζονται πολλὲς λουρίδες, ἄσπρες καὶ γαλάζιες, χώρια δι σταυρὸς στὴ μιὰ γωνιά, καὶ ἥθελε δουλειὰ τὸ κόλλημα. Στὸ κόστος τοῦ παράβγαινε δι Ἀμερικάνος, κόκκινες καὶ ἄσπρες λουρίδες, καὶ τ' ἄστρα στὴ γωνιά. Μὰ πιὸ ἀκριβὸ ἀπ' ὅλα τὰ τσερκένια, πανάκριβο, ώσαμε δχταράκι, μπορεῖ καὶ δέκα μεταλλίκια —σοῦ μιλάω γιὰ τρεχούμενο μπόι, κοντὰ ἔνα μέτρο — ἥτανε τὸ μπακλαβουδωτό. Ούλο μικρὰ μικρὰ τρίγωνα καὶ μπακλαβουδάκια, χρώματα χρώματα. Ἔξδον ἀπὸ τὸν κόπο γιὰ τὸ κόλλημα, χρειαζότανε καὶ μεγάλη τέχνη, γιὰ νά 'ναι οὐλα τὰ κομματάκια ταιριαστὰ στὸ σχέδιο καὶ στὸ χρῶμα. Πήγαινε καὶ πολὺ τσιρίσι... Ἀκριβούτσικο ἥτανε κι δι οὐρανὸς μὲ τ' ἄστρα, σκοῦρο μαβί, μὲ κολλημένα πάνω του, ἀπὸ χρυσόχαρτο, οὐλα τ' ἄστρα καὶ οἱ

κομῆτες τ' οὐρανοῦ. Καὶ ποὺ νὰ δῆς κάτι θεόρατα τσερκένια, πάνω ἀπὸ μπόι ἀνθρώπου. Αὐτὰ τ' ἀμολάρανε οἱ μεγάλοι, ὅχι μὲ σπάγκο, μὲ σκοινάκι. Τὰ κουμαντάρανε δυὸς δυὸς νομάτοι, γεροὶ ἄντροι, μὲ χέρια ροζιασμένα στὴ δουλειά, γιατὶ τὸ τράβηγμα τοῦ ἀέρα σου χαράκιαζε τὰ δάχτυλα. Τὰ μάτωνε. Ἀμόλαρα κι ἐγὼ ἔνα τέτοιο τσερκένι μιὰ βολά.

Αὐτὰ εἶχα νὰ σου πᾶ. Ἡτανε θάμα νὰ βλέπης όλάκερη τὴν πολιτεία ν' ἀνεβαίνῃ στὰ οὐράνια. Νά, γιὰ νὰ καταλάβης, ξέρεις τὸ εἰκόνισμα που ὁ ἄγγελος σηκώνει τὴν ταφόπετρα, κι ὁ Χριστὸς βγαίνει ἀπὸ τὸν τάφο κι ἀναλήφτεται στὸν οὐρανό, κρατώντας μιὰ πασχαλιάτικια κόκκινη παντιέρα; Κάτι τέτοιο ἥτανε.

('Απὸ τὸ μυθιστόρημα *Στοῦ Χατζηφράγκου*)

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ

Τὸ τρελοβάπορο

Τραγούδι

Βαπόρι στολισμένο βγαίνει στὰ βουνά
κι ἀρχίζει τὶς μανοῦβρες «βίρα-μάινα»*

Τὴν ἄγκυρα φουντάρει στὶς κουκουναριὲς
φορτώνει φρέσκο ἀέρα κι ἀπ' τὶς δυὸ μεριὲς

Εἶναι ἀπὸ μαύρη πέτρα κι εἶναι ἀπ' ὄνειρο
κι ἔχει λοστρόμο* ἀθῶο ναύτη πονηρὸ

*Απὸ τὰ βάθη φτάνει τοὺς παλιοὺς καιροὺς
βάσανα ἔφερτάρωνει κι ἀναστεναγμοὺς

*Ἐλα Χριστὲ καὶ Κύριε λέω κι ἀπορῶ
τέτοιο τρελὸ βαπόρι τρελοβάπορο

Χρόνους μᾶς ταξιδεύει δὲ βουλιάξαμε
χίλιους καπεταναίους τοὺς ἀλλάξαμε

Κατακλυσμοὺς ποτὲ δὲ λογαριάσαμε
μπήκαμε μὲς στὰ δλα καὶ περάσαμε

Κι ἔχουμε στὸ κατάρτι μας βιγλάτορα*
παντοτινὸ τὸν Ἡλιο τὸν Ἡλιάτορα!

(*Απὸ τὴν ποιητικὴ συλλογὴ Ὁ ἥλιος ὁ ἡλιάτορας)

ΓΙΩΡΓΟΣ ΘΕΟΤΟΚΑΣ

‘Ο Δημοτικὸς Κῆπος

Τὸ ἀφήγημα ποὺ ἀκολουθεῖ περιέχει ἀναμνήσεις τοῦ συγγραφέα ἀπ' τὰ παιδικά του χρόνια στὴν Πόλη. ‘Ο τόπος δπον ἔπαιξε μὲ τ' ἄλλα τὰ παιδιά, τὰ διάφορα παιχνίδια τους ἀλλὰ καὶ τὰ μαλώματά τους περιγράφονται μὲ ἀγάπη καὶ νοσταλγία.

DΗΜΟΤΙΚΟΣ Κῆπος τοῦ Ταξιμιοῦ ἦτανε κόσμος δόλοκληρος. Γιὰ νὰ μπῆς, πλήρωνες εἰσιτήριο· οἱ μεγάλοι ἔνα γρόσι, τὰ παιδιὰ μισὸ γρόσι, τὰ μωρὰ τίποτα. Τὰ δρια ὅμως ἀνάμεσα στὶς διάφορες ἡλικίες δὲν ἦτανε χαραγμένα πολὺ καθαρὰ καὶ γινόντανε, στὴν εἴσοδο, μεγάλες συζητήσεις μὲ τοὺς δημοτικοὺς ὑπαλλήλους γιὰ τὸ τί ἔπρεπε νὰ πληρώσῃ δ καθένας. Μόλις ἔμπαινες, ἀντίκριζες τοὺς φύλακες ποὺ φορούσανε στολὴ καὶ κρατούσανε μεγάλες βίτσες. Γυρνούσανε παντοῦ καὶ παραμονεύανε τὰ παιδιά. “Αν περπατοῦσες στὰ φυτεμένα μέρη, ἀν ἔκοβες λουλούδια ἢ κλαδιά, σὲ κυνηγούσανε καὶ σὲ δέρνανε μὲ τὴ βίτσα. Τὸ ζήτημα ἦτανε νὰ μὴ σὲ πιάσουν, ἀν σ' ἔπιαναν κανεὶς δὲν μποροῦσε νὰ σὲ γλιτώσῃ. Ἀριστερὰ καθῶς ἔμπαινες, ἦταν ἡ μεγάλη χαβούζα* μὲ τὰ κόκκινα ψάρια. Εἶχε καὶ μικρότερες χαβούζες, ἄλλες μὲ ψάρια καὶ ἄλλες χωρίς. Εἶχε καὶ βατράχους πλήθος, φωνακλάδες καὶ ἀστείους. Δεξιὰ ἦτανε μιὰ παράγκα ποὺ πουλοῦσε τσοκολάτες, κουφέτα, παστέλι, σιμίτια,* φιστί-

κια, στραγάλια, κολοκυθόσπορους ψημένους και άλατισμένους και κορόμηλα πράσινα. Δέκα κορόμηλα μιὰ δεκάρα, ἀν παζάρευες μπορεῖ νὰ ἔπαιρνες και ἐντεκα, τὸ βράδυ ἀρρωστοῦσες λιγάκι, μᾶ ἄξιζε δ κόπος.

Δεξιὰ κι ἀριστερὰ ἡταν οἱ ἐπίσημοι περίπατοι τοῦ Κήπου ποὺ ἔκαναν κύκλο και πήγαιναν πρὸς τὴ μεγάλη πλατεία τοῦ κέντρου. Σ' αὐτοὺς τοὺς δρόμους ἡταν ὅλο νταντάδες, γκουβερνάντες και παιδιὰ φρόνιμα. Ἐκεῖ συναντοῦσες και τὶς Ἰταλίδες ἀδελφές, τὴν "Ιντα και τὴν Τζίλντα, πάντα ντυμένες μὲ δμοια ροῦχα. "Ηταν τόσο λεπτοκαμωμένες και μυγιάγγιχτες και τόσο γλυκές! Ο Λεωνῆς χαιρότανε σὰν τὶς ἔβλεπε, μὰ δὲν ἤξερε τί νὰ πῃ μαζί τους. Στεκότανε και τὶς παρακολουθοῦσε ποὺ πηδοῦσαν σκοινί, ὕστερα συλλογιζότανε: «Τώρα τί θὰ λένε γιὰ μένα ποὺ κάθομαι ἔτσι και τὶς βλέπω;» Ντρεπότανε κι ἔφευγε. Μὰ σὲ λίγο ξαναπερνοῦσε ἀπὸ τὸ ἔδιο μέρος, μὲ ὑφος ἀδιάφορο, προφασιζότανε πῶς κάποιον γύρευε ἢ πῶς κάτι εἰχε χάσει και ξανάφευγε βιαστικὰ και πάλι ξαναπερνοῦσε. Ἐκεῖ παρουσιαζότανε καμιὰ φορὰ κι ἡ Λουίζα ἡ Γαλλίδα, ντυμένη μὲ ἄσπρα δαντελένια φουστάνια, μὲ τὶς μακριές καστανές μπούκλες της χυμένες στοὺς ώμους της. Αὐτὴ ἔκανε τὴ μεγάλη, διάβαζε μοναχὴ της ἢ μιλοῦσε μὲ τὶς δασκάλες. Ο Λεωνῆς τὴν πείραζε, εἶχε θάρρος μαζί της.

Ανάμεσα στοὺς δυὸ περιπάτους, καθὼς και στὰ πλάγια τοῦ Κήπου, ἡτανε πυκνὴ πρασινάδα, μεγάλα δέντρα και στενὰ μονοπάτια. Ἐκεῖ βασίλευαν οἱ συμμορίες, τὰ ἀγόρια τοῦ Λυκείου μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Πάρη, τὸν Μένο και τὸν Δήμη, τὰ ἀγόρια τοῦ Ζωγραφείου, τὰ ἀγόρια τῆς Σχολῆς Γλωσσῶν και Ἐμπορίου, τὰ ἀγόρια τῶν καθολικῶν φρέρηδων* και διάφορα ἀδέσποτα ἀγόρια ποὺ δὲν ἀνήκανε σὲ κανένα σχολειὸ και τὰ λέγανε: ἡ μορταρία. Ἡ κάθε συμμορία διάλεγε μιὰ περιοχὴ ποὺ ἡταν ἡ ἔδρα* της και δὲν ἄφηνε κανένα ἀγόρι, ἔξω ἀπὸ τὰ μέλη της, νὰ πλησιάσῃ ἐκεῖ. Τὰ σύνορα δύμως δὲν ἡτανε σεβαστὰ και γινότανε συχνὰ μεγάλοι καβγάδες ἀνάμεσα στὶς συμμορίες, και καμιὰ φορὰ και πετροπόλεμος.

Τὰ κυριότερα παιχνίδια τους ἤτανε τὰ βαρελάκια, τὰ σκλαβάκια, διπίκος καὶ τὸ κλέφτικο. Τὰ βαρελάκια παιζόνταν μὲν πολὺ περίπλοκους κανονισμούς, περιορισμούς καὶ διαγωνισμούς, ποὺ ἀνήθελε κανεὶς νὰ τὰ βάλῃ δλα αὐτὰ στὸ χαρτί, μποροῦσε νὰ γίνη δλόκληρη διατριβή. "Ολοι δμως ἔξεραν τοὺς νόμους τοῦ παιχνιδιοῦ, ἀπέξω καὶ ἀνακατωτά, χωρὶς νὰ τοὺς ἔχουνε διδαχτῆ ποτέ. "Ητανε παραδομένοι ἀπὸ ἀμνημονεύτους χρόνους, μαζὶ μὲ τοὺς θρύλους τοῦ Βυζαντίου, τοὺς ἄρπαζε κανεὶς μὲς στὸν ἀέρα τοῦ Κήπου τὸν ἴδιο καιρὸ ποὺ μάθαινε καὶ τὸ ἄλφα-βῆτα. Ἐπίσης τὰ σκλαβάκια ἤταν ἔνα παιχνίδι περίπλοκο, ποὺ χρειαζότανε εὐστροφία καὶ τέχνη. Σ' αὐτὸ λάβαιναν μέρος συχνὰ καὶ κορίτσια, καὶ τότε παιζότανε μὲ μεγάλη εὐγένεια καὶ ἀξιοπρέπεια. Ὁ μπίκος ἤταν ἔνα παιχνίδι σκοποβολῆς, ποὺ παιζότανε μὲ μεγάλες πλατιές πέτρες, κατὰ προτίμηση μὲ κομμάτια μάρμαρο ἀπὸ σπασμένα τραπεζάκια τοῦ καφενείου, κι εἶχε κι αὐτὸς τὴ νομοθεσία του, τὸ κλέφτικο δμως ἤταν ἔνα παιχνίδι ἡρωικό. Τὰ παιδιά μοιραζόντανε σὲ δυὸ μερίδες ποὺ παράσταιναν τοὺς κλέφτες καὶ τοὺς ἀστυνόμους. Ἡ κάθε μερίδα εἶχε τὸν ἀρχηγό της, καὶ τὸ μοίρασμα γινότανε μὲ τέτοιον τρόπο, ὥστε νὰ ὑπάρχῃ ἰσορροπία στὶς δυνάμεις. Ὅστερα οἱ κλέφτες ἔπαιρναν δρόμο καὶ χανόντανε μὲς στὰ φυλλώματα τοῦ Κήπου, κι οἱ ἀστυνόμοι ἔκεινούσαν νὰ τοὺς ἀνακαλύψουν. Ὁ νόμος τοῦ κλέφτικου ἤτανε πῶς, ἀν οἱ ἀστυνόμοι ἔπιαναν ἔνα κλέφτη καὶ τὸν χτυποῦσαν στὴ ράχη, αὐτὸ ἐσήμαινε πῶς τὸν εἰχανε συλλάβει ἢ σκοτώσει καὶ τὸν ἔβγαζαν ἀπὸ τὸ παιχνίδι. Ὁ νόμος αὐτὸς ἤτανε δίκοπο μαχαίρι, γιατὶ κι οἱ κλέφτες μποροῦσαν μὲ τὸν ἴδιο τρόπο νὰ βγάλουν ἀπὸ τὸ παιχνίδι τοὺς ἀστυνομικούς. Ὁ καθένας, λοιπόν, πρόσεχε νὰ μὴ βρεθῇ μοναχός του ἀπέναντι σὲ πιὸ δυνατοὺς ἀντιπάλους καὶ τὸν πιάσουνε καὶ τὸν χτυπήσουνε στὴ ράχη. "Αν δὲν πρόφταινες νὰ τὸ σκάσης, μποροῦσες νὰ κολλήσης σὲ κανένα τοῖχο ἢ νὰ πέσης καταγῆς ἀνάσκελα, φυλάγοντας τὴ ράχη σου, μὲ μπουνιές καὶ κλοτσιές, ὥσπου νὰ ἔρθουν οἱ δικοί σου νὰ σὲ σώσουν. "Ολη ἡ τέχνη ἤτανε νὰ τὰ καταφέρνης νὰ ἀπομονώνης τὸν ἀντίπαλο καὶ

νὰ τὸν βγάζης ἀπὸ τὸ παιχνίδι. Μποροῦσε δῆμος κανεὶς καὶ νὰ ταμπουρωθῇ* σὲ καμιὰ ἐγκαταλειμμένη παράγκα, σὲ κανένα υπόγειο ἢ σὲ ἄλλο βολικὸ μέρος καὶ νὰ ἀμυνθῇ μὲ δλα τὰ μέσα, μὲ ξύλα, μὲ πέτρες, μὲ χώματα. Τότε γινότανε πολιορκία. "Ενας ἄλλος νόμος ἦτανε πώς δὲν εἰχεις τὸ δικαίωμα νὰ ξεφύγης ἔξω ἀπὸ τὰ κάγκελα τοῦ Κήπου. "Αν τὸ ἔκανες αὐτό, ἦτανε προδοσία καὶ δλοι σὲ κατηγοροῦσαν.

Στὴν κεντρικὴ πλατεία ἦτανε δυὸς κτίρια, τὸ οἰκημα τοῦ καφενείου, ποὺ ἀντιλαλοῦσε συνεχῶς ἀπὸ ξεφωνητὰ τῶν γκαρσονιῶν, κι ἡ πέτρινη ἔξέδρα τῆς μεγάλης ὁρχήστρας, ψηλή, ἀνοιχτὴ ἀπὸ τὰ πλάγια καὶ σκεπασμένη μ' ἔναν τρούλο σὰν ἐκκλησία. Ἐκεῖ, τὶς Κυριακές, δόδηγοῦσε τὴν ὁρχήστρα δι περίφημος Τούρκος μαέστρος Ἰχσᾶν μπέης, καὶ μαζευότανε ἀπὸ κάτω μεγάλο πλῆθος καὶ τὸν σεριάνιζε, γιατὶ ἔκανε τέτοια σκέρτσα* μὲ τὴν μπαγκέτα* του, ποὺ ἦτανε σωστὸ θέαμα. Ἀπὸ κεῖ καὶ πέρα ἦταν ὅλος κόσμος. Ἡταν τὰ τραπεζάκια τοῦ καφενείου, κάτω ἀπὸ τὰ πλατάνια καὶ τὶς καστανιές, τὸ μεγάλο ύπαιθριο μπάρ μὲ τὶς ψάθινες πολυθρόνες καὶ τὰ τραπεζάκια του στολισμένα μὲ λουλούδια, οἱ κομψοὶ νέοι μὲ ψαθάκι, σκληρὸ κολάρο, σκούρο σακάκι καὶ ἀσπρὸ λινὸ παντελόνι, οἱ ώραιες κυρίες, σφιχτοδεμένες μὲς στοὺς κορσέδες, μὲ στενόμακρα φουστάνια καὶ πελώρια καπέλα φορτωμένα ψεύτικα λουλούδια καὶ πουλιά, ἦταν οἱ οἰκογένειες, ἦταν οἱ βοερές πολιτικὲς συζήτησεις, τέλος πάντων δι κόσμος τῶν μεγάλων. Τὰ τραπεζάκια ἔπιαναν μεγάλη ἔκταση κι ἔφταναν ἵσαμε τὴν ὄκρη τοῦ Κήπου, ποὺ σχημάτιζε σὰν ἔνα μπαλκόνι κι ἔβλεπε ἀπὸ κάτω του τὸ Βόσπορο κι ἀντίκρυ τὴν ὅχθη τῆς Ἀσίας καὶ τὸ Σκούταρι. Δεξιὰ ἔνοιγόταν δι δρίζοντας τῆς Προποντίδας μὲ τὰ Πριγκιπόνησα, μισοσβῆσμένα μὲς στὴν ἐλαφριὰ δύμιχλη. Ἡταν ἔνα πανόραμα ποὺ σοῦ γέμιζε τὸ μάτι, κι οἱ ξένοι περιηγητὲς στεκόντανε καὶ τὸ θαύμαζαν μὲ τὶς δρες. Ἐκεῖ ἔπαιξε τὸ καλοκαίρι ύπαιθριος κινηματογράφος, καὶ κάθε βράδυ, σὰν ἦτανε νὰ ἀρχίσῃ, γινότανε ἔνα εἶδος ιεροτελεστία. Μαζευόντανε δλες οἱ συμμορίες πίσω ἀπὸ τὴν ὁθόνη, ἀπὸ δποὺ ἔβλεπε κανεὶς περίφημα, μονάχα ποὺ τὰ ἔβλεπε δλα ἀνά-

ποδα, καὶ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ γράμματα, μὰ αὐτὸ δὲν εἶχε ἰδιαι-
τερη σημασία. Μόλις, λοιπόν, ἄρχιζε καὶ σκοτείνιαζε κι είχε
πιù συναχτῇ τὸ παιδοθέμι* καὶ ἀδημονοῦσε καὶ κλοτσοῦσε τὸ
χῶμα, ἐρχότανε ἔνας ὅμιλος ἀπὸ ὑπαλλήλους τοῦ Κῆπου ποὺ
κουβαλοῦσαν, μὲ ὕφος τελετουργικό, ἔνα πελώριο λάστιχο τοῦ
ποτίσματος. Τὸ συνδέανε μὲ μιὰ βρύση, τὸ ξεδίπλωναν κι ἄρχι-
ζαν νὰ καταβρέχουν τὴν δθόνη. Καμιὰ φορὰ τὸ νερὸ δὲν ἐρχό-
τανε, οἱ ὑπάλληλοι ἔφερναν ἐργαλεῖα, γινότανε ἴστοριά ὀλό-
κληρη. Τέλος, τὸ νερὸ πιτσιλοῦσε μὲ δύναμη τὸ πανί, κι οἱ
συμμορίες, ἔξαλλες, χειροκροτοῦσαν, πετοῦσαν τὰ καπέλα τους
στὸν ἀέρα καὶ φώναζαν ζήτω. Κανεὶς δὲν ἥθελε νὰ λειψῃ ἀπ’
αὐτὴ τὴ σκηνή.

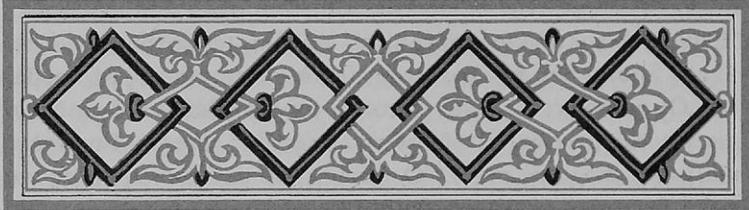
Τὴν ὥρα τῆς δύσης, τὸ Σκούταρι ἀστραφτε ὀλόκληρο σὰν νὰ
ἡτανε χτισμένο ἀπὸ μάλαμα καὶ ἀσήμι, γιὰ τοῦτο δλα τὰ Ἑλλη-
νόπαιδα ἥξεραν πῶς τὸ Σκούταρι, μὲ τὸ ἀληθινό του ὄνομα,
λεγότανε Χρυσούπολη. Ἐτσι τὸ ἔλεγαν οἱ πατέρες μας οἱ Βυ-
ζαντινοί, οἱ μεγάλοι Αὐτοκράτορες. Τὰ φραγκάκια ὅμως τῶν
φρέρηδων δὲν παραδεχόντανε πῶς τὸ Σκούταρι μποροῦσε νὰ ἔχῃ
ἄλλο ὄνομα, κι δταν ἄκουαν γιὰ τοὺς Βυζαντινοὺς κορόιδευαν:
«Ποὺ εἶναι, λοιπόν, οἱ μεγάλοι σας Αὐτοκράτορες; Γιατὶ δὲν
βγαίγουνε νὰ τοὺς δοῦμε κι ἐμεῖς;» Καμιὰ φορὰ ἀνακάτωναν καὶ
τὴ θρησκεία στὴ συζήτηση. «Ο Θεός, ἔλεγαν, τοὺς κατέστρεψε
γιατὶ ἡταν αἵρετικοι.» Τότε δὲν Πάρης, ποὺ ἦταν πολὺ χεροδύνα-
μος καὶ δὲ φοβότανε κανέναν, ἔβγαινε μπροστὰ καὶ ἀποκριό-
τανε μὲ θυμό: «Ἐμεῖς, βρέ, εἴμαστε αἵρετικοι γιά ἐσεῖς; Νὰ πάτε
νὰ διαβάσετε τὴν ἴστοριά, βρωμόσκυλα!» Ἐκεῖ ἀπάνω ἄρχιζαν
μεγάλες μάχες, καὶ τὸ βράδυ, στὸ σπίτι, δὲν Λεωνής ἔτρωγε μιὰ
κατσάδα: «Νὰ μὴν ἰδρώνης! Νὰ μὴν πετᾶς πέτρες! Νὰ μὴν τσα-
κώνεσαι!...» Ο Λεωνής δὲν ἔδινε ἀπάντηση, οἱ μεγάλοι δὲν κα-
ταλαβαίνουν.

Μονάχα μιὰ φορὰ στενοχωρέθηκε πολὺ καὶ τρόμαξε, τὴ μέρα
ποὺ οἱ Φράγκοι δήλωσαν δτι ἡ ἔξέδρα τῆς ὁρχήστρας ἡταν τὸ
φρούριο τους καὶ ταμπουρώθηκαν ἔκει, κι ὀλες οἱ ἐλληνορθόδο-
ξες συμμορίες ἐνώθηκαν καὶ τοὺς περικύκλωσαν γιὰ νὰ πληρώ-

σουν ἐπιτέλους τὴν προδόσια τῆς Τέταρτης Σταυροφορίας.
“Εγινε μιὰ πολιορκία φοβερή, μὲ σανίδια, μὲ κοτρόνια, μὲ τεχνητή λάσπη ποὺ τὴν ἔφτιαναν εἰδικὰ συνεργεῖα μὲς σὲ κουβάδες. Οἱ πολιορκητὲς εἶχαν ἐπιτάξει τοὺς κουβάδες καὶ τὰ φτυάρια τῶν πιὸ μικρῶν, πετοῦσαν τὴν λάσπη ἀπὸ μακριά. Γινόντανε καὶ μάχες σῶμα μὲ σῶμα. Ό Λεωνής, ἀν καὶ δὲν περνοῦσε γιὰ πολὺ δυνατός, ἥθελε νὰ βρίσκεται στὴν πρώτη γραμμή. Οἱ Φράγκοι δῆμοι, σὲ μιὰ ἔξοδο ποὺ ἔκαμαν, τὸν ἐπιασαν αἰχμάλωτο, τὸν ἔσυραν στὴν ἐξέδρα, ἄνοιξαν μιὰ καταπαχτή* καὶ τὸν ἔριξαν σ' ἕνα ύπόγειο. Αὐτὸ ἥτανε ὅ, τι πιὸ τρομαχτικὸ εἶχε πάθει ὁ Λεωνής στὴ ζωὴ του, γιατὶ τὸ ύπόγειο ἥτανε μαῦρο σὰν τὴν κόλαση, καὶ τοῦ φάνηκε πώς περπατοῦσαν ἐκεῖ μέσα διάφορα ζωντανὰ πράγματα, καὶ δὲν εἶχε καὶ ἀέρα καὶ κόντεψε νὰ σκάσῃ. Ό φύλακας τὸν ἐλευθέρωσε κάποτε, δηλαδὴ τὸν πέταξε ἔξω μὲ δυὸ γερὲς βιτσιές στὴ ράχη.

(Απὸ τὸ μυθιστόρημα *Λεωνής*)

TATIANA ΣΤΑΥΡΟΥ

Παιδικὰ χρόνια

‘Αναμνήσεις ἀπ’ τὴν εὐτυχισμένη παιδική ζωὴ περιέχει τὸ κείμενο ποὺ ἀκολουθεῖ. ‘Η συγγραφεύς περιγράφει τὴν χαρούμενη ἀτμόσφαιρα ποὺ ἐπικρατοῦσε στὸ σπίτι τους στὴν Πόλη, δταν αὐτὴ καὶ τ’ ἀδέρφια τῆς ἡταν ἀκόμη μικρὰ καὶ πήγαιναν στὸ Δημοτικὸ σχολεῖο.

Ο ΠΡΩΙ φεύγαμε δύοι μικροὶ μεγάλοι γιὰ τὸ σκολειό μας. Τὸ σπίτι ἄδειαζε. Ἀπόμενε ἀνάστατο μὲ βιβλία πεταμένα ἐδῶ κι ἐκεῖ, πετσέτες ριχμένες, κρεβάτια ξέστρωτα. Τὸ μεσημέρι, σὰν γυρίζαμε πάλι, τὰ βρίσκαμε δύλα ἐν τάξει. Τὰ πράματα συγυρισμένα ὅμορφα, τὸ τραπέζι στρωμένο κι ἡ μάνα μας νὰ μᾶς περιμένη καλοχτενισμένη καὶ γελαστή. ‘Η μαρμαρένια αὐλή μας ἔλαμπε πεντακάθαρη. ‘Ἐλεγες πώς, ἀντὶς μάρμαρο, τὴν εἴχανε στρωμένη μὲ κάτασπρο χαρτί. Ποτές μου δὲν εἶδα ἀκόμη σανίδια πατωσιᾶς* πιὸ καθαρὰ καὶ μάρμαρα πιὸ ὄσπρα ἀπ’ τοὺ σπιτιοῦ μας.

Τὸ βράδυ μετὰ τὸ φαγί, πρὶν ἀκόμα ξεστρώσουμε τὸ τραπέζι, ὁ μεγάλος ἀδελφός μου ἔβγαζε ἀπὸ τὴ σάκα του μιὰν ἐφημερίδα ἥ ἔνα περιοδικὸ καὶ διάβαζε φωναχτά. Τὸ περιοδικὸ αὐτὸ καὶ ἡ ἐφημερίδα ἡτανε πάντα ἀπὸ τὴν ‘Ελλάδα. Γιὰ τοῦτο θαρρῶ ἀκούαμε δύοι μὲ τόση εὐλάβεια. ‘Ἐνα χαρτάκι ποὺ ἐρχότανε ἀπὸ

τὴ μακρινὴ πατρίδα, μέσα στὴν καρδιὰ τῆς Τουρκιᾶς, φαινότανε μεγάλο πράμα τότες. Περνοῦσε κρυφὰ ἀπὸ χέρι σὲ χέρι καὶ διαβάζονταν σὰν Εὐαγγέλιο.

“Οταν τέλειωνε ἡ ἀνάγνωση, τότε σηκώναμε καὶ τὸ τραπέζι. Ὁ καθείς μας ἔπιανε κι ἀπὸ κάτι. Ἐγὼ δίπλωνα τὶς πετσέτες κι ἔνας ἀδερφός μου ἔβαζε τὸ ἀλατερὸ στὴ θέση του. Γιὰ τοὺς ἄλλους δὲ θυμᾶμαι.

“Υστερα κι ἀπ’ αὐτὸ ἀρχίνιζε πιὰ ἡ μελέτη. Ἀνοιγαν οἱ τσάντες γυρωτρόγυρα καὶ βγαίνανε βιβλία καὶ τετράδια στὴ μέση.

“Αλλος εἶχε γράψιμο. Ἀλλος διάβαζε μουρμουριστὰ τὸ μάθημά του δσο νὰ τὸ μάθῃ ἀπ’ ἔξω. Ὁ πιὸ ἐκεῖ ζωγράφιζε τὸ χάρτη του καὶ τὸν μπογιάτιζε μὲ κίτρινα καὶ κόκκινα μολύβια. Ἡ μάνα μας ἔπαιρνε μιὰ φουρκέτα ἀπ’ τὰ μαλλιά της κι ἔδειχνε στὸν μικρό μας ἔνα ἔνα τὰ ψηφία. Τότε μάθαινε κι αὐτὸς τὴν ἀλφαριθμήτηα.

“Ανυπόμονα περίμενα κι ἐγὼ τὴ σειρά μου. Ἔπειτα βιαζόμουνα καὶ γι’ ἄλλη αἰτία. Ἡξερα πῶς μόλις τοῦτος τέλειωνε, θ’ ἀποκοιμιούντανε στὸ γόνατο τῆς μαμᾶς. Τότες ἐγὼ τί θά καμνα ποὺ δὲν μ’ ἀπόμενε ἄλλο; Τὸ ἔνα τὸ ‘χε πιασμένο χρονικῆς* ἔνα μου ἀδέρφι, δ Βάσος, ποὺ ἔκαμνε μελέτη στὸ σκολειό του. Αὐτός, μάτια μου, κούρνιαζε ἀμέσως μὲ τὴ βούκα στὸ στόμα καὶ σοῦ καπάρωνε* τὸ μισὸ σοφά. Σκέπαζε μάλιστα καὶ τὸ μούτρο του μ’ ἐφημερίδα, γιατὶ τὸν μπόδιζε, τὸν κύριο, ἥ λάμπα. Ἐγὼ ἥ κακομοίρα τότες, κουρασμένη, νυσταγμένη, ποὺ θά γερνα νὰ κοιμηθῶ δσο ποὺ νά ’ρθη ἥ ὥρα νὰ πάμε στὰ κρεβάτια μας;

Είναι στὸν κόσμο πράγμα πιὸ γλυκὸ ἀπ’ τὸν ὅπνο ποὺ θὰ κοιμηθῆς στῆς μάνας σου τὸ γόνατο; Καὶ δμως γνώρισα ἀνθρώπους ποὺ εἴχανε μάνα μὰ δὲν πλαγιάσανε ποτὲ στὸ γόνατό της. Πῶς τοὺς λυποῦμαι! Ἐλειψε μιὰν ἀπερίγραπτη ἀπόλαυση, μιὰ γλύκα ποὺ δὲ λέγεται, ἀπὸ τὴ ζωὴ τους.

Φαίνεται πῶς ἡ μελέτη τέλειωνε ἀργά, γιατὶ ἄκουα κάποτε τὴ μαμὰ ποὺ ἔλεγε: «Παιδιά, σηκωθῆτε, ἥ λάμπα κατεβαίνει... τὸ φιτίλι καίεται...»

“Ἡξερα τόσο καλὰ τὴ σκάλα, ποὺ τὴν ἀνέβαινα καὶ μὲ κλειστὰ

τὰ μάτια. Τραβούσα στὴν κάμαρη μου, ξεντυνόμουνα χωρὶς διόλου νὰ τ' ἀνοίξω. "Αχ, γιατί νὰ μὴν εἶναι ἔτσι δυνατὸς δ ὑπνος τώρα!

Τὸ μικρό μου ἀδέρφι οὗμως, ὁ Πάνος μας, ἐκλαίε σὰν τὸ ξυπνοῦσαν, ἐκλαίε καὶ δὲν ἥθελε μὲ κανένα τρόπο νὰ περπατήσῃ. — Τί θέλεις, παιδάκι μου, καὶ κλαῖς; ρωτοῦσε ἡ μάνα μας καὶ τὸ τύλιγε μέσα στὸ μεγάλο μανύρο σάλι της, μὴν τύχη καὶ κρυώσει. Κάποτε σώπαινε κι ἔπαιρνε ν' ἀνεβαίνη τὴ σκάλα, μὰ κάποτε, τὸ συχνότερο, τὸν φόρτωνε δι μεγάλος ἀδερφός μου στὴν πλάτη καὶ τὸν πήγαινε ἵστα στὸ κρεβάτι του.

Τότες εἶχε ἄλλες δουλειές ἐκείνη. "Επρεπε νὰ μᾶς σκεπάσῃ ὅλους, νὰ κλείσῃ τὶς πόρτες, νὰ σβήσῃ τὸ φῶς. Τὰ μεγάλα ἀγόρια ξεντύνονταν βιαστικὰ καὶ πέφτανε, ἐμεῖς οἱ μικροί οὗμως δὲν τὸ κάναμε πρὶν ἔρτη ἡ ἴδια. Στεκόμασταν δρθοί, ξυλιασμένοι μέσα στὸ κρύο κι ἀκούαμε νὰ χτυποῦν τὰ δόντια μας.

"Ετρεχε βιαστικὴ κι ἔβαζε τὸν Πάνο μὲ τὸ ζόρι νὰ πλαγιάσῃ. Ἔγὼ οὗμως ἔξακολουθοῦσα νὰ τουρτουρίζω καὶ νὰ τὴ φυλάγω. Δὲν μποροῦσε νὰ μὲ βάλῃ διὰ τῆς βίας, γιατὶ πιὰ ἥμουνα μεγάλη, ἔτσι θάρρευα. "Οταν ἡ περιοδεία ἀπὸ κάμαρη σὲ κάμαρη τελείωνε, τότες ἐρχότανε καὶ στὴ δική μας. Κοιμόμουνα μαζί της.

Θυμοῦμαι ἀκόμα τὸ λάμπος* τῆς σελήνης καὶ τὴν ἀσπράδα τοῦ χιονιοῦ ποὺ φώτιζε τὴν κάμαρη μ' ἔνα ψυχρὸ φῶς. Ξεχωρίζανε ἔνα ἔνα τ' ἀντικείμενα σὰ νά 'ταν μέρα. Τὰ χρυσὰ πόμολα τοῦ κρεβατιοῦ λάμπανε, καὶ στὸν καθρέφτη διάλαχά* τὸν ἑαυτό μου μὲ τὸ πουκαμισάκι κοντὸ ώς τὰ γόνατα, νὰ τρέμη σὰν τὸ φύλλο. Κάποτε, στὶς παγωνιές, τὰ χοντρὰ κρούσταλλα ποὺ κρέμουνταν ἀπὸ τὶς στέγες στράφτανε ὅπως οἱ ὠραῖοι πολυνέλαιοι τῆς ἐκκλησιᾶς.

Μόνο σὰν ἔβλεπα τὴ μάνα μου ἔτοιμη νὰ πλαγιάσῃ, ἔπαιρνα κι ἐγώ κουράγιο ν' ἀκουμπήσω στὰ κατάκρυα σεντόνια. "Ομως πάλι τὰ βάσανά μας δὲν τελείωναν. Δὲν προλάβαινα νὰ σκεπαστῶ, καὶ νά σου μὰ φωνάρα ἔφτανε ἀπὸ τὸ διπλανὸ δωμάτιο. — Μαμάκα, αὐτὸς μὲ πειράζει... Αὐτὸς μὲ κοροϊδεύει... μὲ λέει... Βουρβόνο...

—”Οχι, μαμά... αντὸς τραβάει τὰ σκεπάσματα καὶ μὲ φωνάζει
‘Αράπη...

Οἱ φωνὲς δυνάμωναν κι ἡ μάνα μας ξανασηκώνουνταν. Πή-
γαινε, ταχτοποιοῦσε τὰ σκεπάσματα, διόρθωνε τὰ πειραγμένα
φιλότιμα καὶ ξαναγύριζε.

Πολλὲς φορὲς δμως ἀναγκάζουνταν νὰ σηκωθῇ καὶ πάλι,
γιατὶ τοῦτο οἱ δυὸς ξαναμάλωναν.

Τὸ πρωὶ ἔνιωθα μέσα στὸν ὑπὸ μου, σὰ νά ’βλεπα ὄνειρο,
πολὺ θολά, πῶς ἡ μαμὰ ἔφευγε ἀπὸ κοντά μου. ”Ηθελα τόσο νὰ
σηκωθῶ κι ἐγὼ μαζὶ τῆς μὰ δὲν μποροῦσα μήτε ν’ ἀνοίξω τὰ
μάτια μου. ”Ηξερα πῶς κάτω οἱ μεγάλοι μελετοῦσαν μιὰ φορὰ
ἀκόμη τὸ μάθημά τους, γυάλιζαν τὰ παπούτσια τους κι ἔτοίμα-
ζαν τὶς τσάντες. Μετὰ ἀπ’ αὐτὰ τρώγανε πρωινὸ καὶ, μόλις χά-
ραζε, παίρνανε δρόμο. ”Ητανε σαράντα λεπτὰ δρόμος γιὰ τὸ
Κολέγιο τους. Κι δλα αὐτὰ γίνονταν μὲ τὴ λάμπα ἀναμμένη.

”Αχ, πῶς λαχταροῦσα κι ἐγὼ νά ’ψηνα τὶς φρυγανιές μου στὸ
πυρωμένο μαγκάλι* καὶ νά ’πινα τὸ τσάι μου μὲ τὴ λάμπα ἀναμ-
μένη. Καὶ δμως δὲν μποροῦσα ποτὲς νὰ τ’ ἀξιωθῶ. Κάθε πρωὶ
κατέβαινα μὲ τὴ λαχτάρα πῶς θὰ τὴν ἔβρισκα νὰ καίη στὴ μέση
τοῦ τραπέζιον καὶ κάθε πρωὶ ρωτοῦσα: Γιατί ἔσβησες τὴ λάμπα,
μαμά; Κι ἐκείνη μοῦ ἀπαντοῦσε πάντα τὸ ἵδιο: Γιατί ξημέρωσε,
παιδί μου...

Τέλος, μιὰ μέρα μοῦ ὑποσχέθηκε πῶς θὰ μὲ ξυπνήσῃ δσο θά
’ταν ἀκόμη σκοτεινὰ καὶ ἡ λάμπα φυσικὰ θά ’καιε. Τὴν ἄκουσα
μέσα στὸν ὑπὸ μου νὰ λέη σκυμμένη ἀπάνω μου: Σήκω, κορι-
τσάκι μου, νὰ δῆς, ἡ λάμπα καίει...

Τὰ βλέφαρά μου σηκώθηκαν καὶ ξανάπεσαν. ”Οταν ὕστερα
ἀπὸ ὥρα κατέβηκα, τὸ δωμάτιο μύριζε τσάι καὶ φρυγανιά. Ἡ
λάμπα στὸ τραπέζι φώτιζε, μὰ ἔξω στὸ δρόμο εἶχε πιὰ φέξει.

(’Απὸ τὸ μυθιστόρημα *Τὸ καλοκαίρι πέρασε*)

ΜΑΡΙΑ ΙΟΡΔΑΝΙΔΟΥ

Λωξάντρα

Μιὰ καλόκαρδη καὶ ζωηρὴ Κωνσταντινοπολίτισσα, ἡ Λωξάντρα, περιγράφεται στὸ παρακάτω ἀφήγημα. Ἡ Λωξάντρα, ποὺ ἀγαποῦσε τὶς γάτες, ἔχασε τὴ γάτα τῆς κάτω ἀπὸ περιεργες συνθῆκες.

ΙΙΑ ἀπ' τὶς μεγάλες στιγμὲς εὐδαιμονίας τῆς Λωξάντρας ἦταν καὶ ἡ στιγμὴ ποὺ ἔγινε ἀπ' ὅλες τὶς δουλειές, ἐπινε τὸν ἀπογευματινό της καφεδάκο καὶ στρώνουνταν στὴν κόχη* τοῦ μιντεριοῦ,* μέσα στὸ χαμηλό της δονταδάκι,* μὲ τὸ ἐργόχειρό της στὸ χέρι.

“Οταν, ὑστερα ἀπὸ δύο βδομάδες, ἔφυγε ἀπ' τὰ Ταταύλα, μόλις πάτησε τὸ πόδι της στὸ Μακροχώρι, ἀμέσως στὴ μύτη τῆς ἤρθε ἡ μυρωδιὰ τοῦ σπιτιοῦ της, ἡ μυρωδιὰ τοῦ κήπου της καὶ ἡ μυρωδιὰ ἀπὸ τὸν κῆπο τοῦ Ρεσάτ-πασα ποὺ ἦταν δίπλα στὸν δικό της. Οἱ ἀπριλιάτικες βροχὲς εἴχανε σταματήσει, καὶ τὰ κυπαρίσσια ἀπὸ τὸν κῆπο τοῦ Ρεσάτ-πασα ἤτανε καταπράσινα. Ὁ πλάτανός της είχε τινάξει τὰ νέα φυλλαράκια του καὶ πάνω ἀπὸ τὸ ντουβάρι φαίνονταν οἱ καινούριοι κλῶνοι ἀπὸ τὸ αἰγόκλημά της. Ἡ μικρὴ πόρτα τοῦ κήπου της ἦταν ἀνοιχτὴ καὶ στὸ κατώφλι κάθουνταν ἡ γάτα της ἡ Καλυψώ — ἀσπρο πομπόνι

πούντρας, τιφτίκι* ἀνατολίτικο, Σεχεραζάντ απὸ τὶς χίλιες καὶ μία νύχτες τῶν παραμυθιῶν. Ὡραία τῶν ὡραίων ἀνάμεσα στὶς γάτες τῆς Ἀνατολῆς. Καὶ μόλις τὴν εἶδε τῇ Λωξάντρᾳ ἀπὸ μακριά, τὴ γνώρισε! "Αχ! Αὐτὸ δὲν εἶναι ἡ χαρά; Καὶ οἱ σκύλοι τῆς γειτονιᾶς τὴ γνώρισαν. Καὶ δὲ Ταρνανάς, σὰν ἀκουσε τὰ βήματά της, πετάχτηκε ἀπὸ τὴν κουζίνα, βαστώντας στὸ χέρι του τὴν τρυπητὴ κουτάλα. Καὶ τὰ παιδιά, καὶ ἡ Σουλτάνα, ὡς καὶ ἔνας τζίτζικας παράκαιρα ἄρχισε πάνω ἀπὸ τὸ πεῦκο τῆς νὰ τερετίζῃ.* Τὰ χελιδόνια κοντά στὸ λούκι* τοῦ σπιτιοῦ χτίζανε πάλι τὴ φωλιά τους. «Δόξα σοι δὲ Θεός!»

Σὰν κάθισε τὸ ἀπόγευμα στὴν κόχη τοῦ μιντεριοῦ τῆς, πῆρε μπροστά της τὸν κουρελόμπογο νὰ ψάξῃ νὰ βρη κανένα κομμάτι ἀπαλὴ βατίστα γιὰ νὰ κεντήσῃ σαλιαρίστρες τοῦ μωροῦ. Ὁ κουρελόμπογος ἦταν ἄνω κάτω. Ξένο χέρι θὰ μπῆκε μέσα κεῖ δσον καιρὸ ἐλειψε στὰ Ταταῦλα.

— «Κακὸν-καιρὸ-νὰ-μήν ἔχουνε» μουρμουρίζει ἡ Λωξάντρα ταξιθετώντας* τὰ κουρέλια τῆς.

Βαστᾶ στὸ χέρι τῆς ἔνα θαλασσὶ κουρέλι καὶ στέκεται. Αὐτὸ πῶς βρέθηκε ἐδῶ; "Απὸ ποῦ εἶναι; "Α, εἶναι ἔνα κουρέλι ἀπὸ τὸ τσιτάκι ποὺ εἶχε ράψει ἡ μάνα της... διές, διές... Πόσων χρονῶν πράμα!

Κάθεται συγκινημένη μὲ τὸ κουρέλι στὸ χέρι. Διές ἐκεῖ! Τὸ φουστάνι φορέθηκε, ξεθώριασε, πάλιωσε, καὶ κείνη ποὺ τὸ φόρεσε εἶναι πεθαμένη. Καὶ δμως τὸ κουρέλι ἀπόμεινε ὀλοζώντανο. Τί εἶναι δὲ ἄνθρωπος! Νά καὶ ἔνα κομμάτι στόφα* ἀπὸ τὶς παλιές κουρτίνες τους, νά καὶ ἔνα κομμάτι μπαμπακοφανέλα ἀπὸ τὴ ρόμπα ποὺ εἶχε ράψει δταν γέννησε τὸν Ἀλεκάκη τῆς. "Αχ! νά καὶ ἔνα κομμάτι ἀπὸ τὴ νυφική τῆς ρόμπα!

"Ολάκερο τὸ παρελθὸν ζωντάνεψε μπροστά τῆς. Ὁλάκερο τὸ παρελθὸν δεμένο σ' ἔγαν μπόγο. Καὶ κείνη τὴ στιγμὴ κάποιος χτυπᾶ τὸ τζάμι. Ἀμάν! Κάνει ἔτσι ἡ Λωξάντρα, τί νὰ δῆ! Κολλημένη πάνω στὸ τζάμι, ἡ μαύρη μούρη τοῦ ἀρχιευνούχου ποὺ εἶχε δὲ Ρεσάτ-πασας.

«"Ανοιξε τὸ τζάμι» τῆς γνέφει.

Πῶς ν' ἀνοίξῃ τὸ τζάμι ἡ Λωξάντρα, ποὺ τρέμανε τὰ τέσσερά της! Ούτε νὰ σαλέψῃ μπορεῖ, ούτε νὰ μιλήσῃ. Στέγνωσε τὸ σάλιο μέσα στὸ στόμα της. Καὶ δ ἀράπης ἐπιμένει.

—”Ανοιξε, τῆς φωνάζει, τὴ γάτα σας ζητάει δ πασάς, γιατὶ πολὺ τὴν ἄρεσε.

Τὸν κοιτάζει ἡ Λωξάντρα μὲ μάτια ἀνέκφραστα καὶ τὸ στόμα ἀνοιχτό.

—”Ο πασάς παρακαλεῖ νὰ τοῦ δώσετε τὴ γάτα σας, ξαναλέει δ λαλάς,* λὲς καὶ τῆς κάνει τὴν τιμὴν νὰ ζητήσῃ σὲ γάμο τὴν κόρη της.

”Αξαφνα ἡ Λωξάντρα ἔγινε κατακόκκινη. Μιὰ φλέβα πέταξε στὸ μηλίγγι της. Στράψαν τὰ μάτια της, καὶ ἡ φωνή της βράχνιασε.

— Ποιὰ γάτα, μωρέ; Τὴν Καλυψώ; Σὰν τρελάθηκες, δὲν πᾶς σ' ἔναν παπὰ νὰ διαβαστῆς;

Ξέχασε πῶς φοβᾶται τὸν ἀράπη, ξέχασε πῶς φοβᾶται τὸν πασά.

Σὰν τὴν εἶδε ν' ἀγριεύη, βγάζει δ ἀράπης ἔνα δαχτυλίδι σμαραγδένιο ἀπ' τὸ μικρό του δάκτυλο καὶ τῆς τὸ δείχνει: Αὐτὸ σᾶς τὸ στέλνει δ πασάς.

— Τὴν τύφλα σου! λέει ἡ Λωξάντρα. ”Αντε, γκίτ! Δηλαδή, φύγε.

’Ο ἀράπης στέκεται, τὴν κοιτάζει.

— Φύε, μωρέ! φωνάζει ἡ Λωξάντρα, χτυπώντας τὸ χέρι της πάνω στὴ μαξιλάρα τοῦ μιντεριοῦ.

’Ο ἀράπης στέκεται.

— Κύριε ἐλέησον! σταυροκοπιέται ἡ Λωξάντρα. Πίσω μου σ' ἔχω σατανά.

Τραβᾶ δ ἀράπης ἀπ' τὸ ζωνάρι του πουγκί.

—”Ω! κακὸ-χρόνο-νάχης, ἀδικιωρισμένε!

Τότε ἡταν ποὺ τὴν πῆραν τὰ δαιμόνια. Ταρνανά! Ταρνανά! Σηκώνεται πάνω καὶ ψάχνει τὶς παντούφλες της. Ποῦ εἰναι, καλέ, οἱ παντούφλες της. Πάντα δταν ἐτοιμάζουνταν νὰ κάνη φονικό, ἔχανε τὶς παντούφλες της...

— Τὸν μπαλτά, νὰ τὸν σκοτώσω, φωνάζει ἡ Λωξάντρα, καὶ

ώσπου νά ’ρθη δ Ταρνανάς, γνοίζει τὴν πλάτη του καὶ φεύγει ὁ ἀράπης.

Ἐκεῖνο τὸ βράδυ ἡ Λωξάντρα καὶ δ Δημητρὸς δὲν κλείσανε μάτι.

— Τί ἦταν αὐτὰ ποὺ ἔκανες, Λωξάντρα μου; Μᾶς ἔκαψες, κυρά μου.

— Τί ἥθελες νὰ κάνω, Δημητρό; Νὰ δώσω τὸ χαῖβάνι* μας;

Πέρασε μιὰ βδομάδα ἀγωνίας, δμως τίποτε δὲ συνέβηκε. Μόνο ποὺ ὕστερα ἀπὸ δέκα μέρες χάθηκε ἡ Καλυψώ. ”Αφαντο ἔγινε τὸ ζώο. Λές καὶ ἄνοιξε ἡ γῆς καὶ τὸ κατάπιε. Γύριζε ἡ Λωξάντρα μέσα στὸν κῆπο καὶ φώναζε. Περπατοῦσε ἀκονίζοντας τὸ μαχαίρι τῆς κουζίνας γιὰ νὰ τ’ ἀκούσῃ ἡ Καλυψώ καὶ νὰ τρέξῃ. «Νά! ψι-ψι-ψί!»

Ο Ταρνανάς ἀπὸ πίσω της περιφερότανε στὸν κῆπο, χτυπώντας μὲ τὸν μπαλτά τὴ σανίδα τοῦ κιμᾶ. «Ψι-ψι-ψί! Νά! ψι-ψι-ψί!»

”Ολες οἱ γάτες τοῦ μαχαλᾶ πιστέψαν πῶς θὰ φᾶνε κρέας καὶ μαξεύτηκαν κοπάδι μέσα στὸν κῆπο, μὲ τὶς οὐρὲς κατάρτια. Φωνὴ στὴ γῆ, φωνὴ στὸν οὐρανό.

— Ψίστ! Ἀδικιωτισμένα, θὰ μὲ πετάξουν κάτω! Αμάν, ψίστ!

Πάει ἡ Καλυψώ. Δὲ βρέθηκε. ”Υστερα ἀπὸ ἔνα μήνα, ἡ κονα-*’Αννίκα τοὺς εἰπε πῶς δὲν πρέπει νὰ κλαῖνε πιὰ γιὰ τὴν Καλυψώ, γιατὶ ζῆ καὶ βασιλεύει μέσα στὸ χαρέμι τοῦ πασᾶ. Σὰν πῆγε, λέει, ἡ κονα-’Αννίκα νὰ παραδώσῃ στὴ μικρὴ χανούμισσα τὶς νταντέλες ποὺ τῆς εἶχε παραγγείλει, εἰδε τὴν Καλυψώ ξαπλωμένη μέσα σὲ χρυσὸ δόντα. Καὶ τώρα, λέει, τὴ φωνάζουνε «Ντουνιά Γκιουζελί», ποὺ θὰ πῆ «Πανωραία».

— Νὰ κουλαθῇ τὸ χέρι αὐτουνοῦ ποὺ τὴν πῆρε ἀπὸ δῶ! φώναξε ἡ Λωξάντρα, καὶ ὕστερα ἀπ’ αὐτὸ βρῆκε ἔνα μικρὸ κεραμιδόγατο, λιβρό,* μὲ μιὰ μούρη σὰ γαλότσα καὶ μιὰν οὐρὰ σὰ σπάγκο, καὶ ἔκανε ὅρκο πῶς δὲ θὰ ξαναβάλῃ ὥραια γάτα πιὰ μέσα στὸ σπίτι της, ἀπὸ τὸ φόβο τοῦ πασᾶ.

Καὶ μὲ τὸν καιρὸ ξανάρχισε νὰ φοβᾶται τοὺς ἀραπάδες. ”Οταν περνοῦσε μπροστὰ ἀπ’ τὴν πόρτα τους τὸ κλειστὸ ἀμάξι

τῆς μεγάλης χανούμισσας, μὲ τὸν εὐνοῦχο καθισμένο δίπλα στὸν ἄμαξά, ή Λωξάντρα χαμήλωνε τὸ στόρι* γιὰ νὰ μὴν τὸν δῆ. "Εκλεινε τὰ μάτια της, ἔκαμνε καὶ τὸ σταυρό της.

«'Ο Ιησοῦς Χριστὸς νικᾶ κι δλα τὰ κακὰ σκορπᾶ. Μπαλουκλιώτισσα, βάλε τὸ χέρι σου καὶ σῶσε τὴν Πόλη σου ἀπὸ τὰ ἀγαρηνὰ σκυλιὰ ποὺ τά βαλαν μὲ τὶς γάτες μου!»

('Απὸ τὸ μυθιστόρημα *Λωξάντρα*)

ΔΙΔΩ ΣΩΤΗΡΙΟΥ

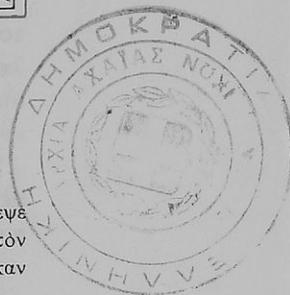
Ἡρθαν οἱ Ἑλληνες

Στὸ παρακάτω ἀφήγημα βλέπουμε τὴ βαθιὰ πατριωτικὴ συγκίνηση ποὺ κυρίευε τοὺς Ἑλληνες κατοίκους τῶν παραλίων τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ὅταν μετὰ τὸν Πρότο Παγκόσμιο Πόλεμο, τὸ 1919, ἐλληνικὰ στρατεύματα ἀποβιβάστηκαν στὶς μικρασιατικὲς ἀκτὲς καὶ ἀρχισαν ν' ἀπελευθερώνουν τὴ χώρα.

ΤΟΥΣ Τούρκους δὲν τοὺς φοβόμαστε πιὰ ἐμεῖς· αὐτοὶ μᾶς τρέμανε. Εἴχαμε μεταλλάξει θέση, ἀντὶ ν' ἀλλάξουμε κεφάλι. Στὴν παλιὰ Ἐφεσο, στ' ἄρχαια, οἱ Γερμανοὶ εἴχανε μπαρουταποθήκες. Ἐκεῖ βρήκαμε πολεμικὸν ὑλικὸν δσο θέλαμε. Οἱ Τούρκοι τζανταρμάδες,* ποὺ ἔπρεπε νὰ τὸ παραδώσουνε στοὺς συμμάχους, δπως δριζε ἡ ἀνακωχὴ τοῦ Μούδρου, τὸ παρατήσανε καὶ ἔαφανιστήκανε. Εἴχανε κάψει τόσες χριστιανικὲς οἰκογένειες, ποὺ τρέμανε.

Χρόνια καὶ χρόνια ξαρμάτωτος δραγιάς,* ὑπόμενε κάθε ταπείνωση καὶ συφορά, καὶ τώρα ποὺ πέσανε στὰ χέρια του ὅπλα, θὰ τ' ἀφηνε; Δύσκολο, πολὺ δύσκολο νὰ σβήσῃς τὰ μίση καὶ τὴν ἀγριύιλα τοῦ πολέμου μεμιᾶς. Τὸ αἷμα κι δ τρόμος φέρνει τρόμο. Τὰ γυρίσματα, σὰν ἔρθουν ξαφνικά, φέρνουνε κανούριες συφορέες.

Οἱ καμένοι Κιρκιντζῶτες παίρνανε νύχτα τὰ μονοπάτια γιὰ τὴν παλιὰ Ἐφεσο καὶ δὲ βρῆκαν ἡσυχία παρὰ σὰν κουβαλήσανε στὸ χωριὸ δόλο τὸ μπαρούτι καὶ τὰ δπλα. Τότε ἀρχίσανε νὰ νιώθουνε λεύτεροι· τὰ κυρτωμένα κορμιά τους στυλωθήκανε.

Καὶ τὰ πιὸ σεμνὰ παλικάρια βάλανε φυσεκλίκια* στὸ ζουνάρι καὶ στὸ στήθος καὶ περπατόύσανε μὲ νταηλίκι κουνούσανε καμαρωτὰ τὸ κορμί, σὰ νὰ λέγανε στοὺς Τούρκους: "Αν σᾶς βαστάη, κοπιάστε τώρα!

"Ο Κοσμάς Σαράπογλου δηλίστηκε πρῶτος. Πήρε τὸ τουφέκι του καὶ τράβηξε ἵσια στὸ νεκροταφεῖο. Ἐμεῖς οἱ ἄλλοι τὸν ἀκολουθούσαμε βουβά. Τρομάξαμε μὴν ἔχη τάμα νὰ σκοτωθῇ. Μ' αὐτὸς ἄρχισε τὸ ντουφεκίδι. "Υστερα ἐσύρε φωνὴ σπαραχτική!
— Σηκωθῆτε, παλικάρια! "Ηρθε ἡ λευτεριά!

Ἡ γριὰ Χρυσάνθη, ή Σωκιανή, τὸ ἴδιο βράδυ ἔλεγε πῶς εἶδε μὲ τὰ μάτια τῆς τὶς σκιές τῶν νεκρῶν κι ἄκουσε τὸ κλάμα καὶ τὸ παράπονό τους.

— Γιαδέτσι! ἔκανε κι ἔδειχνε τὶς σκιές τοῦ φεγγαριοῦ.

"Οσοι θέλανε νὰ τήνε πιστέψουνε λέγανε πῶς τοὺς εἴδανε ποὺ παραφυλάγανε, λέει, μήπως κι ἀποξεχάστοῦμε μὲ τὴν καλοπέραση καὶ δὲν πάρουμε ἑκδίκηση!

Οἱ Τούρκοι ἀπ' τὰ γειτονικά μας χωριά, μόλις μάθανε πῶς δηλιστήκαμε, παρατήσανε σπίτια καὶ χωράφια καὶ τραβήξανε γιὰ τὰ Σώκια καὶ τὸ Κουσάντασι. 'Ο φόβος ἄλλαξε τώρα κονάκι.*

Μόλις μαθεύτηκε πῶς στὴ Σμύρνη ξεμπάρκαρε ὁ Ἑλληνικὸς Στρατός, καὶ τὰ πέντε γειτονικὰ τουρκοχώρια γίνηκαν στάχτη! Νέα στάχτη, νέες συφορὲς ποὺ θὰ φέρουνε κι ἄλλες κι ἄλλες! Μὰ ποιὸς μποροῦσε νὰ κάνῃ τέτοιον ἀπλὸ λογαριασμὸ μέσα στὸ μεθύσι τῆς νίκης...

Πρῶτοι ξεμπαρκάρανε στὸ 'Αγιασουλούκ οἱ Ταλιάνοι. 'Ο κόσμος σκιάχτηκε μὴν ἥτανε συμφωνημένο ἀπ' τοὺς Μεγάλους νὰ πέσουμε σὲ νέο ἀφεντικό. Δὲ μείνανε ὅμως πολύ· τράβηξαν γιὰ τὰ Σώκια καὶ τὸ Κουσάντασι.

Τὴ μέρα ποὺ ἔφτασε ὁ Ἑλληνικὸς Στρατὸς στὸ χωριό μας, ὁ κόσμος ἔχασε τὸ νοῦ του. 'Απὸ νωρὶς πήρανε νὰ χτυποῦν οἱ καμπάνες, μὰ δὲν ἥτανε ὁ συνηθισμένος χτύπος· ἥτανε κατιτὶς τὸ πρωτάκουστο.

'Η εἴδηση φτερούγισε ἀπὸ σπίτι σὲ σπίτι, ἀπὸ χωράφι σὲ

χωράφι: «'Εφτασε δέ ο 'Ελληνικός Στρατός!» Οι ἄνθρωποι παρατούσανε τὶς δουλειές, στεκόντανε λίγο, τὸ λέγανε μέσα τους συλλαβιστὰ νὰ τὸ χωρέσῃ δὲ νοῦς. Κι ὅστερα τὸ φωνάζανε καὶ δυνατὰ καὶ τρέχανε νὰ τὸ ποῦνε καὶ σ' ἄλλους. Κάνανε τὸ σταυρό τους, ἀγκαλιαζόντανε καὶ κλαίγανε.

— Χριστός Ἀνέστη!

Τί γὰρ αὐτὴ ἡ χαρὰ ποὺ ξεπερνᾶ δλες τὶς ἄλλες, γάμους, γέννες, πλοῦτο, δόξα! Μεμιᾶς ἀνθίσανε δλες μαζὶ οἱ καρδιές. Ὁ κόσμος ἔβαλε τὰ γιορτινά του, πήρε βάγια στὸ χέρι, ἀνθόνερο καὶ ρύζι νὰ ράνη τὸ στρατό. Ἔστρωσε μὲ κιλίμια* τὰ καλντερίμια* τῆς σκλαβιᾶς. Τὸ χωρὶὸ γέμισε σημαῖες μεγάλες καὶ μικρές ποὺ τὶς ράψανε οἱ γυναικες τοὺς τελευταίους μῆνες.

Σὰν ἀκούστηκαν οἱ πρῶτες σάλπιγγες, γέροι, νιοί, γυναικες, παιδιά, δλοι γονάτισαν, ἀκούμπησαν τὸ κούτελο στὸ χῶμα· χύνανε δάκρυα καὶ λέγανε μὲ πάθος:

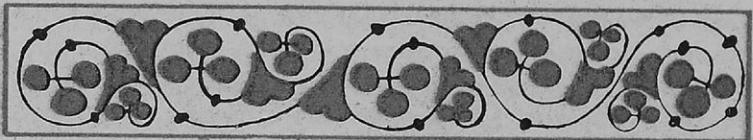
— Ἐλλάδα! Ἐλλάδα μας! Μητέρα μας!

Ἡ παρέλαση στὸ χωρὶὸ ἀρχισε μὲ τὰ παιδάκια ποὺ κρατοῦσαν τὰ ξαφτέρυγα· ἀκλούθοῦσαν οἱ παπάδες μὲ τὰ χρυσὰ ἄμφια, κι οἱ διάκοι μὲ τὰ θυμιατά. Κι ἀνάμεσα στὰ ράσα, ἔνας γίγαντας, δὲ Κοσμάς, μὲ τὶς τσόχινες βράκες καὶ τὰ κεντημένα τουζλούκια,* βημάτιζε ἀργά, ἐπίσημα, δπως ταίριαζε σὲ κείνη τὴν μεγάλη στιγμὴ τῆς ἱστορίας. Στὰ χέρια του σήκωνε τὴν εἰκόνα τοῦ Ἀι-Δημήτρη, ποὺ δυὸ ἄντρες ἰδρωκοπούσανε ἄμα τὴν περιφέρανε.

Τὸ βράδυ στρώσαμε τραπέζια στοὺς δρόμους, σουβλίσαμε ἀρνιά. Κουβαλήσαμε μὲ τὰ βαρέλια τὸ κρασί. Μεθύσαμε, τραγουδήσαμε. Κι δλο ἀπλώναμε τὰ χέρια πάνω στοὺς Ἐλληνες φαντάρους, γιὰ νὰ βεβαιωθοῦμε πώς ἥτανε ἀληθινοὶ καὶ δχι πλάσματα τῆς φαντασίας μας.

Ἡ ζωὴ μας ξαφνικὰ ἔγινε κάτι τὸ πολὺ σπουδαῖο. Νομίσαμε πώς ἡμασταν ἡ εύτυχισμένη γενιὰ τῶν ραγιάδων ποὺ θὰ εἰσπράξῃ τὴν πλερωμὴ γιὰ πέντε αἰῶνες αἴμα καὶ δάκρυ.

(Απὸ τὸ βιβλίο *Ματωμένα χώματα*)

ΕΛΛΗ ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

[‘Ο διωγμὸς καὶ ἡ προσφυγιὰ]

Τὸ 1922 οἱ Ἑλληνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐπαθαν μεγάλη καταστροφή. Μιὰ ἀπλὴ γυναῖκα ἀπ' τὸ Ἀιβαλί, τὶς ἀρχαῖες Κυδωνίες, διηγεῖται τὰ ὅσα ἔγιναν στὸν τόπο τους τὶς φοβερές ἁκεῖνες μέρες.

Ο 1922 ἥμουν 8 χρονῶν, καὶ δῆμος ὅλα τὰ θυμᾶμα τόσο καλά, ποὺ τὰ φέρνω ἀκόμα μέσα στὰ μάτια μου. Περνούσαμε τόσο ὅμορφα μέσα στὸ σπίτι μας, μὲ τὸν πατέρα μου, μὲ τοὺς θείους, μὲ τὴ γιαγιά μου καὶ τὸν καλό μου παππού καὶ μὲ δλους τοὺς συγγενεῖς καὶ γειτόνους μέσα σὲ τόσα καλὰ καὶ ἀγαθὰ τοῦ Ἀιβαλιοῦ. Ἐκεῖνα τὰ πολλὰ θαλασσινά, τὰ ἀξέχαστα σταφύλια ποὺ κατεβάζανε οἱ καμῆλες καὶ γονατίζανε μπροστὰ στὴν πόρτα μας. Εὐλογία Θεοῦ περνούσαμε. Ξαφνικά, ἐκεῖ ποὺ καθόμαστε μιὰ μέρα, ἔρχεται μιὰ γειτόνισσα καὶ λέει στὴ μητέρα μου: «Ἐξερεις τίποτα, κυρα-Κατίνα, ἄκουσα δτὶ θὰ γίνη πόλεμος, καὶ ὅχι πόλεμος ἀλλὰ σφαγή».

Αὐτὴ τὴ στιγμὴ δὲν ἦταν κανένας ἀπὸ τοὺς ἄντρες σπίτι μας. Ἡ μητέρα μου παίρνει τὸ μωρὸ ἀπὸ τὴν κούνια καὶ ἀμέσως πηγαίνει στὸ σπίτι τοῦ πατέρα της, γιὰ νὰ πῆ δι, τι ἄκουσε. Βεβήλωσε τὸ μεγάλο της ἀδελφὸ καὶ ἔτρωγε σταφύλι μὲ τυρὶ καὶ τὸν λέει: «Ἀδελφέ μου, αὐτὸ ἄκουσα, θὰ γίνη διωγμός, νὰ φύγωμε πρὶν κλείσουν τὶς θάλασσες· δὲν θέλω τίποτα· μόνο νὰ φύγωμε δλοι γεροί».

Ἐκεῖνος θυμήθηκε τὸ διωγμὸν τοῦ 1915 ποὺ ἔγινε, ἀφησε ἀμέσως τὸ ψωμοτύρι ποὺ ἔτρωγε καὶ πηγαίνει σ' ἔνα γειτονικό του φίλο καὶ λέει αὐτά ποὺ τὸν εἶπε ἡ ἀδελφὴ του, διτι θὰ γίνη διωγμὸς χειρότερος ἀπὸ τὸν πρῶτο. Καὶ ὁ φίλος του τὸν εἶπε: «Κρήτας, Παναγή, ποὺ εἰσαι καὶ τέτοιο παλικάρι, κάθεσαι καὶ ἀκοῦς τις γυναῖκες».

Ἐκεῖνος σὰ νὰ προσβάλθηκε καὶ λέει τῆς ἀδελφῆς του: «Πάρε τὸ μωρό σου καὶ πήγαινε στὸ σπίτι σου καὶ μὴ φοβᾶσαι τίποτα. Τὸ χωριὸν ἔχει παλικάρια, δὲν μποροῦν νὰ μᾶς κάνουν τίποτα».

Ἡ μητέρα μου τί ἥθελε νὰ κάνη; πῆγε στὸ σπίτι της.

Ο κόσμος ὅμως ἄρχισε νὰ τὸ λέη φανερά, νὰ μὴν μποροῦν οἱ γυναῖκες νὰ κάνουν δουλειὰ μέσα στὰ σπίτια τους. Ἡ μιὰ πήγαινε στῆς ἀλληνῆς τὸ σπίτι, δὲν ἥξεραν τί νὰ κάνουν.

Τέλος, μιὰ βραδιὰ ἔρχεται ὁ πατέρας μου —ἡ μητέρα μου στὴν πόρτα, δὲν τὴν χωροῦσε τὸ σπίτι, ξεφορτώνει τὸ ἄλογο, κατεβάζει τὸ γάλα, τοῦ δίνει νερό, πλένεται.

Ἐκείνη, φουρτουνιασμένη καὶ πικραμένη. Τῆς λέει:

— Κατίνα, τί ἔχεις, γιατί εἰσαι ἔτσι;
— Δημητρό, θὰ γίνη πόλεμος, νὰ φύγωμε, νὰ περάσουμε στὴ Μυτιλήνη, μὴν πάθουμε κανένα κακό.

Ἐκεῖνος στεναχωρέθηκε, ἥθελε νὰ φύγωμε ἀλλὰ δὲν τὸν πήγαινε ἡ καρδιά του ν' ἀφήσῃ τὸν πεθερό του καὶ τὰ κουνιάδια του καὶ νὰ φύγη μόνος του.

Ἐημέρωσε ἡ μέρα, μαζεύτηκαν ὄλοι σ' ἔνα σπίτι καὶ τὰ λέγανε. «Ἐτσι τὰ ἔλεγαν, ἀλλιῶς, θέλανε νὰ φύγουνε καὶ γύριζαν καὶ ἔβλεπαν τὸ σπίτι γεμάτο σοδειές ἀπὸ τὸ πάτωμα μέχρι τὸ νταβάνι γεμάτο. Ο Θεός εἶχε δώσει τόσες ἀφθονίες, καὶ ὅσο τὰ ἔβλεπαν δὲν τοὺς ἔκανε καρδιὰ νὰ τ' ἀφήσουνε. «Ἐλεγε ὁ παππούς μου: «Παιδιά μου, πῶς νὰ πᾶμε νὰ κλειστοῦμε στὴ Μυτιλήνη καὶ ν' ἀφήσουμε τόσα καλά;»

Καὶ ποῦ νὰ ἔρανε διτι τὰ καλὰ αὐτὰ θὰ τὰ ἔβρισκαν οἱ Τοῦρκοι καὶ ἐκείνους θὰ τοὺς ἔτρωγε τὸ χῶμα.

Δὲν πέρασαν δυὸ μέρες καὶ κατέβηκαν Ἑλληνες στρατιῶτες

καὶ ἔλεγαν νὰ φύγη ὁ κόσμος, γιατὶ ἥξεραν τί κακὸ θὰ γινόταν.

Πήγανε στὸ Δεσπότη καὶ τὸ εἴπανε. Ἐλλὰ ἐκεῖνος ἔλεγε νὰ μὴ φύγῃ κανένας καὶ δὲν ἔχομε νὰ πάθουμε τίποτα. "Αλλοι δῆμοι ἔφυγαν, πήραν τὶς οἰκογένειές τους καὶ γλιτώσανε.

Σὲ 2-3 μέρες κλείσανε τὶς θάλασσες καὶ βλέπαμε νὰ γεμίζῃ τὸ Αιβαλὶ τούρκικο στρατό, δῆλο ἵππικό. Ἔκεινα τ' ἀλογα δὲν τὰ ξεχνῶ, τί ωραῖα!

"Οταν κατέβηκαν οἱ Τούρκοι, ἀμέσως ἔδωσαν διαταγὴ νὰ βγῆ ὁ ντελάλης νὰ φωνάξῃ νὰ μαζευτοῦνε στὸ στρατόπεδο δῆλοι οἱ ἄντρες ἀπὸ 18 μέχρι 50 χρονῶν.

"Οταν τὸ ἄκουσαν, δῆλοι χτυποῦσαν τὰ κεφάλια τους, γιατὶ εἶχανε καιρὸ νὰ φύγουνε ἀλλὰ δὲν τὸ πίστευαν.

Τότε ὁ πατέρας μου γύρισε καὶ μᾶς εἶδε. Τέσσερα παιδιά καὶ τὴ μάνα μου καὶ τρέχαν τὰ δάκρυνά του καὶ εἶπε: «"Ἄχ, πῶς δὲν σὲ ἄκουσα, τί θὰ γίνης μὲ τέσσερα παιδιά, ποῦ θὰ πάς;»

Στιγμὲς φαρμακωμένες, καὶ τὰ σκυλιὰ ἀκόμα οὐρλιάζανε. Καὶ τὸν λέγει ἡ μητέρα μου: «"Οταν σᾶς μιλοῦσα καὶ σένα καὶ στ' ἀδέρφια μου, μὲ λέγατε εἶσαι γυναίκα καὶ δὲν ξέρεις, τώρα εἴμαστε δῆλοι χαμένοι".

Τὸ πρωὶ ντυθήκαμε δῆλοι, καὶ σὰν τ' ἀρνιὰ ποὺ τὰ πᾶνε γιὰ μακελειὸ* μὲ σκυμμένα κεφάλια μαζεύτηκαν χιλιάδες ἄντρες, τὸ ἄνθος τῆς Ἀνατολῆς, καὶ τοὺς κλείσανε στὸ στρατόπεδο. Δὲν τοὺς ξανάδαμε πιά.

Κλάματα ὅπου καὶ νὰ πήγαινες, γιατὶ δὲν εἶχε σπίτι νὰ μὴν ἔχῃ ἄντρα, παιδί. Κι ἀν τοισκόταν κανένα σπίτι χωρὶς ἄντρα, ἔκλαιγε τὴν καταστροφή. Μερικοί θέλανε νὰ κρύψουνε κανένα παιδί ὡς 18 ἑτῶν, δὲν ἔβγαινε ἔξω, κρυβότανε.

Πρὶν δώσουνε τὴ διαταγὴ νὰ συναχτοῦνε οἱ ἄντρες στὸ στρατόπεδο, βγῆκε ὁ ντελάλης κρυφὰ καὶ φώναξε δῆσοι μποροῦνε νὰ φύγουνε ἀς φύγουνε ἀμέσως, γιατὶ θὰ γίνῃ ἀποκλεισμός. Φώναξε σ' ἕνα μέρος καὶ κρύψτηκε, γιατὶ θὰ τὸν σκοτώνανε, καὶ ὁ κόσμος ὁ ἔνας μὲ τὸν ἄλλον τὸ μεταδώσανε δῆσα εἶπε ὁ ντελάλης. Τὸν ζητούσανε νὰ τὸν πιάσουν νὰ τὸν κομματιάσουν καὶ οὕτε ξαναφανερώθηκε.

Τὸ βράδυ βγάλανε διαταγή: «ὅδλος ὁ κόσμος νὰ κρεμάσῃ φανάρια» γιὰ νὰ βλέπουν νὰ κατεβαίνουν οἱ Τοῦρκοι. Τὰ ἔβαλε ὁ κόσμος. Εἶχαμε φόβο. Εἶχαμε καὶ περιέργεια νὰ δοῦμε κρυφὰ ἀπὸ καμιά τρύπα τῆς πόρτας, γιατὶ ἀπαγόρευσαν μόλις βασιλέψη ὁ Ἡλίος νὰ μὴν ἀνοίξῃ καμιὰ πόρτα.

Βλέπαμε κρυφὰ τὸ στρατὸ ποὺ κατέβαινε ὅλη τὴν νύχτα· καὶ τί δὲν κατεβάζανε, ώς καὶ ἐκεῖνα τὰ ὅμορφα τὰ πρόβατα, τὰ ὅμορφα μὲ μεταξωτὸ μαλλί, στὸ κεφάλι τους ἀνάμεσα στὰ κέρατα μιὰ τούφα σὰν μετάξι! «Ολα τὰ βλέπαμε, γιατὶ ποιὸς μποροῦσε νὰ πέσῃ νὰ κοιμηθῇ;

Ἐτσι ξημέρωσε ὁ κόσμος.

Στὰ μικρὰ μᾶς δίνανε νὰ φάμε δι, τι ἥτανε καὶ μᾶς ἔβαζαν νὰ κοιμηθοῦμε γιὰ νὰ μὴν κλαίμε.

Ξημέρωσε. Βγῆκε ὁ κόσμος ἔξω ἀπὸ τὰ σπίτια τους· ποιὸς εἶχε τὸ νοῦ του νὰ μαγειρέψῃ. Τί θὰ κάνουμε; Τί θὰ γίνουμε;

Όταν πέρασε λίγη ὥρα, βλέπομε παιδιά 12-14 χρονῶν εἶχανε καβάλα ἀπὸ ἔνα ἄλογο καὶ τὰ πουλούσανε 5 δραχμὲς τὸ ἔνα. Ποιὸς θὰ τὰ ἔπαιρνε; Γυρίζαμε ὅλη μέρα μέσα στοὺς δρόμους. Μόλις βράδιαζε, ὁ κόσμος μέσα. Ἐμᾶς ἀπὸ τὸ σπίτι μας ἔφυγαν ὅλοι οἱ ἄντρες μας. «Εμεινε ἔνας θεῖος μου μικρὸς 12 χρονῶν καὶ ὁ παππούς μου ποὺ ἥταν γέρος. «Ημαστε ὅλοι μαζὶ σ' ἔνα σπίτι. »Ἐν τῷ μεταξὺ εἶχανε φέρει καὶ ὅλα τὰ πρόβατα ἀπέξω καὶ τὰ βάλανε μέσα σὲ κάτι στάβλους καὶ ἐκεῖ τοὺς ρίχνανε νὰ τρῶνε ξερὲς τροφές. Αὐτὰ τὰ ζῶα φάγανε τὸν παππού μου καὶ τὸν μικρὸ θεῖο μου Φώτη.

Περνοῦσαν οἱ μέρες, καὶ ὁ παππούς μου τὰ λυπήθηκε κλεισμένα τόσα ζωντανά.

— Παιδιά, ἐγὼ μὲ τὸν Φώτη θὰ βγάλω τὰ πρόβατα στοὺς μύλους καὶ θὰ τ' ἀφήσω νὰ φύγουνε δπου θέλουνε, καὶ ὅταν ἔρθω θὰ δοῦμε τί θὰ κάνουμε. Σήκω, κόρη μου —λέει τῆς μητέρας μου— νὰ ζυμώσης· δπου πᾶμε νὰ πάρουμε μαζί μας ψωμί, γιατὶ ἔχομε καὶ μικρά.

Ἐφυγε.

Ήταν ἡ τελευταία φορὰ ποὺ τὸν εἶδαμε, μαζὶ μὲ τὸ μικρό του

γιό. Τὸν πῆρε μαζί του γιὰ νὰ τὸν βοηθήσῃ. Ἐβγαλε τὰ πρόβατα ἔξω στοὺς μύλους. Ἀχ, δὲν τὸ περίμενε. Κατέβαιναν οἱ Τοῦρκοι ἀγριεμένοι. Ὁποιον βρίσκανε τὸν σκοτώνανε μὲ τὸν πιὸ σκληρὸ θάνατο. Ἐκεῖ σκότωσαν καὶ τὸν παπού μου καὶ τὸν μικρό μου θεῖο.

‘Αδικα περιμέναμε. Βλέπαμε τοὺς δρόμους. Ζύγωσε ἡ μάνα μου κι ἐτοίμασε λίγα ροῦχα σ’ ἔνα τσουβάλι καὶ τρία ψωμιὰ καὶ καμιὰ ὀδὰ τυρὶ γιὰ νὰ τὰ πάρουμε. Περιμέναμε μέχρι τὸ βράδυ. Τίποτα, δὲ παποὺς μὲ τὸ παιδὶ ποῦ νὰ φανῆ.

‘Η γειτονιὰ ὥδειασε. Δώσανε διαταγὴ ὁ κόσμος νὰ κατέβῃ πρὸς τὴ θάλασσα. Μείναμε ἡ μόνη οἰκογένεια. Ἡ μάνα μου τί νὰ δῃ, ποὺ εἴμαστε τρία μικρὰ κορίτσια καὶ ἔνα ἀγόρι ἀσπάντιστο; ‘Ἡ τὴ γιαγιά μου ποὺ ἔκλαιγε τὰ παιδιά της, δλοι λεβέντες, ἄλλοι ἀρραβωνιασμένοι καὶ ἄλλοι λεύτεροι, ἢ τὸν παπού μου μὲ τὸ παιδὶ ποὺ ἔφυγε καὶ τὸν περίμενε ὅρα μὲ τὴν ὅρα, ἢ τὸ θεῖο μου Κωστὴ ποὺ τὸν εἴχαμε κρυμμένον. Οἱ στιγμὲς χρειάζονταν θάρρος. Φύγανε οἱ ἄντρες. Ἐπρεπε νὰ γλιτώσῃ τὰ παιδιά της. Πιάνει μᾶς βάζει ἀπὸ τρεῖς φορεσιές ἀσπρόρουχα καὶ ἀπὸ πάνω μιὰ φούστα κόκκινη καὶ στὰ τρία κορίτσια, γιὰ νὰ μᾶς γνωρίζῃ ὅταν πηγαίναμε μέσα στὸ πλῆθος. Ντύσαμε καὶ τὸ θεῖο καὶ τὸν κάναμε γέρο μὲ κουρέλια καὶ ἐτοιμαστήκαμε νὰ φύγουμε, γιατὶ σὲ δλη τὴ γειτονιὰ δὲ βρισκόταν ἄνθρωπος. Λέει τῆς γιαγιᾶς μου:

— Σήκω νὰ φύγουμε, νὰ πᾶμε ὅπου πάει δλος ὁ κόσμος.

‘Ἐκείνη ἔκλαιγε:

— Δὲν ἔρχομαι, φύγετε, τί τὴ θέλω τὴ ζωή, ἀφοῦ δλα τὰ παιδιά μου τὰ πήρανε.

— Κάνε κουράγιο γιὰ τὸ τελευταῖο σου, μήπως καὶ τὸ γλιτώσουμε.

— Φύγετε. Δὲν ἔρχομαι.

‘Αναγκάστηκε ἡ μητέρα μου, μᾶς πῆρε καὶ τὰ τέσσερα καὶ τὸ θεῖο μου καὶ βγήκαμε ἔξω. Κατεβαίνομε. Βλέποντας ἡ γιαγιά μου πῶς ἔμενε μόνη, σηκώθηκε κι ἀκολούθησε. Φθάσαμε δχι καὶ κοντὰ στὴ θάλασσα, πιὸ ψηλά, μέσα σ’ ἔνα σαρὰπ χανέ

(νομισματοκοπεῖον). Πολὺς κόσμος. Παιδιά, γέροι, τί γινότανε, τί κλάματα! Γιὰ μιὰ στιγμὴ ξεχάσανε ἐκείνους ποὺ πήρανε στὸ στρατό, τὰ παιδιά. Βλέπανε ἐκεῖνοι νὰ γλιτώσουνε καὶ τὰ μικρά τους κλαίγανε. Ἀλλὰ οἱ καημένοι πεινούσανε κιόλας, βγάζανε λίγο ψωμοτύρι καὶ κανένα σταφυλάκι καὶ τρώγανε. Χρειαζότανε καὶ κουράγιο νὰ περπατήσης.

Τὸ πρῳ δώσανε διαταγὴ δόλος ὁ κόσμος νὰ κατέβῃ στὸ μουράγιο, γιατὶ θὰ ἔρχονταν καράβια νὰ πάρουνε τὸν κόσμο κι ἔπειτε νὰ περάσουμε μέσα ἀπ' ἔνα σπίτι μεγάλο δίπορτο. Ἡ μιὰ ἡ πόρτα ἔβλεπε στὴ θάλασσα καὶ ἡ ἄλλη στὴν πόλη. Πέρναγε ἔνας ἔνας. Τὸν ἔξετάζανε καὶ τὸν ψάχνανε. Παίρνανε δὲ τι χρυσαφικό εἴχανε. Τοὺς γδύνανε τελείως.

Εἶχανε δύο δωμάτια, ἔνα γιὰ τοὺς ἄντρες καὶ ἔνα γιὰ τὶς γυναῖκες καὶ στὸ μέσον ἀπὸ ἔνα τραπέζι μεγάλο ποὺ ἀκουμπούσανε τὰ χρυσαφικά.

"Ηρθαμε στὸ δρόμο ποὺ θὰ περνούσαμε δλοι. Δὲν εἶχε τόπο νὰ ρίξης οὔτε μιὰ βελόνα. Κι ἀφοῦ ἦτανε τόσος κόσμος, ἥθελε νὰ περάσῃ κι ἔνα κάρο μὲ Τούρκους γιὰ νὰ κάνουν γοῦστο ποὺ θὰ στριμώχνονταν ὁ κόσμος, δσους πατοῦσε κι ὅσους ἄφηνε, δὲν τοὺς ἔνοιαζε.

Μέσα σὲ τέτοια φασαρία, βαστοῦσα κι ἐγὼ μιὰ μεγάλη λεκάνη τσίγκινη γιὰ νὰ πλένουμε τὰ πανιὰ τοῦ παιδιοῦ ὅπου μᾶς πηγαίνανε. Ἐγὼ ὅμως δὲν χωροῦσα νὰ περάσω. "Επεσα, σηκώθηκα, ἡ λεκάνη ἔκανε κρότο, μὲ ἀρπάζει ἔνας Τούρκος καὶ μὲ χτυπᾶ. "Εβαλα τὰ κλάματα. Μ' ἀκούει ἡ μητέρα μου, ἔρχεται καὶ μὲ παίρνει. Δὲν μποροῦσε νὰ περπατήσῃ ἀπὸ τὸν κόσμο κι ἀπὸ τὰ ροῦχα ποὺ φοροῦσε. "Εκατσε κάτω, ἔβγαλε μερικὰ ροῦχα τῆς γιὰ νὰ μπορῇ νὰ κινιέται. Σήκωνε καὶ τὸ μωρό. Εἶχε καὶ τὸ νοῦ της καὶ σ' ἐμᾶς. Ἀπαγορευόταν νὰ φορῆς χρυσαφικά, νὰ ἔχης ἐπάνω σου ἑλληνικὲς φωτογραφίες. Ἡ μητέρα μου ἀπὸ τὴν κούραση καὶ τὴ σαστισμάρα ζέχασε νὰ βγάλῃ δὲ τι φοροῦσε, σκουλαρίκια, δαχτυλίδια, βέρα της. Ἡρθε ἡ ώρα, μπαίνει μέσα στὸ σπίτι —φυλάγανε μέσα ἔξω Τούρκοι— ἔπειτε νὰ περάσῃ ἀπὸ τὸν ἔλεγχο. "Ενας Τούρκος, φαίνεται ἥταν ἄνθρωπος μὲ ψυχή,

είδε τήν ἀγωνία της ποὺ βαστάει παιδιά, τὴ γριὰ μάνα της, τὸ θεῖο ποὺ τὸν περάσαμε ώς ἐκεῖ γιὰ γέρο καὶ τῆς λέει: «Πήγαινε, κατέβα γρήγορα τὶς σκάλες καὶ φεύγα, μὴ σὲ δοῦνε».

Βγήκαμε ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι χωρίς νὰ μᾶς ψάξουνε. Κατεβαίναμε τὶς σκάλες ποὺ ἤτανε μέχρι 15, ἵσως καὶ πιὸ πολλὰ σκαλοπάτια, ἐκεῖ ἐμεῖς τὰ τρία κορίτσια κρατούσαμε χέρια σφιχτά. Πῶς μᾶς πήρε ὁ κόσμος μπροστά! μᾶς ἔχασε ἡ μητέρα μας. Ἐμεῖς περπατούσαμε καὶ κάναμε καὶ γοῦστο ποὺ βλέπαμε τὰ βαπτόρια, ἀπὸ ἐπάνω τὸ ἀεροπλάνο, τὸν κόσμο τὸν πολύ, κάτω ποὺ δὲν εἶχε τόπο νὰ περπατήσῃς ἀπὸ τὰ ροῦχα, γιατὶ τὰ κατέβαζε ὁ κόσμος, θαρροῦσε πῶς θὰ τὰ περάσῃ. Ἐκεῖνοι ὅμως δὲν ἄφηναν νὰ βάλης μέσα τίποτα. Μόνο τὸ ἄτομό σου.

Ἡ πιὸ πολλὴ ἐντύπωση ποὺ μοῦ ἔκανε ἦταν ποὺ ἔβλεπα ὅλα τ' ἀγόρια τῶν 18 χρονῶν νὰ εἶναι κοπέλες καμωμένα μὲ ἔυρισμένο τὸ μουστάκι γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ περάσουν. Δυστυχῶς ὅμως ὅλα αὐτὰ τὰ ἔπιασαν τελευταῖα καὶ λάβανε τὸν πιὸ σκληρὸ θάνατο.

Ἡ μητέρα μου ποὺ μᾶς ἔχασε τί νὰ κάνῃ, ποὺ νὰ μᾶς ἔβρισκε; Πατοῦσε ἐπάνω στὶς κουβάρες τὰ ροῦχα καὶ κοίταζε ἔνα γύρο νὰ γνωρίσῃ τὶς κόκκινες ποδιές. Καμιὰ φορά μᾶς εἶδε· πῶς ἥρθε, ἔνας Θεὸς τὸ ζέρει.

Ἐβαλε ὅλες τὶς δυνάμεις, γιατὶ ἔβλεπε ὅτι ἦταν τελευταῖες στιγμές. «Ολοὶ ἐκεῖνοι οἱ μεταμφιεσμένοι ἔτρεχαν νὰ μποῦνε μέσα, νόμιζαν ὅτι θὰ γλίτωναν. Καμιὰ φορά μπαίνουν μέσα κάτι στρατιώτες Τούρκοι. Κάνουν ἔρευνα στὸ βαπτόρι. Ἀμέσως τοὺς ἔπιασαν ὅλους, τοὺς κατέβασαν μὲ τὰ καμουτσίκια καὶ τοὺς πήγανε στὸ ὑπόγειο, ἀπὸ τὸ σπίτι ποὺ περνούσαμε. Ἐκεῖ τοὺς σκότωσαν ὅλους.

Βλέποντας ἡ γιαγιά μου ὅτι πήρανε καὶ τὸν τελευταῖο της γιό, τῆς ἥρθε τρέλα. «Ἔτρεχε ἀπὸ πίσω καὶ φώναζε: «Παιδί μου, γράμμα νὰ μᾶς στείλης όπου πᾶς». Ποιός γύριζε νὰ δῆ;

«Οπως κρατοῦσε τὸ τσουβάλι, τὸ λύνει, τὸ ἀδειάζει, καὶ τὰ ψωμιὰ καὶ τὰ λεπτὰ καὶ τὰ χρυσά ρολόγια τῶν παιδιῶν της, βάζει τὸ τσουβάλι στὸν ὅμο καὶ τρέχει. Ἡ μητέρα μου τί νὰ

κάνη; "Εβλεπε πώς τὸ βαπόρι γέμισε κι ἡταν καὶ τὸ τελευταῖο. Τὴν ἀρπάζει, τὴν τραβᾶ ἀπὸ τὸ χέρι καὶ μὲ κόπο μεγάλο τὴν βάζει μέσα στὸ βαπόρι καὶ μετὰ τῆς δίνει τὸ μικρὸ μωρό. "Επειτα δίνει σ' ἐμένα τὴν πιὸ μεγάλη, τ' ἄλλα τὰ δύο δὲν τὰ περνᾶνε οἱ ναῦτες, λέγανε πώς «πολλὰ παιδιὰ ἔχεις, πέτα κανένα στὴ θάλασσα». Μὲ παρακάλια καὶ κλάματα μᾶς ἔβαλε μέσα. Μπαίνει κι ἑκείνη. Ἡταν ἡ τελευταία ποὺ μπήκε κι ἀνεβάσανε τὶς σκάλες. Ἐδῶ μόνον βοήθησε ἡ τύχη καὶ δὲν ἔμεινε κανένα παιδί ἔξω.

"Ο κόσμος ποὺ ἔμεινε, τὸν βάλανε οἱ Τούρκοι μπροστὰ σὰν πρόβατα μὲ τὰ μαστίγια, κλάματα, φωνές. Θεέ μου, τί κακὸ μεγάλο καὶ ἀξέχαστο ἔγινε δταν ἔφευγε τὸ βαπόρι. "Εβλεπες μιὰ ἀκρογιαλιὰ μὲ χιλιάδες μπόγους ροῦχα καὶ τὸν κόσμο ποὺ ἔκλαιγε καὶ τραβοῦσε τὰ μαλλιά του.

Τώρα μέσα στὸ βαπόρι νὰ πεινοῦμε καὶ νὰ φωνάζουμε ψωμί. Ποιός νὰ δώσῃ στὸν ἄλλον; Κανένας. Μᾶς ἔλεγαν: «Κάντε ὑπομονή, θὰ ἔβγουμε γρήγορα νὰ σᾶς δώσουμε νὰ φᾶτε». Ἐγὼ πιὸ μεγάλη καταλάβαινα, δὲ μιλοῦσα. Τ' ἄλλα δύμως ἔκλαιγαν. Δὲν καταλάβαιναν, ἡταν μικρά, καὶ τὸ πιὸ μωρὸ κρεμόταν στὸ βυζὶ τῆς μητέρας, ἀλλὰ τί γάλα, είχε νὰ φάη τόσες μέρες! Είχε νὰ βάλη κάτι στὸ στόμα της.

"Εκεῖ ποὺ καθόμουνα ἐγώ, πλάι μου ἡταν μιὰ γυναίκα. Είχε στὰ γόνατά της δυὸ μπόγους, δ ἔνας ἡταν ροῦχα καὶ δ ἄλλος τὸ παιδί της. Αὐτὴ ἀπὸ τὴν κούραση καὶ τὸ κλάμα της είχε ἀποκάνει καὶ θέλησε νὰ πετάξῃ τὸν μπόγο τὰ ροῦχα στὴ θάλασσα, κι ἀπὸ τὴ σαστιμάρα της πετάει τὸ μωρό της. Δὲν τὴν προλάβανε οἱ ἄλλες. Τί ἔγινε ἐπειτα δὲν λέγεται. Καὶ ποιός ξέρει ἀν ἔζησε κι ἑκείνη.

Τὴ νύχτα μᾶς ἔβγαλαν στὴ Μυτίληνη. "Αλλα βαπόρια πήγανε στὴ Σάμο, ἄλλα στὴν Κρήτη. Σκόρπισαν τὸν κόσμο ἐδῶ κι ἑκεῖ. Σ' ἔνα μέρος δὲν ἡταν δυνατὸν ὅλοι νὰ χωρέσουμε. Ἐμᾶς, μόλις μᾶς ἔβγαλαν στὴ Μυτιλήνη, μᾶς πήγανε σ' ἔναν κήπο. "Ἡτανε βράδυ. Ἐκεῖ ἔζενυχτήσαμε, χωρὶς σκεπάσματα. Ἀπὸ φαι, μᾶς ἔδωσαν ψωμὶ καὶ ρέγγες. Φάγαμε. "Οταν ἔημέρωσε,

τότες ρώτησε ή μητέρα τή γιαγιά μου ποῦ είναι τὰ λεπτά, ποῦ είναι αὐτὰ ποὺ ήταν μέσα στὸ τσουβάλι; Ἐκείνη σήκωνε τοὺς ώμους. Δὲν καταλάβαινε τίποτα. Καλὰ ποὺ εἶχε ἡ μητέρα λίγα λεπτά μέσα στὸν κόρφο της καὶ σηκώθηκε νὰ μᾶς πάρῃ λίγο ψωμὶ καὶ φαῖ. Κοιτάζαμε ποῦ θὰ κατασταλάξουμε.

Ἡ μητέρα μου γνώριζε καλὰ τὴ Μυτιλήνη ἀπὸ τὸ '14 ποὺ ἔγινε διωγμός. Τότε μέναμε σ' ἓνα χωριό της, Μιστεγνά. Τὴν ώρα ποὺ ἔψαχνε νὰ βρῇ ἔναν ἀραμπά,* βρίσκει ἔναν γείτονά της ἀπὸ τὸ Ἀιβαλὶ καὶ τὴν κατάφερε, ἔπιασε ἔναν ἀραμπά, μπήκαμε δλοι μέσα καὶ ξεκινήσαμε γιὰ τὸ χωριό.

Κατὰ τὸ βράδυ, φτάσαμε. Τί νὰ δοῦμε. Ἐνα χωριό μὲ πολὺ λίγα σπίτια κοντὰ στὴ θάλασσα. Κάνα δυὸ ἐλαιοτριβεῖα, μόνον ποὺ εἶχε πολλὰ σύκα. «Οταν εἶδε ἡ μητέρα τὸ χωριό, τὸν λέγει: «Ἄχ, μ' ἔκαψες. Ποῦ είναι ὁ κόσμος δ πολύς, νὰ πάγω νὰ δουλέψω γιὰ νὰ ζήσω τὰ παιδιά μου; τί θὰ κάνω ἐδῶ;»

Τέλος, μείναμε στὸ σπίτι του ἑκεῖνο τὸ βράδυ, καὶ πρωὶ πρωὶ τὸν λέγει: «Πήγαινε νὰ μὲ βρῆς ἔνα καΐκι, νὰ φύγω πίσω στὴ χώρα. Δὲν στέκω οὔτε στιγμή». Πηγαίνει ἑκεῖνος, βρίσκει ἔνα καΐκι καὶ μπαίνομε μέσα. Θέ μου, δὲν τὸ ξεχνῶ, παρόλο ποὺ μουνα μικρή, σταν ἀνοιχτή καμε λίγο, τὸ καΐκι σταμάτησε γιατὶ δὲν εἶχε καθόλου ἀέρα. Στὸ μισὸ δρόμο μᾶς ἔβγαλε ἔξω. Πήγαμε στὴ χώρα μὲ τὰ πόδια. Στὸ δρόμο καθίσαμε κάτω ἀπ' ἔνα δέντρο νὰ φάμε λίγο ψωμί, τυρί, λίγες ἐλιές καὶ νὰ ξεκουραστοῦμε. «Υστερα ξεκινήσαμε. Πῶς πήγαμε... Φτάσαμε στὴ χώρα τὴν ώρα ποὺ θέλανε οἱ ἀραμπάδες νὰ φύγουνε γιὰ τὰ χωριά.

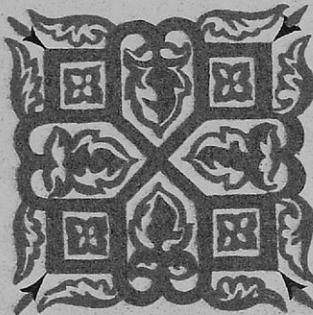
Αὐτὴ τὴν ώρα βρίσκεται ἔνας κουμπάρος μας —τῆς μικρῆς μου ἀδελφῆς δ νουνὸς— καὶ μᾶς βοήθησε. Μᾶς πήρε καὶ μᾶς ἀνέβασε στὸ χωριό του. Μᾶς ἔδωσαν ἔνα δωμάτιο, κάτι στρωσίδια, πάτα, τσουκάλι, δ, τι χρειάζεται ἔνας ζωντανὸς ἄνθρωπος. Μᾶς βοήθησαν.

Γιὰ μιὰ στιγμὴ ξεχάσαμε τὸν πόνο τοῦ χωρισμοῦ καὶ τὸ διωγμὸ δ ἀπὸ τὴ γλυκιά μας πατρίδα, κι ἀρχισε ὁ ἀγώνας τῆς ζωῆς. Πῶς νὰ δουλέψῃ μιὰ γυναίκα καὶ νὰ ζήσῃ ἔξι ἄτομα; Ἐρχότανε οἱ γειτόνισσες, οἱ κουμπάρες, τὰ λέγανε, γιατὶ δὲν

εῖχανε τελειωμό· πότε κλαίγαμε, καμιά φορὰ ξεχνούσαμε καὶ τοὺς πόνους καὶ γελούσαμε.

Τέλος, μὲ βάσανα πολλὰ μεγαλώσαμε τὰ τρία κορίτσια· μόνον τὸ ἀγόρι μας δὲν ὅντεξε, γιατὶ ἔφαγε γάλα τόσο πικραμένο ἀπὸ τὴν μάνα του, ξαφνικὰ πέθανε. Μείναμε δὲν γυναῖκες. Χωρὶς πατέρα. Μακριὰ ἀπὸ τὸ ἀγαπημένο μας Ἀιβαλί, ποὺ μόνον ὅταν πεθάνω θὰ παύσω νὰ τὸ θυμᾶμαι.

(Απὸ τὴν συλλογὴν λαϊκῶν ἀφηγήσεων Ὁ Καινὸς Λόγος)

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

‘Ο Διγενὴς

Καβάλα πάει ὁ Χάροντας
τὸ Διγενὴ στὸν “Ἄδη,
κι ἄλλους μαζί... Κλαίει, δέρνεται
τ’ ἀνθρώπινο κοπάδι.

Καὶ τοὺς κρατεῖ στοὺς ἀλόγου του
δεμένους τὰ καπούλια,*
τῆς λεβεντιᾶς τὸν ἄνεμο,
τῆς ὁμορφιᾶς τὴν πούλια.

Καὶ σὰ νὰ μὴν τὸν πάτησε
τοῦ Χάρου τὸ ποδάρι,
δὲ Ἀκρίτας μόνο ἀτάραχα
κοιτάει τὸν καβαλάρη.

—Ο Ἀκρίτας εἶμαι, Χάροντα,
δὲν περνῶ μὲ τὰ χρόνια.
Μ' ἄγγιξες καὶ δὲ μ' ἔνιωσες
στὰ μαρμαρένια ἄλώνια;

Εἴμ' ἐγώ ἡ ἀκατάλυτη*
ψυχὴ τῶν Σαλαμίνων.
Στὴν Ἐφτάλοφην ἔφερα
τὸ σπαθὶ τῶν Ἑλλήνων.

Δὲ χάνομαι στὰ Τάρταρα,
μονάχα ξαποσταίνω.*
Στὴ ζωὴ ξαναφαίνομαι
καὶ λαοὺς ἀνασταίνω.

(Από τὴν ποιητικὴν συλλογὴν *Ταμβοὶ καὶ ἀνάπταιστοι*)

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΠΕΡΑΤΗΣ

Προσωπική προσβολή

Ο συγγραφέας, πηγαίνοντας ἀπ' τὴν Ἀθήνα γιὰ τὸ μέτωπο τῆς Ἀλβανίας, στὶς ἀρχές του 1941, σταματᾷ μὲ τοὺς συναδέλφους του γιὰ λίγες δρες στὴ Θεσσαλονίκη. Ἐκεῖ τοῦ δίνεται ἡ εὐκαιρία νὰ ἐπισκεφτῇ καὶ νὰ θαυμάσῃ τὴν μεγάλη βυζαντινὴ ἐκκλησία τῆς Ἀγίας Σοφίας, ἀλλὰ καὶ νὰ ζήσῃ ἔνα βομβαρδισμὸ τῆς Θεσσαλονίκης ἀπό τὰ ἵταλικά δεροπλάνα.

Ι ΑΛΛΟΙ δὲν ξέρω τί δουλειὰ εἶχαν, κι ἔτσι πῆγα μόνος μου στὴν ἐκκλησία τῆς Ἀγίας Σοφίας τῆς Θεσσαλονίκης.

Τί ήσυχία, τί γαλήνη ποὺ βασίλευε ἐκεῖ μέσα —τί ἀπόκοσμη δροσιὰ καὶ γλυκὸ ἡμίφως κάτω ἀπ' αὐτοὺς τοὺς μεγάλους θόλους, πάνω στὴ γυμνὴ πλακόστρωση, δπου τὰ βήματά μου, μὲ τὶς βαριὲς μπότες, κάνανε τέτοια βαθιὰ ἥχω! Κάνοντας ἔνα βῆμα, περνώντας τὴν πόρτα, ἀπ' τὸ μικρὸ κηπάκι ποὺ τὴν περίζωνε καὶ δπου παιδιὰ κυνηγιοῦνταν καὶ φώναζαν, βρέθηκα μέσα σ' ἔναν ἄλλο κόσμο, ἔτσι σὰ στὸν ἄνυλο* κόσμο τῆς Ἰστορίας —σὰν κι ἐγὼ δ ὕδιος νὰ μὴν ἥμουν παρὰ ἔνα ἀργοπορημένο κομμάτι της, ποὺ ἔφτανε, ἐπιτέλους, γιὰ νὰ σβήσῃ καὶ νὰ χαθῇ ἥρεμα μέσα σ' αὐτήν.

Ἡ ἐκκλησία ἦταν ἐντελῶς ἔρημη, ἥ κάπου ἐκεῖ πέρα στὸ σκοτεινὸ ιερὸ φάνηκε μιὰ στιγμὴ ἥ σιλουέτα ἐνὸς ιερωμένου, ποὺ ὕστερα κάπου χάθηκε.

Ναί, ἦταν ἡ πρώτη φορά, ὕστερ' ἀπὸ τόσον καιρό, ὕστερ' ἀπὸ τὴν κήρυξη τοῦ πολέμου, ποὺ ἔνιωθα κάτι νὰ ξελασκέρνη μέσα

μου, καὶ μιὰ ἄτονη βέβαια, μὰ τόσο γλυκιὰ γαλήνη νὰ μὲ πλημμυρίζῃ. Δὲν ξέρω ἀν σκεφτόμουνα —μὰ μοῦ φαίνεται πᾶς ὅχι. Εἰχα γίνει ἔνα μὲ τὸ ἡμίφως, μὲ τοὺς παμπάλαιούς τοίχους, τὴ δροσιά, καὶ μιὰ ἀπόκοσμη, σχεδὸν μεταθανάτια ἥρεμία μὲ λίκνιζε.*

‘Η πόρτα ὅμως ἄνοιξε. Οἱ συνάδελφοι μὲ φωνάζαν. ‘Ηταν ἀργά κι ἐπρεπε νὰ τραβήξουμε γιὰ τὸ Σταθμό.

Θά ’ταν μία ἡ ὥρα τὸ μεσημέρι ὅταν φτάσαμε ἐκεῖ. Πλῆθος στρατιώτες καὶ ἀξιωματικοὶ περίμεναν τὰ διάφορα τρένα μὲ τοὺς διάφορους προορισμούς. Καὶ κόσμος ντόπιος γιὰ ἀποχαιρετισμούς, καὶ μικροπωλητὲς ποὺ ἔσφωνίζανε, κι οἱ μανοῦβρες τῶν τρένων ποὺ κάθε τόσο σφυρίζανε. ‘Ένα ἀληθινὸ ἀνατολίτικο παζάρι. Κι ἀπάνω ἔνας καταγάλανος δλοκάθαρος οὐρανὸς κι ἔνας ἥλιος σχεδὸν καλοκαιριοῦ. ‘Αφοῦ θεωρήσαμε τὰ φύλα πορείας μας, μὲ προορισμό μας τὴ Φλώρινα, τραβήξαμε νὰ καθίσουμε σ’ ἔνα ἀπ’ τὰ πολλὰ καφενεῖα πού ’ναι ἀραδιασμένα στὸ δρόμο τοῦ Σταθμοῦ, γιὰ νὰ περιμένουμε τὸ δικό μας τὸ τρένο πού, καθὼς μᾶς εἶπαν, είχε μεγάλη καθυστέρηση καὶ θ’ ἀργοῦσε.

Τότε ἄξαφνα, μέσα σὲ κείνη τὴ βαβούρα* καὶ τὴν ἀνθρωποθάλασσα, ἀντηχήσανε, ύστερικές, οἱ σειρῆνες τοῦ συναγερμοῦ. Τὸ τί ἔγινε ἤτανε ἀφάνταστο. Ποῦ πήγε καὶ πᾶς πρόφτασε νὰ φύγη καὶ νὰ τρυπώσῃ ὅλος αὐτὸς ὁ κόσμος; Τραπέζια, καρέκλες ἀναποδογυριστήκανε, καί, πρὶν καλὰ καλὰ συνέλθω ἀπὸ τὸ σάστισμά μου, μὲς στὸ καφενεῖο δὲν ἤμαστε παρὰ τρεῖς: ἐγώ, ὁ Ἰατρόπουλος, κι ἔνα γέρικο γκαρσόνι. «Δὲ θὰ πᾶς, μπάρμπα;» τὸν ρωτήσαμε. Σήκωσε τοὺς ὅμους κι ἔκανε μιὰ βαριεστισμένη χειρονομία. «‘Αν είναι ἡ τύχη σου...»» εἶπε.

Κι ἐγώ δὲν εἶχα καμιὰ διάθεση νὰ πάω, κι ὁ Ἰατρόπουλος τὸ ἵδιο. Εἶχαμε βρεῖ κι ἔνα πολὺ καλὸ καραφάκι οὖζο, κι εἴπαμε πῶς θὰ ’τανε πιὸ καλὰ νὰ τὸ πιοῦμε μὲ τὴν ἡσυχία μας μέσα στὴ γύρω ἡσυχία καὶ νέκρα. Πήγα ως τὴν πόρτα καὶ κοίταξα τὴ μικρὴ πλατεία κι ὅσο κομμάτι δρόμος φαινότανε. Οὔτε ψυχή. Μόνο ποὺ καὶ ποὺ κανένας χωροφύλακας ξετρύπωνε ἀπ’ τὸ κα-

ταφύγιο του κι ϋδινε μερικὰ προστάγματα ποὺ ἐπιτείνανε ἀκόμα περισσότερο τὴν ἐντύπωση τῆς νέκρας, γιατὶ, μὴ βλέποντας ψυχή, νόμιζες πώς ἀπευθύνονται στὸ κενό. Μόνο ἀπέναντι στὴν πόρτα τοῦ καφενείου ἔνα ὄλογο μὲ τὸ ἐγκαταλειμμένο κάρο του μασουλοῦσε ἀνύποπτο καὶ κάπως αἰώνιο, μὲ τὴ μούρη χωμένη μὲς στὸ σακούλι ποὺ τοῦ ἔχανε κρεμάσει στὸ λαιμό. Καμιὰ μύγα τὸ ἐνοχλοῦσε, τίναζε καὶ σήκωνε τότε τὸ κεφάλι, μισόκλεινε τὸ μπρός ή τὸ πίσω γόνατο, ἀνατρίχιαζε τὰ καπούλια* του, κουνοῦσε τὴν οὐρά του, καὶ πάλι τὸ μασούλισμα, ή ἀκινησία κι ἡ ἀπερίγραπτη νέκρα.

Οἱ κινητῆρες τῶν ἀεροπλάνων ἀκουστήκανε ᾖξαφνα —καὶ σχεδὸν ἀμέσως τὰ δικά μας ἀντιαεροπορικά.

«Τὸ νταραβέρι* ἀρχίζει» εἶπα.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πώς, φτάνοντας ἀπ' τὴν Ἀθήνα, ποὺ ἐπὶ τρεῖς μῆνες περίπου εἴχαμε συναγερμούς, μὰ δὲν εἴχαμε δεῖ ποτὲ ἀποτελέσματα ἀεροπορικῶν ἐπιδρομῶν, τό παιρνα τὸ πράμα πολὺ πιὸ ἐλαφρὰ ἀπ' δσους καθόντουσαν ἐδῶ, ποὺ εἴχανε ἥδη δοκιμαστῆ, καὶ ἄγρια πολλὲς φορές. Δὲν ἦταν λοιπὸν θάρρος ἀπὸ μέρος μας, ἀλλὰ μᾶλλον ἄγνοια —ἄν καὶ ξέχασα νὰ πᾶ πῶς αὐτὲς τὶς δυὸ μέρες ποὺ ἔτσι ἀσκοπα περιπλανιόμαστε μὲς στὴ Θεσσαλονίκη, εἴχαμε δεῖ ἀρκετὰ τραγικὰ θεάματα: σπίτια καταγκρεμισμένα, βαθιοὺς λάκκους ἀπὸ βόμβες, ἄλλα σπίτια ποὺ τοὺς ἔλειπε δλη ή στέγη —κι ἐκεῖνο ποὺ μοῦ ἔκανε τὴν πιὸ παράξενη ἐντύπωσή: σπίτια δίπατα ή τρίπατα κομμένα ἐγκάρσια ἀπὸ πάνω δῶς κάτω σὰ μὲ μαχαίρι, ποὺ τοὺς ἔλειπε δλη ή πρόσοψη καὶ ποὺ, χάσκοντας ἔτσι, ἀφήνανε νὰ βλέπῃ κάθε διαβάτης, κάθε ζένος, δ, τι δῶς μιὰ ὁρισμένη στιγμὴ ζηλότυπα φρουρούσανε ἀπὸ κάθε ἀδιάκριτο μάτι, δλη τὴν ἐσωτερικὴ ζωή τους. Αύτὰ τὰ κάδρα ποὺ κρέμονταν ἀκόμα πάνω στοὺς χρωματιστούς, λαδομπογιατισμένους τοίχους τοῦ ἄλλοτε σαλονιοῦ, αὐτὸ τὸ συζυγικὸ κρεβάτι μὲ τὰ μαξιλάρια, τὰ κεντημένα σεντόνια καὶ τὶς κουβέρτες, ἀνάστατες βέβαια, ἄλλὰ πάντως στὴ θέση τους, ποὺ μὲ τὰ τρία πόδια ἀκουμποῦσε ἀκόμα στὸ ἀπομεινάρι τοῦ πατώματος τῆς κρεβατοκάμαρας, ἐνῶ τὸ τέταρτό του μετεωριζό-

τανε στὸ ρῆγμα, στὸ κενό, αὐτές οἱ μεγάλες κορνιζαρισμένες μεγεθύνσεις φωτογραφιῶν κάποιας γιαγιᾶς, κάποιου παπποῦ, ἀκαλαίσθητες* ὅπως συνήθως, ξασπρισμένες ἀπ' τὸν καιρό, καὶ ποὺ κοιτούσανε τώρα, ἀσκοπα κι αὐτές, μὲς στὸ κενό, ἥ τὴν ξένη, τὴν ἀδιάφορη κίνηση τοῦ δρόμου, αὐτοὶ οἱ καναπέδες ποὺ κάνανε θαύματα ἵστοροπίας, ἔνας πολυέλαιος, κι ἔνα πιάνο ἀκόμα στὸ τρίτο πάτωμα... Βέβαια, τά 'χα δεῖ δλ' αὐτά, κι ἀκόμα τὰ μαῦρα καὶ παιδεμένα σὰν ἀπὸ σπασμοὺς ρολὰ τῶν καταστημάτων, ποὺ εἴχανε ξεφύγει ἀπ' τὴν πόρτα ποὺ φυλάγανε καὶ ποὺ τὰ συγκρατοῦσε δρθὰ ἄλλοτε, τὶς σβησμένες πυρκαγιές, τοὺς μαύρους τοίχους, τὸ παράξενο βλέμμα ἐκεινῶν ποὺ ψάχνανε μὲς στὰ συντρίμμια —μὰ τά 'χα δεῖ, ὅπως εἶπα, σὰν ἔνα θέαμα ξεπερασμένης πιὰ ἴστορίας, κι ὅχι σὰ στιγμὴ ζωῆς ὅπου συμμετεῖχα. Κι αὐτὸ ἥταν μιὰ μεγάλη διαφορά.

Μὰ δ βομβαρδισμὸς καὶ τὸ ἀντιαεροπορικὸ (δὲν μποροῦσα ἀκόμα νὰ ξεχωρίσω τοὺς δυὸ θορύβους) ἀκούγονταν κάπου σὰν πολὺ μακριά. Ξαναγύρισα στὴ θέση μου στὸ τραπέζακι μας μὲ τὸν Ἰατρόπουλο, καὶ πίναμε ἥσυχα τὸ οὐζάκι μας, γελώντας μὲ τοὺς ἄλλους δυὸ συντρόφους μας πού 'χανε γίνει πράγματι καπνός, μπρὸς ἀπ' τὰ μάτια μας, μὲ τὸ πρῶτο σκούξιμο τῆς σειρήνας.

«Λαγοί! Ἀέρας! Καπνός! Λούηδες!» γελοῦσε ὁ Ἰατρόπουλος κορδωτὸς στὴν καρέκλα του, σηκώνοντας τὸ ποτηράκι του μὲ κείνη τὴν περίεργη ἀκαμψία ποὺ τὸν χαρακτήριζε.

Θέλησα νὰ βγῶ στὴν πίσω αὐλὴ τοῦ κέντρου, καὶ τὸ γκαρσόνι μοῦ 'δειξε τὸ δρόμο ἀπ' τὴν κουζίνα. Ἡταν ἔνα χαμηλοτάβανο δωματιάκι μὲ ἀφημένα δῆλα τὰ μπρίκια τοῦ καφὲ πάνω στὴ χόβολη* ποὺ ζοῦσε ἀκόμα, κι ἀπὸ πάνω δὲν ἥταν στεγασμένο παρὰ μὲ κάτι παμπάλαιες σκεβρωμένες* σανίδες, ποὺ ἀφηναν μεγάλες χαραμάδες κι ἔβλεπες ἀνάμεσά τους τὸν καταγάλανο γυαλιστερὸ οὐρανό καὶ τὸν ἥλιο ποὺ ἔλαμπε. Μὰ ἐκείνη τὴ στιγμὴ σὰν κάτι ν' ἄρχισε νὰ γαζώνῃ πολὺ κοντά μου καὶ πολὺ δυνατά καὶ μὲ μιὰ ξετρελαμένη ταχύτητα. Κι ώσπου νὰ κατα-

λάβω καλὰ καλὰ πώς μᾶς πολυβιούσαν, μιά, δυό, τρεῖς ἐκρήξεις βαριές ἔσεισαν συθέμελα* δόλο τὸ σπίτι, τόσο ποὺ πῆγα νὰ πέσω καὶ μοῦ φάνηκε πῶς εἶδα τοὺς τοίχους νὰ πηγανοέρχωνται σὰ σὲ δυνατὸ σεισμό, ἐνῶ μέσα στὸ καφενεῖο, πίσω ἀπὸ τὴ στενὴ μισάνοιχτη πορτούλα, βροχὴ ἀπὸ γυαλιὰ καὶ γυαλικὰ σπασμένα ἀκούστηκε. Ἐτρεξα μέσα. Ὁ Ιατρόπουλος καὶ τὸ γέρικο γκαρσόνι, κατασκονισμένοι, τινάζανε ἀπὸ πάνω τους ἀσβέστες καὶ γύψους, ἐνῶ δόλο τὸ πάτωμα τοῦ μαγαζιοῦ εἶχε γεμίσει γυαλιά. Ἡ μπόμπα ποὺ χε πέσει εἶχε δημιουργήσει εὐτυχῶς (καὶ δὲν ξέρω πῶς) ἔνα κενὸ ἥ ἔνα «ρεῦμα ἀέρος», καὶ τὸ μεγάλο παράθυρο ποὺ ἤτανε πίσω ἀπὸ τὴν πλάτη μας σὰν καθόμαστε στὸ τραπεζάκι μας εἶχε ὀλόκληρο ρουφηχτῆ πρὸς τὰ ἔξω, ἀλλιῶς δ Ἱατρόπουλος καὶ τὸ γέρικο γκαρσόνι δὲ θά τανε αὐτὴ τὴ στιγμὴ στὰ πολὺ καλά τους. Τὸ πάτωμα ἤταν ἀκόμα γεμάτο μὲ πλῆθος μποτίλιες καὶ μποτιλάκια (λεμονάδες, πορτοκαλάδες, σόδες, ούζα), ποὺ εἴχανε πηδήξει ἀπὸ ἔνα εἶδος ραφιοῦ καὶ πιατοθήκης δόπου ἤτανε ἔνα λεπτὸ πιὸ πρίν.

Πεταχτήκαμε πρὸς τὴν πόρτα. Ὄλο τὸ πεζοδρόμιο, δχι μόνο μπροστὰ στὸ δικό μας τὸ καφενεῖο μὰ σ' δλη τὴ σειρά, ἤταν γεμάτο μὲ συντρίμματα γυαλικῶν καὶ γκρεμίσματα τοίχων, πού χανε πέσει καὶ πλακώσει δλα τὰ καλάθια τῆς μαναβικῆς καὶ τῶν μικροπωλητῶν ποὺ ἤταν ἐκεὶ παρατημένα, καὶ λίγο πιὸ πέρα, πίσω ἀπὸ τὸν τοῖχο τοῦ Σταθμοῦ, μεγάλες κοκκινόμαυρες φλόγες ύψωνονταν στὸν οὐρανὸ μὲ πολὺ καπνὸ μαζί. Μοῦ φάνηκε στὴν ἀρχὴ πῶς εἶχε πάρει φωτιὰ δ Σταθμός, ἀλλὰ σιγὰ σιγὰ κατάλαβα πῶς καιγόταν κάτι ἄλλο — ἵσως καμιὰ πιὸ πέρα ἀποθήκη, ἵσως κανένας συρμός.*

Βγῆκα ἔξω στὴ μικρὴ πλατεία, καὶ μὲ πηδήματα σχεδὸν πετάχτηκα στὴ σιδερένια γέφυρα ποὺ ἔνωνε τὶς δυὸ ἀποβάθρες. Είχα μιὰν ἀπαραίτητη ἀνάγκη νὰ δράσω, κάτι νὰ κάνω. Δὲν μποροῦσα σὲ τέτοια στιγμὴ ν' ἀνεχθῶ τὴν ἀκινησία.

Ἡταν τρία κλειστὰ φορτηγὰ βαγόνια γεμάτα μὲ σιδερένια βαρέλια πίσσα ἥ γκρέσα,* πού, ἔχοντας κιόλας ἀναλιώσει, ὅρχιζε νὰ τρέχῃ φλεγόμενη παντοῦ. Ἡ «ύπηρεσία κατασβέσεως

τοῦ πυρὸς» ἦταν ἐκεῖ καὶ πολέμαγε νὰ ἐντοπίσῃ τὴ φωτιά, γιατὶ ὑπῆρχε μεγάλος κίνδυνος νὰ μεταδοθῇ καὶ στὰ ὑπόλοιπα βαγόνια κι ἀπὸ κεῖ στὶς δίπλα ἀποθήκες. Ἡταν μιὰ σπασμωδικὴ δουλειά, μιὰ δουλειὰ σὲ στιγμὴ πανικοῦ ἢ πάντως ὅχι «ἐν ψυχρῷ νῷ». Ἐτρεξα κι ἐγὼ ἐκεῖ, ἔσυρα κι ἐγὼ τοὺς σωλῆνες μὲ τὸ νερὸ ποὺ κάπου σκαλώνανε, ἔσπρωξα κι ἐγὼ, μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους στρατιῶτες τῆς ὑπηρεσίας, τὰ βαρέλια ποὺ φλογίζονταν. Ἡταν μιὰ ζέστη ἐκεῖ κοντά κι ἔνας καπνός, ποὺ δὲν μπορούσες ν' ἀναπνεύστης καὶ δὲν ἔβλεπες μπροστά σου.

Ἡ φωτιὰ ὅμως ἐντοπιζόταν, λιγότευε, ἐσβῆνε. Εἶχαν ξεκόψει πιὰ τὰ τρία φλεγόμενα βαγόνια ἀπ' τὸν ὑπόλοιπο συρμό. Ὄλοι ἥμαστε μαῦροι, λαχανιασμένοι, στουπὶ* στὸν ἴδρωτα. Χαιρέτισα, μὲ χαιρέτισαν, κι ἔφυγα. Εἶχα κάνει ὅ,τι περνούσε ἀπὸ τὸ χέρι μου. Καὶ ξαναγύρισα στὴν παρέα, στὸ καφενεῖο.

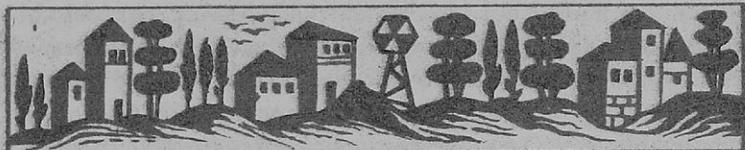
Ἡ λήξη τοῦ συναγερμοῦ εἶχε σημάνει πιά. Ἡ μικρὴ πλατεία κι ὁ δρόμος ἄρχισαν μεμιᾶς πάλι νὰ μυρμηγκιάζουν. Ὁ Ἰατρόπουλος, ποὺ μ' εἶχε χάσει, ἀνησυχοῦσε. Ὁ Μεντόγιαννης κι ὁ Στελλάκης ἥταν φουρκισμένοι ποὺ δὲν τοὺς ἀκολουθήσαμε στὸ καταφύγιο. «Αὐτὰ εἶναι βλακεῖες» ἀποφαίνονταν. «Βέβαια, γιατὶ ὅχι; Μπορεῖ, ἔλεγα μέσα μου. Κι ὅμως, αὐτὰ εἶναι τὰ ώραῖα.»

Σὲ λίγο ἀκούστηκε κάποιο σφύριγμα. Ἡταν τὸ τρένο μας. Φορτωθήκαμε δύπως ὅπως, βιαστικά, τὰ σακίδια, τοὺς μανδύες, τὶς κουβέρτες, καὶ τραβήξαμε πρὸς τὸ Σταθμό. Ἐκεῖ ἔφταναν πιὰ οἱ πρῶτες εἰδήσεις γιὰ τὸ ἀποτελέσματα τοῦ βομβαρδισμοῦ. «Ἐπεσε ἐκεῖ» ἔλεγε ὁ ἔνας. «Οχι, ἐπεσε ἐκεῖ» ἔλεγε ὁ ἄλλος.

Ἡμαστε πιὰ μὲς στὸ βαγόνι, σταν ἔμαθα πώς εἶχε πέσει βόμβα καὶ στὴν Ἀγία Σοφία, σ' αὐτὴ τὴν παλιὰ βυζαντινὴν ἐκκλησία, ποὺ φαινόταν πιὰ ἔξω ἀπὸ κάθε χρόνο καὶ τὶς περιπέτειές του, καὶ ποὺ μόλις τὸ πρωί, ἔνα δυὸς ώρες πρωτύτερα, μού χε δώσει, μὲ τὴ σιωπὴ ποὺ τὴν τύλιγε, μιὰ τόσο ἀπόκοσμη* γαλήνη.

Ναί, εἶχε πιὰ ἀρχίσει ὁ Πόλεμος γιὰ μένα.

(‘Απὸ τὸ μυθιστόρημα *Τὸ πλατὺ ποτάμι*)

ΑΝΤΡΕΑΣ ΦΡΑΓΚΙΑΣ

”Ανθρωποι και σπίτια

Τὸ 1941, σ' ἔναν ἀεροπορικὸν βομβαρδισμὸν τοῦ Πειραιᾶ, γκρεμίζεται, μαζὶ μὲ πολλὰ ἄλλα, καὶ τὸ σπίτι μᾶς φτωχῆς ἐργατικῆς οἰκογένειας. Τὴν δρα τοῦ βομβαρδισμοῦ, τὰ μέλη τῆς οἰκογένειας αὐτῆς ἡταν στὸ διπλανὸν καταφύγιο κι ἔτσι σώθηκαν, ἀλλὰ ἔχασαν σχεδόν δύλα τὰ ὑπάρχοντά τους. Τελικά, ἀναγκάζονται, κατανικώντας πολλὲς δυσκολίες, νὰ ἀνέβουν στὴν Ἀθήνα καὶ νὰ στήσουν ἐκεῖ νέο νοικοκυριό.

Ο σπίτι ἐκεῖνο βρισκόταν σ' ἔναν κάθετο δρόμο πού ’βγαζε στὸ λιμάνι, κι ἔπεσε μιὰ νύχτα ποὺ βομβαρδίσανε τὸν Πειραιά. Ἡτανε παλιὸ καὶ σκόρπισε. Μείνανε μόνο τὰ δοκάρια ἀπ' τὸ χαγιάτι μὲ τζαμαρία, στηριγμένη σ' ἔναν μισογκρεμισμένο πλαγιανὸ τοῖχο. Τὴν νύχτα ποὺ γκρεμίστηκε, βρισκόντουσαν δύλοι στὸ καταφύγιο τοῦ ἔνοδοχείου. Κι οἱ ἐπαρχιώτες ποὺ φτάσανε κεῖνο τὸ βράδυ μὲ τὸ βαπόρι, κι οἱ ἔμποροι καὶ κάτι γυναῖκες ποὺ δύλο φοβόντουσαν καὶ ξεφωνίζανε δταν ἀκούγανε τ' ἀεροπλάνα καὶ τὶς κανονιές. Μὲ τὶς βόμβες, δὲ τόπος σάλεψε ἀπ' τὰ θεμέλια του, ἥ λάμψη φάνηκε σὰν ἀστραπή, κι δύλοι νομίσανε πῶς θαφτήκανε γιὰ πάντα κειμέσα ἀπ' τὸ τράνταγμα καὶ τὴ βοὴ ποὺ κάνανε οἱ πέτρες ποὺ κατρακυλούσανε. Ο πατέρας τῆς Ἀγγελικῆς ἀνέβηκε σιγὰ τὶς σκάλες καὶ εἶδε τὸ δρόμο, μὲ δταν κατέβηκε πάλι ἥ μάνα ρώτησε τί ἔγινε, κι ἀπ' τὴ φωνή του κατάλαβε πῶς τὰ πράματα δὲν ἡτανε πιὰ δπως πρίν. Τῆς εἶπε μιὰ δικαιολογία, πῶς

τάχα ἔπεσε, καθὼς φαίνεται, τὸ σπίτι τῆς γωνίας, «μπορεῖ καὶ κανένα ἄλλο, μὰ ἔχει ἔξω πολὺ χῶμα, εἶναι καὶ κατασκότεινα καὶ δὲν μπορῶ νὰ δῶ...». Τὸ φῶς εἶχε σβήσει στὸ ὑπόγειο τοῦ ξενοδοχείου, κι ἀπ' τὶς φωνὲς μόνο μποροῦσες νὰ ἔχωρίστης τοὺς ἀνθρώπους. 'Ο πατέρας ρώτησε τὴ μητέρα ἀν εἶχε πάρει ἀπ' τὸ σπίτι καμιὰ κουβέρτα. «Ναί, δυό» εἶπε ἡ μητέρα. «Φορᾶς φουστάνι;» τὴν ξαναρώτησε. «Εἶμαι μὲ τὴ ρόμπα» εἶπε αὐτή. "Υστερα ἡ Ἀγγελικὴ ἔνιωσε τὸ χέρι τοῦ πατέρα τῆς νὰ τὴν ψάχνῃ στὸν δόμο γιὰ νὰ δῆ τι φοράει. 'Η μητέρα τῆς τὸν ξαναρώτησε τί ἔγινε, μὰ τὰ τραντάγματα καὶ τὰ κανόνια ἦταν ἀκόμα πολὺ δυνατὰ κι οἱ φωνὲς στὸ σκοτεινὸν ὑπόγειο δὲν ἀφήνανε ν' ἀκούσῃ τί εἶπε ὁ πατέρας.

"Οταν τέλειωσε τὸ κακὸ καὶ φύγανε τ' ἀεροπλάνα, ἡ μητέρα εἶπε νὰ σηκωθοῦνε νὰ πᾶνε σπίτι τους, μὰ ὁ πατέρας τὴν κράτησε ἀπ' τὰ μπράτσα καὶ τὴν ἐσπρωξε μὲ δύναμη γιὰ νὰ καθίση πάλι. «Ἐδῶ θὰ μείνουμε;» «Ναί, ως τὸ πρωί. Νὰ φέξῃ πρῶτα, γιατὶ μπορεῖ νὰ ἀκολουθᾶνε κι ἄλλα ἀεροπλάνα καὶ θά 'ναι φασαρία νὰ ξαναρχόμαστε.» 'Η Ἀγγελικὴ τὸ κατάλαβε κι ἔχωσε τὰ μούτρα της στὸν κόρφο τοῦ πατέρα. Μείνανε κι ἄλλοι στὸ ὑπόγειο δλη τὴ νύχτα. Κλαίγανε καὶ κάτι μωρὰ πιὸ πέρα, σκληρίζανε* κι οἱ γυναῖκες, δλοι φωνάζανε νὰ γίνη ἡσυχία κι ἔτσι ἡ φασαρία μεγάλωνε. Κάποιος εἶπε δυνατὰ πῶς ἔπεσε τὸ ἀπέναντι σπίτι, κι ἀμέσως ἡ μητέρα ἥρχισε νὰ κλαίη. Τὰ χαράματα, μόλις ἔφεξε λίγο, ἡ Ἀγγελικὴ κι ἡ μητέρα τῆς καταλάβανε πῶς μείνανε μόνο μὲ δυὸ κουβέρτες καὶ μὲ τὰ ροῦχα ποὺ φοροῦσαν. Κάτσανε στὰ σκαλοπάτια μιᾶς ἀποθήκης, γιατὶ ὁ πατέρας φώναζε νὰ μὴν πλησιάσῃ κανείς, μήν τοῦ 'ρθη καμιὰ πέτρα στὸ κεφάλι. Τὸ χαγιάτι μὲ τὴ μεσημβρινὴ τζαμαρία κρεμότανε σὰ σὲ κλωστή, μισόγερτο, λὲς καὶ χαιρετοῦσε αὐτοὺς ποὺ φεύγανε.

'Η Ἀγγελικὴ κι ἡ μητέρα ρίξανε ἀπὸ μιὰ κουβέρτα στὶς πλάτες τους, γιατὶ ἔκανε ψύχρα, κι ὁ πατέρας πήγαινε πάνω κάτω καὶ ρωτοῦσε καὶ ἔτρεχε νὰ δῆ τι θὰ γίνη, τί γίνεται πάντα δταν μένη κανείς χωρὶς σπίτι. "Άλλοι λέγανε πῶς περνᾶνε στρατιωτικὰ συνεργεῖα καὶ ρίχνουνε τοὺς ἔτοιμόρροπους τοίχους, μὰ

ἄλλοι λέγανε πάλι νὰ μήν περιμένουνε, γιατὶ τὰ θύματα εἶναι πολλὰ καὶ δλα τὰ συνεργεῖα δουλεύουνε νὰ ξεθάψουνε τοὺς πλακωμένους. Ὁ δρόμος εἶχε κλείσει ἀπ' τὶς πέτρες καὶ τὰ χώματα. Ὁ χῶρος πού ἔπιανε τὸ σπίτι τους ἦταν τώρα κούφιος, ἔνας σωρὸς γκρεμίσματα, καὶ τὸ γκρεμισμένο χαγιάτι ἔτοιμο νὰ σωριαστῇ. Ἐκεῖ ἀπάνω, τὰ παιδιά παιζανε μὲ τὶς ζωγραφιὲς καὶ χαζεύανε μὲ τὰ καράβια. Τ' ἀπογέματα γέμιζε πάντα ἥλιο, καὶ θὰ φαινότανε παράξενο στὴν Ἀγγελικὴ ἀν τῆς ἔλεγες τότε πῶς δὲν μένουν πάντα τὸ ἴδιο τὰ πράματα κι οἱ ἄνθρωποι. Ὁ Ἀλέκος ἔβαζε συχνὰ ἔνα χαρτὶ στὸ τζάμι νὰ σχεδιάσῃ, κοιτώντας ἀπὸ μέσα τὸ πλοϊο πού τὸν στὸ λιμάνι, δῶς ξεσηκώνανε τοὺς χάρτες στὸ σχολεῖο. Ὄταν παιδεύοταν πολὺ κι ἔβρισκε πῶς δὲ γινόταν ἔτσι, ἔβαζε τὸ χαρτὶ στὰ γόνατα νὰ τὸ σχεδιάσῃ δῶς τὸ βλεπε. Μὲ τὰ κατάρτια, τὰ φουγάρα, τὰ παράθυρα καὶ τοὺς ναυτες. Ὁ Γρηγόρης χτυποῦσε τὶς πόρτες ὅταν γυρνοῦσε ἀπ' τὸ σχολεῖο, πέταγε τὴ σάκα του κι ἔτρεχε νὰ παιξῃ στὸ δρόμο καὶ στὸ λιμάνι. Καὶ τὰ δυὸ ἀγόρια φύγανε μὲ τὰ καράβια, κι ἔτσι ἡ Ἀγγελικὴ ἔμεινε μόνη. Τῆς εἴπανε, βέβαια, φεύγοντας πῶς θὰ τῆς γράφουνε ἀπὸ κάθε καινούριο λιμάνι καὶ πῶς δῶς κι ἀν πᾶντα τὴν στέλνουνε παράξενα πράματα. Τώρα γίνεται πόλεμος, κι ἡ θάλασσα δὲν εἶναι δῶς τὴ λέγανε. Βουλιάζουνε τὰ βαπόρια, δῶς γκρεμίζουνται καὶ τὰ σπίτια. Ὄταν φύγανε τὰ παιδιά μὲ τὰ καράβια, ἡ Ἀγγελικὴ διάβαζε στὸ χαγιάτι τὰ γράμματα ποὺ στέλνανε ἀπ' τοὺς μακρινοὺς τόπους, ψάχνοντας στὸ χάρτη νὰ βρῇ ἀπὸ ποὺ στέλνουνε κάθε φορὰ τὰ χαιρετίσματα δὲν Ἀλέκος κι δὲ Γρηγόρης. Ἀργότερα καθότανε κι ὁ πατέρας στὸ χαγιάτι, κοιτώντας τὴ θάλασσα καὶ τοὺς χάρτες.

Σὰν ἔημέρωσε γιὰ τὰ καλά, ἡ μητέρα εἶπε νὰ πᾶνε ἐκεῖ κοντὰ στὰ γκρεμίσματα, μήπως καὶ μπορέσουνε νὰ τραβήξουνε κανένα ροῦχο. Κι δὲ πατέρας πῆγε μαζὶ μὲ ἄλλους γειτόνους ποὺ χανε κι αὐτοὶ θαμμένα πράματα καὶ βγάλανε δὲ, τι μπορέσανε ἀπ' τὰ χώματα. "Υστερα πῆγε κι ἔφερε μόνος του ἔνα καροτσάκι καὶ τὰ φόρτωσε. "Ετσι τέλειωσε πιὰ ἡ ζωή τους στὸ λιμάνι. "Οταν βάλανε τοὺς μπόγους στὸ καρότσι κι ἀρχισε νὰ σπρώχνη δὲ πατέ-

ρας, ή μάνα ἔβαλε τὰ κλάματα κι ἡ Ἀγγελικὴ γύρισε νὰ δῆ τὸ χαγιάτι ποὺ κρεμότανε ἀκόμα, σὰν ἀπὸ κλωστὴ στὰ δοκάρια του. Δὲν ἔπρεπε νὰ περιμένουνε ἄλλο, γιατὶ τὸ βράδυ μπορεῖ ν' ἄρχιζε πάλι ὁ βομβαρδισμός. Κι ἀρχίσανε ν' ἀνεβαίνουνε γιὰ τὴν Ἀθήνα.

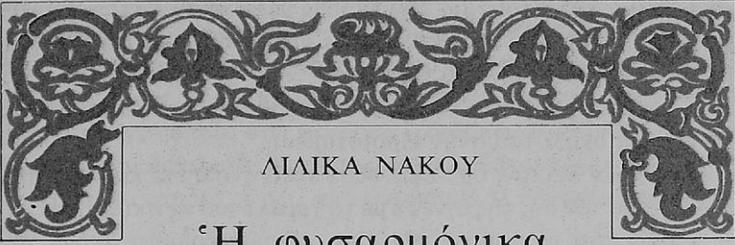
(Απὸ τὸ μυθιστόρημα *"Ανθρωποι καὶ σπίτια"*)

‘Ο ἥλιος ἐπαντρεύτηκε

‘Ο ἥλιος ἐπαντρεύτηκε καὶ πῆρε τὸ φεγγάρι,
ἀκάλεσε καὶ στὴ χαρὰ συμπεθεροὺς τ’ ἀστέρια
τὰ σύγνεφα τοὺς ἔστρωσε στρώματα γιὰ νὰ κάτσουν,
τοὺς ἔβαλε προσκέφαλα τὶς ράχες ν’ ἀκουμπήσουν,
τοὺς ἔβαλε καὶ τράπεζα στοὺς κάμπους τὰ λουλούδια,
τοὺς ἔβαλε φαῖ νὰ φᾶν τὸ μόσκο καὶ τὰ ἄνθια.
Κρασὶ τοὺς ἔδωσε νὰ πιοῦν θάλασσες καὶ ποτάμια·
κι ἀπ’ ὅλα τ’ ἄστρια τ’ οὐρανοῦ Αὔγερινὸς δὲν ἔρθε·
κι αὐτοῦ πρὸς τὸ ξημέρωμα Αὔγερινὸς ἐφάνη·
φέρνει τὸν ὑπνὸν ζωντανὸ στὰ νιόγαμπρα πεσκέσι,
φέρνει καὶ στοὺς συμπεθεροὺς λυχνάρι νὰ τοὺς φέξῃ,
νὰ φύγ’ ν νὰ πᾶν στὰ σπίτια τους, τὰ νιόγαμπρα νυστάζουν.

(Δημοτικό)

ΛΙΛΙΚΑ NAKOY

· Η φυσαρμόνικα

Τὸ διήγημα ποὺ ἀκολουθεῖ ἀναφέρεται στὰ χρόνια τῆς ἐχθρικῆς κατοχῆς (1941-1944). Τότε, πάρα πολλοὶ συμπατριώτες μας, καὶ ἴδιαίτερα τὰ μικρά καὶ ἀπροστάτευτα παιδιά, ὑπόφεραν ἀπὸ τὴν πείνα ἥ καὶ πέθαιναν ἀπ' αὐτή.

Ο MONO πράγμα ποὺ δὲν ἥθελε ν' ἀποχωριστῇ ὁ Παντελής, καὶ ὅταν τὸν λούζανε καὶ ὅταν τὸν κουρεύανε, σὰν μπῆκε στὸ νοσοκομεῖο, ἥταν ἡ φυσαρμόνικά του.

Μιὰ τόση δὰ φυσαρμόνικα, μὲ τέσσερεις πέντε τόνους, ποὺ ἔμοιαζε μὲ σουραύλι,* ἀπὸ κεῖνες ποὺ ἀγοράζουνε στὰ παιδιά τὶς μέρες τοῦ Ἀι-Βασίλη.

Τοῦ τὴν εἶχε, λέει, χαρίσει ὁ νουνός του... Τὴν εἶχε φέρει ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρεια, γιατὶ ταξίδευε, δούλευε στὰ βαπόρια... Καὶ καμιὰ ἄλλη φυσαρμόνικα δὲν ἔμοιαζε μ' αὐτήν...

Τὸν βάλαμε τὸν Παντελὴ στὸ κρεβάτι... Ἦταν μικροκαμωμένος κι ἀδύνατος. "Ἔμοιαζε ἀκόμη μικρότερος ἀπὸ ὅ, τι ἥταν. "Ἔμοιαζε νά 'ναι δέκα χρονῶν, ἐνῶ ἥταν μεγαλύτερος... Μελαχρινό καὶ γλυκὸ παιδάκι.

Στὸ κρεβάτι του, πρὶν πέσῃ καλὰ καλά, ζήτησε πάλι τὴ φυσαρμόνικα. Τοῦ τὴν κρατοῦσε μιὰ ἀδελφή, τὴν εἶχε στὰ χέρια της, μὰ αυτὸς τὴν ἥθελε κοντά του...

«Θὰ τῇ βάλω, εἶπε, κάτω ἀπὸ τὸ μαξιλάρι...»

Μὰ σὰν τοῦ βάλανε σύντροφο μὲς στὸ ΐδιο κρεβάτι, ἀνησύχησε πιὸ πολύ — φοβήθηκε νὰ μὴν τοῦ τὴν πάρῃ. Τὸν ἔπιασε ἀγωνία καὶ δὲν ἤξερε ποῦ νὰ τὴν κρύψῃ. Μιὰ τὴν ἔβαζε κάτω

ἀπὸ τὴν μασχάλη του, μιὰ τὴν ἔκρυψε μέσα στὴν ἄσπρη πουκαμίσα του. Φοβόντανε τόσο νὰ μήν τοῦ τὴν κλέψουνε σὰ θὰ κοιμᾶται, ποὺ ὑπνος δὲν τοῦ κολλοῦσε!

Στὸ τέλος βαρέθηκε καὶ ἀποφάσισε μόνος του νὰ ἐμπιστευθῇ τὴν φυσαρμόνικά του στὴν Προϊσταμένη.

Ἐνα πρωὶ λοιπόν, σὰν περνοῦσε ἐκείνη ἀπὸ κεῖ καὶ στάθηκε κομμάτι νὰ τὸν δῆ, τῆς ἔγνεψε μὲ τὸ χεράκι του νὰ σκύψῃ κοντά.

«"Ἐχω κάτι νὰ σου πῶ, τῆς εἶπε... Σκύψε κομμάτι ἀκόμα γιὰ νὰ μὴ μᾶς ἀκούσῃ κανείς...»

Ἡ Προϊσταμένη, καλὴ γυναίκα, ποὺ λυπόντανε κι ἀγαποῦσε ὅλα τὰ παιδιὰ σὰ νὰ τανε δικά της, ἔσκυψε μὲ καλοσύνη πάνω ἀπὸ τὸ κρεβάτι του Παντελῆ.

«Υστερα, ή ἵδια μᾶς εἶπε συγκινημένη τί τῆς εἶπε ὁ Παντελῆς:

«Νά, κρύψε μου, σὲ παρακαλῶ, κυρία, τὴν φυσαρμόνικά μου, νὰ μὴ μοῦ τὴν κλέψουνε... Μοῦ τὴν χάρισε ὁ νουνός μου... Ἡτανε στὸ ὑποβρύχιο "Πρωτέας", αὐτὸ ποὺ χάθηκε στὸν πόλεμο... Μοῦ εἶχε πεῖ μάλιστα, σὰν ἔφευγε γιὰ τὸ μέτωπο καὶ μὲ φιλοῦσε: Παντελή, ἀμα παιζῆς τὴν φυσαρμόνικα, νὰ ζέρης πώς, δπου καὶ νὰ βρίσκουμαι, θά 'ρχουμαι πάντα κοντά σου!...»

«"Ἐννοια σου, Παντελάκη, τοῦ εἶπε ἡ Προϊσταμένη. Μεῖνε ἥσυχος... Θὰ σου τὴν κρύψω ἐγὼ τὴν φυσαρμόνικα. Καὶ ἀμα γίνης καλὰ καὶ φύγης ἀπὸ δῶ μέσα, ἐγὼ θὰ σου τὴ δώσω...»

Μὰ ὁ Παντελῆς τὴν τράβηξε, εἰδα ἀκόμη, ἀπὸ τὴν ποδιά... Κάτι πάλι τῆς εἶπε, καὶ εἰδαμε τὴν Προϊσταμένη νὰ χαμογελᾶ καὶ ξαφνικὰ νὰ πιάνη στὰ χέρια της μὲ ἀγάπη τὸ κεφαλάκι τοῦ παιδιοῦ. Τὴν ἀκούσαμε νὰ τοῦ λέψῃ:

«"Ἐννοια σου, Παντελή... Ἐγὼ θὰ σου τὴ φέρνω τὴν φυσαρμόνικα νὰ παιζῆς, δποτε σου κάνη κέφρι... "Ἐννοια σου...»

Καί, σὰν ἤρθε κοντά μας, μᾶς εἶπε:

«Ξέρετε τί μοῦ εἶπε ἀκόμα ὁ Παντελῆς;... Πώς θέλει πότε πότε νὰ παιζη φυσαρμόνικα, γιατὶ φτιάχνει μοναχός του τραγουδάκια... Ἐχει, λέει, φτιάξει ἔνα τοῦ νουνοῦ του καί, ἀμα τὸ παιζῆ, πιστεύει πώς ἔρχεται κοντά του...»

Τὸ βραδάκι, ποὺ πήγα νὰ τοῦ σιάξω τὸ κρεβάτι, τοῦ εἶπα:

«Λοιπόν, Παντελάκη, πότε θὰ μᾶς πῆς κανένα τραγουδάκι δικό σου, ἀπὸ κεῖνα ποὺ φτιάχνεις μοναχός;»

«Μά, ἔκανε, δὲν εἶπα πώς φτιάχνω τραγουδάκια μὲ λόγια... Μόνο τοὺς σκοποὺς ἐγὼ φτιάχνω... Βρίσκω τὸ σκοπὸ μοναχὸς καὶ τὸν λέω ὅστερα στὴ φυσαρμόνικα... Κατάλαβες;...»

Τὰ ἄλλα παιδιὰ γύρω, ποὺ ἀκούσανε τί λέγαμε, φωνάξανε τότε:

«'Αδελφή, πέστε στὴν Προϊσταμένη νὰ δώσῃ μιὰ μέρα στὸν Παντελὴ τὴ φυσαρμόνικά του, νὰ μᾶς παίξῃ κάτι, νὰ περάσῃ ἡ ώρα!»

Κοίταξα τὰ παιδιά... Πᾶς νὰ τοὺς χαλάσῃ κανένας τὸ χατίρι;... Μοιάζανε δόλοίδια μὲ μικροὺς ζωντανοὺς σκελετούς!... Τὸ πετσὶ στὸ κορμάκι τους ἥταν τόσο τραβηγμένο, ποὺ ἔλεγες πῶς θὰ σκιστῇ μόλις κουνηθοῦνε... "Ἐλεγες πώς τὰ κόκαλα θὰ βγοῦνε μέσα ἀπὸ τὸ ξεραμένο δέρμα τους! Τοὺς μετροῦσες τὰ πλευρά... Καί, ἄμα γελούσανε, τότε ἥταν ποὺ σοῦ ἐρχόνταν νὰ κλαῖς, σὰν τὰ κοίταζες. Τραβιόντανε τὸ πετσὶ τους ἐδῶ στὰ μάγουλα, ἔτσι ποὺ σκεφτόσουνα πῶς θὰ πονούσανε, δίχως ἄλλο, καθὼς γελούσανε... 'Αδύνατο νὰ μὴν πονᾶνε...

Καὶ τὰ μάτια τους, φλογισμένα ἀπὸ τὴν πείνα, ἥταν καρφιὰ —σὰ σὲ κοιτάζανε— ποὺ μπαίνανε στὴν καρδιά.

Παιδιὰ ὅμως ἥτανε καί, ὅσα μπορούσανε, γελούσανε...

Μὰ ἥταν καὶ πολλά, πού, ἀκίνητα, ωχρά, μὲ μάτια κλειστά, μένανε ὅρες ἔτσι, σὰν πεθαμένα... Γι' αὐτὸ καὶ κανένας δὲν καταλάβαινε πότε πεθαίνανε...

Ξεψυχούσανε ἥσυχα, σὰν τὰ πουλιά... Κανένα δὲν ἐνοχλούσανε... 'Ο θάνατος ἀπὸ ἐξάντληση ἔρχεται σὰν ὑπνος, σιγὰ σιγά...

Τὴν ἄλλη μέρα τὰ παιδιά, ὅσα δηλαδὴ μπορούσανε καὶ μιλούσανε, παρακαλέσανε τὴν ἴδια τὴν Προϊσταμένη νὰ δώσῃ τὴ φυσαρμόνικα στὸν Παντελή, κάτι νὰ τοὺς παίξῃ...

«"Αμα δὲν ἔχουμε κανένα παιδὶ βαριὰ ἄρρωστο μέσα στὸ θάλαμο, τότε θὰ τοῦ τὴ δώσω νὰ σᾶς παίξῃ!"» δήλωσε ἡ Προϊσταμένη.

Σέ λίγες μέρες μέσα πεθάνανε άραδα παιδιά άπολεξάντληση...
"Οσα ήταν βαριά, μέσα στό θάλαμο, ξεπαστρευτήκανε... Δυσεντερία*" και έξαντληση άπο την πείνα —νά τί τά θέριζε...

Τά άλλα, δσα δεν πεθαίνανε, βλέπανε πού σηκώσανε τά πεθαμένα, και κοιτάζανε, βουβά, σά φοβισμένα πουλιά...

‘Ο Θεός μονάχα ξέρει τί γινόταν μέσα στήν ψυχή τῶν παιδιῶν αὐτῶν ποὺ άπομένανε και τί συλλογιζόντανε. Κανένα ποτές δεν έτυχε νά μοῦ πή τί συλλογιζόντανε, σὰν ἔβλεπε, ἀπὸ τὸ διπλανὸ κρεβάτι ἡ ἀπὸ πλάι του, νά σηκώνουν τὸ γείτονά του πεθαμένο... Μόνο πού σωπαίνανε τότες, παρατήρησα, δλα... Γιὰ κάμποση ὥρα δὲ μιλούσανε... Τσιμουδιά στό θάλαμο μέσα...

Μά υστερα ξαναρχίζανε πάλι τὸ κελαδητό...

Παιδιά ήταν. Δὲν μποροῦσαν δλότελα, οὔτε γιὰ πολλὴν ὕρα νά σωπάσουν...

"Ετσι λοιπὸν πού πεθαίνανε άραδα τὰ παιδιά, ή Προϊσταμένη, γιὰ νά δώσῃ κάποια χαρὰ στό θάλαμο, ξδωκε στὸν Παντελή, ἔνα ἀπόγεμα, νά παίξῃ φυσαρμόνικα..."

Θυμᾶμαι, ήταν ἔνα ώραϊ δειλινό, ἀρχὴ τῆς ἄνοιξης. Εἶχαμε ἀνοίξει τὰ παράθυρα πρὸς τὸν κῆπο καί, πότε πότε, ἔμπαινε μὲ τὸν ἀέρα ἡ μυρουδιά τῶν ἀνθισμένων πορτοκαλιῶν...

«Μπά! εἰπε ἔνα παιδάκι ξαφνικά, καθισμένο στὸ κρεβάτι. Μπά! Ήρθε ἡ ἄνοιξη! Εγὼ νόμιζα πώς δὲ θὰ τελείωνε ἐφέτος ὁ χειμώνας! Είχα ξεχάσει πώς θὰ ῥχόταν ἡ ἄνοιξη...»

«Ναι! Ἀλήθεια!... κάνανε καὶ τ' ἄλλα παιδιά... Ἀλήθεια!...»

Καὶ δλα τὰ μάτια τῶν παιδιῶν γυρίσανε κατὰ τὰ ἀνοιχτὰ παράθυρα, νά δοῦνε τὴν ἄνοιξη πού τοὺς ἔστελνε τὸ ἄρωμα τῶν ἀνθισμένων πορτοκαλιῶν...

Ἐκείνη τὴ στιγμὴ κι δ Παντελής ἄρχισε νά παίζῃ τὴ φυσαρμόνικά του... Ἀνακαθισμένος στὸ κρεβάτι του, τὴν κρατοῦσε μὲ τὰ κοκαλιάρικα χέρια του μπροστὰ στὸ στόμα κι ἔπαιζε. "Επαιζε ἔνα σκοπό, κι ἔκλεινε λίγο τὰ ματάκια του, κουνοῦσε μάλιστα καὶ τὸ κορμάκι του, παρασυρμένος λὲς ἀπὸ τὸ ρυθμὸ τοῦ σκοποῦ..."

«Ρὲ σύ, παίζει τὰ "Μαῆρα μάτια" πού λένε στὸ δρόμο!» εἰπε

ένα παιδί, άναγνωρίζοντας τὸ σκοπό.

Καὶ ἄρχισε καὶ αὐτὸν νὰ τὸ σφυρίζῃ μὲ τὸ στόμα...

«΄Αδελφή! εἶπε ένα ἄλλο... Αὐτὸν τὸ τραγουδάκι τὸ ξέρω κι ἐγώ... Νὰ σᾶς τὸ πῶ;»

«Σᾶς γέλασε, εἴπανε δυὸς τρία ἄλλα παιδιά, πώς φτιάχνει τραγουδάκια! Αὐτὸν ξέρουμε δύοι γά τὸ τραγουδᾶμε!»

Μὰ δ Παντελῆς ἔπαιξε καὶ δὲν πρόσεχε καθόλου τί λέγανε τὰ παιδιά. Τὰ κατάφερνε στὸ παίξιμο ἀρκετὰ καλά.

Βέβαια, ἔβγαινε ποὺ καὶ ποὺ καὶ κανένας ήχος λιγάκι φάλτσος... Μὰ τί πειράζει;... Τὸ σύνολο ἡταν ἀρμονικό, τόσο, ποὺ σοὺ σφιγγόταν ἡ καρδιὰ καὶ δημιουργόταν γύρω μιὰ ἄλλη ἀτμόσφαιρα.

Σὰν ἀπόπαιξε δ Παντελῆς, γύρισε καὶ μᾶς ἐξήγησε:

«΄Ο σκοπὸς αὐτὸς ἄρεσε πολὺ στὸ νουνό μου... Τὸν τραγούδαγε κι αὐτὸς ώραῖα... Γι' αὐτὸν τὸν ἔπαιξα... Τώρα θὰ σᾶς παίξω καὶ τὸ δικό μου σκοπό...»

Μιὰ στιγμὴ φώναξε ένα παιδί:

«Γιά πές μας, Παντελή, πῶς βρίσκεις ἐσύ τὸ δικό σου σκοπό; Ποιὸς σοῦ τὸν μαθαίνει;»

«Ποιὸς μοῦ τὸν μαθαίνει; Κανένας! Άφοῦ είναι δικός μου!... εἶπε δ Παντελῆς... "Άμα κλείσω τὰ μάτια καὶ σταθῶ λιγάκι ήσυχος καὶ μοναχός, ἀκούω τὸ σκοπὸ μέσα στὸ κεφάλι μου... Νά, ἐδῶ!...»

Καὶ δ Παντελῆς ἔδειξε μὲ τὸ χεράκι του τὸ κεφάλι του.

«Παράξενο! εἶπε τότε τὸ ἄλλο παιδί καὶ κοίταξε καλὰ τὸν Παντελή... Κι ἐγὼ κλείνω τὰ μάτια, στέκομαι κάποτε ήσυχος, μὰ τίποτα δὲν ἀκούω!...»

«Ναί, εἶπε ἀκόμα δ Παντελῆς... Καί, ἅμα εἶμαι κεφάτος, ἀκούω χαρούμενους σκοπούς... "Άμα μοῦ ἔρχεται ἔτσι σάμπως νὰ θέλω νὰ κλάψω, ἀκούω πάλι θλιβεροὺς σκοπούς... Σὰν τότε ποὺ μάθαμε πῶς χάθηκε τὸ ύποβρύχιο καὶ πάει δ νουνός μου...»

Καὶ δ Παντελῆς πῆρε τὴν φυσαρμόνικα, τὴν ξανάβαλε μπροστὰ στὸ στόμα κι ἐτοιμάστηκε ν' ἀρχίσῃ τὸ σκοπό.

Περίεργη στάθηκα ν' ἀκούσω.

⁷ Ήταν ένας σκοπός πολὺ ἀπλός... Δυὸς τρεῖς ήχοι, ποὺ ξανάρχονταν μὲ ἔνα περίεργο ρυθμὸς καὶ σταματοῦσαν ἄξαφνα... Τρεῖς τέσσερεις ήχοι, ποὺ ξανάρχονταν οἱ ἵδιοι σὲ τόνο ἀλλιώτικο, πολὺ ἀπλοί, μὰ ποὺ ἀρκούσανε νὰ ποῦνε τὸν καημὸ τοῦ Παντελῆ...

⁸ Ήταν ένα παιδιάστικο θλιβερὸ τραγουδάκι... Ἀπλὸ καὶ μελαγχολικό... Καί, καθὼς ήταν καθισμένος στὸ κρεβάτι ὁ Παντελῆς κι ἔπαιζε τὴ φυσαρμόνικα, ήταν σὰ νὰ ἔδινε, σὰ νὰ ἐμφυσοῦσε στὴ φυσαρμόνικα κάτι ἀπὸ τὴν ἴδια του τὴν ψυχούλα.

Τέτοια θά 'ναι, συλλογίστηκα ἐκεῖ ποὺ ἄκουγα, καὶ ἡ ψυχούλα τοῦ Παντελῆ... Ἀπλή, ὅμορφη, μελαγχολική... Μὰ μποροῦσε νὰ μὴν εἶναι θλιβερή;... Τὸ χειμώνα εἰχε δεῖ ένα ἀδερφάκι του —δπως μᾶς εἶπε— νὰ πεθαίνῃ ἀπὸ τὴν πείνα, ἐκεῖ ἔξω στὴν παράγκα ποὺ κάθονταν, στὸ Περιστέρι... Εἶχε δεῖ τὴ μάνα του ποὺ ξενοδούλευε, νὰ σέρνεται μὲ πρησμένα πόδια ἀπὸ τὴν πείνα. Τὸν Δεκέμβρη τὸν πέρασε, ὀλόκληρο, χωρὶς ψωμί!... Οἱ φούρνοι τῆς Ἀθήνας γιὰ κάμποσον καιρὸ δὲ δίνανε οὔτε δράμι...

Καὶ ὁ νουνός;... Αὐτὸς ὁ νουνός, ποὺ ἀγάποῦσε τόσο ὁ Παντελῆς καί, καθὼς φαίνεται, προστάτευε τὴ χήρα καὶ τὸ ὄρφανό, αὐτὸς εἶχε χαθῆ στὴ θάλασσα καὶ ποιὸς ξέρει σὲ ποιὸ βυθό της βρισκότανε...

- Τὸ θάμα ήταν πῶς ὁ Παντελῆς, μὲ τέτοια φτώχεια, κατάφερε νὰ μὴν πουλήσῃ τὴ φυσαρμόνικά του. Πῶς ἀκόμα καὶ ἡ μάνα του ἡ ἴδια δὲν τὴν πουλήσε, τὴ στιγμὴ ποὺ δλοὶ μας πουλήσαμε δ, τι μᾶς βρέθηκε στὸ χέρι...

Αὐτὸς ρωτήσαμε δλοὶ τὸν Παντελή, σὰν τελείωσε τὸ παίξιμο.

«Πῶς δὲν τὴν πουλήσα;... εἶπε. Τὴν ἔκρυβα στὴ χαλασιὰ τοῦ τοίχου, νὰ μὴν τὴν ἔβρη μπροστά της ἡ μάνα μου καὶ μοῦ τὴν πάρει... Κάλλιο νὰ πέθαινα, παρὰ νὰ τὴν πουλοῦσα!... Σὲ ποιὸν θὰ ἔλεγα τὸν καημό μου;»

«Ποιὸν καημὸ ἔχεις, Παντελή;»

«Νά, δταν πέθανε τὸ ἀδέρφι μου τὸ ὄλλο... Ήταν πιὸ μεγάλο ἀπὸ μένα, ἀλλὰ τὰ ταιριάζαμε καλά. Σὰν πέθανε, λοιπόν, καὶ πήγαμε καὶ τὸ θάψαμε μὲ τὸ καροτσάκι, γιὰ νὰ μὴν τὸ πάρουν

στὸ σωρὸ μὲ τὸ κάρο, χτυπιόνταν καὶ μοιρολογοῦσε ἡ μάνα μου μέσα στὸ σπίτι... Τό 'σκαζα ἐγώ, λοιπόν, ἀπὸ κεῖ καὶ ἔφευγα μακριά...»

«Καὶ ποῦ πήγαινες, Παντελή, μοναχός;» τὸν ρώτησα.

«Πήγαινα καὶ καθόμουν ἔξω στὸ λόφο, ποὺ τοῦ κόψανε τώρα τὰ πεῦκα κι ἀπόμεινε βράχος ἔστερος, καθόμουν πάνω σ' ἔνα κομμένο κούτσουρο, κοίταζα πέρα κατὰ τὸ νεκροταφεῖο κι ἔπαιζα σκοπούς στὴ φυσαρμόνικα... "Ετσι ἔχαλάφρωνα τὴν καρδιά μου. "Ετσι μοῦ πέρναγε δὲ καημός καὶ δὲν ἔκλαιγα πιὰ κάτω στὸ σπίτι. Καὶ δὲ ἀδερφός μου τὸ ἴδιο ἀγαποῦσε τὴ φυσαρμόνικα... Κεῖνος μάλιστα τὴν ἔπαιζε πολὺ πιὸ καλὰ ἀπὸ μένα...»

Καὶ δὲ Παντελῆς ἐτοιμάστηκε νὰ παίξῃ πάλι.

Μὰ τότε ἔνα ἀγόρι πετάχτηκε ἀπὸ ἔνα ἄλλο κρεβάτι καὶ τὸν ρώτησε περιγελαστικά:

«Καὶ δὲ μᾶς λές, Παντελή, καὶ τὸ νουνό σου, σὰν παιζῆς φυσαρμόνικα, τὸν βλέπεις; "Ερχεται κοντά σου, δπως λές;»

Τ' ἄλλα παιδιά γελάσανε κι αὐτά. Μὰ δὲ Παντελῆς καμιὰ σημασία δὲν ἔδωσε στὴν κοροϊδία τους.

«Ο νουνός μου, εἶπες;» ἔκανε.

«Ναί, δὲ νουνός σου... Εἶπες στὴν ἀρχή, πῶς σοῦ 'πε, προτοῦ φύγη γιὰ νὰ πάη στὸν πόλεμο, πώς, ἀμα παιζῆς φυσαρμόνικα, δπου καὶ νά 'ναι, θὰ ἔρχεται κοντά σου! Τὸ λοιπόν, τόνε βλέπεις;»

Τ' ἄλλα παιδιά γελάσανε πάλι δυνατά.

Ο Παντελῆς ὅμως ούτε καὶ τώρα τὰ πρόσεξε... Σοβαρὸς μόνο εἶπε:

«Γιὰ νὰ τόνε βλέπω, νὰ πῶ τὴν ἀλήθεια, ἀκόμα δὲν τὸν εἶδα! Μά, γιὰ νά 'ρχεται κοντά μου, ἔρχεται!... "Οπως καὶ δὲ ἀδελφός μου... Τοὺς νιώθω κοντά μου, στέκονται δίπλα μου!... Τί πειράζει ποὺ δὲν τοὺς βλέπω μὲ τὰ μάτια μου;... Ἡ μάνα μου ὅμως στὸν ὑπνὸ της τοὺς βλέπει καὶ τοὺς δυὸ συχνά...»

«Καὶ δὲ φοβᾶσαι, τοῦ λένε τὰ ἄλλα παιδιά, μισο-σοβαρά, μὰ καὶ λιγάκι περιγελαστικά, νὰ τοὺς νιώθης πλάι σου, τόσο κοντά;...»

«Καλέ, τὸ νουνό μου καὶ τὸν Κώστα μας θὰ φοβηθῶ ἐγώ;... Μακάρι ἔνα βράδυ νὰ τοὺς ἔβλεπα μπροστά μου!...» εἶπε ὁ Παντελής.

“Υστερα σκεφτικὸς εἶπε ἀκόμα:

«Μὰ πιστεύω πῶς θὰ τὰ καταφέρω καμιὰ φορὰ νὰ τοὺς δῶ... Μιὰ γριὰ Ἀρμένισσα, ἐκεῖ στὸ συνοικισμό, τὴν ἄκουσα νὰ λένη κάποτε σὲ κάτι γυναῖκες, καθισμένη στὴν πόρτα τῆς παράγκας της... “Αμα, λέει, συλλογᾶσαι πολὺ ἔναν ἀποθαμένο, ὅμα τὸν ἀγαπᾶς πολὺ καὶ δὲν τὸν φοβᾶσαι, τότε καμιὰ φορὰ σοῦ φανερώνεται...»

Καὶ ξανάπιασε ὁ Παντελής τὴν φυσαρμόνικα —τρεῖς τέσσερεις ἥχοι ἦταν δλοι δλοι αὐτοὶ ποὺ ἔπαιζε ὁ Παντελής, μὰ σοῦ σφίγγανε τὴν καρδιά.

Καὶ τώρα εἶχα πιὰ καταλάβει γιατί ὁ Παντελής δὲν ἤθελε νὰ ἀποχωριστῇ ἀπὸ τὴν φυσαρμόνικά του.

(΄Απὸ τὴν συλλογὴ διηγημάτων Ή κόλαση τῶν παιδιῶν)

‘Ο τάφος

ΤΟ ταξίδι πού σὲ πάει
δ μαῦρος καβαλάρης,
κοίταξε ἀπ' τὸ χέρι του
τίποτε νὰ μὴν πάρης.

Κι ἀν διψάσης, μὴν τὸ πιῆς
ἀπὸ τὸν κάτου κόσμο
τὸ νερὸ τῆς ἀρνησιᾶς,
φτωχὸ κομμένο δυόσμο!

Μὴν τὸ πιῆς, κι δλότελα
κι αἰώνια μᾶς ξεχάσης·
βάλε τὰ σημάδια σου
τὸ δρόμο νὰ μὴ χάσης,

κι δπως είσαι ἀνάλαφρο,
μικρό, σὰ χελιδόνι,
κι ὄρματα δὲ σου βροντᾶν
παλικαριοῦ στὴ ζώνη,

κοίταξε καὶ γέλασε
τῆς νύχτας τὸ σουλτάνο,
γλίστρησε σιγὰ κρυφὰ
καὶ πέταξ’ ἐδῶ πάνω·

καὶ στὸ σπίτι τ’ ἄραχνο*
γυρνώντας, ὡ ἀκριβέ μας,
γίνε ἀεροφύσημα
καὶ γλυκοφίλησέ μας!

(‘Ο Τάφος)

ΕΛΕΝΗ Γ. ΒΛΑΧΟΥ

Μιὰ Κυριακὴ

(25 Απριλίου 1946)

ΑΝ χθές, μιὰ Κυριακὴ πρωί, μπήκαν ἐδῶ καὶ πέντε χρόνια οἱ Γερμανοὶ στάς Ἀθήνας. Βρισκόμουν τότε σ' ἓνα μεγάλο στρατιωτικὸ νοσοκομεῖο. Μέσα στὸ μακρόστενο θάλαμο μὲ τὸν πρασινωπὸν τοίχον καὶ τὰ τριάντα ἔξι κρεβάτια, τακτικὰ ἀραδιασμένα ἐπάνω στὰ ἄσπρα καὶ μαῦρα τετράγωνα πλακάκια, βασίλευε σιωπὴ καὶ μιὰ παγωμένη τάξις.

Ξέραμε πιὰ δτι θὰ ἔρθουν. Θαῦμα δὲν γινότανε, ἐλπίδα δὲν ύπῆρχε. Μέσα στὸ θάλαμο μόνο μιὰ μεταλλική, ἄχροη φωνὴ ἀκουγόταν ἀπὸ τὸ ραδιόφωνο, καὶ αὐτὴ ἐπανελάμβανε μονότονα: «Λόγω τῶν ἐξαιρετικῶν γεγονότων, ἀπαγορεύεται ἡ κυκλοφορία εἰς τὰς ὁδούς. "Ολα τὰ καταστήματα νὰ κλείσουν..."»

Καὶ ὑστερα, γιὰ δεκάτη, εἰκοστὴ φορά, ἐρχόταν ὁ ἐθνικὸς μας ὅμνος, παιγμένος —νομίζω πὼς τὸν ἀκούω— σὲ μιὰ πλάκα τσαγκρουνισμένη στὴν ἀρχή. Καὶ κάθε φορὰ δλονῶν ἡ σκέψις ἦταν ἡ ἴδια: «"Ισως αὐτὴ εἶναι ἡ τελευταία φορὰ ποὺ τὸν ἀκούμε ἐλεύθεροι".

Μιὰ μικρὴ νοσοκόμα ἤρθε ξαφνικά, τρεχάτη:
— Ἡρθαν!
— Είναι πολλοί; ρώτησε κάποιος, μὲ ἀφέλεια, σὰν νὰ εἶχε σημασία.
— Πάρα πολλοί...

‘Ο Γιώργος, ένα νέο παιδί, είκοσι δύο χρονών, που είχε χάσει καὶ τὰ δυό του μάτια καὶ τὰ δυό του χέρια ἀπὸ δλμο, καὶ ποὺ δὲν είχε ἀνοίξει τὸ στόμα του ποτὲ νὰ παραπονεθῇ, εἴπε τὰ πρῶτα του πικραμένα λόγια:

«Κρίμα, βρέ παιδιά...»

Μέσα σ’ αὐτὸ τὸ θάλαμο τί δρες δὲν είχαμε περάσει... Θυμοῦμαι ένα πρωινό, θά ταν δέκα ή ώρα, ποὺ τὸ μικρὸ καμπανάκι τῆς ἐκκλησίας τοῦ νοσοκομείου γέμισε ξαφνικὰ αὐλές, κτίρια καὶ περιβόλια, μὲ μιὰ βιαστική, ὀσυγκράτητη, χαρούμενη φλυαρία. Δὲν ξέρω ποιὸς τὸ πρωτόπε: ‘Η καμπάνα, οἱ λευκες, οἱ τοῖχοι, οἱ ἄνθρωποι, ἀλλὰ τὸ νέο ξεπετάχτηκε ξέαφνα καὶ ξαπλώθηκε σὰν ἀκράτητη φλόγα.

«Ἐπεσε ή Κορυτσά!... Ἐπήραμε τὴν Κορυτσά!»

Τότε ένα ἄλλο παιδί, βαριὰ τσακισμένο κι αὐτό, ἀνασηκώθηκε λιγάκι στὸ κρεβάτι του καὶ φώναξε:

«Χαλάλι, βρέ παιδιά...» Χαλάλι, ἀκούστηκε ἀπὸ παντοῦ. ‘Ο θαλαμάρχης ἔτρεξε γιὰ κρασί. ‘Ο πόνος, δὲ πυρετός, ή ἀρρώστια χάσαν τὰ δικαιώματά τους. ‘Απάνω στὰ φτερὰ τῆς νίκης είχε ἔρθει μιὰ πνοὴ ἀπὸ δροσερὸ βουνίσιο ἀέρα, καὶ τὰ κατάκοπα βασανισμένα κορμιὰ ξαναγίνηκαν γιὰ λίγο γερά, γενναῖα, στάθηκαν ὅρθια, στὶς μακρινές χιονισμένες βουνοκορφές. Καὶ ὅρχιζε ἀπὸ τὸ ένα κρεβάτι στὸ ἄλλο μιὰ ἀτέλειωτη διήγησις. Περιπέτειες καὶ κακουχίες, πονηριές, ἀγγαρεῖες, ἀντιπάθειες καὶ συμπάθειες, λοχαγοὶ ἀλησμόνητοι, ἄλλοι γιὰ τὸν ἡρωισμό τους, ἄλλοι γιὰ τὴ στραβοευλιά τους, μάχες καὶ παγωμένες νύκτες, καὶ πεῖνες καὶ πορεῖες.

Σὰν ένα ἀόρατο σχοινί, ή χαρὰ ἔδενε σφιχτὰ δλους τοὺς ξαπλωμένους ἄνδρες, τοὺς ἔκανε ένα σῶμα, μιὰ ψυχή, τοὺς ἔδινε δύναμη, τοὺς ἔδινε ἐμπιστοσύνη, ύγεια, ζωή.

Καὶ ἐσπασε ἀπότομα αὐτὸ τὸ σχοινί, ἐκεῖνο τὸ πρωί, ἐκείνη τὴν Κυριακὴ τοῦ 1941. Κόπηκε δριστικά. Μέσα στὸ θάλαμο οἱ ἄνδρες ξέρανε δτὶ είχαν μείνει μόνοι, δτὶ δ καθένας ἔπρεπε νὰ πάρῃ στὰ χέρια του μιὰ τσακισμένη ζωὴ καὶ νὰ τραβήξῃ τὸν δρόμο του.

Σάν νὰ είχαν γίνει ζένοι, δὲν μιλοῦσαν πιὰ ὁ ἔνας στὸν ἄλλον. Τὸ ραδιόφωνο ξαφνικὰ ἄρχισε νὰ διατάξῃ σὲ μιὰ καινούρια, ξερή, σκληρὴ γλώσσα.

— Κλεῖσ’ το, ἀδελφή!

Ἡ μικρὴ νοσοκόμα τὸ ἔκλεισε. Ἐπ’ ἔξω ὀκουγότανε ἔνας θόρυβος μακρόσυρτος, σκληρός, σιδερένιος. Ὁ μανρὸς μηχανοκίνητος στρατός, ποὺ εἶχε διασχίσει τὴν Εύρωπη, περνοῦσε τῷρα βαρὺς στὸν ἔρημο φωτεινὸν ἀθηναϊκὸν δρόμο.

(Απὸ τὴν συλλογὴν χρονογραφημάτων Ἐπίκαιρα...)

ΧΡΗΣΤΟΣ ΖΑΛΟΚΩΣΤΑΣ

[Μέρες του 1943]

Στήν Κατοχή, δλοι οι "Ελληνες πατριώτες ήταν έναντιον τῶν κατακτητῶν και ἔκαναν δι, τι μπορούσαν γιά νὰ τοὺς πολεμήσουν. Στήν άντίσταση αὐτὴ ἔλαβαν μέρος καὶ πάρα πολλὰ παιδιά, ποὺ διακρίθηκαν γιὰ τὶς ἡρωικὲς πράξεις τους. Οἱ κατακτητὲς κυνηγοῦσαν ἄγρια τὸν "Ελληνες πατριώτες, κι δταν κατόρθωναν νὰ τοὺς πιάσουν, τοὺς βασάνιζαν, τοὺς σκότωναν ἢ τοὺς ἐριχναν σὲ ἄθλιες φυλακές καὶ στρατόπεδα. Στὴ διήγηση ποὺ ἀκολουθεῖ, ἔνα μικρὸ κορίτσι, ποὺ κατοικοῦσε πολὺ κοντά στὶς φυλακές Ἀβέρωφ, βρίσκει διάφορους ἔξυπνους καὶ τολμηρούς τρόπους γιά νὰ βοηθάῃ τοὺς φυλακισμένους πατριώτες καὶ νὰ κάνῃ ἔτσι τὸ καθῆκον του πρὸς τὴ σκλαβωμένη τότε πατρίδα.

ΝΑ μελαχρινὸ κοριτσάκι δώδεκα χρονῶν, Μαίρη Ροδίου. Τὸ σπίτι της ἀκριβῶς ἀπέναντι ἀπὸ τὸ μέρος τῶν φυλακῶν Ἀβέρωφ δπου κρατοῦνται σὲ ἀπομόνωση οἱ ἐπικίνδυνοι στὸν "Αξόνα πατριώτες. Ἀπὸ τὰ σιδερόφραχτα παράθυρα τῶν κελιῶν μεταδίδεται στὴ γειτονιὰ δλο τὸ δράμα αὐτῶν τῶν κακότυχων. Ἅγριες φωνὲς πόνου, παρακάλια διψασμένων ποὺ ζητᾶν νερό, βογκητὰ ἐτοιμοθάνατων. Ἡ πλακωμάρα* τῆς ἀπομόνωσης ἔκανε δλους νὰ λαχταρᾶν τὸν ἀνοιχτὸν δρίζοντα, νὰ σκαρφαλώνουν στὰ παράθυρα καὶ ν' ἀτενίζουν ἔξω ἵκετευτικά. Ὁποιον ἀντίκριζαν τοῦ κάναν νοήματα, μήπως καὶ τοὺς σπλαχνίζόταν. Μιὰ ματιὰ ἀπὸ συνάνθρωπο, ἔνα κούνημα χεριοῦ, κι δ φυλακισμένος ἔπαιρνε κουράγιο, γύριζε στὴ μοναξιά του καλοκαρδισμένος. Ὁταν εἶδε

ή μικρή Μαίρη πώς οι Γερμανοί πυροβολούσαν τους ύπόδικους ποὺ πρόβαλλαν στά παράθυρα, ζήτησε άπό τὴ μητέρα της νὰ μάθη τὰ σήματα Μόρς. Γιατί; Γιὰ νὰ συνεννοήται μὲ τοῦ Ἀβέρωφ. Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ἐκείνη τὸ σπίτι τοῦ Ροδίου ἔγινε κέντρο ἐπικοινωνίας μὲ τοὺς φυλακισμένους. Ἐκεῖ προστρέχουν οἱ συγγενεῖς τους, ἀπὸ κεῖ μαθαίνουμε τὴν πορεία τῶν ἀνακρίσεων. Ἀνέβαινε στὴν ταράτσα τῆς ἡ Μαίρη κι ἔπαιζε ἀθόα μ' ἔνα σφυράκι. Τὸ χτυποῦσε σύμφωνα μὲ τὸ τηλεγραφικὸ ἀλφάβητο, ποὺ τ' ἄκουγαν φυλακισμένοι ἀσυρματιστές, κὰν ἀξιωματικοὶ τοῦ Ναυτικοῦ, καὶ μετάφραζαν τί μηνοῦσε ἡ μικρή. Γιὰ νὰ μὴν προδοθῇ κάνοντας κάθε μέρα τὸ ἵδιο παιχνίδι, καλούσε μιὰ φιλενάδα της, καὶ ἀπὸ τὴν ταράτσα τῆς φώναζε ὁδηγίες γιὰ τοὺς φυλακισμένους μπερδεμένες μὲ τραγούδια. Ποιὸς νὰ ὑποπτευθῇ κοριτσάκια ποὺ παιδιαρίζουν; Μέσα ἀπὸ τὰ κελιά ὅσοι κάτεχαν τὸ Μόρς ἄρθρωναν κι αὐτοὶ τὶς ἐπιθυμίες τους μὲ τὰ σήματα· ὅσοι τ' ἀγνοοῦσαν ζήταγαν τῆς μικρῆς νὰ τοὺς στείλῃ μολύβι καὶ χαρτί. Πήγαινε τότε ἡ Μαίρη καὶ περίμενε δρες δλόκληρες στὴν οὐρά γιὰ νὰ παραδώστη δέμα μὲ τρόφιμα, μέσα στὰ ὅποια ἔκρυβε ἔνα τόσο δὰ μολυβάκι καὶ χαρτὶ τάχα περιτυλίγματος. Ἐκεῖ στὶς οὐρὲς ἔβλεπε ἡ μικρούλα τὴν ἀγωνία μητέρων καὶ συγγενῶν. Ἀφοῦ τρέχαν ἀπὸ ἀνακριτὴ σὲ εἰσαγγελέα νὰ βροῦν ποιὸς Γερμανὸς δωροδοκιόταν,* ἀφοῦ ἔδιναν τὰ παραδάκια τους σ' ἀπατεῶνες ποὺ τὶς κορόιδευαν, γύριζαν ἀπελπισμένες στὴν ἔξωπορτα τῆς φυλακῆς[...] Ἡ παραμικρὴ λεπτομέρεια ποὺ ἀκοῦν τοὺς φαίνεται βουνό —ἴσως ἀπ' αὐτὴν ὁδηγηθοῦν νὰ πιάσουν τὸ νῆμα τῆς ἐπικοινωνίας μὲ τὸν ἀγαπημένο. Κοντὰ στὶς ντόπιες γυναῖκες ἔβλεπες καὶ μαυροφόρες, φερμένες ἀπὸ τὰ χωριά, ποὺ πέφταν στὰ γόνατα καὶ παρακαλοῦσαν κανένα χιτλερικὸ κάθαρμα νὰ τοὺς πῆ ἢν ζοῦσαν τὰ παιδιά τους.

Σὰν ἔμπαινε καμιὰ φορά ἡ Μαίρη μέσα στοῦ Ἀβέρωφ, ἀντίκριζε καταφρονεμένους σαλταδόρους* ἀνάκατους μ' ἀξιωματικοὺς κι ἐπιστήμονες, δλους νὰ ζοῦν μέσα στὴ βρώμα καὶ τὴν καταπίεσῃ. Τοὺς ὑποχρέωναν, μὲ τὸ βούρδουλα καμιὰ φορά, νὰ πίνουν ζεματιστὴ τὴ σούπα τους, ὥστε τὸ φαῖ νὰ μὴν εἶναι στιγ-

μὴ χαρᾶς παρὰ κι αὐτὸ μαρτύριο. Τοὺς ὑποχρέωναν τὸ χειμώνα, ἀκόμα κι δταν ἔβρεχε, νὰ βγαίνουν περίπατο στὴν αὐλή, κι ὑστερα νὰ γυρίζουν μουσκεμένοι στὰ παγωμένα κελιά τους, γιὰ νὰ ξυλιάσουν ἀπ' τὸ κρύο. Ἐδῶ συναντοῦσε δεσμοφύλακες μὲ σιχαμένες μορφές, ἐκεῖ διασταυρωνόταν μὲ κανένα νέο ποὺ τὸν σέρναν ἀπὸ τὰ βασανιστήρια γεμάτον πληγές, μὲ ροῦχα καταματωμένα, ἀνίκανον νὰ σταθῇ στὰ πόδια του. Κάτι καλόγριες, ποὺ διακονοῦσαν* στοῦ Ἀβέρωφ, τῆς ἔμαθαν νὰ μεταφέρῃ σημειώσεις στὶς πλεξούδες τῶν μαλλιῶν, στ' αὐτιά της, κάτω ἀπὸ τὴ γλώσσα, δπως ἔκαναν οἱ ἴδιες. Τοῦτος δὲ κρατούμενος τῆς ζητάει φαῖ γιατὶ πεινᾶ, ἄλλος ἔνα καθρεφτάκι νὰ κοιτάζεται στὴν ἀπομόνωση, νὰ μὴν αἰσθάνεται κατάμονος καὶ τρελαθῆ. Ἡ Μαίρη, γιὰ ν' ἀνακουφίσῃ τόση δυστυχία, γίνεται χίλια κομμάτια. Ὁ σπουδαιότερος τρόπος συνεννοήσεως τῶν ὑπόδικων εἶναι τὰ σημειώματα ποὺ μποροῦν νὰ γράφουν μὲ τὰ μολύβια ποὺ τοὺς στέλνει ἐκείνη. Τὰ σημειώματα αὐτὰ τὰ πετᾶν ἀπ' τὸ παράθυρό τους στὴν ταράτσα τοῦ Ροδίου, μὰ γιὰ νὰ μὴν τὰ ἀνακαλύψουν οἱ Γερμανοί, ἥ μικρὴ τρέχει καὶ χωρατεύει μὲ τοὺς φρουρούς, τραβᾶ τὴν προσοχή τους, κι ἔτσι τὸ πολύτιμο χαρτάκι πέφτει ἀπαρατήρητο. Τὸ κοριτσάκι σώζει πολλοὺς πατριῶτες, γιατὶ πληροφοροῦνται οἱ δικοί τους καταλεπτῶς* τί εἶχεν εἰπωθῆ στὶς ἀνακρίσεις, ποιὸς δὲν βάσταξε τὰ μαρτύρια κι ὅμολόγησε, ποιοὶ πρόκειται νὰ συλληφθοῦν. Τώρα ἡ Μαίρη μαθαίνει γερμανικά, ώστε νὰ μπορῇ ν' ἀπασχολῇ καλύτερα τοὺς ναζηδες φρουρούς. "Ο, τι ὠραιότερο ἔχει νὰ δείξῃ ἥ Κατοχή, δὲν θὰ τὸ βρῆτε οὕτε σ' αὐτό, οὔτε σὲ κανένα ἄλλο βιβλίο —ἔμεινε κρυμμένο στὶς καρδιές τῶν Ἑλλήνων.

(Ἀπὸ τὸ βιβλίο *Τὸ χρονικὸ τῆς σκλαβιᾶς*)

ΛΟΡΕΝΤΣΟΣ ΜΑΒΙΛΗΣ

Πατρίδα

Πάλε ξυπνάει τής ἄνοιξης τ' ἀγέρι·
στὴν πλάση μυστικῆς ἀγάπης γλύκα.
Σὰ νύφ' ἡ γῆ πόχει ἄμετρα ἄνθη προίκα,
λάμπει ἐνδ σβητέαι τῆς αὐγῆς τὸ ἀστέρι.

Πεταλοῦδες πετοῦν ταίρι μὲ ταίρι,
ἐδῶ βουίζει μέλισσα, ἐκεῖ σφήκα.
Τὴ φύση στὴν καλή της ὥρα ἐβρῆκα·
λαχταρίζει ἡ ζωὴ σ' δλα τὰ μέρη.

Κάθε μοσχοβολιὰ καὶ κάθε χρῶμα,
κάθε πουλιοῦ κελάηδημα ξυπνάει
πόθῳ στὰ φυλλοκάρδια μοῦ κι ἐλπίδα

νὰ σοῦ ξαναφιλήσω τ' ἄγιο χῶμα,
νὰ ξαναϊδῶ καὶ τὸ δικό σου Μάη,
ὅμορφή μου, καλή, γλυκιὰ πατρίδα.

(Τὸ ποίημα γράφτηκε στὸ Μόναχο τὸ 1888)

(Απὸ τὸ βιβλίο *Tὰ σονέττα*)

ΠΑΥΛΟΣ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

‘Αναστάσεως ήμέρα*

(12 Οκτωβρίου 1944)

ΗΥΝ ἀπολύοις τὸν δοῦλον σου, Δέσποτα. Αὐτὸν περιμέναμε. Μιὰ μέρα σὰν τὴ σημερινή. “Οποιος τὴν ἔζησε, ἔζησε τὴ μεγαλύτερη χαρὰ ποὺ μπορεῖ νὰ λαχταρήσῃ ψυχὴ ἐλεύθερου ἀνθρώπου. Τέτοια χαρὰ δὲ θὰ τὴν ἔχῃ γνωρίσει καμιὰ ἀπὸ τὶς γενεὲς ποὺ ἐπέρασαν. Τέτοια γιορτὴ δὲ θὰ γιορτάστηκε ποτὲ ὡς τώρα κάτω ἀπὸ τὴ σκιὰ τῆς Ἀκροπόλεως. Τέτοια ἵαχὴ* δὲ θὰ ἐδόνησε ποτὲ τὸν γαλάζιο οὐρανό μας ἀπὸ τοὺς πανάρχαιους καιροὺς ποὺ ὑπάρχει ‘Ελλάδα καὶ φωνὴ Ἑλληνική.

Ἐκεῖνος ποὺ θὰ ἐπιχειρήσῃ νὰ περιγράψῃ τὴ σημερινὴ γιορτὴ θὰ ἐπιχειρήσῃ τὸ ἀδύνατο. Γιατὶ δὲ βρέθηκε ἀκόμα ὁ τρόπος, οὗτε γεννήθηκε δ τεχνίτης τοῦ λόγου ποὺ νὰ μεταδώσῃ σὲ δλη τὸν ἕκταση τὸ παραλήρημα ἐνὸς λαοῦ ποὺ λυτρώνεται ἀπὸ τὶς ἀλυσίδες του καὶ κραυγάζει τὸ «Χριστὸς Ἄνεστη».

Ἡταν ὁ χαιρετισμὸς τῆς ήμέρας. Γλυκιὰ φθινοπωρινὴ μέρα ποὺ καταγράφεται μὲ τεράστια γράμματα στὴν ‘Ιστορία τοῦ Ἐθνους, γιὰ νὰ γιορτάζεται ἀπ’ δλες τὶς γενεὲς τῶν Ἑλλήνων.

Μιὰ μέρα-παραμύθι. Γέσσερα χρόνια τὸ περιμέναμε. Μὰ δταν τὸ εἰδαμει χτὲς τὸ πρωί, δταν εἰδαμει τὶς σημαῖες καὶ τὶς σημαιοῦλες νὰ κυματίζουν στοὺς δρόμους τῆς πόλεως, δταν εἰδαμει τὸν Παρθενώνα λυτρωμένο ἀπὸ τὴν ἀγκυλωτὴ κηλίδα,*

* Εκφωνήθηκε ἀπὸ τὸ Ραδιοφωνικὸ Σταθμὸ τὴν ήμέρα τῆς Ἀπελευθερώσεως.

ὅταν εἰδαμε στήν ἄσφαλτο τὰ τελευταῖα ἵχνη τῆς τελευταίας μπότας, δταν εἰδαμε νὰ παίρνουν σάρκα καὶ δστὰ τεσσάρων ἐτῶν ὄνειρα καὶ προσδοκίες, δταν εἰδαμε γελαστὰ τὰ πρόσωπα ἐνὸς κόσμου ποὺ σερνόταν ἵσαμε χτές σκυφτός στοὺς δρόμους, δταν ἀκούσαμε ν' ἀντηχῇ τὸ γέλιο σὲ μιὰ πόλη ἀπὸ τὴν δοία εἰχε σβήσει ἡ χαρά, βρεθήκαμε ἐκστατικοί, δπως βρίσκεται κανεὶς ἐμπρὸς στὸ ἀπίθανο, ἐμπρὸς στὸ θαῦμα, ἐμπρὸς σὲ κάτι ποὺ εἶναι πέρα ἀπὸ τὰ δρια τοῦ φυσικοῦ.

Ἐλεύθεροι! Ὡς χτές ἡταν ἡ εὐχὴ ποὺ ἀνταλλάσσαμε μεταξύ μας. Σήμερα ἔγινε ἡ πραγματικότητα.

Ἐλεύθεροι!

Φεύγει δ ἐχθρός. Δὲν εἰχε ἄραγε συναίσθηση τῶν δσων δι-έπραξε, καὶ θέλησε γιὰ τελευταία του ἐκδήλωση νὰ καταθέσῃ ἀποχαιρετιστήριο στέφανο στὸ Μνημεῖο τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου μας; Μὲ τὴν ἀξιοπρέπεια ποὺ διακρίνει τὸ λαό μας στὶς μεγάλες στιγμὲς τῆς Ἰστορίας του, δ κόσμος ποὺ ἡταν σὲ πυκνὰ κύματα γύρω στὸ Μνημεῖο ἐξεκένωσε* ἀμέσως τὸ χῶρο καὶ ἔστρεψε τὶς πλάτες στὸ χθεσινὸ κατακτητή, στὸ σημερινὸ ἥττημένο ποὺ φεύγει ντροπιασμένος ἀπὸ τὶς ἴδιες του τὶς πράξεις. Τὸν προπέμπουμε* μὲ μιὰ εὐχὴ: νὰ γνωρίσῃ καὶ ἡ δική του χώρα δσα κάτω ἀπὸ τὸ πέλμα του ἐγνώρισε ἡ δική μας.

Ἐν τῷ μεταξύ, δλη ἡ πόλη ἔχει ἔχει χειρθῆ στοὺς ἡλιοφάτιστους δρόμους καὶ γιορτάζει. Πανήγυρη πανηγύρεων. Ἀδιαπέραστες οἱ κεντρικὲς ἀρτηρίες ἀπὸ τὰ πλήθη ποὺ φωνάζουν, ἀγκαλιάζονται, φιλιοῦνται καὶ ψάλλουν τὸν Ἐθνικό μας "Υμνο καὶ τοὺς "Υμνους τῶν Μεγάλων Συμμάχων μας. "Ολες οἱ ἡλικίες." Αντρες καὶ γυναῖκες. Μὰ πιὸ πολὺ ἀπ' δλους τὰ νιάτα. Αὐτὰ κυριαρχοῦν. Αὐτὰ δίνουν τὸν τόνο στὸν πυρετὸ τῆς ἡμέρας. Τὰ σύγχρονα ἐλληνικὰ νιάτα, τὰ καλύτερα ἀπ' δσα ἔχει γνωρίσει δ τόπος, τὰ νιάτα ποὺ μαρτύρησαν καὶ ἀγωνίστηκαν, τὰ παιδιά ποὺ ἔγραψαν μὲ τὸ αἷμα τους τὴν ἱστορία τῆς σκλαβιᾶς, τὰ νιάτα τοὺς '44 ποὺ ἀψήφησαν τὸν ἐχθρὸ καὶ γέμιζαν κάθε νύχτα τοὺς τοίχους μας μὲ τὰ συνθήματα τους, τὰ νιάτα ποὺ μᾶς ἔδιναν τὴν ὑπόσχεση τῆς Λευτεριᾶς, αὐτὰ πρωταγωνίστησαν καὶ χτές καὶ

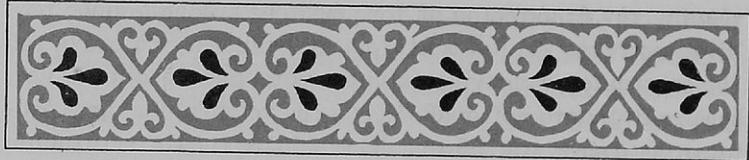
γέμισαν τὴν ἀτμόσφαιρα μὲ τοὺς ὥραίους ἐνθουσιασμούς των.
Ἐνας φοιτητής καὶ μιὰ φοιτήτρια ἀνεβασμένοι στὴ στέγη τοῦ
Πανεπιστημίου στέκονται ἀκίνητοι κάτω ἀπὸ τὴ σημαία μας,
ἔμψυχα ἀγάλματα ποὺ συμβολίζουν τὴν πρωτοπορία τῆς νεότη-
τας στοὺς ἀγῶνες τοῦ "Ἐθνους". Ο περίβολος τοῦ Πανεπιστημίου
ἡταν δι πυρήνας τῆς συγκεντρώσεως. Ἀπὸ κεῖ ἔχονταν οἱ
ἀνθρώπινοι χείμαρροι καὶ κατέκλυζαν τὴν πρωτεύουσα.

Ποτὲ δὲν τὴν εἴδαμε μὲ τόσο πανηγυρικὸ σημαιοστολισμό.
Ἡ κυανόλευκη, καὶ κοντὰ σ' αὐτὴν οἱ σημαῖες τῆς Μεγάλης
Βρετανίας, τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν, τῆς Σοβιετικῆς Ρωσίας.
Που ἡταν ἀπόθηκευμένες οἱ σημαῖες αὐτὲς τῶν Συμμάχων μας
γιὰ νὰ βρεθοῦν σὲ τόση ἀφθονία στὴν κατάλληλη στιγμή;

Ἄλλὰ καὶ γιὰ πότε πρόφτασαν νὰ γραφτοῦν στοὺς τοίχους
τῆς πόλεως οἱ χαιρετιστήριες εὐχὲς μὲ τὸ «καλῶς ὥρισατε» στὰ
βρετανικὰ στρατεύματα, ποὺ ἀνέμενε δι πληθυσμὸς νὰ τ' ἀποθε-
ώσῃ;

Πανηγυρίζει ή πρωτεύουσα τὴν ἑθνικὴ πανήγυρή της. Τὴν
ἐπλήρωσε ἀκριβά. Καὶ αὐτὰ δῆμος ποὺ πληρώσαμε καὶ ἄλλα
τόσα ἀκόμα νὰ πληρώναμε, ἀφοῦ γι' ἀντάλλαγμα ἔχουμε τὴν
Ἐλευθερία μας. Γι' αὐτὸ τὴν εἰπανε ἀπ' τὰ κόκαλα βγαλμένη.
Ἡθελε τὰ κόκαλα τῶν Ἑλλήνων γιὰ νὰ λιπανθῆ. Θρεμμένη,
τώρα, μᾶς χαρίζει τοὺς καρπούς της. Πανεθνικὸ συμπόσιο.
Γιορτὴ πανελλήνια. Προσερχόμαστε μὲ ἑορταστικὸ ἔνδυμα, μὲ
ἀναμμένες τὶς λαμπάδες, μὲ τὸ χαμόγελο στὰ χείλη, μὲ τὴν ἔκ-
φραση τῆς ἀγαλλιάσεως* στὴ μορφή, μὲ τὴν ἰκανοποίηση τοῦ
ἀγωνιστῆ ποὺ φτάνει στὸ τέρμα τοῦ δρόμου του. Προσερχόμα-
στε —πρέπει νὰ προσερχόμαστε— μὲ ἀγάπη δ ἔνας γιὰ τὸν ἄλ-
λον, γιατὶ δῆμοι μας ἀποτελοῦμε μόρια* ἐνὸς συνόλου καὶ δῆμοι
εἴμαστε ἀπαραίτητοι γιὰ τὸ ἔργο τῆς ἀνεγέρσεως τοῦ ναοῦ...
Ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους, γιὰ νὰ γιορτάσουμε ἐνωμένοι τὴ γιορ-
τὴ τῆς Ἐλευθερίας μᾶς, μιὰ γιορτὴ ποὺ ἀποτελεῖ σταθμὸ καὶ
ξεκίνημα στὴν Ἰστορία τοῦ "Ἐθνους".

(Απὸ τὴ συλλογὴ χρονογραφημάτων "Απτερη Νίκη")

ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΒΑΡΕΛΛΑ

Τὸ φοινικόδεντρο

ΠΟ ΦΟΙΝΙΚΟΔΕΝΤΡΟ ἦταν τὸ «σῆμα κατατεθὲν» τῆς γειτονιᾶς μου. Τὴ σημάδευε καὶ τὴ χαρακτήριζε. Μέσα στὸν κῆπο τοῦ ἀρχοντικοῦ μὲ τὰ μαῦρα κάγκελα καὶ τὴ βαριὰ σιδερένια πόρτα —πάντα ἀνοιχτή— φαινόταν ἀπρόσβλητο ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια,* παρατηρώντας τὰ ἀφ' ὑψηλοῦ. Τὸ είχαμε βρεῖ ἐκεῖ καὶ μεγάλωνε μαζὶ μας ψηλώνοντας δλοένα καὶ τινάζοντας καινούρια κλαδιά. Ήταν μιὰ παρουσία ἀνεπανάληπτη καὶ ζωντανή.

Ἐμεῖς τὰ παιδιὰ ἀγκαλιάζαμε τὸν κορμό του μὲ ἀγάπη. Ἀνεβαίναμε πάνω του, κι ἤτανε δεῖγμα ἀξιοσύνης ἡ ἱκανότητά μας νὰ φτάνουμε δῶλο καὶ πιὸ ψηλά. Η ἐκτίμησή μας αὔξαινε ἥ μειωνόταν ἀνάλογα μὲ τὴν ἐπίδοση τοῦ καθενὸς στὴν κατάκτησή του, κι δ Γιάννης, ποὺ κατάφερνε ν' ἀνέβη μέχρι τὰ φύλλα τῆς ἀπλωτῆς του βεντάλιας, κέρδιζε τὸν ἀνεπιφύλακτο θαυμασμό μας. Στὶς παραμονὲς τῶν Βαΐων δ Γιάννης σκαρφάλωνε μὲ δεξιοσύνη στὸ δέντρο καὶ μᾶς κατέβαζε κλωνιὰ γιὰ νὰ ἔτοιμάσουμε σταυροὺς καὶ βάγια γιὰ τὴν ἐκκλησία. Καὶ ψήλωνε στὰ μάτια μας τόσο πολὺ, σὰ νά 'φτανε τὴν Πούλια καὶ νὰ τὴν ἄγγιζε μὲ τὰ ἵδια του τὰ χέρια.

Τὸ φοινικόδεντρο ἦταν κιόλας πολὺ ψηλὸ δταν κηρύχτηκε ὁ πόλεμος τῆς 28ης Ὁκτωβρίου 1940. Τὸ ἀεράκι τοῦ δειλινοῦ τοῦ

ξφερνε τὰ μηνύματα καὶ τοὺς ψιθύρους ἀπὸ τὴν ζωὴν τῆς γειτονιᾶς, γεμάτης πολεμικὰ γεγονότα, ἀγωνίες, προσδοκίες κι ἐλπίδες. Τὰ δικά μας παιδικὰ νήματα μὲ τὸ δέντρο κόπηκαν γιὰ λίγο. Κανεὶς δὲν μποροῦσε πιὰ νὰ φτάσῃ τόσο ψηλά. Ὁ Γιάννης ἔφυγε χαμογελώντας στρατιώτης.

Κάποια μέρα τὰ παράθυρα ἀνοιξαν μὲ πάταγο,* τὰ ραδιόφωνα φλυάρησαν χαρούμενα κι ὁ Ἐθνικὸς "Υμνος χίμηξε στὴ γειτονιὰ σὰ δυνατὸς ἀέρας ποὺ τὸν κρατοῦσαν φυλακισμένο στὸ ἀσκὶ του. Τὰ πρόσωπα γέλασαν πλατὺ χαμόγελο, ἡ πόλη ντύθηκε στὰ γαλάζια κι ἡ πρώτη μας νίκη στὸν πόλεμο ἦταν ἔνα ἀδιάψευστο γεγονός. 22 Νοεμβρίου. Εἶχαμε νικήσει στὴν Κορυτσά.

‘Ο φοίνικας, στηριγμένος στὸν ἄκαμπτο μεγαλόπρεπο κορμό του, δὲν μποροῦσε νὰ λυγίσῃ, νὰ φτάσῃ μέχρις ἐμᾶς, νὰ πάρῃ τὴν χαρά μας καὶ νὰ τὴν τινάξῃ στὰ δικά του ὑψη. Γι’ αὐτὸ δὲ πιὸ μικρὸς τῆς παρέας ἀποφάσισε νὰ τοῦ φέρῃ τὸ χαρμόσυνο ἀγγελμα. Τὸν βοηθήσαμε δλοι καὶ τὸν ἐνθαρρύναμε. Εἶχαμε καταφέρει νὰ νικήσουμε μιὰν αὐτοκρατορία, καὶ σ’ ἔνα φοίνικα δὲ θὰ μπορούσαμε ν’ ἀνέβουμε; Φιλότιμο στὸ φιλότιμο, μὲ τὶς ἰαχές* καὶ τὶς ζητωκραυγές μας, δικρόδιος κατάφερε γεμάτος αἴματα καὶ γδαρσίματα νὰ φτάσῃ ψηλὰ στὴ φούντα τῶν κλαδιῶν καὶ νὰ φωνάξῃ: «νικήσαμε».

Εὐτυχισμένος ἔκοβε τοὺς κλώνους καὶ τοὺς πετοῦσε κάτω θριαμβολογώντας. Στολίσαμε τὴν ἐκκλησιά, τὴν γειτονιά, τὶς πόρτες μας, κάναμε ἀψίδες,* βγήκαμε στὴν Ὄμόνοια καὶ γράψαμε στὸν Γιάννη, κάπου στὸ μέτωπο, πῶς δικρόδιος ἀνέβηκε στὸ φοίνικα, πῶς ἡ παράδοση συνεχίζόταν καὶ πῶς μποροῦσε νὰ πολεμάῃ ἥσυχος μέσα στὰ χίονια.

‘Ο φοίνικας δέχτηκε τὴν ἐπίσκεψη μας πολλὲς φορές. Στὶς 22 Νοεμβρίου, σὰν πήραμε τὴν Κορυτσά. Στὶς 24 Νοεμβρίου, δταν πατήσαμε τὴν Μοσχόπολη. Στὶς 30 Νοεμβρίου, δταν νικήσαμε στὸ Πόγραδετς. Στὶς 4 Δεκεμβρίου, σὰν ἔγινε δική μας ἡ Πρεμετή. Στὶς 6 Δεκεμβρίου, δταν ἐπεσαν οἱ “Ἄγιοι Σαράντα. Στὶς 8 Δεκεμβρίου, δταν ἀγκαλιάσαμε τὸ Ἀργυρόκαστρο. Στὶς 22 Δε-

κεμβρίου, δταν πανηγυρίσαμε γιὰ τὴ Χιμάρα. Στὶς 10 Ιανουαρίου, δταν μπήκαμε στὴν Κλεισούρα. Τὸ φοινικόδεντρο ἔγινε τὸ σύμβολο τῆς νίκης.

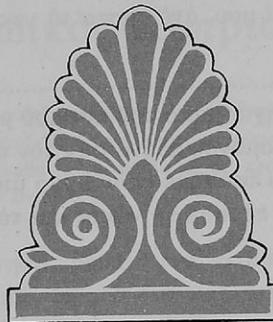
Κι ύστερα, ξαφνικά, τὸ Πάσχα τοῦ '41 δλη αὐτὴ ἡ ἀπέραντη εὐτυχία, τὸ παραλήρημα τῆς γειτονιᾶς σταμάτησε. Ο μικρὸς ἀνέβηκε καὶ πάλι νὰ κατεβάσῃ κλαδιὰ γιὰ τὴν Κυριακὴ τῶν Βαΐων, μὰ στὰ μάτια τοῦ γυάλιζαν τὰ δάκρυα κι ἡ ἀπελπισία. Γύρισε κι ὁ Γιάννης. Μὰ δὲν ξανανέβηκε στὸ δέντρο, γιατὶ τοῦ ἔλειπε τὸ ἔνα πόδι. Κι δλα τυλίχτηκαν στὴ σκοτεινιά, καὶ μόνο τὸ ἀεράκι τοῦ δειλινοῦ ἀνέλαβε νὰ τοῦ λέη τὰ νέα μας, γεμάτα βογκητὰ κι ἀπόγνωση...

Πρὶν ἀπὸ καιρό, μὰ κίτρινη μπουλντόζα στάθηκε μπροστὰ στὴν πόρτα τοῦ ἀρχοντικοῦ. Περνώντας τυχαῖα, ἔνιωσα μέσα μου τὸν κίνδυνο, μὰ ἀπόδιωξα τὴ σκέψη, γιατὶ μοῦ φάνηκε φρικτή. Λές νὰ ρίξουν τὸ φοινικόδεντρο; "Αν εἶναι δυνατόν." Αλλωστε στὶς πολυκατοικίες ἀφήνουν πάντα ἔνα χῶρο κενὸ —γιὰ λίγο ἀέρα καὶ λίγη ἀνάσα— κι ἐκεῖ, δπωσδήποτε, ὑπῆρχε χῶρος γιὰ τὸ δέντρο που ἦταν ἡ ψυχὴ μιᾶς ἐποχῆς. Ή ψυχὴ τῆς γενιᾶς μου.

"Αδιάφοροι γιὰ δλ' αὐτά, οἱ οἰκοδόμοι ἔκαναν τὴ δουλειά τους κι ἔριξαν τὸ δέντρο κάτω. Δὲν τὸ εἶδα πεσμένο. Τὸ ἀπέσυραν ἀμέσως. Μόνο ἐκεῖ ποὺ ὑψωνόταν ἀλλοτε ἀγέρωχο,* εἶδα μιὰ τρύπα βαθιά —τόσο βαθιὲς ἦταν οἱ ρίζες του— μιὰ τεράστια πληγή. Μιὰ πληγὴ σὰν τάφος, δπου θά 'πρεπε νὰ θάψουμε τὶς παιδικές μας ἀναμνήσεις, τὶς ιαχές, τὰ σαλπίσματα τῶν ἡρωικῶν χρόνων, τὶς Κυριακές τῶν Βαΐων καὶ τὶς θριαμβευτικὲς μέρες μὲ τὶς νίκες μας. Κι ἐκεῖ, στὴ θέση αὐτοῦ τοῦ μνημείου —γιατὶ μνημεῖο ἦταν γιὰ μᾶς— ἔφευτρωσε ἀργότερα μιὰ τσιμεντένια κολόνα. Μοῦ φαίνεται, λοιπόν, πῶς δὲν κόσμος γύρισε ἀνάποδα, πῶς κάτι δὲν πάει καλά, πῶς ἔφυγε κυνηγημένη ἀπὸ τὸν πλανήτη μας ἡ εὐαισθησία καὶ ἡ ἀγάπη γιὰ τὰ πράγματα που δίνουν στὴ ζωὴ μας δμορφιὰ καὶ περιεχόμενο. Ποιὸ παιδὶ θὰ θελήσῃ τώρα νὰ σκαρφαλώσῃ στὴν τσιμεντένια κολόνα, καὶ γιατί; ποιὰ κλαδιὰ νὰ κόψῃ, ποιὰ ἐκκλησία νὰ στολίσῃ;

“Αν ήταν —λέω— νὰ μοῦ ἀναθέσουν τὸν πανηγυρικὸ τῆς 28ης Οκτωβρίου 1940, δὲν θὰ ἔλεγα τίποτε ἀπὸ κεῖνα τὰ περισπούδαστα* πατριωτικὰ λόγια ποὺ ἀγγίζουν μόνο τ’ αὐτιὰ καὶ φεύγουν χωρὶς ἔλεος. Θὰ μιλοῦσα γιὰ τὸ φοίνικα τῆς γειτονιᾶς μου καὶ νομίζω πῶς θὰ ἡμουνα ἀπόλυτα συνεπής μὲ τὴ μεγάλη ἐπέτειο ποὺ ἔρχεται καὶ μὲ τὸ χρέος μου σὰν ἀνθρώπου ἀπέναντι σ’ ἔναν «αὐτόπτη μάρτυρα» τῆς ἡρωικῆς ἐκείνης ἐποχῆς, ποὺ κανεὶς μέχρι σήμερα δὲν σκέφτηκε νὰ τοῦ κάνῃ τὸ παραμικρὸ μνημόσυνο.

(Άπὸ τὸ περισπούδαστο Συνεργασία)

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ

[Γιὰ τὸ θάνατο τῆς θυγατέρας μου Ναθαλίας]

Τώρα, π’ ἀνθίζ’ ἡ κυκλαμιὰ καὶ κάθε σπόρο πόχει
κρυφὸ κρεβάτι μὲς στὴ γῆ ξυπνᾶ τὸ πρωτοβρόχι,
ποὺ πρὶν ἀρχίσουν οἱ χιονιές, τὴ πάχνη, τ’ ἀγριοκαίρι,
ξεγελασμένα τὰ κλαριὰ μὲ τὴ στερνὴ γλυκάδα,
π’ δλόγυρά του φεύγοντας σκορπᾶ τὸ καλοκαίρι,
στολίζονται μὲ μυρωδιές, μ’ ἀνθούς, μὲ πρασινάδα—

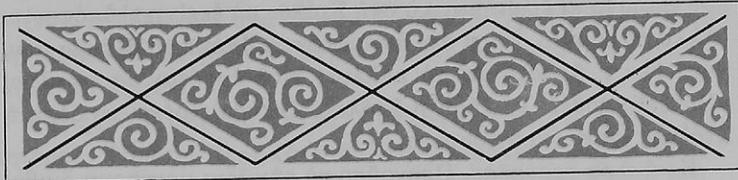
τώρα, παιδί μου, έζήλεψες τὸ στεῖρο τὸ σκοτάδι,
τοῦ τάφου τὰ στολίσματα, τὴν ἐρημιά, τὸν ἄδη!

Μοσχοβολᾶ ἡ ἀλιφασκιά, μικρή μου Ναθαλούλα,
τὰ ρείκη, οἱ δάφνες, οἱ μυρτιές ποτίζονται δροσούλα,
καὶ τὸν ἀγέρα πλημμυροῦν μὲ τὴν ἀναπνοή τους.
Στὸν ἥλιο τοῦ φθινόπωρου σὰ ζωντανὰ λουλούδια
οἱ καλογιάννοι χαίρονται. Μὲ τὴ γλυκιὰ φωνή τους
στὸ βάτο π' ἀκουρμαίνεται λαλοῦν τὰ στεφανούδια
τὰ βάσανα τῆς ξενιτιᾶς... Κι ἐσὺ στὸ γέροντά σου
στέλνεις, παιδί μου, ἀνέλπιστα τὰ νεκρολίβανά σου;

.....
Στὸν πολυτάραχο γιαλὸ τοῦ κόσμου μιὰν ἡμέρα
διαβάτης ἀνυπόμονος περνᾶ σὰν τὸν ἀγέρα.
Τὸ πάτημα του ἐφάνηκε στὸν ἄμμο μιὰν αὐγή·
ἄγριο τὸ κύμα πέρασε τὴ νύκτα καὶ τὸ σβεῖ...

(Βίος καὶ Ἐργα)

ΚΩΣΤΑΣ ΜΟΝΤΗΣ

[Ἐνας ἡρωικὸς Κύπριος μαθητὴς]

Τὸ ἀφήγημα ποὺ ἀκολουθεῖ ἀναφέρεται στοὺς ἀπελευθερωτικοὺς ἄγῶνες τῶν Κυπρίων ἀδελφῶν μας. Στοὺς σκληροὺς αὐτοὺς ἄγῶνες οἱ μαθητές, ἀκόμα καὶ οἱ πιὸ μικροί, ἔλαβαν μὲν ἡρωισμὸν μέρος, προσφέροντας έτσι ἀνεκτίμητες ὑπηρεσίες στὴν πατρίδα.

ΛΕΝ ἄργησα, βέβαια, νὰ πεισθῶ, μ' ὅλη τὴν ἀντίδρασή μου, πῶς κι ἔνα κορίτσι μποροῦσε νὰ βγάνη πέρα γιὰ πέρα ἀσπροπρόσωπο τὸ σπίτι, δταν ἄρχισαν τόσα δὰ κοριτσάκια νὰ κρύβουν τὶς χειροβομβίδες στὶς τσάντες τους καὶ τὰ πιστόλια στὸν κόρφο τους. Ἀνεξάρτητα, δμως, ἀπ' αὐτό, τὸ σπίτι μας ἀσφαλῶς ποὺ δὲν περίμενε νὰ βγῆ ἀπ' τὴ Στάλω ἀσπροπρόσωπο. Ἐνα βράδυ δὲν ἤρθε δ Νίκος. Ἔγινε ἐφτὰ ἡ ὁρα, δχτώ, ἐννέα, τίποτα. Εἴχαμε ζαρώσει δλοι [...] Καθίσαμε κι οἱ τέσσερεις κοντά κοντά, σὰ γιὰ ν' ἀντιμετωπίσουμε καλύτερα τὸ κακὸ ποὺ ὑποψιαζόμαστε, καὶ κρεμαστήκαμε σιωπηλοὶ ἀπ' τὴν προσμονὴ ἐνὸς χτυπήματος στὴν πόρτα. Μονάχα δ πατέρας ἐπαναλάμβανε κάθε τόσο μιὰ μονότονη κατάληξη σὰν ἀφαιρεμένος, σὰ ν' ἀπαντούσε στὸν ἔαυτό του ἢ σὲ δικά μας βουβά, ἀδιατύπωτα* ἐρωτήματα:

— Κάτι θὰ τὸν κράτησε. Θά 'ρθη.

*Ἔγὼ τὰ εἶχα χάσει. Κι δ Νίκος, λοιπόν; Κάρφωνα τὸ βλέμμα

μου ἐπίμονο κι ἐρωτηματικὸ στὴ Στάλω, μὰ ἑκείνη τ' ἀπόφευγε.
"Άλλο πάλι αὐτό. Γιατὶ δὲν ἀντιμετώπιζε ἀπόψε τὸ βλέμμα μου,
γιατὶ δὲν τ' ἄρπαξε ἀπ' τὰ μαλλιά; Μοῦ ἐρχόταν νὰ φωνάξω:
«Πατέρα, πρέπει νὰ ξέρη ἡ Στάλω. Μητέρα, πρέπει νὰ ξέρη ἡ
Στάλω», μὰ συγκρατιόμουνα.

Κι ἡ ώρα περνοῦσε. Περνοῦσε μὲ τὴν ἵδια μονότονη διαβε-
βαίωση τοῦ πατέρα, δλοένα δύμως καὶ πιὸ ξεθωριασμένη, δλοένα
καὶ πιὸ ἀλλοιωμένη καὶ πιὸ σιγανή:

— Κάτι θὰ τὸν κράτησε. Θά 'ρθη.

Δὲν τὴ σχολιάζαμε, δὲν ἀπαντούσαμε, δὲν ἀκούγαμε κάν.
Πῶς νὰ τὴν ἀκούσουμε; Ἰσως κι ὁ πατέρας νὰ μὴν τὴν ἀκούγε,
ἴσως νὰ μὴν εἰχε συναίσθηση πᾶς τὴ διατύπωνε. Ἡχοῦσε σὰν
ἐκεῖνες τὶς μάταιες παρηγόριες, τὶς τόσο πρόδηλα* μάταιες, ποὺ
βαριέσαι καὶ ν' ἀπαντήσης καὶ τὶς δέχεσαι μ' ἔνα ἐλαφρό, συγ-
καταβατικό,* ἀναιμικὸ χαμόγελο: ἐν τάξει.

"Ομως μετὰ τὶς ἔντεκα ἡ μητέρα δὲν μποροῦσε πιὰ νὰ κρατηθῇ
κι ἄρχισε νὰ κλαίη. Μαζί της δακρύζαμε κι ἐτοιμαζόμαστε ἡ
Στάλω κι ἔγω. Κι ὁ πατέρας δὲν προσπάθησε νὰ σταματήσῃ
ἐκεῖνο τὸ ξέσπασμα. Πῶς νὰ τὸ σταματήσῃ; Γιατὶ νὰ τὸ σταμα-
τήσῃ, ἀφοῦ διοχετεύοταν κι ὁ Ἰδιος μ' αὐτό; Παραδόθηκε.
"Αφησε τὸ «κάτι θὰ τὸν κράτησε» (ῆταν δλότελα ὄχρηστο πιὰ,
ἄν καὶ πότε χρησίμευσε;) κι ἔμεινε σκυμμένος κι ἄναβε διαρκῶς
τσιγάρο.

Καμιὰ στιγμὴ ἔλεγε κάποιος:

— Σιωπή, σὰ ν' ἀκουσα βήματα.

Φτερούγισμα, λαχτάρα, τέντωμα τῆς προσοχῆς, κράτημα τῆς
ἀναπνοῆς, σπίθισμα ἐλπίδας. "Υστερα ξανὰ τὸ βαρὺ — πιὸ βαρὺ
τώρα — πέσιμο ώς τὸ βυθό:

— "Οχι.

— Δὲν μποροῦμε νὰ εἰδοποιήσουμε τὴν ἀστυνομία; δοκίμασε
δειλὰ ἡ μητέρα.

Δὲν τῆς ἀπαντήσαμε. Τί νὰ τῆς ἀπαντήσουμε;

— Θαρρῶ πώς δὲν ἀνακατεύεται σ' αὐτὲς τὶς δουλειές ὁ Νίκος,
εἶπα, μολονότι ἄτονα, ἔγω. Ξέρω.

Ούτε σ' ἐμένα δὲν ἀπάντησαν. Σὰ νὰ μὴν εἶχα μιλήσει, σὰ νὰ μὴν ἄκουσαν. Δὲ γύρισαν κὰν νὰ μὲ κοιτάξουν, ν' ἀνακρίνουν ἐκεῖνο τὸ «ξέρω».

Καὶ ξανὰ ἡ φοβερὴ σιωπή. Καὶ ξανὰ τὸ πνιχτὸ κλάμα τῆς μητέρας. "Ημαστε δλοι κάτω ἀπ' τὴν ἐπιφάνεια, ψαχουλεύαμε δλοι τυφλὰ στὸν πυθμένα. "Ωσπου στὶς δώδεκα σταμάτησε ξαφνικὰ μπροστὰ στὸ σπίτι μας ἔνα αὐτοκίνητο. Πεταχτήκαμε δλοι δρθιοι.

— Παναγιά μου! φώναξε ἡ μητέρα.

Κι ἐπαναλάβαμε ἐκεῖνο τὸ «Παναγιά μου» δλοι μέσα μας μὲ τὴν ψυχὴ στὸ στόμα (—Παναγιά μου! Παναγιά μου, τὸ Νίκο μας!).

Δυνατὰ χτυπήματα τράνταξαν τὴν πόρτα.

— Πάω ν' ἀνοίξω ἐγώ, εἰπε ὁ πατέρας.

Εἶπε ὁ πατέρας; "Οχι, δὲν ἦταν ὁ πατέρας αὐτός, δὲν ἦταν δική του αὐτὴ ἡ παράξενη φωνὴ ποὺ ἀντήχησε ξαφνικὰ βραχνὴ κι ἐπιταχτική. Αὐτὴ γι' ἀλλοὺς σκοποὺς ἦταν, αὐτὴ ἔδινε στρατιωτικὴ διαταγή. "Ενιωσα —ὅχι «ἔνιωσα», συγκλονίστηκα— ἔτσι ὅπως μ' ἐκεῖνο τὸ περίεργο βλέμμα τῆς Στάλως, ὅταν εἶχα βρεῖ τὰ φυλλάδια.

Δοκιμάσαμε νὰ τὸν παρακολουθήσουμε μὰ γύρισε καὶ μᾶς κοίταξε μ' ἔναν τέτοιο τρόπο ποὺ καρφωθήκαμε στὶς θέσεις μας:

— Πάω ν' ἀνοίξω ἐγώ, εἴπα!

"Οχι δὲν ἦταν ὁ πατέρας αὐτός.

Εἰσήλασαν* ἔνας ἀψηλὸς Ἐγγλέζος ἀξιωματικὸς καὶ πέντε ἄνδρες. Γύρευαν τὸ Νίκο.

Γύρευαν τὸ Νίκο; "Αλλαξαν εὐθὺς μέσα μας τὰ τόξα τῶν δακρύων. "Εγινε δσο μποροῦσε πιὸ κοῖλο τὸ σπίτι γιὰ ν' ἀκούσῃ καλύτερα.

— Δὲν ἤρθε ἀκόμα, εἰπε ὁ πατέρας.

Μᾶς ἀπομόνωσαν σ' ἔνα δωμάτιο γιὰ νὰ ψάξουν.

Αγκαλιαστήκαμε σ' ἐκεῖνο τὸ δωμάτιο καὶ κλάψαμε ἀπὸ χαρά, δλοι, κι ὁ πατέρας. Κρατούσαμε δ ἔνας τὸ χέρι τ' ἄλλου, σφίγγαμε δ ἔνας τὸ χέρι τ' ἄλλου, χωρὶς νὰ μιλᾶμε.

— Μονάχα μὴν ἔρθη τώρα.

— Δέν ἔρχεται.

Καὶ πάλι δυνατὸ σφίξιμο τῶν χεριῶν.

Ἐψαχναν δρα πολλή. Ὅστερα μᾶς εἶπαν πῶς θά μεναν νὰ τὸν περιμένουν. Κι ἔμειναν οἱ τρεῖς. Οἱ ἄλλοι βγῆκαν. Ἀκούσαμε τ' αὐτοκίνητον ἀπομακρύνεται λιγάκι καὶ νὰ σταματᾷ. Φαίνεται πῶς θὰ κρυβόντουσαν στὴν αὐλή. Ἐσβησαν ὅλα τὰ φῶτα τοῦ σπιτιοῦ καὶ κάθισαν σιωπηλοὶ κι ὑπομονητικοί. Σιωπηλοὶ καθίσαμε κι ἐμεῖς.

Ομως μάταια περίμεναν δληνύχτα. Ο Νίκος δὲ γύρισε. Κι δταν ξημέρωσε, ἔφυγαν. Τί γλυκὸ πρωὶ ἦταν ἐκεῖνο. Τί πόρτα πού 'κλεισε πίσω τους.

Ἐμεῖς καθίσμας νὰ τὰ ποῦμε, νὰ ποῦμε τὴν ἔγνοια ποὺ τέλειωσε καὶ τὴν ἔγνοια —τί ἔγνοια!— π' ἄρχιζε. Ρωτοῦσε ἡ μητέρα —τὴν ἀφήναμε νὰ ρωτᾶ— κι ἀπαντούσαμε ἔμεῖς. Τί ἔτοιμη ποὺ εἴχαμε τὴν ἀπάντηση: τί εἰν' αὐτὰ ποὺ ρωτᾶς τώρα, μητέρα; Σὰ νὰ μὴν εἴχαμε δλοὶ τὰ ἴδια ἐρωτήματα. Μονάχα ποὺ αὐτὴ ἦταν μητέρα καὶ τὰ τολμοῦσε, μονάχα ποὺ αὐτὴ ἦταν μητέρα καὶ δὲν ἔκανε λογαριασμούς. Ἀργότερα ἤρθε ἡ γειτονιὰ μὲ τὴν περιέργειά της καὶ πίσω της οἱ δημοσιογράφοι.

Τὴν ἄλλη μέρα ἦταν ἡ φωτογραφία τοῦ Νίκου μας σ' δλες τὶς ἔφημερίδες, γελαστή, μὲ τὸ στραβὸ σκουφὶ τοῦ Γυμνασίου. Τὴ φιλοῦσε κλαίγοντας ἡ μητέρα σὰ νά ταν ἡ πρώτη φορὰ ποὺ τὴν ἔβλεπε, σὰ νὰ μὴν ἦταν αὐτὴ ποὺ τὴν ἔδωσε: Θὰ σᾶς δώσω τὴν πιὸ δμορφη. Καὶ πραγματικὰ δὲν ἦταν πιὰ ἡ ἴδια φωτογραφία. Ἀλλιώτικο ἔγινε τὸ σκουφί, ἀλλιώτικο τὸ χαμόγελο. Καὶ τὸ βλέμμα κοίταζε τώρα ὅπως τὸ βλέμμα τῶν ἄλλων, τὸ ξεσηκωμένο ἀπ' τὶς Ἰστορίες, τὸ ξεσηκωμένο ἀπ' τ' ἀναγνωστικά.

(Απὸ τὸ βιβλίο *Κλειστὲς πόρτες*)

‘Ο τσαλαπετεινός κι ἡ καρακάξα

ΙΑ μέρα ἡ καρακάξα καθόταν πάνω σ' ἔνα δέντρο κοντά στὴν ἄκρη τοῦ χωριού κι ἐκοίταζε τὰ περιστέρια ποὺ κατέβαιναν κοπάδι ἀπὸ τὶς φωλιές τους μέσα στὴν αὐλὴ κι ἔτρωγαν καλαμπόκι. “Αλλη μέρα τὰ εἶδε πάλι, καὶ κάθε μέρα ἔβλεπε πᾶς ζοῦν τὰ περιστέρια.

Μιὰ μέρα, καθὼς καθόταν πάνω στὸ δέντρο, εἶδε πάλι τὰ περιστέρια νὰ κατεβαίνουν μέσα στὴν αὐλὴ καὶ νὰ τρῶνε κι ἀναστέναξε ἀπὸ τὸ κακό της.

Σ' ἔνα ἄλλο δέντρο ἐκεῖ κοντά καθόταν ὁ τσαλαπετεινός. “Αμα ἄκουσε τὴν καρακάξα ποὺ ἀναστέναξε, τὴν ἐρώτησε τί ἔπαθε. Κι αὐτὴ τοῦ λέει:

—“Οσο βλέπω τὰ περιστέρια νὰ ζοῦν ἔτσι, θὰ σκάσω ἀπὸ τὸ κακό μου. Τί! ἐκεῖνα εἰναι καλύτερα ἀπὸ μένα καὶ βρίσκουν κάθε μέρα φαὶ ἔτοιμο, κι ἐγὼ νὰ σκοτώνωμαι δλη μέρα καὶ νὰ μένω νηστική;

Τῆς λέει κι ὁ τσαλαπετεινός:

— Κάθεσαι καὶ μαραζώνεις γι' αὐτὸ τὸ πράμα; Εὔκολο εἶναι νὰ ζῆς κι ἐσὺ σὰν τὰ περιστέρια.

— Μὲ ποιὸν τρόπο; τὸν ἐρωτᾶ ἡ καρακάξα.

— Μὲ ποιὸν τρόπο; Νὰ σοῦ πῶ, τῆς λέει. Βλέπεις τὰ περιστέρια; “Ολα εἶναι δλόασπρα. Νὰ πᾶς κι ἐσὺ ν' ἀσπρίσης τὰ φτερά

σου κι υστερα νὰ πᾶς νὰ τρυπώσης ἀνάμεσά τους. Δὲ θὰ σὲ καταλάβῃ κανένας καὶ θὰ καλοπερνᾶς σὰν ἐκεῖνα.

— Πολὺ καλή ἡ συμβουλή, γείτονα! Καλὰ τὸ λένε: «Γείτονα ἔχεις; Θεδὼν ἔχεις». Πάω ἀμέσως νὰ κάμω δπως μοῦ λές.

Πέταξε ἡ καρακάξα ἀπὸ τὸ δέντρο κι ἐπῆγε ἵσια στὸν ποταμό. Ἐκεῖ ἦταν ἔνας νερόμυλος. Πέφτει μέσα στ' αὐλάκι, ἔγινε μουσκίδι. Κοιτάζει, τὸ παράθυρο τοῦ μύλου ἦταν ἀνοιχτό. Κανένας δὲν ἦταν μέσα. Μπαίνει ἀπὸ τὸ παράθυρο, κυλιέται καλὰ καλὰ μέσα στὴ σεντούκα ἀπὸ τ' ἀλεύρι, ἔγινεν δλόασπρη, πιὸ ἄσπρη ἀπὸ τὰ περιστέρια. Βγαίνει κατόπι ἀπὸ τὸ παράθυρο καὶ πάει δλόισια στὸ σπίτι ποὺ ἦταν τὰ περιστέρια. Ἀνακατεύτηκε μαζί τους κι ἔτρωγε. Κάμποσες μέρες περνοῦσε ζωὴ χαρισάμενη.

Μιὰ μέρα, ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ ἔφερε κάτι ξένους νὰ τοὺς κάμη τραπέζι. Παράγγειλε στὴ γυναίκα του νὰ ἑτοιμάσῃ φαγητὰ καὶ νὰ σφάξῃ καὶ πέντ' ἔξι περιστέρια.

Ἡ νοικοκυρὰ ἐδιάλεξε τὰ μεγαλύτερα. Μέσα σὲ ἐκεῖνα ποὺ ἐδιάλεξε ἦταν κι ἡ καρακάξα. Τὰ ἔσφαξεν ἔνα ἔνα καὶ τὰ ἔδωσε τῆς κόρης της νὰ τὰ μαδήσῃ.

Τὴν ὥρα ποὺ ἔπιασε τὴν καρακάξα νὰ τὴ σφάξῃ, τῆς ἔμπηξε κάτι φωνές, ποὺ τὴν ἔκαμαν νὰ ξιπαστῇ. Κοιτάζει, δὲν ἦταν περιστέρι! Ἀπὸ τίς φωνές τὴν κατάλαβε πῶς εἶναι καρακάξα κι ἐθύμωσε. Ἔτσι θυμωμένη ποὺ ἦταν, τῆς ἔβγαλε τὰ φτερά της ὡς τὸ ἔνα καὶ τὴν ἐπέταξε ἔξω ἀπὸ τὴν αὐλὴ μέσα στὰ χωράφια.

Ἡ καρακάξα ἔμεινεν ἐκεῖ δὰ κάμποσην ὥρα ζαλισμένη, κι ἄμα ἤρθε στὸν ἑαυτό της, σηκώθηκε κι ἔκατσε καὶ λέει μοναχή της: «‘Ο Θεὸς μ’ ἔγλιτωσε. Τέτοια καλοπέραση, καλύτερα νὰ μοῦ λείπη!»

Ο τσαλαπετεινὸς ἐκείνη τὴν ὥρα καθόταν πάνω στὸ ἔδιο δέντρο καὶ ἄκουσε τί εἰπεν ἡ καρακάξα, καὶ τῆς λέει:

— Τί νέα, γειτόνισσα; “Ολο καλοπέραση βλέπω! ”Ας πεθάνωμε ἔμεῖς!

Κι ἡ καρακάξα τοῦ λέει:

— Οδ, νὰ γκρεμιστῆς ἀπ' ἐμπρός μου, βρωμοτσαλαπετεινέ, κι ἐ-
σὺ κι οἱ συμβουλές σου! Ἀπὸ σένα καὶ μόνον ἐγίνηκα τέτοιο
χάλι! Ἀν μποροῦσα νὰ πετάξω, θὰ σ' ἔκαμνα νὰ μὴν ἔρης ποῦ
νὰ πᾶ νὰ σταθῆς!

Σὰν τ' ἄκουσεν αὐτὰ ὁ τσαλαπετεινός, ἔχαθηκεν ἀπὸ κεῖ. Κι
ἀπὸ τότε ἡ καρακάξα ἔχει ἔχθρητα μαζί του. "Αμα τὸν δῆ νὰ
φανερωθῇ, μπήγει τὶς φωνές καὶ συνάζει δύλα τὰ πουλιά πάνω
του. Ἄλλὰ ὁ τσαλαπετεινὸς τὸ ἔρει καὶ χάνεται σὰν τὸν ἄνεμο.

(Λαϊκὴ παράδοση)

ΑΡΙΣΤΟΜΕΝΗΣ ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ

Οἱ γερανοὶ

Φθινοπωρινὴ βραδιά.
Ο ἥλιος βασιλεύει.
Δὲ σαλεύουν τὰ κλαδιά,
φύλλο δὲ σαλεύει.

Καὶ περνοῦν οἱ γερανοί,
ταξιδεύουν πέρα,
καὶ σὰ λόγχη μελανὴ
σχίζουν τὸν ἀγέρα.

‘Ο κρωγμὸς* ἀντιλαλεῖ
κι δλοι τοὺς κοιτάζουν
καὶ μ' ἀγάπη «ἄρα καλή!»
στὰ πουλιὰ φωνάζουν.

Κι ἡ γριὰ ποὺ περπατᾶ
στὸ ραβδὶ γερμένη,
στέκει καὶ τὰ χαιρετᾶ,
λέγει λυπημένη:

Στὸ καλό, χρυσὰ πουλιά,
στὸ καλὸ νὰ πᾶτε.
Τάχα θὰ μὲ βρῆτε πλιὰ
πίσ’ δταν γυρνᾶτε;

‘Ηλθ’ δ Μάρτης καὶ ξυπνᾶ
σὰ νυφούλα ἡ πλάση,
λουλουδίζουνε βουνά,
πρασινίζουν δάση.

‘Ηλθαν ἀπὸ μακριὰ
τὰ πουλιὰ καὶ πάλι,
μὰ σκεπάζει τὴ γριὰ
κρύα γῆς ἀγκάλη.

(Απὸ τὸ βιβλίο *Ποιήματα*)

ΜΕΛΙΣΣΑΝΩΘ

Φθινόπωρο

“Ωρα δειλινοῦ·

τοῦ φθινόπωρου τὰ νέφη στύβουν τὸ φουστάνι
νὰ στεγνώσῃ τ’ οὐρανοῦ.

Καὶ στοῦ ἀπόβροχου τὴ σκόλη
βγαίνουν γιὰ σεργιάνι*

οἱ σαλίγκαροι δλοι

κάτω ἀπ’ τὸ ξεθωριασμένο παρασόλι*

τοῦ ἥλιου. Τώρα, ή λάμια*

ή γῆ λιάζει τὰ βρεμένα της τὰ χράμια*
μὲ τῶν κάμπων τὰ πλουμίδια.*

Κι ἀπὸ τὰ χορτάρια

κι ἀπὸ τὰ ψηλὰ γρασίδια

οἱ σταλαγματιές γλιστροῦνε χάντρες

καὶ μαργαριτάρια

ἀπὸ οὐράνια δαχτυλίδια.

Τὶς μαζώνουν οἱ νεράιδες οἱ ἀνυφάντρες*

μὲς στὰ ὑπόγεια τους σεράγια* καὶ στ’ ἀνήλια

—πολυέλαιους κι ἀργυρὰ καντήλια,

σὲ πλεμάτια* κρυσταλλένιες μπάλες —

μάγιστα γριὰ κι ἡ ἀράχνη τὶς κρεμάει μὲς στὶς κουφάλες.

Καὶ λογῆς λογῆς
 ἔνα δὲ τὰ ζούδια
 ξεφαντώνουν ἀπ' τὴ γῆς
 κι ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὰ φλούδια.
 Κι ἔνας μύρμηγκας σκαλώνει σ' ἔνα ἀγκάθι φουντωτὸ
 ν' ἀγναντέψῃ δὲ τὸν κόσμο ἀπὸ τέτοιο λιακωτό.*
 Νά, τὸ αὐλάκι
 —κάνει χάζι—
 τὸ ἄχυρο, σχεδία ποὺ ἀράζει
 καὶ τὸ δρασκελοῦν βαθράκοι.
 Κόσμοι ὀλόκληροι ζωύφια
 ταξιδεύουν μὲ πιρόγες* τὰ κελύφια.
 Κρύα ἀνατριχίλα στὰ νερά.
 Σάν πεταλούδιῶνε σμάρι*
 τώρα δ σίφουνας θὰ πάρη
 ἀπ' τὰ δέντρα δὲ τὰ φύλλα τὰ ξερά.
 Στὰ καλάμια τὴ φλογέρα του σφυράει
 κι δπως πάει, πάει, πάει,
 δ ἀνεμος —τσοπάνος— σαλαγάει*
 σ' ἄλλα πιὰ λημέρια,
 σ' ἄλλο τώρα χειμαδιὸ* τὰ καλοκαίρια.

(Απὸ τὴν ποιητικὴ συλλογὴν *Προφητείες*)

Τ' αὐγὰ

ΚΕΙΝΗ τὴν ἐποχὴν ἡταν ἔνας καπετάνιος μὲν καράβι. Μιὰ φορὰ ἔφτασε σ' ἕνα λιμάνι καὶ πῆγε σὲ μιὰ ταβέρνα γιὰ νὰ φάη. Μπαίνει μέσα καὶ ρωτάει τὸν ταβερνιάρη:

— Ἐχεις τίποτε φαῖ νὰ φάω;

— Δὲν ἔχω, κακόμοιρε! Μου σώθηκαν τὰ φαγητά. Ἐδῶ δὰ ἔχω τρία τέσσερα αὐγὰ τηγανισμένα. Σου κάνουν; νὰ σου τὰ βάλω νὰ φᾶς;

Δέχτηκε δὲ καπετάνιος κι ἔκατσε κι ἔτρωγε.

Κεῖ ποὺ ἔτρωγε, νά κι ἔρχεται ἔνας ναύτης, καὶ του λέει ποὺ τραβοῦσσαν τὶς ἄγκυρες του καραβιοῦ, γιατὶ ἐπῆρε ἀέρας!

Παρατάει δὲ ἄνθρωπος τὸ φαῖ καὶ τρέχει ἵσια στὸ καράβι του. Μπαίνει μέσα, τραβοῦν τὶς ἄγκυρες πάνω καὶ δὲν μποροῦν νὰ σιγουρέψουν τὸ καράβι. Βόηθησεν δὲ Θεός κι δὲ Ἀι-Νικόλας καὶ γλίτωσε τὸ καράβι ἀπὸ τὴν φουρτούνα.

Ἐκαμε πέντε ἔξι χρόνια νά ’ρθη πάλι σ’ αὐτὸ τὸ λιμάνι.

Αμα ἥρθε σ’ αὐτὸ τὸ μέρος, δὲ καπετάνιος πῆγε νὰ πληρώσῃ τ’ αὐγὰ ποὺ τὰ είχε στὸ νοῦ του. Τὰ θυμόταν ποὺ τὰ χρωστοῦσε.

Ο ταβερνιάρης του βγάζει λογαριασμὸν ἀλογάριστο.

— Αὐτὰ τ’ αὐγά, ἀν τὰ ἐκάθιζα στὴν ὅρνιθα, θὰ ἔβγαζε τέσσερα πουλιά, δυὸ πετεινούς, δυὸ ὅρνιθες.

Τὸν πάει στὸ δικαστήριο, γιατὶ αὐγὸ τ’ αὐγοῦ, πουλὶ του πουλιοῦ, του ἔπαιρνε τὸ καράβι, καὶ τὸ χρέος δὲν ἐγλίτωνε.

Ἐγύριζε δὲ ἄνθρωπος σὰν παλαβός, ποὺ ἔχανε τὸ καράβι του

γιὰ τέσσερα αὐγά! Έπήγε σὲ μιὰν ἄλλη ταβέρνα που πήγαιναν
ὅλοι οἱ γέροι. Μέσα ἐκεῖ ἦταν ἔνας ψευτοδικηγόρος. Τὸν εἶδε
στενοχωρημένον τὸν ἄνθρωπο, ἔμαθε τὴν ύπόθεσή του, πάει κά-
θεται κοντά του καὶ τοῦ λέει:

— Καπετάνιε, βάλε μου μιὰ κούπα κρασὶ νὰ πιῶ καὶ μὴ στενο-
χωριέσαι. Ἐγὼ θὰ σοῦ κερδίσω τὸ καράβι σου αὔριο.

Διατάξει δικηγόρος κι ἔρχεται στὴ στιγμὴ ἡ κούπα ἐμπρὸς
στὸ δικηγόρο. Πίνει τὴν κούπα, κι εὐθὺς τοῦ γράφει μιὰν ἀνα-
φορὰ καὶ τὴν πάει στὸ δικαστήριο. Ἡ ἀναφορά του δριζεν αὐ-
τὸν γιὰ δικηγόρο.

“Εφεξεν ἡ ἄλλη μέρα, πάει ἐννιά, πάει δέκα, ἔντεκα ἡ ὥρα,
κόντευε μεσημέρι. “Ολοὶ ἔμαζεύτηκαν ὅσοι εἶχαν δίκη, κι ὁ δι-
κηγόρος μας δὲν ἐφαινότανε.

— Εκεῖ κατὰ τὶς δώδεκα παρὰ τέταρτο, νά τος καὶ ἔπροβάλλει!
Τραγουδοῦσε κι ἔρχόταν. Λέει δικαστής:

— Μπράβο σου, καλὲ ἄνθρωπε! Μᾶς ἔχεις τόσην ὥρα νὰ σὲ
περιμένουμε καὶ πεθάναμε τῆς πείνας!

— “Ωχ ἀδερφέ, δὲ μ’ ἀφήνετε! Χτές ἐπῆρα πέντε ὀκάδες κουκιὰ
καὶ τὰ ἔστειλα τῆς γυναίκας μου. Ἐκείνη ἔπιασε καὶ τὰ ἔψησε
ὅλα μαζί. Ἐτρώγαμε χτές ὅλη τὴν ἡμέρα καὶ σήμερα τὸ πρωὶ
ἀκόμα καὶ μᾶς ἀπόμειναν καὶ καμπόσα. Πήγα τὸ λοιπὸν νὰ τὰ
σπείρω καὶ δὲν ἐπρόκαμα νὰ ἔρθω στὴν ὥρα μου...

— Ο ταβερνιάρης παίρνει τὸ λόγο καὶ τὸν ρωτᾶ:

— Μὰ φυτρώνουν τὰ ψημένα τὰ κουκιά;

— Απαντάει τότε δικηγόρος καὶ λέει:

— Μὰ βγαίνουν κι ἀπ’ τὰ ψημένα αὐγά ποντιά;

Δὲ χάνει καιρὸ δικηγόρος μας, κόβει τὴν κρίση καὶ βγάζει
τὴν ἀπόφαση:

— Καπετάνιε, ἔφαγες τέσσερα αὐγά: 4 γρόσια, καὶ δυὸ τὸ ψωμί,
6 γρόσια. Δᾶσ’ του τα νὰ πηγαίνη στὴ δουλειά του!

— Εσυμφώνησε κι ὁ δικαστής μαζί του, κι ὁ καπετάνιος ἐκέρ-
δισε τὸ καράβι του. Γιὰ φιλοδώρημα, δικηγόρος ἐπλήρωσε
τὸν ταβερνιάρη, γιὰ νὰ κερνᾶ τὸ δικηγόρο, ὥσπου νά χη τὸ
βαρέλι κρασί.

(Λαϊκός μύθος)

Ταχιά ταχιά εἰν' ἀρχιμηνιά...

Ταχιά ταχιά εἰν' ἀρχιμηνιά,
ταχιά εἰν' ἀρχὴ τοῦ χρόνου,
ἀρχὴ εἰν' ἀρχὴ τὰ κάλαντα
κι ἀρχὴ τοῦ Γεναρίου.
Πρῶτα ποὺ βγῆκεν δὲ Χριστὸς
στὴ γῆ καὶ περιπάτειε
καὶ βγῆκε καὶ χαιρέτησε
ὅλους τοὺς ζευγολάτες.*

Τὸν πρῶτο ποὺ χαιρέτησε
ἡταν δὲ Ἀι-Βασίλης:
— "Ἄγιε Βασίλη, δέσποτα,
καλὸς ζευγάρι ἔχεις.
— Καλὸς τὸ λέν, ἀφέντη μου,
καλὸς κι εὐλογημένο,
ὅπου τὸ βλόγησε δὲ Χριστὸς
μὲ τὸ δεξὶ του χέρι,
μὲ τὸ δεξί, μὲ τὸ ζερβί,*
μὲ τὸ μαλαματένιο.
Πρινένιο* εἶναι τὸ ἀλέτρι μου,
δαφνένιος δὲ ζυγός μου,
ώς καὶ τὸ βουκεντράκι* μου
βασιλικοῦ κλωνάρι,

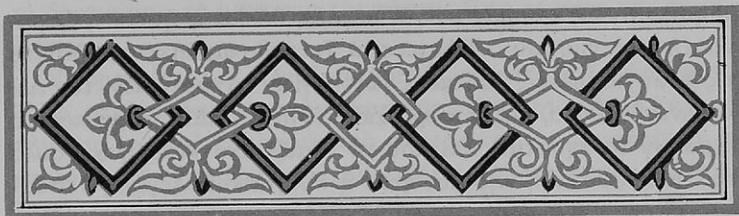
καὶ τ' ἀποζεύλι* τοῦ ζυγοῦ
κουκὶ μαργαριτάρι.

Καὶ πάλι ξαναπέρασε
καὶ ξαναρώτησέ τον:
— "Αγιε Βασίλη, δέσποτα,
σὰν πόσα μόδια* σπέρνεις;
— Σπέρνω σιτάρι δώδεκα,
κριθάρι δεκαπέντε,
ταγὴ* καὶ ρόβη* δεκοχτὸν
κι ἀπὸ νωρὶς στὸ στάβλο.

Ἐκεῖ ποὺ στάθη δὲ Χριστὸς
χρυσὸς δεντρὶ ἐβγῆκε,
κι ἐκεῖ ποὺ ματαστάθηκε
χρυσὸς κυπαρισσάκι.
Στὴ μέση εἶχε τὸ σταυρό,
στὴν ἄκρη τὸ βαγγέλιο
καὶ στὰ παρακλωνάρια του
ἀγγέλοι, ἀρχαγγέλοι,
καὶ κάτω στὴ ριζούλα του
μιὰ κρουσταλλένια βρύση,
νὰ κατεβαίνῃ ἡ πέρδικα
νὰ βρέχῃ τὰ φτερά της.

(Δημοτικὸ)

Γ. ΑΝΝΙΝΟΣ

Ἡ Σαρακοστὴ

ΤΚΑΗΜΕΝΗ ἡ θεια-Μαργαρὼ κάπου θὰ βρίσκεται ἐκεῖ ψηλὰ τώρα στὴν Παράδεισο, ποὺ τόσο πολὺ πίστευε, παρέα μὲ τ' ἀγγελάκια, στὰ «χρυσὰ τὰ σύννεψι», κοντὰ στὴν κυρὰ τὴν Παναγία —βοήθειά μας, Δέσποινα! — καὶ δλους τοὺς Ἄγιους, ποὺ θυμιάτιζε καὶ μνημόνευε, μὲ τόσες μετάνοιες, κάθε ἀπόβραδο, μπροστὰ στὸ εἰκονοστάσι, καὶ προσκυνοῦσε μὲ τρίδιπλες μετάνοιες στὴ μικρὴ ἐνοριακὴ τῆς ἐκκλησιά...

Κι δμως, δὲν τό 'λπιζε νὰ πάῃ κι ἔλεγε...

— Κολάζεται κανένας, γιέ μου! Κολάζεται καὶ δὲν τὸ καταλαβαίνει! Γ' αὐτό, δὲν πρέπει κανένας νὰ «δλιγωρῇ»,* καὶ νὰ κάνη τὰ «πρεπούμενα». Ἐκεῖνα ποὺ μᾶς ἔχουνε μάθει οἱ πατεράδες μας καὶ ποὺ ξέρανε οἱ «παλιοί»...

Κι ἀνάμεσα σ' αὐτὰ τὰ «πρεπούμενα» ποὺ ἐνέπνευε μιὰν ἀληθινὴ καὶ ἀφελῆς εὐλάβεια καὶ πίστη, τὶς μετάνοιες, τὰ θυμιάματα, τὰ σταυροκοπήματα, τ' ἀγιοκέρια ποὺ φώτιζαν μὲ τὴν ψιλὴ τους φλόγα, τὸ εἰκονοστάσι τῆς γωνιᾶς μὲ τ' ἄσπρα νταντελωτὰ μπερντεδάκια, «δλονυκτίες» στὰ πανηγύρια, τοὺς «ὅρθιους» στὶς μεγάλες δεσποτικὲς γιορτές, τὴν ταχτικὴ παρακολούθηση τῆς λειτουργίας, καὶ τὴν αὐστηρὴ τήρηση ὅλων τῶν

Θρησκευτικῶν καθηκόντων, ἡ μεγάλη δουλειά, ἦτανε ἡ Σαρακοστὴ κι ἡ νηστεία... Νήστευε τὰ Τετραδοπαράσκευα, νήστευε τὶς προηγιασμένες,* νήστευε τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων, τὸν Δεκαπενταύγουστο, τῆς Σταυροπροσκύνησης, κάθε φορά ποὺ τὸ ἔγραφαν τὰ «χαρτιά» καὶ ποὺ τὸ νόμιζε ἀναγκαῖο ἡ ψυχούλα της. Μὰ ἡ μεγάλη νηστεία ἦταν ἡ «Ἀγία καὶ Μεγάλη Τεσσαρακοστὴ».

— Κολάζεται κανένας, γιέ μου! Κολάζεται καὶ δὲν τὸ καταλαβαίνει! ἔλεγε ἡ καημένη ἡ θεια-Μαργαρώ, καὶ ἐμεῖς οἱ πειρασμοί, ἐκπρόσωποι τοῦ Πονηροῦ καὶ τοῦ Παγκακίστου, μέσα στὸ ἥρεμο ἀναχωρητήρι* τῆς καλῆς γερόντισσας, ἐβάλαμε σκοπὸν νὰ τὴν κολάσουμε!... Μιὰν ἑβδομάδα δλόκληρη, ύστερα ἀπὸ τὴν Καθαρὴ Δευτέρα, ἐνήστευε παραδειγματικά, μὲ μαρουλάκια, ἐλίτσες, βρεχτοκούκια, καὶ κάπου κάπου «λιγάκι χαλβά», ποὺ ἦταν τὰ μόνα ἐπιτρεπόμενα ἐδέσματα* τοῦ νηστίσιμου «ὅψιολογίου»* τῆς· καὶ μονάχα τὴν πρώτη Κυριακὴ ἐμετρίαζε λίγο τὴ νηστεία κι ἐμαγείρευε κανένα «λαδερό», ἀγκιναροκούκι, κανένα λαδοπίλαφο μὲ ἔσερδ χταπόδι... Κι ἔπειτα, λιγάκι ρετσινάτο, «γιὰ νὰ στυλωθῇ κανενὸς ἡ καρδιά του, γιέ μου!» ἐπισφράγιζε πραγματικὰ τὴν «κατάλυση οἴνου καὶ ἐλαίου».

“Οσο γιὰ τὰ καρύδια καὶ τὰ σύκα, ποὺ ἐφίλευε ἐμᾶς τὰ παιδόπουλα, ἦταν γιὰ τὴ θεια-Μαργαρὼ πράγματα ἀπαγορευμένα...” Οχι ἀπὸ τὰ περίφημα «πρεπούμενα», μὰ γιατὶ δὲν εἶχε πιὰ κανένα δόντι. “Ομως, γιὰ μᾶς, τὰ πάστρευε μὲ προσοχή, καὶ δὲν μᾶς τά ’δινε ποτὲ ἀτσάκιστα, κι εἶχε πολλοὺς λόγους, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν καλοσύνη τῆς, γιὰ τοῦτο. Φρόντιζε πρῶτα πρῶτα γιὰ τὴν ἀκεραιότητα τῆς κόψης τῆς πόρτας, ποὺ τὰ μαγκώναμε ἀνάμεσα καὶ τὴν ἐκάναμε καρυδοσπάστη, ἀφήνοντας σημαντικὰ σημάδια τῆς χρησιμοποίησης αὐτῆς, μὰ καὶ γιὰ τὴν ἀσπράδα τῶν ἀσβεστωμένων πεζουλιῶν τῆς αὐλῆς, ποὺ ἦταν τὸ τελευταῖο καταφύγιο γιὰ νὰ τσακίσουμε τὰ καρύδια, χτυπώντας τα μὲ λιθάρια!... — Μπρὲ Ἰοῦδες!... Μπρὲ Ἰοῦδες! ἐξεφώνιζε, σὰν ἐκαταλάβαινε κατιτὶ τέτοιο... Ἐλᾶτε ἐδῶ, μπρέ, νὰ σᾶς τὰ τσακίσω ἐγώ!... ”

Καὶ δὲν ἤξερε κανένας, τί τὴν ἐπονοῦσε πιὸ πολὺ ἀπ’ τὰ τρία:

τὰ δόντια μας, τὸ μάγκωμα τῆς πόρτας ἢ τὸ λέρωμα τῶν πεζουλιῶν;

Κι δυμως ἐμεῖς, οἱ «'Ιοδεῖς», ἐβαλθήκαμε νὰ τὴ λερώσουμε!... "Εξω, στὸ παράσπιτο, στὴν ἄκρη τῆς αὐλῆς, γιὰ νὰ μὴ λερώσῃ τὴν κουζίνα ποὺ ἀστραφτε ἀπὸ πάστρα καὶ γυαλοκοποῦσαν τὰ μπακιρικά,* εἰχε βάλει νὰ μαγειρέψῃ τὸ περίφημο «λαδοπίλαφό» της μὲ τὸ χταπόδι, ἐνῶ γιὰ μᾶς, σ' ἄλλο τσουκάλι, ἔβραζε ἀληθινὸ πιλάφι μὲ τὸ κρέας, ἔνα «ἀτζέμ πιλάφι» ἀπὸ κεῖνα ποὺ μονάχα ἡ θεια-Μαργαρὼ ἤξερε νὰ φτιάνῃ ἀλτρουιστικὰ* γιὰ τὴν τέρψη* τῶν ἄλλων!... Κι δέ Πειρασμὸς ἔελαμπάδιασε μονομιᾶς μέσα στὸ μυαλό μας, ἐκεὶ ποὺ παιζαμε «καλόγερο» στὰ ἄσπρα καὶ μαύρα «καντρέτα»* τῆς αὐλῆς... Κι οὔτε καιρὸ δὲ χάσαμε σὲ μάταιη συνεννόηση... Μὲ μιὰ ματιά, συνεννοηθήκαμε, καὶ τὸ κακὸ ἔγινε. "Ενα κομμάτι κρέας, παχὺ καὶ δλοψαχνό, ἔσμιξε μέσα στὸ «λαδοπίλαφό» μὲ τὰ ἴσχνὰ κομμάτια τοῦ ἔσεροῦ χταποδιοῦ..."

Μὲ τί καρδιοχτύπι περιμέναμε τὸ μεσημέρι, μὲ τί ἀνυπομονησία προσμέναμε ν' ἀρχίσῃ τὸ φαγητό της, ξεχνώντας μὲς στὰ πιάτα τὸ νόστιμο νόστιμο δικό μας πιλάφι, καὶ κοιτάζοντας τὸ λαδοπίλαφό της...

Καὶ νά... Ἐκεὶ ποὺ δὲν τὸ προσμέναμε πιά, ὕστερα ἀπὸ τὴν πρώτη-δεύτερη μπουκιά, τὸ πιρούνι της ἀνάσυρε τὸ σῶμα τοῦ ἐγκλήματος. Τὸ γύρισε ἀπὸ δᾶ, τὸ γύρισε ἀπὸ κεῖ, μὲ Ἱερὴ φρίκη· τὸ γεροντικό της, μὰ τόσο συμπαθητικό, πρόσωπο πῆρε μιὰ ἔκφραση συντριβῆς, καὶ μᾶς κοίταξε ὕστερα, ἐνῶ ἐμεῖς σκύβαμε τὰ μάτια στὰ πιάτα μας, ἔτοιμοι νὰ γελάσουμε, μὰ χωρὶς νὰ μποροῦμε... Ἐπεριμέναμε τὴ δίκαιη τιμωρία μας. Μὰ ἐκείνη εἴπε μονάχα μὲ σπαραγμό, σπρώχνοντας τὸ πιάτο:

— "Η ἀμαρτία στὸ λαιμό σας!..."

Κι ἀλήθεια, θαρρεῖς, σὰν ἡ Ἀμαρτία νὰ ἡταν κάτι τὸ ψηλαφητό, κάποιο πράγμα ἥρθε κι ἔκατσε πραγματικὰ στὸ λαιμό μας!... Κομπιάσαμε, ξεροκατάπιαμε, ἀφήσαμε τὸ φαΐ μας καὶ, μπρούμουτίζοντας στὸ τραπέζι, ἀρχίσαμε τὰ κλάματα.

Τότε ἡ καλὴ γερόντισσα, ποὺ ὁ θρῆνος μας κι ἡ μεταμέλειά

μας τὴν εἶχε συγκινήσει, κατανικώντας κάθε της ἀπέχθεια, κάθε της εὐλάβεια καὶ κάθε πεποίθηση, προσπάθησε νὰ μᾶς παρηγορήσῃ. Καὶ παίρνοντας τὸ κρέας τοῦ Πειρασμοῦ, ἄρχισε νὰ τρώῃ αὐτή, μπροστά στὰ κατάπληκτα καὶ κλαμένα μάτια μας, λέγοντας:

— Νά, μπρὲ σεῖς!... Φᾶτε!... Κι ἄστε τὰ κλάματα!... Νά! Φᾶτε!... δ Θεὸς δὲν ξεσυνερίζει!...*

('Από τὸ περιοδικὸ Ή Διάπλασις τῶν Παιδῶν)

ΖΩΗ ΚΑΡΕΛΛΗ

Μεγάλη Πέμπτη

Ἐκείνη πιὸ πολὺ ἡ ἀνάμνηση
τῆς παιδικῆς ἡλικίας,
καθὼς ἔχουμε συνηθίσει νὰ τὴν νοσταλγοῦμε,
μοῦ ἥρθε.

Συνήθως —ἢ μᾶλλον πάντα—
πηγαίναμε τὴν Μεγάλη Πέμπτη, πρωὶ,
στὴν ἐκκλησία νὰ μεταλάβουμε.

Ζητούσαμε συγχώρεση ἀπ' τοὺς γονεῖς
ποὺ χαμογελοῦσαν μειλίχια
καὶ πηγαίναμε δλα τ' ἀδέρφια μαζί,
γιορταστικὰ ντυμένα φορέματα καινούρια,
ἀνοιξιάτικα.

«Τί δνό, τί δνόματα ώραια,

ἀνοιξη, ἀνοιξη καὶ Πασχαλιά»,
τραγουδοῦσε εύθυμα ἡ μητέρα.
Ἐμεῖς, τὰ παιδιά μόνο, μεταλαβαίναμε
ἐκείνη τὴν μέρα.

“Οταν ἐπιστρέφαμε,
ἔβαφαν τὰ κόκκινα αὐγά.
Κόκκινη Πέμπτη. Στὸ δῶμα* φάνταζε
ἔνα κόκκινο ὑφασμα καὶ
μᾶς γέμιζε τὰ μάτια ἡ χαρά.

Προσφέραμε τὴν βοήθειά μας,
λαδώνοντας, γιὰ νὰ γυαλίσουν, τ’ αὐγά,
λαμπρὰ γιὰ τὴν Λαμπρή.

“Οταν ἀπὸ μιὰ μικρὴ ἀμυχή, στὸ χέρι,
ἄρχισε νὰ μοῦ τρέχῃ τὸ αἷμα, κόκκινο,
ἀμέσως, προσεχτικὰ τὸ σκούπισαν,
προσεχτικὰ τὸ δέσανε, γιατὶ
ἔφερνα μέσα μου, τοῦ Κυρίου τὸ αἷμα.

Θυμήθηκα ὅλα αὐτά, τὰ σεβάσμια,
καθὼς σήμερα, στὸ δρόμο τοῦ πρωιοῦ,
εἰδα μανάδες νὰ δόηγοῦν τὰ παιδιά τους
στὴν ἐκκλησία. Μεγάλη Πέμπτη, σκέφτηκα,
τὰ παιδιά πᾶν νὰ μεταλάβουν.

Παρατήρησα

τὰ καθαρὰ πρόσωπά τους, τὰ καλά τους φορέματα.
Καὶ πιὸ πολὺ ἀπ’ ὅλα, εἰδα
πῶς ᔁφερνε μιὰ νέα γυναίκα, μὲ τὸ μωρὸ στὴν ἀγκαλιά,
μιὰν ἄσπρη λαμπάδα
δεμένη μὲ γαλάζια κορδέλα.

“Ανοιξη καὶ Πασχαλιά.

(Τὰ ποιήματα)

ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ

• Ακουαρέλα

Στὸ μόλο, ποὺ ἀποκάρωσε* στὴ θερινὴ τὴ λάβρα,*
ἄχνες καυτὲς χοροπηδᾶν στὸν πυρωμένον ἄμμο
καὶ τὰ μικρὰ τὰ σπίτια του, γυμνὰ κι ἀσβεστωμένα,
κάνουνε ἄσπρες πινελιές στὴ θάλασσαν ἀπάνω.
Τὰ πρασινόχρυσα νερά, διάφανα, ἀκινητοῦνε,
δείχνοντας βότσαλα ἀσημιά, φιδοστριμμένα φύκια,
ἄγκυρες ποὺ σκουριάζουνε καὶ τοὺς μαβιοὺς τοὺς ἵσκιους
ποὺ τ' ἀραγμένα ρίχνουνε τριγύρω τους καΐκια.
Καμιὰ ζωή. Ἔνας ψαράς ποὺ ψάρευε στὸ μόλο,
ἀφοῦ τὰ χέρια τέντωσεν δκνὰ* καὶ χασμουρήθη,
ἔγειρε μονοκόμματος στὶς πέτρες καὶ κοιμήθη·
καὶ μοναχὰ ἔνας ἄγριος καὶ μαυρομάλλης σκύλος,
σ' ἐνὸς μεγάλου καϊκιοῦ τὴν πρύμη καθισμένος,
τὴν παραλία τὴ νεκρὴ κοιτάζει —νυσταγμένος.

(Ποιήματα)

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Τὸ πρῶτο μου Πάσχα

Αγαπητοί μου,

ΑΥΤΕΣ τις ήμέρες ξαναγυρίζω πάντα στὰ παιδικά μου χρόνια. Καὶ θυμᾶμαι τις θαυμάσιες ἐκεῖνες γιορτὲς ποὺ χαιρόμουν στὴν πατρίδα μου, δταν ἥμουν μικρὸ ἀμέριμνο παιδὶ κι εἶχα τοὺς καλούς μου γονεῖς νὰ μὲ φροντίζουν καὶ νὰ μ' ὁδηγοῦν σὲ ὄλα. Φυσικὰ καὶ στὴν ἐκκλησίᾳ ἢ στὰ «θρησκευτικά μου καθήκοντα»... «Οσο ἡταν χειμώνας, ή μητέρα μου μ' ἔπαιρνε μαζί της στὸν Ἀι-Γιάννη ἢ στὴ Φανερωμένη, τὶς γειτονικές μας ἐκκλησίες, ποὺ λειτουργοῦσαν κάπως ἀργά —ἀπὸ τὶς δόκτῳ ή μιά, ἀπὸ τὶς ἐννιά ἡ ἄλλῃ. Μὰ δταν ἔμπαινε ἡ ἄνοιξη, ποὺ μποροῦσα νὰ ξυπνῶ καὶ νὰ βγαίνω πιὸ πρώ, δ πατέρας μου μ' ἔπαιρνε στὴν Ἐπισκοπιανή ἢ στὸν Ἀγιο Χαράλαμπο, ἐξοχικὲς ἐκκλησίτσες αὐτές, σ' ἔνα ὠραῖο παραθαλάσσιο προάστιο, ποὺ λειτουργοῦσαν ἀπὸ τὶς ἑπτά. Μετὰ τὴ λειτουργία, κάναμε κι ἔναν περίπατο στοὺς Κήπους καὶ γυρίζαμε λιγάκι κουρασμένοι μὰ πολὺ εὐχαριστημένοι κι οἱ δυό.

“Ω, ἡταν τόσο ὅμορφα! Ἡ ἄνοιξη εἶχε στολισμένες τὶς πρασινάδες μὲ μαργαρίτες ἀσπρες καὶ κίτρινες, μὲ ὄλοκόκκινες παπαροῦνες καὶ μ' ἄλλα γαλάζια ἢ μαβιὰ ἀγριολούλουδα. Τί πολύχρωμο τὸ χαλὶ ποὺ ἀπλωνόταν στὰ χωράφια! Τὸ ἔβλεπα κι ἀπὸ

τὴν ἀνοιχτή πόρτα τῆς ἐκκλησιᾶς, καθὼς ὄκουγα τὰ ψαλσίματα, τὶς εὐχὲς καὶ τὰ εὐαγγέλια. Τὰ εὐαγγέλια προπάντων μ' ἄρεσαν πολύ. Εἶναι τόσο ποιητικὰ αὐτὰ ποὺ λένε πρὶν καὶ μετὰ τὸ Πάσχα! Πρῶτα τῶν Βαῖων —καὶ συνήθως ἀπ' αὐτὴ τὴν Κυριακὴν ἀρχίζα νὰ πηγαίνω στὶς ἑξοχικὲς ἐκκλησίτσες— ἔπειτα τῆς Ἀνάστασης, ἔπειτα τοῦ Θωμᾶ, τῶν Μυροφόρων, τῆς Σαμαρείτιδος... Ὁ παπα-Λογοθέτης, ἐφημέριος στὸν Ἀι-Χαράλαμπο, πολὺ γραμματισμένος, τὰ ἔλεγε θαυμάσια. Κι δχι ψαλτὰ μὲ μπάσα καὶ σικόντα, δπως σ' ἄλλες ἐκκλησίες· ἀλλὰ διαβαστά, καθαρά, σταράτα, λέξη πρὸς λέξη, καὶ μ' ἔκφραση, μὲ τόνο ὥστε νὰ καταλαβαίνῃ τὸ νόημα κι ὁ ἀγράμματος. Κι ἀλήθεια, στὶς ἐκκλησίτσες ἐκεῖνες τὸ περισσότερο πήγαιναν ἀπλοί, ταπεινοὶ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ —ψαράδες, βαρκάρηδες, κηπουροί, μυλωνάδες. Καὶ σοῦ 'κανε χαρά νὰ τοὺς βλέπης ντυμένους κυριακάτικα, ν' ἀκοῦνε μὲ τόση εὐλάβεια καὶ μὲ τόση προσοχὴ τὰ λόγια τοῦ Κυρίου...

Τὴ Μεγάλη δμως Ἐβδομάδα καὶ τὸ Πάσχα, δλη δλη μου ἡ ἐκκλησία ἡταν, τὴν Κυριακὴν τὸ πρώι, ἡ Ἀνάσταση ποὺ γινόταν στὸ ὕπαιθρο, καὶ κατόπι ἡ λειτουργία: Δεῦτε λάβετε φᾶς, Χριστὸς Ἀνέστη, Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ λόγος καὶ καθεξῆς. Δὲν μ' ἔβγαζαν ἔξω βράδυ, κι οὔτε στὰ Νυμφία μὲ πήγαιναν, οὔτε στὴν Ἀκολουθία τῶν Παθῶν, οὔτε στὴ λιτανεία τοῦ Ἐπιταφίου, ποὺ μόνο τὴν πένθιμη μουσική της ὄκουγα ἀπὸ μακριά, ἀν τύχαινε νὰ ξυπνήσω τὴν νύχτα τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς. Ἔτσι δὲν ἥξερα καλὰ τί προηγήθηκε ὅπ' τὴν Ἀνάσταση. Μόνο, ἀπὸ τὴν Κυριακὴν τῶν Βαῖων, πὼς ὁ Χριστὸς μπῆκε θριαμβευτικὰ στὰ Τεροσόλυμα. Ἀλλὰ τί ἔκαμε κεῖ, τί τὸν ἔκαμαν, ἄκρες μέσες; Κάποιος Μυστικὸς Δεῖπνος, κάποιος σταυρικὸς Θάνατος, κάποια Ταφὴ σὲ καινὸ μνημεῖο... Τί νὰ ἡταν αὐτά; Πῶς νὰ είχαν γίνει; Μόλις είχα μιὰ ἰδέα.

Κι ἄξαφνα... τὰ ἔμαθα ὅλα! Είχα μεγαλώσει, φαίνεται, ἐκεῖνο τὸ χρόνο, κι οἵ γονεῖς μου μὲ πήραν μαζί τους παντοῦ. Ἔτσι ἀκουσα καὶ τὰ φοβερὰ ἐκεῖνα εὐαγγέλια τῆς Μεγάλης Πέμπτης καὶ τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς καὶ τὸ Σήμερον κρεμᾶται!... Εἶδα

καὶ τὸ Χριστὸ μὲ τὸ ἀγκαθένιο του στεφάνι στὸ μαῦρο σταυρό, ἔνα μεγάλο Χριστὸ σὰν ἀληθινό... "Ἐπειτα τὸν εἶδα καὶ νεκρό, ξαπλωμένο στὸ χρυσὸ Ἐπιτάφιο (κι δὲ Χριστὸς τοῦ Ἐπιταφίου στὴ Ζάκυνθο δὲν εἶναι κεντημένος σὲ πανί, εἶναι ζωγραφισμένος σὲ ξύλο, σὰν εἰκόνα περικομμένη, δπως κι δὲ Ἐσταυρωμένος). Καὶ θυμοῦμαι ἀκόμα τί ἀλλιώτικη ἐντύπωση, τί μεγαλύτερη χαρά μοῦ ἔκαμε τὸ Πάσχα στὴν ἐκκλησίτσα, τὴν πρώτη φορά, ἀφοῦ εἶχ' ἀκούσει πιὰ κι ἰδεῖ καὶ μάθει ὅλα τὰ προηγούμενα. Μπορῶ νὰ πῶ πως αὐτὸ ἡταν τὸ πρῶτο μου Πάσχα.

Γιατὶ δὴ τὴ Μεγάλη Ἐβδομάδα τὴν εἶχα περάσει μὲ τὸ πένθος, μὲ τὴ λύπη τῶν Παθῶν. Εἶχα παρακολουθήσει τὸ Χριστὸ στὸ μαρτύριο του, στὴν ἀγωνία του, στὸ θάνατό του· εἶχ' ἀκούσει καὶ τὴ Διαθήκη του, εἶχα παρακαθίσει καὶ στὸ Μυστικὸ Δεῖπνο, εἶχ' ἀκολουθήσει καὶ τὴν ἐκφορά του, κλαίγοντας μᾶζι μὲ τὴ Θλιψιμένη Μητέρα, ποὺ κι αὐτὴ ἀκολουθοῦσε ζωγραφιστὴ σὲ μιὰ μεγάλη εἰκόνα σὰν ἀληθινή: ὡς γλυκύ μου ἔαρ, γλυκύτατόν μου τέκνον... Γι' αὐτὸ τὸ Χριστὸς Ἀνέστη μοῦ ἔκαμε ὑστερα τόση χαρά, τόση ἀγαλλίαση· γι' αὐτὸ μοῦ φάνηκε σὰ μιὰν ὑπέρτατη ἴκανοποίηση, σὰ μιὰ νίκη, σὰν ἔνας θρίαμβος. Ἐκεῖνος ποὺ φόρεσε γιὰ ἐμπαιγμὸ* ψεύτικη πορφύρα. Ἐκεῖνος ποὺ ποτίσθηκε χολὴ καὶ ξίδι, καὶ μαστιγώθηκε, καὶ καρφώθηκε σὲ ξύλο, καὶ πέθανε μαρτυρικά, σὰν ἄνθρωπος, ἔβγαινε ζωντανὸς ἀπὸ τὸν τάφο κι ἀνέβαινε στὸν οὐρανὸ σὰ Θεός!

"Ἐτσι ἔπειτε νὰ εἶναι. Γιὰ νὰ μοῦ δώσῃ τόση χαρὰ ἡ Ἀνάσταση, ἔπειτε νὰ προηγηθῇ τὸ Πάθος· γιὰ νὰ μοῦ κάμη τόση ἐντύπωση τὸ Πάσχα, ἔπειτε νὰ γνωρίσω τὴ Μεγάλη Ἐβδομάδα. Μαθαίνοντας δσα ἔμαθα ἔκεινον τὸ χρόνο, μάθαινα τὴ ζωή, ποὺ ὡς τότε ἥμουν πολὺ μικρὸς γιὰ νὰ τὴν ξέρω, ἀφοῦ οἱ γονεῖς ποὺ μὲ φρόντιζαν καὶ μ' ὁδηγοῦσαν, δὲν μὲ πήγαιναν παρὰ στὶς χαρούμενες κυριακάτικες λειτουργίες καὶ μὲ προφύλαγαν ἀπ' τὰ λυπητερά, ποὺ δὲν ἡταν ἀκόμα γιὰ μένα. "Ἐτσι καὶ στὴ ζωή: Τὴ χαρά, τὴν ἀληθινὴ χαρά, τὴν κατακτοῦμε ὑστερ' ἀπὸ ἀγώνα καὶ ἀγωνία, ὑστερ' ἀπὸ κόπο καὶ λύπη. Πρὶν ἀπὸ κάθε μας Πάσχα, πρέπει νὰ περάσουμε μιὰ Μεγάλη Ἐβδομάδα.

”Ω, αὐτὸ τὸ ξέρετε καὶ σεῖς ἀπὸ τώρα. Μήπως τὴν ἑβδομάδα τῶν διαγωνισμῶν τοῦ σχολείου, ποὺ προηγεῖται ἀπὸ τὴ νίκη καὶ τὴ χαρὰ τοῦ ἄφιστα, δὲν τὴν δονομάζετε... Μεγάλη Ἐβδομάδα; Γελάτε, ἔ;... Καὶ τοῦ χρόνου!

Σᾶς ἀσπάζομαι
ΦΑΙΔΩΝ

(Απὸ τὸ περιοδικό *Η Διάπλασις τῶν Παιδῶν*)

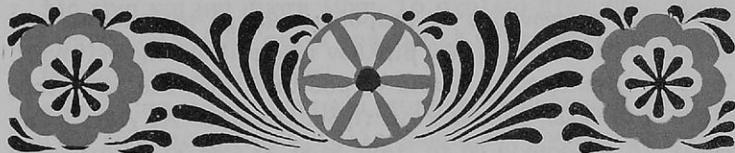

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ

Στοὺς πέντε δρόμους

Τὸ πρόσωπό του, σὰ νά ναι χυμένο τσιμέντο δεμένο μὲ σίδερο, θυμίζει γωνιὰ ποὺ ξέφτισε ἡ λαμαρίνα σὲ φθαρμένο καράβι. Πάνω του πέρασαν ὅλοι οἱ καιροί: δὲργοδότης του, ἡ φτώχεια του, δὲ πόλεμος. Πέρασαν βλέμματα ποὺ ἔπεφταν σὰ σπαθιά καὶ τὸ ξέσκιζαν. Δὲν πουλᾶνε γι' αὐτὸν τὰ καταστήματα τίποτα. Δὲν ἔχει μετὰ ποῦ νὰ πάη. Στοὺς πέντε περιφέρεται δρόμους τῆς γῆς, ὅταν κλείνῃ τὸ μαγαζί του δὲ ἥλιος.

(Ποιήματα 1958-1967)

ΑΘΑΝ. Χ. ΠΑΠΑΧΑΡΙΣΗΣ

Παιδικοὶ καημοὶ καὶ πασχαλινὴ χαρὰ

ΜΕΣ στὰ πολλὰ τὰ βάσανα τῆς φτώχειας μας, νά και τοῦτο: Τρυπήσανε τὰ τσαρούχια μου. Τῆς μάνας μού δὲν τῆς εἶπα τίποτε. Τῆς ἔφταναν οἱ ἄλλες ἔγνοιες πού 'χε, χήρα κι ἀπροστάτευτη γυναίκα, νὰ ξενοδουλεύῃ καὶ νὰ βγάζῃ τὸ ψωμὶ τῶν παιδιῶν της. Ἐξήλωσα ἀπὸ τὸ ἀναγνωστικό μου τῆς περασμένης χρονιᾶς —τῆς β' Δημοτικοῦ— τὰ χοντρὰ χαρτόνια —πετσιὰ τὰ λέμε στὸν τόπο μου— ποὺ ἡταν δεμένο τὸ βιβλίο, τὰ 'κοψα μὲ τὸ σουγιά μου στὸ σχῆμα τῶν τσαρουχιῶν μου, καὶ τὰ 'βαλα ἀπὸ μέσα πάτους, γιὰ νὰ προφυλάγω τὰ πόδια μου ἀπὸ τὰ στουρνάρια,* τὰ χιόνια καὶ τὰ νερά. Καὶ τί καλὰ ποὺ εἶχαν ἔρθει! Οὔτε ὁ τσαρουχάς δὲ καλύτερος δὲ θὰ τὰ 'φκιανε ἔτσι, σκέφτηκα. Θὰ περάσω τώρα ὅλο τὸ χειμώνα, κι ἡ μάνα μου δὲ θὰ στενοχωρεθῇ. Τὸ κατόρθωμα αὐτὸ σκέφτηκα νὰ τὸ πῶ καὶ τῆς μάνας μου τὸ βράδυ, σὰ θὰ γύριζε ἀπὸ τὸ χωράφι. Καὶ μὲ τὸ νοῦ μου ἐπλαθα τὶς παίνιες* ποὺ θὰ μοῦ 'κανε, καὶ τὰ φιλιά της καὶ τὰ χάδια της.

«Προκομμένο κι ἔξυπνο παιδί μου, νὰ μοῦ ζήσης. Ἀπὸ σένα καρτερῶ στὴ φτώχεια μου ἀνασασμό. Πότε νὰ μοῦ μεγαλώσης!»

Καὶ μὲ τὸ νοῦ μου πάλι ἔβανα τὴ χαρά της, γιατὶ βρέθηκε

τρόπος νὰ πετσώνουμε τὰ τσαρούχια μας μὲ τὰ «πετσιά» τῶν παλιῶν βιβλίων μας ἢ τῶν βιβλίων τῶν παιδιῶν τῆς γειτονιᾶς. Ἐγὼ θὰ ξεγελοῦσα τὰ παιδιά νὰ μοῦ τὰ δίνουν. Μὰ δὲ θὰ τοὺς ἔλεγα τί τὰ θέλω. Καὶ θά 'κανα τὴ δουλειά μου. Ἄς χιόνιζε δόσο ἥθελε· τὰ τσαρούχια θὰ τὰ 'χαμε γερά, κι ἐγώ, κι ἡ μάνα, κι ἡ Λένη, κι δὲ Κωστούλας.

Οὕτε καὶ τῆς Λένης, τῆς μεγαλύτερής μου ἀδελφῆς, τῆς εἶπα τίποτε. Ἡθελα νὰ τὸ πῶ ἐγὼ πρῶτος τῆς μάνας μου, κι ἐγὼ πρῶτος τὶς παίνιες της νὰ πάρω. Μὰ οὕτε καὶ τοῦ Κωστούλα, τοῦ μικρότερού μου ἀδελφοῦ, πάλι, εἶπα τίποτε. Ἔ, αὐτὸς ἤταν μικρὸς κι ἀπὸ τέτοια δὲν καταλάβαινε. Κι είχε γοῦστο νά 'λεγε ύστερα, πῶς αὐτὸς τὴ βρῆκε αὐτὴ τὴ μηχανή. «Μηχανή» ἔλεγα τὴν ἑφεύρεσή μου.

«Κάνε τὴ δουλειά σου, είπα, Θάνο μου, κι ἄσ' τον αὐτόν, ποὺ δὲν καταλαβαίνει. Ἐγὼ είμαι δὲ ξεπνος κι δὲ προκομμένος. Απόψε θὰ μοῦ τὸ ξαναπῆ ή μάνα.»

Απάνω σ' αὐτὲς τὶς συλλογές, μὲ χαρά μου ἄκουσα τὴν καμπάνα τοῦ σχολείου νὰ σημαίνῃ γιὰ τ' ἀπογεματινὸ τὸ μάθημα. Κι ἤταν νὰ μὴ χαρῶ; «Ἄς είχε ἔξω δσες λάσπες ἥθελε. Ἐγὼ τὰ τσαρούχια μου τὰ 'χα διορθώσει μὲ τὴ «μηχανή» μου. Μὰ ἔξὸν ἀπ' αὐτό, καθὼς ἔχω παρατηρήσει, δῆλοι οἱ ἀνθρωποι ἀνυπομονοῦν-νὰ χρησιμοποιήσουν κάτι ποὺ ἔφκιασαν. Βάλτε τώρα μὲ τὸ νοῦ σας πόση θὰ είναι ή ἀνυπομονησία, ὅταν τὸ ἔργο αὐτὸς είναι γέννημα τοῦ μυαλοῦ τους.

Γρήγορα γρήγορα ὅρπαξα τὴ σάκα μου μὲ τὰ βιβλία, βγῆκα στὸ διάδρομο διού είχα κρυμμένα τὰ τσαρούχια μου, γιὰ νὰ μὴν τὰ δοῦν ἡ Λένη κι δὲ Κωστούλας, τὰ φόρεσα μὲ χαρὰ στὴν καρδιά, κι ἐνῶ τὰ κοίταζα καὶ τὰ καμάρωνα, κατέβηκα τὴ σκάλα. «Οταν ἔφτασα στὴ θύρα, κοίταξα μὲ περιφρόνηση τὶς λάσπες, ποὺ σὰν ἀδιάβατος βοῦρκος ἀπλώνονταν πέρα πέρα στὸ δρόμο, καὶ μὲ μεγάλη ἀποφασιστικότητα χύθηκα νὰ τὶς πατήσω. Νὰ ιδοῦν πῶς δὲν τὶς ἔχω πιὰ ἀνάγκη! «Κι ἀν είστε σεῖς στὸν κόσμο, κυρα-λάσπες, είμαι κι ἐγώ μὲ τὰ πετσιά μου», σκέφτηκα. Καὶ μπλάτσα-μπλούτσα τὶς πάταγα μὲ πεῖσμα.

Μὰ εἶχα καὶ μιὰ μικρὴ λύπη. Τὸ σχολεῖο ἡταν πολὺ κοντά στὸ σπίτι μου καὶ θά 'φτανα γρήγορα. Κι ἔτσι δὲ θὰ χαιρόμουν τὸ θρίαμβό μου πολλὴ ὥρα.

«Μπά, εἶπα, ή καμπάνα τώρα χτύπησε. Τὸ μάθημα θ' ἀργήσῃ. Καὶ δὲν πώλ ἀπὸ τοῦτον τὸν ἄλλο δρόμο, ποὺ εἶναι καὶ μακρινότερα, κι ἔτσι νὰ περιπατήσω πιὸ πολὺ; 'Απὸ τοῦτον περνοῦνε καὶ τὰ σφαχτὰ τοῦ χωριοῦ κι ἔχει περισσότερες λάσπες. Καὶ δὲν πά' νά 'χη; Τί ἀνάγκη ἔχω; Ποδεμένος εἰμαι.»

Καὶ πῆρα τὸν μακρινότερο τὸ δρόμο. Μιὰ στιγμὴ στάθηκα. Μιὰ καλὴ σκέψη εἶχε κατεβῆ στὸ κεφάλι μου. Στάθηκα νὰ τὴ συλλογιστῶ μὲ ἄνεση. «'Α, ἔτσι θὰ κάνω!» φώναξα μὲ χαρούμενη φωνή, βουτηγμένος μὲς στὶς λάσπες. Καὶ πάλι ξανάφερα στὸ νοῦ μου ἐκεῖνο ποὺ μοῦ 'χε κατέβει ξαφνικά.

«Οχι, δὲ θὰ πᾶ τίποτε τῆς μάνας μου. Κι ἀν τὸ πῶ, θὰ χαρῇ, θὰ μὲ παινέσῃ, θὰ μὲ φιλήσῃ κι ὑστερα σκόλασε. Θὰ τῆς κάνω ἐγὼ δουλειὰ ποὺ νὰ μὴν ἔχῃ ποῦ νὰ μὲ βάλῃ. Θὰ τῆς πετσώσω τὰ τσαρούχια ἀπόψε, δίχως νὰ ξέρῃ τίποτε. Καὶ τὸ πρωί, σὰν τὰ φορέσῃ, νὰ τὰ ἴδῃ καὶ νὰ θιαμαίνεται.* Κωλὰ ποὺ μοῦ 'ρθε στὸ νοῦ μου», εἶπα καὶ ξεκίνησα πηδώντας ἀπὸ τὴ χαρά μου. «Θ' ἀπορήσῃ καὶ θὰ μ' ἀγαπάη πλειότερο κι ἀπὸ τὴ Λένη κι ἀπὸ τὸν Κωστούλα.»

* * *

Ἐκεῖνο τὸ δειλινὸ εἶχαμε ἀριθμητική. Μὰ ποῦ, ἐμένα ὁ νοῦς μου δὲ σάλευε ἀπὸ τὴν ἐφεύρεσή μου. Καμιὰ προσοχὴ στὸ μάθημα. Δὲν ἔβλεπα τὴν ὥρα νὰ νυχτώσῃ, γιὰ νὰ γυρίσῃ ἡ μητέρα μου νὰ τῆς «πετσώσω τὰ τσαρούχια».

Ο δάσκαλός μου, φαίνεται, θὰ μὲ κατάλαβε πώς ἄλλοι ἦμουν κι ἄλλοι εἶχα τὸ νοῦ μου. Εὔκολο πράγμα αὐτό. Γι' αὐτό, παιδιά, σᾶς συμβουλεύω νά 'χετε πάντα τὸ νοῦ σας στὸ μάθημα, γιατὶ μὲ τὸ ἀντίθετο καὶ ζημιώνεστε, μὰ καὶ χωρὶς ὄλλο θὰ σᾶς πιάσῃ ὁ δάσκαλός σας καὶ δὲν εἶναι καθόλου ὅμορφη μιὰ ἐπίπληξη.*

Φαίνεται, ποὺ λέτε, πώς θὰ μὲ κατάλαβε δάσκαλος καὶ μὲ ρώτησε ξαφνικά —σὰν τώρα τὸ θυμοῦμαι:

— Όκτω σὺν ἔξι, Παπαχαρίση;

— Εἴκοσι δύο! ἀπάντησα ἐγὼ δυνατὰ δυνατὰ καὶ μ' ἄλλῃ χαρὰ τώρα, γιατὶ θά 'παιρνα καὶ καλὸ βαθμὸ γιὰ τὴν ὥραιά μου ἀπάντηση. Μὰ ἡ ἐπίπληξη τοῦ δασκάλου: «τὸν κακό σου τὸν καιρό, πρόσεχε, δὲν ἔχεις τὸ νοῦ σου ἐδῶ», καὶ τὰ χάχανα τῶν συμμαθητῶν μου μ' ἔβγαλαν ἀπὸ τὴν ἀπατηλὴ ἐλπίδα τοῦ καλοῦ βαθμοῦ ποὺ πρόσμενα.

Ντροπιασμένος ἀπὸ τὴν ἐπίπληξη τοῦ δασκάλου κι ἀπὸ τὰ γέλια τῶν συμμαθητῶν μου, καὶ λυπημένος μήπως μοῦ βάλῃ ὁ δάσκαλος κακὸ βαθμό; ἔσκυψα τὸ κεφάλι.

Μὰ γρήγορα ξαναγύρισε στὸ μυαλό μου ἡ πρώτη σκέψη γιὰ τὸ ἀνεπάντεχο ποὺ θὰ σκάρωνα τῆς μάνας μου, καὶ βρήκα τρόπο νὰ παρηγορηθῶ. «Ἐκανα κι ἐγὼ ἔνα λάθος μιὰ φορά, σκέφτηκα, καὶ θὰ μοῦ βάλῃ κακὸ βαθμό; Μπά, δὲν πιστεύω. Γιατὶ δὲν τὸν ἔγραφε ἀμέσως στὸν κατάλογο; Αὐτοὶ ποὺ γέλασαν; "Αν τοὺς κόβη, ἀς κάνουν τέτοιες μηχανές, σὰν αὐτὲς ποὺ κάνω ἐγώ!»

* * *

Στὸ διάλειμμα ἐθύμωνα μ' ὅλα τὰ παιδιά, γιατὶ δὲν κοίταζαν τὰ τσαρούχια μου καὶ δὲ μὲ ρωτοῦσαν τίποτε. «Ναί, κι ἀν μὲ ρωτήσουν, ζέρεις, ἐγὼ θὰ πῶ», ἔλεγα πάλι μὲ τὸ νοῦ μου. Καὶ κοίταζα λαίμαργα ποιὸς ἔχει χοντρότερα «πετσιά» στὸ βιβλίο του. «Μωρέ, θὰ σᾶς ξεγελῶ καὶ θὰ κάνω τὴ δουλειά μου χωρὶς νὰ ζέρετε τί τὰ θέλω» συλλογιζόμουν.

Σκέφτηκα νὰ κάνω ἀρχὴ καὶ νὰ ζητήσω ἀπὸ τὴν ὥρα ἐκείνη ἀπὸ κανένα φίλο μου κανένα «ζευγάρι πετσιά», μὰ ὅχι, πάλι τὸ μεταβρῆκα ἀν καταλάβαιναν;... "Ἐπειτα ἡ «Ιερὰ Ιστορία» τῆς Λένης —αὐτὴ δὲν πήγαινε πιὰ στὸ σχολεῖο— εἶχε κάτι χοντρὰ πετσιά, ποὺ ἦταν ἀπέθατα.* Σὰν τελείωναν ὅσα πετσιά βρίσκονταν στὸ σπίτι, ύστερα θ' ἄρχιζα νὰ ξεγελῶ καὶ κανένα συμμαθητή μου.

«Ἀφοῦ ἔχω, εἶπα τελευταῖα, γιατὶ νὰ παρακαλέσω;»

* * *

“Οταν τελείωσε τὸ σχολεῖο, γύρισα στὸ σπίτι. Μὰ τώρα πῆρα τὸν πιὸ σύντομο δρόμο. Βιαζόμουν νὰ πάω νὰ βρῶ ἐκείνη τὴν «Ιερὰ Ἰστορίω» τῆς Λένης μὲ τὰ χοντρὰ πετσιὰ τ’ ἀπέθατα.

Καθὼς περπατοῦσα βιαστικά βιαστικά, ἔνιωσα ἕνα κρύο πράμα στὸ πέλμα τοῦ ἀριστεροῦ μου ποδιοῦ. Πρὶν καλοσκεφτῷ τί ἦταν, ἄλλο παρόμοιο κρύο πράμα στὸ δεξιό τὸ πέλμα. «Μπά, σκέψτηκα, ἔχει νερὰ δ δρόμος καὶ μπῆκαν στὰ τσαρούχια μου ἀπὸ τὸ πάνω μέρος.»

Κι ἄφησα ὑμέσως τὸ θριαμβευτικό μου περπάτημα μὲς στὶς λάσπες, κι ἥρχισα νὰ περπατῶ ἀπὸ πέτρα σὲ πέτρα. Μὰ τώρα ἔνιωθα νὰ μοῦ τρυποῦν οἱ πέτρες τὰ δάχτυλα.

«Τί γίνεται;» ξανάπα πάλι. Καὶ μὲ κρύα καρδιὰ κοίταξα τὰ τσαρούχια μου ἀπὸ τὸ κάτω μέρος.

Τὰ χαρτόνια εἶχανε σχιστή, κι ἀνάμεσα ἀπὸ τὶς σχισμὲς κρυφοκοίταζαν τὰ δάχτυλα.

Νὰ σᾶς πῶ τὴν ἀλήθεια, ἐκείνη τῇ στιγμῇ δὲν καλοθυμοῦμαι τί εἴπα καὶ τί πέρασε ἀπὸ τὸ νοῦ μου. “Ἐνας σφάχτης,* τὸ θυμοῦμαι πολὺ καλά, μοῦ ἔσφιξε τὴν καρδιὰ καὶ πικραμένος γύρισα στὸ σπίτι. Μιὰ παρηγοριὰ μονάχα είχα: Σὰν περάσῃ κι ὁ Μάρτης μὲ τὸν κακὸ καιρό, συλλογιζόμουν, θὰ ὥρθῃ ὁ Ἀπρίλης μὲ τὸν καλό. Δὲ θὰ μὲ πειράζῃ κι ἀν ἔχω τὰ τσαρούχια μου σπασμένα.

Κι ὅταν ἔφτασα στὸ σπίτι, τὰ ἡρυψα, γιὰ νὰ μὴν τὰ δῆ ἡ μάνα μου.

* * *

“Εφυγε ὁ Μάρτης μὲ τὰ ὅψιμα* τὰ χιόνια του καὶ τὶς κρύες τὶς βροχές, κι ἥρθε ὁ Ἀπρίλης μὲ τὶς ἀνθισμένες μυγδαλιές, μὲ τὶς ἡλιόφωτες μέρες του, μὲ τ’ ἀνθισμα τῶν πρώτων λουλουδιῶν καὶ μὲ τὰ χελιδόνια, τοὺς καλοὺς τῆς “Ανοιξης μαντατοφόρους. “Οψιμὴ ἡ ”Ανοιξη, ὅψιμα κι αὐτά.

Κι ἐγὼ μὲς στὰ παιχνίδια ξέχασα τὴν ξιπολησιά μου. Ξέχασα καὶ τὴν ἐφεύρεσή μου. Καὶ μὲ τοὺς φίλους μου λογάριαζα πόσες μέρες ἦταν ἀκόμα γιὰ τὸ Πάσχα. Δώδεκα μέρες θὰ ἔκλεινε τότε

τὸ σχολεῖο, καὶ δώδεκα μέρες θὰ χορταίναμε παιγνίδια. Κι δικαθένας τῆς παρέας μου ἔλεγε πάλι πόσα αὐγὰ γέννησαν οἱ κότες του «γιὰ τὴν Πασκαλιὰ» καὶ τί καλὰ τοὺς ἔταξαν ἀπὸ τὸ σπίτι πῶς θὰ τοὺς πάρουν «γιὰ τὴν Πασκαλιά». Λίγες μέρες ἔλειπαν ἀκόμα γιὰ τὸ Πάσχα, δταν μπόρεσα νὰ πῶ στοὺς συντρόφους μου μὲ χαρὰ κι ἐγώ:

— Κι ἐμένα ἡ μάνα μου θὰ μοῦ πάρη καινούρια τσαρούχια, κόκκινα, κεντημένα καὶ μὲ φοῦντες. Θὰ πάρη καὶ τῆς Λένης καὶ τοῦ Κωστούλα. "Εμασε λεφτά ἀπὸ τὶς δουλειές ποὺ κάνει. Κι ἀν φτάσουν τὰ λεφτά, θὰ πάρη καὶ δικά της, εἶπε.

"Οταν τὸ Μέγα Σάββατο τὸ βράδυ κείνης τῆς χρονιᾶς πέσαμε νὰ κοιμηθοῦμε λίγες ώρες ώσπου νὰ χτυπήσῃ ἡ καμπάνα τῆς Λαμπρῆς, δὲν μποροῦσα νὰ κλείσω μάτι.

Τὸ καντήλι μπροστά στὸ εἰκόνισμά μας ἔφεγγε μὲ μιὰ μικρὴ φλόγα σὰν ἄστρο μακρινό. 'Ο ἀνασασμὸς τῆς μητέρας μου καὶ τῶν δύο ἀδελφῶν μου ἔδειχνε πῶς εἶχαν ἀποκοιμηθῆ πιά. "Ολα θαμπά ἔχωρίζουν μὲς στὸ δωμάτιο μὲ τὸ λίγο φῶς τοῦ καντηλιοῦ. Νά στὸν τοῖχο, κρεμασμένα ἀπὸ καρφιὰ στὴ σειρά, τέσσερα ζευγάρια τσαρούχια. Μᾶς προσμένουν νὰ τὰ φορέσουμε καὶ νὰ πᾶμε στὴν ἐκκλησιά, μόλις χτυπήσῃ ἡ καμπάνα. 'Αργὰ τά 'φερε μιὰ γειτόνισσα πού 'χε πάει στὸ διπλανὸ χωριό. "Ολη τὴν ώρα ἔχω τὰ μάτια μου πάνω τους. Νά τὰ δικά μου. Τί καλὰ ποὺ μοὺ 'χαν ἐρθῆ, δταν τὰ φόρεσα. Καὶ γιατί νὰ τὰ κοιτάξω ἀπὸ μακριά; Δὲν τὰ παιρνω νὰ τὰ ξαναίδω ἀπὸ κοντά; Καὶ σηκώθηκα. Σιγὰ σιγὰ μπῆκα, τὰ ξεκρέμασα, καὶ πάλι πίσω στὸ στρῶμα μου μαζὶ μὲ τὰ τσαρούχια. Κόκκινα, μὲ ώραϊα κεντήδια καὶ μὲ φοῦντες πολύχρωμες. "Ας τὰ φόρεσω κιόλας, εἶπα, νὰ ξαναίδω πῶς πᾶνε. Αὕτῃ ἡ δουλειά, φόρεσε καὶ κοίταξε, βάσταξε ώσπου κουράστηκα κι ἔγειρα νὰ κοιμηθῶ.

"Οταν χτύπησε ἡ καμπάνα, δὲ μὲ ἔύπνησε ὁ ἥχος της δι χαρμόσυνος, δι πασχαλιάτικος, ποὺ μὲ τόση λαχτάρα κάθε χρόνο τὸν προσμένω σὰν ἔνα καλομηνυτή στὸν ὕπνο μου. Δίχως ἄλλο θὰ εἶχα ἀργήσει νὰ κοιμηθῶ, κι ἔτσι ἔπεσα σ' ὕπνο βαθύ. Μὰ μὲς στοῦ ὕπνου τ' ἀποκάρωμα,* χίλια δνειρα μὲ τριγυρνοῦσαν καὶ

μοῦ φέρναν τὸ καθένα κι ἀπὸ μιὰ χαρά. Ἡ ἐκκλησιὰ γεμάτη ἀπὸ κόσμο. "Ολοὶ κρατοῦσαν λαμπάδες. Κι ἐγώ ἀνάμεσά τους περνῶ μὲ τὴν ἔγνοια μὴ στάξουν κεριὰ στὰ τσαρούχια μου. Κι δλοι τὰ κοιτᾶνε.

"Οταν γύρισα στὸ σπίτι, εἶδα πώς κάτω εἶχαν λερωθῆ ἀπὸ τὰ χώματα τοῦ δρόμου. Κάθισα στὸ κατώφλι τῆς πόρτας νὰ τὰ καθαρίσω. Παίρνοντας μὲ τὸ δάχτυλο σάλιο ἀπὸ τὸ στόμα, τρίβω τὰ χώματα καὶ τὶς σκόνες. Κι αὐτὰ λίγο καθαρίζονται. Καὶ ξαναγίνονται κόκκινα σὰν πρῶτα. Ἡ μάνα μου μὲ φωνάζει νὰ πάω νὰ φᾶμε. «Φάτε, δὲν πεινῶ», ἀπαντῶ κι ἔξακολουθῶ τὴ δουλειά μου.

Μὲς στὸν ύπνο μου ἀκούω γέλια πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι μου καὶ τὴ φωνὴ τῆς μάνας μου, ποὺ μὲ καλοῦσε νὰ ξυπνήσω. "Ανοιξα τὰ μάτια. Ἡ Λένη δὲν μπορεῖ νὰ κρατήσῃ τὰ γέλια. Κι ή μάνα μου γελοῦσε καὶ μοῦ 'λεγε:

— Τί τὰ βαστᾶς τὰ τσαρούχια στὴν ἀγκαλιά; Δικά σου εἶναι. Δὲ σ' τὰ παίρνονται. Σήκου γρήγορα νὰ προκάγουμε τὸ «Δεῦτε λάβετε φῶς»!

(Απὸ τὸ περιοδικό *Ἡ Διάπλασις τῶν Παιδῶν*)

ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Αγροτικό

Στὸ στάβλο ἀπόψε ἥρθε τὸ φεγγάρι...
Ἐκοίταξεν ἀπ' τὸ παράθυρό του,
εἰδε τὴν ἀγελάδα, τὸ μοσκάρι,
τὸ βόδι ποὺ μασοῦσε τὸ σανό του.

Στὸν κῆπο μας ἀνήσυχα γλιστροῦσε,
ἀνέβηκεν ἀπάνω στὴ συκιά μας,
ἐμέτρησε τὰ λίγα πρόβατά μας,
εἰδε τὸ γάιδαρό μας καὶ γελοῦσε.

Πῆγε στ' ἀμπέλι, πῆγε στὸ λιοστάσι,*
ἄκουσε τὰ κουδούνια ἀπ' τὸ κοπάδι,
χωρὶς κουβὰ κατέβη στὸ πηγάδι
κι ἥπιε νερὸ πολὺ νὰ ξεδιψάσῃ.

Στῆς λεύκας μας τὰ φύλλα παιγνιδίζει,
στὸν οὐρανὸ τὸν καθαρὸ ἀνεβαίνει.
Μιὰ χήνα τὸ κοιτάζει σαστισμένη
κι ὁ σκύλος μας ἀκόμα τὸ γαβγίζει.

(Απὸ τὸ βιβλίο *Παιδικά τραγούδια*)

ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Εἰδύλλιο

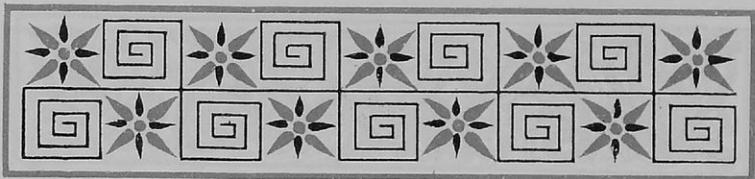
Οἱ δέκα γίδες τοῦ Μπιλιόνα
γυρίζουν βράδυ ἀπ' τὸ κλαρί.
Πρώτη τους ἔρχεται ἡ Κοκώνα,
ἡ ἀργοπατούσα ἡ λυγερή.

Δίχως τσοπάνη μήτε σκύλο
ἡ μιὰ τὴν ἄλληνε δδηγᾶν.
Σὲ τούφα στέκουν καὶ τρυγᾶν
κάποια κορφή, κανένα φύλλο.

Κι ἡ στριφοκέρα ἡ λαμπρομάτα
κι ἡ ἀσπρονώρα ἡ παρδαλὴ
κι αὐτὴ ποὺ φεύγει ἀπὸ τὴ στράτα
μὲ τὸ γαλάζιο χαῖμαλὶ*

σκίνο καὶ γαῦρο* χορτασμένες
πότε καὶ πότε σταματοῦν
κι ἀσάλευτες σὰν πετρωμένες
στὸν ἥλιο ποὺ ἐσβῆσε κοιτοῦν.

('Απὸ τὴν ποιητικὴ συλλογὴ *Tὰ θεῖα δῶρα*)

ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Ἡ κόκκινη κορδέλα

Ἡ Μόσκω ἡ Μοσκούλα ξύπνησε μὲ τὸν αὐγερινό.

— Ο πετεινὸς κοιμᾶται ἀκόμα στὴν ἐλιά, τῆς εἶπε ἡ μάνα της.
Στὸν οὐρανὸν ἀκόμα βόσκει τῶν ἄστρων τὸ μελίσσι, κι εἰσαὶ^ξυπνή ἀπὸ τώρα, κατσικούλα μου;

Ἡ Μόσκω ἡ Μοσκούλα πηγαίνει κι ἀκουμπάει πάνω της.

— Γιατί τὰ σκουλαρίκια τοῦ λαιμοῦ σου τρέμουνε τόσο, ρωτᾷ ἡ μάνα της, γιατί μοῦ βελάζεις ἀνήσυχα, Μόσκω Μοσκούλα;

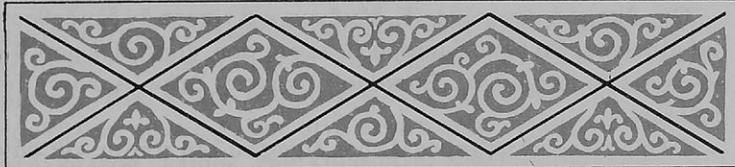
— Στὸν ὕπνο μου ἔβλεπα, μάνα μανούλα μου, πῶς ἡρθε ἔνοις ἄνθρωπος ποὺ μὲ κοίταξεν ἄγρια πολὺ κι ὑστερα μοῦ φόρεσε στὸ λαιμὸ μιὰ κόκκινη κορδέλα.

— Μόσκω Μοσκούλα, περίμενε νὰ δώσῃ δ ἥλιος καὶ θά ’ρθ’ ἡ ξανθὴ κοπέλα τῆς κυρᾶς νὰ σοῦ φέρη στὴν ποδιά της τ’ ἄγριο τριφύλλι.

— Στὸν ὕπνο μου τὴν εἶδα τὴν ξανθὴ κοπέλα καὶ δὲ μοῦ ’φερε τ’ ἄγριο τριφύλλι, μόνο κόιτώντας τὴν κόκκινη κορδέλα μου σήκωσε τὴν ποδιὰ στὰ μάτια της καὶ σφούγγιξε τὰ δάκρυα πού ’τρεχαν νερό.

(Ἄπὸ τὸ βιβλίο *Πεζοὶ ρυθμοί*)

ΓΑΛΑΤΕΙΑ ΣΑΡΑΝΤΗ

Τὸ γέλιο

Ο θεῖος καὶ ἡ θεία ἐνὸς μικροῦ μαθητῆ ἔρχονται ἀπ' τὴν Ἀμερική, γιὰ νὰ μείνουν πιὰ στὴν Ἑλλάδα. Καθὼς ἡ οἰκογένεια τοῦ μαθητῆ φιλοξενεῖ τοὺς νεοφερμένους, διαπιστώνεται δὲ ὁ θεῖος δὲν εἶναι σὲ τόσο καλὴ νευρικὴ κατάσταση — γελάει συχνά χωρὶς λόγο τὴν νύχτα — ἐνῷ ἡ θεία τοῦ φέρεται πολὺ αὐστηρά. Ὁ μαθητής, ποὺ ἀγαπᾷει ἵδιαίτερα τὸ θεῖο του, ἀμφιβάλλει γιὰ τοὺς χαρακτηρισμοὺς τῶν ἄλλων. Μιὰ μέρα δ μικρὸς ἀνακαλύπτει τυχαῖα πῶς ὁ θεῖος του ἀγοράζει συχνά πουλιά, ποὺ πιάνουν κάτι παιδιά, καὶ μετὰ τὰ ἐλειυθερώνει. Τὸ γεγονός αὐτὸ μεγαλώνει τὴν ἀγάπη καὶ τὸ σεβασμὸ ποὺ νιώθει γιὰ τὸ θεῖο του.

Ο ΕΣΚΑΣΕΣ ἀπὸ τὸ σχολεῖο; μοῦ εἶπε ἔνα παιδί.

— Ναί, ἔκαμα ἐγώ, ἔτσι, γιὰ νὰ πῶ κάτι.

— Καλὰ ἔκαμες! εἶπε αὐτὸς σοβαρά. Κι ἐγὼ τὸ ἐσκασα. Ἐδῶ ἀπάνω εἶναι πολὺ ὠραῖα. Νά, τώρα ἔρχεται καὶ ὁ Ἀμερικάνος. Κάνε χάζι...

Γύρισα κατὰ κεῖ ποὺ ἔδειχνε καὶ εἶδα τὸ θεῖο Περικλῆ. Πέρασε ἀπὸ μπρόσι μου δίχως νὰ μὲ προσέξῃ καὶ κάθισε στὸ καφενεδάκι ποὺ ἦταν ἔρημο ἐκείνη τὴν ώρα. Φαινόταν ἀνήσυχος καὶ δῦλο κοίταζε γύρω του, σὰν κάτι νὰ περίμενε ποὺ δύλο ἀργοῦσε. Πῆγε καὶ ὁ καφετζῆς κοντά του καὶ τοῦ ἔφερε νερὸ καὶ λουκούμι, ἔτσι δίχως νὰ τὸν ρωτήσῃ ἢ τὸ θέλη.

— Δὲν ἥρθε κανεὶς ἀκόμη;

—”Οχι, ξαμογελούσε δίχως νὰ λέη τίποτα, καὶ σὰν ἔφυγε ἀπὸ κοντὰ ὁ καφετζῆς ξεθαρρεύτηκα ἐγὼ καὶ πῆγα πιὸ κοντὰ καὶ τὸν κοίταζα. Μὰ αὐτὸς δὲν ξαφνιάστηκε, οὔτε ποὺ μὲ γνώρισε. Κάθισα ἔτσι ἀμίλητος στὴν καρέκλα πλάι του καὶ περίμενα νὰ μοῦ πῇ κάτι, νὰ μὲ ρωτήσῃ τουλάχιστον τί γύρευα δλοιμόναχος ἐκεῖ πάνω.

— Φάε τὸ λουκούμι, εἶπε σιγά. Φά’το, ἐγὼ δὲν τὸ θέλω. Μου φάνηκε σὰ νὰ μιλοῦσε σὲ ἔνα δρόπιοδήποτε παιδὶ καὶ ὅχι σὲ μένα τὸν ἀνιψιό του, ποὺ ζούσαμε στὸ ἴδιο σπίτι. ”Εφαγα τὸ λουκούμι σιωπηλά, καὶ μετὰ περιμέναμε μαζὶ κάτι, ποὺ ἐγὼ δὲν τὸ ἤξερα καὶ δὲν εἶχα τὸ θάρρος νὰ τὸ ρωτήσω.

”Εξαφνα τὸ πρόσωπό του φωτίστηκε. Χαμογέλασε ἀνακουφισμένος:

— ”Ηρθαν! εἶπε σὰ νὰ μιλοῦσε μόνος του. ”Ηρθαν!

”Ησαν τρεῖς νεαροὶ μὲ μόρτικο* ὑφος. ”Ο ἔνας, δ πιὸ ψηλός, κρατοῦσε ἔνα κλουβὶ στὰ χέρια του, ἔνα παράξενο κλουβὶ σὰν μικρὸ κοτέτσι, μὲ μιὰ τρύπα στὴ σκεπή, ἀπὸ ὅπου κρεμόταν μιὰ κάλτσα χοντροπλεγμένη στὸ χέρι. Πρώτη φορὰ ἔβλεπα τέτοιο κλουβὶ.

— Καλημέρα, μπάρμπα, εἶπε δ πιὸ ψηλός. Σοῦ ”φερα σήμερα μπόλικα. ”Αντε τώρα, κατέβαινε τὰ ψιλὰ νὰ τελειώνουμε.

”Ο θεῖος ἔλαμπε ἀπὸ τὴ χαρά του. ”Εβγαλε τὸ πορτοφόλι του, πλήρωσε καὶ τὸ πῆρε τὸ κλουβὶ.

— Εἶναι τρεῖς καρδερίνες, εἶπε σιγά, δυὸ σπουργίτια, ἔνας κοκκινολαίμης. Κάτι εἶναι κι αὐτά...

Σηκώθηκε μὲ τὸ κλουβὶ στὰ χέρια, καὶ μὲ εὐτυχισμένη ἀξιοπρέπεια προχώρησε δίχως νὰ μοῦ μιλήσῃ. ”Ἐγὼ τὸν ἀκολούθησα σὰ σκυλάκι.

Στεκόταν κάθε λίγο, κοίταζε τὰ πουλιά καὶ τοὺς κουβέντιαζε μισὰ ἐλληνικὰ καὶ μισὰ ἀμερικάνικα, οὔτε ποὺ ξεχώριζα τί

ξέλεγε. Είχαμε προχωρήσει άρκετά. 'Εδώ ήταν έρημια πιά, μονάχα κάτι δεντράκια μικρά, κάτι καχεκτικά* πεύκα και κυπαρίσσια. 'Εκεῖ κάπου στάθηκε, κοίταξε γύρω του, είδε πώς δὲν τὸν ἔβλεπε κανείς, ἔχωσε σιγά τὸ χέρι του μέσα στὴν πλευρὴν κάλτσα, ἔπιασε τὴν καρδερίνα, τὴν κράτησε λίγο στὴν χούφτα του κοιτάζοντάς την τρυφερά, και ἐπειτα τὴν ἄφησε. Τὸ πουλάκι ἔκαμε δυὸς γύρους σαστισμένα πάνω στὴν παλάμη του, κι ἐπειτα πέταξε μακριά. "Ετσι τὰ ἔβγαλε ἔξω δλα, ἔνα ἔνα.

— Στὸ καλό, στὸ καλό, τοὺς ψιθύριζε συγκινημένος.

Αὐτὰ εἶχαν φύγει πιά, οὕτε ποὺ φαίνονταν, μὰ δ θεῖος Περικλῆς κοιτοῦσε ἔτσι στὸ βάθος τοῦ ὁρίζοντα, σὰ νὰ τὰ ἔβλεπε και νὰ ἐπικοινωνοῦσε μαζί τους.

"Ἐπειτα ἄφησε τὸ κλουβὶ πίσω ἀπὸ ἔνα σωρὸ πέτρες. Τὸ ἄφησε μὲ προσοχὴ σὰ νὰ ήταν κι αὐτὸς ζωντανό. 'Ησαν κι ἄλλα κλουβιά ἑκεῖ, δύοια, μὲ χοντροκομμένες κάλτσες ριγμένες κάπως ἀστεῖα στὸ πλάι. Τὰ μέτρησα μηχανικά:

— Δύο, τρία... πέντε... ἑφτά...

'Ο θεῖος Περικλῆς μὲ κοίταξε και χαμογελοῦσε παράξενα.

— "Ἐρχονται και τὰ κλέβουν, μοῦ ἐμπιστεύτηκε. Μὰ δὲν πειράζει. Θὰ βρῶ ἄλλη κρυψώνα.

'Απὸ κείνη τὴν στιγμὴ εἶναι ποὺ γίναμε φίλοι. Κουβεντιάσαμε στὴν ἀρχὴ γιὰ τὰ πουλιά, δλων τῶν εἰδῶν τὰ πουλιά. 'Ημαστε και οἱ δυό μας σύμφωνοι πώς αὐτὰ εἶναι δ, τι πιὸ θαυμαστὸ ἔχει φτιάξει δ Θεός, γιατὶ ἔχουν φτερὰ και πετᾶνε. "Ἐπειτα κουβεντιάσαμε γιὰ τὴν 'Αμερικὴ και γιὰ τὸ ὄρυχεῖο ποὺ δούλευε σὰν ηταν νέος. 'Εγώ ἀκούγα μὲ ἀνοιχτὸ στόμα, ποτέ μου δὲν εἶχα φανταστὴ τέτοια πράγματα. Τόσο βαθιὰ στὴ γῆ νὰ σκάβουν, ἀπὸ τὸ πρωὶ ώς τὸ βράδυ, και πάντα νὰ ἔχουν μαζί τους ἔνα μικρὸ ἀσήμαντο πουλάκι, νὰ τοὺς δείχνη ἀν ύπαρχη κίνδυνος, φαρμακερὸ ἀέριο, θάνατος...

"Οταν κοίταξε τὸ ρολόι του ἔκαμε τρομαγμένος:

— 'Η ὥρα πέρασε. Πάμε!

— Θὰ σὲ μαλώσουν ἀν ἀργήσης; ρώτησα σιγά και ἐννοοῦσα τὴ θεία 'Ανδρονίκη.

— Ναι, ἔκαμε μὲ λύπη κουνώντας τὸ κεφάλι του. Θὰ μὲ μαλώσουν.

— Τὴ φοβᾶσαι πολύ; τὸν ξαναρώτησα δίχως νὰ πῶ δνομα.

— Ναι, εἶπε αὐτὸς ἀπλά.

“Ἐπειτα μὲ ἔπιασε ἀπὸ τὸ χέρι καὶ κατηφορίσαμε ἀμίλητοι καὶ πολὺ πολὺ γνοιασμένοι.*

“Ἡθελα νὰ τὸν ρωτήσω καὶ ἄλλα πράγματα, ἀν τὸ ξέρη πᾶς ἡταν τρελὸς καὶ γελάει τὴ νύχτα δίχως λόγο, καὶ ἀν εἰναι ἀλήθεια πῶς τὸν δέρνει ἡ θεία. Δὲν μιλοῦσα, μὰ αὐτὸς μὲ κοίταζε λυπημένα καὶ ἔλεγε «ναί, ναί» μὲ τὸ κεφάλι, λές καὶ ἀπαντοῦσε σὲ δόλα τοῦτα.

‘Εκεῖ, λίγο πιὸ πέρα ἀπὸ τὸ σπίτι μας, δὲν ὅγεξα ὅλλο, σφίχτηκα ἀπάνω ζου ἐτοιμος νὰ κλάψω καὶ τοῦ εἴπα:

— Γίνε καλά, θεῖε. Γίνε καλά!

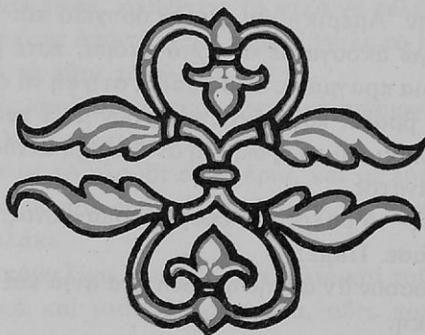
“Ἡταν σὰ νὰ τοῦ ἔλεγα πῶς τὸν ἀγαποῦσα καὶ τὸν πονοῦσα καὶ ἡταν σὰ νὰ τοῦ ἐμπιστεύομουνα δλον τὸν καημό μου γιὰ τὴν ἀγάπη μου, πού, τὸ ήξερα, δὲν θὰ τὴν ξανάβλεπα ποτὲ πιά.

— Γίνε καλά, θεῖε. Γίνε καλά!

Στάθηκε στὴ μέση τοῦ δρόμου καὶ μὲ ρώτησε σιγανὰ καὶ λυπημένα καὶ ἀποφασιστικά:

— “Ἄμα γίνω καλά, ποιὸς θὰ τὰ ἔλευθερώνη τὰ πουλάκια;

(Απὸ τὴ συλλογὴ διηγημάτων Νὰ θυμᾶσαι τὴ Βίλνα)

ΝΑΠΟΛΕΩΝ ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ

Τ' ἀηδόνι

Κάποιο βραδάκι τοῦ Μαγιοῦ,
μὲς στὴ χρονιὰ κρυμμένο
— τὸ πιὸ μονάχο τῆς χρονιᾶς,
κι ἴσως τὸ πιὸ θλιμμένο,

τὴν ὥρα ποὺ ἐτοιμάζονταν
νὰ κοιμηθοῦν οἱ κλῶνοι,
δίχως αἰτία, ξαφνικά,
τρελάθηκε τ' ἀηδόνι!

Πολλὲς φορές, ἀναγερτοὶ
στὸν πλάτανο ἀποκάτου,
ἀκούγαμε τὶς τρίλιες του
καὶ τὰ πιπίσματά* του·

συχνά, πάλι, γυρίζοντας
τὶς δρες ποὺ βραδιάζει,
τ' ἀκούσαμε, τὶς πιὸ γλυκὲς
στροφές του ν' ἀραδιάζη:

μὰ σὰν ἐκείνη τὴ βραδιά,
σ' ἐκεῖνο τὸ πλατάνι,
téτοιο τραγούδι ξώφρενο*
ποτὲ δὲν εἶχε κάνει...

Κι δπως τραβοῦσα πάρωρα,*
στὴ μοναξιὰ τοῦ δρόμου,
ἀναπολώντας μυστικὰ
δὲν ξέρω ποιὸν καημό μου,

— πουλάκι τοῦ μεσονυχτιοῦ,
πουλάκι τῆς ἐρήμου,
ἥρθ' ἡ φωνή σου, σύχαρα,*
καὶ πῆρε τὴν ψυχή μου...

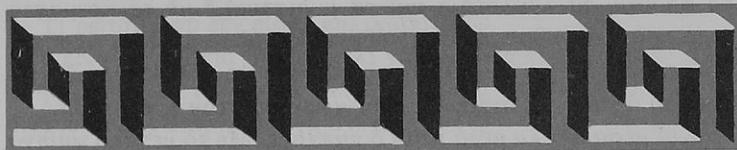
Κι ἡταν ἡ νύχτα διάφανη,
κι ἔλαμπε ἀγάλια ἡ πούλια·
εἶχαν σωπάσει, ἀπὸ νωρίς,
τ' ἄλλα τὰ νυχτοπούλια,

καὶ μέσ' ἀπ' τὰ ἄστρα τὰ νωθρά,*
ποὺ φέγγαν σὰ βελοῦδα,
ὅλ' ἡ νυχτιά, παθητικά,
σοῦ φώναζε: Τραγούδα!

Κι ἥμουν κι ἐγὼ καὶ σ' ἀκουγα,
χωρὶς νὰ σὲ χορταίνω,
τὸ βράδυ ποὺ τρελάθηκες,
πουλάκι ἀγαπημένο...

(Τὰ Ποιήματα)

ΣΤΡΑΤΗΣ ΜΥΡΙΒΗΛΗΣ

Δυὸ παιδιὰ μπροστὰ σ' ἔναν τάφο

ΚΑΘΕ φορὰ που ἐρχόντανε τὰ παιδιὰ νὰ ἔκεινοι καιρίασουν κοντά στὴ θάλασσα καὶ στὰ δέντρα, βρίσκανε τὴν ἀγαπημένη παρουσία τοῦ παπποῦ νὰ τὰ περιμένη, μὲ τὰ φρούτα καὶ μὲ τὰ λουλούδια στὸ χέρι. Ἡ θύμησή του στὴ φαντασία τους ἤταν ἔνα μὲ τὸ θαλασσινὸ τοπίο καὶ μὲ τὰ φουντωμένα περιβόλια.

“Ητανε «τῆς Παναγιᾶς τὰ ράχτα», δὲ πελώριος θαλασσόβραχος ποὺ φυλάει ἀπάνεμο τὸ ψαραδολίμανο. Εἶχε κι ἔνα ἐκκλησάκι στὴν κορφή του, ἔνα ἐκκλησάκι τῆς Παναγιᾶς, «τῆς Παναγιᾶς τῆς Ψαροπούλας». Ήταν ἡ ἀμμουδιὰ τῆς Βίγλας μὲ τὰ νερά ἀκράτα σὰν ἄγιασμός, μὲ τὴ στραφτερὴ ρηχοπατιὰ δπου τσαλαθουτοῦσαν καὶ κυνηγοῦσαν καβούρια. Ήταν ὁ Κουφόβουνος μὲ τοὺς θεόρατους βράχους ὅρθιους πάνω ἀπὸ τὸ κύμα. Ἐκεῖ πάνου ἀνεσκάλωναν* τ' ἀπόγεμα ν' ἀγναντέψουν* ἀπὸ ψηλὰ τὸ ἥλιοβασίλεμα κατὰ τὴ μεριὰ τοῦ Ἀγιονόρουν, ποὺ ἔριχνε τὸ μεγάλον ἵσκιο του στ' ἀπόμακρα τοῦ πελάγουν. Ήτανε καὶ τὸ ἀμπέλι τοῦ Μπαρμπαγιάνη μὲ τὸ πηγάδι, ποὺ τραγουδοῦσε τὸ μαγκάνι* του σὰν ἔβγαζαν νερό γιὰ πότισμα, καὶ μαύριζε τὸ μάτι σου νὰ κοιτάξῃς ως κάτω. Ἔριχνες ἔνα βότσαλο καὶ περίμενες κάμποσο ὥσπου νὰ τ' ἀκούσης νὰ βρίσκη στὸ νερό. Ήταν ἀκόμα ἡ λαγκαδιὰ στὸ χτῆμα τοῦ παπποῦ, μὲ δλου τοῦ κόσμου

τὰ φροῦτα, τὰ λουλούδια καὶ τὰ μυριστικά,* μὲ τὰ κρεμαστὰ νερά ποὺ τραγουδοῦσαν στὶς γοῦρνες καὶ μὲ τὰ πουλιά, τὶς πεταλοῦδες μὲ τὰ τριανταφυλλιά φτερά, καὶ τὶς χελῶνες, ποὺ χτυποῦσαν ἀστεῖα τὰ καβούκια τους χωμένες στὴν πρασινάδα.

Καὶ μέσα σ' ὅλα αὐτὰ ἦταν ὁ παππούς. Μὲ τὸ μεγάλο ψάθινο καπέλο, μὲ τὰ χοντρὰ ἄρβυλα καὶ τὸ μπαστούνι μὲ τὴ σιδερένια μύτη. Ἐτριβε στὴ φούχτα τὰ φύλλα τοῦ καπνοῦ, γόμιζε τὴν πίπα του καὶ ὅρχιζε τὶς ἴστορίες. Αὐτὸς ὅλος χαμογελοῦσε ἢ δάκρυζε. Ἀπὸ τὴ χαρά του καὶ τὰ δυό. Ἐρχότανε μὲ τὸ γαϊδουράκι, φορτωμένος φροῦτα, παραμύθια καὶ φιλιά.

Τὰ γένια του κεντοῦσαν τὸ μάγουλο τῆς Δροσούλας, μὰ ποτέ της δὲν παραπονέθηκε. Σήκωνε τὰ παιδιά ψηλά, τὰ ἔβαζε καβαλικευτὰ στὸ σαμάρι καὶ πηγαίνανε πέρα στὴν ἀμμουδιά γιὰ κολύμπι καὶ γιὰ πεταλίδες. Σ' ὅλον τὸ χωραφόδρομο περνοῦσαν κάτω ἀπὸ συκιές φορτωμένες μελωμένα σύκα, κάτω ἀπὸ ἀπιδιές μὲ χρυσοὺς ζουμεροὺς καρπούς. Ἀπὸ τὴ μιὰ κι ἀπὸ τὴν ἄλλη τοῦ δρόμου ἦταν οἱ ἀνθισμένες ἀλυγαριές μὲ τὰ γαλάζια καὶ τὰ ἀσπρα λουλούδια. Ἡταν τὰ σκίνια καὶ οἱ ἀρίγανες. Ὁ παπποὺς τὰ χτυποῦσε μὲ τὸ μπαστούνι νὰ μοσκοβολᾶνε σὰν περνοῦσαν τὰ παιδιά.

Ἄγαποῦσε τὶς ρίμες ὁ παππούς, ἔφτιανε κι ἀτός του ρίμες, ποὺ τὶς τραγουδοῦσαν οἱ κοπέλες στοὺς γάμους. Ἐκοβε κι ἔνα κλωνὶ κι ἔδινε τοῦ Λάμπη. Ἐλεγε καὶ τὸ τραγούδι:

"Οποιος περάσει ἀλυγαρία καὶ δὲν κόψει κλωνάρι,
νὰ χάσῃ τὴν ἀγάπη του, ἃν εἶναι παλικάρι.

Ἡ μεγάλη, ἡ Χάρη, περπατοῦσε πίσω μὲ τοὺς μεγάλους.

Πάνω στὸ σαμάρι κουνιόντανε μπρός-πίσω, ἀγκαλιασμένα στῆθος μὲ ράχη τὰ δυὸ μικρά, δεμένα καλοῦ-κακοῦ καὶ μὲ τὸ σκοινί. Ὁ Λάμπης κι ἡ Δροσούλα. Ὁ ἔνας πέντε χρονῶν, ἡ ἄλλη ἔξι καὶ μισό.

— Τί θὰ πῆ νὰ χάσῃ τὴν ἀγάπη του; ρωτοῦσε ἡ Δροσούλα.

— Θὰ πῆ νὰ μήν τὸν ἀγαπᾶ πιὰ κανείς.

Κι ὁ Λάμπης ἔλεγε κολλημένος στὴ ράχη της σὰ σιαμαῖος.*

— Τί ρωτᾶς, έσù δὲν εἶσαι παλικάρι...

Κείνη τή χρονιὰ ἡρθαν πάλι τὰ παιδιὰ καὶ τὰ βρῆκαν ὅλα.
«Τῆς Παναγιᾶς τὰ ράχτω» μὲ τὸ κλησάκι ντυμένο πάντα μὲ τὰ
δίχτυα τῶν τρατάρηδων* νὰ στεγνώνουν στὸν ἥλιο. Ἀνεβήκανε
στοὺς τετράψηλους θαλασσόβραχους τοῦ Κουφόβουνου καὶ εἴ-
δανε πάλι ἀπὸ κεῖ πάνω τὸν ἥλιο νὰ βουλιάζῃ κόκκινος κόκκι-
νος στὴ θάλασσα. Ἀκουσαν τὴν νύχτα νὰ βουίζῃ ἡ θάλασσα σὰν
βγάζῃ ἀγέρα ἡ Ἀνατολή. Βρῆκαν τὸ λιμανάκι γεμάτο τράτες
καὶ ψαροπούλες καὶ τὰ γριγριὰ μὲ ἀναμμένες λάμπες νὰ ἔκιναν
ἀράδα τὴν νύχτα γιὰ τὴν καλάδα.* Πήγανε καὶ στ' ἀμπέλι τοῦ
Μπαρμπαγιάννη μὲ τὸ πηγάδι ποὺ τραγουδοῦσε, πήγανε καὶ
στὴν ἀμμουδιὰ τῆς Βίγλας δῆπου φυτρώνουν τὸ καλοκαίρι μέσ'

ἀπὸ τὸν ἄμμο κρίνα ἀσπρα καὶ μυρωδάτα. «Ολα τὰ βρῆκαν ἐν
τάξει. Μόνο δ παπποὺς ἔλειπε, νὰ ᾧθη νὰ τὰ προπάρη,* νὰ τὰ
σηκώσῃ στὴν ἀγκαλιὰ καὶ νὰ τὰ βάλῃ στὸ σαμάρι.

Τὰ παιδιὰ σ' αὐτὸ τὸ ἀναμεταξὺ ἔγιναν ἔνα χρόνο πιὸ μεγάλα,
ώστόσι δὲν μποροῦσαν νὰ καταλάβουν πῶς γίνεται αὐτό. Ἀφοῦ
ὅλα τὰ βρῆκαν ὅπως τὰ εἶχαν ἀφήσει.

— Πότε θά ᾧθη πιὰ δ παπποὺς νὰ μᾶς πάρη καβάλα; ἔλεγε ὁ
Λάμπης.

Κι ἡ Δροσούλα τοῦ τὸ θύμιζε χωρὶς νὰ καταλαβαίνῃ περισ-
σότερα:

— Μὰ δ παπποὺς πέθανε, δὲν τό ἑπαμε;

Γύριζε καὶ κοίταζε μὲ τὰ λοξά της μάτια τὸν μπαμπά γιὰ
μαρτυριά. Τόνε κοίταζε κι δ Λάμπης γιὰ νὰ βεβαιωθῇ.

— Πέθανε, ἔλεγε κι δ μπαμπάς.

Τὰ παιδιὰ σώπαιναν· κατόπι δ Λάμπης ρωτοῦσε:

— Δὲ θὰ ξανάρθη πιὰ ποτὲ νὰ μᾶς πάρη;

— Ποτές.

‘Απόμεινε κάμποσο σκεφτικός, κατόπι ρώτησε πάλι:

— Ποῦ εἶναι τώρα δ παππούς;

‘Η Δροσούλα ἀπαντοῦσε σοβαρά:

— Εἶναι κοντά στὸ Θεό. Ἐκεῖ εἶναι οἱ καλοὶ ἀνθρῶποι. Καὶ οἱ
κακοὶ εἶναι στὴν Κόλαση.

- Ἀλήθεια, μπαμπά;
- Ἀλήθεια, παιδί μου.
- Τί κάνει κοντά στὸ Θεὸν ὁ παππούς, μπαμπά;
- Βλέπει ἂν εἰστε καλὰ παιδιά, καὶ τὸν παρακαλεῖ νὰ σᾶς φυλάξῃ.
- Ἄμα δὲν εἴμαστε;
- Τότες εἶναι πολὺ λυπημένος ὁ παππούς. Κλαίει.
- Ἡ Δροσούλα μαρτυράει:
- Ο Λάμπης εἶναι κακός, μπαμπά. Τρύπησε μὲ τὴ βελόνα ἔνα μερμήγκι.
- Ο Λάμπης δὲν ἀπαντᾷ. Ἔχει τὰ χέρια πίσω στὴ ράχη. Ὁπως ἔνας μεγάλος σὰν εἶναι σὲ συλλογή. Σηκώνει τὸ πρόσωπο καὶ κοιτάζει τὸν οὐρανό.
- Εἶναι τόσο ψηλά ὁ παππούς, μπαμπά; Ψηλά ώς τὸ Θεόν;
- Ο Θεός δὲν εἶναι μόνο ψηλά, ἀγόρι μου. Ο Θεός εἶναι παντοῦ.
- Παντοῦ; Παντοῦ;
- Παντοῦ, βέβαια...
- Ο Λάμπης διστάζει λιγάκι. Κοιτάει τὸν μπαμπά στὰ μάτια.
- Ἐκεῖ κάτω, πλάι στὸ μόλο, ὁ Γιακουμῆς ὁ Ταβερνιάρης πατρεύει τὰ βαρέλια του γιὰ τὸν καινούριο μοῦστο. Ο Λάμπης ρωτᾷ:
- Τώρα ποὺ εἶναι ἄδεια τὰ βαρέλια εἶναι ἐκεῖ μέσα ὁ Θεός, μπαμπά;
- Ο μπαμπᾶς χαμογελᾶ. Τόνε βλέπει ἡ Δροσούλα καὶ κάνει σοβαρή:
- Μὴ λέξ κουταμάρες.
- Ωστόσο, κατὰ βάθος θά θελε κι αὐτὴ νά χη κάποιαν ἀπάντηση.
- Ο Λάμπης ἐπιμένει:
- Ομως εἶναι καὶ στὸν οὐρανὸν ὁ Θεός. Δὲν εἶναι, μπαμπά;
- Βέβαια. Ἐκεῖ ψηλά βγάζει τὴ νύχτα τ' ἀστεράκια, κι ἐδῶ χάμους τὶς μαργαρίτες καὶ τὰ κυκλάμινα.
- Λοιπὸν εἶναι κι ὁ παππούς στὸν οὐρανό. Δὲν εἶναι;

- Είναι βέβαια.
- Πᾶς ἀνεβαίνουν οἱ πεθαμένοι στὸν οὐρανό, μπαμπά;
- Δὲν ἀνεβαίνουν οἱ πεθαμένοι. Ἀνεβαίνουν οἱ ψυχές, λέει ἡ Δροσούλα χωρὶς νὰ πολυκαταλαβαίνη.
- Γυρίζει τὴν κοιτάζει ὁ Λάμπης καὶ τὸ παραδέχεται, χωρὶς νὰ καταλαβαίνῃ κι αὐτός.
- Τί τόνε κάνανε τὸν παππὸν σὰν πέθανε, μπαμπά;
- Τόνε θάψανε στὸ νεκροταφεῖο, παιδί μου. Αὐτὸς εἶναι ἔνα περιβόλι δπου θάβουν τοὺς πεθαμένους. Ἐκεῖ είναι κι ὁ παππὸνς. Θέλετε νὰ πάμε;

Θέλουν πολὺ καὶ τὰ δύο. Μαζεύουν λουλούδια καὶ πᾶνε καὶ οἱ τέσσερεις. Τὸ νεκροταφεῖο τοῦ χωριοῦ είναι ἀληθινὸς λιμάνι εἰρήνης. Είναι γεμάτο ἀπὸ αἰώνιοβιους ἀγριόπρινους.* Είναι δέντρα πυκνά, σγουρά καὶ μαῦρα. Η φυλλωσιά τους, δῆλο κεντίδια, είναι σκληρὴ σὰν ἀπὸ ψαλιδισμένο μέταλλο. Χρόνια πολλὰ πέφτουν χάμου τὰ φύλλα, σαπίζουν καὶ κάνουν τὸ ἔδαφος μαλακὸ καὶ ἐλαστικό. Τὰ βήματα είναι κούφια ἐκεῖ πάνω. Ἰσκιος παχὺς καὶ σιωπὴ καὶ γαλήνη είναι ἐκεῖ μέσα. Σὲ μιὰ κουφάλα ἔνα ἀγίασμα στάζει ἀπὸ τὸν κούφιο βράχο. Μιὰ πυκνὴ δάφνη τὸν σκεπάζει, γεμάτη μαῦρα γυαλιστερὰ βαγιοκούκουτσα* ποὺ μοσκοβιόλανε. Είναι καὶ μιὰ παμπάλαιη ἐκκλησίτσα ἐκεῖ. Τὸ πάτωμά της είναι ἀπὸ κίτρινες μαλτεζόπετρες.* Τὸ τέμπλο της, σκαλιστὸ σὲ μαῦρο ἔγχο. Πουλιὰ ποὺ τσιμπολογοῦνε σταφύλια. Ὁ ἀέρας ἐκεῖ μέσα μυρίζει μελισσοκέρι καὶ παλιάδα. Μυρίζει βασιλικὸ ἀπὸ τὰ μπουκέτα ποὺ στολίζουν τὰ εἰκονίσματα. Παλιὰ εἰκονίσματα, μαυρισμένα ἀπὸ τοὺς καιρούς καὶ τὸν λιβανωτό. Μορφὲς ἄγριες καὶ χλωμές βγαίνουν ἀπὸ βάθη σκοτεινὰ καὶ χρυσά, καπνισμένα, ἰδρωμένα ἀπὸ τὴν ἄχνη τῶν λαμπάδων.

‘Ανάβουν ἀπὸ ἔνα κερί μπροστὰ στὴν Παναγία τοῦ τέμπλου, ποὺ κοιτάζει τὰ παιδιὰ μὲ τὰ μεγάλα της μάτια.

‘Η Δροσούλα κρατιέται ἀπὸ τὸ ροῦχο τοῦ μπαμπᾶ, δειλιασμένη.

— Πάμε πιά...

Βγαίνουν, κλείνουν πίσω τους τὴν πόρτα τῆς ἐκκλησίας.
Αναπνέει ἡ Δροσούλα.

Ἐκεῖ ἀπέξω εἶναι οἱ πεζοῦλες, πάντα φρεσκοασβεστωμένες. Καθίζεις καὶ ξεκουράζεσαι. Ἀκοῦς τὴν σιωπήν. Ή γαλήνη τῆς αἰώνιότητας σὲ ἀγγίζει ἀνάλαφρα μὲ τὸ φτερό της καὶ βλέπεις ἥρεμα τοὺς τάφους ποὺ εἶναι ἀραδιασμένοι μὲ τάξη. Οἱ πρίνοι στέκουνται ἀσάλευτοι. Αὐτοὶ δὲν ψιθυρίζουν χαρούμενα σὰν τίς λεῦκες. Κανένα τους φύλλο δὲ λέει νὰ σαλέψῃ στὸν αἰώνα. Μόνο ὁ ἵσκιος τους γλιστρᾶ στὸ παχὺ χῶμα. Ό ἵσκιος, ὁ πιὸ ἀθόρυβος, ὁ πιὸ διακριτικὸς περιπατητὴς μέσα σὲ τοῦτο τὸ περιβόλι τῆς εἰρήνης.

Ο τάφος τοῦ παπποῦ.

Πλησιάζουν.

Κανένας τους δὲ μιλᾶ.

Η Δροσούλα διαβάζει νοερὰ τὸ ὄνομα μὲ τὰ ἄσπρα γράμματα πάνω στὸ μαδρὸ σταυρό.

Κάνει νὰ μιλήσῃ. Γυρίζει, βλέπει τὸν μπαμπὰ νὰ εἶναι βουρκωμένα τὰ μάτια του καὶ κόβει τὴν κουβέντα. Πηγαίνει ἄκρη ἄκρη καὶ ἀκουμπᾶ τὰ λουλούδια της πάνω στὸ χῶμα.

Ασπρες λυγαριές.

Ο Λάμπης κατεβαίνει πάνω στὸν τάφο, πηγαίνει ώς τὸ σταυρὸ καὶ βάζει τὰ δικά του κοντὰ στὸ ξυλένιο κουτί μὲ τὸ καντηλάκι.

Γαλάζιες λυγαριές.

Η Δροσούλα τὸν τραβᾶ θυμωμένη.

— Μὴν πατᾶς ἐκεῖ. Δὲν κάνει... Δὲ βλέπεις ἐμᾶς;

«Ἐμεῖς» εἶναι αὐτή, εἶναι ἡ Χάρη κι ὁ μπαμπάς. Οἱ μεγάλοι.

Ο Λάμπης βγαίνει τρομαγμένος ἀπὸ τὴν περιοχὴ τοῦ τάφου.

— Γιατί δὲν κάνει, μπαμπά;

Απαντᾶ ἡ Δροσούλα:

— Γιατί; Δὲν καταλαβαίνεις; Εἶναι ἀμαρτία. Εἶναι ὁ παπποὺς αὐτοῦ ἀποκάτω.

Ο Λάμπης κοιτάζει στοχαστικά.

— Καταλαβαίνεις ὁ παπποὺς ποὺ πατάω, μπαμπά;

— "Οχι, παιδί μου.
— Λοιπόν, γιατί δὲν κάνει νὰ πατᾶμε;
— Γιατὶ... γιατὶ τὸν ἀγαποῦμε τὸν παππού, λέει γρήγορα ἡ Δροσούλα, καὶ τὴν παίρνουν τὰ κλάματα.

‘Ο μπαμπάς τὴ φιλᾶ.
— Νά, γ' αὐτὸ Λάμπη. Γιατὶ τὸν ἀγαποῦμε.
— ‘Ο καημένος δ παππούς, λέει δ Λάμπης ποὺ δ νοῦς του εἶναι δόλο στὰ φροῦτα. Δὲ θὰ μᾶς φέρη πιὰ σταφύλια, οὕτε σύκα, οὕτε καρύδια, οὕτε ροδάκινα...

Φεύγουν ἄργα. Κανένας τους δὲ μιλᾶ. ‘Ο Λάμπης κάθε τόσο γυρίζει πίσω τὸ κεφάλι. Κάτι συλλογίεται. Ξαφνικὰ ἐπιστρέφει στὸν τάφο. Πατᾶ προσεχτικὰ ἄκρη ἄκρη, νὰ μὴν ἀγγίσῃ τὸ πέδιλό του στὸ χῶμα τοῦ τάφου.

Βγάζει μέσ' ἀπὸ τὴν τσέπη του ἔνα ροδάκινο, σκύβει καὶ τὸ ἀποθέτει σιγὰ σιγὰ κοντὰ στὸ σταυρό, κοντὰ στὰ γαλάζια λουλούδια τῆς λυγαριᾶς.

(‘Απὸ τὴ συλλογὴ διηγημάτων *Tὸ πράσινο βιβλίο*)

ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΟΤΖΙΟΥΛΑΣ

Τὸ μαστορόπουλο

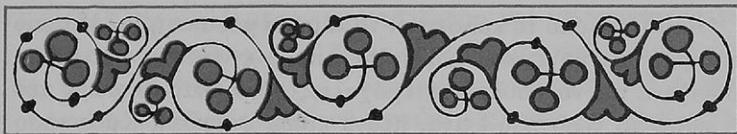
Τὸν πῆραν τὸν Κολιό,
τὸν πῆραν οἱ μαστόροι,
παιδὶ ἀπ' τὸ σκολειό
νὰ μάθῃ πηλοφόροι.*

Καρδιὰ πονετικὴ
τὸν ξέβγαλε μὲ κλάμα:
«Τετράδη, Κυριακὴ
θὰ καρτερῶ γὰ γράμμω».

Δὲ σώνει ἄλλο νὰ ἰδῇ,
παιδεύεται τὸ μάτι·
κρατοῦσε ἔνα ραβδί,
τὸ στρῶμα του στήν πλάτη.

Μᾶς ἔφυγε ὁ Κολιὸς
κι εἶχε μιὰ τέτοια λύπη·
θά 'ναι δλοι δῶ τ' Ἀι-Λιὸς
καὶ μόνο αὐτὸς θὰ λείπῃ.

(*"Απαντα"*)

ΒΑΣΙΛΗ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗ

Οι ξεριζωμένοι

Ἐνα μικρὸ παιδὶ ἔρχεται ἀπ' τὸ χωρίο του καὶ γίνεται ἐργάτης στὰ μεταλλεῖα τοῦ Λαυρίου. Ἐκεῖ, μένει κοντὰ σὲ μιὰ φτωχιά θεία του. Ἡ δουλειά στὰ μεταλλεῖα είναι σκληρή καὶ ἡ ἀμοιβὴ ἐλάχιστη. Τὸ παιδὶ θυμᾶται συνεχῶς τὸ χωρίο του καὶ δύο θέλει νὰ γράψῃ στὴ μάνα του γιὰ νὰ τῆς πῆ πόσο ὑποφέρει καὶ δτὶ θέλει νὰ γυρίσῃ πίσω. Στὸ μεταξύ, ἀρρωσταίνει ἀπὸ ἐλονοσία, καὶ ἡ ζωὴ του γίνεται ἀκόμα πιὸ δύσκολη.

ΜΟΥΝ στὸ ἐργοστάσιο ὅταν μοῦ πρωτοπαρουσιάστηκε ἡ ἀρρώστια. Στὴν ἀρχὴ ἔνιωσα ἔνα κάτι σὰν μούδιασμα στὸ κάτω μου χείλι, οἱ ἀρμοί* μου μοῦ ἐφάνη πῶς εἶχαν ξεκλειδωθῆ ἔαφνικά, κι ἥθελα νὰ χασμουριέμαι καὶ ν' ἀνακλαδίζουμαι* ὀλοένα.

Ἐπειτα ἄρχισε νὰ μὲ πιάνη ἡ κρυάδα,* ἄρχισαν νὰ χτυποῦν ἀπὸ τὸ κρύο τὰ δόντια μου μ' ὅλη τὴ λάβρα* τοῦ ἐργοστάσιου καὶ τοῦ καλοκαιριοῦ, πῆγα καὶ στάθηκα κολλητὰ σ' ἔνα καμίνι τοῦ σιδερουργείου καὶ πάλι χτυποῦσαν τὰ δόντια μου. Στὸ σπίτι ποὺ μὲ πῆγε ὁ Τζάνος, ὁ ἄλλος παραγιός τοῦ χυτήριου,* ἡ κακομοίρα ἡ θεία μου μοῦ 'ριξε ἀπάνω μου ὅλη τὴ στοίβα τὰ ροῦχα, ζέστανε ἀμέσως νερὸ καὶ μοῦ 'βαλε καφτὲς μποτίλιες στὰ πόδια καὶ καφτὲς φανέλες στὴ ράχη, καὶ μένα πάλι χτυποῦσαν τὰ δόντια μου. "Ωσπου ἄρχισα νὰ ψήνομαι στὸ καμίνι τοῦ πυρετοῦ καὶ βούλιαξα σὲ βύθος.

΄Από τότε, δύο τὸ καλοκαίρι τὸ πέρασα μέσα στὴ ζαλάδα που τὸν βαστάει κανένανε ἀμα παίρνη πολὺ κινίνο. Τ' αὐτιά μου βουίζανε σὰ νὰ δουλεύανε τροχαλίες μέσα, καὶ τὸ ψωμὶ που ἔτρωγα, τὸ νερὸ που ἔπινα, ἥτανε πικρὰ φαρμάκι. Κάθε τόσο ἔνιωθα πάλι ἐκεῖνο τὸ μούδιασμα στὸ κάτω μου χείλι, τὴν κομμάρια* στοὺς ἄρμοὺς καὶ τὶς κρυάδες. Πολλὲς φορὲς τὰ περνοῦσα στὸ πόδι, ἄλλες ἔπεφτα κανένα ὑπομεσήμερο στὰ στρωμένα καὶ τὴν ἄλλη μέρα σηκωνόμουν πάλι καὶ πήγαινα στὴ δουλειά. Μόνο τὴν πρώτη φορά, τότε που εἶχα κοντέψει νὰ πλαντάξω* ἀπὸ τὸν πυρετό, ἔμεινα στὸ κρεβάτι κάποια βδομάδα.

΄Οταν σηκώθηκα, εἶχα γράψει ἔνα γράμμα στὴ μάνα μου. Κοίταζα τὶς δρες που ή θεία μου εἶχε δουλειά στὴν κουζίνα, ἔβγανα κρυφὰ τὸ χαρτὶ καὶ τὸ μολύβι κι ἔγραφα κάθε φορὰ δσες ἀράδες πρόφταινα. Ναι. Εἶχα ρίξει κάτω τὴν ντροπὴ καὶ τὰ ’λεγα καθαρὰ δλα, πῶς ἀρρώστησα καὶ πῶς μὲ μεταλάβανε, καὶ πῶς δὲν ἥθελα νὰ μείνω ἄλλο σὲ τούτονε τὸν τόπο. “Ηθελα καλύτερα νὰ γίνω τσοπάνης καὶ νά ’μαι μαζί της στὸ σπίτι μας.

΄Ητανε κι ἄλλες φορές, νύχτες που κρυφόκλαιγα στὸ μαξιλάρι μου πνίγοντας τ’ ἀναφιλητό, καὶ θυμιζόμουν τὸ χωριό μου καὶ τὸ σπίτι μας, κι ἐπαιρνα τὴν ἀπόφαση νὰ γράψω τῆς μάνας μου· θὰ τῆς ἔγραφα τὸ πρωὶ κιόλας, θὰ τῆς τὰ ’λεγα δλα καθαρά, πῶς μάνα τὸ καὶ τό, καὶ θέλω νὰ γυρίσω. Τὰ δροσάπιδά* μας καὶ τ’ αὐγούσταπιδά* μας, ποὺ τὰ κατεβάζαμε ντορβάδες* δλόκληρους ἀπὸ τὴν Άγια-Τριάδα καὶ τὰ ρίχναμε στὸ χοῖρο μας δπως δὲν εἴχαμε τί νὰν τὰ κάμωμε, ἐδῶ τὰ πουλάγανε στὰ μανάβικα κι ἐπρεπε νὰ κρατᾶς τὴν πεντάρα στὸ χέρι. Κι οὕτε ἥτανε σὰν τὰ δικά μας, ἥτανε μισοσαπισμένα, κιτρινιάρικα παλιάπιδα, ποὺ κείτονταν δλο σκόνη στὸ μόλι καὶ στὰ μανάβικα καὶ τὰ βρωμίζανε σύγνεφα μύγες. Καὶ τὰ σταφύλια, ποὺ δὲ μᾶς ἔνοιαζε νὰ φιλέψουμε* δλόκληρο μαντίλι τοὺς στρατολάτες* ποὺ περνοῦσαν, τὸ ἵδιο κι αὐτά, τὰ πουλάγανε μὲ τὴν παλάντζα* κι ἐπρεπε νὰ κρατᾶς τὴν πεντάρα.

Δὲν ἥθελα νὰ μείνω ἄλλο ἐδῶ, ἥθελα νὰ φύγω. “Ας ἥτανε τρόπος νὰ σηκωνόμουν τὴν ίδια ἐκείνη τὴ στιγμή, νὰ βάλω

μπροστά μέσα στά μεσάνυχτα τὸ δρόμο καὶ νὰ γυρίσω μὲ τὰ πόδια στὸν τόπο μας. Δὲ μ' ἔμελε δοσος δρόμος καὶ νά 'τανε, καὶ δὲν ἥθελα νὰ γίνω τεχνίτης. Ἀπὸ μικρὸς μποροῦσα πολλὲς φορὲς καὶ κονομοῦσα τὸ φαι τοῦ σπιτιοῦ μας, τώρα ποὺ εἶχα μεγαλώσει καὶ ποὺ δὲ θά 'χα καὶ σκολειό, ἥμουν σίγουρος πῶς θὰ κατάφερνα νὰ μὴ μᾶς λείπεται τίποτα. Μποροῦσα νὰ κάνω κανένα ἀγώνι* μὲ τὸ γάιδαρό μας, δν τύχαινε, μποροῦσα καὶ νὰ ξενοδουλεύω ἀκόμα, ἀμα θὰ τελειώναμε τὰ δικά μας θελήματα. Θά 'βλεπε ή μάνα μου ἀν δὲν τῆς ἔλεγα ἀλήθεια.

Πολλὲς νύχτες τὶς περνοῦσα ἔτσι, ξάγρυπνος στὸ μουσκεμένο μαξιλάρι μου. Γιατὶ ή νύχτα μὲ τὸ σκοτάδι τῆς καὶ μὲ τὴ σιγαλιά της ἀφιονίζει,* λύνει τὰ χαλινὰ τοῦ νοῦ καὶ τὸν ἀφήνει νὰ γυρίζῃ δπου θέλει. Καὶ τίποτα δὲν τρέχει μὲ τόση γρηγοράδα μ' ὅση δ νοῦς. Κι ἀν ή καρδιὰ νομίση πῶς βλέπει μιὰ χαραμάδα ἐλπίδα κάπου ποῦ, δ νοῦς εἰν' ἄξιος νὰ πετάξῃ δπού κι ἀν ποῦ τὴ νύχτα, ψαχουλεύει τοὺς τόπους κι ἀνοίγει δρόμους, καὶ φέρνει δπως θέλη τὰ πράματα. Στὸ τέλος μ' ἔπαιρνε κάποτε ἔνας γλυκός, παρηγορημένος ὕπνος.

Μὰ τὸ πρωὶ, σὰν ἔνπνοῦσα ἀλαφιασμένος* ἀπὸ τὸ ξυπνητήρι κι ἀπὸ τὴ σφυρίχτρα τοῦ ἐργοστάσιου, καὶ σὰν ξημέρωνε τὴ μέρα του δ Θεός, ἡ τὰ 'χα ξεχασμένα ὅλα ἡ ντρεπόμονυν καὶ μοναχός μου ποὺ εἶχα συλλογιστή τέτοια ἀμπόρετα* πράματα. "Επειτα, ή μητέρα μου δὲν ἥξερε γράμματα καὶ δὲν ἥθελα νὰ τῆς διαβάσῃ ἄλλος τὰ μυστικά μου.

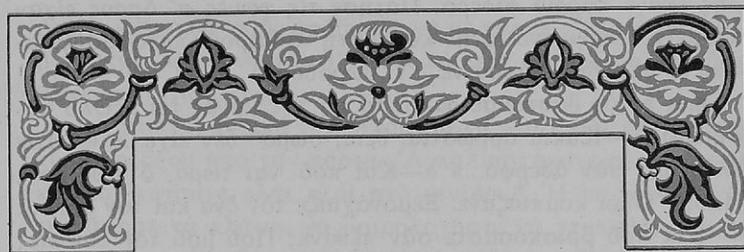
Μὰ τώρα, στὸ γράμμα ποὺ εἶχα γράψει στὸ κρεβάτι ἄρρωστος, εἶχα ρίξει κάτω τὴν ντροπή. Δὲν τῆς ἔγραψα οὔτε πῶς κακοπερνοῦσα οὔτε πῶς ἤτανε βαριά ή δουλειά καὶ ξένοι οἱ ἀνθρωποι ποὺ μ' εἶχαν, τῆς ἔλεγα μόνο πῶς εἶχα ἀρρωστήσει καὶ πῶς μ' εἶχανε μεταλάβει, καὶ λοιπὸν ἥθελα νὰ γυρίσω. "Ἄς ἔστελνε τὰ ἔξοδά μου στὴ θεία μου καὶ νὰ τῆς ἔγραψε πῶς μὲ θέλει τὸ δίχως ἄλλο, νὰ μὴν τῆς ἔλεγε τίποτα πῶς τῆς τὸ 'χα γράψει ἐγώ, μόνο πῶς μ' ἥθελε κοντά της γιατὶ ἀρρώστησα.

Εἶχα οἰκονομήσει καὶ τὰ εἴκοσι λεφτά ποὺ χρειάζονταν γιὰ τὸ γραμματόσημο. Τὴ μιὰ πεντάρα μοῦ τὴν εἶχε δοσμένη ή θεία

μου νὰ πάρω σταφύλια, τὸ ἵδιο ἄλλη μιὰ κι ὁ μπάρμπας μου, καὶ τὴ δεκάρα τὴν εἶχα φυλαγμένη ἀπὸ τὴ μέρα ποὺ μᾶς εἴχανε κάμει πληρωμή καὶ μοῦ τὴν εἰχε ἔξεχωρίσει ἡ θεία μου γιὰ τὸ κολατσίο μου. Γιατὶ τότε εἶχα ἀρχίσει κι ἐπαιρνα πενήντα λεφτά μεροκάματο, κι ἡ θεία μου μοῦ 'δινε καμιὰ πεντάρα σὲ κάθε πληρωμή, κι ἄμα εἴχαμε κάμει πολλὰ νυχτέρια μέσα στὴ δεκαπενταμερία μοῦ 'δινε δεκάρα δλότελα. Καὶ λοιπόν, στὶς ἐφτά μέρες ἀπάνω ποὺ σηκώθηκα, εἶπα νὰ βγῶ μιὰ βόλτα περίπατο, τάχα νὰ μὲ πάρη ὁ ἀέρας· κι εἶχα σὲ νοῦ νὰ πάω στὸ ταχυδρομεῖο νὰ ρίξω τὸ γράμμα. Τό 'χα κρυμμένο στὸν κόρφο μου.

Τὸ ταχυδρομεῖο δὲν ἦτανε καὶ πολὺ μακριά, ἦτανε κοντά στὸ μόλιο, πρὸς τὸ μέρος τῶν φούρνων τοῦ μολυβιοῦ. Ἡμουν πολὺ ἀδύνατος, κίτρινος, τὰ μάτια μου μοῦ φαινόταν πῶς εἴχανε μεγαλώσει κι ὁ κόσμος σὰ νὰ ἦταν ἀλλιώτικος. Σὰ νὰ εἶχα καιροὺς καὶ καιροὺς νὰ τὸν δῶ. Μὰ στὸ ταχυδρομεῖο δὲν τὰ κατάφερα νὰ φτάσω. Στὰ μισὰ τοῦ δρόμου, κάτω στὶς ράγιες κάπου τῆς διασταύρωσης, ἔνιωσα μιὰ στιγμὴ τὰ γόνατά μου νὰ λυγίζουν, τὰ μάτια μου ἀρχίσανε νὰ βλέπουν τριανταφύλλια χρώματα καὶ τὸ κούτελό μου τὸ δρόσισε ἔνας κρύος κρύος, ψυλὸς ἰδρωτας. Ἀκούμπησα λίγο στὸ ταμπόνι* ἐνὸς βαγονιοῦ ποὺ στεκότανε φορτωμένο μεταλλεῖο, ἐπειτα ἐκατσα κατάχαμα σὲ μιὰ τραβέρσα.* Ἡ δύναμή μου λιγόστενε δλοένα, ἔφευγε, κι εἶπα πῶς θὰ λιγοθυμίσω κειδαχάμω καὶ θὰ μὲ βροῦνε νὰ μὲ πᾶνε σηκωτὸ στὸ σπίτι. Τὸ μόνο πράμα ποὺ μοῦ ᾗθε στὸ μυαλὸ καὶ ποὺ φοβήθηκα ἦτανε τὸ γράμμα: ἡ θεία μου θὰ τὸ 'βρισκε καθὼς θὰ πήγαινε νὰ μὲ γδύσῃ, καὶ βέβαια θὰ τ' ἀνοιγε καὶ θὰ τὸ διάβαζε. Ἔβαλα ὅλο μου τὸ κουράγιο, τό*βγαλα ἀπὸ τὸν κόρφο μου καὶ τό 'καμα κομματάκια κομματάκια, ποὺ νὰ μὴ μπορῇ νὰ διαβαστῇ τίποτα. Δὲν ἦτανε γραφτὸ νὰ σταλθῇ ἐκεῖνο τὸ γράμμα, κι οὕτε τὸ ξανάγραψα ἀργότερα. Ὅστερα ποὺ μοῦ 'χε περάσει τὸ λιγόψυχισμα καὶ ξεκίνησα βαρυκαρδισμένος νὰ γυρίσω στὸ σπίτι, ἄφηνα λίγα λίγα στὸ δρόμο τὰ κομματάκια τὸ χαρτί, τὰ 'παιρνε τ' ἀγέρι καὶ τὰ σκόρπιζε.

(Απὸ τὸ μιθιστόρημα *Oἱ Ξεριζωμένοι*)

ΕΥΑ ΒΛΑΜΗ

Ἡ θειὰ Παγωνίτσα ἡ Μπράτσαινα

Τὸ Γαλαξίδι, ἡ παλιά ναυτικὴ πολιτεία, μὲ τοὺς καημούς της καὶ τοὺς ἀνθρώπους τῆς ζωντανεύει μέσα στὶς σελίδες ποὺ ἀκολουθοῦν. Μιὰ γριὰ μάνα, ἡ θειὰ Παγωνίτσα ἡ Μπράτσαινα, ποὺ μάταια περιμένει τὸ γιό της, εἶναι τὸ κύριο πρόσωπο τοῦ παρακάτω ἀφηγήματος.

ΠΡΙΟΥΛΑ — ἔτσι τὴ θυμοῦνται οἱ παλιότεροι — ἡ θειὰ Παγωνίτσα ἡ Μπράτσαινα ἐρχόταν ἐδῶ ὅλο καὶ πιὸ συχνὰ στὰ στερνά της.

Τό ἔζερε πᾶς ὁ γιός της ἀρρώστησε στὸ καράβι καὶ πέθανε, μὰ δὲν ἤξερε πᾶς τὸ κορμί του, δπως δλονῶν ποὺ πεθαίνουν στὰ καράβια, τὸ δέχτηκε ἡ θάλασσα νὰ τ' ἀναπάψῃ. Νὰ βάλῃ τὰ μαλακὰ χοχλιδάκια* της γιὰ μαξιλάρι νεκρικό, τὰ φύκια νεκροστόλιδά του. 'Ο Ζαφείρης δ λοστρόμος μαζὶ μὲ δυὸ ἄλλους τὸν γνοιαστήκανε. Τὸν βάλανε σὲ μιὰ σάνιδα, δὲν τοὺς πάγαινε νὰ ρίξουν τὸ κορμὶ ἀπὸ τὶς ἀμασχάλες, τόνε σκεπάσανε μ' ἔνα σεντόνι, τόνε σφιχτοδέσανε μὲ κάτι μαντάρια,* τοῦ κρεμάσανε καὶ μιὰ μπόμπα σιδερένια, νὰ βουλάξῃ. 'Ο Φώτης τὸν ἔψαλε... Κι ἡ φωνή, λὲς καὶ τοῦ 'χε κοπῆ, δὲν ἀνέβαινε στὸ λαρύγγι. "Ολοι τους, ξεσκούφωτοι, δακρυσμένοι, σταυροκοπηθήκανε σὰν εἴδανε τὸν καπετάνιο νὰ κάνη σινιάλο. "Ἐνας ἀπὸ τὰ πόδια κι ἔνας ἀπὸ τὸ κεφάλι, πιάσαν τὸ ξυλιασμένο κορμὶ καὶ τὸ ρίξανε. Μονομιᾶς χάθηκε. 'Ο Ζαφεί-

ρης ἔκανε καρδιά σίδερο. Πάτησε τὶς φωνές σ' δσους εἰχαν
ἀπομείνει σκυμμένοι στὴν κουπαστή νὰ θωροῦν κατὰ πίσω, κα-
θώς τὸ καράβι ξεμάκραινε... Τί θωροῦσαν;

Καὶ ποιὸς βαστοῦσε δὰ νὰ τὰ πῆ τῆς μάνας του; "Ολο μα-
σημένα: «—Κακιὰ ἀρρώστια, θειά, σωμὸ* δὲν εἰχε...» «—Τὸν
κλάψαμε, σὰν ἀδερφό...» «—Καὶ ποῦ 'ναι τώρα, δ γιός μου;
Ποῦ;» "Ολοι κομπιάζανε. Ξεμονάχιαζε τὸν ἔνα καὶ τὸν ἄλλο...
«—Καὶ ποῦ βρισκόσαστε σὰν πέθανε; Ποῦ μοῦ τὸν θάψατε;
Ποῦ εἶναι τώρα τὸ κορμί του; Ποῦ εἶναι δι γιόκας μου; 'Η μάνα
του, σᾶς ρωτῶ, ἐγὼ δι μάνα του. Γιατί δὲν τὸ λέτε σὲ μένα; Στὴ
μάνα του; 'Ελα, 'Αντρίκο μου, ἔλα, Ζαφείρη μου, ἔλα, Παν-
τελή, ἔλα, Λιάκο... Ποῦ μοῦ τὸν θάψατε;» 'Εκεῖνοι ξανακομπι-
άζανε, κοιτοῦσαν νὰ ξεφύγουνε, τὰ μασοῦσαν... «—Ποῦ εἰν' δι
καραβοκύρης σας; Δὲν ἔχει χρέος νὰ μοῦ πῆ;»

— Γιάννο μ', πρέπει νὰ πᾶμε μαζὶ στὴ δόλια...

Τό ξερε δι καραβοκύρης πῶς ἔπρεπε νὰ πάῃ στὴν Μπρά-
τσαινα. Τῆς ἔστειλε λεφτά, τῆς ἔταξε νὰ τήνε γνοιάζεται σὰν
ἀδερφή, κι αὐτὸς κι δι φαμίλια του, τὸ σπίτι του σπίτι της, μὰ
τό ξερε πῶς ἔπρεπε νὰ πάῃ, νὰ τὴ δῆ, νὰ τῆς σφίξη τὸ χέρι, νὰ
τῆς μιλήσῃ γιὰ τὸ γιό της. Νὰ τὴν γκαρδιώσῃ στὴ ζωή, πὼν
ἔμεινε ρίζα ξεκλωνισμένη. Καὶ τί νὰ τῆς πῆ; Πῶς τὸν δέσανε
καὶ τὸν ποντίσανε* καταμεσῆς πελάγου; Δυὸ μέτρα μπόι; Τὰ
μάτια του βούρκωναν... Τοῦ μάτωνε δι ψυχή. Δὲν τὸ βαστοῦσε:

— Γιάννο μ', δλη σου δι ψυχή. Δὲν τὸ βαστοῦσε:

— Γιάννο μ', δλη σου δι ψυχή. Δὲν τὸ βαστοῦσε:

— Παιδιά ξεχουμε, ἀντρα, θὰ μᾶς δικάσῃ ἀπὸ ψηλά...

— Καὶ τί θέλεις νὰ τῆς πῶ, γυναίκα; Καὶ τί τοῦ 'ρθε τοῦ Ζα-
φείρη νὰ τῆς πῆ πῶς εἴμαστε καταμεσῆς τῆς θάλασσας; Μπα-
λώνουνται τώρα;

— Καὶ τί ἔπρεπε νὰ πῆ δά;

— "Ας ἔλεγε πῶς γυρίσαμε στὴ Λισμπόνα...

Φωτίστηκε δι καπετάνισσα:

— "Ελα, Γιάννο μ'. Απομεσήμερα θὰ πάω μονάχη στὴν Μπρά-

τσαινα. 'Εσύ θά 'ρθης άπόβραδα νὰ μὲ πάρης... Θὰ τὰ βρῆς ὄλα
βολεμένα. Μόνο νὰ πῆς σ' δλους νὰ λένε πῶς τὸ παιδὶ τό 'χετε
θάψει στὴ Λισμόνα...

Λάχτισε* ἡ καρδιά τῆς Μπράτσαινας, σὰν εἶδε τὴν καραβοκύρισσα δέξου ἀπὸ τὴν πόρτα. Ἀγκαλιαστήκανε οἱ δυὸ γυναῖκες καὶ κάτσανε πλάι πλάι στὸ μιντέρι.* Ἡ καραβοκύρισσα τὴν ἄφησε νὰ κλάψη, νὰ μοιρολογήσῃ, νὰ χτυπηθῇ, ποὺ τὸν ἔχασε τὸ μονάκριβο καὶ δὲ θὰ τὸν ξαναδῇ, κι οὔτε μνημούρι νὰ κλάψη, οὔτε καντήλι νὰ τ' ἀνάψη, οὔτε χῶμα νὰ πηγαίνη νὰ τὸ λουλουδίζῃ νὰ σβήνῃ τὸν πόνο της... Καλὰ καλὰ δὲν τῆς εἴπανε ποῦ τὸν θάψανε. "Αχ, κι ἀν τὸν θάψανε, γιατί μασημένα ὅλοι τῆς τά 'πανε..." "Αχ, κι ἀν δὲν τὸν ρίξανε στὰ τρίσβαθα, στὴ σκοτεινιὰ τῆς θάλασσας..." Ετούτος ἤτανε κι ὁ μεγαλύτερος καημός της... «—Σώπα, Παγωνίτσα μου» τὴν πῆρε μὲ τὸ καλὸ ἡ καραβοκύρισσα «ὅ Θεὸς ἀπὸ ψηλὰ τὸ σκέπει στὴν ξένη γῆς, κι ἡ θύμηση δλονῶνε μας...» Στυλαυτιάστηκε* ἡ χαροκαμένη σὰν τὴ λαγωνίκα ποὺ προσμένει νὰ τῆς ξαναφανερώσουν τὸ κλεμμένο κουτάβι της. «—Τί νὰ σοῦ ποῦν, οἱ δόλιοι, ποὺ τὸν είχαν σὰν ἀδερφό; Ποιὸς νὰ σοῦ μιλήσῃ, ποὺ ματώνει ἡ ψυχή τους; Λένε σὲ μιὰ μάνα ποῦ θάψανε τὸ παιδί της; Βαστᾶνε νὰ τῆς τὸ ποῦν; Μὲ τί καρδιά;» Καὶ χαμηλώνοντας τὴ φωνή, ποὺ ἔτρεμε σὰ φύλλο στὸν ἀγέρα: «—Ἐμένα δμως μοῦ τὰ ξιστόρησε ὁ ἄντρας μου...» Στάθηκε ἡ Παγωνίτσα ν' ἀκούσῃ. Κάθε λόγος τῆς καπετάνισσας τῆς μάλαζε τὴν καρδιά, τῆς τὴ γλύκαινε... Κι ἐκεῖνος ὁ πόνος, ὁ σουγλερός, ποὺ τῆς τριβέλιζε* τὰ σωθικά, κατάπεφτε... «—Νά 'χης καλό, καπετάνισσα... Νά 'χης καλό...»

Μὲ τὸ μούχρωμα,* νά σου κι ὁ καραβοκύρης. Μπήκε μουδιασμένος. Βρῆκε τίς δυὸ γυναῖκες πλάι πλάι. Ἡ χαροκαμένη ν' ἄκουγε κι ἄλλα ἀπὸ τὸ στόμα τῆς καπετάνισσας, κι ἡ καπετάνισσα νὰ μετράῃ μὲ τὸ μάτι ἀν σῶναν τὰ ὅσα εἶπε... Σὰ νά 'δε ἡ δόλια τὸ γιό της στὸ πρόσωπο τοῦ καραβοκύρη του. Στυλώθηκε καὶ πῆρε νὰ τὸν εὐχολογάγη ποὺ ἄλλαξε ρότα* γιὰ τὴ Λισμόνα, μόνο καὶ μόνο γιὰ ν' ἀναπάψη τὸ κορμί του, ποὺ πιά-

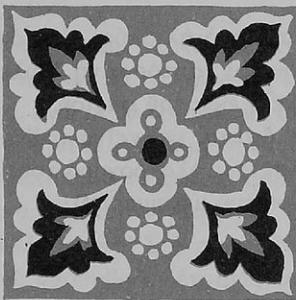
σανε στὸ λιμάνι καὶ ποὺ μ' ὀλάκερο τὸ τσοῦρμο του ξεπροβοδίσανε χριστιανικὰ τὸ παιδί της. Σαστισμένος τὴν ἄκουγε ὁ καραβοκύρης, ἐνῷ τὰ ψιχαλισμένα* μάτια τῆς γυναίκας του τόνε κοιτοῦσαν παρακαλεστικά... Εἶναι ώραιο, λέει, τὸ κοιμητήρι ἔκει, καὶ τοῦ ὑπὲρ ξύλινο σταυρὸς καὶ καντήλι νὰ καίη ὡς τὶς σαράντα. "Αχ, καὶ κάποια ἄλλη χαροκαμένη θὰ τ' ἄναφτε τὶς ψυχογιορτές,* κάποια ἄλλη θὰ βρισκόταν νὰ τὸν γνοιάζεται στὴ θέση τὴ δική της. Κοιτώντας καὶ τοὺς δύο μέσα στὰ μάτια, χαρούμενη πέρι, δὲν ἔκρυψε πιὰ τὴ βιάση της πότε νὰ κλείσουν τὰ τρίχρονα..."

Μές στὴ βουὴ τὴν καθημερινή, τὸ Γαλαξίδι ἔχασε μὲ τὸν καιρὸ πῶς ἡ Μπράτσαινα πρόσμενε... Καὶ ξαφνικὰ ἔνα πρωὶ μαθεύτηκε πῶς χτὲς βράδυ ἡ Μπράτσαινα πρόσπεσε στὴν καραβοκύρισσα, πάως, τώρα ποὺ κλείσαν τὰ τρία χρόνια τοῦ γιοῦ της, νὰ γράψῃ τοῦ ἄντρα της, ωρίζοντας ἀπὸ τὴν Ἰγγλετέρα* νὰ πιάσῃ στὴ Λισμπόνα, νὰ τῆς φέρῃ τὰ κόκαλα τοῦ παιδιοῦ της. Τά χασε ἡ καραβοκύρισσα. Πάσχισε νὰ συμπιάσῃ τ' ἀσύμπιαστα. Πῶς τάχα μπῆκαν στὴν Τζιμπεράλτα* καὶ τώρα ἀρμενίζουν σὲ λιμάνια ἀφρικάνικα... «—Τ' ἄλλο ταξίδι, μαθές...» «—Μπά, θ' ἀργήσῃ νὰ πάη κατὰ κεῖ, κλεισμένο τὸ ναῦλο γιὰ τὴν Ἀζοφική...» Ἀπὸ κεῖνο τὸ βράδυ, ἡ Μπράτσαινα δὲν ἄφηνε καπετανόσπιτο γιὰ καπετανόσπιτο μὲ τὸ παρακάλιο στὰ χείλη νὰ τῆς φέρουνε πίσω τὸ γιό της. Νὰ τὸν ἔχη κοντά της, στὸ κοιμητήρι τοῦ Γαλαξιδιοῦ, νὰ παγαίνη νὰ τὸ συντροφεύη πρωὶ καὶ βράδυ, νὰ τὸ χορτάσῃ κάνε στὰ γερατειά της τ' ἄραχλα,* νὰ μὴν τὸ φάη κι αὐτὸ ἡ ξενιτιά. Τοῦ χει τοιμάσει καὶ τὸ μνηματάκι του καὶ πρόσμενε, δλο πρόσμενε, νὰ τῆς τὸν φέρουνε νὰ γράψῃ πάνου στὸ σταυρὸ τ' ὄνομά του. Μασημένα λόγια ἀπὸ παντοῦ: «—Στενεύουν δσο πᾶνε κατακεῖ τὰ ναῦλα, Παγωνίτσα μου.» Κι ἀν πετύχαινε κάποιον ποὺ θὰ τραβοῦσε γιὰ Ἀντλαντικό, δλο οἱ καιροὶ κι οἱ ἀνέμοι τῆς Νεβάδας δὲν ἥξερε ἀν θὰ τὸν ἄφηναν νὰ πιάσῃ στὴ Λισμπόνα. Κι δλο τοῦτο τὸ ταξίδι εἶναι δύσκολο... Νὰ δούμε τ' ἄλλο...

Τὰ τρίχρονα γίναν ἔξαχρονα, τὰ ἔξαχρονα ἐννιάχρονα, κι ἡ

Παγωνίτσα ὅλο παρακαλοῦσε ἀπὸ καπετανόσπιτο σὲ καπετανόσπιτο: «—Κάνε ύπομονή, Παγωνίτσα μου, ὅλο καὶ κάποιος θὰ πιάσῃ στὴ Λισμπόνα..» Κι ἀκόμα ἔχουν νὰ τὸ λένε οἱ γερόντισσες τοῦ Γαλαξίδιοῦ, πῶς ἀναθυμοῦνται στὰ μικράτα τους, στ' ἀκροθαλάσση τοῦ Γαλαξίδιοῦ, κάθε ποὺ ἥταν τὰ καράβια νὰ σαλπάρουν, μιὰ γριούλα σφιχτοδεμένη μὲς στὸ μαύρο τῆς μποξά* καὶ μὲ τὴ μαύρη τῆς μαντίλα κατεβαστή, νὰ σιμώνη τοὺς καραβοκύρηδες καὶ τοὺς καπεταναίους καὶ νὰ τοὺς παρακαλάῃ νὰ πιάσουνε στὴ Λισμπόνα γιὰ χάρη τῆς καὶ νὰ τῆς φέρουνε, ἄχ, νὰ τῆς φέρουνε πίσω τὸ γιό της.

(Απὸ τὸ βιβλίο *Γαλαξίδι*)

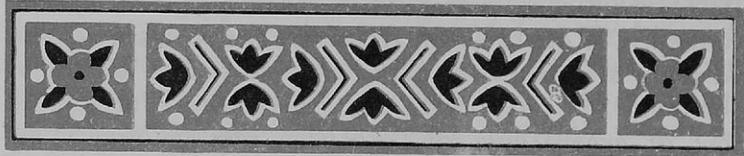

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Τετράστιχο

Στὴν ἀργατιά, στὴ χωρατιὰ τὸ χιόνι, ἡ γρίπη, ἡ πείνα, οἱ λύκοι, ποτάμια, πέλαγα, στεριές, ξολοθρεμός καὶ φρίκη.
Χειμώνας ὄγριος. Κι ἡ φωτιά, καλοκαιριὰ στὴν κάμαρά μου.
Ντρέπομαι γιὰ τὴ ζέστα μου καὶ γιὰ τὴν ἀνθρωπιά μου.

(Απὸ τὴν ποιητικὴ συλλογὴ *Ο κύκλος τῶν τετράστιχων*)

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΠΑΡΑΣ

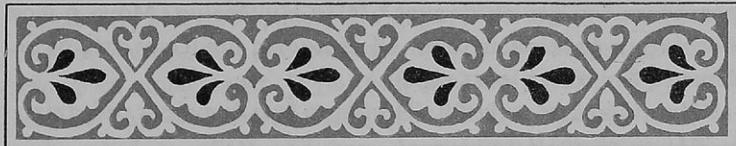
Μεσημέρι

Ανάψανε στὸ ἥλιοπύρι οἱ δρόμοι,
ἀφήνουν οἱ μαστόροι τὴ δουλειά τους,
σήμανε ἡ ώρα τοῦ φαγιοῦ.
Καὶ τ' ἄψυχα, καὶ κεῖνα τρῶνε ἀκόμη
τοὺς ἵσκιους δλοτρόγυρά τους
τὴν ώρα τοῦ μεσημεριοῦ.

Πελοπόννησος

Μικρὸ τρενάκι ποὺ περνᾶς
μέσ' ἀπ' τὰ πεῦκα, ἀπ' τὶς ἐλιές,
τὸ δρόμο σου ἀνακόβοντας
μπροστὰ σὲ πέντε ἀρνάκια,
ἐνῶ γελᾶν τριάντα δυὸ
κάτασπρα δόντια ἐνὸς βοσκοῦ
καὶ στὴν μπασιὰ τοῦ ἔξωκλησιοῦ
τρεμίζουν δυὸ κεράκια.

(Απὸ τὴν ποιητικὴ συλλογὴ Συνθέσεις)

MIX. Δ. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

Εἰσαγωγικὲς ἐξετάσεις

ΗΜΕΡΩΣΕ;

Κι εὐθὺς πετάγομαι ἀπ' τὸ κρεβάτι μου. Στὴν κάμαρα μπαίνει ἔνα φῶς ἀπ' τὸ φεγγίτη καὶ κάνει λευκό τὸν ἔνα τοῖχο, ἐνῷ οἱ ἄλλοι μένουν ἀκόμη σκοτεινοί. Ἡ πρωινὴ ψύχρα εἰν' ἀκόμη δυνατή. Εἶναι νωρίς. Μᾶ δὲν αἰσθάνομαι τὴν ἐπιθυμία νὰ ξανακοιμηθῶ, τὸν πειρασμὸν νὰ ξανακλείσω τὰ μάτια. Σὲ μιὰ στιγμὴ εἶμαι κιόλας ὅρθιος.

Σήμερα εἶναι οἱ ἐξετάσεις! Στὸ σπίτι εἶναι ἀκόμη ἡ ἡσυχία τοῦ ὑπνου. Περπατῶ ἀθόρυβα κι ἐτοιμάζομαι βιαστικά. Κάθομαι στὸ τραπέζι καὶ πιάνω τὸν Ξενοφώντα. Ἐκεῖνα τὰ χρόνια, δταν τελειώναμε τὸ Σχολαρχεῖο* καὶ δίναμε εἰσιτήριες ἐξετάσεις γιὰ τὸ Γυμνάσιο, μᾶς ἐξέταζαν καὶ Ξενοφώντα. Ρίχνω μιὰ ματιά. Ψάχνω στὸ μυαλό μου, νὰ συγκεντρώσω τὶς γνώσεις μου, ν' ἀνακαλύψω δλες τὶς ἀπορίες μου, ποὺ ἵσως ἔχουν λησμονηθῆ σὲ μιὰ γωνιὰ τῆς μνήμης μου, νὰ τὶς λύσω τώρα δά, δλες μαζί. "Ἐχω ἔχασει —τὸ 'χα ἔγνοια ἀπὸ χτές τὸ βράδυ, μόλις ἔπεσα νὰ κοιμηθῶ— τὴ γενικὴ τῆς ἀττικῆς κλίσεως. Ἀνοίγω τὴ Γραμματική: «ὅ λεώς, τοῦ λεώ...». Ἐτοιμάζω τὸν κοντυλοφόρο, τὴν πένα —μιὰ καινούρια ψιλὴ πενούλα,— τὸ στυπόχαρτο.

Δὲν διαβάζω ἄλλο. Ὁ πατέρας ἔλεγε ὅτι πρέπει τὴν ὥρα τῶν

έξετάσεων νά ’χω «διαύγεια».* "Ολα είν' έτοιμα. Μόνο ή ώρα είν' άκόμη έφτα παρά τόσο. Οι έξετάσεις άρχιζουν στις δύτι. Άκόμη δὲν θά ’χη πάει κανείς.

— Η μητέρα έχει σηκωθῆ. Η κίνηση έχει ξυπνήσει στὸ σπίτι.
— Μίμη, τὸ γάλα σου.

— Αλήθεια, είχα ξεχάσει τὸ γάλα μου. Περνάω στὴν τραπεζα-
ρία. "Ωσπου νὰ τὸ πιῶ, ή ώρα θὰ γίνη έφτάμιση, θὰ μπορῶ νὰ
ξεκινήσω. Τρώω βιαστικὰ κι ἀνόρεχτα, ἀφήνω δὲν σχεδὸν τὸ
ψωμί μου. Η μητέρα φωνάζει:

— Φάε μὲ τὴν ήσυχία σου. Νωρὶς είν' άκόμη. Θὰ πεινάσῃς τὴν
ώρα τῶν έξετάσεων καί, ξέρεις, νηστικὸ ἀρκούδι...

— Μὰ δὲν μπορῶ, δὲν πεινῶ.

Οἱ μητέρες νομίζουν δτι δὲν φαῖ έχουμε τὸ νοῦ μας.
"Οταν σκέπτεται κανεὶς δτι σὲ λίγην ώρα κρίνεται ή τύχη του,
πᾶς είναι δυνατὸ νὰ συλλογιστῇ τὸ γάλα; Σὲ λίγην ώρα, μέσα
στὴ μεγάλη αἴθουσα τοῦ Γυμνασίου, θὰ γίνουν τὰ μεγάλα γεγο-
νότα. 'Εκεῖ θὰ φανῇ δὲν θὰ φέρουν ἀποτέλεσμα δὲν οἱ κόποι
τοῦ καλοκαιριοῦ —φέτος έγὼ δὲν κατάλαβα καλοκαίρι— ή θὰ
βγοῦν δὲν μάταια. Τόσα διαβάσματα, τόσος Ξενοφῶν, τόσα
κλάσματα, τόση Γραμματική... "Ολ' αὐτὰ πρέπει νὰ 'ναι συγ-
κεντρωμένα ἐκείνη τὴ στιγμὴ στὸ κεφάλι μου. Στὴ σκέψη
αὐτή, μὲ πιάνει κάτι σὰν ίλιγγος: * "Ολ' αὐτὰ πρέπει νὰ 'ναι
μαζεμένα, ταχτοποιημένα ἐκείνη τὴ στιγμὴ στὸ νοῦ μου. "Ολα!
Δὲν μένει παρὰ μιᾶς ώρας προθεσμία! Νομίζω δτι τὸ κεφάλι
μου γυρίζει. Πολεμῶ, σὰν ἀπελπισμένος, νὰ κάμω ἔνα πείραμα:
— Πᾶς διαιτεῖται μικτὸς διὰ κλάσματος; ρωτῶ τὸν έαυτό μου.

Καὶ —ποιὸς θὰ τὸ πίστευε!— ἀνακαλύπτω δτι τὸ μυαλό μου
δὲν έχει τὴν ἀπάντηση πρόχειρη. Προσπαθῶ, ἐπικαλοῦμαι τὴ
μνήμη μου... Τίποτε! Αλίμονο... Τά ’χω ξεχάσει. "Αν ἔτσι τά
’χω ξεχάσει δὲλα; "Αν καὶ στὰ 'Ελληνικὰ έχω πάθει τὰ ἴδια;
— Πᾶς κάνει δ ἀόριστος τοῦ ρήματος ὀνοῦμαι; ρωτῶ πάλι τὸν
έαυτό μου.

Καὶ ἀνέλπιστα πάλι τὸ μυαλό μου διστάζει, πάλι ή μνήμη
μου ἀκινητεῖ. "Ε, χωρὶς ἄλλο, τά ’χω χάσει. Γιὰ μιὰ στιγμὴ

θαρρῶ πῶς δλα μοῦ 'φυγαν. Δὲν ξέρω τί νὰ κάμω. Νομίζω πῶς
δλεῖς οἱ γνώσεις μου μοῦ φεύγουν, σμήνη* δλόκληρα, χωρὶς νὰ
μπορῶ νὰ κάμω τίποτε. "Εχω τόση ἀπελπισία ποὺ μοῦ 'ρχονται
δάκρυα. "Αχ, Θεέ μου, δὲν μποροῦσε νὰ είχα λίγες δρες προθε-
σμία, νὰ ήταν αὔριο; Σήμερα, δρισμένως θ' ἀποτύχω... Και
τότε;

Κείνη τὴ στιγμὴ περνᾶ δ πατέρας.

— Τί 'ν' αὐτά; Είσαι πολὺ χλωμός. "Ετσι θὰ πᾶς στὶς ἐξετά-
σεις; Καλὰ είσαι;

— Πατέρα μου, τὰ ξέχασα δλα, δλα! Θ' ἀπορριφθῶ!

‘Ο πατέρας βάζει τὰ γέλια. Κάτι γέλια τόσο εἰλικρινῆ, ποὺ
στὸ τέλος κι ἐγὼ παίρνω θάρρος. Ζητῶ ἔνα λόγο παρηγορη-
τικό.

—"Εννοια σου, παιδί μου, καὶ δὲν τὰ ξεχνᾶς ἐκεῖνα ποὺ ἔμαθες.
Μένε ήσυχος. Πήγαινε στὸ καλό, μὴν τύχη κι ἀργήσης. Καλὴ
ἐπιτυχία.

‘Η μητέρα τρέχει. Θέλει κι αὐτὴ νὰ πῆ κάτι ἐνθαρρυντικό.

— Μά, παιδάκι μου, γιὰ τὶς ἐξετάσεις κάνεις ἔτσι; Σὰ νὰ πη-
γαίνης γιὰ ἐγχείρηση! "Αν πετύχης, καλά. "Αν δὲν πετύχης,
πάλι καλά! Τὴν ὑγειά σου νά 'χης!

Παίρνω θάρρος, τὸ χρῶμα ξανάρχεται στὰ μάγουλά μου.
Κοιτάζω τὸ ρολόι: 'Οχτὼ παρὰ εἴκοσι. "Α, ἀργησα κιόλας!

‘Αρπάζω δλα τὰ χρειώδη* πού 'χω ἐτοιμάσει καὶ ξεκινῶ, χω-
ρὶς νὰ θυμηθῶ νὰ βρῶ στὰ «ἀνώμαλα» τὸν ἀόριστο τοῦ ὀνοῦ-
ματι, ποὺ είχα ξεχάσει.

— Καλὴ ἐπιτυχία!

‘Η μητέρα μὲ φιλεῖ τρυφερὰ καὶ μὲ κατευοδώνει.* Αὐτὸ τὸ
φιλιὶ είναι σὰ νὰ μοῦ ἔχυσε θάρρος μέσα στὴν ψυχή! Φεύγω.
Στὴν καμπὴ* τοῦ δρόμου μὲ τὶς ἀκακίες, νὰ το, τὸ Γυμνάσιο!

* * *

Τὸ Γυμνάσιο. Είναι κάτι ξένο καὶ φοβερὸ γιὰ δλ' αὐτὰ τὰ
παιδιὰ ποὺ περιμένουν αὐτὴ τὴν ώρα στὴν αὐλή, νὰ δώσουν
εἰσιτηρίους. Πόσα ἀπ' αὐτὰ θὰ πετύχουν καὶ θὰ τὸ γνωρίσουν

ύστερα σὰ σπίτι τους, πόσα θ' ἀπορριφθοῦν καὶ θὰ μείνη πάλι γι' αὐτὰ ξένο καὶ φοβερὸ αὐτὸ τὸ κτίριο μὲ τὴ μεγάλη ξώπορτα, τοὺς παλιοὺς τοίχους καὶ τὰ σκυθρωπὰ παράθυρα!

Δὲν εἶναι ό βόμβος* τῶν συνομιλιῶν ποὺ κυριαρχεῖ στὰ διαλείμματα. Ἐδῶ ὅλα τὰ πρόσωπα εἶναι ἀνήσυχα, τὰ βλέμματα ρωτιοῦνται μεταξύ τους, οἱ συνομιλίες δλες σοβαρές. Μερικοὶ εἶναι πολὺ ἀνήσυχοι. Ἐχουν χάσει δλότελα τὸ ἡθικό τους. Μερικοὶ ἄλλοι δὲν δίνουν πεντάρα. Ἐνας ἄντρας ἵσαμε κεῖ πάνω, ό Θάνος, ἀκούγεται μὲ τὴ δυνατή του φωνή:
—“Αν μπῶ, καλὰ τὴν ἔχω. Αν δὲν μπῶ, δὲν θὰ κρεμάσω μαύρη σημαία! Ας εἰν’ καλὰ τὸ μαγαζί!

Ἐγώ τὸν κοιτάζω μ' ἐνδιαφέρον. Τί καλὰ ποὺ τὴν ἔχει αὐτός! Ο πατέρας του εἶναι μεγαλέμπορος. Βέβαια, θὰ στενοχωρεθῇ, ἀν διγός του ἀπορριφθῇ. Ἀλλὰ θὰ τὸν κρατήσῃ στὸ γραφεῖο του. Ἰσως μάλιστα καὶ νὰ τὸ προτιμᾶ ἔτσι, χάριν τῆς περιουσίας του. Μὰ ό πατέρας δικός μου σκέπτεται ἀλλιώς. Ἐχει τόσον πόθο νὰ πετυχαίνουμε ἐμεῖς τὰ παιδιά, χαίρεται τόσο πολὺ δταν τοῦ δείχνουμε καλοὺς βαθμούς! Κι ἡ μητέρα τὸ χει κρυφὸ καμάρι. Ἀν ἀπορριφθῶ, δι πατέρας θὰ λυπηθῇ τόσο ποὺ θὰ χύσῃ δάκρυα. Ή μητέρα θὰ πικραθῇ, μὰ δὲν θὰ τὸ δείξῃ. Καὶ τί πόνος νὰ μαντεύω τὴ λύπη της, ποὺ θὰ προσπαθῇ νὰ μοῦ τὴν κρύψῃ!

Ξαφνικά, Ἐνας φλογερὸς πόθος μὲ κυριεύει, νὰ πετύχω στὶς ἔξετάσεις μὲ κάθε θυσία. Πρέπει νὰ πετύχω, νὰ κάμω τὸ πᾶν γιὰ νὰ πετύχω. Ναι, ἄλλὰ τώρα πιὰ εἰν’ ἀργά. Ο, τι ξέρω, ξέρω... Κι ἀν εἶναι ν’ ἀπορριφθῶ, δὲν γίνεται τίποτε πιὰ τώρα.

Βέβαια, δὲν πιστεύω σοβαρὰ πῶς θ' ἀπορριφθῶ. Σκέπτομαι καὶ αὐτό: “Αν κινδυνεύω ἐγώ, ποὺ ἔχω, σημειῶστε, ἐννέα στὸ ἀπολυτήριο μου, πόσο θὰ κινδυνεύουν δλοι οἱ ἄλλοι ποὺ ἔχουν λιγότερο; Καὶ ὅμως καμιὰ φορὰ —ποιὸς ἐγγυᾶται; ”Α, ἀν πάθω τέτοια συμφορά, κάτι θὰ μοῦ ’ρθη ἀπ’ τὴ λύπη μου. Τὴν ώρα ποὺ θὰ πρόκειται...

Χτυπᾶ τὸ κουδούνι. Χτυπᾶ μὲ δυνατούς, γρήγορους, παρατεταμένους ἥχους.

“Ολες οι σκέψεις ἔφυγαν ἀπ’ τὸ νοῦ μονομιᾶς, δῆπος φεύγουν τὰ πουλιά ἀπ’ τὸ δέντρο μὲ τὴν τουφεκιὰ τοῦ κυνηγοῦ. “Ολοὶ ἀνεβαίνουν. Πόσο μεγάλη αὐτὴ ἡ σκάλα, ἡ ὕγινωστη, μὲ τὰ σιδερένια ἐλάσματα* ποὺ βροντοῦν καθώς ἀνεβαίνεις...

Στὴ μεγάλη αἴθουσα μᾶς τοποθετοῦν στὰ θρανία.

— Αραιά! μᾶς λέει δὲπόπτης.

— Εἰς ἀκροβολισμόν! γελᾶ ἔνας νέος καθηγητής, ποὺ μᾶς κοιτάζει εὕθυμα ἀπ’ τὴν ἔδρα.

Ἡ τοποθέτηση κι δὸς θόρυβος τελείωσαν. Καθόμαστε τώρα, δυὸς δυὸς στὸ κάθε θρανίο, καὶ περιμένούμε. Ἀντικρύ μου, ἀπ’ τὸ παράθυρο, βλέπω τὸ καμπαναριό τῆς ἐκκλησιᾶς μὲ τὸ ρολόι. Κοιτάζω. Θέλει ἔνα λεπτὸ γιὰ νὰ χτυπήσῃ δχτώ. Οἱ δυὸς δεῖχτες κάνουν πάνω στὴν πλάκα τοῦ ρολογιοῦ μιὰ πολὺ δξεία γωνία. Οἱ ψιθύροι στὴν αἴθουσα εἶν’ ἐλάχιστοι, ἡ ἀγωνία τῆς ἀναμονῆς ἐπικρατεῖ.

— Ντάνν... Ντάνν...

Τὸ ρολόι χτυπᾶ δχτώ. “Ολα τὰ κεφάλια κινοῦνται, μιὰ ἀνησυχία σηκώνεται, δῆπος δταν σαλεύουν τὰ φυλλώματα σὲ μιὰ ξαφνικὴ πνοὴ τοῦ ἀέρα.

Καὶ τὸ τελευταῖο χτύπημα ἀκούστηκε. Μιᾶς στιγμῆς νεκρικὴ σιγή, κι δὸς Γυμνασιάρχης μπαίνει μέσα. Ψηλὸς κι ἐπιβλητικός, μὲ χρυσὰ γυαλιά ποὺ τὸ μαδρὸ τους κορδονάκι κρέμεται ώς τὸ γιλέκι του, στέκεται ἀμέσως ἀλύγιστος, σὲ στάση προσευχῆς. “Ολοὶ σηκώνονται καὶ τὸν μιμοῦνται. “Ἐνας ἀπ’ τὸ πρῶτο θρανίο λέει τὴν προσευχήν. “Υστερά δὸς Γυμνασιάρχης, μ’ ἔνα φύλλο χαρτὶ στὸ χέρι, ἀνεβαίνει στὴν ἔδρα. Θὰ διαβάσῃ κατάλογο.

“Αρχίζουν τὰ δύνοματα — αὐτὴ ἡ παρέλαση τῶν δύνομάτων, ποὺ τὸ καθένα ἔχει τὴ φυσιογνωμία του. ” Άλλα μακριὰ καὶ πολυσύλλαβα σὰν ἀμάξιστοι χίες, ἄλλα σύντομα σὰν κραυγὲς πουλιῶν. Καὶ τὰ «παρῶν» ποὺ ἀκούγονται, ἔχει τὸ καθένα καὶ τὸν τόνο του, ποὺ δὲ ἔνας διαδέχεται τὸν ἄλλον, χωρὶς ἀρμονία, σὰ νὰ κουρδίζωνται οἱ χορδὲς ἐνὸς δργάνου.

“Άλλοι φωνάζουν τὸ «παρῶν» δυνατά, ἄλλοι τὸ λένε μέσα

τους. "Ο Θάνος, ό γιός τοῦ μεγαλεμπόρου, ξβαλε μιὰ φωνάρα, σὰν τοῦ Δημάρχου πέρσι στήν 'Εθνική 'Εορτή, δταν φώναξε «Ζήτω τὸ 'Εθνος!». Μερικοί χαμογέλασαν, ό Γυμνασιάρχης ἔριξε ἔνα βλοσυρό βλέμμα πάνω ἀπ' τὰ ματογυάλια του.

Τελειώνει κι ό κατάλογος. Πάλι νεκρική σιγή...
— Στήν πρώτη γραμμή, φωνάζει ό Γυμνασιάρχης. Τὸ ὄνομά σας: Πρᾶτα τὸ ἐπώνυμον, κατόπιν τὸ ὄνομα καὶ τέλος τὸ πατρωνυμικόν. Παραδείγματος χάριν: Γεωργόπουλος, Δημήτριος, τοῦ Νικολάου!

"Όλα τὰ κεφάλια σκύβουν, κι ἡ διαταγὴ ἐκτελεῖται σιωπηλά.
— Στὴ δεύτερη γραμμή: «Εἰσιτήριοι ἔξετάσεις!»

Τὰ κεφάλια σκύβουν πάλι, κι οἱ πένες ἐκτελοῦν κι αὐτὴ τὴν παραγγελία.

Κείνη τὴ στιγμή, τὸ μάτι τοῦ Γυμνασιάρχη πέφτει στὰ γραπτὰ τοῦ πρώτου θρανίου. Σκύβει σ' ἐν' ἀπ' αὐτά. Σηκώνεται θυμωμένος:

— Ντροπή! «Εἰσιτήριοι» τὸ σῆ μὲ ἥτα! "Επρεπε νὰ ντραπῆτε νὰ 'ρθῆτε κὰν γιὰ ἔξετάσεις!

"Ενας τρόμος σκορπίζεται παντοῦ. "Ολοι παγώνουν. 'Αλιμονο! 'Ο δυστυχισμένος ἐκεῖνος μπορεῖ νά 'ναι βέβαιος ότι θὰ ἀπορριφθῇ.

Τὸ ύφος τοῦ Γυμνασιάρχη φαίνεται σὰ νὰ κλείνῃ τὴν παρένθεση κι ἔξακολουθεῖ.

— Στὴν τρίτη γραμμή: Τὴν ἡμερομηνία.

Κι υστερ' ἀρχίζει ἡ ὑπαγόρευση. 'Ο Γυμνασιάρχης διαβάζει ἀργά, λέξη πρὸς λέξη, τὸ ἀρχαῖο κείμενο:

— «Μεταπεμψάμενος – οὖν – Μεγάβαζον –...»

"Ολοι εἶναι σκυμμένοι, ἀναπνοή δὲν ἀκούγεται.

'Εγὼ γράφω, ἡ πένα μου τρέχει. Είμαι χαρούμενος. Οἱ φράσεις, ἡ μιὰ μὲ τὴν ἄλλη, ἔρχονται καθαρές, εύνόητες, χωρὶς προσκόμματα.* Κι ό Γυμνασιάρχης ἔξακολουθεῖ νὰ λέη μιὰ μιὰ καὶ χωριστὰ κάθε λέξη, σὰν τὴν καμπάνα ποὺ χτυπᾷ, μιὰ μιά, τὶς ώρες.

(Από τὸ παιδικὸ μιθιστόρημα 'Η συντροφιά μας)

I. ΑΓΓΕΛΟΥ

Μέσα στήν καταιγίδα

Μιὰ παρέα παιδιών, ποὺ περπατοῦν στήν έξοχή γιὰ μιὰ δρισμένη άνιχνευστή, βρίσκεται ξαφνικά μέσα σὲ φοβερή καταιγίδα. Στὶς σελίδες ποὺ άκολουθοῦν, περιγράφεται ἡ καταιγίδα, οἱ κίνδυνοι ποὺ διέτρεξαν τὰ παιδιά, καὶ ὁ τρόπος μὲ τὸν δποῖο κατόρθωσαν ν' ἀντιμετωπίσουν τὸ ἀναπάντεχο αὐτὸ γεγονός.

ΙXΑΜΕ ἀρκετὰ ξεμακρύνει. Εἴχαμε χάσει ἀπὸ τὰ μάτια μας τὸ χωριό, δταν τὸ βουνὸ τυλίχτηκε ἀπότομα μέσα στὸ σύννεφο. Δὲ βλέπαμε τίποτε πιὰ μπροστά μας. Οἱ χωριάτες ποὺ μᾶς συντρόφευαν ἔνιωσαν ἀμέσως τὸν κίνδυνο. Μᾶς σταμάτησαν. Μᾶς μάζεψαν κοντά τους καὶ μπήκαν μπροστά. Βιαστήκαμε δλοι. Τοὺς άκολουθούσαμε. Κάποιος ἀν ἀπομακρυνόταν, κάποιος ἀν λοξοδρομοῦσε, ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ χαθῇ. Νὰ πέσῃ σὲ κάποιο γκρεμνό. Κινδυνεύαμε νὰ χάσουμε τὸ δρόμο ἢ νὰ βρεθοῦμε ἐντελῶς ἀπρόοπτα μπροστὰ σὲ ἔνα βάραθρο. Προχωρούσαμε στὰ τυφλά, ἀνάμεσα σὲ χαράδρες καὶ σὲ γκρεμνούς, σὲ ἀπότομες πλαγιές. Ὁ κίνδυνος παραμόνειε παντοῦ. Εύτυχῶς ποὺ εἴχαμε τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς μαζί μας. Ὁ Ἀράπης προχωροῦσε μπροστά. Ἡξερε νὰ δσφραίνεται* τὸν κίνδυνο. Είχε καταλάβει πῶς είχε ἔρθει ἡ ὥρα του. Προχωροῦσε ἀνιχνεύοντας. Ὁσμιζόταν* τὸν ἀέρα.

"Ἐνα ξαφνικὸ ἀνεμοφύσημα ἔφερε τὶς πρῶτες ψιχάλες. Καὶ σὲ λίγο ἄρχισε νὰ βρέχῃ δυνατά. Μᾶς πρόσταξαν νὰ μὴ σκορπίσουμε. Ἡξεραν τὰ μονοπάτια, ἥξεραν ποὺ μπορούσαμε νὰ βροῦμε καταφύγιο. Λοξοδρόμησαν. Μπήκανε μέσα σὲ σκοτει-

νές λόχμες.* Τώρα ολόκληρο τὸ βουνό, ολόκληρο τὸ δάσος ἀναταράζόταν. Βούιζε. Ὁ ἀγέρας ἀνάγκαζε τὰ δέντρα νὰ γέρνουν. Παράσερνε τὴ βροχή. Φούσκωσαν οἱ ξεριάδες* καὶ τὰ φαράγγια. Μεγάλες χοάνες* οἱ χαράδρες, ἀνάδευαν* τὰ σύννεφα. Ὁ ἀέρας τὰ στροβίλιζε καὶ τὰ ἀνατάραζε. Χαρακιές ἀπὸ ἀστραπές, μακρόσουρτα πύρινα φίδια. Κεραυνοί ποὺ γεννιόνταν ἐκεῖ, ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ σύννεφα, σκορποῦσαν τρόμο. Ἀντιβούιζαν τὰ φαράγγια. Ὁ κρότος πολλαπλασιάζόταν ἀπὸ τὴν ἀντήχηση. Προτοῦ σβήσῃ δὲ ἔνας, δεύτερος γέμιζε πάλι τὸ βουνό μὲ ἀντάρα. Λυσσομανοῦσε ἡ βροχή. Φούσκωσαν οἱ νερομάνες.* Τὰ ρυάκια πηδοῦσαν ἀπὸ βράχο σὲ βράχο, παράσερναν χαλίκια καὶ ἐνώνονταν γιὰ νὰ σχηματίσουν ὅρμητικοὺς χείμαρρους. Τὸ χῶμα εἶχε λασπώσει. Κινδυνεύαμε νὰ χάσουμε τὴν ἰσορροπία μας. Γλιστρούσαμε. Πολλές φορὲς νιώσαμε τὸ χῶμα ἢ τὰ χαλίκια νὰ ὑποχωροῦν, νὰ κατρακυλοῦν κάτω στὴν ἄβυσσο. Ἀντιστεκόμαστε μὲ δῆτα δύναμη μᾶς εἶχε ἀπομείνει. Ὁ καθένας ἀνησυχοῦσε γιὰ τοὺς ἄλλους. Δὲν προφταίναμε νὰ πάρουμε ἀνάσα. Καινούριες ριπές, καινούριο ἀνεμοχάλαζο μᾶς ἀνέτρεπε. Κινδυνεύαμε. Ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς χωρικοὺς ποὺ μᾶς συνόδευαν πήγαινε πίσω γιὰ νὰ βοηθάῃ ὅποιον κουραζόταν, ὅποιον κινδύνευε νὰ χάσῃ τὸ δρόμο.

Ξαφνικὰ εἰδάμε τὸν Πέτρο νὰ παραπαίη,* νὰ προσπαθῇ νὰ πιαστῇ ἀπὸ κάπου. Μὰ τὸ χέρι του δὲ βρήκε ἔνα κλαδί, κάποιο στήριγμα. Μάταια ἔψαξε τὸ κενό. Χάνοντας τὴν ἰσορροπία του τότε, ἔγειρε καὶ κατρακύλησε.

Παγώσαμε. Τὸν χάσαμε ἀπὸ τὰ μάτια μας. Τὸν ἀκούσαμε μέσα στὸ σάλαγο* τῆς θύελλας νὰ πέφτῃ καλώντας ἀπεγνωσμένα βοήθεια. Ἀλαφιασμένοι* σταματήσαμε ὅλοι. Οἱ δυὸ χωριάτες χύθηκαν στὴν κατηφοριά. Θελήσαμε νὰ τοὺς ἀκολουθήσουμε, μὰ δὲν μᾶς ἄφησαν. Μόνο τὸν Ἀράπη δὲν πρόφτασαν νὰ συγκρατήσουν. Τὸν ἀκούσαμε νὰ γλιστράῃ καθὼς τὸν παράσερνε ἡ γκρεμίλα. Καὶ σὲ λίγο ἀκούσαμε τὸ πένθιμο, τὸ γεμάτο ἐπίκληση οὐρλιαχτό του, τὶς ἐπιταχτικὲς ὄλακές* του ποὺ ζητοῦσαν βοήθεια. Σκύψαμε μὲ ἀγωνία ἀπὸ πάνω. Φοβόμαστε γιὰ

τὴ ζωὴ τοῦ Πέτρου. Ἡταν βέβαιο πῶς εἶχε χτυπήσει. Μὰ πόσο σοβαρὸ ἔπρεπε νὰ είναι τὸ χτύπημα; Καραδοκούσαμε* νὰ τοὺς ἀκούσουμε νὰ ἀνεβαίνουν. Ὁ Ἀντρέας θέλησε νὰ κατέβῃ καὶ αὐτός, μὰ δὲν τὸν ἀφήσαμε. Ἡ βροχὴ ἐξακολουθοῦσε νὰ πέφτη μὲ τὴν ἔδια μανία. Τὰ σύννεφα κόχλαζαν* καὶ μᾶς ἐκρυβαν τὴ θέα. Ἀρχίσαμε νὰ δειλιάζουμε. "Αν εἶχε σπάσει κάποιο χέρι ἢ κάποιο πόδι! Πῶς θὰ μπορούσαμε νὰ συνεχίσουμε τὴν ἀναζήτηση! Μὰ σκεφτήκαμε πῶς μπορεῖ νὰ ἡμαστε πολὺ τυχεροὶ ἀν μᾶς ἔβρισκε μόνο αὐτὸ τὸ κακό.

Ἀκούσαμε κάποιο θόρυβο. Κάποιος ἀνέβαινε. Μὰ ἡ βροχὴ μᾶς τυραννοῦσε. Μᾶς βίτσιζε* τὸ πρόσωπο. Τὸ χαλάζι μᾶς ἔδερνε. Εἶχαμε μουσκέψει ἀπὸ τὸ νερό, ποὺ τὸ νιώθαμε νὰ τρέχῃ κάτω ἀπὸ τὰ ροῦχα μας. Ἀκούσαμε τὶς φωνές τους. Ἐρχονταν. Εἴδαμε τὸν Ἀράπη πρῶτα. "Ετρεξε καὶ χύθηκε πάνω μας. Φαινόταν ἀνήσυχος καὶ ἀνυπόμονος. "Ἐσκυψε ἀπὸ πάνω καὶ αὐτὸς καὶ περίμενε. Χτυποῦσε, ἔσκαβε τὸ χῶμα μὲ τὰ πόδια του. Κλοτσοῦσε ἀπὸ ἀδημονία.* Σηκωνόταν στὰ δυό καὶ ἐπεφτε πάνω μας.

Ἐπιτέλους φάνηκαν μέσα στὴ βροχὴ καὶ στὸ πούσι.* Κουβαλοῦσαν τὸν Πέτρο ἀναίσθητο. Τοὺς ρωτήσαμε μὲ τὴ ματιά. Σήκωσαν τοὺς ὄμους. Δὲν ἤξεραν ἀκόμη. Τὸν ξαπλώσαμε χάμω, ἀδιαφορώντας γιὰ τὴ βροχὴ. Τὸ νερὸ εἶχε ἔπελύνει τὸ αἷμα ποὺ ἔτρεχε ἀπὸ τὰ χείλια του. Τρομάξαμε. Σκύψαμε πάνω του. Ἀφουγκραστήκαμε τὴν καρδιά του. Χτυποῦσε ἀκόμη, ἔστω καὶ ἀδύνατα. Ἀφουγκραστήκαμε τὴν ἀνάσα του. Τὸν ψάξαμε. Ἡταν ἀναίσθητος. Ἀποφασίσαμε νὰ τὸν μεταφέρουμε ἀμέσως σὲ ἀσφαλέστερο μέρος. Ξεκινήσαμε πάλι. Παρακαλούσαμε. Νιώθαμε δλο τὸ θάρρος, δλο τὸ κουράγιο μας νὰ καταρρέῃ. Εύτυχῶς ποὺ εἶχαμε αὐτοὺς τοὺς εὐλογημένους ἀνθρώπους μαζί μας. Γρήγόρα μᾶς δδήγησαν σὲ μιὰ σπηλιὰ ποὺ ἀνοιγόταν στοὺς βράχους. Τρέξαμε δλοι καὶ χωθήκαμε μέσα. "Ολα ἡσαν στεγνά. Ξαπλώσαμε τὸν Πέτρο. Βρήκαμε ξερὰ κλαδιά καὶ ἀνάψαμε μεγάλη φωτιά. Ἡ βροχὴ ἐξακολουθοῦσε νὰ πέφτῃ ἀσταμάτητα. Ξεκουμπώσαμε τὸ πουκάμισό του. Γυμνώσαμε τὸ στῆ-

θος του. Είχε μελανιάσει δλόκληρος. "Ωστόσο ή καρδιά του χτυπούσε, και οι χτύποι μᾶς φαίνονταν πιο ζωηροί. Σηκώσαμε και τὰ δυό του χέρια. Ψάξαμε τὰ πόδια του. "Ολο τον τὸ κορμί. Ἀρχίσαμε νὰ τὸν τρίβουμε. Ἀνασηκώσαμε τὸ κεφάλι του. Ὁ Δάμονας ἔβγαλε τὰ ἀλατα ποὺ εἴχαμε μαζί μας και τὰ ἔβαλε κάτω ἀπὸ τὴ μύτη του. Εἴδαμε νὰ φουσκώνῃ τὸ στῆθος του. Ἐβγαλε ἔναν ἀναστεναγμὸ και κατόπι σιγὰ ἄνοιξε τὰ μάτια του. Μὲ τὶ ἀγωνία περιμέναμε αὐτὴ τὴ στιγμή. Ὁ Ἀράπης ἄφησε ἔνα χαρούμενο γάβγισμα.

— Πέτρο, τοῦ ψιθύριζε δ Χρῆστος, Πέτρο.

Φαίνεται πῶς τὸν ἄκουσε. Ἡ ματιά του περιπλανήθηκε πάνω μας. Στὴν ἀρχὴ ἔδειξε ἔκπληξη. Κατόπι, σὰ νὰ θυμήθηκε, μᾶς χαμογέλασε και προσπάθησε νὰ σηκωθῇ. Μὰ δὲν τὸν ἀφήσαμε.

— Μήν ἀνησυχῆτε, εἰπε μόνο, δὲν εἶναι τίποτε.

— Πέτρο, τοῦ ψιθύριζε δ Χρῆστος, Πέτρο.

Τὸν ἀφήσαμε νὰ συνέλθῃ. Και τότε μόνο τὸν ἀνασηκώσαμε. Τὸν βάλαμε νὰ πατήσῃ, νὰ στηρίξῃ τὸ κορμί του και στὰ δυό του πόδια. Τὸν βάλαμε νὰ σφίξῃ και τὰ δυό του χέρια. Είχε χτυπήσει σὲ δλόκληρο τὸ κορμί του, μὰ φαίνεται πῶς δὲν εἴχε σπάσει κανένα κόκαλο. Ἀνακάθισε. Και τότε γδυθήκαμε δλοι και ἀπλώσαμε τὰ ροῦχα μας στὴ φωτιὰ νὰ στεγνώσουν.

Τώρα δὲν φοβόμαστε πιὰ τὴ βροχή. Δὲν ἀνησυχούσαμε γιὰ τὸν Πέτρο, ποὺ μᾶς χαμογελοῦσε. "Ημαστε ἀσφαλισμένοι στὸ καταφύγιο μας κοντὰ στὴ φωτιὰ και παρακολουθούσαμε τὸ ἀνεμοβρόχι νὰ πέφτη χοντρὸ και βίαιο μέσα στὰ σκοτεινιασμένα, τὰ ἀνταριασμένα* βουνά. Ἀρχίσαμε νὰ ξαναβρίσκουμε τὸ θάρρος και τὴν αἰσιοδοξία μας. Τὴν ἐλπίδα. Μπορῶ νὰ πῶ πως ή βροχὴ μᾶς γοήτευε τώρα. Πραγματικά, ήταν ἔνα μεγαλόπρεπο και ἄγριο θέαμα. Διακρίναμε τὰ ἔλατα, τὰ φαράγγια, τὶς ἀντικρινὲς βουνοκορφὲς ποὺ τὶς ἔδερνε τὸ δρολάπι.*

Δὲν ξέραμε ἀν εἴχε βραδιάσει ή ἢ ἦν τὰ σύννεφα είχαν φέρει σκοτάδι. Σὲ λίγο σηκώθηκαν λίγο ψηλότερα και ἀποκαλύφθηκε δλόκληρο τὸ βουνό. Ὁστόσο ή βροχὴ δὲ σταμάτησε. Τώρα είχαν σχηματιστῆ μεγάλες νεροσυρμές.* Βούιζε τὸ νερὸ στὰ

φαράγγια. Ή φωτιά δμως μᾶς γέμιζε μὲ γλυκιὰ ζεστασιά. Πύρωνε τὰ μάγουλά μας, τὰ γυμνά μας στήθη.

Είχε βραχῆ καὶ δὲ Ἀράπης, ποὺ εἶχε ἔαπλώσει κοντὰ στὸν Πέτρο καὶ τοῦ ἔγλειφε κάθε τόσο τὸ χέρι. "Ολοι εἴχαμε μαζευτῆ κοντά του. Τὸν ἀγαπούσαμε περισσότερο τώρα. Καὶ καταλάβαμε γιὰ μιὰ ἀκόμη φορὰ πόσο στενὰ ἡμαστε μεταξύ μας δεμένοι, πόσο ἀγαποῦσε δὲ ἕνας τὸν ἄλλο. "Ομας περισσότερο νιώθαμε εὐγνωμοσύνη γιὰ τοὺς γενναίους αὐτοὺς ἀνθρώπους ποὺ μᾶς εἶχαν συντροφέψει καὶ εἶχαν φροντίσει γιὰ μᾶς.

"Απότομα τὰ σύννεφα σκίστηκαν. Μιὰ μικρὴ ἥλιαχτίδα πρόφτασε νὰ γλιστρήσῃ μέσα ἀπὸ μιὰ χαραγματιά. "Ἐνα οὐράνιο τόξο στεφάνωνε τὶς βουνοκορφές. Μέσα στὶς σταγόνες ποὺ αἰωροῦνταν* καὶ τὶς παράσερνε δὲ ἀνεμος, σχηματίστηκαν χιλιάδες οὐράνια τόξα. "Ἐνας ἀπόβροχάρης ἥλιος ἔστελνε τὶς στερνές* του ἀχτίνες, ποὺ ἔπαιζαν μὲ τὶς σταγόνες. Τὸ φῶς θρυμματιζόταν.* Τὸ ἀπόβραχο ἔφευγε. Ξαναγέλασε τὸ βουνό, οἱ χαράδρες ποὺ οἱ ἵσκιοι εἶχαν ἀρχίσει νὰ τὶς κατακτοῦν. Πέρα στὴν ἀντικρινὴ βουνοπλαγιὰ ἀπόβρεχε ἀκόμη. Τὸ τελευταῖο σύννεφο ἔφυγε καβάλα στὸν ἄνεμο.

Είχε πέσει μιὰ ἔξαίσια γαλήνη. "Ολα ἡσύχαζαν ἀποκαμωμένα. "Ολα εἶχαν ἀνάγκη ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἔκούραση. Τὸ χρυσό φῶς ἀρχισε νὰ ἀποσύρεται. "Εσπασε δὲ καιρός. "Ἐνα μούχρωμα* ἀρχισε νὰ ἀπλώνεται. Τὸ σκοτάδι ἀνέβαινε καὶ κυριαρχοῦσε.

"Αποφασίσαμε νὰ περάσουμε τὴν νύχτα ἐκεῖ. Ἡταν ἔνα ἀσφαλισμένο καταφύγιο. Κοιμηθήκαμε πολὺ κουρασμένοι μὰ ἥσυχοι γύρω ἀπὸ τὸν Πέτρο. Νιώσαμε περισσότερο σίγουροι αὐτὴ τὴ φορά, γιατὶ ἀκούγαμε τὶς βαριές ἀνάσες τῶν ἀνθρώπων ποὺ μᾶς εἶχαν συντροφέψει καὶ ποὺ εἶχαν ἀποφασίσει νὰ περάσουν τὴ νύχτα μαζί μας. Δὲν ἔφυγαν παρὰ μόνο τὸ ἄλλο πρωί, ἀφοῦ βεβαιώθηκαν πάς δὲ καιρός εἶχε καλοσυνέψει. "Οταν μᾶς ἔφεραν στὸ σίγουρο δρόμο ποὺ ἔπρεπε νὰ ἀκολουθήσουμε γιὰ νὰ γυρίσουμε πίσω.

Τοὺς εὐχαριστήσαμε καὶ ξεκινήσαμε.

(Ἀπὸ τὸ μυθιστόρημα *"Ἐνα καλοκαίρι γεμάτο βροχὴ"*)

ΛΙΝΑ ΚΑΣΔΑΓΛΗ

Δειλινὸ

Τὸ ἥρεμο τοῦτο δειλινὸ θλίψη σταλάζει
σὰν τὸ παράπονο τῶν ἄρρωστων παιδιῶν
ποὺ αὐτὴ τὴν ὥρα νιώθουν μόνα, τόσο μόνα.

Βαρέθηκαν τὴν κούκλα καὶ τὰ στρατιωτάκια,
κουράστηκαν ἀπ' τὰ πολύχρωμα βιβλία·
Θά ὑθελαν ἔνα παραμύθι μὲν νεράιδες,
δὲν ἔχουν δῆμος μιὰ γιαγιὰ νὰ τοὺς τὸ πῆ.

Καὶ τ' ἄρρωστα παιδιὰ ξεχνιοῦνται νὰ κοιτάζουν
ἔνα παράθυρο γεμάτο ωχρὸ οὐρανὸ
κι εἰν' τὰ μεγάλα μάτια τους γεμάτα λύπη.

"Ομως στὰ χείλη ἔνα χαμόγελο πλανιέται
— ἔνα δειλὸ καὶ μυστικὸ χαμόγελο—
γεμάτο ἀπὸ τὶς μέλλουσες χρυσὲς χαρὲς
τῶν παιχνιδιῶν καὶ τοῦ μεσημεριάτικου ἥλιου.

(Ἄπὸ τὴν ποιητικὴ συλλογὴ Ἡλιοτρόπια)

ΑΛΚΗ ΖΕΗ

Οι βαρετὲς Κυριακές, ό Ικαρος και ἡ προπαίδεια

ΠΚΥΡΙΑΚΗ, τὸ χειμώνα, εἶναι ἡ πιὸ βαρετὴ μέρα. Θά θελα νὰ ξέρω ἀν δλα τὰ παιδιὰ τοῦ κόσμου περνοῦντε τόσο βαρετὰ δσο ἡ Μυρτὼ κι ἐγώ. Τὸ ἀπόγευμα μάλιστα, δταν ἀρχίζη νὰ σκοτεινιάζῃ νωρὶς νωρὶς, δὲν ξέρουμε τὶ νὰ κάνουμε. Ἀπὸ τὸ πρωὶ, ἔχουμε παίξει, ἔχουμε τσακωθῆ, ὑστερα ξαναμονοιάσει —ἔχουμε διαβάσει ἐγώ τὸν «Δαβὶδ Κόπερφηλδ» και ἡ Μυρτὼ τὸν «Τζάκ» και δὲ μένει πιὰ τίποτα, μὰ τίποτα νὰ κάνης.

Ο μπαμπάς κι ἡ μαμά, τὶς Κυριακές, παίζουν χαρτιὰ στὸ σπίτι τοῦ κύριου Περικλῆ, ποὺ εἶναι διευθυντής τοῦ μπαμπᾶ στὴν Τράπεζα. Ή θεία Δέσποινα, ἡ ἀδελφὴ τοῦ παπποῦ, πάει ἐπίσκεψη στὶς φίλες της, κι ἡ Σταματίνα, ἡ ὑπηρέτρια, ἔχει ἔξοδο. Ἔτσι, μένουμε τὰ κυριακάτικα ἀπογεύματα στὸ σπίτι, μόνες μὲ τὸν παππού. «Ἄν εἶναι καλὸς καιρός, ὁ παπποὺς μᾶς πάει περίπατο, κι ὑστερα, μόλις σκοτεινιάσῃ, γυρνᾶμε πίσω. Τότε ἀρχίζει ἡ μεγάλη βαρεμάρα. Ό παπποὺς κλείνεται στὸ γραφεῖο του, μὲ τὸν «ἀρχαίους» του. Ἔτσι λέμε, μὲ τὴν ἀδελφὴ μου τὴν Μυρτώ, τὰ βιβλία τοῦ παπποῦ, γιατὶ εἶναι δλα Ἀρχαῖα Ἑλληνικά.

Ἐμεῖς πᾶμε στὴν τζαμωτὴ βεράντα και κοιτάμε τὴ θάλασσα.

"Οταν έχη τρικυμία, τὰ κύματα σπάνε στοὺς βράχους, πιτσιλάνε τὰ τζάμια, κι ἔτσι, δπως κυλᾶνε οἱ στάλες ἀπάνω τους, μοιάζουν μὲ δάκρυα. Τότε εἶναι ποὺ συλλογιόμαστε τὶς πιὸ θλιβερὲς ἴστορίες. Τάχατες πῶς πέθανε ὁ μπαμπάς, ή μαμά ξαναπαντρεύτηκε κι ὁ πατριός μας εἶναι πιὸ κακὸς καὶ ἀπὸ τοῦ Δαβίδ Κόπερφηλδ.

"Η, πάλι, σκεφτόμαστε πῶς ὁ παππούς εἶναι ἔνας φτωχὸς ζητιάνος καὶ μεῖς ντυμένες κουρέλια, νορίζουμε μαζί του, μέσα στὸ κρύο, καὶ ζητιανεύουμε, ἀπὸ πόρτα σὲ πόρτα, ψωμί. Καθετὶ ποὺ συλλογιόμαστε, τοῦ δίνουμε καὶ τίτλο, λὲς καὶ εἶναι ὀλόκληρο παραμύθι.

Τούτη δμως τὴν Κυριακή, εἰχαμε τόσο βαρεθῆ, ποὺ σὰν εἴπα στὴ Μυρτώ νὰ παιξουμε «Ο παπποὺς ζητιάνος», μοῦ ἀπάντησε, πῶς πιὸ σαχλὴ ἴστορια δὲν εἰχαμε ξανασκεφτῇ. Καθίσαμε, κάμπιση ὥρα, μουτρωμένες καὶ, ὕστερα, πῆρε κάθε μία ἔνα τζαμάκι γιὰ δικό της καὶ εἴπαμε, σ' ὅποιο πέσουν οἱ πιὸ πολλὲς σταγόνες, ἐκείνη θὰ κερδίσῃ. Ἐπειδὴ δμως κέρδιζα συνέχεια ἐγώ, ή Μυρτώ εἴπε πάλι, πῶς πιὸ κουτὸ παιχνίδι δὲν ξαναπαίξαμε.

— Δὲ φτιάχνουμε μιὰ ἴστορια γιὰ τὸ καπλάνι;* εἴπα, μὰ τὸ μετάνιωσα ἀμέσως, πρὶν καλοτελειώσω τὴ φράση μου καὶ μούδιασα.

— Σὰ δὲν ντρέπεσαι! Αὐτὸ μονάχα σοῦ λέω, ἀγρίεψε ή Μυρτώ. "Εχεις τόσο μεγάλη ιδέα γιὰ τὸν ἔαυτο σου, ποὺ νομίζεις πῶς μπορεῖς νὰ φτιάχνης ἴστορίες γιὰ τὸ καπλάνι!

"Ισως νά χε δίκιο. Γιατὶ γιὰ τὸ καπλάνι, ποὺ εἶναι βαλσαμωμένο μέσα σὲ μιὰ βιτρίνα, κάτω στὸ μεγάλο σαλόνι, μονάχα ὁ ξάδελφός μας ὁ Νίκος ξέρει νὰ διηγιέται. 'Ο Νίκος μένει στὴν Ἀθήνα καὶ σπουδάζει χημικός στὸ Πανεπιστήμιο. Κάθε καλοκαίρι, ἔρχεται στὸ νησὶ καὶ πηγαίνει μαζί μας ἐξοχῆ.

Μπορεῖ, βέβαια, ή θεία Δέσποινα νὰ ἔλεγε πῶς τὸ σκότωσε τὸ καπλάνι ὁ ἄντρας της, γιατὶ περνοῦσε κολυμπώντας ἀπὸ τὴν Τουρκία καὶ ἔτρωγε τὰ πρόβατα στὸ νησὶ —ωτὴ δμως εἶναι ἴστορια γιὰ τοὺς μεγάλους, καὶ κανένα παιδὶ δὲν τὴν πιστεύει. 'Ο Νίκος ξέρει ἔνα θαυμαστὸ παραμύθι γιὰ τὸ καπλάνι τῆς βιτρίνας, ποὺ δὲν τέλειωνε ποτὲ καὶ κάθε καλοκαίρι τὸ συνέχιζε.

Είχε σκοτεινιάσει για καλά. Ή θάλασσα δὲν ξεχώριζε μήτε τὰ κύματα. Μονάχα ἀκούγαμε ἔνα «πάφ», καὶ γέμιζαν ξαφνικὰ τὰ τζάμια δάκρυα. Ο δρόμος ἔξω ἦτανε ἐρημός. Τότε, πήγαινανὰ πιστέψω πᾶς τὸ νησὶ μας ἀδειαζε τὶς χειμωνιάτικες Κυριακές, οἱ ἄνθρωποι ἔφευγαν κάπου μακριὰ κι ἀπόμενε μόνο ἡ τζαμωτὴ βεράντα, μὲ μᾶς τὶς δυό, πού, θαρρεῖς, ἔπλεε μέσα στὴν ἀφρισμένη θάλασσα.

— Σὰ δὲν ντρέπεσαι, ξανάπε ἡ Μυρτώ.

Κατάλαβα πῶς τὸ λεγε πιὸ πολὺ γιὰ νὰ ξαναπιάσουμε κουβέντα, ἔστω κι ἀν ἦτανε γιὰ νὰ τσακωθοῦμε. Κι ἐγὼ ἔψαχνα ἀφορμὴ νῷ πάω κοντά της, γιατὶ ἦτανε πολὺ σκοτεινὰ καὶ φοβόμουνα. Τότε ἀκούστηκαν τραγουδιστὰ τὰ μαγικὰ λόγια: ΠΑ, BOY, ΓΑ, ΔΕ, ΚΕ, ΖΩ, NH...

”Ητανε δὲ παππούς, ποὺ σὰν τέλειωνε τὴ μελέτη του, ἔψελνε σὲ μιὰ παράξενη γλώσσα ποὺ τὴ λένε *Bučantinj*. Ή Μυρτώ κι ἐγώ, ἀμα θέλαμε νὰ κάνουμε τὶς σπουδαῖες στ’ ἄλλα παιδιά, μιλούσαμε, τάχα, μεταξύ μας, μιὰ ζένη γλώσσα. ”Έλεγε ἡ μιά: ΠΑ BOY ΓΑ καὶ ἀπαντοῦσε ἡ ἄλλη: ΔΕ ΚΕ ΖΩ NH. Τότε μᾶς ρωτούσανε: «Μὰ τί γλώσσα μιλάτε;» Έμεις ἀπαντούσαμε καμαρωτά: «Δὲν καταλαβαίνετε; *Bučantiná*».

Ο παππούς ήρθε στὴν τζαμωτὴ καὶ μᾶς πῆρε νὰ πᾶμε στὴν τραπέζαρια. Μᾶς ἔσπασε καρύδια καὶ μᾶς ἔδωσε νὰ τὰ φάμε μὲ μέλι. ”Οταν ἡ Μυρτώ ζήτησε καὶ τρίτη φορὰ νὰ τῆς γεμίση τὸ πιατάκι, δὲ παππούς τῆς εἶπε:

— Μυρτώ, τί προτιμᾶς; Κι ἄλλα καρύδια, ἢ νὰ σοῦ διηγηθῶ ἔνα μύθο;

— Φυσικά, καρύδια! ἀπάντησε ἐκείνη. ”Αφοῦ δὲ μύθος δὲν τρώγεται!

Παράξενος ποὺ εἶναι δὲ παππούς μας! Δὲ μοιάζει μὲ τοὺς παπποῦδες τῶν ἄλλων παιδιῶν. Ψηλός, ψηλός, περπατάει, κρατώντας ἔνα καλάμι, ἀντὶ μπαστούνι, χωρὶς νὰ καμπουριάζῃ καθόλου τὴ ράχη του. ”Ολοι στὸ νησὶ τὸν λένε *«Ο ΣΟΦΟΣ»*.

Ξέρει δόλο τὸν ”Ομηρο ἀπέξω. Ποτὲ δὲ μᾶς λέει παραμύθια γιὰ δράκους καὶ βασιλιάδες, παρὰ μύθους γιὰ τοὺς ἀρχαίους θεοὺς

καὶ θρύλους, γιὰ τοὺς ἥρωες. Καμιὰ φορὰ πιστεύω πώς ὁ παππὸν εἶναι ἀρχαῖος Ἕλληνας, δὲν τολμῶ, δμως, οὕτε στὴ Μυρτώ νὰ τὸ πᾶ, γιατὶ θὰ μοῦ ἀπαντήσῃ: «Σαχλαμάρεξ».

— Λοιπόν, τί θὰ κάνετε τώρα; ρώτησε ὁ παππούς, ἀφοῦ τελειώσαμε μὲ τὰ καρύδια.

Ἐμεῖς δὲν εἴπαμε τίποτα, γιατὶ, ἀν τοῦ λέγαμε πῶς θέλαμε νὰ παίξουμε μαζί του τόμπολα, ἐκεῖνος θὰ μᾶς ἀπαντούσε: «Νὰ σᾶς πῶ καλύτερα ἔνα μύθο. Τόμπολα, παίζετε καὶ μὲ τὴ Σταματίνα».

— Λοιπόν, θὰ σᾶς πῶ ἔνα μύθο, εἰπε ὁ παππούς κι ἄρχισε τὴν ιστορία τοῦ Δαιδαλού καὶ τοῦ Ἰκαροῦ.

... Ὁ Ἰκαρος, μὲ τὰ φτερὰ ποὺ τοῦ ἔφτιαξε ὁ πατέρας του, ὁ Δαιδαλος, ἄρχισε νὰ πετᾶ σὰν πουλί. Μὰ πέταξε τόσο ψηλά, σχεδὸν κοντά στὸν ἥλιο, κι ἔλιωσε τὸ κερί ποὺ μ' αὐτὸ ἦταν κολλημένα τὰ φτερά του. "Ετσι ἔπεσε στὴ θάλασσα καὶ πνίγηκε. Γι' αὐτὸ τὸ πέλαγος, δπου ἔπεσε, λέγεται Ἰκάριον..."

Μέσα στὸ Ἰκάριον πέλαγος εἶναι τὸ νησί μας. Τί μικρὸ ποὺ φαίνεται πάνω στὴν ὑδρόγειο! Σὰ μιὰ μικρὴ τελεία. Πέρα, τ' ἄλλα νησιά, κι υστερα, ὀλόκληρη ἡ Ἑλλάδα κι οἱ ἄλλες χῶρες —ἀπέραντες.

Τί δμορφα ποὺ θά 'ναι νὰ βάζης δυὸ φτερὰ στὴν πλάτη σου καὶ νὰ πετᾶς! Νά 'ναι, δς ποῦμε, μιὰ βαρετὴ Κυριακὴ κι ἐσὺ νὰ λέξ: Δὲ βάζω τὰ φτερά μου, νὰ πεταχτῶ, μιὰ στιγμή, στὴν Ἰαπωνία ἢ στὴν Κίνα ἢ στὴν Ἀφρική, νὰ δῶ ἀν τὰ Γιαπωνεζάκια, τὰ Κινεζάκια καὶ τὰ Ἀραπάκια περνοῦνε κι αὐτὰ βαρετὲς Κυριακές; Νά δῶ ἀν παίζουνε κι αὐτὰ κουτσό, σκοινάκι, πεντόβιολα; — Μπορεῖ στ' ἀλήθεια, παππού, νὰ πετάξῃ καμιὰ φορὰ ὁ ἄνθρωπος; ρώτησα.

— Σαχλαμάρεξ! πρόλαβε ν' ἀπαντήσῃ ἡ Μυρτώ.

Μὰ ὁ παππούς δὲν τὴν ἀφησε νὰ συνεχίσῃ καὶ εἰπε:

— Μπορεῖ, ἀμα περάσουν πενήντα, ἵσως ἐκατὸ χρόνια, νὰ γίνη κι αὐτό. Τώρα ἔχομε Γενάρη τοῦ 1936, μπορεῖ ώς τὸ Γενάρη τοῦ 1986 οἱ ἄνθρωποι νὰ πετᾶνε, σὰν τὸν Ἰκαρο, κοντὰ στὸν ἥλιο, χωρὶς δμως νὰ ἔσκολλάνε τὰ φτερά τους.

— Οὖνου, ως τότε τί νὰ τὸ κάνουμε, λέει ἡ Μυρτώ. Ἐμεῖς πιὰ

Θὰ ἡμαστε γριές, κι ἔτσι κι ἀλλιῶς δὲ θὰ μποροῦμε νὰ πετάμε.

—Ο παππούς τὴν μάλωσε πώς είναι ἐγωίστρια. "Αν, λέει, σκεφτόντανε ἔτσι δλοι, δὲ θά 'χε γίνει καμιὰ ἀνακάλυψη στὸν κόσμο. Οἱ ἐπιστήμονες θὰ λέγανε: Γιατὶ νὰ κουραζόμαστε νὰ βροῦμε τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, ἀφοῦ ὅσπου νὰ τελειοποιηθῇ ἢ ἐφεύρεσῃ μας, ἐμεῖς θὰ εἴμαστε γέροι ἢ θά 'χουμε πεθάνει.

—Αλλὰ οἱ ἐπιστήμονες, κυρία Μυρτώ, συνέχισε ὁ παππούς, σκέφτονται τὴν ἀνθρωπότητα κι δχι τὸν ἑαυτό τους. Οἱ ἴδιοι μπορεῖ νὰ μὴν ὑπάρχουν, ἀλλὰ τὸ δνομά τους μένει ἀθάνατο.

—Θά 'θελα νὰ γίνω ἐφευρέτης, λέει ἡ Μυρτώ.

—"Αν οἱ... ἐφευρέτες ξέρανε τόσο ἄσχημα τὴν προπαίδεια, δπως ἐσύ, τῆς είπε ὁ παππούς, δὲ θὰ γινότανε καμιὰ ἐφεύρεση στὸν κόσμο.

Δὲ φανταζόμασταν πώς θὰ τέλειωνε τόσο ἄσχημα ἡ Κυριακή. Ό παππούς ἄρχισε νὰ ρωτάῃ τὴν Μυρτώ τὸ 7×7 , κι ἐκείνη θαρρεῖς τὸ ἔκανε ἐπίτηδες κι δλο τὰ μπέρδευε. Ἐπέμενε μάλιστα τόσο πώς 7×8 κάνει 46 —ἐνῶ ὁ παππούς ἔλεγε 56— ποὺ ἔκανε τὸν παπποὺ νὰ θυμώσῃ.

—"Αν δὲ μάθης τὴν προπαίδεια ἀπέξω κι ἀνακατωτά, δὲ θὰ πᾶς ποτέ σου σὲ ἀληθινὸ σχολεῖο, είπε ὁ παππούς καὶ μᾶς ἔστειλε νὰ κοιμηθοῦμε.

Ἐγώ πηγαίνω στὴ δεύτερη τάξη καὶ ἡ Μυρτώ στὴν τέταρτη. Δὲν πηγαίνουμε δύμως σχολεῖο, μᾶς κάνει ὁ παππούς μάθημα στὸ σπίτι. Κάθε χρόνο δίνουμε ἔξετάσεις, σὰν «διδαχθεῖσες κατ' οἰκον» καὶ περνοῦμε τὶς τάξεις. Σὲ δημόσιο σχολεῖο δὲ θέλουν νὰ μᾶς στείλουν, γιατὶ ἐκεῖ, λέει ὁ παππούς, είναι τόσα παιδιὰ σὲ κάθε τάξη, ποὺ μπορεῖ νὰ περάσῃ μισδὸς χρόνος καὶ νὰ μὴ σὲ σηκώσουν γιὰ μάθημα. Είναι καὶ τὸ ἰδιωτικὸ σχολεῖο τοῦ κύριου Καρανάση στὴ γειτονιά μας, μὰ αὐτό, λέει ὁ μπαμπάς, δὲν είναι «γιὰ τὸ βαλάντιο μας».

"Οταν πέσαμε πιὰ στὰ κρεβάτια μας νὰ κοιμηθοῦμε, ἄρχισε ἡ Μυρτώ νὰ λέῃ πώς ἐγώ ἔφταιγα καὶ τὴν κατσάδιασε ὁ παππούς γιὰ τὴν προπαίδεια, ποὺ ρώτησα ἀν θὰ μπορέσῃ, στ' ἀλήθεια, νὰ πετάξῃ δ ἀνθρωπος. Ποὺ νὰ τὸ ξέρα πώς, γιὰ νὰ πετάξῃ δ ἄν-

θρωπος, χρειάζεται κανεὶς νὰ ξέρη τὴν προπαίδεια ἀπέξω κι ἀνακατωτά, κι ἔτσι θὰ θυμότανε δὲ παπποὺς νὰ ρωτήσῃ τὴν Μυρτώ;

Μποροῦσε, δμως, ποτὲ κυριακάτικα νὰ πᾶνε δλα καλά; "Αν πηγαίναμε σχολεῖο, θὰ μᾶς ἄρεσε ή Κυριακή, ποὺ θὰ μέναμε στὸ σπίτι. 'Ενδι τώρα..."

— "Αχ, νὰ πηγαίναμε σχολεῖο; λέω δυνατά.

Μὰ ή Μυρτώ ἔχει κουκουλωθῆ ἀπὸ τὸ κεφάλι καὶ κάνει πῶς δὲν ἀκούει. Τότε εἴπα ἀκόμα πιὸ δυνατά:

— ΕΥ-ΠΟ; ΛΥ-ΠΟ;

— ΛΥ-ΠΟ, ΛΥ-ΠΟ, ἀπάντησε ἐκείνη πεισμωμένα κάτω ἀπὸ τὰ σκεπάσματα.

Αὐτὰ δὲν ἤτανε βυζαντινά, ἀλλὰ μιὰ δική μας γλώσσα, ποὺ μόνο οἱ δυό μας τὴν καταλαβαίναμε. ΕΥ-ΠΟ, θὰ πῆ: πολὺ εὐχαριστημένη. ΛΥ-ΠΟ: πολὺ λυπημένη. "Αν δὲν τὸ ρωτούσαμε, κάθε βράδυ, ή μιὰ τὴν ἄλλη, δὲν μπορούσαμε νὰ κοιμηθοῦμε. Δὲν ξέρω γιατί, τὶς Κυριακές, σχεδὸν πάντα, ἀπαντούσαμε: ΛΥ-ΠΟ, ΛΥΠΟ.

Νά χα τώρα φτερὰ σὰν τοῦ Ἰκάρου, θὰ μποροῦσα νὰ πέταγα ἀπὸ χώρα σὲ χώρα καὶ νὰ ρώταγα δλα τὰ παιδιὰ τοῦ κόσμου: ΕΥ-ΠΟ; ΛΥ-ΠΟ;

(Άπὸ τὸ μυθιστόρημα *Tὸ καπλάνι τῆς βιτρίνας*)

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΨΑΘΑΣ

· Η τσάντα καὶ τὸ τσαντάκι

ΣΠΙΘΕΣ πετοῦν τὰ μάτια της. Καὶ καθώς στρέφει καὶ κοιτᾷ τὸν «κύριο», ἀναταράζεται ὀλόκληρη. Κρατᾶ μιὰ τσάντα ποὺ τὴν κουνᾶ μὲ τρόπο τόσο ἀπειλητικό, ὥστε νομίζεις πῶς θὰ τοῦ τὴν φέρη στὸ κεφάλι.

— Τί συνέβη;

Πεισματώνει:

— Οὔτε καὶ γνωρίζω!

— Σοῦ 'δωσε δέ κύριος χαστούκι;

Φρενιάζει.*

— Εντελῶς ξαφνικά.

— Γιατί;

Τρέμει ὀλόκληρη:

— Οὔτε καὶ γνωρίζω.

— Εἴχατε προηγούμενα;

Παίρνει φόρα:

— Προηγούμενα; 'Εγώ μ' αὐτόν; 'Αστεῖο πράγμα. Οὔτε τὸν ξέρω, οὔτε μὲ ξέρει. Οὔτε τοῦ μίλησα, οὔτε μοῦ μίλησε. Οὔτε τὸν κοίταξα, οὔτε μὲ κοίταξε. 'Αντιλαμβάνεσθε πῶς συνέβησαν τὰ πράγματα. 'Επήγαινα στὴν κουνιάδα μου στοῦ Βεΐκου, κ. πρόεδρε. 'Εγώ κατοικῶ Κολιάτσου. Καθόμουν, λοιπόν, στὸ τράμ, κι ἀπέναντί μου φάτσα μὲ φάτσα καθόταν αὐτὸς δέ παλαβός.

- Τρίζει τὰ δόντια του «αὐτός»:
 — Έγώ παλαβός! Μὲ λέει παλαβό!
 — Σιωπή, ἐσύ.
 — Βρίζει, κ. δικαστά, ἀκοῦτε;
 — Εἴπα: σιωπή!
 Τρέμει δλόκληρος:
 — Μὲ συγχωρεῖτε. Είμαι λιγάκι νευρικός.
 Γυρίζει δ πταισματοδίκης στὴν κυρία:
 — Ορίστε, λέγε ἐσύ.
 Φυσᾶ καὶ ξεφυσᾶ:
 — Λοιπὸν ἡλθε δ εἰσπράκτωρ, μοῦ ζήτησε τὸ εἰσιτήριο μου,
 ἔβγαλα τὰ λεπτά, τοῦ τὰ ἔδωκα. Ἐκοψε ἀπ' τὸ μπλόκ τὸ εἰσιτήριο,
 μοῦ τὸ ἔδωκε. Ἀντιλαμβάνεσθε, κ. προέδρε. Ὅστερα ἡλθε
 δ ἐπιθεωρητής, μοῦ ζήτησε τὸ εἰσιτήριο μου, τοῦ τὸ ἔδωκα. Τὸ
 κοίταξε, τὸ ἔκοψε λιγουλάκι, μοῦ τὸ ἔδωκε.
 — Λοιπόν;
 — Ο κύριος μὲ ἀγριοκοίταξε.
 — Γιατί;
 — Οὕτε καὶ γνωρίζω.
 Αυσσᾶ δ «κύριος»:
 — Νὰ σᾶς πῶ ἐγώ, κ. πταισματοδίκα.
 — Εσὺ νὰ πάψης!
 — Λέει, δὲ γνωρίζει γιατί τὴν ἀγριοκοίταξα. Καὶ μ' ἐκνευρίζει.
 — Πάψε, σοῦ εἴπα!
 — Μὲ συγχωρεῖτε, κ. δικαστά. Είμαι λιγάκι νευρικός...
 — Ανάβει καὶ κορώνει,* δ πταισματοδίκης:
 — Αν εἰσαι λιγάκι νευρικός, σὲ στέλνω μέσα καὶ σοῦ περνοῦν
 τὰ νεῦρα σου. Σοῦ τὸ λέω γιὰ τελευταία φορά, νὰ μὴν παρεμβαί-
 νης. Ἀκοῦς;
 — Μάλιστα, κ. προέδρε.
 — Θέλεις νὰ πᾶς μέσα;
 — Οχι, κ. πρόεδρε.
 — Κλεῖσ' το λοιπόν.
 — Τό κλεισα, κ. πρόεδρε.

Αγαθός φαίνεται. Στρογγυλοπρόσωπος. Καὶ ύποφέρει. Στέκεται ἐκεῖ, λίγο παραπέρα, δαγκώνει τὰ χεῖλη, τρώει τὰ μουστάκια, βγάζει μαντίλι, σκουπίζει τὸν ἴδρωτα, στρίβει τὸ μαντίλι, τὸ ἀνοίγει, τὸ τραβᾶ, τὸ ξαναστρίβει. Μᾶλλον κοντός. Μεσόκοπος. «Λιγάκι» νευρικός. Παίζουν τὰ μάτια του, παίζουν τὰ χέρια του, παίζουν οἱ ὅμοι του, παίζουν τὰ πόδια του. Μόλις σηκώνη τὴν κουδούνα δὲ πταισματοδίκης, μαζεύεται. "Υστερα γυρίζει, βλέπει τὴν κυρία, καρφώνει τὰ μάτια στὸ τσαντάκι της καὶ φρίττει. Κάτι συμβαίνει ἐκεῖ! "Εκεῖ, στὸ τσαντάκι, προφανῶς, εἶναι ἡ αἰτία τοῦ κακοῦ.

— Εξακολούθει, ἐσύ.

— Αναστενάζει ἡ κυρία:

— Καὶ ξαφνικά, ποὺ λέτε, χωρὶς κανένα λόγο, χωρὶς καμιά, καμιά, καμιὰ αἰτία, μοῦ ἀστράφτει δέ κύριος ἔνα χαστούκι. Ἀντιλαμβάνεσθε! Χαστούκι ἐμένα, ποὺ δὲ ἵδιος δέ σύζυγός μου, κ. πρόεδρε, δὲν τόλμησε ποτὲ νὰ μοῦ ἀπλώσῃ χέρι. Χέρι; Τί λέω! Μιὰ φορὰ ποὺ τόλμησε νὰ μοῦ πή μισή κουβέντα, ἔτρεξα στοὺς δικηγόρους νὰ ζητήσω διαζύγιο. Κι δέ Γιάννης ἔπεσε στὰ πόδια μου. «Φανίτσα καὶ Φανίτσα! » Ἀντιλαμβάνεσθε. Χαστούκι ἐμένα! ποὺ μ' ἔχει δέ σύζυγός μου μὴ στάξη καὶ μὴ βρέξη. Ρωτῆστε, παρακαλῶ, πλατεία Κολιάτσου, Φανή Γελαδινοῦ, τοῦ μηχανικοῦ. Ἀπαίτῳ νὰ κρεμαστῇ εἰς τὴν Πλατείαν τοῦ Συντάγματος!

Οὔτε πολὺ οὔτε δλίγον!

— Καλά, καλά.

— Νὰ μάθη τρόπους!

— Πήγαινε!

— Χαστούκι στὴν Φανή Γελαδινοῦ!

— Στάσου παραπέρα.

— Παρακαλῶ, μὲς στὴν Πλατεία τοῦ Συντάγματος!

Χάνει τὴν ύπομονή του δέ πταισματοδίκης καὶ χτυπᾶ μὲ μανία τὴν ἀνάποδη τοῦ μολυβιού στὴν ἔδρα του. Σωπαίνει, ἐπιτέλους, ἡ κυρία καὶ καλεῖται δέ κύριος, ποὺ δαγκώνει τὰ μουστάκια καὶ στρίβει τὸ μαντίλι, γιὰ νὰ κρατήσῃ τὴν ψυχραιμία καὶ τὰ νεῦρα του.

- ”Εδωσες, πράγματι, χαστούκι;
- Μάλιστα, κ. πρόεδρε.
- Τὴν ἔξερεις;
- ”Οχι, κ. πρόεδρε.
- ”Ωστε διμολογεῖς;
- Μάλιστα, κ. πρόεδρε.
- Τὴν ἔχεις δεῖ ἄλλη φορά;
- ”Οχι, κ. πρόεδρε.
- Τότε λοιπόν;
- Είμαι λιγάκι νευρικός!...
- ’Ωραία δικαιολογία! Σπουδαία δικαιολογία! ’Επειδὴ εἶναι νευρικὸς ὁ κύριος, χαστουκίζει τοὺς ἀνθρώπους μὲς στὸ τράμ! Καὶ μάλιστα κυρίες! ’Ομολογῶ πώς είμαι κατάπληκτος!
- Κι ἐγώ, κ. πρόεδρε.
- Σιωπή!
- Είμαι συντετριμένος, κ. πρόεδρε. Τὸ διμολογῶ. ’Ηταν μιὰ στιγμὴ παραφορᾶς.* Νὰ σᾶς ἔξηγήσω, κ. πρόεδρε. ’Επιτρέπετε νὰ σᾶς ἔξηγήσω;
- Λέγε.
- ’Αναπνέει βαθιά:
- ’Ημαστε μὲς στὸ τράμ. ’Εδω ἐγώ, αὐτὴ ἐκεῖ. Καθόταν ἀπέναντί μου, καθόμουν ἀπέναντί της. ’Ακοῦστε τώρα! ’Ερχεται ὁ εἰσπράκτωρ, τῆς ζητᾶ τὸ εἰσιτήριο. ’Ανοίγει τὴ μεγάλη τσάντα, βγάζει τὸ μικρὸ τσαντάκι, κλείνει τὴ μεγάλη τσάντα, ἀνοίγει τὸ μικρὸ τσαντάκι, βγάζει τὰ λεφτά, κλείνει τὸ μικρὸ τσαντάκι, ἀνοίγει τὴ μεγάλη τσάντα, βάζει μέσα τὸ μικρὸ τσαντάκι, κλείνει τὴ μεγάλη τσάντα, δίνει τὰ λεφτά της στὸν εἰσπράκτορα.
- Λοιπόν;
- Τῆς δίνει ὁ εἰσπράκτωρ τὸ εἰσιτήριο. ’Ανοίγει τὴ μεγάλη τσάντα, βγάζει τὸ μικρὸ τσαντάκι, κλείνει τὴ μεγάλη τσάντα, ἀνοίγει τὸ μικρὸ τσαντάκι, βάζει μέσα τὸ εἰσιτήριο, κλείνει τὸ μικρὸ τσαντάκι, ἀνοίγει τὴ μεγάλη τσάντα, βάζει μέσα τὸ μικρὸ τσαντάκι, κλείνει τὴ μεγάλη τσάντα.
- Λοιπόν, λοιπόν;

΄Αναπνέει βαθιά:

— Τής δίνει δ εἰσπράκτορας τὰ ρέστα. Τὰ παίρνει. ΄Ανοίγει τὴ μεγάλη τσάντα, βγάζει τὸ μικρὸ τσαντάκι, κλείνει τὴ μεγάλη τσάντα, ἀνοίγει τὸ μικρὸ τσαντάκι, βάζει μέσα τὰ ρέστα, κλείνει τὸ μικρὸ τσαντάκι, ἀνοίγει τὴ μεγάλη τσάντα, βάζει μέσα τὸ μικρὸ τσαντάκι, κλείνει τὴ μεγάλη τσάντα.

Στριφογυρίζει στὴν καρέκλα του δ πρόεδρος.

— Ούφ!

— Είσθε νευρικός, κ. πρόεδρε;

— Προχώρει.

— Όχι, παρακαλῶ, εἰσθε;

— Χωρὶς ἐρωτήσεις.

— Θερμῶς παρακαλῶ, κ. πρόεδρε...

— Όχι! Κι ἀνήμουν, δὲ θὰ ἔφθανα ποτὲ στὸ σημεῖο νὰ χαστουκίσω μιὰ κυρία μὲς στὸ τράμ.

Λέει μὲ συντριβή:

— Τότε καταδικάστε με, κ. πρόεδρε. Δὲν θὰ μὲ καταλάβετε ποτέ.

— Αὐτὸ εἶναι δική μου δουλειά. Λέγε, τελείωσες;

Σκουπίζει τὸν ἴδρωτα, στραγγίζει τὸ μαντίλι. Παίζουν τὰ μάτια του, παίζουν τὰ χέρια του, ἀναστενάζει:

— Όχι, δὲν ἐτελείωσα. Ήσύχασα ποὺ λέτε γιὰ μιὰ στιγμὴ καὶ ἔλεγα δτι τέλειωσε αὐτὸ τὸ βάσανο. Μαύρη ἡσυχία. Ἔξαφνα ἡ κυρία ἀνοίγει τὴ μεγάλη τσάντα, βγάζει τὸ μικρὸ τσαντάκι, κλείνει τὴ μεγάλη τσάντα, ἀνοίγει τὸ μικρὸ τσαντάκι, βγάζει ἔνα καθρεφτάκι, κλείνει τὸ μικρὸ τσαντάκι, ἀνοίγει τὴ μεγάλη τσάντα, βάζει μέσα τὸ μικρὸ τσαντάκι, κλείνει τὴ μεγάλη τσάντα. Κοιτάζεται λίγο στὸ καθρεφτάκι. Κι ὑστερα ἀνοίγει τὴ μεγάλη τσάντα, βγάζει τὸ μικρὸ τσαντάκι, κλείνει τὴ μεγάλη τσάντα, ἀνοίγει τὸ μικρὸ τσαντάκι, βάζει μέσα τὸ καθρεφτάκι, κλείνει τὸ μικρὸ τσαντάκι, ἀνοίγει τὴ μεγάλη τσάντα, βάζει μέσα τὸ μικρὸ τσαντάκι, κλείνει τὴ μεγάλη τσάντα.

Θολώνει τὸ μάτι τοῦ πταισματοδίκου. ΄Ιδρωτας τρέχει ἀπ' τὸ μέτωπό του. ᄀΑρπάζει τὴν κουδούνα, τὴν ἀφήνει, στριφογυρίζει, βουτάει τὰ χαρτιά, θὰ σκάσῃ:

- Ούφ!...
- Νὰ σταματήσω, κ. πρόεδρε;
- Φτάσε στὸ χαστούκι.
- Εἶναι παρακάτω.
- Λέγε. Μ' ἔσκασες!
- "Ετσι μ' ἔσκασε κι ἐμένα.
- Τελείωνε.

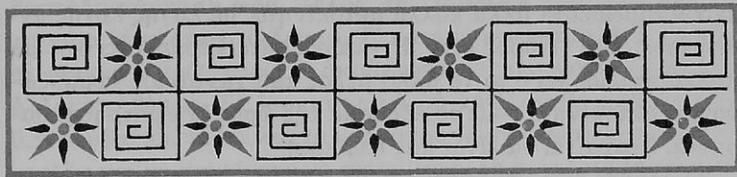
Παίρνει βαθιάν ἀνάσα:

— Ἡσύχασε πάλι γιὰ δυὸ δευτερόλεπτα. Ἡσυχάζω κι ἐγώ.
 Ἀλλὰ πάλι, μαύρη ἡσυχία. Ἔρχεται ὁ ἐπιθεωρητής, τῆς ζητᾶ τὸ εἰσιτήριο, ἀνοίγει τὴ μεγάλη τσάντα, βγάζει τὸ μικρὸ τσαντάκι, κλείνει τὴ μεγάλη τσάντα, ἀνοίγει τὸ μικρὸ τσαντάκι, δίνει τὸ εἰσιτήριο, κλείνει τὸ μικρὸ τσαντάκι, ἀνοίγει τὴ μεγάλη τσάντα, βάζει μέσα τὸ μικρὸ τσαντάκι, κλείνει τὴ μεγάλη τσάντα. Τῆς ἐπιστρέφει ὁ ἐπιθεωρητής τὸ εἰσιτήριο. Ἀνοίγει τὴ μεγάλη τσάντα, βγάζει τὸ μικρὸ τσαντάκι, κλείνει τὴ μεγάλη τσάντα, ἀνοίγει τὸ μικρὸ τσαντάκι...

- Αναπηδᾶ ὁ πρόεδρος:
- Φτάνει!
- Βάζει μέσα τὸ εἰσιτήριο...
- Σώνει!
- Κλείνει τὸ μικρὸ τσαντάκι...
- Ἀρκετά!
- Ανοίγει τὴν μεγάλη τσάντα...
- Γουρλώνει τὰ μάτια του:
- Πάψε, σοὺ εἴπα!
- Βάζει μέσα τὸ μικρὸ τσαντάκι...
- Ἐξαλλος τινάζεται ἐπάνω:
- Αθῶος! Αθῶος! Καλὰ τῆς ἔκανες.

(Απὸ τὴ συλλογὴ εὐθυμογραφημάτων Ἡ Θέμις ἔχει νεῦρα)

I. M. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

• Απομεσήμερο μὲ τὰ λιοντάρια

ΤΑ «έθνικὰ πάρκα», χῶροι ἀκαταμέτρητοι, εἶναι τὰ ἄσυλα τῶν ζώων τῆς Ἀφρικῆς. Τ' ἀφήνουν λεύτερα μέσα κεῖ, νὰ ζήσουν τὴ ζωὴ τους καταπῶς τοὺς βιολεῖ. "Ανθρωπος νὰ τὰ πειράξῃ δὲν ἐπιτρέπεται. "Ετσι τὰ ζῶα δὲν τρέμουν πιὰ τοὺς ἀνθρώπους. Στὴν εἰσοδο τοῦ πάρκου ζητοῦμε ἀφρικανὸς δδηγό, ποὺ ξέρει καλὰ τὰ κατατόπια, γιὰ νὰ μὴ χάσουμε τὸν καιρό μας σὲ ἄσκοπη περιπλάνηση. Εἶναι ή ώρα τρισήμιση. 'Ο δδηγὸς κάθεται στὸ πίσω κάθισμα τοῦ αὐτοκινήτου. Ξανοιγόμαστε ἀνάμεσα σὲ πυκνὰ σύδεντρα καὶ χαμηλὸ χορτάρι.

'Εδῶ κι ἔκεī συναπαντοῦμε καμηλοπάρδαλη ποὺ σηκώνει τὸν τεράστιο λαιμὸ της καὶ προσπαθεῖ νὰ κορφολογήσῃ τὸ δέντρο της, τὸ δέντρο τῆς καμηλοπάρδαλης. "Η μαραμπού,* ποὺ συνεδριάζουν μέσα στὸν ἥλιο ἀσάλευτοι. "Η ζαρκάδια, ποὺ ξεμακραίνουν μὲ λυγερὰ πηδήματα. Σιμώνει τέσσερεις, δὲ δδηγὸς κοιτάζει ἀνήσυχος, μὲ ἀκοίμητο μάτι. Τέλος, μᾶς φέρνει σιμὰ σὲ ἀπόμερη πατουλιά.* Κάτου ἀπὸ τὴν πατουλιὰ ἀνοίγεται μικρὸ φυσικὸ χαντάκι. Μᾶς ἐπιβάλλει μὲ τὸ δάχτυλο σιωπή: «Λάιον! Λάιον!» Σταματοῦμε, κοιτάζουμε στὴν πατουλιά, κοιτάζουμε, δὲν ξεκρίνουμε παρὰ μόνα τὰ κλαδιὰ τῶν θάμνων καὶ τὸ μαραμένο χορτάρι. "Ἐρχεται ή ώρα τεσσερεσήμιση. Στὸ ἀναμεταξὺ

έχουν σιμώσει κι ἄλλα πολλά αὐτοκίνητα, μὲ λογῆς λογῆς ἀνθρώπους, εἴτε Ἰνδοὺς εἴτε Ἐγγλέζους εἴτε Γερμανούς, καὶ μὲ πολλὰ παιδιά. Κι ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος τοῦ χαντακιοῦ συμμαζώνονται αὐτοκίνητα —μὲ τὸ πέρασμα τῆς ὥρας ἔχω μετρήσει σαράντα. Συμβαίνει νὰ είναι καὶ Κυριακή.

‘Ο δόδηγός έχει στυλώσει τὰ μάτια του στὴν πατουλιά, δὲ σαλεύει. Τέλος, ἔνα πόδι ἀνάστροφο ἀνακινεῖ ράθυμα τὰ κλαδιά. Τὸ λιοντάρι βρίσκεται ξαπλωμένο μπροστά στὰ μάτια μας, ἀνάμεσα στοὺς θάμνους· μὲ πολλὴ προσοχὴ ἔχει ωρίζουμε τὸ μουσούδι του, τὴν κοιλιά του. Πότε στρέφεται στό ‘να πλευρό, πότε στ’ ἄλλο. Κοιμᾶται βαθιά. Κι ἐμεῖς καρτεροῦμε νὰ ξυπνήσῃ, ἀσάλευτοι, ἀμίλητοι, μὲ τὰ τζάμια τοῦ αὐτοκινήτου ἀνεβασμένα, μὴ λάχη καὶ χιμῆξει, ξυπνώντας, ἀπάνου μας. ‘Ενας μικρόσωμος μισόκοπος, ἀπὸ τὴν ἄλλη ὅχθη τοῦ χαντακιοῦ, κατεβαίνει ἀπὸ τ’ αὐτοκινήτο του καὶ προσπαθεῖ νὰ πάρῃ φωτογραφίες. Μονομάς δὲ «ρέιντζερ», δὲ ἐπόπτης, ποὺ παραμονεύει ἀθέατος τὴν κάθε κίνηση, σιμώνει μὲ τὸ μικρό του τζίπ καὶ ξαναβάζει τὸν ἀτίθασο θεατὴ στὴ θέση του, ἐπιτιμώντας τὸν δργισμένος. Γιατὶ κανένας μέσα στὸ πάρκο δὲν έχει τὸ δικαίωμα νὰ κατεβῇ ἀπὸ τ’ ἀμάξι του.

‘Ο ἥλιος πάει νὰ βασιλέψη. ‘Έχουμε ἀποκάμει πιὰ καρτερώντας. Τότε είναι ποὺ ἔρχεται ἡ μεγάλη στιγμή. Τὸ λιοντάρι ἀνακλαδίζεται ἡσυχα ἡσυχα, διώχνει τὸν ὑπνο ἀπὸ τὰ βλέφαρά του κι ἀνασηκώνεται. Είναι μιὰ λιόντισσα, μὲ γυμνὸ λαιμό, χωρὶς χαίτη —ἀπὸ τοῦτο τὴν ξεχωρίζουμε. Στρέφει τὰ μάτια, κοιτάζει τὸ πλήθος. ‘Υστερα, βέβαιη γιὰ τὸν ἐαυτό της, ἀμέριμνη, στέκεται μπροστά στὸ δικό μας τὸ αὐτοκίνητο, ποὺ είναι καὶ τὸ πιὸ σιμοτινό, κατεβαίνει στὸ χαντάκι. Πίσω της ἔρχονται δυὸς ἄλλα λιοντάρια, ποὺ μήτε τὴν εἴχαμε νιώσει τὴν παρουσία τους, ἔτσι ποὺ κόνευαν μέσα στὴν πατουλιά. Στέκονται, μᾶς κοιτάζουν κάμποση ώρα κι ἐκεῖνα, ύστερα κατεβαίνουν στὸ χαντάκι. Τὸ ἔνα είναι θηλυκό, τὸ ἄλλο ἀρσενικό. Χαϊδολογιοῦνται, κυλιοῦνται, γυμνάζονται γιὰ τὸ κυνήγι τῆς νύχτας. Οἱ φωτογραφικὲς μηχανὲς δὲν προφταίνουν νὰ παίρνουν φωτογραφίες. Αὐτὸς θὰ

βασιάξη κάμποση ώρα. Τέλος, τὰ λιοντάρια βγαίνουν ἀπὸ τὸ χαντάκι, πέφτουν στὸ δρόμο. Τ' αὐτοκίνητα, μέσα στὴ σκόνη, σὲ μακριὰ σειρά, χωρὶς ν' ἀκούγωνται, ἀκολουθοῦν. Εἶναι ἔνα ἀλλόκοτο θέαμα. Τὰ λιοντάρια νὰ μὴ νοιάζωνται καθόλου γιὰ δ, τι συμβαίνει, τὰ πουλιὰ τὰ μαραμποὺ νὰ σηκώνωνται σὲ μαύρη νεφέλη καὶ νὰ πηγαίνουν νὰ συνεχίσουν τὴ συνεδρίασή τους σὲ ἀπόμερο σύδεντρο, κατάψηλα, ἀπάνου στὶς ἴσοπεδωμένες ἀπὸ τὴν καμηλοπάρδαλη κορφές. Τέλος, τὰ λιοντάρια ἀφήνουν τὸ δρόμο, πέφτουν στὴ δασοτοπιά. Ἐκεῖ συναπαντιοῦνται μ' ἔνα κοπάδι σκύμνους,* μπορέσαμε νὰ μετρήσουμε ἐννιά, καὶ κάνουν μαζί τους πολλὲς χαρές. Μιὰ σκηνὴ οἰκογενειακῆς εὐτυχίας. Οἱ μάνες οἱ λιόντισσες ἀναγαλλιάζουν. Τὰ τρίβουν ἀπάνου τους, τὰ γλείφουν, τὰ κανακεύουν καθὼς μάνες ἀνθρώπων. Ἀλλοῦ κοιμοῦνται οἱ σκύμνοι, σὲ μέρος πιὸ ἀσφαλισμένο ἀπὸ ξαφνικὴ ἐπιδρομή, ἀλλοῦ οἱ γονιοί. Μὲ τὴ νύχτα, ἡ οἰκογενειακὴ συγκέντρωση προχωρεῖ, ἔνα σῶμα, πρὸς τὰ κυνηγετικὰ πεπρωμένα της. Πρέπει καὶ τὰ λιονταράκια νὰ μάθουν νὰ κερδίζουν τὴ ζωὴ τους μὲ δική τους εὐθύνη καὶ μὲ κόπο δικό τους. Στήνουν παγάνες, δλοι μαζί, νὰ σκοτώσουν τὸ ἀνυποψίαστο ζῶο καὶ νὰ εὐωχηθοῦν. Μὲ τὸ χάραμα τοῦ ἡλιου, θὰ ξεχωρίσουν καὶ πάλι. ‘Ολημερὶς τὰ λιοντάρια κοιμοῦνται.

FΧΕΙ νυχτώσει γιὰ καλά. Πέρα, στὸ βάθος, ἡ Ναι-ρόμπη εἶναι κατάφωτη. Στὸ μεγάλο δρόμο ἔχουν ἀνάψει τὰ πορτοκαλιὰ φανάρια μὲ τὸ γλυκό, παρηγορητικὸ φῶς. Ἡ ὑπαιθρη χώρα εἶναι σπαρμένη κομψὲς ἐπαύλεις καὶ περιβόλια, ὅπου εὐωδιάζουν τὰ λουλούδια τῶν τροπικῶν.

— Λοιπόν, χορτάσαμε λιοντάρια σήμερα, εἶπε δ Θάνος.

Δὲ μοῦ βάσταξε ἡ καρδιὰ νὰ τὸν πικράνω, νὰ τοῦ πῶ, πῶς καὶ τοῦτα τὰ λιοντάρια ἡταν καμπόσο ἔεστρατισμένα ἀπὸ τὸν προορισμὸ τους. Θὰ ἐπιθυμοῦσα νὰ τὰ χαρῷ σὲ στάση μάχης, ὅχι νὰ πορεύωνται ἀμέριμνα ἀνάμεσα στ' αὐτοκίνητα! Νὰ ἰδῶ τὸ κορμί τους νὰ γίνεται νευρὰ τόξου, τὰ μάτια τους ν' ἀστράφτουν, τὸ

στόμα τους νὰ βρουχιέται, τὴ χαίτη τους νὰ τρέμη ἀπὸ ἀγωνία. Δὲν μπορῶ διαφορετικὰ νὰ τὰ φανταστῶ τὰ λιοντάρια, ζῶα θαυμαστά, γεμάτα ἀπὸ τὴν εἰλικρίνεια καὶ τὴν περηφάνια ποὺ ἔλευψε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Οἱ ἄνθρωποι ἔχουν τὴν ἰκανότητα νὰ ἔξευτελίζουν τὰ πάντα, νὰ ἔξευτελίζουν καὶ τὰ λιοντάρια, ἀναγκάζοντάς τα, μὲ τὸ μαστίγιο, νὰ περνοῦν πυρωμένα στεφάνια, νὰ περπατοῦν μὲ τὰ δυὸ πόδια ὅρθια, νὰ στρογγυλοκάθωνται ἀπάνου σὲ φαρδιές βάσεις, νὰ γίνονται μπαίγνιο τοῦ κυριακάτικου ἀργόσχολου.

— Τὸ λιοντάρι, μοῦ εἶπαν οἱ φίλοι στὴν Αἰθιοπία, δὲ σὲ πειράζει, δὲν δὲν τὸ πειράζεις. Συχνὰ τὸ βρίσκεις στὴ μέση τοῦ δρόμου, καταμεσήμερά, ξαπλωμένο. Πρέπει νὰ προσέξῃς πολὺ, νὰ τὸ προσπεράσῃς χωρὶς νὰ τ’ ἀγγίξῃς. “Η νὰ περιμένης νὰ σηκωθῇ καὶ νὰ παραμερίσῃ. ”Αν θελήσῃς νὰ τὸ χτυπήσῃς, θὰ χυμῆῃ ἀπάνου σου. Κι ἂν σὲ βρῆ τοῦ χεριοῦ του, ποὺ λέει δὲ λόγος, θὰ σηκώσῃ τὴν πατούσα του καὶ θὰ χαιδέψῃ τὸ μάγουλό σου. Αὐτὸ ἀρκεῖ, γιὰ νὰ βρεθῆς μὲ συντριμμένο κρανίο. Τόση δύναμη ἔχει στὰ πόδια του. Εἶναι μιὰ φυσικὴ δύναμη, καθὼς δὲ νεροποντή, καθὼς δὲ σεισμός. Μιὰ φορὰ ξεμεσημεριάζαμε σὲ μέρη ἀπόσκια, μέσα στὴ σαβάνα* τῆς Ντίρε-Ντάουνας. Τὸ λιοντάρι βγῆκε ξαφνικὰ ἀπὸ σύδεντρο, στάθηκε στὸ χεῖλος τοῦ ὁχτού καὶ μᾶς περιεργαζόταν. Οἱ γυναῖκες πήγαν νὰ ξεφωνίσουν, προσπαθήσαμε νὰ πιάσουμε τὰ τουφέκια, ποὺ εἶχαμε ἀφήσει παράμερα, τὰ χέρια μας εἶχαν μουδιάσει ἀπὸ φρίκη καὶ τρόμο, τὸ λιοντάρι μᾶς περιεργαζόταν μὲ τὴν ἡσυχία του. Τέλος, ἔστριψε τὴν ράχη μὲ ἄπειρη περιφρόνηση καὶ ξεμάκρυνε. Τί νὰ φάη ἀπὸ μᾶς;

Νά, αὐτὸ σημαίνει, ἐπιτέλους, πῶς τὸ ζῶο βρίσκεται σφηνωμένο μέσα στὴν καθημερινὴ ζωὴ τῆς Ἀφρικῆς. Στὸ Μόσι καὶ στὸ Ντάρ-Σαλάμι εἶδα σὲ φιλόξενα καὶ πολυτελέστατα σπίτια σαῦρες νὰ σαλεύουν στοὺς τοίχους, μέσα στὶς κάμαρες. Ἀνατρόμαξα.

— Δὲν κάνουν κακό. Σκοτώνουν τὰ κουνούπια, τὶς μύγες, τὶς ἀράχνες, μοῦ εἶπαν· τὶς ἔχουμε συνηθίσει καὶ τὶς ἀφήνουμε λεύτερες.

— Κι είναι πολλές;

— "Οσες κι ἀν είναι, δὲν τὶς πειράζουμε!"

·Οφείλω νὰ δμολογήσω, πὼς τέτοιο ἐντομοκτόνο δὲ θὰ μποροῦσα νὰ τὸ φανταστῶ.

(Απὸ τὸ βιβλίο *Ἀφρικανικὴ περιπέτεια*)

ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

Τραγουδάκι

Παιζει ἀπόψε τὸ φεγγάρι
μέσα στὴν κληματαριά,
πού 'ναι νὰ τὸ πιῆς, ἀλήθεια,
στὸ ποτήρι,

κι ὅχι τόσο γιατὶ παιζει
στὴν κληματαριά,
ὅσο γιατὶ φέγγει δίπλα
σ' ἔνα παραθύρι...

(*"Απαντα*)

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ

"Ονειρο καλοκαιρινοῦ μεσημεριοῦ (Απόσπασμα)

Χτές βράδυ δὲν κοιμήθηκαν καθόλου τὰ παιδιά. Εἶχανε κλείσει ἔνα σωρὸ τζιτζίκια στὸ κουτὶ τῶν μολυβιῶν, καὶ τὰ τζιτζίκια τραγούδισαν κάτου ἀπ' τὸ προσκεφάλι τους ἔνα τραγούδι ποὺ τὸ ξέραν τὰ παιδιὰ ἀπὸ πάντα καὶ τὸ ξεχνοῦσαν μὲ τὸν ἥλιο.

Χρυσὰ βατράχια κάθονταν στὶς ἄκρες τῶν ποδιῶν χωρὶς νὰ βλέπουν στὰ νερὰ τὴ σκιά τους, κι ἤτανε σὰν ἀγάλματα μικρὰ τῆς ἐρημιᾶς καὶ τῆς γαλήνης.

Τότε τὸ φεγγάρι σκόνταψε στὶς ἵτιες κι ἐπεσε στὸ πυκνὸ χορτάρι.

Μεγάλο σούσουρο ἔγινε στὰ φύλλα.

Τρέξανε τὰ παιδιά, πῆραν στὰ παχουλά τους χέρια τὸ φεγγάρι κι δῆη τὴ νύχτα παίζανε στὸν κάμπο.

Τώρα τὰ χέρια τους εἶναι χρυσά, τὰ πόδια τους χρυσά, κι ὅπου πατοῦν ἀφήνουνε κάτι μικρὰ φεγγάρια στὸ νοτισμένο* χῶμα.

Μά, εὐτυχῶς, οἱ μεγάλοι ποὺ ξέρουν πολλά, δὲν καλοβλέπουν. Μονάχα οἱ μάνες κάτι ὑποψιάστηκαν.

Γι' αὐτὸ τὰ παιδιὰ κρύβουνε τὰ χρυσωμένα χέρια τους στὶς ἀδειες τσέπες, μήν τὰ μαλώσῃ ἡ μάνα τους ποὺ δῆη τὴ νύχτα παίζανε κρυφά μὲ τὸ φεγγάρι. (Ποήματα 1930-1960)

ΑΝΤΩΝΗΣ ΣΑΜΑΡΑΚΗΣ

Τὸ ποδήλατο

ΑΠΟΓΕΜΑ. Σάββατο ἀπόγεμα, γεμάτο φῶς. Ἀ-
πρίλης.

Στὴν αὐλὴν εἴχανε μαζευτῆ κάμποσοι. Εἴχανε ῥθεῖ
καὶ ἀπ' τὰ γειτονικὰ σπίτια, κάτι γυναικες κι ἔνα
τσούρμο πιτσιρίκια.

— Ἀπαρτία ἔχουμε σήμερα, εἰπε δὲ παπποὺς ποὺ εἶχε βγῆ κι
αὐτὸς στὴν αὐλὴν τσουλώντας τὴν καρέκλα του μὲ τὶς ρόδες.

Τὸ πόδι του, τὸ ἀριστερό, ἤτανε χρόνια παράλυτο.

Τὸ ἀγόρι δούλευε πυρετωδῶς. Γυάλιζε τώρα τὸ τιμόνι. Οἱ
ἄλλοι, γύρω του, χαζεύανε τὸ ποδήλατο, ποὺ ἤτανε τὸ γεγονός
τῆς ὑμέρας στὴν αὐλὴν. Σὲ λίγο, θ' ἀνέβαινε τὸ ἀγόρι στὸ ποδή-
λατο κι ὑστερα... ὑστερα θὰ χαλοῦσε δέ κόσμος! Θά ἔκανε βόλτες
σ' δλη τὴ γειτονιά, δλοι θὰ τὸ καμαρώνανε πάνω στ' ὅλοκαίνου-
ριο ποδήλατο, ποὺ τὸ χει φέρει πρὶν ἀπὸ μισή ώρα μόλις.

— Θά ἔχουμε πρεμέρα ἀπόψε, εἰπε δὲ ἡθοποιός, ποὺ ἔμενε στὸ
δωμάτιο δίπλα στὸ κοτέτσι.[...]

Στὸ μεταξύ, τὸ ἀγόρι δὲν ἔδινε προσοχὴ σὲ δὲ τι γινότανε
γύρω του. Γυάλισε τὸ τιμόνι, τὸ σκελετό, τὰ πετάλια...

Δεκαπέντε χρονῶ, μελαχρινό, λυγερό, δούλευε ἀπὸ δώδεκα
χρονῶ σ' ἔνα μηχανουργεῖο.

Ἐκεῖνο τὸ ἀπόγεμα, εἶχε κάνει πραγματικότητα τὸ μεγάλο του

δνειρο: νὰ πάρη ποδήλατο. Δυὸς χρόνια ἀγωνίστηκε γι' αὐτό. Στερήθηκε τὰ πάντα: τὸ σινεμά, τὸ ποδόσφαιρο, ἀκόμα καὶ τὸ τσιγάρο ποὺ τραβιοῦσε πότε πότε, στὴ ζούλα. Στὸ μηχανουργεῖο δούλευε ὑπερωρίες, τσακιζότανε στὴ δουλειά, γύριζε τὸ βράδυ λιδμα ἀπ' τὴν κούραση, μὰ τ' ὄνειρο του τοῦ 'δινε κουράγιο καὶ δὲ λύγιζε. Καὶ νὰ ποὺ ἥρθε ἡ ώρα! Ἐκεῖνο τ' ἀπόγεμα, Σάββατο ἀπόγεμα, σκόλασε ἀπ' τὸ μηχανουργεῖο λίγο νωρίτερα, πῆγε στὸ μαγαζί, ἔδωσε ἔνα μάτσο λεφτά προκαταβολή, τὸ ὑπόλοιπο θὰ τὸ 'δινε μὲ δόσεις κάθε μήνα, πήρε τὸ ποδήλατο, καὶ τώρα, στὴν αὐλή...

— 'Ατιμο ποδάρι! εἶπε δ παππούς. "Αν δὲν ἥσουνα τοῦ λόγου σου, θά 'κανα κι ἐγὼ μιὰ βόλτα.

Καὶ χάιδεψε τὰ γένια του.

— Μωρὲ σεῖς, ἔπρεπε νὰ ξουριστῶ, μέρα πού 'ναι σήμερα! φώναξε. Βάλτε νερὸ νὰ ζεσταθῇ γρήγορα!

Ἡ νύφη του, ἡ μάνα τοῦ ἀγοριοῦ, ἔτρεξε κι ἄναψε τὸ καμινέτο.

"Ελειπε ἔνας: δι πατέρας τοῦ παιδιοῦ. Τὸν εἴχανε πιάσει οἱ Γερμανοὶ σ' ἔνα μπλόκο, στὴν Κατοχή, καὶ τὸν ἐκτελέσανε δυὸς μῆνες ἀργότερα.

Ἡ μεγάλη στιγμὴ εἶχε φτάσει. "Ολα ἡταν ἔτοιμα. Τὸ ποδήλατο ἀστραφτε δλάκερο. Τέσσερεις σημαιούλες κυμάτιζαν πάνω του.

Ο παππούς, φρεσκοκυρισμένος, εἶχε κοπῆ δυὸς φορές στὴ βιασύνη του, ἡτανε τώρα εἴκο ἀπ' τὴν ξύλινη πόρτα τῆς αὐλῆς καὶ γύρω του δλοι οἱ ἄλλοι.

Ἡ μάνα, μὲ τὴν ποδιὰ στὴ μέση, ἔκανε πῶς κάτι τῆς μπήκε στὸ μάτι, τάχα, γιὰ νὰ σκουπίσῃ, μὲ τρόπο, τὸ δάκρυ ποὺ είχε κυλήσει.

Τὰ πιτσιρίκια εἴχανε ἀνοίξει κάτι πελώρια στόματα, χαζεύοντας. 'Απ' τὴ συγκίνησή τους τρέχανε οἱ μύξες τους.

"Ολα ἡταν ἔτοιμα. Τὸ ποδήλατο, τὸ ἀγόρι, καὶ οἱ ἄλλοι.

Πλύθηκε, ἄλλαξε, ἔβαλε τὸ χρωματιστὸ καρὸ πουκάμισο καὶ τὸ γκρὶ παντελόνι ποὺ τὸ 'χε γιὰ τὶς Κυριακές.

"Ολα ήταν έτοιμα. Μά δχι, έλειπε κάτι, που ήρθε κείνη τη στιγμή: ένα κόκκινο τριαντάφυλλο, που τό χέρι ένδος κοριτσιού τό 'βαλε στὸ τιμόνι. Τὰ μάγουλα τοῦ ἀγοριοῦ γινήκανε πιὸ κόκκινα καὶ ἀπ' τὸ τριαντάφυλλο. Καὶ ξεκίνησε..."

Στὴν ἀρχή, πήγαινε ἀργά, σὰν τὸν καβαλάρη ποὺ πρωτοκαβαλάει ένα ἄλογο καὶ θέλει νὰ τὸ γνωρίσῃ. Μὰ υστερα πήγαινε δῦλο καὶ πιὸ γρήγορα.

Τώρα εἶχανε μαζευτῆ κι ἄλλοι μπροστὰ στὴν ἐξώπορτα τῆς αὐλῆς. "Ητανε κάτι καινούριο γιὰ τὴ φτωχογειτονιὰ τοῦτο τὸ ποδήλατο. Κάτι ποὺ ήρθε νὰ ταράξῃ τὰ στεκούμενα νερά.

Τὸ ἀγόρι ἔτρεξε πρῶτα στὸ δρόμο ποὺ ήτανε μπροστὰ στὸ σπίτι του, υστερα χάθηκε στὴ γωνιά, σὲ λίγο ξαναφάνηκε ἀπὸ δεξιὰ καὶ ξαναπέρασε μπροστὰ ἀπ' τὸ σπίτι του, ξαναχάθηκε στὴ γωνιὰ καὶ σὲ λίγο φάνηκε ἀπὸ ἀριστερὰ καὶ ξαναπέρασε μπροστὰ ἀπ' τὸ σπίτι του...

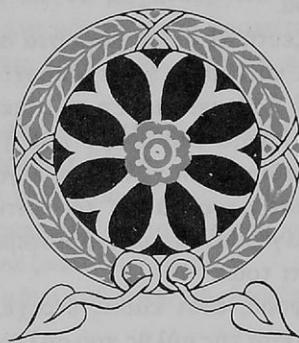
Κοίταζε καμιὰ φορά, ἔτσι καθὼς ἔτρεχε, τοὺς ἀνθρώπους μπροστὰ στὴν ἐξώπορτα τῆς αὐλῆς ποὺ σαλεύανε ψηλὰ τὰ χέρια τους καὶ φωνάζανε, μὰ οἱ φωνές τους φτάνανε στ' αὐτιά του σὰν ένα βαθὺ βουητό. Καὶ ξεχώριζε τὸ κορίτσι ποὺ εἶχε βάλει στὸ τιμόνι τὸ κόκκινο τριαντάφυλλο.

"Αρχισε τὶς ἀκροβασίες σὲ λίγο. "Ετρεχε χωρὶς νὰ βαστάῃ τὸ τιμόνι τώρα. Οἱ ἀνθρωποι μπροστὰ στὴν ἐξώπορτα τῆς αὐλῆς ἐνθουσιάστηκαν ἀκόμα πιὸ πολὺ, τὰ χέρια τους σαλεύανε ψηλὰ καὶ φωνάζανε ἀκόμα πιὸ δυνατά.

Τὸ ἀγόρι ζύγωνε τώρα στὴν κορφὴ τοῦ θριάμβου του. "Ετρεχε, ἔτρεχε... Καὶ κοίταζε τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ήταν ἐκεῖ, ἔβλεπε τὰ χέρια τους ποὺ σαλεύανε ψηλά, ἀκουγε τὶς φωνές τους, ξεχώριζε τὸ κορίτσι ποὺ εἶχε βάλει στὸ τιμόνι τὸ κόκκινο τριαντάφυλλο, καὶ τὴ στιγμὴ ποὺ κατηφόριζε τὸ φορτηγὸ τῶν τριῶν τόνων οἱ ἀνθρωποι τὸ εἴδανε, μὰ τὸ ἀγόρι δὲν τὸ εἶδε, κοίταζε τοὺς ἀνθρώπους κείνη τὴν ὥρα, εἶδε τὰ χέρια τους ποὺ σαλεύανε ἀκόμα πιὸ ψηλά, ἀκουσε τὶς φωνές τους ἀκόμα πιὸ δυνατές, θάρρεψε πώς ήτανε ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμό τους ποὺ εἶχε κορυφωθῆ, εἶδε ἀκόμα μιὰ φορὰ τὸ κορίτσι, τὸ κορίτσι ποὺ εἶχε

βάλει στὸ τιμόνι τὸ κόκκινο τριαντάφυλλο, ἄξαφνα ἔνα κόκκινο τριαντάφυλλο ἥρθε μπροστὰ στὰ μάτια του, ἄξαφνα δλάκερος ὁ κόσμος γίνηκε ἔνα κόκκινο τριαντάφυλλο.

(Απὸ τὴ συλλογὴ διηγημάτων Ζητεῖται ἐλπὶς)

ΛΑΜΠΡΟΣ ΠΟΡΦΥΡΑΣ

Δέηση γιὰ τὴν ψυχὴ¹ τοῦ Παπαδιαμάντη

Χριστέ μου, δῶσ' του τὴ χαρά, τὴ μόνη ποὺ μποροῦσε νὰ σου ζητήσῃ ἀπάνω ἐκεῖ νοσταλγικὰ ἥψη του,
κάνε τὸ θάμα κι ἕσε τον νὰ ζήσῃ δπως ἐζοῦσε
σὲ μιὰ μεριὰ ποὺ τάχατες νὰ μοιάζῃ τὸ νησί του.

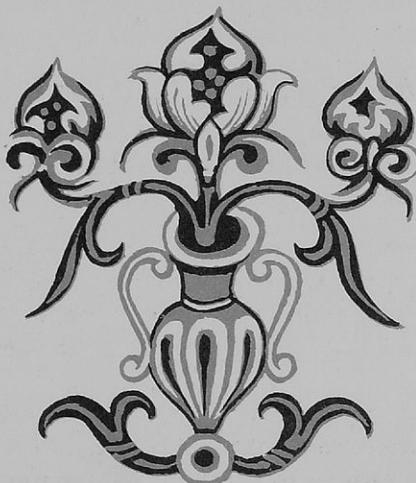
Νά 'ναι τὰ βράχια στὸ γκρεμὸ βαθιὰ κουφαλιασμένα,
νά 'χη σωριάσει ἡ θάλασσα στὴν ἀμμουδιὰ τὰ φύκια,
κι ἀράδα ἀράδα στὸ γιαλὸ δεμένα, ἀποσταμένα,
νὰ σιγοτρίζουν τὰ φτωχὰ σκιαθίτικα καῆκια.

Νά 'ναι οί νησιώτισσες οί γριές κι οί νιές οί πεθαμένες,
αύτές ποὺ τὶς θλιμμένες τους μᾶς ἔλεγε ίστορίες,
νὰ γνέθουν τὸ λινάρι οί γριές στὴν πόρτα καθισμένες,
καὶ δίπλα στὰ παράθυρα ν' ἀνθίζουν οἱ γαζίες.

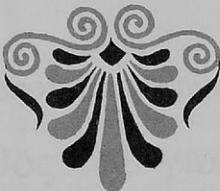
Κι υστερα ἀκόμα νά 'ναι ἐλιές, καὶ νά 'ναι κυπαρίσσια,
σκυμμένα νά 'ναι καὶ στὸ φῶς τ' ἀχνὸν νὰ προσκυνᾶνε,
νὰ τόνε περιμένουνε στὸν κάμπο τὰ ξωκλήσια
καὶ τὴν καμπάνα τους μακριὰ οἱ ἀγγέλοι νὰ χτυπᾶνε.

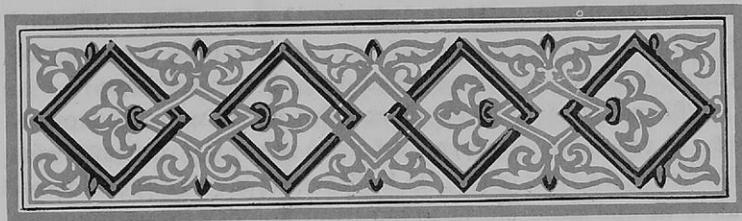
Δῶσ' του, Χριστέ μου, τὴ στερνὴ χαρὰ νὰ ἴδῃ καὶ πάλι
τὴ γνώριμή του τὴ ζωὴ κοντὰ στ' ἀκροθαλάσσι.
Ἄχ! ἔτσι ἀθῶα κι ἔτσι ἀπλὰ κι ἀγνὰ τὴν εἶχε ψάλει,
ποὺ τῆς ἀξίζει ἐκεῖ ψηλὰ μαζὶ μ' αὐτὸν ν' ἀγιάση...

(Απὸ τὴν ποιητικὴ συλλογὴ Σκιές)

ΚΕΙΜΕΝΑ ΣΤΗΝ ΚΑΘΑΡΕΥΟΥΣΑ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

"Ανθος του γιαλου"

ΠΙ πολλας νύκτας κατά συνέχειαν, ἔβλεπεν ὁ Μάνος τοῦ Κορωνιοῦ, ἐκεῖ ποὺ ἔδενε τὴν βάρκα του κάθε βράδυ, κοντά στὰ κοτρόνια τοῦ Ἀνατολικοῦ Γαλοῦ, ἀνάμεσα εἰς δύο ὑψηλοὺς βράχους καὶ κάτω ἀπὸ ἔνα παλαιὸν ἐρημόσπιτον κατερειπωμένον —ἐκεῖ ἔστρωνε συνήθως τὴν κάπα ἐπάνω στὴν πλώρη τῆς βάρκας, κι ἐκοιμᾶτο χορευτὸν καὶ νανουρισμένον ὅπνον, τρεῖς σπιθαμὲς ὑψηλότερα ἀπὸ τὸ κῦμα, θεωρῶν τὰ ἄστρα καὶ μελετῶν τὴν Πούλια καὶ δλα τὰ μυστήρια τοῦ οὐρανοῦ —ἔβλεπε, λέγω, ἀνοικτὰ εἰς τὸ πέλαγος, ἔξω ἀπὸ τὰ δύο ἀνθισμένα νησάκια, τὰ φυλάττοντα ὡς σκοπὸς τὸ στόμιον τοῦ λιμένος, ἐν μελαγχολικὸν φᾶς: κανδῆλι, φανόν, λαμπάδα ἢ ἄστρον πεσμένον, νὰ τρεμοφέγγη ἐκεῖ μακριά, εἰς τὸ βάθος τῆς μελανωμένης εἰκόνος, ἐπιπολῆς* εἰς τὸ κῦμα: καὶ νὰ στέκῃ ἐπὶ ώρας, σὰν νὰ ἐπιπλέῃ ἀκίνητον.

Ο Μάνος τοῦ Κορωνιοῦ, βαρκάρης καὶ ψαρᾶς, ἥτον ἀδύνατος στὰ μυαλὰ καὶ ἐντελῶς ἀγράμματος. Ἀρκετὸν ἥτο ἥδη ὅποῦ ἔδενε τὴν βάρκα του κάθε βράδυ ἐκεῖ, δίπλα εἰς τοὺς δύο μαυρισμένους βράχους, κάτω ἀπὸ τὸ ἐρημόσπιτον ἐκεῖνο, τ' δλόρθον ἄψυχον φάντασμα, τὸ δποῖον είχε τὴν φήμην ὅτι ἥτο στοιχειωμένον. Ἐλέγετο κοινῶς «τῆς Λουλούδως τὸ Καλύβι». Διατί;

Κανεὶς δὲν ἤξευρεν. Ἡ, ἀν ύπηρχαν δλίγα γραῦδια, «λαδικά», * ἥ καὶ δύο τρεῖς γέροι γνωρίζοντες τὰς παλαιὰς ιστορίας τοῦ τόπου, δ Μάνος δὲν ἔτυχεν εὐκαιρίας νὰ τοὺς ἐρωτήσῃ.

Ἐβλεπε, βραδιές τώρα, τὸ παράδοξον ἐκεῖνο καὶ μακρυνὸν φῶς νὰ τρέμῃ καὶ νὰ φέγγη, ἐκεῖ εἰς τὸ πέλαγος, ἐνῷ ἤξευρεν ὅτι δὲν ἦτο ἐκεῖ κανεὶς φάρος. Ἡ Κυβέρνησις δὲν εἶχε φροντίσει γι' αὐτὰ τὰ πράγματα εἰς τὰ μικρὰ μέρη ποὺ δὲν ἔχουν ίσχυροὺς βουλευτάς.

Τί, λοιπόν, ἦτο τὸ φῶς ἐκεῖνο; Ἡσθάνετο ἐπιθυμίαν —ἐπειδὴ σχεδὸν καθημερινῶς ἐπερνοῦσε τὴν βάρκα του ἀπ' ἐκεῖνο τὸ πέραμα, ἀνάμεσα εἰς τὰ δύο χλοερὰ νησάκια, καὶ δὲν ἔβλεπεν ἐκεῖ τὴν ἡμέραν κανὲν ἵχνος ποὺ νὰ ἐξηγῇ τὴν παρουσίαν τοῦ φωτὸς τὴν νύκτα— νὰ πλεύσῃ τὰ μεσάνυχτα, διακόπτων τὸν μακάριον ὑπνον του καὶ τοὺς ρεμβασμούς του πρὸς τ' ἄστρα, νὰ φθάσῃ ἔως ἐκεῖ καὶ, ἐν ἀνάγκῃ, νὰ τὸ κυνηγῆσῃ τὸ μυστηριῶδες ἐκεῖνο φέγγος. Ὁθεν,* δ Μάνος, ἐπειδὴ ἦτο ἀσθενῆς ἄνθρωπος, καθὼς εἴπομεν, νέος εἰκοσαετής, ἐκάλεσεν ἐπίκουρον* καὶ τὸν Γιαλῆν τῆς Φαφάνας, δέκα ἔτη μεγαλύτερόν του —ἄφοι τοῦ διηγήθη τὸ νυκτερινὸν δραμά του— διὰ νὰ τοῦ κάμη συντροφιὰν εἰς τὴν ἀσυνήθη ἐκδρομήν.

Ἐπῆγαν μίαν νύκτα, δταν ἡ σελήνη ἦτο ἐννέα ἡμερῶν καὶ ἐπρόκειτο νὰ δύσῃ περὶ τὴν μίαν μετὰ τὰ μεσάνυχτα. Τὸ φῶς ἐφαίνετο ἐκεῖ ἀκίνητον, ὡς καρφωμένον, ἐνῷ δ πύρινος κολοβός δίσκος κατέβαινεν ἡρέμα πρὸς δυσμάς κι ἔμελλε νὰ κρυφθῇ ὀπίσω τοῦ βουνοῦ. Ὅσον ἔπλεαν αὐτοὶ μὲ τὴν βάρκαν, τόσον τοὺς ἔφεγγε, χωρὶς νὰ κινήται δρθαλμοφανῶς, δ μυστηριώδης πυρσός. Ἐβάλαν δύναμιν εἰς τὰ κουπιά, «ἔξεπλατισθηκαν». Τὸ φῶς ἐμακρύνετο, ἐφαίνετο ἀπώτερον* δλονέν. Ἡτο ἄφθαστον... Τέλος ἔγινεν ἄφαντον ἀπὸ τὰ μάτια των.

Ο Μάνος, μαζὶ μὲ τὸν Φαφάναν, ἔκαμαν πολλοὺς σταυρούς. Ἀντήλλαξαν δλίγας λέξεις:

— Δὲν εἶναι φανάρι· δὲν εἶναι καῦκι, δχι!

— Καὶ τί εἶναι;

— Εἶναι...

‘Ο Γιαλής τῆς Φαφάνας, δὲν ἡξευρε τί νὰ εἰπῇ.

Τὴν νύκτα τῆς τρίτης ἡμέρας καὶ, πάλιν, δύο ἡ τρεῖς ἡμέρας μετ’ αὐτήν, οἱ δύο ναυτίλοι ἐπεχείρησαν ἐκ νέου τὴν ἐκδρομήν. Πάντοτε ἔβλεπαν τὴν μυστηριώδη λάμψιν νὰ χορεύῃ εἰς τὰ κύματα. Ἐπειτα, δμως, δσον ἐπλησίαζαν αὐτοί, τόσον τὸ δραμα ἔφευγε. Καὶ, τέλος, ἐγίνετο ἄφαντον... Τί, ἀραγε, νὰ ἥτο;

* * *

ΝΑΣ μόνον γείτων είχε παρατηρήσει τὰς ἐπανειλημμένας νυκτερινὰς ἐκδρομὰς τῶν δύο φίλων μὲ τὴν βάρκαν. Ὁ Λίμπος δ Κόκοϊας, ἀνθρωπὸς πενηντάρης, είχε διαβάσει πολλὰ παλαιὰ βιβλία, μὲ τὰ δλίγα κολλυβογράμματα* ποὺ ἡξευρε, καὶ είχεν δμιλήσει μὲ πολλὰς γραίας σοφάς, ποὺ ἔζουσαν ἄλλοτε.

Ἐκάθητο δῆλην τὴν νύκτα, ἀγυρπνῶν, σιμὰ εἰς τὸ παράθυρόν του, βλέπων πρὸς τὴν θάλασσαν· καὶ πότε ἐδιάβαζε τὰ βιβλία του, πότε ἐρρέμβαζε* πρὸς τὰ ἄστρα καὶ πρὸς τὰ κύματα. Ἡ καλύβα του, δπου ἔρημος καὶ μόνος ἐκατοικοῦσε, ἔκειτο δλίγους βράχους παραπέρα ἀπὸ τὸ σπίτι τῆς Λουλούδως, δπου ἔδενε τὴν βάρκαν του δ Μάνος, ἀνάμεσα εἰς τὸ σπίτι τῆς Βάσως τοῦ Ραγιᾶ καὶ τῆς Γκαβαλογίνας.

Μίαν νύκτα, δ Κορωνίδος καὶ δ ἔγγονος τῆς Φαφάνας ήτοιμάζοντο νὰ λύσουν τὴν βάρκαν καὶ νὰ κωπηλατήσουν τετάρτην φοράν, διὰ νὰ κυνηγήσουν τὸ ἀσύλληπτον θήραμά* των.

‘Ο Λίμπος δ Κόκοϊας τοὺς εἶδεν, ἐβγῆκεν ἀπὸ τὴν καλύβην του φορῶν ἄσπρον σκούφον καὶ ράσον μακρύ, δπως ἐσυνήθιζε κατ’ οἶκον, ἐπήδησε δύο τρεῖς βράχους πρὸς τὰ ἐκεῖ κι ἔφθασε παραπάνω ἀπὸ τὸ μέρος δπου ενδρίσκοντο οἱ δύο φίλοι.

— Γιὰ ποῦ, δν θέλη δ Θεός, παιδιά; τοὺς ἔφωναξεν. Εἶναι βραδιές τώρα, ποὺ τρέχετε ἔξω ἀπὸ τὸ λιμάνι, χωρὶς νὰ γιαλεύετε,* χωρὶς νὰ πυροφανίζετε· καὶ τὰ ψάρια σας δὲν εṄδαμε. Μήπως σᾶς δνείρεψε καὶ σκάφτετε πουθενά, γιὰ νὰ βρῆτε κανένα θησαυρό;...

‘Ο Μάνος παρεκάλεσε τὸν Κόκοϊαν νὰ κατεβῇ παρακάτω καὶ

νὰ όμιλῃ σιγανώτερα. Μεθ' ὅ, δὲν ἐδίστασε νὰ τοῦ διηγηθῇ τὸ δραμά του.

‘Ο Λίμπος ἤκουσε μὲ πολλὴν προσοχήν. “Ἐπειτα, ἐγέλασε: —’Αμ’ ποῦ νὰ τὰ ἔσερετε αὐτὰ ἔσεις οἱ νέοι! εἶπε, σείων σφοδρῶς τὴν κεφαλήν. Τὸν παλιὸν καιρό, τέτοια πράματα σὰν αὐτὸν ποὺ εἰδες, Μάνο, τὰ ἔβλεπαν δοι ήταν καθαροί· τώρα τὰ βλέπουν μόνον οἱ ἔλαφροῖσκιωτοι.* Ἐγὼ δὲν βλέπω τίποτα!... Τὸ εἰδε κι ὁ Γιαλῆς, αὐτὸν ποὺ λές πώς βλέπεις;

‘Ο Γιαλῆς ἡναγκάσθη, μὲ συστολὴν κατωτέραν τῆς ἡλικίας του, νὰ δύμολογήσῃ ὅτι δὲν ἔβλεπε τὸ φῶς περὶ οὐδὲ λόγος, ἀλλ’ ἐπείθετο εἰς τὴν διάβεβαιόσιν τοῦ Μάνου, ποὺ ἔλεγεν δτι τὸ βλέπει.

‘Ο Κόκοϊας ἥρχισε τότε νὰ διηγῆται:
—’Ακοῦστε νὰ σᾶς πῶ, παιδιά!... Ἐγώ, ποὺ μὲ βλέπετε, ἔφτασα τὴν γριὰ Κοεράνω τοῦ Ραγιᾶ, τὴν μάνα αὐτῆς τῆς Βάσως τῆς γειτόνισσας, καθώς καὶ τὴν μάνα τῆς Γκαβαλογίνας —ἄκομα κι ἄλλες γριές. Μοῦ είχαν διηγηθῇ πολλὰ πρωτινά, παλαιικὰ πράματα, καθώς κι αὐτὸν ποὺ θὰ σᾶς πῶ τώρα.

Βλέπετε αὐτὸν τὸ χάλασμα, τὸ Καλύβι τῆς Λουλούδως, ποὺ λένε πώς είναι στοιχειωμένο; Ἐδῶ, τὸν παλιὸν καιρό, ἐκατοικοῦσε μία κόρη, ή Λουλούδω, ὅπου τὴν είχαν δονοματίσει γιὰ τὴν ἔμορφιά της —ἔλαμπε δὲ ἥλιος, ἔλαμπε κι αὐτή!— μαζὶ μὲ τὸν πατέρα της τὸ γέρο-Θεριᾶ (ἐλληνικὰ τὸν ἔλεγαν Θηρέα), ὅπου ἐκυνηγοῦσε δλους τοὺς Δράκους καὶ τὰ Στοιχειά, μὲ τὴν ἀσημένια σαγίτα καὶ μὲ φαρμακωμένα βέλη. Ἐνα βασιλόπουλο, ἀπὸ τὰ ἔνα, τὴν ἀγάπησε τὴν ὅμορφη Λουλούδω. Τῆς ἔδωσε τὸ δαχτυλίδι του· κι ἐκίνησε νὰ πάη στὸ σεφέρι* καὶ τῆς ἔταξε μὲ δρκον δτι, ἅμα νικήση τοὺς βαρβάρους, τὴν ἡμέρα ποὺ θὰ γεννηθῇ ὁ Χριστός, θὰ ἔρθη νὰ τὴν στεφανωθῇ.

‘Ἐπῆγε τὸ Βασιλόπουλο... Ἐμεινεν ἡ Λουλούδω, ρίχνοντας τὰ δάκρυά της στὸ κύμα, στὸν ἀέρα στέλνοντας τοὺς στεναγμούς της καὶ τὴν προσευχὴν στὰ οὐράνια, νὰ βγῆ νικητής τὸ Βασιλόπουλο, νὰ ἔρθη ἡ μέρα ποὺ θὰ γεννηθῇ ὁ Χριστός, νὰ γυρίση ὁ πειστικός* της νὰ τὴν στεφανωθῇ.

"Εφτασεν ή μέρα ποὺ δὲ Χριστὸς γεννᾶται. Ἡ Παναγία, μὲ ἀστραφτερὸ πρόσωπο, χωρὶς πόνο, χωρὶς βοήθεια, γέννησε τὸ Βρέφος μὲς στὴ Σπηλιά, τὸ ἐσήκωσε, τὸ ἐσπαργάνωσε μὲ χαρὰ καὶ τὸ ὕβαλε στὸ παχνὶ γὰρ νὰ τὸ κοιμίσῃ. Ἔνα βοϊδάκι κι ἔνα γαϊδουράκι ἐσίμωσαν τὰ χνῶτα τους στὸ παχνὶ, κι ἐψυσοῦσαν μαλακὰ νὰ ζεστάνουν τὸ Θεῖο Βρέφος... Νά, τώρα θὰ ῥθῇ καὶ τὸ Βασιλόπουλο νὰ πάρη τὴν Λουλούδω!

"Ηρθαν οἱ βοσκοί, δύο γέροι μὲ μακριὰ ἄσπρα μαλλιά, μὲ τὶς μαγκοῦρες τους, ἔνα βοσκόπουλο μὲ τὴν φλογέρα του, θαμπωμένοι, ξαφνιασμένοι, κι ἐπεσαν κι ἐπροσκύνησαν τὸ Θεῖο Βρέφος. Εἶχαν ἵδει τὸν "Ἀγγελὸν, ἀστραπόμορφο μὲ ἄσπρα χρυσογάλανα φτερά, εἶχαν ἀκούσει τ' Ἀγγελούδια ποὺ ἔψαλλαν: Δόξα ἐν ύψιστοις Θεῷ!" Εμειναν γονατιστοί, μ' ἐκστατικὰ μάτια, κάτω ἀπ' τὸ παχνὶ, πολλὴν ὅρα, κι ἐλάττευαν ἀχόρταγα τὸ θάμα τὸ οὐράνιο... Νά! τώρα θὰ ῥθῇ τὸ Βασιλόπουλο νὰ πάρη τὴν Λουλούδω!

"Εφτασαν κι οἱ τρεῖς Μάγοι, καβάλα στὶς καμῆλες τους. Εἶχαν χρυσὲς μίτρες* στὸ κεφάλι κι ἐφοροῦσαν μακριὲς γοῦνες, μὲ πορφύρα κατακόκκινη. Καὶ τ' ἀστεράκι, ἔνα λαμπρὸ χρυσὸ ἀστέρι, ἐχαμήλωσε κι ἐκάθισε πάνω στὴ σκεπὴ τῆς Σπηλιᾶς κι ἔλαμπε μὲ γλυκὸ οὐράνιο φῶς ποὺ παραμέριζε τῆς νυχτὸς τὸ σκοτάδι. Οἱ τρεῖς βασιλικοὶ γέροι ξεπέζεψαν ἀπ' τὶς καμῆλες τους, ἐμπῆκαν στὸ Σπήλαιο κι ἐπεσαν κι ἐπροσκύνησαν τὸ Παιδί. "Ανοιξαν τὰ πλούσια τὰ δισάκια* τους κι ἐπρόσφεραν δῶρα, χρυσὸ καὶ λιβάνι καὶ σμύρνα.

— Νά! τώρα θὰ ῥθῇ τὸ Βασιλόπουλο νὰ πάρη τὴν Λουλούδω!...

* * *

ΠΕΡΑΣΑΝ τὰ Χριστούγεννα, τελειώθηκε τὸ μυστήριο, ἔγινε κι ἡ σωτηρία· καὶ τὸ Βασιλόπουλο δὲν ἦρθε νὰ πάρῃ τὴν Λουλούδω! Οἱ βάρβαροι εἶχαν πάρει σκλάβο τὸ Βασιλόπουλο. Τὸ φουσάτο* του εἶχε νικήσει στὴν ἀρχή, τὰ φλάμπουρά* του εἶχαν κυριέψει μὲ ἀλαλαγμὸ* τὰ κάστρα τῶν βαρβάρων. Τὸ Βασιλόπουλο εἶχε χυμήξει

μὲ δρυμὴν ἀκράτητη ἀπάνω στὸ μούστωμα* καὶ στὴ μέθη τῆς νίκης. Οἱ βάρβαροι μὲ δόλο* τὸν εἰχαν αἰχμαλωτίσει!...

Τὰ δάκρυα τῆς κόρης ἐπίκραναν τὸ κύμα τ' ἀρμυρό, οἱ ἀναστεναγμοί της ἔδιαλύθηκαν στὸν ἀέρα, κι ἡ προσευχή της ἔπεσε πίσω στὴ γῆ, χωρὶς νὰ φτάσῃ στὸ θρόνο τοῦ Μεγαλοδύναμου. "Ἐνα λουλουδάκι ἀόρατο, μοσχομυρισμένο, φύτρωσε ἀνάμεσα στοὺς δύο ἀντοὺς βράχους, δόπον τὸ λέν" Ανθος τοῦ Γιαλοῦ ἀλλὰ μάτι δὲν τὸ βλέπει. Καὶ τὸ Βασιλόπουλο, ποὺ εἶχε πέσει στὰ χέρια τῶν βαρβάρων, ἐπαρακάλεσε νὰ γίνη Σπίθα, φωτιὰ τοῦ πελάγους, γιὰ νὰ φτάσῃ ἐγκαίρως —ώς τὴν ἡμέρα ποὺ γεννᾶται δ Χριστός— νὰ φυλάξῃ τὸν δρκο του, ποὺ εἶχε δώσει στὴν Λουλούδω.

Μερικοὶ λένε πώς τὸ "Ανθος τοῦ Γιαλοῦ" ἔγινεν ἄνθος κι ἀφρὸς τοῦ κύματος. Κι ἡ Σπίθα ἐκείνη, ἡ φωτιὰ τοῦ πελάγου ποὺ εἶδες, Μάνο, εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ Βασιλόπουλου, ποὺ ἔλιωσε, σβήσθηκε στὰ σίδερα τῆς σκλαβιᾶς· καὶ κανεὶς δὲν τὴν βλέπει πά, παρὰ μόνον ὅσοι ἡταν καθαροὶ τὸν παλιὸν καιρὸ καὶ οἱ ἐλαφροῖσκιωτοι στὰ χρόνια τὰ δικά μας....

(Απὸ τὸ πανηγυρικὸ Λεύκωμα τῆς ἐφημ. 'Εστία, 1934)

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

Τ' ἄγνάντεμα

ΠΑΝΩ στὸν βράχον τῆς ἐρήμου ἀκτῆς, ἀπὸ παλαιοὺς λησμονημένους χρόνους, εὐρίσκετο κτισμένον τὸ ἔξωκλήσι τῆς Παναγίας τῆς Κατευοδώτρας. Ὁλον τὸν χειμῶνα παπὰς δὲν ἥρχετο νὰ τὸ λειτουργήσῃ. Ὁ βοριάς μαίνεται καὶ βρυχᾶται* ἀνὰ τὸ πέλαγος, τὸ ἀπλωμένον μαυρογάλανον καὶ βαθύ, τὸ κῦμα λυσσᾶ καὶ ἀφρίζει ἐναντίον τοῦ βράχου. Κι δὲ βράχος ὑψώνει τὴν πλάτην του γίγας ἀκλόνητος, στοιχειὸ ριζωμένο βαθιὰ στὴν γῆν, καὶ τὸ ἐρημοκλήσι λευκὸν καὶ γλαρόν,* ὡς φωλιὰ θαλασσαετοῦ, στεφανώνει τὴν κορυφήν του.

“Ολον τὸν χρόνον παπὰς δὲν ἐφαίνετο καὶ καλόγηρος δὲν ἥρχετο νὰ δοξολογήσῃ. Μόνον τὴν ἡμέραν τῶν Φώτων κατέβαινεν ἀπὸ τὸ ὄψος τοῦ βραχώδους βουνοῦ, ἀπὸ τὸ λευκὸν μοναστηράκι τοῦ Ἀγίου Χαραλάμπους, σεβάσμιος, μὲ φτερουγίζοντα κάτασπρα μαλλιὰ καὶ κυματίζοντα βαθιὰ γένεια, ἔνας γέρων ἱερεύς, «ώς νεοττὸς τῆς ἄνω καλιᾶς τῶν Ἀγγέλων», διὰ νὰ λειτουργήσῃ τὸ παλαιὸν λησμονημένον ἐρημοκλήσι. Ἐκεῖ ἥρχοντο τρεῖς τέσσαρες βοσκοί, βουνίσιοι, ἀλειβάνιστοι, ἥρχοντο μὲ τὶς φαμίλιες των, τὶς ἀνέβγαλτες καὶ ἅπραχτες, μὲ τὰ βοσκόπουλά των, τ' ἀχτένιστα καὶ ἄνιφτα, ποὺ δὲν ἤξευραν νὰ κάνουν τὸ σταυρό τους, διὰ νὰ ἀγιασθοῦν καὶ νὰ

λειτουργηθοῦν ἔκει· καὶ εἰς τὴν ἀπόλυσιν τῆς λειτουργίας ὁ γηραιὸς παπᾶς μὲ τοὺς πτερυγίζοντας βοστρύχους* εἰς τὸ φύσημα τοῦ βορρᾶ, καὶ τὴν βαθεῖαν κυμαινομένην γενειάδα, κατέβαινε κάτω εἰς τὸν μέγαν ἀπλωτὸν αἰγιαλόν, ἀνάμεσα εἰς ἀγρίους θαλασσοπλήκτους βράχους, διὰ νὰ φωτίσῃ κι ἀγιάσῃ τὰ ἀφώτιστα κύματα.

Τὸν ἄλλον καιρὸν ἥρχοντο, συνήθως τὴν ἄνοιξιν, γυναικες ναυτικῶν καὶ θυγατέρες, κάτω ἀπὸ τὴν χώραν, μὲ σκοπὸν νὰ ἀνάψουν τὰ κανδήλια, καὶ παρακαλέσουν τὴν Παναγίαν τὴν Κατευοδώτραν νὰ δόηγήσῃ καὶ κατευοδώσῃ τοὺς θαλασσοδαρμένους συζύγους καὶ τοὺς πατέρας των. Ὁραῖες κοπέλλες μὲ ὑποκάμισα κόκκινα μεταξωτά, μὲ τραχηλιὲς* ψιλοκεντημένες, μὲ τοὺς χυτοὺς βραχίονας* καὶ τὰ στήθη τὰ γλαφυρά,* ἥρχοντο νὰ ἴκετεύσουν διὰ τὰ ἀδελφάκια των, ποὺ ἐθαλασσοπνίγοντο δι’ αὐτάς, διὰ νὰ τὶς φέρουν προικιὰ ἀπὸ τὴν Πόλιν, στολίδια ἀπὸ τὴν Βενετιάν, κειμήλια ἀπὸ τὴν Ἀλεξάνδρειαν. «Πάντα νὰ ὢρχωνται, πάντα νὰ φέρουνν»... Βοϊδάκια λογικά, ποὺ ὠργωναν ἀντὶ τῆς ξηρᾶς τὴν θάλασσαν, φρόνιμα ὅπως τὰ δύο ἔκεινα τέκνα τῆς ιερείας τῆς Δήμητρος, τὰ μακαρισθέντα. Νεαραὶ γυναικες ρεμβάζουσαι καὶ μητέρες συλλογισμέναι ἥρχοντο διὰ νὰ καθίσουν καὶ ἀγναντέψουν.

* * *

ΑΜΑ εἶχαν φωτισθῇ τὰ νερά, ἡ ὁψιμώτερα, ὀφοῦ εἶχαν περάσει κι αἱ Ἀπόκρεω, συνήθως περὶ τὴν δευτέραν ἔβδομάδα τῶν Νηστειῶν, ὀφοῦ εἶχαν γευθῆ πλέον ἀχινούς καὶ στρείδια ἀρκετά, οἱ ναυτικοί μας ἐπέβαιναν εἰς τὰ βρίκια,* εἰς τὶς σκοῦνες των, καὶ ἐμίσευαν.* ἐπήγαιναν νὰ ταξιδέψουν. Τὸν καιρὸν ἔκεινον καράβια καὶ γολέτες «ἔδεναν» μεσοῦντος τοῦ φθινοπώρου. Οἱ θαλασσινοί μας ἀγαποῦσαν πολὺ τῆς ἐστίας* τὴν θαλπωρήν,* τὸν καπνὸν τοῦ μελάθρου* καὶ τὸ θάλπος* τῆς ἀγκάλης. Καὶ δταν ἐπανήρχετο ἡ ἄνοιξις εἰς τὴν γῆν, τότε αὐτοὶ ἐπέστρεφαν εἰς τὴν θάλασσαν.

Ἐσηκώνοντο στὰ πανιὰ τὰ αἵμωδιασμένα* καὶ ναρκωμένα

ἀπὸ τὴν μακρὰν ραστώνην* σκάφη, ἀνὰ δύο ἢ τρία τὴν αὐτὴν ἡμέραν, καὶ ἡ σκούνα ἔφερνε βόλτες εἰς τὸν λιμένα, ἐὰν ἦτο ἐναντίος, ἡ καὶ οὐριος* ἀν ἦτο δ ἄνεμος. Ἡ βάρκα ἐπερίμενε διτλαρωμένη ἔξω εἰς τὴν προκυμαίαν. Ὁ καπετάνιος δὲν ἐτελείωνε τοὺς ἀποχαιρετισμοὺς εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ δ λοστρόμος* ἐμάκρυνε τὶς πανετάδες* εἰς τὰ καπηλειά.* Κι ἡ βάρκα ἐπερίμενε. Καὶ δ μοῦτσος ἔχασκεν* ἐπάνω εἰς τὸ κεφαλόσκαλον. Καὶ δ νεαρὸς ναύτης, δστις εἶχεν ἔλθει μὲ τὸν μοῦτσον τώρα ἀπὸ τὴν σκούναν, ποὺ ἦτον στὰ πανιά, ἐγίνετο ἄφαντος. Δύο ἄλλοι σύντροφοι, περασμένοι στὰ χαρτιά, ναυτολογημένοι, ἔλειπαν. Κανεὶς δὲν ἤξευρε ποὺ ἤσαν. Καὶ μέσα εἰς τὸ πλοῖον ὅποι ἔφερνε βόλτες βόλτες, κι ἐστρέφετο δῶς δεμένον περὶ κέντρον ἀόρατον —τὸ κέντρον ἦτο μέσα εἰς τὰς καρδίας καὶ εἰς τὰς ἑστίας τῶν ναυτικῶν— ἄλλος δὲν ἦτο εἰμὴ δ πηδαλιοῦχος,* δ μάγειρος κι ἔνας ἐπιβάτης, ξένος κι ἕρημος, εἰς τὸν ὅποιον εἶχαν εἰπεῖ «τώρα, στὴ στιγμή, νά, τώρα τώρα θὰ φύγουμε», κι εἶχε μπαρκάρει, δ ἄνθρωπος, ἀπὸ δώδεκα ὥρας πρίν.

὾ πλοίαρχος ἔπρεπε νὰ βάλῃ ἐμπρὸς τὴν καπετάνισσαν· αὐτὴ ὠφειλε νὰ προπορευθῇ, ἐπειδὴ ἦτον τυχερή, βέβαια· κι ἔτσι ἀπεφάσιζε νὰ μπαρκάρῃ. Τέλος ἐσυμμαζεύετο δ λοστρόμος, ἀνεκαλύπτοντο οἱ δυὸς ἀπόντες σύντροφοι, ἔξεκολλοῦσεν δ πλοίαρχος, ἔπεφταν τρομπόνια* ἀρκετά, τρομπόνια ἀπὸ τὸ πλοῖον, τρομπόνια ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν· ἔκοφταν, ἐψαλίδιζαν τές βόλτες ταχύτερα, συντομώτερα, ώς νὰ ἐσφίγγοντο διὰ νὰ κόψουν τὴν ἀόρατον ἐκείνην κλωστήν, τὸ λεπτὸν ἵσχυρὸν νῆμα, δῶς μίαν τρίχα ξανθὴν μακρᾶς κυματιζούσης κόμης,* καὶ τὸ σκάφος ἔβαλλε πλώρην πρὸς βορρᾶν.

Τὴν ἡμέραν ἐκείνην καὶ τὰς ἄλλας ἡμέρας τῆς ἀρχῆς τοῦ ἔαρος, καραβάνια* γυναικῶν, ἀσκέρια,* φουσάτα* γυναικῶν, ἀνεῖρπον,* ἀνέβαινον, ἀνήρχοντο, ἐπάνω στὴν ρεματιάν, τὸ ρέμα ρέμα, τὸν ἐλικοειδῆ* δρομίσκον, δστις διαχαράσσεται ἀνὰ τοὺς λόφους τοὺς τερπνοὺς* μὲ τὰς χιλιάδας τῶν ἐλαιοδένδρων, τὸν ἀειθαλῆ* πρασινόφαιον στολισμὸν τῆς μεγάλης κοιλάδος μὲ τές ράχες, μὲ τὰς κορυφάς, μὲ τὰς ἐσοχάς καὶ ἔξοχάς, ἀνετώ-

τερον ἀπὸ τὴν κυματίζουσαν ποδιάν τῆς βοσκοπούλας τοῦ βουνοῦ, πολυπτυχώτερον ἀπὸ τὴν χρυσοκέντητον ἐσθῆτα* τῆς νύμφης. Ἐπάνω εἰς τὸν βράχον τῆς ἑρήμου βορεινῆς ἀκτῆς, πλησίον εἰς τὸ λησμονημένον παρεκκλήσι τῆς Παναγίας τῆς Κατευοδώτρας, ἐκεῖ ἐγίνετο τὸ μάζεμα τῶν γυναικῶν, ἡ σύναξις* ἡ μεγάλη.

Τότε ἔλαμπον μὲ μεγάλες φωτιές τὰ κανδήλια τῆς Παναγίας τῆς Κατευοδώτρας. Ἡ γραῖα Μαλαμίτσα, ἡ κλησάρισσα τοῦ Ἀγίου Νικολάου, ἔβαλλε τὶς φωνές· ἔκανε τὸ κακό... ἐμάλωνε μὲ δλες τὶς γυναικες. Αὐτὴ ἐπῆρε τὸ καλαθάκι της, τὴν ρόκαν της, τ' ἀδράχτι της, καὶ ἥλθεν ἀπὸ τὸν "Αγιον Νικόλαον ἐπίτηδες, κατὰ παραγγελίαν τοῦ κυρίου Ἀγγελῆ τοῦ ἐπιτρόπου..." διὰ νὰ μαλλώσῃ τὶς γυναικες τὶς εὐλαβητικές (ἄλλοι μονον! ἡ εὐλάβεια μας εἶναι γιὰ τὸ συμφέρον, ἔλεγε σείουσα τὴν κεφαλήν), νὰ μὴν τὸ παρακάνουν καὶ χύνουν λάδια πολλὰ καὶ καταλαδώνουν τὸ ἔδαφος τοῦ ναοῦ, καὶ τὰ στασίδια* καὶ τ' ἀναλόγι,* καὶ τὰ δύο τρία παμπάλαια βιβλία ποὺ ἤσαν ἐκεῖ, καὶ τὰ μανάλια,* καὶ τὸν τοῖχον, καὶ τὸ τέμπλον,* καὶ τὶς ποδιές καὶ αὐτὰς τὰς ἀγίας εἰκόνας. Ἄλλ' οἱ γυναικες δὲν τὴν ἤκουαν. Τί χρειάζουνται τόσες φωτιές, σὰν πυροφάνια, ἐφώναζεν ἡ γριὰ Μαλαμίτσα. Αὐτὴ εἶχε μάθει ἀπὸ τὸν γέροντά της τὸν παπα-Γεράσιμον, διτὶ οἱ φωτιές τῶν κανδήλιῶν πρέπει νὰ είναι μικρές, τόσες δά, σὰν λαμπωρίδες.* Τοῦ κάκου. Κανεὶς δὲν τὴν ἀκουεν.

Οἱ δρμαθοὶ* τῶν γυναικῶν, δμάδες δμάδες, συγγενολόγι... διεσπείροντο εἰς μικροὺς ὄχθους, εἰς πτυχάς τοῦ βράχου, ἀνάμεσα εἰς θάμνους καὶ χαμόκλαδα, εἰς μέρη ὑψηλὰ καὶ εἰς μέρη ὑπήνεμα,* ἥρχοντο μὲ τὰ καλαθάκια τους, μὲ τὰ μαχαιρίδια τους... διότι πολλαὶ ἔξ αὐτῶν ἥσχολούντο νὰ βγάλουν ἀγριολάχανα... μὲ τὰ προγεύματά τους, τὰ σαρακοστιανά, καὶ ἀφοῦ εἶχαν ἀνάψει τὰ κανδήλια τῆς Παναγίας, ἀφοῦ εἶχαν κάνει μετάνοιες στρωτές πολλές, κι εἶχαν κολλήσει ἀφιερώματα εἰς τὴν εἰκόνα, κι εἶχαν χορτάσει τ' αὐτιά τους ἀπὸ τὰς νουθεσίας* τῆς γριᾶς Μαλαμίτσας, ἐστρώνοντο ἐκεῖ εἰς τὴν δροσερὰν χλόην κι ἀγάντευαν κατὰ τὸ πέλαγος.

Τὰ βοσκόπουλα, ἐκεῖνα τ' ἄγρια κι ἀχτένιστα κι ἀπλοϊκά,
ποὺ τὶς ἔβλεπαν ἀπὸ μακρὰν σὰν σκιασμένα, ἀποροῦσαν κι ἔλε-
γαν:

— Κοίτα τις! στὰ μάτια ἔκαμαν.

‘Ως τόσον αἱ γυναῖκες τῶν θαλασσινῶν ἀγνάντευαν.

‘Ιδοὺ τὸ βρίκι τοῦ καπετάν Λιμπέριου τοῦ Λημνιοῦ· εἶχε ση-
κωθῆ στὰ πανιά ἀργὰ τὴν νύκτα· μὲ τὸ ἀπόγειο* τῆς νυχτὸς ηὗρε
τὸ ρέμα καὶ ἀπεμακρύνθη κι ἔχώνεψε. Κατευόδιο καλό! Ἡ
προσευχὴ τῶν μικρῶν παιδιῶν του ἀς εἶναι ἡ πνοὴ στὰ πανιά,
στὰ ξάρτια* τοῦ καραβιοῦ σας... στὸ καλό, στὸ καλό!

‘Ιδοὺ τὸ καράβι τοῦ καπετάν Σταμάτη τοῦ Σύρραχου. ‘Υπερή-
φανα, καμαρώμένα, ἀδελφωμένα τὰ δυό, αὐτὸ κι ὁ πλοίαρχός
του, πᾶνε νὰ μᾶς φέρουν καλά, νὰ μᾶς φέρουν στολίδια. Στὸ
καλό, πουλί μου, στὸ καλό!

‘Ιδοὺ καὶ ἡ γολέτα τοῦ καπετάν Μανόλη τοῦ Χατζηχάνου...
‘Η ψυχή μου, ἡ πνοή μου εἶναι πάντα στὰ πανιά σου, ώσαν
λαμπάδα τοῦ Ἐπιταφίου, νὰ διώχνῃ τὰ μαῦρα, τὰ κατακόκκινα
τελώνια,* πρὶν προφτάσουν νὰ κατακαθίσουν στὰ πινά* σου.
Σύρε, πουλί μου, στὸ καλό καὶ στὴν καλὴ τὴν ώρα! Στὸ καλό!...

Νά κι ἡ σκούνα τοῦ καπετάν Ἀποστόλη τοῦ Βιδελνῆ, και-
νούριο σκαρί,* ἡ τετάρτη ἡ πέμπτη τὴν δροίαν κατορθώνει ἐν-
τὸς δεκαετίας νὰ σκαρώσῃ,* μ' ὀλην τῆς τύχης τὴν καταδρομήν.
“Ἐπεσε πολὺ γιαλό, δὲν τὴν ηὗρε καλὸ τὸ ἀπόγειο, κι ἄργησε.
Διακρίνεται τὸ πλήρωμα, οἱ ἄνθρωποι σὰν ψύλλοι, ποὺ πηδοῦν
ἐμπρὸς κι ὀπίσω στὴν κουβέρτα.* Δούλευε τα, καπετάνιο μου!
‘Η Παναγιά, μπροστά σας! Στὸ καλό, στὸ καλό!

* * *

ΠΑΙΔΙΑ μου, κορίτσια μου, ἀρχίζει νὰ ὅμιλη ἡ γριὰ
Συρραχίνα, παλαιὰ καπετάνισσα, μὲ τὸ ραβδάκι της
καὶ μὲ τὸ καλαθάκι της στὸ χέρι, μὲ τὰ δύδόντα χρό-
νια στὴν πλάτη της, μπόρεσε κι ἀνέβη τὸν ἀνήφορον
διὰ νὰ καμαρώσῃ, ἵσως διὰ τελευταίαν φοράν, τὸ καρά-
βι τοῦ γιοῦ της ποὺ ἔφευγε. Ξέρετε τί μεγάλη χάρη ἔχει, καὶ

πόσο καλό έκαμε στους θαλασσινούς αυτὸς τὸ ἐκκλησιδάκι τῆς Μεγαλόχαρης.

— Πῶς δὲν τὸ ξέρουμε, εἶπαν αἱ ἄλλαι· ἀς ἔχῃ δόξα τὸ ὄνομά της.

— Τὸ ἔξωκκλήσι αὐτὸς ἀγίασε καὶ μέρωσε δόλο τὸ ἄγριο κῦμα· πρωτύτερα εἶχε κατάρα δόλος αὐτὸς δ γιαλός.

— Γιατί;

— Βλέπετε κεῖνον τὸν βράχο, κάτω στὸ κῦμα, ποὺ ἔχωρίζει ἀπὸ τὸ γιαλό;... ποὺ φαίνεται σὰν ἄνθρωπος μὲ κεφάλι καὶ μὲ στήθια;... ποὺ μοιάζει σὰν γυναίκα; Ἐκείνη εἶναι ἡ Φλανδρώ.

— Ναί, τὸ Φλανδρώ, εἶπεν ἡ ύπερεξηκοντοῦτις Χατζηγάναινα. Κάτι ἔχω ἀκουστά μου. Ἐσύ θὰ τὸ ξέρης καλύτερα, θεια-Φλωφού.

— Τὸ βλέπετε κι εἶναι ξέρα, εἶπεν ἡ Φλωφού ἡ Συρραχίνα· μιὰ φορά κι ἔναν καιρὸ ἥταν ἄνθρωπος.

— Ἀνθρωπος;

— Ἀνθρωπος, καθὼς ἐμεῖς. Γυναίκα.

Αἱ ἄλλαι ἤκουον μὲ ἀπορίαν. Ἡ γρια-Συρραχίνα ἤρχισε νὰ διηγῆται.

— Στὸν καιρὸ τῶν παλαιῶν Ἐλλήνων, ἥτον μία κόρη ἀρχοντοπούλα, ποὺ τὴν ἔλεγαν Φλάνδρα ἡ Φλανδρώ. Ἡ Φλανδρώ εἶχε νοματιστῇ ἔτσι —καθὼς μοῦ ’πε δ πνευματικὸς* ἀπάνω στὸν Ἀι-Χαράλαμπον· δσο τὸν θυμοῦμαι, μακαρία ἡ ψυχή του. Ἡμουν μικρὸ κορίτσι, δώδεκα χρονῶν, καὶ μ’ ἐπῆγε ἡ μάνα μου νὰ ξαγορευτῶ* τὴ Μεγάλη Τετράδη... τί νὰ ξαγορευτῶ, ἐγὼ τίποτα δὲν ἤξερα, τὰ ξεράματά μου... τὸ τί μδλεε δ πνευματικὸς δὲν ἀγριούσα,* φωτιὰ ποὺ μ’ ἔ!... Τὸ νόημά του δὲν τὸ καταλάβαινα, τὰ λόγια τὰ θυμούμουν, κι ύστερ’ ἀπὸ χρόνια... τὸ κορίτσι πρέπει νά ’ναι φρόνιμο καὶ ντροπαλό, νά ’ναι ύπάκοο, νὰ μὴν κοιτάζῃ τοὺς νιούς, ν’ ἀγαπᾶ τὸν κύρη του καὶ τὴ μανούλα του· καὶ σὰν μεγαλώσῃ, καὶ δώσῃ δ Θιδὸς καὶ παντρευτῇ μὲ τὴν εὐκὴ τῶν γονιῶν της, ἄλλον νὰ μὴν ἀγαπᾶ ἀπ’ τὸν ἄνδρα της.

Μόδφερε τὸ παράδειγμα τῶν παλαιῶν Ἐλλήνων... Οἱ παλιοὶ Ἐλληνες, ποὺ προσκυνοῦσαν τὰ εἰδωλα... Κεῖνον τὸν καιρὸ

ήτον μιὰ ποὺ τὴν ἔλεγαν Φλάνδρα, ή Φλανδρώ. Φλανδρώ θὰ πῇ Φιλανδρώ. Φιλανδρὼ θὰ πῇ μιὰ ποὺ ἀγαπᾶ τὸν ἄνδρα της. Φλανδρὼ τὴν εἰπαν, Φλανδρὼ βγῆκε. Ἀγάπησε ὁλόψυχα τὸν ἄνδρα της, δσο ποὺ ἔχασε τ' ἀγαθὰ τοῦ κόσμου, καὶ ἔγινε πέτρα γι' αὐτό. Τὸν καιρὸν ἐκεῖνο ἥτον ἔνας καραβοκύρης, ὅμορφο παλικάρι, κι ἀγάπησε τὸ Φλανδρὼ καὶ τὴν ἐγύρεψε, καὶ τῆς ἔδωσε ἀρραβώνα. Σὰν τῆς ἔδωσε ἀρραβώνα, ἐσκάρωσε καινούριο καράβι, καὶ σὰν ἐσκάρωσε τὸ καράβι, ἔγινε κι ὁ γάμος· καὶ σὰν ἔγινε ὁ γάμος, ἐριξε τὸ καράβι στὸ γιαλό, κι ἐμπαρκάρισε, καὶ πῆγε νὰ ταξιδέψῃ.

Τότε τὸ Φλανδρὼ ἥλθε ν' ἀγναντέψῃ, σὰν καλὴ ώρα, σ' αὐτὸν τὸν ἔρμο τὸ γιαλό. Ξεκολλοῦσε ἡ ψυχὴ της ποὺ ἔφευγεν ὁ ἄνδρας της· δὲν μποροῦσε νὰ τὸ βαστάξῃ, νὰ στυλώσῃ τὴν καρδιὰ της. Ἀγνάντεψε τὸ καράβι ποὺ ἔφευγε, κι ἐκλαψε πικρά, κι ἔπεσαν τὰ δάκρυά της στὰ κύματα, καὶ τὰ κύματα ἐπικράθηκαν κι ἐφαρμακώθηκαν, καὶ θύμωσαν, κι ἀγρίεψαν κι ἐθέριεψαν... καὶ στὸ δρόμο τους ποὺ ηδραν τὸ καράβι, ἐπνιξαν τὸν ἄνδρα τῆς Φλανδρῶς, κι ἔγινε ἀγνοισία του... Καὶ τὸ Φλανδρὼ ἥρθε καὶ ξαναῆρθε σ' αὐτὸν τὸν ἔρμο γιαλὸ κι ἐκοίταξε, κι ἀγνάντευε... κι ἐπερίμενε, κι ἐκαρτεροῦσε, κι ἀπάντεχε... Πέρασαν μῆνες, πέρασε χρόνος, πέρασαν δυὸς χρόνια, πέρασαν τρία... καὶ τὸ καράβι πουθενὰ δὲν ἐφάνηκε... καὶ τὸ Φλανδρὼ ἐκλαψε, καὶ καταράστηκε τὴν θάλασσα, καὶ τὰ μάτια της ἐστέγνωσαν, καὶ δὲν εἶχε πλιὰ δάκρυ νὰ χύσῃ... καὶ παρακάλεσε τοὺς θεούς της ποὺ ἤταν εἰδωλο, βράχιος, πέτρα... Καὶ τὸ ζήτημά της ἔγινε, καὶ τὴν ἐκαμαν βράχο, ξέρα... μὲ τὸ σκῆμα τ' ἀνθρωπινό, ποὺ τρίβηκε κι ἐφθάρηκε ἀπ' τὰ κύματα ὑστερ' ἀπὸ χιλιάδες χρόνια· καὶ τὸ ἀνθρωπινὸ σκῆμα φαίνεται ἀκόμα, καὶ νά δ βράχιος ἐκεῖ, ἡ πέτρα ποὺ θαλασσοδέρνεται καὶ χτυπᾷ καὶ βογγᾶ ἀπάνω της τὸ κῦμα... κι ἡ φωνὴ της, τὸ βογγητό της, γίνεται ἔνα, βογγητὸ τῆς θάλασσας... Νά ἡ ξέρα ἐκεῖ. Αὐτή 'ναι ἡ Φλανδρώ.

Ύστερα μὲ χρόνια πολλά, σὰν ἥρθε ὁ Χριστὸς ν' ἀγιάσῃ τὰ νερά, γιὰ νὰ βαφτιστῇ ἡ πλάση, μιὰ χριστιανικὴ ἀρχόντισσα, ἡ

Χατζηγιάνναινα, που είχαν σκαρώσει τὰ παιδιά της δυό καράβια, έταξε στήν Παναγία κι ἔχτισε αὐτὸ τὸ παρεκκλήσι, γιὰ τὸ καλὸ κατευόδιο τῶν παιδιῶν της... "Ἄς δώσ' ή Παναγία καὶ σήμερα νά 'ναι καλὸ κατευόδιο στοὺς ἄνδρες σας, στ' ἀδέρφια σας, καὶ στοὺς γονιούς σας.

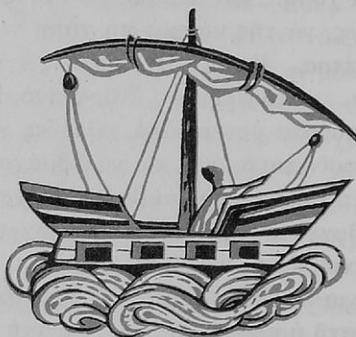
— Φχαριστοῦμε· δμοίως καὶ στὰ παιδάκια σου, θεια-Φλωρού.

* * *

OΗΛΙΟΣ ἐχαμήλωσε κατὰ τὸ βουνόν, τὰ πρῶτα πλοῖα είλαν γίνει ἄφαντα πρὸ ὥρας· καὶ ή τελευταία γολέτα μικρὸν κατὰ μικρὸν ἐχώνευεν εἰς τὸ μέγα πέλαγος. Τὰ συγγενολόγια καὶ τὰ φουσάτα τῶν γυναικῶν, μὲ τὰ καλαθάκια καὶ τὰ μαχαιράκια τους, διεσπάρησαν ἀνὰ τοὺς λόφους κι ἔβγαζαν καυκαλῆθρες* καὶ μυρόνια,* κι ἔκοφταν φτέρες κι ἀγριομάραθα. Σιγὰ σιγὰ κατέβη ὁ ἥλιος εἰς τὸ βουνόν, καὶ αὐταὶ κατῆλθον εἰς τὴν πολίχνην.*

'Η νυκτερινὴ αὔρα ἐσύριζεν* εἰς τὰ δένδρα καὶ οἱ λογισμοὶ τῶν γυναικῶν ἐπετοῦσαν μαζί της κι ἔστελλαν πολλὰς εὐχὰς εἰς τὰ κατάρτια, εἰς τὰ πανιὰ καὶ εἰς τὰ ἐξάρτια τῶν καραβιῶν. Καὶ βαθιά, εἰς τὴν σιωπὴν τῆς νυκτός, τίποτε ἄλλο δὲν ἤκουόσθη, εἰμὴ* τὸ λάλημα τοῦ νυκτερινοῦ πουλιοῦ, καὶ τὸ ἀσμα μιᾶς τελευταίας συντροφιᾶς ναυτικῶν, μελλόντων ν' ἀναχωρήσωσι αὔριον: «Σύρε, πουλί μου, στὸ καλὸ καὶ στήν καλὴ τὴν ὥρα!»

(Ἄπαντα)

ΣΤΑΜ. ΣΤΑΜ.

‘Ο Γιῶργος

ΙΥΡΙΑΚΗ κοντὴ γιορτή, εἶπεν δὲ Σταῦρος δός Ἀγκούτσας,
κεχαγιάς* ἐπὶ δλῶν τῶν πέραν καὶ ἐκεῖθεν τῶν Ἀ-
γράφων βουνοκορυφῶν καὶ λειβαδίων, νεφελόβιος,*
καὶ ἀστερογείτων, μέγας κυρίαρχος καὶ δδηγητῆς χι-
λιάδων ζωντανῶν, αἰγαλοβράτων, σκύλων, ἡμιόνων,*
συνυφάδων, μικρανεψιῶν, νυμφῶν, θείων, παραθείων καὶ γιαγιά-
δων. Χρόνια καὶ καιρούς, χρόνια καὶ ζαμάνια* εἶχε νὰ κατεβῇ
σὲ μεγαλούπολι.

— Τί θέλει οὐ λύκους στοὺ παζάρ’!..

‘Αλλὰ μιὰ ποὺ τὸν ἐκάλεσαν τώρα, «εἰς τὴν πλησιεστέραν
Οἰκονομικὴν τῆς περιφερείας Ἐφορείαν», νὰ δηλώσῃ, «ὑπευθύ-
νως», πόσας «αἴγας* εἶχε καὶ ἐρίφια»* καὶ μιὰ ποὺ τοῦ ἔβαζαν
καὶ «διορία», ἀπεφάσισε νὰ κατεβῇ.

«Θέλεις, δὲν θέλεις, νύφη μου, τώρα θὰ προσκυνήσης!»
ἐσκέφθη, κατὰ τὴν παροιμίαν τοῦ χωριοῦ, καί, μιὰ ποὺ θὰ κατέ-
βαινε, ἀπεφάσισε νὰ κατεβῇ Κυριακήν, διὰ νὰ μὴ χάσῃ, μέσα
στῆς Χώρας τὶς ροῦγες* τὶς μεγάλες, τὴν ήμέρα του. Καὶ μιὰ ποὺ
θὰ κατέβαινε, «ἄς πάρω, ἐσκέφθη, καὶ τὸ ἐγγονάκι μου, τὸν Γι-
ῶργο τὸν πολυαγαπημένο, ποὺ κοτζάμου παίδαρος πέντε χρονῶν
ἐγίνηκε καὶ σὲ χώρα δὲν εἶχε μπῆ ἀκόμα».

Καὶ κατέβηκε στριψομύσταξ καὶ περήφανος, δυὸς φορὲς πε-

ρήφανος, πρώτα γιατί ήτανε αύτός, ό πρωτος τῶν πέραν τῶν
'Αγράφων τσέλιγκας,* καὶ δεύτερον γιατί εἶχε καὶ τὸν Γιᾶργο,
τὸν Γιᾶργο τὸν ἔχωριστό, τὸν πολυαγαπημένο,
ποὺ θά 'χη στροῦγκες δώδεκα, κοπάδια σὰν ποτάμι,
τὸν Γιᾶργο ποὺ γ' αὐτὸν διψᾶν ὅλες οἱ βοσκοποδλες
'πὸ πέρα ἀπὸ τὰ Ἀγναντα καὶ δᾶθεν' ἀπ' τὴν Ἀρτα...
τραγουδοῦσε καὶ βουίζανε οἱ ρεματιές.

- Καλῶς ἡρθες, κύρ Σταῦρο, στὴν πόλη, ἀπὸ δῶ.
- Καλῶς ἡρθες, κύρ Σταῦρο, ἀπὸ κεῖ.
- Καὶ πῶς ἐτούτο, τσέλιγκα;
- Θὰ μείνης πιὰ 'δῶ πέρα; Θ' ἀφήσης τὰ βουνά;
- Νὰ μείνω πιὰ 'δῶ πέρα; Τὸ παλιὸ τὸ ἄλογο μαθαίνει νιὰ περπατησιά; ἀπαντοῦσε δ Σταῦρος δ Ἀγκούτσας. Στὴν Ἔφορεία θέλω νὰ πάω.

Μὰ πρωὶ πρωὶ, ἀκόμα ἀπ' τὰ μεσάνυχτα ποὺ ἔκεινησε δ Σταῦρος, καὶ μάλιστα ἡμέρα Κυριακή, εἶναι ἀνοιχτὴ δ Ἔφορεία;...

Τί νὰ κάνη κι δ τσέλιγκας! Πήγαινε ἀπὸ δῶ, ὅλα κλειστά! Πήγαινε ἀπὸ κεῖ, δλα κλειστά! Κλειστὰ τὰ γραφεῖα τὰ δημόσια, κλειστὰ καὶ τὰ μπακάλικα, κλειστὰ καὶ τὰ δόλια τὰ καφενεῖα!
— Πῶς ἄλλαξεν δ κόσμος!

Κι ἄξαφνα, νὰ ἔκει δπου περνοῦσε, σ' ἔνα δρόμο, ἀκούει καμπάνες νὰ χτυποῦν κι ὑμνους νὰ ψαλμωδοῦνται... Τότε θυμήθηκε δ τσέλιγκας, δ Σταῦρος δ Ἀγκούτσας, πῶς εἶχε χρόνια καὶ καιροὺς νὰ πάη σ' ἐκκλησιὰ καὶ πῶς δ Γιᾶργος δὲν εἶχε μπῆ ποτέ του σὲ ναό, σὰν νὰ μὴν ήταν χριστιανός, σὰν νὰ 'χε, μπίτ, ξεχριστιανέψει!

— Αϊ, πάω, ν' ἀνάψω, εἶπε, ἔνα κερί!..

Κόσμος πολὺς στὴν ἐκκλησιά. Κόσμος καλὸς καὶ στολισμένος. "Υμνοι καὶ θυμιατά, ἀμφια χρυσᾶ καὶ ἄγιοι καλοὶ καὶ σοβαροὶ στὸ τέμπλο, ποὺ δπου πήγαινε τὸν κοίταζαν, σὰν νὰ τὸν ἐγνώριζαν ἀπὸ καιρὸ καὶ σὰν νὰ χαρῆκαν ποὺ τὸν ἔαναιδαν κι ὅλο τὸν παρακολουθοῦσαν μὲ τὰ κατάμαυρα καὶ μεγάλα τους τὰ μάτια...

Εύχαριστήθηκε δέ κεχαγιάς· ήδυνθη* ή ψυχή του, κάτι μέσα του έλυσε κι άναλυσε γλυκά. Παλιές ήμέρες, άναμνήσεις, τῆς πίστεως γιορτές μεγάλες, ήμερῶσαν δλα ἐτοῦτα τὴν καρδιά του. Ξεχάστηκε, ἀφαιρέθηκε, ή σκέψις του διεσκεδάσθη εἰς παρελθόντα παλαιά, μεμακρυσμένα, ἔξεχάσθη καὶ ἀφηρέθη, εἴπαμε, ἐντελῶς.

Τὰ ἔχασε καὶ δέ Γιώργος, μέσα στὸν κόσμο τὸν πολύ, τὴν λάμψι, τὴν μεγαλοπρέπεια καὶ τὶς πρωτοφανεῖς γι' αὐτὸν εἰκόνες!... Τὰ ἔχασε, ἐσάστισε κι αὐτός, ταράχθηκε, ζαλίσθηκε καὶ ξεχώρισε ἀπὸ τὸν πάππο του, δίχως νὰ τὸ καταλάβῃ, δταν βγῆκε δέ Τίμιος Σταυρὸς κι ἀνεταράχθη δέ κόσμος νὰ τὸν προσκυνήσῃ.

Κάποια ώρα, κοιτάζει δέ κεχαγιάς γιὰ τὸ ἀγγόνι του —πουθενὰ δέ Γιώργος! Κοιτάζει, ξανακοιτάζει, στρέφει, στυλώνει ἐδῶ κι ἐκεῖ τὰ μάτια του, δσμίζεται μήπως καὶ τὸν βρῆ, ψάχνει στρεφόμενος ἐδῶ κι ἐκεῖ —πουθενὰ δέ Γιώργος!

”Αρχισε, λοιπόν, νὰ τὸν καλῇ, μὲ σιγανὴ φωνή, ἀνήσυχος τώρα, ταραγμένος.

— Γιώργοοοοοο!

’Εκείνη τὴν ώρα, δέ παππάς ἔλεγε τὸ Εὐαγγέλιο.

— Γιώργοοοοοο.

— Σου, ου, ου, ούτ! τοῦ κάνουν, σιγά, οἱ διπλανοί.

— Γιώργοοοοοοο. Ποῦ είσαι Γιώργου!...

— Σούτ! βρὲ ἀδελφέ.

Καὶ δέ τσέλιγκας, ἀπηλπισμένος, ἀγριεμένος τώρα, ἀνήσυχος εἰς τὴν διαπασῶν:

— Μωρέ, τί σούτ καὶ σούτ. Μὲ ἔνα σούτ καὶ μὲ δυὸ δὲν χάνω ἔγω τὸν Γιώργο!

Καὶ βάζει καὶ τὶς δυὸ παλάμες, ἀνοιχτές, ἐκατέρωθεν* τοῦ στόματος καὶ βγάζει μιὰ φωνή, φωνὴ βουνῶν καὶ χαραδρῶν, φωνὴ κρημνῶν καὶ κατηφόρων, ποὺ ἔκαμε τὰ τζάμια τῆς ἐκκλησίας νὰ τρίξουν, τὰ καντήλια νὰ σβήσουν, τὸν ιερέα νὰ σταματήσῃ τὸ Εὐαγγέλιο καὶ τοὺς ψάλτες νὰ χάσουν τὴν συνέχεια!

— Γιώδωδργου, ου, ου, ου! Ποῦ είσαι, οὐρέ Γιώργου, ου, ου!

(΄Απὸ τὸ βιβλίο Τστορίες τοῦ χωριοῦ)

I. ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ

΄Αναμνήσεις γυναικοπαίδου

ΚΑΤΑ τὸ 1896 εἶδα νὰ βαδίζῃ εἰς τὴν προκυμαίαν τοῦ Πειραιῶς ἔνα Κρητικόπουλο τριῶν πιθαμῶν, τὸ δποῖον ἡτο ἐνδυμένον μὲ δύο πήχεις υφασμά. Ἀνυπόδητον καὶ ξεσκούφωτον, ἐφόρει μόνον ὑποκάμισον καὶ βράκαν, τῆς δποίας τὸ κάτω ἄκρον ἐσείετο ὡς οὐρὰ πετειναρίου. Τὸ Κρητικόπουλον παρετήρει μὲ περιέργειαν μεγάλην τὰ πάντα, τὰ πλοῖα ἐξ ἐνός, τὰ μαγαζιὰ ἐξ ἄλλου, τὰ σπίτια, τὰ ὀχήματα καὶ τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ ἐφαίνετο ἔκθαμβον* ἀπὸ τὸ πλῆθος ἐκεῖνο τῶν πρωτοφανῶν πραγμάτων καὶ προσώπων.

΄Ἐπλησίασα καὶ τὸ ἥγγιστα εἰς τὴν κεφαλήν.
— Πῶς σὲ λένε; τοῦ εἶπα.

Τὸ παιδίον ἔστρεψε πρὸς ἐμὲ ἀνήσυχον τὰ μάτια του, δύο μαῦρα μάτια γεμάτα φῶς.

— Μανώλη, μοῦ ἀπήντησε.
— Κι ἀπὸ ποιὸ μέρος τῆς Κρήτης εἶσαι;
— Ἀπὸ τὸν Ταράτσο.

Μοῦ ἤλθε μιὰ ἴδεα. Τὸ εἴλκυσα* εἰς τὸ ἀπέναντι μανάβικο καὶ τοῦ εἶπα:

— Θέλεις νὰ σου δώσω ἔνα πρᾶμμα;
‘Ο μικρὸς οὓτε ναι εἶπεν οὓτε ὅχι, ἀλλ’ ἐπερίμενε νὰ ἴδη τὸ πρᾶγμα ποὺ θὰ τοῦ ἔδιδα.

— Δῶσε μου ἔνα κανατάκι, εἴπα πρὸς τὸν μανάβην.

Καὶ ἀφοῦ ἐπλήρωσα, ἔδωκα τὸ κανάτι τοῦ μικροῦ Κρητικοῦ.

— Χαρίζεις μού το; μοῦ εἶπε.

— Χαρίζω σού το.

Ἡ χαρὰ ἔλαμψεν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ μικροῦ, δό όποιος ἔφυγε μὲ τὸ κανάτι καὶ ἀπομακρύνομενος τὸ παρετήρει καὶ τὸ ἐκαμάρωνεν ὡς πολύτιμον ἀπόκτημα.

Ἐγώ ἐσταμάτησα πρὸ τοῦ μανάβικου καὶ παρετήρουν τὸ παιδίον. Ὁ δὲ μανάβης, ἀφοῦ μὲ παρετήρησε μὲ ἀπορίαν διὰ τὴν δωρεάν μου, ἤλθε πλησίον καὶ εἶπε:

— Εἶναι γυναικόπαιδο, τὸ κακόμοιρο!

Καὶ ἔπειτα ἐπρόσθεσε:

— Τί τραβοῦν κι αὐτοὶ οἱ Κρητικοί!

Ἡρχισε δὲ νὰ μ' ἐρωτᾶ ἀν ύπηρχεν ἐλπὶς αὐτὴν τὴν φορὰν νὰ τελειώσῃ τὸ Κρητικὸ ζήτημα, γιὰ νὰ τελειώσουν καὶ τὰ βάσανα αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλὰ δὲν τοῦ ἀπήντησα.

Ἡ προσοχή μου δὴλη ἦτο συγκεντρωμένη εἰς τὸ παιδίον ἐκεῖνο, τὸ όποιον ἔζωντάνευ μίαν μακρινήν μου ἀνάμνησιν. Καὶ ἐπανέβλεπα τὸν ἑαυτόν μου ὅπως ἦτο, ὅταν πρὸ τριάντα ἑτῶν ὡς γυναικόπαιδον καὶ ἐγώ, εὑρέθηκα εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ἐπλανῆθην ἐκθαμβώς εἰς τὴν προκυμαίαν ἐκείνην μ' ἔνα κανάτι αἰγινῆτικον εἰς τὸ χέρι.

Θὰ ἤμουν καὶ ἐγὼ τότε πέντε ἑτῶν. Ἀλλ' ἐνθυμοῦμαι τὰς πρώτας ἀνησυχίας καὶ τοὺς φόβους τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ '66. Ὁ πατέρας μου ἀπουσίαζεν ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας, ἐγύριζε δὲ κρυφὰ εἰς τὸ Καστέλλι καὶ ἐκοιμάτο σὲ ξένο σπίτι. Μόλις τὸν ἐβλέπαμε. Ἡτο ἀπὸ τοὺς συνωμότας καὶ ἐφοβεῖτο μὴ συλληφθῆ.

Ἐπειτα μίαν νύκτα μᾶς ἐπῆρεν ἀπὸ τὸ Καστέλλι καὶ μᾶς μετέφερεν δὴλην τὴν οἰκογένειαν εἰς τὴν δυτικήν παραλίαν, ὅπου μὲ ἄλλα γυναικόπαιδα ἐπεριμέναμεν πλοῖον νὰ ἔλθῃ νὰ μᾶς πάρῃ. Ὁ πατέρας μου πάλιν ἀπουσίαζεν· ἥτο εἰς τὴν Συνέλευσιν, καὶ μόνον ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἤρχετο καὶ μᾶς ἔβλεπε.

Δὲν γνωρίζω πόσον καιρὸν ἐκάμαμεν εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα, ἀλλὰ βεβαίως μῆνες θὰ ἐπέρασαν. Ἀλλὰ πλοῖον δὲν ἤρχετο, οἱ

Τοῦρκοι ἐπλησίαζαν καὶ αἱ τροφαί μας ἔξηντλούντο. Τότε ὁ πατέρας εὔρηκε τὸν Μεσογειανὸν Κρουβίδην καὶ ἐσυμφώνησαν νὰ τοῦ δώσῃ δέκα λίρες διὰ νὰ μᾶς περάσῃ μὲ τὸ καῖκι του εἰς τὴν Ἑλλάδα.

”Ημεθα δέκα, παιδιὰ καὶ γυναῖκες, καὶ τὸ καῖκι τοῦ Κρουβίδη ἥτο μία ἐλεσινὴ ψαρόβαρκα. Ὁ πατέρας τὸν εἶχε συμφωνήσει νὰ μὴν πάρη ἄλλους. Ἄλλ’ αὐτός, πλεονέκτης ἀνθρωπος, ἀφοῦ μᾶς παρέλαβεν ἀπὸ τὸ Σφινάρι, ἔκαμε προσέγγισιν εἰς τὴν Ἀκτὴν κι ἐπῆρε καὶ ἄλλους γέρους καὶ γυναῖκες, μεταξὺ τῶν ὅποιών καὶ ἔναν πληγωμένον εἰς τὸ μάτι. Κατὰ τὰς δκτῷ ἐννιὰ εἴχαμε ἀφήσει τὴν Κρήτην, καὶ κατὰ τὴν αὐγὴν εὑρισκόμεθα μεταξὺ τοῦ ξερονήσου Ποντικοῦ καὶ τῶν Ἀντικυθήρων. Ὁλίγον ἀκόμη καὶ θὰ ἡμεθα ἀσφαλεῖς. Ἄλλ’ ὅταν ἥρχισε νὰ διαφωτίζῃ, δὲ Κρουβίδης διέκρινε ἔνα πλοῖον, τὸ ὅποῖον ἥρχετο κατ’ ἐπάνω μας.

— Χαθήκαμε, μᾶς λέει. Εἶναι τούρκικο καὶ θὰ μᾶς πιάση.

Οἱ γυναῖκες ἔξεφώνισαν καὶ ἐπεκαλοῦντο Χριστούς καὶ Παναγίες, καὶ δὲ πληγωμένος, ποὺ εἶχε ἐπάνω του τριάντα λίρες, τὶς ἔρριξε στὴ θάλασσα γιὰ νὰ μὴ τὶς πάρουν οἱ Τοῦρκοι.

— Θέλετε νὰ μᾶς πιάσουν οἱ Τοῦρκοι; ἥρωτησεν δὲ Κρουβίδης.

— Καλλιὰ νὰ μᾶσε φάη ἡ μαύρη θάλασσα! ἀπήντησε μία ἀπὸ τὶς γυναῖκες.

Καὶ αὐτὴ ἥτον ἡ γενικὴ γνώμη τῶν γυναικῶν.

— Αἱ, ἐλάτε ἀπὸ παέ, εἰπεν δὲ πλοιαρχός μας καὶ ἥρχισε νὰ μᾶς τοποθετῇ εἰς τὴν μίαν πλευρὰν τῆς βάρκας διὰ νὰ τὴν ἀνατρέψῃ εὐκολώτερα.

”Απὸ τὴν στιγμὴν ἐκείνην διατηρῶ μίαν φρικιαστικὴν ἀνάμνησιν τῆς θαλάσσης, δπως τὴν εἶδα ν’ ἀπλώνεται μπροστά μου μαύρη πίσσα. Ἄλλὰ δὲν εἶχα συνείδησιν σαφῆ τοῦ κινδύνου καὶ ἐφοβούμουν μὲ τοὺς φόβους τῶν ἄλλων.

Οἱ ἄνδρες δύμας ἡμπόδισαν τὸν Κρουβίδην νὰ ἐκτελέσῃ τὸ σχέδιόν του. ”Ηλπίζαν, φαίνεται, εἰς τὴν θείαν ἐπέμβασιν ἢ εἰς ἄλλο τι ἀπροσδόκητον. ”Ισως κι ἐπροτίμων νὰ σφαγούν παρὰ νὰ πνιγούν. ”Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ μαῦρος δύγκος τοῦ πλοίου ὅλο καὶ

ἐπλησίαζε καὶ τώρα ἐφαίνετο ὁ γκωδέστερος εἰς τὴν διαφάνειαν τοῦ ὄρθρου.* Τότε μιὰ κόρη ἐρρίφθη εἰς τὴν θάλασσαν διὰ νὰ μὴ πέσῃ εἰς τὰ χέρια τῶν Τούρκων, ἀλλ’ οἱ ἄνδρες τὴν ἀνέσυραν.

— Ἀφοῦ δὲ θέτε νὰ βουλιάξωμε, εἰπεν δικρονιδης, τότε νὰ ρίξετε στὴ θάλασσα δσα ἄρματα ἔχετε οἱ ἄντρες, γιατὶ ἀν βροῦν οἱ Τούρκοι ἄρματα στὸ καῖκι θὰ μᾶσε δώσουνε ἄσκημο θάνατο. Χωρὶς ἄρματα θὰ περάσωμε γιὰ ἀπόλεμοι καὶ μουτήδες.*

Οἱ ἄνδρες ἐπείσθησαν καὶ ἔρριψαν δσα ὅπλα εἶχαν στὴ θάλασσα. Ἀλλ’ ὁ πλοίαρχός μας εἶχεν ἄλλον σκοπόν. "Ηθελε νὰ φύγη καὶ ἐφοβεῖτο μῆπως τὸν ἐμποδίσουν ἢ τὸν σκοτώσουν οἱ ἄνδρες. Ἀφοῦ λοιπὸν τοὺς ἐπεισε κι ἔρριψαν κάτι παλιοπιστόλες καὶ μαχαίρια ποὺ εἶχαν στὴ θάλασσα, ἐφούσκωσε δύο τουλούμια* συνδεδεμένα καὶ μ’ αὐτὰ ἐπεσε στὴ θάλασσα. Καὶ ἔγινεν ἄφαντος εἰς τὸ σκότος. Ἐμεῖς δ’ ἐμείναμεν εἰς τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἐπειδὴ κανεὶς δὲν ἤξερε νὰ κρατήσῃ τιμόνι, τὸ καῖκι ἐμεινεν ἀκυβέρνητον.

‘Ως τόσον τὸ πλοῖον ἥρχετο κατ’ ἐπάνω μας καὶ τώρα ἡκούετο ὁ θόρυβος τῶν μηχανῶν του. Ἀρα γε μᾶς εἶχαν ίδην ἢ θὰ ἐπεφτεν ἐπάνω μας ὁ φοβερὸς ἐκεῖνος δγκος νὰ μᾶς κάμη θρύψαλλα; Ἀλλὰ δὲν ἦτο προτιμότερον αὐτὸ παρὰ νὰ μᾶς πιάσουν οἱ Τούρκοι;

‘Αλλὰ δὲν ἤσαν Τούρκοι. Ἡ ἀπελπισία μας μετεβλήθη εἰς χαρὰν ἀπερίγραπτη, δταν ἀκούσαμε νὰ μᾶς φωνάζουν ἀπὸ τὸ πλοῖον ἑλληνικά:

— Τὸ νοῦ σας!... Τραβηχθῆτε λιγάκι, νὰ μὴ σᾶς τρακάρη τὸ βαπόρι.

Εἶχε πιὰ φωτίσει καὶ διεκρίναμεν ἀνθρώπους μὲ κασκέτα πάνω στὸ πλοῖον. Σὲ λίγο βλέπομεν καὶ μιὰ φελούκα νά ῥχεται. Τὸ πλοῖον ἦτο ρωσικὸν καὶ εἶχεν ἔλθει διὰ νὰ πάρη τὰ γυναικόπαιδα, νὰ τὰ σώσῃ ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ τὴν πεῖναν. Ἡτο δὲ τωόντι* γεμάτο ἀπὸ γυναικες καὶ παιδιά.

Μᾶς ἐπῆραν ἐπάνω, μᾶς ἐπεριποιήθησαν πολὺ οἱ Ρωσοι, καὶ τὸ βράδυ ἐφθάσαμεν εἰς τὸν Πειραιᾶ. Τὴν ἄλλη μέρα ἐσιργια-

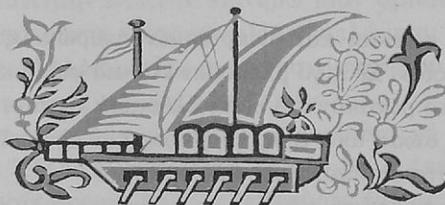
νοῦσα εἰς τὴν παραλίαν ἔκθαμβος δι’ ὅσα ἔβλεπα, δπως τὸ προσφυγόπουλο ποὺ εἶδα εἰς τὸ ἕδιο μέρος. Καὶ δὲν ἐλησμόνησα ἀκόμη τὴν χαρὰν ποὺ μοῦ ἔκαμεν ἔνας καλὸς ἄνθρωπος, μανά-βης εἰς τὴν προκυμαίαν, ὃ δποῖος μοῦ χάρισε ἔνα κανάτι αἰγινή-τικο.

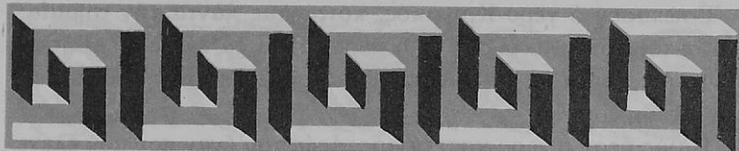
Εἰς τὸν Πειραιᾶ ἐμείναμεν ὀλίγον καιρόν. "Οταν δὲ μετὰ ἔτη ἐπανῆλθα μεγάλος, δὲν εύρηκα τίποτε ἀπὸ τὴν εἰκόνα ποὺ εἶχε διατηρήσει ἡ παιδική μου μνήμη καὶ ἡ ὁποία ἦτον ὡς ἀνάμνη-σις παλαιοῦ ὀνείρου μισοσβησμένη.

Καὶ ὁ Κρουβίδης, θὰ ρωτήσετε, τί ἀπέγινε; Δυὸς μέρες ἐπά-λευς μὲ τὴ θάλασσα τὸ θηρίον καὶ κατώρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἀκτὴν τῆς Κισάμου μισοπεθαμένος. Εύρηκε δὲ τὸν πατέρα καὶ τοῦ εἶπεν ὅτι μᾶς ἔπιασε ἔνα τούρκικο καὶ ὅτι μόνον αὐτὸς ἐσώθη ὡς ἐκ θαύματος. 'Ο πατέρας εὗρε τρόπον νὰ γράψῃ στὰ Χανιά, ἀλλ’ εἰς τὰ Χανιά δὲν ἐγνώριζαν τίποτε γιὰ τὴν τύχη μας. Εἶχε δὲ τελείως ἀπελπισθῆ καὶ ἐθεώρει χαμένην ὅλην του τὴν οἰκογένειαν, ὅτε, μετὰ ἔνα ἡ δύο μῆνας, ἐπληροφορήθη ὅτι εἴ-χαμε διασωθῆ εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ὅτι ἐμέναμεν εἰς τὰς Ἀθήνας.

'Ο Κρουβίδης ἐξηκολούθησε τὰ ταξίδια του μεταξὺ Κρήτης καὶ Ἐλλάδος. Ἀλλὰ μιὰ φορὰ ἐπῆγε καὶ δὲν ἐγύρισε. Ἐχάθη μὲ καμμιὰ εἰκοσαριά ἄτομα ποὺ εἶχε πάρει στὸ καῦκι του ἀπὸ τὰ Ρεθεμιώτικα. Τοὺς εἶχαν πιάσει οἱ Τούρκοι καὶ τοὺς ἔσφαξαν· ἀλλ’ ἵσως κι ἐπνίγηκαν.

('Απὸ τὸ βιβλίο "Οταν ἥμουν δάσκαλος")

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΟΡΙΩΤΗΣ

‘Ο νεκρὸς καὶ ἡ σημαία

ΝΑΣ γέρος Κρητικός ἐστεκόταν ἐμπρὸς στὴν ἔπαλξιν* τοῦ Φιρκᾶ καὶ ἐκοίταζεν, ἐκοίταζεν, ἐκοίταζε τὴν σημαία.

Εἶχε βγάλει τὸ μαντῆλι τῆς κεφαλῆς του, δὲ λιος τὸν ἔψηνε· καὶ αὐτός, ἀκουμπημένος στὸ προπέτασμα* τοῦ μώλου, ἐκοίταζεν, ἐκοίταζε τὴν σημαίαν.

‘Ητο ἡ δευτέρα ἡμέρα τῆς ἐπάρσεως* της, ἡ τρίτη ἡμέρα μετὰ τὴν λῆξιν τῆς διεθνοῦς Κατοχῆς.

Τὸν ἀντελήφθησαν δύο τρεῖς περαστικοί. Ἐξαναπέρασαν ἀργότερα· καὶ αὐτὸς ἐκοίταζεν, ἐκοίταζε τὴν σημαία.

— Τί τηνὲ θωρεῖς,* καπετάνιε, τὴ σημαία; Δὲν τὴν ἔχόρτασες νὰ τηνὲ θωρῆς; Δὲν τὴν εἰδες ἔχτες! τὸν ἐρώτησεν ἔνας.

— Τὴν εἰδα, παιδί μου· τὴν εἰδα χτες γιὰ τὸν ἀπατό* μου! Σήμερα... σήμερα τηνὲ θωρᾶς γιὰ ἄλλονε, γιὰ ἔνα σύντεκνό* μου, ποὺ λαβώθηκε στὰ 97 καὶ πέθανε ἀπὸ τὴν πληγή. Πρὶν νὰ ξεψυχήσῃ, δύως, ἀπλώνοντας τὴ χέρα του κατὰ τὰ Χανιά, ἐπρόφτασε καὶ μοῦ εἰπε:

«Ἀν ἐσύ ζήσης, σύντεκνε, κι ἀξιωθῆς νὰ δῆς τὴ σημαία μας νὰ στηθῇ ἐτσά, * στὴν ντάπια, * νὰ πᾶς νὰ τηνὲ δῆς, νὰ τηνὲ καλοδῆς, καὶ νά ’ρθης στὸ μνῆμα μου νὰ μοῦ φωνάξης δυνατά: — Τὴν εἰδα, σύντεκνε! Κι ἐγώ, ἔννοια σου, καὶ θὰ σ’ ἀκούσω...»

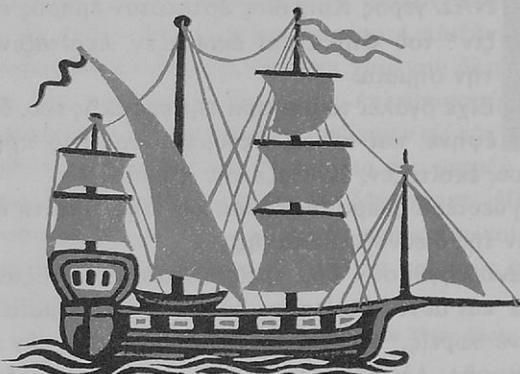
Ἐσώπασεν δὲ γέροντος Κρητικός, κοιτώντας πάντα τὴν σημαίαν καὶ αὐτοὶ ποὺ τὸ ἄκουσαν ἐδάκρυσαν. Καὶ τὰ δάκρυα ἔσβησαν τὴν περιέργειαν νὰ μάθουν τὸ ὄνομα τοῦ γέρου καὶ τὸ ὄνομα τοῦ συντέκνου του.

— Ποιὸς ἦταν ὁ γέροντας; Ἐρώτησα ἔναν ποὺ μοῦ ἔλεγε τὸ γεγονός, μετὰ πάροδον δύο ἑβδομάδων.

— Δὲν τὸ κατέχω. Δὲν ἔσυλλογίστηκα νὰ τὸν ρωτήσω. Ἐφύγαμε...

Ἐφυγαν — καὶ ὁ γέρος ἐκοίταξε, ἐκοίταξε...

('Απὸ τὸ πανηγυρικὸ Λεύκωμα τῆς ἑφημ. 'Εστία, 1934)

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

Οι έργασίες γιὰ τὴ σύνθεση τοῦ «'Ανθολογίου γιὰ τὰ παιδιὰ τοῦ Δημοτικοῦ» ἀρχισαν τὸ φθινόπωρο τοῦ 1974, ἐπὶ ὑπουργίας Νικολάου Κ. Λούρου. Ἡ ἐκτύπωση καὶ τῶν τριῶν τόμων ἔγινε ἐπὶ ὑπουργίας Παναγιώτη Ζέπου.

Ο κάθε ἔνας ἀπὸ τοὺς τόμους τοῦ 'Ανθολογίου προορίζεται νὰ χρησιμοποιηθῇ σὲ δύο τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ. 'Ο πρῶτος εἰναι γιὰ τὴν Α' καὶ Β' τάξη, ὁ δεύτερος γιὰ τὴ Γ' καὶ Δ', καὶ ὁ τρίτος γιὰ τὴν Ε' καὶ ζ'.

Οἱ τόμοι εἰναι ἀφιερωμένοι, μὲ τὴ σειρά, στὴ μνήμη τριῶν σπουδαίων λογοτεχνῶν, ποὺ πολλὰ ἔχουν προσφέρει στὴν παιδικὴ λογοτεχνία καὶ ἔχουν διαπαιδαγωγῆσει γενεές 'Ἐλληνοπαίδων μὲ τὸ ἔργο τους: τὸν Ζαχαρία Παπαντωνίου, τὸν Γρηγόριο Ξενόπουλο καὶ τὴν Πηνελόπη Δέλτα.

'Ἔγινε προσπάθεια ὥστε τὸ 'Ανθολόγιο νὰ εἰναι προσαρμοσμένο στὶς πνευματικές ἀνάγκες τῶν παιδιῶν τοῦ Δημοτικοῦ. Μέσα στοὺς τόμους του δὲν ἐπιδιώκεται —καὶ οὐτε ἡταν, ἀλλωστε, κατορθωτό— νὰ δοθῇ ἀντιπροσωπευτικὴ εἰκόνα τῆς Νέας 'Ἐλληνικῆς Λογοτεχνίας. Οἱ Νεοελλήνες συγγραφεῖς, ἀκόμα καὶ οἱ καλύτεροι, ποὺ δὲν διέθεταν κείμενα κατάλληλα γιὰ τὴν παιδικὴ ἡλικία, δὲν περιλαμβάνονται ἐδῶ. Πάντως, ἡ εὐθύνη τῆς τελικῆς ἐπιλογῆς τῶν κειμένων βαρύνει ὄλοκληρη τὴν 'Επιτροπὴ τοῦ 'Ανθολογίου.

Τέλος, τὸ 'Ανθολόγιο αὐτὸ δὲν ἔγινε γιὰ νὰ ὑποκαταστήσῃ τὰ βιβλία τῶν 'Αναγνωστικῶν, ἀλλὰ γιὰ νὰ προσφέρῃ στὸν μικροὺς μαθητὲς μιὰ σειρὰ ἀπὸ γνήσια λογοτεχνικὰ κείμενα, ποιητικὰ καὶ πεζά, ποὺ θὰ τοὺς φέρουν σὲ μιὰ πρώτη ἐπαφὴ μὲ τὴ Νέα 'Ἐλληνικὴ Λογοτεχνία, θὰ τοὺς βοηθήσουν σημαντικὰ νὰ καλλιεργήσουν τὸν προφορικὸ καὶ γραπτὸ λόγο τους καὶ θὰ τοὺς κάνουν νὰ ἀγαπήσουν ἀκόμα περισσότερο τὸ βιβλίο καὶ τὸ διάβασμα.

ΛΕΞΙΑΛΟΓΙΟ

(*Ἡ ἐρμηνεία τῶν λέξεων τοῦ παρακάτω λεξιλογίου περιορίζεται μόνο στὴ σημασίᾳ ποὺ ἔχουν οἱ λέξεις αὐτὲς μέσα στὰ κείμενα τοῦ Ἀνθολογίου*)

ΕΠΙΧΟΡΗΣΑ

A

ἀβγατίζω = κάνω κάτι νά αλξάνεται,
περισσεύει.

ἀγάλι ἀγάλι = σιγά σιγά.

ἀγαλλίαστι, ἡ = μεγάλη χαρά.

Ἄγαρηνδς = μωαμεθανός, Τούρκος.

ἀγέρωχος = περήφανος, μεγαλοπρε-
πής.

ἀγναντεύω = κοιτάζω μακριά, στὸν
δρίζοντα.

ἀγρικῶ = ἀκούω, καταλαβαίνω.

ἀγριοβαλάνια, τὰ = ἀγριοβαλανιδιές.

ἀγριόπρινος, δ = πουρνάρι.

ἀγωγιάτης, δ = αὐτός πού μεταφέρει
μὲ τὸ ζῶο του ἀνθρώπους ἢ πράγ-
ματα ἐπὶ πληρωμῆ.

ἀγώι, τὸ (ἀγώγη) = μεταφορά ἀνθρώ-
πων ἢ πραγμάτων μὲ ζῶο, ἐπὶ πλη-
ρωμῆ.

ἀδημονία, ἡ = ἀνυπομονησία.

ἀδιατάραχτος = ἀδιάκοπος, χωρὶς
ἐπεισόδια.

ἀδιατύπωτος = αὐτός πού δὲν ἔχει
διατυπωθῆ, δὲν ἔχει εἰπωθῆ.

ἀδικιωρισμένος = καταραμένος.

ἀειθαλής = δέντρο ἢ θάμνος πού δὲν
ρίχνει τὸ φύλλωμά του.

ἀθημονιά, ἡ (θημωνιά) = δεμάτια ἀπό
θερισμένα σιτηρά, βαλμένα μὲ τέ-
χνη σὲ ἔνα σωρό.

αἴμαδιασμένος = μουδιασμένος.

αἴξ, ἡ (αἴγος) = κατσίκα.

αἰωροῦμαι = κρέμομαι.

ἀκαλαισθητος = ἄσχημος, κακοῦ
γούστου.

ἀκαλίγωτος = χωρὶς πέταλα, ἀπετά-
λωτος.

ἀκαπίστρωτος = χωρὶς χαλινάρι,
ἀχαλίνωτος.

ἀκατάλυτος = αὐτός πού δὲν μπορεῖ
νά καταστραφῇ.

ἀκαταμέτρητος = αὐτός πού δὲν μπο-
ρεῖ νά μετρηθῇ, ἀμέτρητος.

ἀκουρμαίνομαι = ἀκούω μὲ προσοχή,
κρυφακούω.

ἀκύμαντος = χωρὶς κύματα, γαλήνιος.
ἀλαζγός, δ = κραυγὴ θριάμβου.

ἀλάνι, τὸ = χῶρος ἀνοιχτὸς καὶ ἀτα-
χτοποίητος, μέσα σὲ κατοικημένη
περιοχή.

ἀλάργα = μακριά.

ἀλαφιασμένος = τρομαγμένος.

ἀλιφασκιά, ἡ (ἀλισφακιά) = τὸ φα-
σκόμητο.

ἀλκή, ἡ = σωματικὴ δύναμη.

ἀλλαλογῶ = χάνω τὰ λογικά μου,
τρελαίνομαι.

ἀλτρουΐστικά (ἐπίρρημα) = φέρεται
κανεὶς ἀλτρουΐστικά, δταν ὑπόλο-
γιζη περισσότερο τις ἀνάγκες τῶν
ἄλλων ἀπὸ τις δικές του.

ἀμάδες, οἱ = παιχνίδι, πού παιζεται μὲ
πλατιές πέτρες.

ἀμάχη, ἡ = ἡ ἔχθρα.

ἀμήλιγγας, δ = τὸ μηλίγγι.

- ἀμπόρετο = αὐτὸς ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ πραγματοποιηθῇ.
 ἄμπτοτε = μακάρι, δ Θεὸς νὰ δώσῃ.
 ἀμυχή, ἡ = ἡ γρατσουνιά.
 ἀνάγυρα = ἔψαξα, ἀναστάτωσα, ἔκανα ἄνω κάτω.
 ἀναδένω = ἀνακατεύω.
 ἀνακλαδίζομαι = τεντώνομαι.
 ἀναλόγη, τὸ = ξύλινο ἐπικλινές ἐπιπλο, κατάλληλο γιὰ ν' ἀκουμποῦν
 ἀπάνω του μεγάλα βιβλία, δταν τὰ διαβάζουν.
 ἀνασκαλώνω = σκαρφαλώνω.
 ἀναχωρητήρι, τὸ = τὸ μέρος δπου ἀπούρεται δ ἐρημίτης.
 ἀνέρπω = σκαρφαλώνω.
 ἀνταριασμένο (βουνό) = βουνό σκεπασμένο μὲ διμίχλη.
 ἀντέτι, τὸ = ἡ συνήθεια, τὸ έθιμο.
 ἀντρειένομαι = γίνομαι ἀνδρεῖος, παίρνω θάρρος.
 ἀνυφάντρα, ἡ = ἡ γυναίκα ποὺ ὑφαίνει.
 ἀνώγη, τὸ = τὸ πάνω πάτωμα τοῦ σπιτιοῦ.
 ἀπατός = δ ἵδιος.
 ἀπέθατος = αὐτός ποὺ δὲν πεθαίνει, ἀθάνατος.
 ἀπελατίκι, τὸ = σιδερένιο ρόπαλο, ποὺ τὸ χρησιμοποιοῦσαν οἱ ἀπελάτες, ληστὲς τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς.
 ἀπόγειο, τὸ = ἄνεμος ποὺ φυσάει ἀπ' τὸ μέρος τῆς στεριᾶς.
 ἀπόδειπνο, τὸ = Ἀκολουθία, ποὺ διαβάζεται μετὰ τὸ δεῖπνο.
 ἀποζεύλι, τὸ = δ ζυγὸς ποὺ βάζουν στὰ βόδια.
 ἀποθέτω = ἀφήνω κάπου, ἀκουμπῶ.
 ἀποκάρωμα, τὸ = νύστα, νάρκωση.
 ἀποκαρώνω = ναρκώνομαι, νυστάζω.
 ἀπόκοσμος = ἀπομακρυσμένος ἀπ' τὸν κόσμο.
 ἀποταχιά = πρωὶ.
 ἀπώτερος = πιὸ μακρινός.
 ἀράθυμος = αὐτός ποὺ θυμώνει εὔκολα, ἀνυπόμονος.
 ἀραμπάς, δ = τὸ κάρο.
 ἀραποσίτι, τὸ = καλαμπόκι.
 ἄραχλος = σκοτεινός, πένθιμος.
 ἄραχνος = βλ. ἄραχλος.
 ἄργυρόχος = κουδουνιστός, μὲ ώραιο λεπτὸ δχο.
 ἄρμός, δ = ἡ κλείδωση.
 ἄρμυρίκια, τὰ = εἰδος φυτοῦ, ποὺ φυτώνει κοντά στὴ θάλασσα ἢ σὲ ἐκτάσεις ποὺ ποτίζονται μὲ ἀλμυρὸ νερό.
 ἄρχονταλίκι, τὸ (ἀρχονταρίκι) = αἰθουσα ὑποδοχῆς στὰ μοναστήρια ἢ σὲ παλιὰ ἀρχοντικά.
 ἀσβόγερος, δ = γέρικος ἀσβός.
 ἀσκέρι, τὸ = τμῆμα στρατοῦ ἢ πλῆθος ἀνθρώπων.
 ἀστραχαλάζι, τὸ = χαλάζι χοντρό.
 αὐγούσταπιδο, τὸ = εἰδος ἀπιδιοῦ, ἀχλαδιοῦ.
 ἄυλος = αὐτός ποὺ δὲν ἀποτελεῖται ἀπὸ ὅλη, πνευματικός.
 ἀφιονίζω = ναρκώνω κάποιον.
 ἀχός, δ = δχος, βοή.
 ἀψίδα, ἡ = τόξο θριαμβευτικό, καμάρα.
 ἀψύς = δξύθυμος, εὐέξαπτος.

B

- βαβούρα, ἡ = θόρυβος, δχλοβοή.
 βαγενάς, δ = βαρελάς, βαρελοποιός.
 βαγένι, τὸ = βαρέλι.

βάγια, ἡ = παραμάνα, τροφός.
βαγιοκούκουτσο, τὸ = δαφνοκούκου-
τσο, ὁ καρπὸς τῆς δάφνης.

βαλάντιο, τὸ = πουγκί, πορτοφόλι.
βαλής, ὁ = διοικητής τουρκικῆς ἐ-
παρχίας, νομάρχης.

Βαρδάρης, δ = δυνατός βόρειος ἄνε-
μος, ποὺ φυσᾶ κατὰ μῆκος τῆς κοι-
λάδας τοῦ Ἀξιοῦ.

βημόθυρο, τὸ = ἡ δίφυλλη μεσαία
εἴσοδος στὸ "Αγιο Βῆμα".

βίγλα, ἡ = παρατηρητήριο, σκοπιά.
βιγλάτορας, ὁ = παρατηρητής, σκο-
πός.

βίρα! (πρόσταγμα) = τράβα!
βιτσίω = δέρνω μὲ βίτσα, ξυλοφορ-
τώνω.

βόμβος, δ = βοὴ συνεχής.
βόστρυχος, δ = ἡ μπούκλα.
βούκεντρο, τὸ (βουκέντρα, ἡ) = ραβδί

μυτερὸ δ στὴν ἄκρη ποὺ χρησιμο-
ποιεῖται γιὰ νὰ ὀδηγοῦνται τὰ γελά-
δια.

βούκινο, τὸ = εἰδος χάλκινης σάλπιγ-
γας στοὺς Βυζαντινούς.

βραχίων, δ = τὸ μπράτσο.
βρίκιον, τὸ (μπρίκι) = παλαιὸς τύπος
καραβιοῦ, μὲ δυὸ κατάρτια καὶ τε-
τράγωνα πανιά.

βρουχιέμαι (βρυχῶμαι) = μουγκρίζω
σάν θηρίο.

γιαρμάς, δ (τοῦ χαρταετοῦ) = λεπτὴ
ξύλινη βέργα τοῦ χαρταετοῦ, σαΐτα.
γιαταγάνι, τὸ = κυρτὸ σπαθί.
γιόμα, τὸ = μεσημέρι, μεσημεριανὸ
φαγητό.

γιουρντάνι, τὸ (γιορντάνι) = περιδέ-
ραιο ἀπὸ φλουριά.

γιουρουστάω = κάνω γιουρούσι, ἐπί-
θεση.

γκάιντα, ἡ = πνευστὸ μουσικὸ ὅρ-
γανο, ἄσκαυλος.

γκρέσσα, ἡ = τὸ γράσσο, τὸ μηχανέ-
λαιο.

γλαρός = γαλήνιος, ζωηρός, λαμπρός.
γλαφυρός = σμιλευτός.

γλείφανο, τὸ = ἐργαλεῖο μὲ τὸ ὅποιο
λαξεύονται σκληρὲς ὕλες: ξύλο,
μάρμαρο ἢ μέταλλο.

γνοιασμένος = αὐτὸς ποὺ ἔχει ἔ-
γνοιες, ποὺ εἶναι σκεφτικός.

γρούζω = γρυλίζω.
γουστέρα, ἡ = σαύρα.

Δ

δασὺς = πυκνόφυλλος ἢ πυκνότριχος.
διακονῷ = ὑπηρετῷ, περιποιοῦμαι
κάποιον.

διαλάζω = διακρίνω.
διανεύω = γνέφω, κινοῦμαι.

διαύγεια, ἡ = καθαρότητα μυαλοῦ.
διμισκί, τὸ = εἰδος γεροῦ σπάγγου,
βλ. στεζίμι.

διοτελής, δ = βλ. ἰδιοτελής.
δισάκι, τὸ = διπλὸ σακούλι.

δόλος, ὁ = πονηρὸ τέχνασμα.
δράμω = τρέχω.

δρασκελίζω = περνῶ μὲ ἀνοιχτὸ βῆμα
πάνω ἀπὸ κάτι.

Γ

γαληνὸς = γαλήνιος, ἥρεμος.
γαντζούδι, τὸ = ἡ πόρη, ἡ ἀγκράφα.
γωνίος, δ = ἡ ἀγριοτσουκνίδα.
γεννήματα, τὰ = τὰ σιτηρά.
γιαλεύω = ψαρεύω κοντὰ στὸ γιαλό.

δράττω = πιάνω σφιχτά, άρπαξω.
 δρολάπι, τό = θύελλα.
 δροσάπιδο, τό = είδος άπιδιού, άχλα-
 διού.
 δυσεντερία, ή = πάθηση τῶν ἐντέρων.
 δῶμα, τό = ταράτσα ή χῶρος κατοι-
 κίας.
 δωροδοκοῦμαι = δέχομαι χρήματα ή
 ἄλλα εἴδη κι ἀφήνω αὐτοὺς ποὺ μοῦ
 τὰ φέρνουν νὰ παρανομοῦν.
 ἐπίπληξη, ή = αὖστηρή παρατήρηση,
 μάλωμα.
 ἐπιπολή, ή = ή ἐπιφάνεια.
 ἐρίφιον, τό = τὸ κατσικάκι.
 ἐσθῆτας, ή (ἐσθῆτος) = τὸ φόρεμα, φου-
 στάνι.
 ἐστία, ή = τὸ τζάκι, τὸ σπίτι.
 ἐτσά = ἐκεῖ.
 εὐνοῦχος, ὁ = φύλακας τούρκικου
 σπιτιοῦ.
 εὐστροφία, ή = ἐξυπνάδα.

E

ἐγκόσμια, τὰ = τὰ γεγονότα τῆς κα-
 θημερινῆς ζωῆς.
 ἐδεσμα, τό = φαγητό.
 ἐδρα, ή = βάση.
 εἰμὴ = παρά.
 εἰσελαύνω = εἰσβάλλω, μπαίνω μέσα.
 ἐκατέρωθεν = ἀπὸ τὶς δυὸς μεριές,
 ἀποδῶ κι ἀποκεῖ.
 ἐκθαμβώσ = θαμπωμένος, κατάπλη-
 κτος.
 ἐκκενώνω = ἀδειάζω.
 ἐλασμα, τό = λεπτὸ μεταλλικό φύλλο.
 ἐλαφροσκιωτος (ἀλαφροσκιωτος) =
 αὐτὸς ποὺ, κατὰ τὴν λαϊκὴν πίστην,
 ἔχει τὴν ἴκανότητα νὰ βλέπῃ ἀό-
 ρατα στοὺς ἄλλους πράγματα.
 ἐλικοειδής = μὲ πολλές στροφές,
 στριφογυριστός.
 ἐλκω = τραβῶ.
 ἐμπαιγμός, ὁ = κοροϊδία, ἀπάτη.
 ἐξεκένωσε = βλ. ἐκκενώνω.
 ἐξὸν = ἐκτός.
 ἐπαλξις, ή = τὸ ψηλότερο σημεῖο στὰ
 τείχη.
 ἐπαρτις, ή = ή ψψωση τῆς σημαίας.
 ἐπίκουρος = βοηθός, σύμμαχος.

Z

ζάβαλης, ὁ = κακομοίρης, φουκαράς.
 ζαγάρι, τό = κυνηγετικό σκυλί.
 ζαμάνι, τό = χρόνος, καιρὸς πολὺς.
 ζάπι (κάνω) = δαμάζω, κάνω κάποιον
 νὰ ὑπακούῃ.
 ζερβί, τό = τὸ ἀριστερό.
 ζευγάς, δ = γεωργός.
 ζευγολάτης, ὁ = γεωργός, ποὺ δργώ-
 νει.
 ζούλια, ή = ζήλια.
 ζωστάρι, τό = ζώνη.

H

ἥδυνομαι = γλυκαίνομαι.
 ἥμιονος, δ = τὸ μουλάρι.

Θ

θαλάμι, τό = ή φωλιὰ τοῦ χταποδιοῦ.
 θάλπος, τό = ή ζεστασιά.
 θαλπωρή, ή = παρηγοριά, ζεστασιά.
 θεωρητικός = αὐτὸς ποὺ ᔁχει ἐπιβλη-
 τικὴ θωριά, ἐμφάνιση.

θήραμα, τὸ = τὸ ζῶο ποὺ προσπαθεῖ νὰ σκοτώσῃ δὲ κυνηγός.
θιαμαίνομαι = θαυμάζω, ἀπορῶ.
θρυμματίζομαι = γίνομαι θρύμματα, κομμάτια.
θωρᾶ = κοιτάζω.

I

ἰαχή, ἡ = κραυγὴ θριάμβου, ἀλαλαγμός.
Ἴγγλετέρα, ἡ = Ἀγγλία.
ἴδιοτελής, ὁ = αὐτός ποὺ ἐπιδιώκει μόνο τὸ δικό του συμφέρον.
ἱῆτιγος, ὁ = ἡ ζάλη.
ἱριδιστός = αὐτός ποὺ ἔχει τὰ χρώματα τῆς ἱριδοῦς.

K

καδής, δ = Τοῦρκος δικαστής.
κάδος, δ = μεγάλος κουβάς.
καλάδα, ἡ = τὸ ψάρεμα μὲ τὰ δίχτυα.
καλντερίμι, τὸ = δρόμος λιθόστρωτος.
κάλυκας, δ = τὸ πράσινο περίβλημα τῶν λουλουδιῶν.
κάμα, τὸ = δὲ καύσωνας, ἡ δυνατὴ ζέστη.
καμίχια, τὰ = ζαχαρωτὰ σὲ σχῆμα καλαμιοῦ.
καμπή, ἡ = στροφή.
κάνα, ἡ = ἡ κάνη τοῦ δηλου.
κανακεύ (κανακίζω) = χαϊδεύω, περιποιοῦμαι πολύ.
καντρέττα, τὰ = τετράγωνες πλάκες.
καπαρώνω = ἔξασφαλίζω κάτι, καταλαμβάνω.

καπηλειό, τὸ = ἡ ταβέρνα.
καπίστρι, τὸ = χαλινάρι.
καπλάνι, τὸ = ἡ τίγρη.
καποτρένος, δ = δ μηχανοδηγός.
καπούλια, τὰ = τὰ νῦντα τοῦ ἀλόγου, μουλαριοῦ ἢ γατιδάρου.
καραβάνι, τὸ = ὁμάδα ἀνθρώπων ποὺ ταξιδεύει.
καραδοκῶ = περιμένω τὴν κατάλληλη εὐκαιρία.
καρυνά, ἡ = καρυδιά, τὸ ξύλο τῆς καρυδιάς.
καρυοφύλλι, τὸ = εἶδος φυτοῦ.
κατάνακρα = δλότελα στὴν ἄκρη.
καταπόδι = ἀπὸ πολὺ κοντά, τὸ κατόπι.
καταδρομή, ἡ = καταδίωξη.
καταλαλιά, ἡ = κακογάλωσσιά.
καταλεπτῶς = μὲ κάθε λεπτομέρεια.
κατάλυμα, τὸ = μέρος ὅπου διανυκτερεύει κανεὶς προσωρινά.
καταπαχτή, ἡ = ἐπίπεδο ἄνοιγμα ἀπὸ ὅπου κατεβαίνει κανεὶς σὲ ὑπόγειο.
καταράχι, τὸ = πλαγιά βουνοῦ.
κάτεργο, τὸ = μεγάλο πλοῖο μὲ πολλές σειρές κουπιά, φυλακή ὅπου ύπάρχει σκληρὴ ἐργασία.
κατευδώνω = ξεπροβοδίζω.
κατώγι, τὸ (κατώ) = ισόγειο δωμάτιο, ποὺ χρησιμεύει σὰν ἀποθήκη ἢ στάβλος.
καυκαλήθρα, ἡ = φαγώσιμο ἀγριόχορτο.
καχεκτικός = ἀσθενικός, ἀδύνατος.
καυψούλια, τὰ = στολίσματα, πλουμίδια τῆς ζώνης.
κελεμπία, ἡ = τὸ ἔθνικὸ ἔνδυμα τῶν Αράβων.
κεμέρι, τὸ = φαρδιά δερμάτινη ζώνη μὲ θήκη γιὰ τὰ νομίσματα.

Κεφαλή, ἡ = ὁ ἄρχοντας τοῦ Μυστρᾶ.
 κεχαγιάς, δ = κυρίαρχος.
 κηλίδα, ἡ = λεκές.
 κιβούρι, τό = νεκρικό μνημεῖο, τάφος.
 κιλίμι, τό = μάλλινο ύφαντό στρωσίδι
 γιά τὸ πάτωμα.
 κλαγγή, ἡ = θόρυβος ἀπὸ τὸ χτύπημα
 μεταλλικῶν ἀντικειμένων.
 κλίνη, ἡ = τὸ κρεβάτι.
 κλωθογύρισμα, τό = ἐπίμονο τριγύρι-
 σμα.
 κοβιός, δ = γοβιός, ψάρι τῶν ρηχῶν
 νερῶν.
 κολλυβογράμματα, τὰ = τὰ λίγα
 γράμματα, οἱ λίγες γραμματικὲς
 γνώσεις.
 κολοβός = χωρὶς οὐρά.
 κολόνω = ὀπισθοχωρῶ μὲ τὴν πλάτη.
 κόμη, ἡ = τὰ μαλλιά τοῦ κεφαλοῦ.
 κομιτάζης, δ = Βούλγαρος ἀντάρτης,
 ἀπ' αὐτοὺς ποὺ ἐπεδίωκαν τὸν ἔκ-
 βουλγαρισμὸν τῆς Μακεδονίας.
 κομμάρα, ἡ = ἀδυναμία, ἀδιαθεσία.
 κόνα, ἡ = κυρά.
 κονάκι, τό = ἡ κατοικία, τὸ σπίτι.
 κοντάκι, τό = τὸ ξύλινο τμῆμα τοῦ
 τουφεκιοῦ.
 κονταξής, δ = ὀπλοδιορθωτής.
 κόπανος, δ = βλ. κοντάκι.
 κόρδα, ἡ = χορδὴ.
 κορωνίζω = εἰμα στὸ ψηλότερο ση-
 μεῖο καὶ καμαρών.
 κορώνω = ἀνάβω ἀπὸ θυμό, δργίζομαι.
 κουβέρτα, ἡ (τοῦ καραβιοῦ) = τὸ
 κατάστρωμα.
 κουμαντάρω = κυβερνῶ.
 κουρίτα, ἡ = εἶδος βάρκας.
 κουτούκι, τό = κούτσουρο, κουτός.
 κόχη, ἡ = γωνιά.
 κοχλάζω = βράζω, κινοῦμαι βίᾳ.

κρένω = μιλῶ.
 κροταλίζω = προκαλῶ ρυθμικό κρό-
 το, σὰν κροτάλισμα.
 κρουφτά = πνιχτά.
 κρούω = χτυπῶ.
 κρυάδα, ἡ = τὸ ρίγος.
 κρωγμός, δ = κραυγὴ κόρακα, βραχνὴ
 κραυγὴ.
Λ
 λάβρα, ἡ = μεγάλη ζέστη, καύσωνας.
 λαδικό, τό = γριά κουτσομπόλα.
 λαλάς, δ = οἰκογενειακὸς ύπηρέτης.
 λάμια, ἡ = μυθικὸ πλάσμα, ποὺ κάνει
 κακό.
 λαμνί, τό = τὸ μεταλλικὸ μέρος τοῦ
 ὅπλου.
 λάμπος, τό = τὸ φέγγος.
 λαμπυρίδα, ἡ = πυγολαμπίδα.
 λάστιος = πυκνοφυτεμένος, πυκνός.
 λαχτίζω = κλοτσῶ.
 λεβέτι, τό = καζάνι, μεγάλη χάλκινη
 κατσαρόλα.
 λεία, ἡ = τὸ κυνηγημένο ζῶο.
 λεφούσι, τό = ἐξαγριωμένο πλῆθος.
 λιακωτό, τό = ἡ ταράτσα.
 λιανός = λεπτός, λιγνός.
 λιβρὸς = μὲ ἀραιό τρίχωμα.
 λικνίζω = κουνάω ρυθμικά.
 λιοστάσι, τό = ὁ ἐλαιώνας.
 λοστρόμος, δ = ὁ πρῶτος ὑπαξιωμα-
 τικὸς τοῦ καραβιοῦ.
 λούκι, τό = σωλήνας γιὰ νὰ φεύγουν
 τὰ νερὰ τῆς βροχῆς, υδρορρόη.
 λουφάζω = κρύβομαι, σωπαίνω.
 λόχη, ἡ = πυκνὸ μέρος δάσους.
 λωλός = τρελός.
 λωρίκι, τό = θώρακας.

M

μάγιστρος, ὁ = ἀνώτατο πολιτικὸν ἄ-
ξιωμα στὸν Βυζάντιο.

μαγκάλι, τὸ = σκεῦος ποὺ χρησιμο-
ποιεῖται γιὰ θέρμανση. Τοποθε-
τοῦνται μέσα σ' αὐτὸν ἀναμμένα
κάρβουνα.

μαγκάνι, τὸ = χειροκίνητο μηχάνημα
μὲ τὸ δόποιο βγάζουμε νερὸν ἀπ' τὸ
πηγάδι.

μαγνάδι, τὸ = διάφανο πέπλο.

μάνια (πρόσταγμα) = λύσε! λασκά-
ρισ!

μακελειό, τὸ = σφαγή, σφαγεῖο.

μπακλαβουδάκια, τὰ = σὲ σχῆμα μι-
κρῶν ρόμβων.

μαλαγανιά, ἡ = πονηρὸν καλόπιασμα.
μαλτεζόπετρα, ἡ = πέτρα ἀπὸ τὴν
Μάλτα.

μανάλι, τὸ (μανουάλι) = μεγάλο κη-
ροπήγιο στὶς ἐκκλησίες.

μανάρι, τὸ = ἀρνὶ ποὺ τὸ τρέφουν
καλά, γιατὶ προορίζεται γιὰ σφά-
ξιμο.

μάνητα, ἡ = δργή, μεγάλος θυμός.

μάνι μάνι = πολὺ γρήγορα.

μάνταλο, τὸ = ἑσωτερικὸς σύρτης τῆς
πόρτας.

μαντάρι, τὸ = σχοινὶ καραβίσιο.

μαραμπού, τὰ = μεγάλα πουλιά τῶν
τροπικῶν χωρῶν.

μαρινάρος = ναυτικός.

μαχαλάς, ὁ = γειτονιά, συνοικία.

μέλαθρο, τὸ = σπίτι.

μετόχι, τὸ = ἔξοχικὸ σπίτι.

μηχανορραφία, ἡ = κρυφὴ συνεννό-
ηση ἐναντίον ἀλλου.

μειλίχια (ἐπίρρημα) = μὲ πραότητα,
μὲ καλοσύνη.

μεστός = γεμάτος.

μιλιαρέσι, τὸ = ὑποδιαιρέση βυζαντι-

νοῦ νομίσματος.

μιντέρι, τὸ = δ καναπές.

μισεύω = ξενιτεύομαι.

μίτρα, ἡ = κορόνα ἀρχιερέων.

μνημούρι, τὸ = μνῆμα.

μόδι, τὸ = σκεῦος μὲ τὸ δόποιο με-
τροῦσαν τὸν παλιὸν καιρὸν τὰ σιτηρά.

μόριο, τὸ = ἐλάχιστο κομματάκι.

μόρτικο = μάγκικο.

μούστωμα, τὸ = βρασμός ψυχῆς, ζά-
λη.

μουτίζω = γίνομαι, ἀπὸ χριστιανός,
μουσουλμάνος, προδίδω τὴν πίστην
μου.

μουτής, δ = αὐτὸς ποὺ ἔγινε ἀπὸ χρι-
στιανός, μουσουλμάνος.

μούχρωμα, τὸ = σούρουπο, σκοτει-
νιασμα.

μπαγκέτα, ἡ = μικρὸν ραβδὸν μὲ τὸ
δόποιο διευθύνει ὁ μαέστρος τὴν ὁρ-
χήστρα.

μπακιρικά, τὰ = χάλκινα μαγειρικὰ
σκεύη.

μπάλσαμο, τὸ = ἀρωματικὸ φυτό.

μπαταριά, ἡ = δμοβροντία.

μπερντές, δ = ἡ κουρτίνα.

μπιρμπάντης, δ (μπερμπάντης) =
γλεντζές.

μποξάς, δ = πλεχτὸν μάλλινο σάλι.

μπουρού, ἡ = εἰδος δυνατῆς σφυρί-
χτρας ποὺ χρησιμοποιεῖται κυρίως
στὰ πλοῖα.

μπρουσκάδα, ἡ = στιφάδα, μὲ γεύση
ἔλαφρὰ ὑπόξινη.

μυριστικά, τὰ = φυτὰ ποὺ τὰ φύλλα
τοὺς μοσκοβιούν.

μυρόνι, τὸ = φαγώσιμο ἀγριόχορτο.

N

νάρθηκας, ὁ = πρόναος.
νέθω = γνέθω.

νερομάνα, ἡ = πλούσια πηγὴ νεροῦ.
νεροσυρμή, ἡ = κατηφορικὸ αὐλάκι
γιὰ τὸ νερὸ τῆς βροχῆς.
νεφελόβιος = αὐτὸς ποὺ ζῇ κοντὰ στὰ
σύννεφα.

νιζάμηδες = Τούρκοι στρατιῶτες.
νιτερέσα, τὰ = τὰ προσωπικὰ συμφέ-
ροντα.
νοτίζω = ὑγραίνω κάτι. βρέχω.
νοτισμένος = ὑγρός, βρεγμένος.
νουθεσία, ἡ = συμβουλή, δασκάλεμα.
ντάπια, ἡ = δχύρωμα, προμαχώνας.
νταραβέρι, τὸ = φασαρία, καβγάς.
ντεβέδες = ἀρσενικὲς καμῆλες.
ντορβάς, ὁ = τὸ σακούλι.
νωθρὸς = ἀργοκίνητος, τεμπέλης.

Ξ

ξάγναντο, τὸ = τόπος ἀνοιχτὸς ἀπ'-
ὅπου φαίνεται ἡ γύρω περιοχὴ.
ξαγορεύω = ἔξομολογοῦμαι.
ξαποσταίνω = ξεκουράζομαι.
ξάρτια, τὰ = τὰ σχοινὶα μὲ τὰ ὄποια
στερεώνονται τὰ πανιὰ τοῦ καρα-
βιοῦ.
ξαστερωμένος = διαυγής, καθαρός.
ξεκληρίζομαι = ἔξολοθρεύομαι, ἐκ-
λείπω.
ξέπνοος = λαχανιασμένος.
ξεριάδα, ἡ = ξερὴ κοίτη χειμάρρου,
ξεροπόταμος.
ξεροτρόχαλο, τὸ = τοῖχος χτισμένος
μόνο μὲ πέτρες, χωρὶς λάσπη, ξερο-
λιθιά.

ξεσυνερίζω = παίρνω κάτι στὰ σο-
βαρά, θυμώνω.

ξιπάζομαι = ξαφνιάζομαι, τρομάζω.
ξώφρενο = τρελό.

O

δβιολάκι, τὸ = πολὺ μικρῆς ἀξίας νό-
μισμα.

δβιολός, ὁ = ἀρχαῖο ἀττικὸ νόμισμα
πολὺ μικρῆς ἀξίας, μικρὴ συνει-
σφορά.

δδεύω = βαδίζω.

δθεν = ὅστε, λοιπόν, συνεπῶς.

δκνά = διστακτικά, τεμπέλικα.

δλιγωρῶ = ἀμελῶ.

δλόβολος = δλόκληρος, σύγκορμος.

δμοβροντία, ἡ = ταυτόχρονος πυρο-
βολισμὸς ἀπὸ πολλὰ ὅπλα, μπατο-
ριά.

δνταδάκι, τὸ = βλ. δντάς.

δντάς, ὁ = δωμάτιο, δωμάτιο ὑποδο-
χῆς.

δρθρος, ὁ = πρωινὴ Ἀκοιλουθία, χα-
ρωνῆ.

δριά, ἡ = οὐρὰ χαρταετοῦ.

δρμαθός, ὁ = ἀρμαθιά, πλῆθος ἀν-
θρώπων.

δσμίζομαι = μυρίζομαι, ἀντιλαμβά-
νομαι.

δσφραίνομαι = μυρίζομαι, ἀντιλαμ-
βάνομαι.

οδρίος, ὁ (ἄνεμος) = εὖνοϊκὸς ἄνε-
μος.

δφφικιάλιος, ὁ = ἀξιωματοῦχος.

δψιμος = καθυστερημένος, ἀργοπο-
ρημένος.

δψολόγιο, τὸ = κατάλογος φαγητῶν
ἐστιατορίου.

Π

παγάνα, ή = καταδίωξη.
παιδοθέμι, τό = πλήθος παιδιδυν.
παίνια, ή = δέπαινος.
πάλα, ή = πλατύ και κυρτό σπαθί.
παλάντζα, ή = ζυγαριά.
παλάσκα, ή = θήκη για φυσίγγια.
παλιοσκούτια, τά = παλιόρουχα.
πανετάδες, οί (μπενετάδες) = κεράσματα γιά τό καλό του ταξιδιού.
παντιέρα, ή = σημαία.
πανωπόρτι, τό = έπανω μέρος της πόρτας, που άνοιγει χωριστά.
παρακοιμώμενος, δ = άνωτατος άξιωματούσχος στήν αυλή του Βυζαντίου.
παραπαίω = παραπατάω.
παρασόλι, τό = δύμπρέλα γιά τὸν ἥλιο.
παραφορά, ή = ξέαψη.
παρευτὺς = ἀμέσως.
πάρωρα = πολὺ ἀργά τό βράδυ.
πάταγος, δ = δυνατός θόρυβος.
πατουλιά, ή = πολλά βάτα φυτρωμένα κοντά κοντά, φράχτης ἀπό θάμνους.
πατωσιά, ή = τό πάτωμα.
πεζονήσι, τό = ή ξέρα.
πειστικός, δ = δέρραβωνιαστικός.
πένταρχος, δ = κατάτερος βυζαντινὸς ἀξιωματικός.
περιπολία, ή = μικρό στρατιωτικό ἀπόσπασμα σ' ἀνιχνευτική ἀποστολή.
περισπούδαστος = δ πολὺ σπουδαῖος, πολὺ σοβαρός.
περσίκι, τό = βαλάντιο, πορτορόλι.
πετιμέζι, τό = σιρόπι που παράγεται ἀπό βρασμένον μοῦστο.
πηδαλιούχος, δ = τιμονιέρης.
πηλοφόρι, τό = ξύλινο κατασκεύασμα μὲ τὸ δόποιο κουβαλοῦν στὶς οἰκο-

δομὲς οἱ βοηθοὶ τὴν λάσπη στοὺς μαστόρους.

πινά, τά = οἱ δύο ἄκρες τῆς σταυρωτῆς κεραίας τοῦ καροβιοῦ.
πίτισμα, τό = χαρακτηριστικό κελάρηδημα.

πιρόγα, ή = ἐλαφρό μονόξυλο σκάφος μὲ πολλὰ κουπιά.

πιτσάγκωνα = μὲ τοὺς ἀγκῶνες πίσω.
πλάβια, ή = ρηχὴ πλατιὰ βάρκα που χρησιμοποιοῦν στοὺς βάλτους.

πλακαντζήκια, τά = μικρές φούσκες που κάνουν τὰ παιδιὰ μὲ τὸ στόμα τους ἀπό κομμάτια σκασμένου μπαλονιού.

πλακωμάρα, ή = κατάθλιψη, στενοχώρια.

πλαντάζω = σκάζω ἀπὸ στενοχώρια ἢ θυμό.

πλατσί, τό = σχεδία μὲ τὴν ὅποια περνοῦν τὰ ποτάμια.

πλεμάτι, τό = δίχτυ.

πλέμπα, ή = λαός.

πλουμίδι, τό = στολίδι.

πνευματικός, δ = δέξιομολόγος.

ποδίζω = μένω μὲ τὸ καράβι σὲ μέρος προφυλαγμένο λόγω τρικυμίας.

πολίχην, ή = μεγάλο χωριό.

ποντίζω = ρίχω κάτι στὴν ἀνοιχτὴ θάλασσα, βιθίζω.

πόρρη, ή = μετάλλινος συνδετικὸς κρίκος, κόπιτσα, θηλυκωτήρι.

πόστο, τό = ἐπίκαιρη θέση, σκοπιά.
πουλάρι, τό = νεογνὸς ἀλόγου, μονλα-

ριοῦ ἢ γαιδάρου.

πούστι, τό = διμίχλη.

πρινένιος = πουρναρένιος.

πρόδηλα (ἐπίρρημα) = φανερά.

προεστός, δ = κοινοτικὸς ἄρχοντας,

πλούσιος χωρικός.

προηγιασμένη, ἡ = Θεία Λειτουργία
κατά τὴν δόπια τὰ τίμια δῶρα ἔχουν
ἀγιασθῆ σὲ προηγούμενη μέρα.
προορατικός = αὐτός ποὺ ἔχει τὴν
ίκανοτητα νὰ καταλαβαίνῃ τὶς μελ-
λοντικές ἔξελιξεις.
προπαίρω = προϋπαντῶ.
προπέμπω = ξεπροβοδίζω.
προπέτασμα, τὸ = προστατευτικὸ τοί-
χωμα.
πρόσκομμα, τὸ = ἐμπόδιο.
πρόχωμα, τὸ = ὀχυρωματικὸ ἔργο
φτιαγμένο μὲ σωροὺς ἀπὸ χόμα.
πρωτοστάτορας, ὁ = στρατιωτικὸς
διοικητής.
πρωτότοκια, τὰ = τὰ πρωτότοκα παι-
διά ἑιχαν, σὲ πάλαιότερες ἐποχές,
ἰδιαίτερα προνόμια μὲ δικαιώματα
στὴν κληρονομιά, ποὺ λέγονταν
«πρωτότοκια».
πυθμένας, ὁ = βυθός.
πυξάρι, τὸ = δέντρο ποὺ δίνει σκληρὸ
ξύλο.

P

ραγιάς, ὁ = ὁ μὴ Μουσουλμάνος ὑπή-
κοος τοῦ Σουλτάνου, ὁ δοῦλος.
ραστώνη, ἡ = ἀνάπαυση, ἀπραξία,
τεμπελιά.
ρεμβάζω = δύνειροπολῶ.
ρῆσος, ὁ = ἄγριο αἴλουροειδές,
ρήχη, ἡ = ἡ ἄμπωτη.
ρίμα, ἡ = δμοιοκαταληξία, στιχάκι.
ρόβη, ἡ = σπόρος ποὺ χρησιμοποιε-
ῖται γιὰ ζωτροφή.
ροδαριά, ἡ = ἄγριοτριανταφυλλιά.
ροκάνα, ἡ = ξύλινο παιχνίδι ποὺ βγά-
ζει ἥχο σὰν κροτάλισμα.

ρομφαία, ἡ = σπαθὶ μακρύ, πλατὺ καὶ
δίκοπο.
ρότα, ἡ = ἡ πορεία τοῦ πλοίου.
ρούγα, ἡ = δρόμος.
ρυαχτό, τὸ = οὐρλιαχτό.

Σ

σαβάνα, ἡ = μεγάλο λιβάδι στὶς τρο-
πικές χώρες.
σαίτα, ἡ = βλ. γιαρμάς.
σαλαγή, ἡ (σάλαγος, ὁ) = βοή, θόρυ-
βος.
σαλαγῶ = κατευθύνω μὲ φωνὴς τὸ κο-
πάδι, κάνω θόρυβο.
σαλατόρος, ὁ = αὐτός ποὺ ἀστρα-
πιαῖα ἀρπάζει κάτι καὶ φεύγει.
σελάχι, τὸ = πέτσινη ζώη, μὲ θήκες
γιὰ δόπλα.
σεράϊ, τὸ (σεράγι) = παλάτι.
σεργιάνι, τὸ = περίπατος, βόλτα.
σεφέρι, τὸ = ἐκστρατεία, πόλεμος.
σημαντρο, τὸ = σίδερο ἢ ξύλο, ποὺ τὸ
χτιπούσαν ρυθμικά ἀντὶ καμπάνας.
σιαμάτος, ὁ = δίδυμο παιδὶ ποὺ γεννή-
θηκε ἐνώμένο μὲ τὸ ἄλλο.
σιμίτι, τὸ = κουλούρι μαλακό.
σιουρίζω = σφυρίζω, βουίζω.
σιτανές, ὁ = τουφέκι ἐμπροσθογεμές.
σιτζίμι, τὸ = λεπτὸ γερό σκοινί, εἰδος
γεροῦ σπάγκου.
σκαραμάγκι, τὸ = ἐξωτερικὸ μακρὺ
ρούχο τῶν βιζαντινῶν ἀρχόντων.
σκαρί, τὸ = σκάφος.
σκαρώνω = φτιάχνω, καταφέρνω κάτι.
σκεβρωμένο (ξύλο) = ξύλο παραμορ-
φωμένο ἀπὸ ξηρασίᾳ ἢ παγωνιά.
σκέρτσο, τὸ = χαριτωμένη κίνηση,
κόλπο.

σκευοφόρος, ἡ = βαγόνι δπου βάζουν τις ἀποσκευές.

σκιάδι, τὸ = καπέλο γιὰ τὸν ἥλιο.

σκληρίζω = τσιρίζω.

σκόλη, ἡ = γιορτή, ἀργία.

σκούνα, ἡ = δικάτυρτο καράβι μὲ τραπέζειδες πανί.

σκούτι, τὸ = ροῦχο μάλλινο.

σκύμνος, δ = λεονταράκι.

σμάρι, τὸ = πλῆθος ἀπὸ πετούμενα, μέγα πλῆθος.

σμήνος, τὸ = μεγάλη δμάδα ἀπὸ πουλιά, ἔντομα ἡ καὶ ἀεροπλάνα.

σουραύλι, τὸ = φλογέρα.

σπάλη, ἡ = τὸ κόκαλο τῆς ἀμοιβλάτης. Τὸ πλαγινὸ μέρος τῆς σέλας.

σπείρα, ἡ = στρατιωτική δμάδα.

σπιλιάδα, ἡ = ἀπότομο φύσημα ἀνέμου.

σπονδή, ἡ = ἀρχαία θρησκευτικὴ συνήθεια, κατὰ τὴν δροία ἔχουναν κρασὶ ἡ ἄλλα ποτὰ γιὰ νὰ εὐχαριστήσουν τοὺς θεούς.

στασίδι, τὸ = μόνιμο κάθισμα μέσα σὲ ἐκκλησία.

στεῖρος = αὐτὸς ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ τεκνοποιήσῃ.

στέργω = δέχομαι.

στερνός = τελευταῖος.

στεφανούδια, τὰ = πουλιά.

στόρι, τὸ = κουρτίνα, παραπέτασμα.

στουπὶ (στὸν ἰδρώτα) = μούσκεμα.

στουρνάρι, τὸ = σκληρὴ κοφτερὴ πέτρα.

στόφα, ἡ = πολύτιμο ὑφασμα.

στραβοδίβολος = μὲ πολλὲς στροφές.

στρατί, τὸ = δρόμος στενός.

στρατολάτης, δ = ὁδοιπόρος, πεζὸς τιξιδιώτης.

στρέγω = βλ. στέργω.

στρούγκα, ἡ = ποιμνιοστάσιο.

στυλαντιάζομαι = ἀφουγκράζομαι, στήνω αὐτί.

συγκαταβατικὸς = ἐπιεικής, καταδεχτικός.

συγκατανεύω = συμφωνῶ.

σύγκρυο, τὸ = ρίγος, κρυάδα.

συγύριο, τὸ = τὰ πράγματα τοῦ νοικοκυριοῦ.

σύδεντρο, τὸ = πυκνὰ δέντρα, συτάδα.

συθέμελα (ἐπίρρημα) = ἀπ' τὰ θεμέλια.

συλλοικά, τὰ = τὰ λογικά, τὸ μυαλό.

συναποθύάνω = ξεπροβοδίζω.

συνάζονται = μαζεύονται.

σύναξις, ἡ = συγκέντρωση.

συνορισιά, ἡ (συνερισιά) = παρεξηγηση χωρὶς σοβαρὸ λόγο.

σύντεκνος, δ = φίλος, κουμπάρος, συμπατριώτης.

συρίζω = σφυρίζω.

συρμός, δ = ἄμαξοστοιχία, τρένο.

σύχαρα (ἐπίρρημα) = μὲ μεγάλη χαρά.

συχνοτηράζω = κοιτάζω συχνά.

σφαγάρι, τὸ = ζῶο ποὺ προορίζεται γιὰ θυσία.

σφάχτης, δ = πόνος δυνατός.

σφοντύλι, τὸ = στρογγυλὸ ἔξαρτημα ἀπὸ τὸ ἀδράχτι. Ἡ ἔκφραση «μοῦ ἤρθε δ ὄντρανὸς σφοντύλι» σημαίνει ἔνιωσα ξαφνικὰ μεγάλη ταραχὴ ἀπὸ ένα γεγονός ἢ εἴδηση.

Σχολαρχεῖο, τὸ = παλιότερα, ἀνάμεσα στὸ Δημοτικὸ καὶ τὸ Γυμνάσιο ὑπήρχε τὸ τριτάξιο «Ἐλληνικὸ» σχολεῖο. Ἡ τελευταία τάξη τοῦ Ἐλληνικοῦ λεγόταν «Σχολαρχεῖο».

σωμός, δ = σωτηρία.

T

τάβλα, ἡ = τὸ τραπέζι.
 ταβλάτο, τὸ = κλειστός ἔξωστης.
 ταγή, ἡ (ταή) = τροφὴ για ὑποζύγια,
 συνήθως βρώμη.
 τάκλες, οἱ = τοῦμπες τοῦ χαρταετοῦ,
 κάτω βόλτες.
 ταμπόνι, τὸ = δ συγκρουστήρας σι-
 δηροδρομικοῦ βαγονιοῦ.
 ταμπούρι, τὸ = ὀχύρωμα.
 ταμπουράνομαι = ὀχυρώνομαι.
 ταξίθετῷ = βάζω σὲ τάξη.
 ταράζι, δ = χωράφι.
 τεζάρω = τεντώνω.
 τελώνιο, τὸ = πνεῦμα κακοῦ.
 τέμπλο, τὸ = τὸ εἰκονοστάσι ποὺ χω-
 ρίζει τὸ "Ἄγιο Βῆμα ἀπ' τὴν ὑπό-
 λοιπη ἐκκλησία.
 τερετίζω = κελαζδῶ.
 τερπνός = εὐχάριστος.
 τέρψη, ἡ = εὐχαρίστηση.
 τζανταρμάζ, δ = χωροφύλακας.
 Τζιμπεράλτα, ἡ = τὸ Γιβραλτάρ.
 τιάρα, ἡ = ἄρχατο περσικὸ κάλυμμα
 τοῦ κεφαλιοῦ.
 τιφτίκι, τὸ = εἶδος μαλλιοῦ Ἀγκύρας.
 τουζλούκια, τὰ = μάλλινες γκέτες,
 ποὺ σκεπάζουν τὸ πάνω μέρος τοῦ
 παπούτσιο καὶ φτάνουν μέχρι τὸ
 γόνατο.
 τουλούμι, τὸ = ἀσκί.
 τουρμάρχης, δ = ἀνώτερος ἀξιωματι-
 κός.
 τουφίον, τὸ = λοφίον.
 τραβέρσα, ἡ = γερὸ ἔνυλο ὅπου στερε-
 ώνονται οἱ γραμμὲς τοῦ τρένου.
 τρατάρης, δ = αὐτὸς ποὺ ψαρεύει μὲ
 τὴν τράτα.
 τράφος, ἡ = βαθὺ αὐλάκι, τάφρος.

τραχηλιά, ἡ = τὸ γύρω ἀπὸ τὸν λαιμὸν
 μέρος τοῦ φορέματος.
 τριβελίζω = τρυπᾶ μὲ τὸ τρυπάνι, γί-
 νομαι ἐνοχλητικός.
 τριχά, ἡ = τὸ σκοινί.
 τρομπόνι, τὸ = παλαιοῦ τύπου ὄπλο
 μὲ κάνη σὲ σχῆμα χωνιοῦ, πυροβο-
 λισμὸς μὲ τρομπόνι.
 τροχαλία, ἡ = ρόδα μεταλλικὴ σὲ μη-
 χάνημα.
 τρόχαλο, τὸ = πετραδάκι, χαλίκι.
 τσαρδάκι, τὸ = καλύβα, πρόχειρα
 φκιαγμένη κατοικία.
 τσέλιγκας, δ = ἰδιοκτήτης μεγάλου
 κοπαδίοι ἀπὸ γιδοπρόβατα.
 τσερκένι, τὸ = χαρταετός.
 τσέρκι, τὸ = στεφάνι, κατρακύλι,
 περιφέρεια.
 τσινάω = ἀγριεύω, ἀντιστέκομαι.
 τσίπονρο, τὸ = τὸ ἀπόσταγμα τοῦ
 σταφυλιοῦ, ἡ ρακή.
 τσιρίσι, τὸ = ἡ κόλλα ποὺ χρησιμο-
 ποιοῦν οἱ τσαγκάρηδες.
 τσουμπές, δ = εἶδος μακριοῦ παλτοῦ,
 δμοιο μὲ ράσο.
 τωδόντι = πραγματικά.

Y

ύλακή, ἡ = τὸ γάβγισμα.
 ύπηνεμος = προφυλαγμένος ἀπ' τὸν
 ἄνεμο.
 ύποστατικό, τὸ = ἀγρότημα.
 ύποταχτικός, δ = ύπηρέτης, βοηθός.

Φ

φαιδς = γκρίζος.

φαράγγι, τό = βαθιά χαράδρα.
 φελί, τό = φέτα.
 φέρμελη, ή = ἀντρικό χρυσοκέντητο
 γιλέκο, που φοριέται μὲ τὴ φουστα-
 νέα.
 φιλεύω = προσφέρω, κερνώ.
 φιρμάνι, τό = γραπτή διαταγή.
 φλάμπουρο, τό = σημαία πολεμική.
 φοιλιδωτός, δ = δ σκεπασμένος ἀπό
 μικρά μετάλλινα πλακίδια.
 φουβού, ή (φουφού) = κινητή ἐστία
 γιὰ μαγείρεμα.
 φουσάτο, τό = στρατός, πλῆθος.
 φραγή, ή = δ φράχτης.
 φρενιάζω = θυμώνω πολύ, νευριάζω,
 γίνομαι ἔξω φρενῶν.
 φρέρης, δ = καθολικός καλόγερος.
 φρουμάζω = κυριεύομαι ἀπὸ μεγάλη
 δργή.
 φυσεκλίκι, τό = θήκη γιὰ φουσέκια.
 φωλεύω = φωλιάζω, ζευγαρώνω.

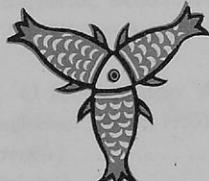
X

χαβούζα, ή = δεξαμενή.
 χαγιάτι, τό = ἔξωστης ἀνοιχτὸς ἀπὸ
 μπροστά καὶ σκεπαστὸς ἀπὸ πάνω.
 χαϊβάνι, τό = τὸ ζδο.
 χαϊμαλί, τό = φυλαχτό.
 χαμούρι, τό = ζυμάρι.
 χαρμπί, τό = μικρό μαχαίρι που είχαν
 στὴ ζώνη τους οἱ φουστανελάδες.
 χαμώγι, τό = κατώγι, ίσόγειο δωμάτιο

που χρησιμοποιεῖται σὰν ἀποθήκη
 ἢ στάβλος.
 χάσκω = παρακολουθῶ μ' ἀνοιχτὸ
 στόμα.
 χειμαδίο, τό = μέρος κατάλληλο γιὰ
 νὰ προφυλάγωνται τὰ κοπάδια ἀπ'
 τὴν κακοκαιρία, μαντρί.
 χερόβολο, τό = τὰ στάχνα ποὺ μπορεῖ
 νὰ πάσῃ ὁ θεριστής μὲ τὴ φούχτα
 του.
 χιανετιά, ή = προδοσία, ἀτιμία.
 χοάνη, ή = κοιλότητα σὲ σχῆμα τε-
 ράστιου χωνιοῦ.
 χόβιλη, ή = στάχτη μὲ χωνεμένη φω-
 τιά.
 χολιασμένος = στενοχωρεμένος.
 χοχλιδάκι, τό = κοχυλάκι.
 χράμι, τό = μάλλινο σκέπασμα κρε-
 βατιοῦ μὲ κρόσσια.
 χρεία, ή = ἀνάγκη.
 χρειώδη, τὰ = τὰ ἀναγκαῖα.
 χρονικής = ὅλο τὸ χρόνο.
 χρυσοτρίκλινο, τό = δονομασία θαλά-
 μου τῶν βυζαντινῶν ἀνακτόρων.
 χτωήχι, τό = βιβλίο ποὺ περιλαμβάνει
 δχτὼ εἴδη ἐκκλησιαστικῶν ὅμνων.
 χυτήριο, τό = μεταλλουργεῖο.

Ψ

ψιχαλισμένος = ὑγρός.
 ψυχογιορτή, ή = γιορτὲς ἀφιερωμένες
 στὶς ψυχές.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

(Όσοι τίτλοι κειμένων βρίσκονται μέσα σε άγκυλες, δὲν άνήκουν στοὺς συγγραφεῖς
ἀλλὰ στοὺς συντάκτες τοῦ τόμου)

ΣΕΛΙΔΑ

Μιὰ πρώτη γνωριμία (<i>Πρόλογος</i>)	11
Ο Διγενής Ακρίτας (<i>δημοτικό</i>)	12
(Ν. Γ. Πολίτης, <i>Έκλογαι ἀπὸ τὰ τραγοῦδια τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.</i> ‘Αθῆναι, α’ ἔκδοση 1914)	
Γιάννης Μηλιάδης, Ή Ασία χύνεται στὴν Εὐρώπη	13
(Ιστορίες ἀπὸ τὸν Ἡρόδοτο. Ἐκδ. οἰκος Ν. Αλικιώτης καὶ Υἱοί. ‘Αθῆναι, γ’ ἔκδοση)	
Οδυσσέας Ελύτης, Τὸ θαλασσινὸ τριφύλλι (<i>ποίημα</i>)	19
(Τὰ ρῦ τοῦ ἔρωτα. Ἐκδ. Αστερίας. ‘Αθῆνα 1972)	
Φώτης Κόντογλου, Βασίλειος δ Μακεδῶν	20
(Φημισμένοι ἄντρες καὶ λησμονημένοι. Ἐκδ. Αετός. ‘Αθῆνα 1942)	
Οδυσσέας Ελύτης, Τὰ τζιτζίκια (<i>ποίημα</i>)	28
(Τὰ ρῦ τοῦ ἔρωτα. Ἐκδ. Αστερίας. ‘Αθῆνα 1972)	
Σοφία Μαυροειδῆ-Παπαδάκη, Η φυγὴ στὴν Αἴγυπτο	29
(Τὸ λάλημα τῆς καμπάνας. Ἐκδ. Νίκη. ‘Αθῆνα 1965)	
Αγγελος Τερζάκης, Ο Πρωτοστράτορας τοῦ Μυτζηθρᾶ	36
(Η Πριγκιπέσσα Τζαμπώ. Ἡρωικὸ μυθιστόρημα. Οἱ Φίλοι τοῦ Βιβλίου)	
Ηλίας Βενέζης, Ο πρῶτος ταξιδιώτης	46
(Αιολικὴ γῆ. Μυθιστόρημα. Ἐκδ. Εστία. ‘Αθῆνα, ε’ ἔκδοση)	
Τέλλος Αγρας, Δρομί, δρομάκι (<i>ποίημα</i>)	55
(Περιοδικό Η Διάπλασις τῶν Πατέδων)	
Στρατής Δούκας, [Οἱ δώδεκα μῆνες]	57
(Όδοιπόρος. Ἐκδ. Διαγώνιος. Θεσσαλονίκη 1968)	
Οδυσσέας Ελύτης, Τὰ Ἑλληνάκια (<i>ποίημα</i>)	61
(Τὰ ρῦ τοῦ ἔρωτα)	
Αγγελος Σ. Βλάχος, Ο Κύριος μου Αλκιβιάδης	62
(Ο Κύριος μου Αλκιβιάδης. ‘Αθῆνα 1953)	
Τοῦ κυρὸς Βοριᾶ (δημοτικὸ)	65
(Ν. Γ. Πολίτης. Έκλογαι)	

Φώτης Κόντογλου, Μακάριοι ἀνθρωποι	67
(<i>Ιστορίες και περιστατικά</i> . Ἐκδ. Σ. Νικολόπουλος. Ἀθήνα 1944)	
Βασίλης Ρώτας, Κατάνακρα στὸ σύνορο (ποίημα)	71
(<i>Κιθάρα και Γαρούφαλο</i> . Ἐκδ. Ἰκαρος. Ἀθήνα 1953)	
Τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ (δημοτικὸ)	72
(Ν. Γ. Πολίτης, <i>Έκλογαι</i>)	
Θανάσης Πετσάλης, [Ἡ σύλληψη τοῦ Ρήγα]	75
(<i>Oἱ Μωρόλινκοι. Δεύτερο μέρος 1670-1799</i> . Ἀθήνα 1948)	
Ἡ πατρίδα (ἀνέκδοτο)	84
(Γιάννης Βλαχογιάννης, <i>Ιστορικὴ Ἀνθολογία</i> . Ἀθήναι 1967)	
Τῆς Λιάκαινας (δημοτικὸ)	85
(Ν. Γ. Πολίτης, <i>Έκλογαι</i>)	
Διονύσιος Σολωμός, Οἱ Μισολογγίτισσες	86
(Ἡ γυναίκα τῆς Ζάκυνθος. Ἐκδ. Ἰκαρος. Ἀθήνα 1944)	
Γιάννης Μακρυγιάννης, Ἀπομνημονεύματα (ἀπόσπασμα)	87
(<i>Απομνημονεύματα</i> . Ἐκδ. Γαλαξίας. Ἀθήνα 1964)	
Γιάννης Βλαχογιάννης, Ἀγουρά ἀνθίσματα	89
(Μεγάλα χρόνια. Ἐκδ. Ἐστία)	
Τὸ φιλὶ τοῦ Μάρκου (ἀνέκδοτο)	92
(Γιάννης Βλαχογιάννης, <i>Ιστορικὴ Ἀνθολογία</i> . Ἀθήνα 1927)	
Τοῦ κλέφτη τὸ κιβούρι (δημοτικὸ)	93
(Ν. Γ. Πολίτης, <i>Έκλογαι</i>)	
Γιάννης Βλαχογιάννης, τῆς φτώχειας τὰ στερνὰ	94
(<i>Ἄπαντα Νεοελλήνων Κλασικῶν. Βλαχογιάννης, Δημήματα καὶ Μελέτες. Ἐταιρεία Ἑλληνικῶν Ἐκδόσεων</i>)	
Ἄφοβος σ' δλα (ἀνέκδοτο)	100
(Γιάννης Βλαχογιάννης, <i>Ιστορικὴ Ἀνθολογία</i> . Ἀθήνα 1927)	
Τῆς Ἀρτας τὸ γιοφύρι (δημοτικὸ)	101
(<i>Γιωργος Ἰωάννου, Τὰ δημοτικά μας τραγούδια</i> . Ἐκδ. Ταχυδρόμος. Ἀθήνα 1966)	
Φράνση Σταθάτου, Ἀποκάλυψη μέσα στὴ νύχτα (ἀπόσπασμα)	103
(<i>Φῶς ἀπὸ τὸ Ἀρκάδι. Ιστορικὸ μυθιστόρημα</i> . Ἐκδ. Ἐστία)	
Νανούρισμα (δημοτικὸ)	113
(<i>Φανή Σαρεγιάννη, Νανουρίσματα, Ταχταρίσματα, Παιχνιδάκια</i> . Ἀθήνα 1953)	

"Αγγελος Σικελιανός, 'Ο Δωδεκαετής (ποίημα)	114
(Λυρικός <i>Bios</i> . "Ικαρος. Δ' ἑκδοση. Ἀθήνα 1967)	
Νίκος Καζαντζάκης, Δημοτικὸ Σκολειό (ἀπόσπασμα) . . .	115
(Ἀναφορὰ στὸν Γκρέκο. Μυθιστόρημα. Ἀθήνα 1961)	
"Ελλη Άλεξίου, [Μετὰ τὶς γιορτές] (ἀπόσπασμα)	118
(Γ' Χριστιανικὸν Παρθεναγωγεῖον. Μυθιστόρημα. Ἐκδ. Κύκλος.	
'Αθήνα 1934)	
"Αλέξανδρος Πάλλης, Χωρισμὸς (ποίημα)	120
(Λέκα Άρβανίη, Μαλλιαροῦ. Κόψιφα Καρδδία. Λιβερπούλ 1915)	
Παντελής Πρεβελάκης, [Ἡ μάνα τοῦ στρατιώτη] (ἀπό-	
σπασμα)	121
(Ο ἥλιος τοῦ θανάτου. Μυθιστόρημα. Ἐκδ. Ἑστία. Ἀθήνα)	
Μιλτιάδης Μαλακάσης, 'Ο Τάκη-Πλούμας (ποίημα)	126
(Συντρίμματα. Ἐκδ. I. Σιδέρης. Ἀθῆναι)	
Ναταλία Π. Μελᾶ, 'Ο Παῦλος Μελᾶς (ἀπόσπασμα)	128
(Παῦλος Μελᾶς. Βιογραφία. B' ἑκδοσις. Ἀθῆναι 1963)	
I. Γρυπάρης, Δικό μου φῶς (ποίημα)	130
(Ἀπαντα. Τερρακότες 1895-1904. Ἐπιμέλεια Γ. Βαλέτα. Ἀθήνα)	
Π. Σ. Δέλτα, Στὰ μυστικὰ τοῦ Βάλτου (ἀπόσπασμα)	131
(Στὰ μυστικὰ τοῦ Βάλτου. Γ' ἑκδοση. Ἐκδ. Ἑστία. Ἀθήνα 1957)	
Διονύσιος Σολωμός, 'Η ἀγνώριστη (ποίημα)	137
(Ἀπαντα. Ἐκδ. Μ. Γ. Βασιλείου καὶ Σία. Ἀθῆναι 1936)	
Κοσμᾶς Πολιτης, [Οἱ χαρταετοί] (ἀπόσπασμα)	139
(Στοῦ Χατζηφράγκου. Μυθιστόρημα. Ἐκδ. Α. Καραβίας. Ἀθῆναι 1963)	
"Οδυσσέας Ελύτης, Τὸ τρελοβάπορο (ποίημα)	143
(Ο ἥλιος ὁ ἥλιατόρας. Ἐκδ. Ἰκαρος)	
Γιῶργος Θεοτοκᾶς, 'Ο Δημοτικὸς Κῆπος (ἀπόσπασμα) . .	144
(Λεωνῆς. Μυθιστόρημα. Δ' ἑκδοση. Ἐκδ. Ἑστία)	
Τατιάνα Σταύρου, [Παιδικὰ χρόνια] (ἀπόσπασμα)	150
(Τὸ καλοκαίρι πέρασε. Ἐκδ. Γλάρος. Ἀθήνα)	
Μαρία Ιορδανίδου, Λωξάντρα (ἀπόσπασμα)	154
(Λωξάντρα. B' ἑκδοση. Ἀθήνα 1965)	
Διδώ Σωτηρίου, [Ἡρθαν οἱ "Ελληνες] (ἀπόσπασμα)	159
(Ματωμένα χώματα. Μυθιστόρημα. B' ἑκδοση. Ἐκδ. Θεμέλιο.	
'Αθήνα)	

[Ο διωγμὸς καὶ ἡ προσφυγὴ] (λαϊκὴ ἀφήγηση)	162
(Ο Κοινὸς Λόγος. Ἐπιμέλεια Ἑλληνοπαπαδημητρίου. Ἐκδ. Τὸ Ἐλληνικὸ Βιβλίο)	
Κωστής Παλαμᾶς, Ὁ Διγενῆς (ποίημα)	171
(Ο Τάφος μὲ τὸν Ταμβοῦν καὶ ἀνάπαιστον. Τόμος τρίτος. Ἀθῆνα 1958)	
Γιάννης Μπεράτης, Προσωπικὴ προσβολὴ (ἀπόσπασμα)	173
(Τὸ πλατὺ ποτάμι. Ἐκδ. Ταχυδρόμος. Ἀθῆνα 1965)	
Αντρέας Φραγκιάδης, Ἀνθρωποι καὶ σπίτια (ἀπόσπασμα) ..	179
(Ἀνθρωποι καὶ σπίτια. Μυθιστόρημα. Ἀθῆνα 1955)	
Ο ἥλιος ἐπαντρεύτηκε (δημοτικὸ)	182
(Γιώργος Ἰωάννου, Τὸ δημοτικὸ τραγούδι. Παραλογές. Ἐκδ. Ἐρ- μῆς. Ἀθῆνα 1970)	
Λιλίκα Νάκου, Ἡ φυσαρμόνικα	183
(Ἡ κόλαση τῶν παιδιῶν. Ἐκδ. Ἐστία)	
Κωστής Παλαμᾶς, Ὁ τάφος (ἀπόσπασμα)	191
(Ο Τάφος μὲ τὸν Ταμβοῦν καὶ ἀνάπαιστον. Τόμος τρίτος. Ἀθῆνα 1958)	
Ἐλένη Γ. Βλάχου, Μιὰ Κυριακὴ	192
(Ἐπίκαιρα. Ἐκδ. Ἀετός. Ἀθῆναι 1948)	
Χρῆστος Ζαλοκώστας, [Μέρες τοῦ 1943]	195
(Τὸ χρονικὸ τῆς σκλαβιᾶς. Ἀθῆνα)	
Λορέντσος Μαβίλης, Πατρίδα (ποίημα)	198
(Τὰ σονέτα. Ἐπιμέλεια Γερ. Σπαταλᾶ. Ἐκδοση β'. Π. Δημητρά- κος. Ἀθῆνα)	
Παῦλος Παλαιολόγος, Ἄναστάσεως ἡμέρα	199
(Ἄπειρη Νίκη. Ἐκδ. «Ἄλφα» I. M. Σκαζίκη. Ἀθῆνα 1947)	
Αγγελικὴ Βαρελλᾶ, Τὸ φοινικόδεντρο	202
(Περιοδικὸ Συνεργασία τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος. Ὀκτώβριος 1973)	
Αριστοτέλης Βαλαωρίτης, [Γιὰ τὸ θάνατο τῆς θυγατέρας μου Ναθαλαίας] (ποίημα)	205
(Βίος καὶ ἔργα. Τόμος β'. Τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου. Ἐν Ἀθήναις 1907)	
Κώστας Μόντης, [Ἐνας ἡρωικὸς Κύπριος μαθητὴς]	207
(Κλειστὲς πόρτες. Ἐκδοση Ἐθνικοῦ Συμβούλου Νεολαίας Κύ- πρου. Λευκωσία 1964)	

‘Ο τσαλαπετεινός κι ή καρακάξα (λαϊκή παράδοση)	211
(Γ. Α. Μέγας, Ἐλληνικά παραμύθια. Σειρά δευτέρα. Ἐκδ. Ἐστία. Αθήνα 1963)	
‘Αριστομένης Προβελέγγιος, Οι γερανοί (ποίημα)	213
(Ποιήματα. Ἐκδ. Ἐστία. Αθῆναι 1916)	
Μελισσάνθη, Φθινόπωρο (ποίημα)	215
(Προφτείες. Ποιήματα. Αθήνα 1932)	
Τ’ οὐδγά (λαϊκός μύθος)	217
Γ. Α. Μέγας, Ἐλληνικά παραμύθια. Σειρά δευτέρα. Ἐκδ. Ἐστία. Αθήνα 1963)	
Ταχιά ταχιά εἰν’ ἀρχιμηνιά . . . (δημοτικό)	219
(Παιχνίδια καὶ τραγουδία λαϊκά. Αθήνα 1957)	
Γ. Ἀννινος, Ἡ Σαρακοστὴ	221
(Περιοδικό Ἡ Διάπλασις τῶν Παΐδων, 1936)	
Ζωή Καρέλλη, Μεγάλη Πέμπτη (ποίημα)	224
(Τὰ ποιήματα. Τόμος δεύτερος 1955-1973. Οἱ Ἐκδόσεις τῶν Φί- λων. Αθήνα 1973)	
Κώστας Οὐράνης, Ἄκουαρέλα (ποίημα)	226
(Ποιήματα. Ἐκδ. Ἐστία. Αθήνα 1953)	
Γρηγόριος Ξενόπουλος, Τὸ πρῶτο μου Πάσχα	227
(Περιοδικό Ἡ Διάπλασις τῶν Παΐδων, 1936)	
Νικηφόρος Βρεττάκος, Στοὺς πέντε δρόμους (ποίημα) . . .	230
(Οδοιπορία. Ποιήματα 1958-1967. Ἐκδ. Διογένης. Αθήνα 1972)	
Αθαν. Παπαχαρίσης, Παιδικοί καημοί καὶ πασχαλινὴ χαρά	231
(Περιοδικό Ἡ Διάπλασις τῶν Παΐδων, 1929)	
Ζαχαρίας Παπαντωνίου, Ἅγροτικό (ποίημα)	238
(Παιδικὰ τραγούδια. Ἐκδοτικὸς Οίκος Δημητράκου Α.Ε. Αθῆναι 1931)	
Ζαχαρίας Παπαντωνίου, Εἰδύλλιο (ποίημα)	239
(Τὰ θεῖα δόρα. Ποιήματα. Ἐκδ. Δημητράκος. Αθῆναι 1931)	
Ζαχαρίας Παπαντωνίου, Ἡ κόκκινη κορδέλα	240
(Πεζοὶ ρυθμοί. Ἐκδ. Ἐλευθερουδάκης. Αθῆναι 1922)	
Γαλάτεια Σαράντη, Τὸ γέλιο	241
(Νὰ θυμᾶσαι τὴ Βίλνα. Διηγήματα. Ἐκδ. Βάκων. Αθήνα 1972)	
Ναπολέων Λαπαθιώτης, Τ’ ἀγδόνι (ποίημα)	245
(Τὰ ποιήματα. Ἐκδ. Οίκος Γ. Φέξη. Αθῆναι 1964)	

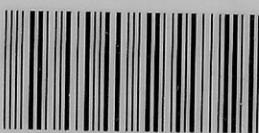
Στρατής Μυριβήλης, Δυό παιδιά μπροστά σ' έναν τάφο .	247
(Τὸ πράσινο βίβλιο. Δέκδοση. Ἐκδ. Ἑστία)	
Γιώργος Κοτζιούλας, Τὸ μαστορόπουλο (ποίημα)	254
(Ἀπαντα. Τόμος τρίτος. Ποιήματα 1943-1956. Ἐκδ. Δίφρος.	
Αθήνα 1959)	
Βασίλη Δασκαλάκη, Οἱ ξεριζωμένοι (ἀπόσπασμα)	255
(Οἱ ξεριζωμένοι. Ἀθήνα 1930)	
Εῦα Βλάμη, Ἡ θειὰ Παγωνίτσα ἡ Μπράτσαινα (ἀπόσπα- σμα)	259
(Γαλαξίδι. Βέκδοση. Ἐκδ. Ἑστία)	
Κωστής Παλαμᾶς, Τετράστιχο (ποίημα)	263
(Ο κύκλος τῶν τετράστιχων. Ἐκδ. Ο Κοραής. Ἀθήναι 1929)	
Αλέξανδρος Μπάρας, Μεσημέρι, Πελοπόννησος (ποιή- ματα)	264
(Συνθέσεις. Βιβλίο τέταρτο. Οἱ Εκδόσεις τῶν Φίλων. Ἀθήνα 1963)	
Μιχ. Δ. Στασινόπουλος, Εἰσαγωγικὲς ἐξετάσεις	265
(Ἡ συντροφά μας. Παιδικό μυθιστόρημα. Ἐκδ. Ἀστήρ, Ἄλ. καὶ Ε. Παπαδημητρίου. Ἀθήναι 1973)	
I. Αγγέλου, Μέσα στὴν καταιγίδα (ἀπόσπασμα)	271
(Ἐνα καλοκαίρι γεμάτο βροχή. Μυθιστόρημα γιὰ μεγάλα παιδιά. Ἐκδ. Ἐρμῆς. Ἀθήνα 1973)	
Λίνα Κάσδαγλη, Δειλινὸ (ποίημα)	276
(Ηλιοτρόπια. Ἀθήνα 1952)	
"Αλκη Ζέη, Οἱ βαρετὲς Κυριακές, ὁ Ἰκαρος καὶ ἡ προπαί- δεια (ἀπόσπασμα)	277
(Τὸ καπλάνι τῆς βιτρίνας. Μυθιστόρημα γιὰ νέους. Ἐκδ. Θεμέλιο. Ἀθήνα 1963)	
Δημήτρης Ψαθᾶς, Ἡ τσάντα καὶ τὸ τσαντάκι	283
(Ἡ Θέμις ἔχει νεῦρα. Ἐκδ. Μαρῆς. Ἀθήναι)	
I. M. Παναγιωτόπουλος, Ἀπομεσήμερο μὲ τὰ λιοντάρια	289
(Ἀφρικανικὴ περιπέτεια. Ἐκδ. Ἀστήρ. Ἀθήναι)	
Μιλτιάδης Μαλακάστης, Τραγουδάκι (ποίημα)	293
(Ἀπαντα, τόμ. Α'. Ἀθήναι 1964)	
Γιάννης Ρίτσος, Ὁνειρο καλοκαιρινοῦ μεσημεριοῦ (ἀπό- σπασμα)	294
(Ποιήματα 1930-1960. Ἐκδ. Κέδρος)	
Αντώνης Σαμαράκης, Τὸ ποδήλατο	295
(Σητεῖται Ἐλπίς. Διηγήματα. Ἀθήνα 1954)	

Λάμπρος Πορφύρας, Δέηση γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ Παπαδια-
μάντη (ποίημα) 298
(Σκιές. Β' ἔκδοσις. Ἐκδ. Ζηκάκης. Ἀθῆναι 1926)

Κείμενα στὴν Καθαρεύουσα

· Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, "Ανθος τοῦ γιαλοῦ	303
(Σαράντα χρόνια δημοσιογραφικῆς ζωῆς. Πανηγυρικὸν Λεύκωμα τῆς Ἐστίας διὰ τὴν 40ετηρίδα της. Ἀθῆναι 1934)	
· Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, Τ' ἀγνάντεμα	309
(Τὰ Ἀπαντά. Τόμος τρίτος. Ἐπιμέλεια Γ. Βαλέτα. Ἐκδ. Χρ. Γιο- βάνης. Ἀθῆναι)	
Σταμ. Σταμ., δὲ Γιώργος	317
(Ιστορίες τοῦ Χωριοῦ. Ἐκδ. Γ. Νασιώτη. Ἀθῆναι)	
Κονδυλάκης Ι., Ἀναμνήσεις γυναικοπαίδου	320
(Οταν ἥμουν δάσκαλος κι ἄλλα διηγήματα. Ἐκδ. Ἐλευθερουδά- κης. Ἐν Ἀθήναις)	
Νικόλαος Ποριώτης, Ὁ νεκρὸς καὶ ἡ σημαία	325
(Πανηγυρικὸν λεύκωμα τῆς Ἐστίας διὰ τὴν 40ετηρίδα της. Ἀθῆ- ναι 1934)	
Σημείωμα τῆς Ἐπιτροπῆς	327
Λεξιλόγιο	329

Έκδοση Β' 1976 (III) Αντίτυπα 201.000
Σύμβαση 2645 / 29. 3.1976

024000029701

Έκτυπωση-Βιβλιοδεσία:
Ε. Ζαφειρόπουλος και Σία Ε.Ε.,

Έξωφυλλο και κοσμήματα: Αγήνωρ Αστεριάδης
Διόρθωση δοκιμών: Νίκος Καρτσάς, Γιάν. Η. Χάρης
Τυπογραφική έπιμέλεια: Εμμανουήλ Χ. Κάσδαγλης

